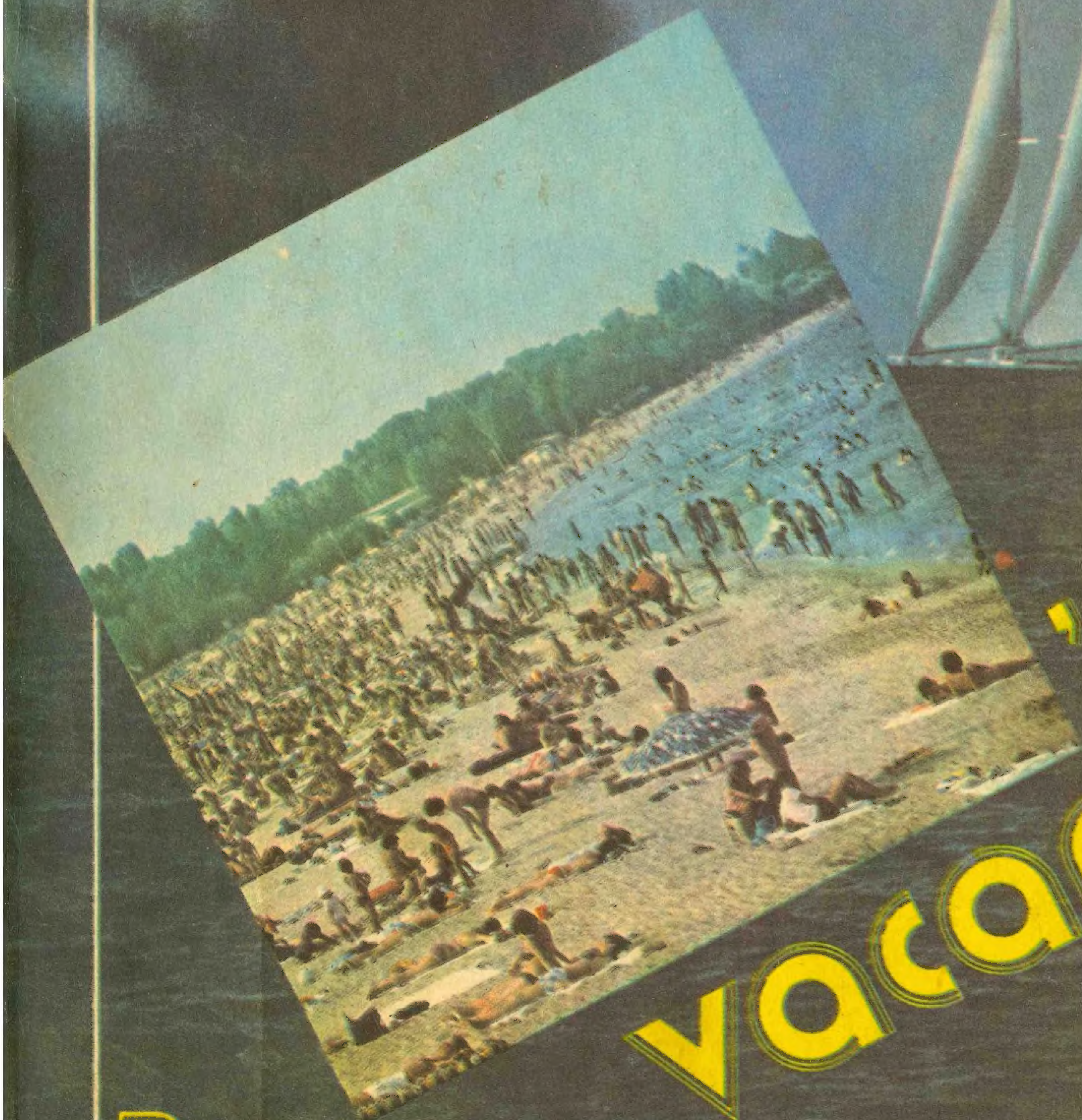
Bucurie Turism Tinerețe

Vacanța '86

O EPOCĂ DE GLORIE ÎN ISTORIA ETERNEI ROMÂNII

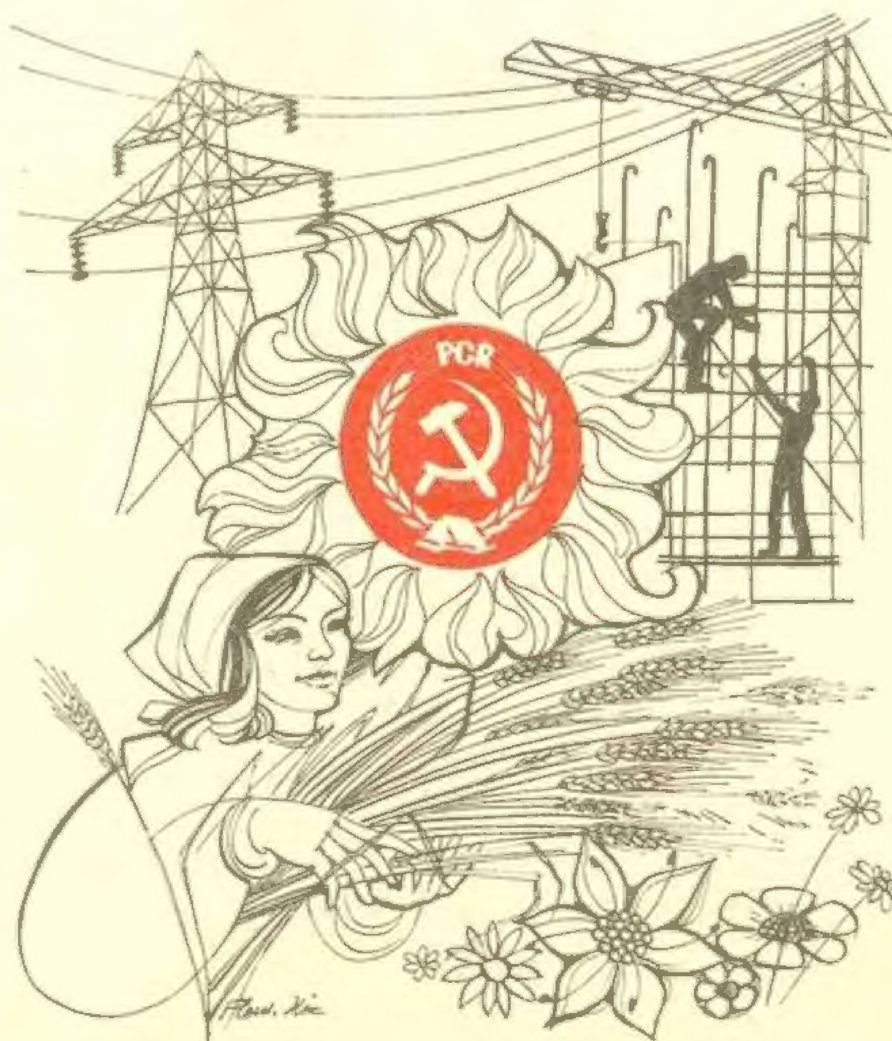

„Pagini de istorie" de **Gheorghe Ioniţă**

O CONŞTIINŢĂ VASTĂ

De o conştiinţă vastă — aceea a istoriei trăite şi asumate — aparţinem toţi prin realitatea propriei noastre biografii, dar este cert că în spaţiul existenţei fiecăruia intră şi umanitatea generaţiilor mai dinainte de noi, intră şi evenimente care ne conţin ca idei, ne conţin ca aspiraţii, ca tensiune, ca încordare a luptei şi nu de puţine ori ca jertfă, ca sacrificiu şi cîteodată şi ca visare, ca nădejde şi poate chiar ca eroare, intră — în spaţiul existenţei fiecăruia — şi momente, stări ale victoriei ca şi ale înfrîngerii, o experienţă aşadar cu mult peste marginile unei singure vieţi şi ale unei singure datorii. De o conştiinţă vastă aparţinem toţi şi ea, prin evenimentele, prin alcătuirile ei de spirit, prin angajările ei de voinţă şi abnegaţie ne prefigurează de mult, dintr-o perspectivă care e a realităţii acum şi pe temeiul căreia se sprijină propria noastră identitate.

Este această vastă conştiinţă însuşi actul de acum 65 de ani, făurirea Partidului Comunist Român. Şi putem spune, fără nici o îndoială, că pe fundalul şi la dimensiunea ei revoluţionară, noi, generaţiile de azi avem rădăcini vii şi adînci în toată istoria ţării şi mai putem spune, de asemenea, fără nici o îndoială, că evenimentul pe care l-a constituit făurirea Partidului Comunist Român ne conţine şi ne legitimează în directă şi strînsă, inepuizabilă legătură cu toate marile momente care au urmat, pînă azi, la scara celei mai complexe şi dinamice realităţi, ca şi în perspectivă, prin tot ceea ce înţelegem, putem şi sîntem datori să înfăptuim, la scara propriilor noastre cerinţe şi posibilităţi. Sub raportul creaţiei, al angajării, în această constă însăşi forţa de identificare a libertăţii, această solidaritate implicită a spiritului creator specific culturii cu ideile şi idealurile partidului, factor exponenţial al intereselor întregului popor şi devenit azi centrul vital al întregii naţiuni. Istoria partidului este de aceea în bună măsură însăşi istoria, biografia noastră, este această fierbinte şi inestimabilă, amplă osmoză ca între ţară şi partea ei de cer, ca între oameni şi pămîntul naşterii lor, ca între oameni şi propriul lor grai. Ceva unic şi identificabil cu insuşi pulsul şi simţul răscolitor al dreptăţii, ceva unic şi identificabil cu însăşi ideea de unire şi unitate, forţa ca şi platforma — una dintre platformele politice şi sociale — cu care s-a făurit, a evoluat şi a crescut partidul ca să devină al ţării, întreg, al poporului, un partid de masă.

Desen de Ilie Florin

Există o relaţie pe care istoria a pus-o şi o pune permanent în evidenţă : două mari acte făuritoare se leagă viu între ele, anul 1918, anul marii uniri şi anul 1921, anul apariţiei pe scena istoriei a Partidului Comunist Român. Se făurise o ţară unică, în legitimitatea hotarelor şi destinului ei pentru ca la scurt timp să se poată făuri şi acea posibilitate a viitorului ei, să se poată auzi şi vedea germenii acestui viitor şi să se ridice clocotitor la suprafaţă chipul însuşi al revoluţiei.

pe calea unor înfăptuiri fără precedent. Congresul al IX-lea al partidului este evenimentul care ne-a cuprins și ne cuprinde în toată amplitudinea unei noi epoci, aceea care poartă numele ctitorului ei și care, pe drept cuvînt, ne-a consacrat și ne consacră celor mai profunde împliniri, pe trepte înalte de progres și civilizație. Cinci mari forumuri comuniste alcătuiesc pînă acum arcul de boltă al acestei epoci și ele înseamnă tot atîtea orizonturi prin care ne-am împlinit și ne împlinim în lumina propriei noastre identități, la scara propriilor noastre cerințe și posibilități.

PREZENTUL ÎN PROIECȚIA VIITORULUI

La a 65-a aniversare a partidului nostru comunist, cînd facem bilanțul drumului glorios de luptă, al marilor realizări obținute de poporul român în făurirea celei mai drepte societăți din lume, a socialismului, avem dreptul să privim cu satisfacție și mîndrie la tot ce am realizat și să afirmăm, fără teama de a greși, că înfăptuirile revoluționare, marile transformări economico-sociale și edificarea cu succes a noii orînduiri nu ar fi fost posibile fără existența unui partid revoluționar care a știut să înfrunte teroarea sălbatică, ilegalitatea, a dat multe și multe jertfe din rîndurile membrilor săi, ținînd întotdeauna sus scopul luptei împotriva asupririi și exploatării, pentru apărarea intereselor supreme ale întregului popor, a independenței și suveranității României. Subliniind aceste adevăruri, secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, sintetizează de fapt însuși modul nostru de a privi și aprecia istoria, îi legitimează întregul curs și întreaga semnificație. Mari ctitorii au schimbat radical înfățișarea țării, iar Congresul al IX-lea rămîne imprimat cu litere de aur în tot ceea ce s-a înfăptuit pe parcursul a peste două decenii. Epoca Nicolae Ceaușescu înseamnă verticala noastră de spirit, modul nostru de a gîndi și acționa, înseamnă o cuprinzătoare și temeinică reliefare a spiritului comunist, creator. Pe mari magistrale ale progresului și civilizației țara și-a apropiat și își apropie imaginea amplă a viitorului său dinamic și concret, imaginea unui inestimabil și măreț edificiu. Prin hotărîrile și obiectivele sale, Congresul al XIII-lea al partidului ne proiectează întreg acest viitor și face puntea vie de legătură cu sfîrșitul de secol, cu acele dimensiuni ale dezvoltării prin care ne vom situa la noi altitudini și prin care calitatea muncii și vieții va dobîndi un nou relief, o nouă condiție. Programul partidului este programul întregului popor, este programul edificării noastre în independență și libertate, este chipul nostru de a gîndi și acționa.

Trăim desigur în realitatea, în proiecția de idealuri, gînduri și aspirații ale propriei noastre lumi, ne edificăm propriul nostru destin și, în același timp, ne aducem o reală și permanentă contribuție la făurirea unei lumi mai bune și mai drepte pe planetă. Cauza păcii, a înțelegerii și cooperării internaționale au în președintele României un strălucit și consecvent apărător. Opera sa teoretică și practică este esențială în condițiile de azi și rămîne esențială în conștiința contemporaneității. Mai mult ca oricînd, spune președintele României, problema fundamentală a epocii în care trăim este de a face totul pentru a asigura existența omenirii, pentru a salva viața pe Pămînt!

Agravarea situației internaționale, pericolul catastrofal pe care îl reprezintă înarmările de orice fel, și în primul rînd cele nucleare, constituie o realitate în fața căreia, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, trebuie spus adevărul și trebuie acționat fără întîrziere, trebuie să triumfe rațiunea, răspunderea pentru soarta umanității. În această privință, nu există granițe, nu există limite, ci consens, rațiune, răspundere, dorința cinstită de a face totul pentru salvarea vieții și apărarea vieții, a independenței și libertății popoarelor. „România consideră că ne aflăm într-o epocă hotărîtoare pentru însăși existența lumii. De aceea, subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu, adoptarea unui program complex

«Epoca Nicolae Ceaușescu» – tablou de Vasile Pop Negreșteanu

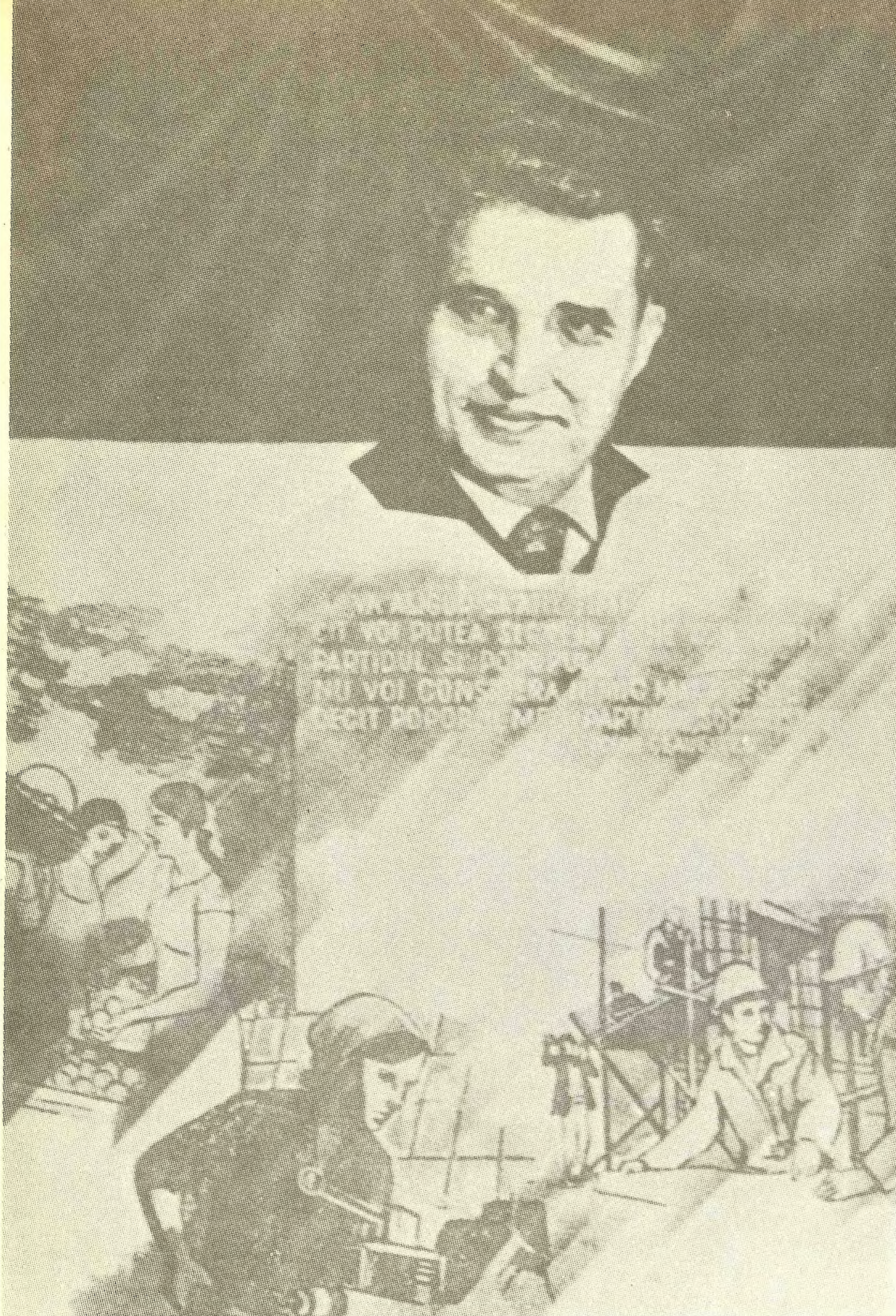
GLORIOSUL JUBILEU

Un jubileu glorios — 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român — o sărbătoare a inimii și conștiinței întregului nostru popor. Un jubileu care, în semnificația sa istorică, moral-politică și socială, este o cuprindere a înseși luptei, a înseși muncii și vieții noastre ca țară și ca popor, ca națiune al cărei puternic centru vital — partidul — s-a arătat și se arată îndreptățit să ne exprime și să ne conducă pe drumul unor nepieritoare victorii. Am nutrit și nutrim de aceea sentimente mari, înălțătoare, am trăit și trăim în lumea unor ferme convingeri care fac modul existenței înseși și alcătuiesc starea de conștiință cu care ne gîndim întregul trecut, întregul prezent și întregul viitor. Pentru că acest jubileu este arcul de boltă sub care istoria vie și densă a țării a primit și primește semnul plenar de cea mai profundă și mai expresivă identitate, aceea a realității prin care putem vorbi și comunica azi de la înălțimea unor înfăptuiri eroice, revoluționare, în toate domeniile de activitate. Și de la înălțimea însăși a condiției de om și umanitate, de la înălțimea ideilor și idealurilor pentru care, făurindu-se pe sine, partidul nostru comunist a făurit de fapt o nouă țară, primenind-o din temelii.

Cuvîntarea secretarului general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu, la adunarea solemnă organizată cu prilejul aniversării a 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român, un strălucit și cuprinzător document al propriei noastre contemporaneități, relevă întreaga dimensiune a drumului parcurs, un drum înalt, de epopee, un drum eroic și glorios, plin de jertfe și sacrificii, un drum al încrederii nestrămutate în victoria, în forța poporului de a-și lua în stăpînire drepturile și libertățile sale fundamentale și de a hotărî asupra propriului destin. L-au legitimat și îl legitimează evenimente cruciale ale istoriei, temelii adînci ale luptei pentru independență și libertate, culmi înalte ale gîndirii politice și sociale, crezuri de nezdruncinat ale unirii și unității prin care, ocupîndu-și un loc demn și respectat în istoria lumii, poporul român a putut privi, prin șirul lung, neîntrerupt al generațiilor, asupra propriei sale alcătuiri și asupra propriei sale meniri, într-o perspectivă care e a realității de fapt astăzi și rămîne dimensiunea sa de viitor.

„La a 65-a aniversare a partidului, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, putem privi cu îndreptățită mîndrie la drumul parcurs, la măretele realizări obținute în revoluția și construcția socialismului". Și, în aceeași ordine de idei: „avem un puternic partid, revoluționar și, mai presus de toate, avem un minunat popor care, în întreaga sa istorie milenară, nu s-a plecat niciodată în fața asupritorilor, a luptat și a dat cele mai mari sacrificii pentru a-și apăra ființa, pentru a-și apăra existența, iar azi urmează cu încredere politica Partidului Comunist Român care răspunde pe deplin intereselor vitale ale întregii națiuni, ale asigurării viitorului fericit al patriei noastre!".

Exponent și apărător al intereselor fundamentale ale națiunii, partidul a inspirat, a organizat și condus revoluția de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, a mobilizat și unit energii care au însemnat deșteptarea din rădăcini a țării, redeșteptarea ei națională, politică și socială,

de dezarmare, în centrul căruia să se afle dezarmarea nucleară şi chimică, constituie o necesitate vitală pentru toate popoarele lumii". Este acesta apelul, glasul unei mari conştiinţe, este raţiunea însăşi prin care lumea îşi afirmă dreptul la viaţă, este această hotărîtoare şi energică chemare pe care România o face tuturor popoarelor, tuturor naţiunilor. O ţară a muncii fiind, o ţară a păcii, şi prin aceasta exemplul ei fiind de un statornic şi profund umanism. Gloriosul jubileu al partidului a relevat încă o dată aceasta, a relevat spiritul românesc în acţiune, această indisolubilă şi vie unitate între partid şi popor, între ţară şi conducătorul său. O unitate care e de fapt tot o ctitorie, una din ctitoriile epocii noastre.

INIMA ŢĂRII

Spunem, într-o cuprinzătoare sintagmă : **Partidul, Ceauşescu, România** şi spunem de fapt adevărul unui timp în care istoria s-a alcătuit şi se alcătuieşte prin mari şi inconfundabile biografii ale muncii, ale creaţiei ştiinţifice şi tehnice, într-un efort de edificare neabătută, ca o proiecţie de conştiinţă vastă şi întemeietoare, pornind de la realitate şi ajungînd iarăşi la realitate, într-o continuă transformare. Gloriosul jubileu al partidului, într-o asemenea stare ne-a aflat, urmărindu-ne în chip creator destinul şi făcînd din realitatea la zi o oglindă fidelă a unui drum în permanenţă ascendent, cu punctul ferm de pornire în Congresul al IX-lea şi traversînd toate celelalte forumuri comuniste care alcătuiesc însăşi arhitectura de idei şi fapte revoluţionare ale **Epocii Nicolae Ceauşescu.**

Un partid eroic, demn de istoria, de misiunea şi rolul său, un partid al ţării mîndru de munca şi creaţia întregii ţări şi o ţară mîndră de partidul său, un popor mîndru de cel căruia i-a încredinţat cîrmele conducerii supreme şi împreună cu care a obţinut cele mai cutezătoare victorii în economie, în ştiinţă, în viaţa politică şi socială, în afirmarea şi întărirea drepturilor şi libertăţilor sale fundamentale — iată semnificaţia de fond, uriaşă, prin care **Partidul, Ceauşescu, România** rămîne ca o esenţială operă a unităţii noastre de gînd şi voinţă, acea axă mereu vie şi trează a universului tuturor preocupărilor şi aspiraţiilor noastre. Congresul al XIII-lea al partidului a aşezat întreaga dezvoltare economică şi socială a patriei în perspectiva unor noi şi fundamentale împliniri. O extraordinară experienţă face arcul de boltă de la Congresul IX încoace şi înscrie, pe mai departe, în viziunea anilor nouăzeci şi a sfîrşitului de secol, o realitate care creşte şi îşi arată tot mai temeinic dimensiunile, demonstrînd însăşi forţa sa, capacitatea socialismului de a da expresie puterii de creaţie şi angajare a poporului, manifestării sale plenare în toate domeniile de activitate. Opţiunea pentru socialism este decisivă şi definitorie şi ea fertilizează mereu gîndirea şi acţiunea creatoare.

Făurirea partidului a reprezentat un act istoric de o excepţională însemnătate pentru întreaga devenire a patriei, revoluţia inspirată, organizată şi condusă de partid i-a potenţat cu maximum de relief trăsăturile, vigoarea, curajul şi abnegaţia, spiritul de libertate şi demnitate, iar cele cinci mari forumuri comuniste ale Epocii Nicolae Ceauşescu i-au conferit temelii şi altitudini istorice fără precedent. Multe, tot mai multe Românii încap azi într-una singură şi tot mai multe vor încăpea mîine, în zorii acelor împliniri prin care, sub egida unei noi calităţi a muncii şi vieţii, ne plasăm pe orbita unei ţări socialiste mediu dezvoltate. Viitorul poate fi folosit ca argument tot în aceeaşi măsură în care prezentul este o platformă de înfăptuire a obiectivelor înscrise în programul partidului şi tot aşa cum trecutul apropiat, dar atît de vast şi al nostru, al fiecăruia, justifică paşi mereu mai înalţi şi se fixează într-o dialectică a înaintării ferme, consecvente, pe multiplele coordonate ale progresului şi civilizaţiei.

Spunem **Partidul, Ceauşescu, România,** ca şi cum am spune inima noastră, crezul şi conştiinţa comunistă a acestui timp. Este rostirea unităţii noastre depline, este temeiul acesta al muncii, al gîndirii şi creaţiei prin care generaţiile fac un viu şi indestructibil legămînt între ele, dăinuind ca o altă mare ctitorie, aceea de la care pornesc toate razele de gînd şi de faptă şi în lumina cărora patria se înalţă pe noi culmi.

DESTIN EROIC

Parte inseparabilă a istoriei partidului : s-au împlinit cincizeci de ani de la acel act pe care istoria l-a înregistrat sub titulatura procesului de la Braşov şi-n care un destin şi o viaţă de excepţie s-au exprimat în sensul şi pe potriva marilor idealuri cărora li s-au dăruit. Un tînăr erou comunsit, preşedintele de azi al României, secretarul general al partidului, tovarăşul Nicolae Ceauşescu îşi angaja, cu o energie ieşită din comun, întreaga vîrstă pe calea grea şi plină de sacrificii a luptei revoluţionare, sub steagul celei mai drepte şi mărețe cauze. Procesul de la Braşov este una din ilustrările de netăgăduit ale acestei lupte, este unul din momentele care au marcat acest drum înalt şi greu şi pe parcursul căruia au trebuit să fie înfruntate nenumărate riscuri şi primejdii şi au trebuit să fie trecute multe dramatice încercări. Avea 18 ani şi, după cum o atestă analele vremii, era deja o personalitate cunoscută în rîndurile partidului, i se încredinţau de aceea sarcini de răspundere, era investit cu încrederea şi stima celor care îl cunoşteau şi îl urmau, impresionau fermitatea, hotărîrea şi curajul care îi erau caracteristice, modul deosebit cu care privea realitatea ca şi perspectiva pe care o relevă, scopul în numele căruia ştia să mobilizeze şi să unească energii.

Ceea ce s-a petrecut în urmă cu cincizeci de ani este strîns legat de lupta, de viaţa şi activitatea partidului, este acea operă vie şi amplă în care, pe deplin şi temeinic angajat, partidul a putut şi poate să se exprime prin biografii şi vocaţii de ordin exponenţial. Un nume răsărea la orizontul istoriei, un nume răsărea la orizontul condiţiei luptei, a zbaterilor, a jertfelor, a sacrificiilor pe care umanitatea noastră ca ţară şi popor avea încă şi încă să le mai dea la scara tuturor gene-

«Demonstrație comunistă» – Tablou de Eugen Palade

rațiilor și să se edifice apoi în libertate și independență. În contextul lumii de atunci, al gravelor primejdii care planau ca urmare a ascensiunii fasciste germane și a sprijinitorilor ei, partidul nostru comunist se manifesta ca o forță reală, lucidă și clarvăzătoare, în mod profund și statornic pătrunsă de responsabilitatea față de destinele țării și ale poporului, militînd și acționînd în consecință pe multiple planuri, cu multiple mijloace și posibilități. Peste numai trei ani istoria avea să mai întîlnească din nou numele tînărului erou comunist judecat și condamnat la Brașov. Sentința de atunci nu-l învinsese, era purtătorul și apărătorul unor idealuri ferme și ele, aceste idealuri, aveau o rezonanță din ce în ce mai largă acum, în rîndurile clasei muncitoare, ale țărănimii și intelectualității, lucrau asupra conștiințelor și se instituiau ca o amplă conștiință de sine a libertății.

O LUPTĂ DUSĂ PÎNĂ LA CAPĂT

Cînd destinul țării, un destin de excepție, este legat de o viață ca și de o operă de excepție; cînd el, acest destin, în prefigurarea lui de odinioară, era ca o carte care abia începe să se scrie și să se cuprindă de fapte și idei de excepție; și cînd aceste fapte, în ordinea viitorului, se însumează unei realități care, deloc simple și întîmplătoare, avea și are să-și spună în întregime cuvîntul și să ne facă într-un fel părtași la scrierea acestei cărți ca și la citirea ei; și cînd toate acestea, ca lumina însăși a zilei și ca lumina însăși a adevărului, se petrec la scara unei întregi națiuni și la scara existenței fiecăruia: ce este, ce poate fi aceasta? O stare a propriei noastre conștiințe, un sentiment sau, și mai mult decît atît, o convingere, un suport prin care ne reprezentăm propria noastră durată și propria noastră participare la acele date ale istoriei care ne-au premers și care, de fapt, premergîndu-ne ne continuă?

Ceva din toate acestea sau poate că toate la un loc ne încearcă ori de cîte ori privim istoria mai mult sau mai puțin apropiată, cu evenimentele, cu mobilurile și tensiunile ei, care ne fac să ne atingem de noi și de ființa însăși a țării, ca de o experiență pe care am mai trăit-o parcă, o cunoaștem și totuși ea rămîne să ni se releve neîncetat. Acel act, acel episod de acum cincizeci de ani, bunăoară, procesul de la Brașov. Faptul că un tînăr comunist român era judecat și condamnat în acele vremuri, în instanța și după interesele acelui timp, putea părea normal, nu? Dar era tocmai acea „normalitate" pe care el, acest tînăr, voia să o schimbe. Cu ce preț? — chiar al propriei lui vieți, al tinereții sale care altfel se arăta și altfel se ridica pe căile unei lupte duse pînă la capăt. Căci, în ultimă instanță, aceasta este forța ca și credința pe care ni le insuflă marile exemple ale istoriei, indiferent de vîrstă: această luptă dusă pînă la capăt, neistovirea aceasta plină și de farmec și de dramatism și de căutări dar și de o inestricabilă și în același timp irezistibilă încredere în dreptatea cauzei și a tot ce implică ea, jertfă, demnitate, sacrificiu. Această luptă dusă pînă la capăt, deci, și această imensă, clocotitoare voință, puterea aceasta a cărei măsură nu atît anii și frămîntările ți-o dau, cît mai ales acea desăvîrșită și statornică aplecare spre ideal, acea fascinantă și la urma urmei neînduplecată lucrare a idealurilor.

Un tînăr comunist, așadar, era prigonit și purtat spre judecată acum cincizeci de ani, îi erau judecate și primeau sentințe drastice idealurile în numele cărora lupta și pentru înfăptuirea cărora partidul îi încredințase sarcini și răspunderi deosebite. Era cunoscut și urmărit mai dinainte, pentru că aceste idealuri aveau și o biografie de acum, purtau și un nume, aveau și fișe în dosarele organelor de urmărire dar aveau fișe deja și în istorie, cartea era abia la început, cartea începea să se scrie. Iar la Brașov, acum cincizeci de ani, s-au scris printre cele dintîi capitole. O biografie de excepție și un destin de excepție. Un nume de tînăr, erou comunist, un destin revoluționar. Era în 1936 și peste alți trei ani, istoria care ieșea în piețele publice și se înflăcăra la întruniri ale celor care o și făureau, la un întîi mai, avea să-l reîntîlnească pe noi baricade. Idealurile nu puteau fi arestate, închise în celule, sechestrate. Un tînăr erou comunist primea sentința în față și își încuraja tovarășii, nu-i era teamă, era hotărît, încredințat de dreptatea pentru care putea fi pe moment înfrînt și condamnat, putea fi prigonit, pedepsit, adus în fața forței de opresiune, a nedreptății, dar nu și în fața neputinței, a neîncrederii, și aceasta cu orice risc.

Procesul de la Brașov îi pecetluia, pentru un timp, soarta și tocmai de aceea acea carte care începea să se scrie este și glorioasă și dramatică și eroică, unică prin întregul său conținut. Dacă istoricii — este datoria lor — vor urmări cronologia evenimentelor și ideile care în esența lor aduc o vie înțelegere și poartă o rodnică răsfrîngere a scopurilor și temeliilor înseși ale lumii și realității de azi, pe noi, oamenii de litere, ne interesează, cred, semnificația și ne interesează, mai ales, această viață în matca și pe parcursul căreia o biografie atît de amplă și înfăptuitoare ne-a cuprins și ne cuprinde pe toți, această solidaritate prin

care numim și o revoluție și o revelație în destin. Acest suflu vital pe care tînărul erou comunist de acum cincizeci de ani, eroul și conducătorul de azi al României, secretarul general al partidului, președintele Republicii, tovarășul Nicolae Ceaușescu l-a imprimat și îl imprimă întregii societăți, văzînd infinit mai departe și adresîndu-se întotdeauna oamenilor istoriei, țării, poporului. Era acel moment o prefigurare a multor și multor însușiri de azi. Era un act de naștere politică și socială a celui care de mai bine de două decenii, în fruntea partidului și a țării, ne-a consacrat și ne consacră unui destin în permanență creator.

AMINTIRI ISTORICE

Dacă istoria are amintiri, dacă se poate spune că istoria a avut și are mii de amintiri. Le trăim, pentru că ele sînt ale noastre, ceva din fibra și aerul lor ne pătrunde, chiar dacă nu noi le-am produs, chiar dacă nu noi am fost în clocotul vieții și trăirii lor celei mai exacte. Sînt ca să zic așa părți din noi testamentare și reliefuri ale noastre mai dinainte de noi. Pentru acei ce ne apropiem de cincizeci de ani, bunăoară, acest episod de acum cincizeci de ani, procesul de la Brașov în care istoria vedea mai întîi un tînăr și vedea mai ales curajul și tenacitatea lui, pentru ca apoi, în timp, să se cuprindă și de întreagă biografia lui iar mai tîrziu să consacre și cea mai deplină și mai eroică identitate.

Pentru acei ce ne apropiem de cincizeci de ani, așadar, acel episod de acum cincizeci de ani, procesul de la Brașov, un fapt de istorie și mai ales un fapt care a produs istorie dar și din care noi, cei ce ne nășteam atunci, putem spune că deducem și, nu numai atît, chiar deținem amintiri istorice. Un tînăr comunist român înfrunta instanțele timpului, se numea Ceaușescu Nicolae, partidul îi încredințase sarcini mari, iar gestul său hotărît, inspirat și energic îi depășea marginile vîrstei într-un sens care era al credinței în luptă, în victorie, în dreptatea idealurilor și aspirațiilor unei întregi țări, ale unui întreg popor. Era aceasta o primă și densă temelie a marii sale identități. Era un moment de luptă și viață ca un impact al istoriei în propria ei destărmurire și în propriul ei destin. Datele unei biografii se transformau astfel în amintiri istorice ale unei întregi și esențiale deveniri. Deveneau capitol strălucit al istoriei partidului. Cei ce se nășteau atunci și toți cei ce aveau să se nască intrau fără să știe în spațiul unor astfel de amintiri. Istoria țării este a doua mamă a noastră și ea ni le spune pe toate, ea ne învață tot. Ne învață să rostim numele acelora care s-au zbătut, au luptat și au suferit pentru noi și ne arată că faptele lor sînt și devin tot mai mult și ale noastre, că avem amintiri cu mult mai înainte de a ne ști și a putea privi cu limpezime în noi. Prin acel moment eroic de acum o jumătate de secol cunoaștem și înțelegem că idealurile nu au vîrstă și că doar eroismul celor care li se consacră decisiv și definitoriu le conferă și forță și amplitudine și destin. Dintr-o fișă pe care instanțele scriseseră Ceaușescu Nicolae, deținător de aspirații și idealuri de care se cutremurau, istoria a reținut, în toată maturitatea expresiei sale, pe cel care bărbătește avea să înfrunte și multe alte nedreptăți și opreliști, pe Nicolae Ceaușescu, eroul care se și înfăptuise, eroul care era.

ÎNALTE, ALESE VIRTUȚI

Momentul de acum cincizeci de ani ilustrativ pentru arcul de timp care înseamnă un destin de excepție și o biografie exemplară, un moment care s-a înscris ca un capitol glorios al luptei partidului și a țării, pentru ca să se petreacă acea indisolubilă și continuă osmoză între idealuri și forța de a le exprima și înfăptui, acel moment care, odată cu scurgerea timpului ne apare și mai pregnant și mai sugestiv prin prisma realității de azi, a acestei revoluționare edificări de la altitudinea căreia țara se poate recunoaște și se recunoaște printr-un om, printr-un mare om, prin conducătorul și eroul său. Înalte, alese și puternice virtuți politice și sociale se afirmau atunci, dîrzenie, curaj, încredere, dăruire, forță de sacrificiu, elan și abnegație, rezistență, tenacitate, puterea de a duce pînă la capăt o luptă și dacă e nevoie de a o relua, de a-i da noi amplitudini de spirit și cutezanță, înalte, alese și puternice virtuți de conducător s-au afirmat și se afirmă prin tot ceea ce reprezintă azi mai măreț și mai durabil în epopeea construcției noastre socialiste, într-o epocă pe care cu mîndrie și recunoștință o numim **Epoca Nicolae Ceaușescu**, epoca adevăratei renașteri și înfloriri naționale.

Îl știm, îl vedem și-l simțim mereu prezent în opera de elaborare a politicii economice și sociale, științifice și culturale, în opera de transpunere în practică a programelor adoptate, în dialogul larg și permanent cu țara, cu oamenii, cu problemele lor, ale prezentului și viitorului, pe terenul gîndirii și acțiunii practice, revoluționare, la cîrma destinului națiunii, al libertății, al independenței și suveranității poporului, al conștiinței patriotice exemplare.

Calea progresului și civilizației noastre socialiste și comuniste, programele dezvoltării noastre multilaterale, în consens cu propriile noastre cerințe și posibilități, cunosc prin gîndirea și activitatea secretarului general al partidului o fundamentare originală, novatoare, cu implicații adînci în însăși dialectica și condiția lumii contemporane, în asigurarea păcii și înțelegerii internaționale, pentru făurirea unei lumi mai drepte și mai bune pe planetă. Ideea de pace și de dreptate în relațiile internaționale îi datorează mult, de aceea opera și demersurile sale sînt cunoscute și respectate peste hotare, apelurile, îndemnurile și contribuțiile sale în materie de umanism și umanitate fiind de acum un reper și o doctrină de importanță universală.

Un legămînt, o unitate indestructibilă, un liant care-i și expresia integrității noastre moral politice și sociale, este expresia ca și condiția propriului nostru destin: partidul și țara, partidul — conștiință înaltă și înfăptuitoare, partidul — centru vital al întregii națiuni, partidul și eroul său și al țării, partidul și conducătorul său. Am trăit în această primăvară un glorios jubileu — 65 de ani de la făurirea Partidului Comunist Român — am trăit, de fapt, cu toată puterea evidenței, un jubileu al celei mai înaintate și mai prodigioase conștiințe a luptei și edificării noastre în contemporaneitate.

Se cuprinde în traiectul și în amploarea acestei lupte și faptul eroic, exponențial, de acum cincizeci de ani. Acel proces în care, prin instanțele vremii de atunci, era judecat și condamnat nu numai un tînăr, ci înseși idealurile de viitor, și se încerca a fi judecat și condamnat însuși viitorul. Solidariza prin vocea și convingerile tînărului erou comunist devenirea însăși a istoriei și solidarizau, dobîndeau viață și încredere prin el toate năzuințele și așteptările celor în numele cărora lupta și se angaja, dăruindu-și anii cei mai frumoși și mai fierbinți.

Este exemplul tinereții și-al permanentei dăruiri eroice, revoluționare. Faptul întreg ce-a dat și dă-ntregirea unei epoci unice-n destin.

A.I. Zăinescu

PROCESUL ANTIFASCIȘTILOR
La Brașov

Procesul a 21 comuniști la Brașov

PROCESUL ANTIFASCIȘTILOR DELA BRAȘOV
Se continuă audierea ma...

GAZETA TRANS...
NUMARUL 2 Lei

Sentința dela Brașov

Sentința în procesul celor 19 antifasciști din Brașov
Replica comisarului regal și ultimul cuvânt al apărării

MAGISTRALA ALBASTRĂ

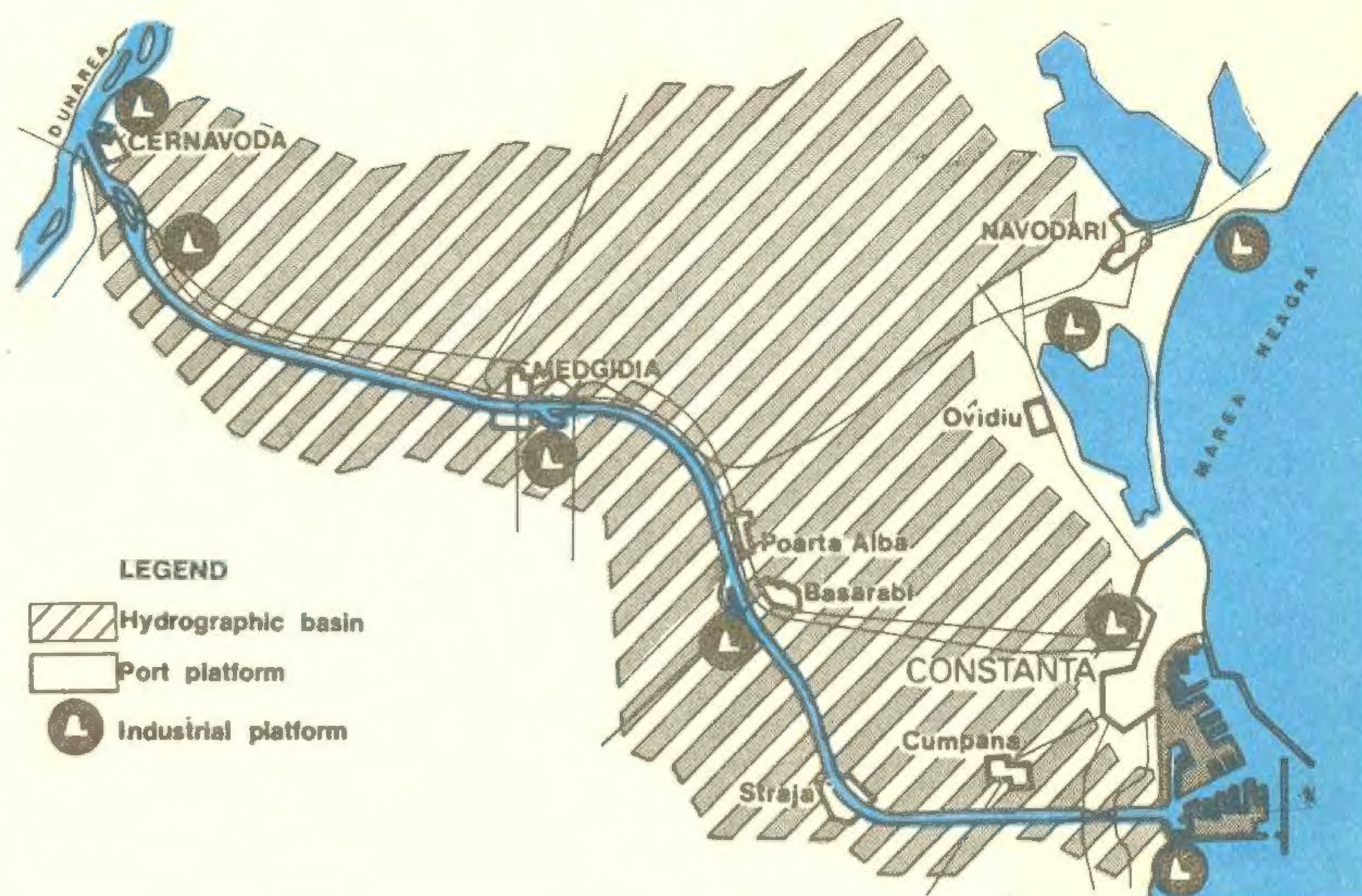
La puțin timp după inaugurare am avut prilejul să parcurg cu motonava „Malnaș" Canalul Dunăre-Marea Neagră între Agigea și Cernavodă, să admir plin de curiozitate și mîndrie de român această unică, ingenioasă și desăvîrșită operă de artă tehnică. Magistrala Albastră este, într-adevăr, o lucrare de o deosebită complexitate care scurtează cu circa 400 km vechiul traseu Cernavodă-Galați-Sulina-Constanța și la a cărei edificare tineretul, prin abnegația și romantismul revoluționar care-l caracterizează, a avut un rol covîrșitor.

Cei 64,2 kilometri ai canalului, adînc de 7,5 metri și lat de 70—90 metri au fost construiți în numai opt ani și jumătate (1975—1984), realizîndu-se astfel visul constructorilor din secolul trecut, iar după unii istorici, o idee emisă încă din antichitate. Această operă exclusiv românească se înscrie, prin datele sale tehnice, alături de marile căi de navigație create de om pe Terra: Panama, Suez și Volga-Don. El este prevăzut cu două ecluze la capete și are în componență trei porturi noi cu 61 dane de așteptare și operare, acvatorii însumînd 43 hectare și platforme portuare ocupînd 36 hectare, precum și noul port Constanța-Sud care, în final, va fi unul din cele mai mari porturi maritime europene. Cei 300 milioane metri cubi excavați echivalează cu volumul a 120 piramide Keops. Numai pentru un metru linear de canal a fost nevoie de dislocarea a 135 metri cubi de piatră și 300 metri cubi de arocamente. S-au construit 46 kilometri de ziduri de sprijin, s-au turnat în ecluze, poduri și alte obiective 3,6 milioane metri cubi betoane, s-au folosit peste 11 mii tone tabliere și 20 mii tone de echipamente, s-au restabilit și modernizat 167 kilometri șosele și 87 kilometri de cale ferată. Astfel s-a asigurat navigația în dublu sens a convoaielor de nave fluviale cu o viteză de 8—9 km/h și cu o capacitate de pînă la 18 mii tone, deci a unui trafic anual de vreo 80 milioane tone. La făurirea grandioasei opere au colaborat reprezentanții a 63 de meserii, cei mai numeroși fiind mecanicii, șoferii, sudorii, betoniștii și dulgherii. Ca să reliefăm mai bine performanțele acestei noi căi de navigație românești, să amintim că realizarea Canalului Panama, lung de 81 kilometri a necesitat 160 milioane metri cubi escavați și 3,9 milioane metri cubi betoane și a durat 28 de ani, iar Suez, lung de 164 kilometri, cu un volum de escavații de 275 milioane metri cubi a fost terminat în 10 ani.

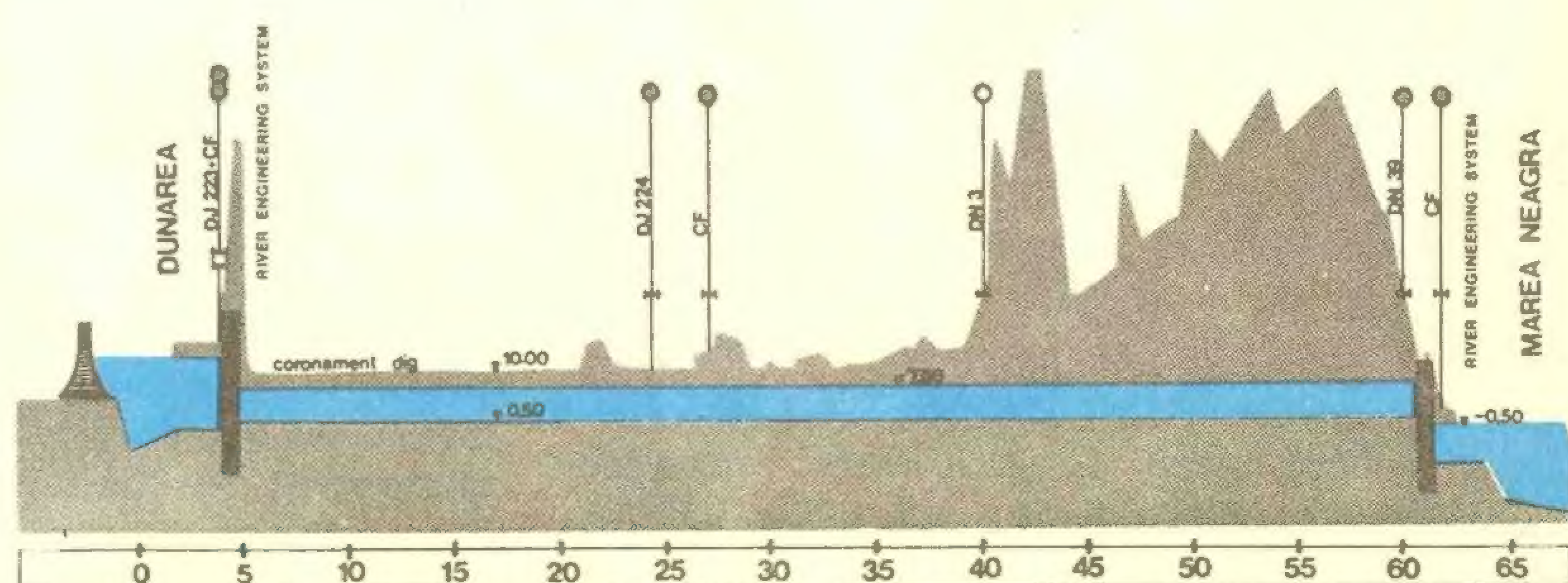
Acum iată-mă din nou pe vaporul plin de turiști care părăsește portul Agigea din vecinătatea ecluzei lungă de 300 metri și lată de 100 metri. Aici, lîngă mare, canalul are o deschidere de 220 metri la suprafață și de 150 metri la bază. Navigînd cu 23 kilometri pe oră trecem curînd pe sub podul rutier Agigea în sunetele melodioase scoase de sirena vasului, în chip de salut. Spectaculosul pod, lung de 226 metri, este suspendat deasupra apei prin zece cabluri de oțel prinse de un singur pilon în forma literei A, înalt de 83 metri. După ce eleganta siluetă a acestei construcții de o rară măestrie tehnică se estompează la orizont, nava pătrunde între maluri tot mai înalte, tot mai abrupte. Este zona de dealuri de la Cumpăna și Straja, zonă care a dat mult de furcă constructorilor în adîncirea canalului. Taluzurile sînt săpate în trepte pînă la buza betonată a albiei, mustind pe alocuri de vinișoare de apă. Rocile, stratificate orizontal, sînt la vedere. Iată loesul galben-roșcat-vinețiu, iată apoi calcarele dure care și-au arătat toată îndărătnicia în timpul lucrărilor. La kilometrul 48 ne aflăm în zona cu înălțime maximă a malurilor. Marginea acestora se zărește undeva sus, la peste 70 metri deasupra apei. Aici s-au luptat eroic brigăzile de tineri cu stînca și apa iar victoria a fost de partea lor. Duritatea rocii n-a putut ține piept tehnicii și elanului tineresc. Acum aici se înalță maiestuos, ca martor peste veacuri, Monumentul Tineretului.

Podul rutier de la Basarabi îmi apare ca o linie între apă și cer, unind malurile, ca o poartă a văzduhului pe sub care trebuie să trecem în rafale de vînt și sunet de sirenă. Da, în sunet armonios de sirenă care exprimă respectul și admirația noastră, a călătorilor, pentru această creație grandioasă a omului, pentru biruința constructorilor asupra malurilor opuse care au trebuit să se lase unite pe deasupra apei. De pe puntea superioară, cu chipul scăldat de soare, privesc în voie viile podgoriei Murfatlar. Mai departe dealurile scad în înălțime iar malurile, betonate pînă sus, nu mai cad în trepte. Apa verde a canalului e spintecată cu ușurință de nava care răsună de zgomotul plin al motoarelor, de vocile vesele ale turiștilor, de melodiile orchestrei. Dincolo de maluri — pe care zăbovesc pescari amatori cu undița în apă — în localități pulsează viața cotidiană. La kilometrul 35 trecem pe lîngă podul de cale ferată Nazarcea, lung de 141 metri, care traversează Canalul Poarta Albă-Midia-Năvodari, desprins chiar aici din trupul de apă al celui pe care navigăm. În prezent acest nou canal se află în plină construcție, și aici brigăzile de tineret fiind la datorie din prima zi a începerii lucrărilor, în vara anului 1984.

La kilometrul 25 intrăm în Medgidia, al doilea oraș ca mărime al județului. În stînga se profilează clădirile dispuse în amfiteatru și complexul polisportiv cu stadion modern de 35 000

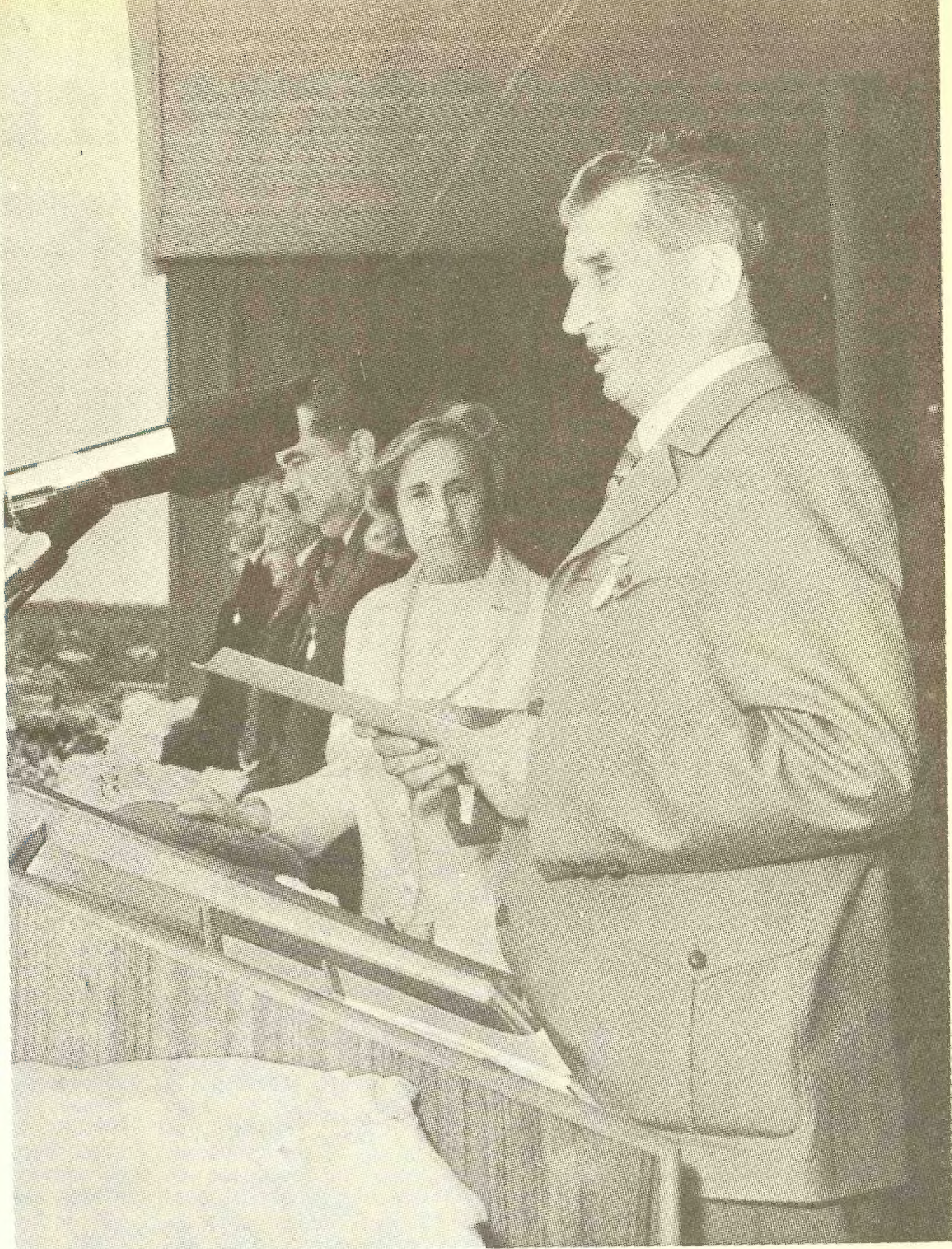

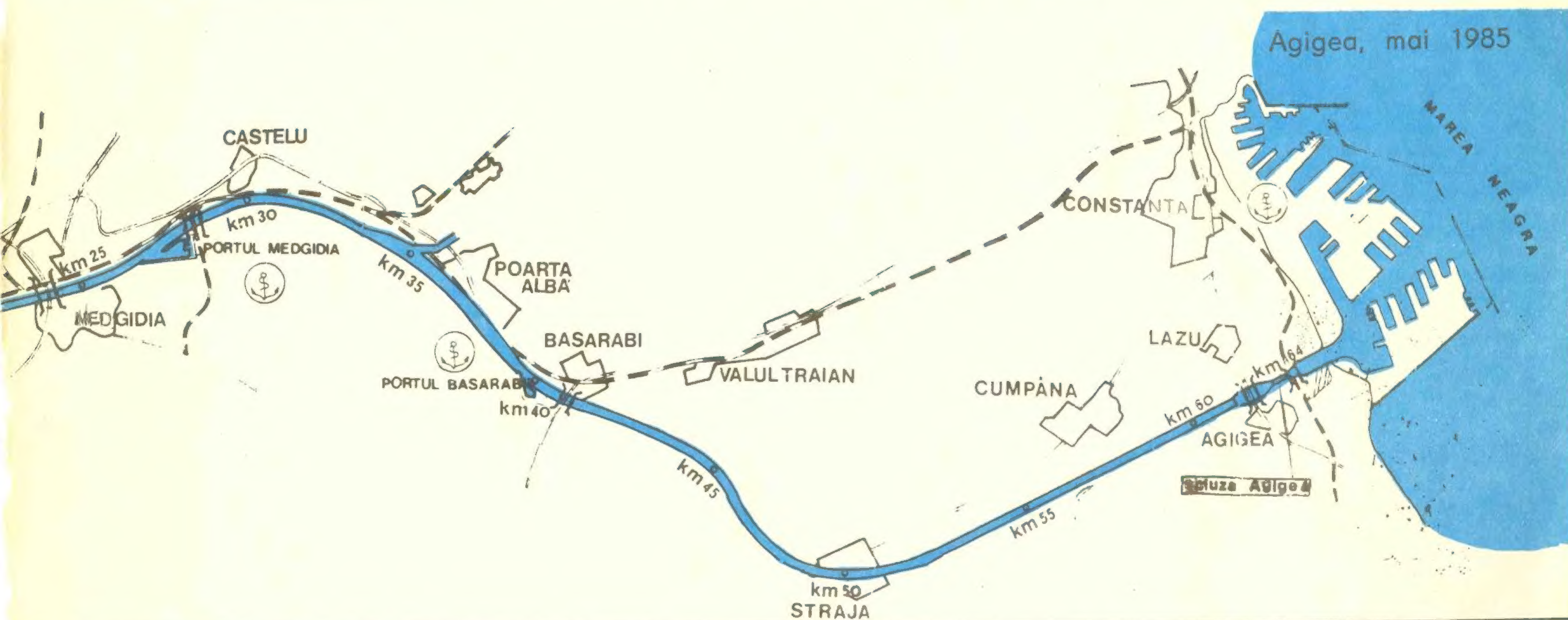
Profilul longitudinal

„În această epopee
s-au unit
dîrzenia, munca, priceperea,
știința, tehnica avansată
și cutezanța revoluționară,
hotărîrea întregului nostru popor
de a făuri cu succes
comunismul
pe pămîntul României,
de a asigura națiunii noastre
un loc demn
în rîndul popoarelor
libere și independente
ale lumii !"

NICOLAE CEAUȘESCU

Agigea, mai 1985

locuri. Mai întîi trecem pe sub podul de cale ferată de 292 metri, apoi pe sub cel rutier lung de 689 metri. Ca și la Basarabi, portul comercial și industrial se află în construcție. El va prelua anual un trafic de pînă la 10 milioane tone, bazinul său fiind racordat la canal. Va fi dotat cu o gară de pasageri, magazii, depozite moderne și macarale pe potriva sa. Dincolo de Medgidia relieful se liniștește și mai mult, fără ca peisajul să devină monoton. Aici, pe valea Carasu, în inima ținutului dintre Mare și Dunăre, motonava despică apa limpede oferindu-ne în înaintarea sa insesizabilă priveliști blînde, farmecul lor rezultînd din plutirea în văzduh a pescărușilor și din schimbarea treptată a imaginilor. Dincolo de Mircea Vodă, la kilometrul 5 apare în fața noastră podul mixt — rutier și de cale ferată — lung de 571 metri din fața ecluzei de la Cernavodă, punctul terminus al croazierei pe Magistrala Albastră. Lîngă pod îmi reține atenția masivitatea celei mai mari stații de pompare din țară. Surplusul de apă este folosit la irigații și obținere de energie electrică. Dincolo de ecluză, la kilometrul zero, se află portul Cernavodă, de capacitatea celui de la Medgidia.

Făcînd cale întoarsă în fața ecluzei, parcurgem invers canalul, în sensul curgerii apei, în timp ce soarele bate pieziș scăpătînd la asfințit. După șase ore de călătorie debarc la Agigea cu sufletul încărcat de imagini și impresii de neuitat. M-am convins o dată în plus de capacitatea de creație a tehnicii și științei românești, de priceperea și abnegația muncitorească, de forța și vigoarea poporului nostru. Sînt convins că, în urma experienței dobîndite pe șantierul Canalului Dunăre-Marea Neagră, este pe deplin posibilă realizarea celor două noi căi navigabile : Poarta Albă-Midia-Năvodari și Dunăre-București, cu implicații complexe asupra dezvoltării economico-sociale a zonelor respective, ca și asupra întregii țări.

Ștefan Negrea

Unii dintre ei n-au luptat, nu şi-au trecut fiinţele prin focul nimicitor, printre obuze, gloanţe, tunuri, grenade. Erau prea fragezi ca să ţină arma în mînă. Erau prea fragezi şi tocmai de aceea s-au înfipt în ei amintirile şi nu le-au mai putut vreodată înfrînge.

Alţii au luptat şi au trecut la cîţiva milimetri de moartea care şi-a făcut loc în trupurile fraţilor lor, al părinţilor, al prietenilor. Ei au ţinut steagul victoriei în mînă, s-au bucurat de ceea ce au înfăptuit şi apoi s-au retras discret la muncile din timpul păcii. O parte din numele lor cărţile le-au fixat între coperţi la rubrici şi ordine de zi, la citare pentru fapte de vitejie. Pe alţii, care au fost doar simpli soldaţi, patrioţi fără grade în armată, literele de plumb i-au fixat în paginile ziarelor.

Dar mulţi, purtînd şi ducînd în memoria lor amintiri sfîşietoare au rămas anonimi. Pentru ei, în dreptul nesomnului lor, în semn de respect, s-au scris paginile ce urmează.

Întîlnirea tineretului cu istoria

ANONIMI ÎN ISTORIE

FÎNARUL

I-am bătut la poartă. Într-un tîrziu ne-a răspuns femeia lui. Stînjenită. Surprinsă. Şi-a şters mîinile de marginea unui şorţ. Ne-a rugat să-l aşteptăm. Şi s-a dus de l-a căutat prin grădină. O grădină mare cu pămîntul proaspăt săpat, aşezat cu grijă, se vedea bine asta, de mîinile unui bătrîn, migălos tipicar. Copacii — cireşi, vişini, meri —, erau văruiţi proaspăt. Şi în ziua aceea însorită la Cipău, în apropiere de Iernut, pe fosta stradă a Gării, azi numită a Muncitorilor, la numărul 88, Iosif Iernuţan aţipise în fînarul din spatele casei. După poziţia corpului, după cutele feţii, adîncî şi uscate, după tresărirea muşchilor feţii, bătrînul în vîrstă de 66 de ani, pensionar, veteran de război, parcă cerceta orizontul unor amintiri ce se ridicau ca un abur, deasupra Mureşului, cu apele în revărsare în faţa Oarbei de Mureş.

I-am spus de ce am venit. De fapt ştia şi el cînd i s-a spus că-l caută un ziarist de la Bucureşti. Pe Iosca, aşa i-au zis şi pe front şi aşa îi mai zic şi azi vecinii, toţi care-l caută de ani de zile îl caută pentru a-i smulge din memoria, din ce în ce mai infidelă, petala dureroasă a unei amintiri. Sensibili sînt oamenii aceştia. Şi nici unul dintre supravieţuitorii unei asemenea grozăvii cum este războiul nu-şi deschide sufletul. În spatele porţilor sale, deseori fragile, unde se bănuiesc faptele de vitejie, eroism, patriotism, se află fiinţe fragile cărora le sîngerează visele şi-n somn.

„Ce să vă spun despre Oarba de Mureş ? Şi azi mai aud şuieratul gloanţelor, ţăcănitul mitralierelor, brandurilor, tancurile, bombardamentele aviaţiei germane. Aşa îmi zuruie în ureche ca un pumn de greieri. În august 1944 eram la Tîrgovişte, în pădurea Teiş, unde împreună cu unitatea săpam tranşee de poziţii. La 23 August am auzit de la ofiţerii noştri că trebuie să plecăm. La 11 seara, eram pe drum, motoarele maşinilor mormăiau, ca noaptea, şi mai avurăm noroc şi de o pană. Am ajuns la pădurea Otopenilor unde am luptat împreună cu gărzile patriotice la apărarea Bucureştiului. Am luptat şi la apărarea podului Băneasa şi la cea a Aeroportului. Cel mai bine îmi amintesc de un bombardament de aviaţie germană, cînd vreo 70 de avioane au întunecat cerul într-un raid nemaipomenit. Atunci ne-am aruncat pe burtă pe unde am izbutit, suflul bombelor era aşa de puternic că ne ridica cu tot cu arme, cam la o jumătate de metru de la pămînt. În jurul nostru cîmpul era făcut tot flenduri. După ce am izbăvit şi cu acele lupte am pornit-o spre Tîrnăveni, cu regimentul 4 motomecanizat. Am intrat în ţară seara şi ne-am adăpostit într-un cimitir. La 17 septembrie, dacă nu mă înşel, am trecut Mureşul pe la „Făgădaie", unde azi e uzina de apă. Cînd ne-au zărit nemţii au început să tragă şi cu armament greu şi atunci am pierdut un bun prieten, un soldat care cînta foarte frumos. I-au nimerit barca tocmai în mijloc şi pentru o clipă, în aer, s-au văzut numai ţăndări de scîndură, bucăţi de uniformă şi de carne vie. Oarba de Mureş trebuia cucerită, dealurile sale avînd o poziţie strategică pentru mersul războiului la acea vreme. Noi am atacat în repetate rînduri cota 495, denumită Dealul Comenzii. Odată am ajuns cu greu în vîrful ei, am luat prin surprindere un loc unde erau amplasate şapte mitraliere şi am făcut prizonieri germani. După ce am ocupat cota nemţii ne-au încercuit iar noi am luptat pînă ni s-au gătat muniţiile. Apoi am alergat printre morţi şi răniţi ca să strîngem cartuşe. Din tot batalionul nu au mai rămas decît treizeci de suflete. Noaptea au venit dorobanţii. Am reuşit să ne regrupăm şi ne-am pregătit pentru un nou atac. Fiind din părţile locului am ajutat pe dorobanţi, i-am dus „prin rupturi", cum se zice pe la noi, adică prin pădure. Pe locul unde e monumentul s-au dat lupte straşnice. Au murit mulţi soldaţi şi azi mă mir cum am putut scăpa cu viaţă. Dealurile Oarbei le-am luat pînă la urmă din mîinile nemţilor. Cu mari jertfe, şi mari suferinţi. Am făcut prizonieri şi capturi de armament, dar morţii nu i-am putut învia. După aceea am plecat cu un batalion de asalt, unde am fost însoţitor de care de luptă, şi am eliberat ţara. Am trecut graniţa, iar cînd s-a făcut pace, la 9 Mai 1945, eram în Munţii Tatra. Cînd gornistul a sunat încetarea luptei a fost aşa o mare bucurie că soldaţii îşi aruncau bonetele ostăşeşti în înaltul cerului. Dar fericirea pentru unii a fost de scurtă durată pentru că nemţii, deşi se făcuse pace, ne-au mai tocat încă 12 zile. După care s-au predat.

IOSIF IERNUŢAN — „ŞI AZI MAI AUD ŞUIERATUL GLOANŢELOR, ŢĂCĂNITUL MITRALIERELOR, BRANDURILOR, TANCURILE, BOMBARDAMENTELE AVIAŢIEI GERMANE, AŞA ÎMI ZURUIE ÎN URECHI CA UN PUMN DE GREIERI."

Iosif Iernuţan îşi îndeasă şapca pe ochi, îşi strînge haina de parcă deodată i s-ar fi făcut frig. Iosif Iernuţan, unul dintre puţinii supravieţuitori din părţile locului, ale luptelor de la Oarba de Mureş, priveşte şi azi din curtea sa vîrfurile acelor dealuri de peste Mureş. Cu tot efortul de a nu le lăsa să se ivească în colţurile ochilor săi curg două lacrimi mici. Şi el crede că eu nu le văd, şi-şi îndeasă şapca, încă odată, pe ochi.

PORUMBUL

Era un porumb înalt în preajma Oarbei de Mureş. Înalt şi bogat. Toamna se anunţa a fi lungă. Într-o casă semeaţă din Luduş, îl ascult pe profesorul de istorie Gheorghe Pop, în vîrstă de 55 de ani. S-a născut la Oarba iar la vîrsta de 13 ani a văzut războiul din spatele frontului. Era acasă în vacanţă.

Se auzise şi la noi în sat că a căzut guvernul Antonescu. Cam pe la 24 August nemţii şi ungurii au trecut graniţa pe la Vidrăsău, iar în sat de teamă, panică, bărbaţii s-au retras cu toţii sub malul Mureşului. La scurt timp au apărut tancurile. Satul a fost ocupat. S-au săpat tranşee, căci nemţii intenţionau, se pare, să rămînă peste iarnă acolo. Totuşi cîţiva bărbaţi n-au părăsit satul. Pe Grec Ştefan, Natea Mihail şi Laszlo Iosif i-am găsit la reîntoarcere morţi. Pe la 14 septembrie au căzut prin porumb nişte manifeste aruncate din avioane. Pe ele scria să ne ridicăm împotriva forţelor hitleriste. Cam tot atunci au apărut şi primii cercetaşi sovietici. Ni s-a spus să ne reîntoarcem în sat. În drumul nostru pe dealurile din împrejurimile Oarbei se vedeau turme de oi moarte, iar printre oi ostaşi sfîrtecaţi loalaltă români şi nemţi. Satul fusese ars pînă la temelii şi tot ce şi-a găsit tata din gospodărie a fost o lampă de grajd, o lopată şi un hîrleţ. Sacul cu cereale ce-l îngropase la plecare dispăruse. Norocul nostru, dacă ăsta poate fi numit noroc, a fost că în acele timpuri triste iarna s-a petrecut destul de moale. Am locuit în pivniţă cu taica Aurel căruia i-au trebuit trei ani ca să-şi încropească gospodăria. După ce s-a terminat războiul a început curăţarea zonei de luptă. Atunci au mai murit în accidente şi soldaţi şi copii şi elevi. Parcă într-adins, deşi nu mai avea putere, războiul mai întindea încă mîna morţii după vieţile noastre.

Oarba de Mureş este un loc dureros şi pentru cei de vîrsta mea. Mai sînt puţini care trăiesc în sat. S-au risipit prin ţară parcă fugind grabnic de amintiri dureroase. Adevărul e că nu poţi locui într-o amintire, în care mereu vine cineva şi te întreabă zîmbind : A fost greu atunci ? Se spune că lanurile acelea de porumb unde au fost seceraţi sute de ostaşi români, au dat rod cam trei ani după război, ştiuleţi cu boabe roşii, sîngerii. Iar mătasea păpuşoiului parcă era păr de om.

MONTAJ DIN BAZORELIEFURILE MONUMENTULUI EROILOR PATRIEI (ACADEMIA MILITARĂ, DETALIU)

MÎNZUL

I-au spus „Mînzul". Aşa l-au poreclit. Pentru că făcea ce făcea şi prin ploaia aceea de gloanţe, scăpa teafăr. Îşi ducea sarcina la bun sfîrşit şi cînd mulţi dintre prietenii săi de arme, focşăneni ca şi el, nu mai sperau să-l revadă, cum se termina răpăitul şi bubuitul armelor îl vedeau sărind din groapă în groapă şi din cîteva mişcări abile pe care mitraliera nu le putea bănui ajungea în tranşee la ai săi.

I se spunea mînzul. Şi la 17 ani cînd a vrut să lupte şi a fost încorporat la Regimentul 3 Artilerie, care făcea parte din Divizia a opta cavalerie, armata a patra, care se afla pe acea vreme în rezervă. În noaptea dintre 22 şi 23 august, la Brăila a aflat că începuse insurecţia armată contra Germaniei fasciste. Şi primele lupte le-a dat apărînd gara. După două zile a ajuns la Bucureşti. Mai precis în Colentina. De acolo s-au îndreptat spre Băneasa unde a participat la distrugerea unui puternic centru de observaţie aflat în casa verde a lui Antonescu. Au cucerit pădurea şi-au curăţat-o de zvastici. Au lăsat locul altor unităţi armate româneşti. Şi au plecat să reimplinească ţara.

I se spunea mînzul. Şi cînd a străbătut Valea Prahovei şi cînd au trecut prin comuna Cristian şi cînd au înaintat pe Tîrnave şi cînd au ajuns pe Valea Mureşului şi cînd au intrat prin Acăţari, Cucerdea, Ceacalaca, Bogata. Şi cînd au depus jurămîntul la casa popii din Sălcud, că vor merge înainte cu soldaţii sovietici contra Germaniei naziste. Apoi au ajuns la Iernut şi au primit ordin să traverseze şoseaua, să ocupe poziţii „sub cotă". Acţiunea urma să se desfăşoare pe capul de pod de la Cipău. Dar nu s-a reuşit trecerea decît a unui singur tun, căci nemţii şi-au dat seama de manevre şi au deschis un foc puternic. Mînzul servea acest tun de calibrul 76,2, împreună cu Gheorghiceanu Gheorghe, Zaharia Vasile, Tănase Andrei, Nenciu Ioan...

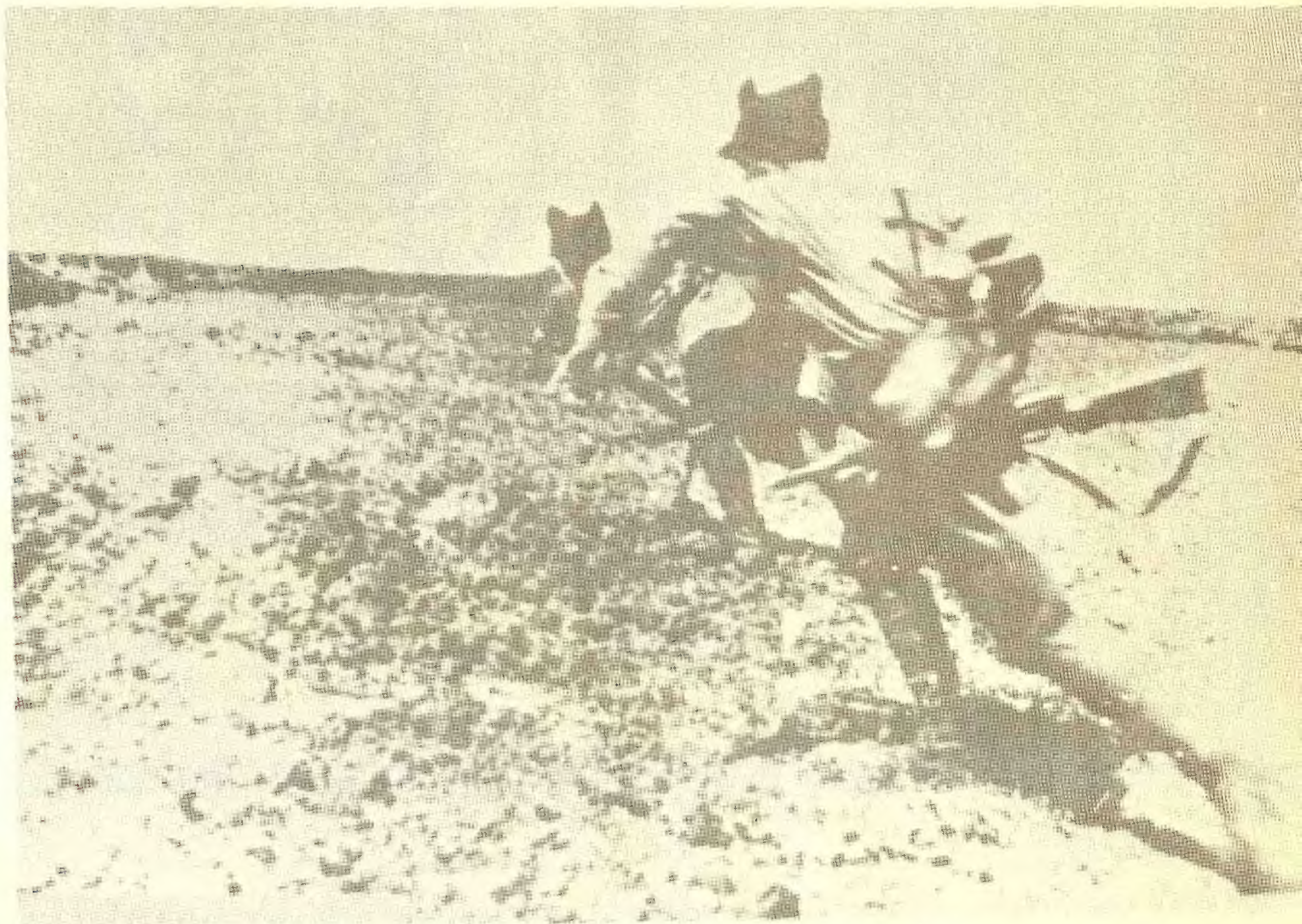
...Inamicul avea o poziţie foarte bună. Cînd începeam cu artileria noastră tocam fiecare metru de pămînt dar le pricinuiam puţine pagube. Erau apăraţi de dealuri. De sus de pe vîrfuri puteau să vadă şi acul pe cîmpul de luptă. Eram descoperiţi şi la orice manevră mai mare pe care o făceam, riscam să ne împănăm pălăria cu o floare de gloanţe. Cam la trei militari doi şi-au jertfit viaţa pe altarul Oarbei, aici pe Valea Mureşului căzînd, după cum se ştie circa 11 000 de soldaţi. A fost greu. Trebuia să urcăm pantele dealurilor cu arma la gît, să ne agăţăm cu tot felul de lăncii şi funii de vîrfurile lor. Ziua se murea. Noaptea la fel. Căci inamicul lumina locurile ca-n palmă. S-au distrus şi multe animale. Dar şi noi am făcut mulţi prizonieri. Eu am prins un ofiţer neamţ, care aşa fanatic era, că atunci cînd l-am adus în tabără o ţinea sus şi tare că tot ei vor cîştiga războiul.

De la Oarba, mînzul a plecat cu corpul de armată spre direcţia Satu Mare, a eliberat România şi fiecare petec de pămînt, fiecare groapă pe care au lăsat-o în urmă luptele a înghiţit o lacrimă de sînge. Mînzul a luptat din greu la Tisa, Budapesta, Debrecen, Balaton, şi pe teritoriul Cehoslovaciei, pînă la graniţele Austriei. În luptele din Ungaria a împlinit 18 ani. A mers peste 1 000 de km de front iar la 20 de ani a fost eliberat din armată. Pentru faptele de vitejie a primit decoraţii sovietice, cehoslovace şi româneşti. Mereu îi revin în minte cuvintele camarazilor săi care îl încurajau astfel, în misiunile sale: „Du-te tu mînzule, tu n-ai copii, n-ai nevastă, cunoşti armele nemţilor. Iar eu, ei nu ştiau asta, îmi doream doar atît. Dacă o fi să mor, să fiu lovit la cap sau în inimă. Să mor deodată. Să nu mă chinuiesc. Eram cunoscut ca un bun cercetaş şi un bun ochitor".

Mînzul n-a primit nici o rană fizică în tot războiul. Şansă? Cine se poate lăuda că ştie să se ferească de întîmplările războiului. În schimb are răni sufleteşti care nu s-au închis niciodată. În ele tresar amintirile camarazilor săi, focşăneni, constănţeni, ardeleni, unii cu nume, alţii fără nume, pe care i-a lăsat în pămîntul ţării, al Ungariei şi al Cehoslovaciei.

Mînzul. Un focşănean de statură mică. Cu ochii iscoditori. În 1948 monta reţele de telecomunicaţii aeriene. După naţionalizare a lucrat la Direcţia Poştelor şi Telecomunicaţiilor. Vocea amintirii, sau, probabil, a unei femei frumoase, l-a chemat la Tîrgu Mureş, unde este electromecanic P.T.T.R. Loc din care veghează, de la cîţiva zeci de kilometri, la liniştea Oarbei de Mureş.

Mînzul. Veteran de război. Ioan Artenie. 60 de ani.

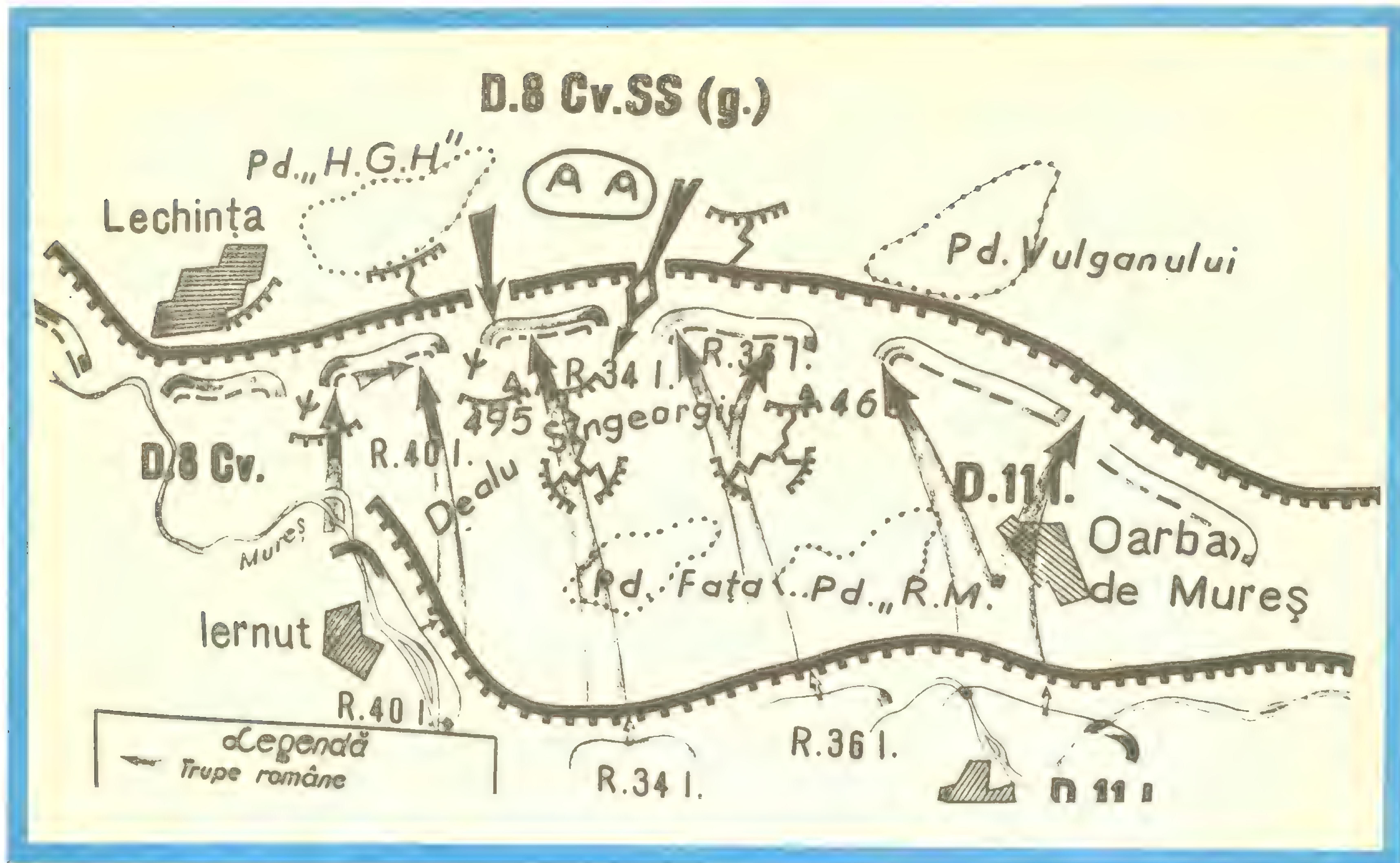
IOAN ARTENIE — „A FOST GREU. TREBUIA SĂ URCĂM PANTELE DEALURILOR CU ARMAMENTUL, SĂ NE AGĂŢĂM CU TOT FELUL DE LĂNCII ŞI FUNII DE VÎRFURILE LOR. ZIUA SE MUREA. NOAPTEA LA FEL".

RÎUL DE SÎNGE

Păr alb, încă bogat. Ochelari de baga. Înalt, cu un spate masiv. Ovidiu Enăcică, locotenent în rezervă. Fost director adjunct al Băncii naţionale, filiala Mureş, funcţie din care a ieşit la pensie. Profesor de ştiinţe juridice şi economist. Azi are 69 de ani. Pensionar cu amintiri care nu pot ieşi la pensie. Nu au dreptul să iasă la pensie. Scrie deseori în presă, iar cînd l-am întîlnit tocmai era proaspăt tuşul din cuvintele publicate în revista culturală, lunară, „Vatra". Drumul său pînă la Oarba de Mureş a pornit de la nord de Iaşi, unde se afla, în ziua de 23 August cu divizia 11, acelaşi regiment cu care avea să lupte şi pe Valea Mureşului. De acolo s-au îndreptat spre Bucureşti de unde au plecat spre Rîmnicu Vîlcea, loc de refacere a regimentului 2 Dorobanţi din divizia amintită. De aici direcţia spre Ardeal. Au dat lupte aprige pe Tîrnave. Au sosit la Tîrnăveni. Unităţile au fost amplasate spre Cucerdea şi Oarba de Mureş. Ascult cîteva dintre fragmentele amintirilor sale. Notez aproape telegrafic...

Nemţii aveau poziţia dominantă. Dimineaţa am înaintat spre linia 1, protejaţi de o ceaţă deasă ne-am îndreptat spre Cipău. Ceaţa s-a ridicat şi nemţii ne-au zărit. Au deschis focul. Ne-am adăpostit în spatele caselor. Seara am plecat către poziţie. Am stat sub pădurea de salcîmi pe care am denumit-o „România Mare". Pe „Dealul Viilor" erau amplasate unităţi din linia 1. Atunci mi s-a încredinţat funcţia de aghiotant de batalion. Nu toţi ostaşii aveau arme. Unii au luat de la cei morţi. Dotarea era modestă. A fost o perioadă grea. Nemţii nu au dat nici un pas înapoi. Deşi noi atacam de două, trei ori pe zi. Ne hrăneam mai mult cu struguri. Schimbul de focuri înceta pe la 11 noaptea. Atunci încercam să ne aprovizionăm. Cu alimente şi muniţie. Am cucerit de cîteva ori creasta dar am fost loviţi cu puternice contraatacuri. Aveam în faţă o divizie SS, de militari fanatici şi extrem de bine înarmaţi. Am avut mulţi morţi, răniţi, dar şi nemţii au primit lovituri grele. Cînd s-a spus că Mureşul era înroşit cu sînge nu s-a exagerat şi nici nu s-a făcut o metaforă aşa cum s-ar putea crede azi. Al doilea inamic al nostru la Oarba a fost vremea. Ploua. Teren mocirlos. Pămînt alunecos. Nu se mai uscau hainele pe noi. Gropile erau pline cu apă. Săpam mereu altele care se umpleau la scurt timp cu apă. În gropi nu puteai sta. Afară nu puteai ieşi că te pîndea moartea. Şi era multă, multă ceaţă.

După Oarba de Mureş, la începutul lunii octombrie unitatea în care lupta locotenentul Ovidiu Enăcică a primit ordin să urmărească retragerea nemţilor. Gura Arieşului, Cîmpia Turzii, Cojocna Cluj. Lupte grele cu jertfe multe. A ajuns pînă la Tătărăşti (judeţul Satu Mare), acolo au fost încercuiţi şi a căzut prizonier. În 1945, luna iunie, a fost eliberat şi a început o nouă viaţă.

„NEMȚII AVEAU POZIȚIE DOMINANTĂ" — DETALIU DINTR-O HARTĂ CU POZIȚIILE DE LUPTĂ DE LA OARBA DE MUREȘ.

CRAI NOU

Cea mai groaznică și grozavă amintire a bătrînului din fața mea, ale cărui trăsături nu-i trădează încă vîrsta s-a petrecut într-o noapte eroică, sfîșietoare prin jertfele făcute. Sute de morți. Oftează...

...Am primit ordin să trecem Mureșul noaptea. Punctul de traversare — La Castel. Cam prin zona unde-i acuma muzeul. Ora: 2 noaptea. Ne-am amplasat forțele, pentru a acoperi trecerea rîului. Era o ceață groasă deasupra Mureșului. Aveam impresia că vedeam fantome negre, care arau cîmpul din fața noastră. Ne-am apropiat cam la jumătatea distanței de dealul ce urma să-l atacăm. În semiîntuneric se vedeau grupuri de soldați. Deodată au apărut rachete luminoase cu parașută. Atunci nemții ne-au zărit. Trecerea trupelor a fost observată. Au deschis focul. A început o canonadă puternică încît în cîteva ore pe Mureș era răsturnat mult armament, iar apa înroșită de sîngele oamenilor și al cailor. Cîte plînsete, strigăte de ajutor, țipete de durere am auzit atunci. Am înaintat culcat pînă sub poalele Sîngeorgiului. Acolo mai multe mitraliere tocau rîul. Morți și răniți cu grămada. S-a pregătit un contraatac al germanilor dar noi am observat și am schimbat poziția și dispozitivul de tragere. Ei credeau că ne vor lua prin surprindere. Veneau în salturi scurte. Ca să nu îi observăm. I-am lăsat să se apropie și i-am întîmpinat cu grenade. Apoi am tras cu tot armamentul de care dispuneam. Ne-a venit în sprijin, din flanc, o altă unitate care observase situația dificilă în care eram. Nemții s-au retras și au reatacat poziția de vreo trei ori și cu tanchete și blindate. Am luptat, am rezistat, am murit. Am respins toate aceste atacuri iar cînd Soarele era de două suliți înălțime am auzit o bubuitură în direcția cotei 495. Ai noștri reușiseră să arunce în aer una din cazematele nemților. Oarba de Mureș a rămas pentru mine locul unde s-au purtat cele mai crîncene lupte cu cele mai mari jertfe care s-au putut da în cel de-al doilea război mondial pentru apărarea și cucerirea unei singure localități. De aceea cred că Oarba poate sta, prin eroismul soldaților români, alături de Mărășești, Mărăști, Oituz, așezări eroice din primul război mondial. În plus Oarba de Mureș este unul dintre locurile de suflet ale României de azi pentru că aici s-a manifestat puternic dorința de a lupta și elibera Țara Mare, România noastră, de sub ocupația trupelor horthyste și hitleriste.

Vasile Pop. are azi 63 de ani. S-a născut la Murgești, comuna Acățari. A fost el însuși elev al unor somități ale vremii cum sînt Constantin Zamfir și Constantin Banu. A fost dascăl de limbă română și muzică. A fericit cu învățătura sa multe generații de elevi. Azi este unul dintre cei mai valoroși culegători de folclor poetic și muzical. Dintre lucrările strînse între copertile cărților amintim „Pe Mureș și pe Cîmpie" și „Folclor din cîmpia Transilvaniei", cea din urmă aflată în atenția Editurii Muzicale din București. Formarea sa este legată de Moldova, în special Iași, unde s-a refugiat cu familia, după semnarea odiosului Dictat de la Viena. Ca o revanșă, în timp, el a eliberat Iașul cu arma în mînă. Apoi cu Regimentul 2 Dorobanți a luptat la eliberarea Transilvaniei, a unor localități din Ungaria și Cehoslovacia, iar în ziua de 9 Mai 1945, împreună cu camarazii săi, a ocupat ultimul post de radio, la Zubri, în apropiere de Moravia.

Cu cîțiva ani în urmă i s-a solicitat colaborarea de către specialiștii Muzeului Militar Central cărora le-a predat peste 80 de scrisori și documente. În una dintre acestea, datată 11 martie 1945, adresată de pe frontul cehoslovac părinților săi, sergentul major T.R. Vasile Pop scria printre altele: „Gîndul meu se îndreaptă spre cei ce și-au jertfit viața în acest război, dînd obolul lor pentru a asigura pacea și liniștea familiilor noastre. Jertfa vieții lor n-a fost zadarnică. Ardealul a revenit iarăși la patria mumă. Am izgonit adevărații dușmani ai neamului de pe pămîntul veșnic românesc".

Fiind profesor de muzică are apropiați de sufletul său pe Ciprian Porumbescu și George Enescu. Una dintre creațiile pe care le ascultă cu cea mai limpede mulțumire este „Crai Nou", prima operetă românească. Ea îi înprimăvărează de fiecare dată privirile și îi înalță amintirile. Doar este unul dintre marile simboluri ale renașterii naționale.

PUNCTUL MUZEAL EXISTĂ. CHIAR PE LOCUL DENUMIT STRATEGIC „LA CASTEL". OAMENII IERNUTULUI VEGHEAZĂ LA ÎMBOGĂȚIREA LUI.

ÎMPLINIREA

„Glorie eroilor români căzuţi pentru apărarea patriei“ stă scris pe piatra monumentului sever, ridicat la Oarba de Mureş. 10 metri înălţime, trepte de piatră. Prin porii nevăzuţi ai pietrei se mai aud parcă strigătele de vitejie dar şi de durere ale celor căzuţi. Gropi comune, făcute de branduri, bombe. În rapoartele de luptă se arată că ofiţerii şi soldaţii români s-au jertfit pînă la sacrificiu.

La ce te-oi fi gîndit sublocotenente Mărcuş în momentul de vîrf al luptei de pe Dealul Sîngeorgiului cînd ai înfipt în baionetă o eşarfă tricoloră şi ai pornit cu soldaţii tăi la asalt, la moarte? Sau tu Gheorghe Pănoiu, căpitan în rezervă, logodnicul Ecaterinei Teodoroiu, frumoasa şi semeaţa eroină de la Jiu, din primul război mondial ? Îi rămăsesei dator cu un cuvînt de iubire şi te-ai grăbit să ajungi la ea ca să i-l spui. La ce oare vă gîndeaţi voi cei 11 000 de infanterişti din diviziile 9 şi 11, ale Corpului Motomecanizat, ostaşi ai Regimentelor 34 şi 36, militari ai regimentului 3 Dorobanţi, mulţi dintre voi neştiuţi, pe nume? Care sprijiniţi azi un monument de piatră rece. Care sprijiniţi dealurile cu osemintele voastre, să nu alunece şi să nu să surpe de durere. Voi care aţi scris, cu sîngele duşmanului cotele 409, 463, 495, locuri unde se află azi balize de marcaj. La ce v-oţi fi gîndit voi în nopţile acelea ude, în clipele acelea sfîşietoare, în faţa ploilor de foc. La cine eroii noştri fragezi, care n-aţi apucat să îmbătrîniţi nici după patruzeci de ani ?

Cei vii se gîndesc la voi. Şi la monumentul vostru. Dacă vi s-ar putea trimite o scrisoare aţi afla de camarazi de arme care vin mereu să vă vadă. Sava N. Panait, din comuna Horia, judeţul

Constanţa, împreună cu patru dobrogeni, veterani de război, cu care a atacat cotele Dealului Sîngeorgiului, scrie primarului astfel — „...noi cei din divizia a 9-a Constanţa credem că vom veni (n.a. au fost şi anul trecut), poate şi la 9 Mai 1986, cu ocazia împlinirii şi sărbătoririi victoriei împotriva fascismului“.

Primarul Iernutului — azi cam de vîrsta pe care o aveaţi cînd aţi intrat în mormintele amintirii —, se gîndeşte la fapte mari pe vreme de pace. E plin de speranţe Vasile Cornel — că va inaugura o tabără de sculptură chiar în luminişurile de pădure din apropierea monumentului. Acolo artiştii vor aşeza creaţii durabile, semnul trecerii voastre, semnul trecerii lor. Sculpturile vor „încălzi“ severitatea monumentului. Punctul muzeal „Oarba de Mureş“, înfiinţat în urmă cu un an — spune Ştefan Luca — secretarul cu propaganda, a fost făcut cu sentimentul că aşa cum în urma eroilor a rămas pacea şi libertatea, în urma noastră, pe locurile acestea, pline de porumb şi grîu, trebuie să rămînă semnul distinct al unei treceri cu folos.

Punctul muzeal există. Chiar pe locul denumit strategic „La Castel“. Oamenii veghează la îmbogăţirea lui, cu documente, cu obiecte. Caută şi aşteaptă răspunsuri din ţara întreaga. Sînt scrisori care nu li se adresează, în primul rînd lor, ci memoriei eroilor.

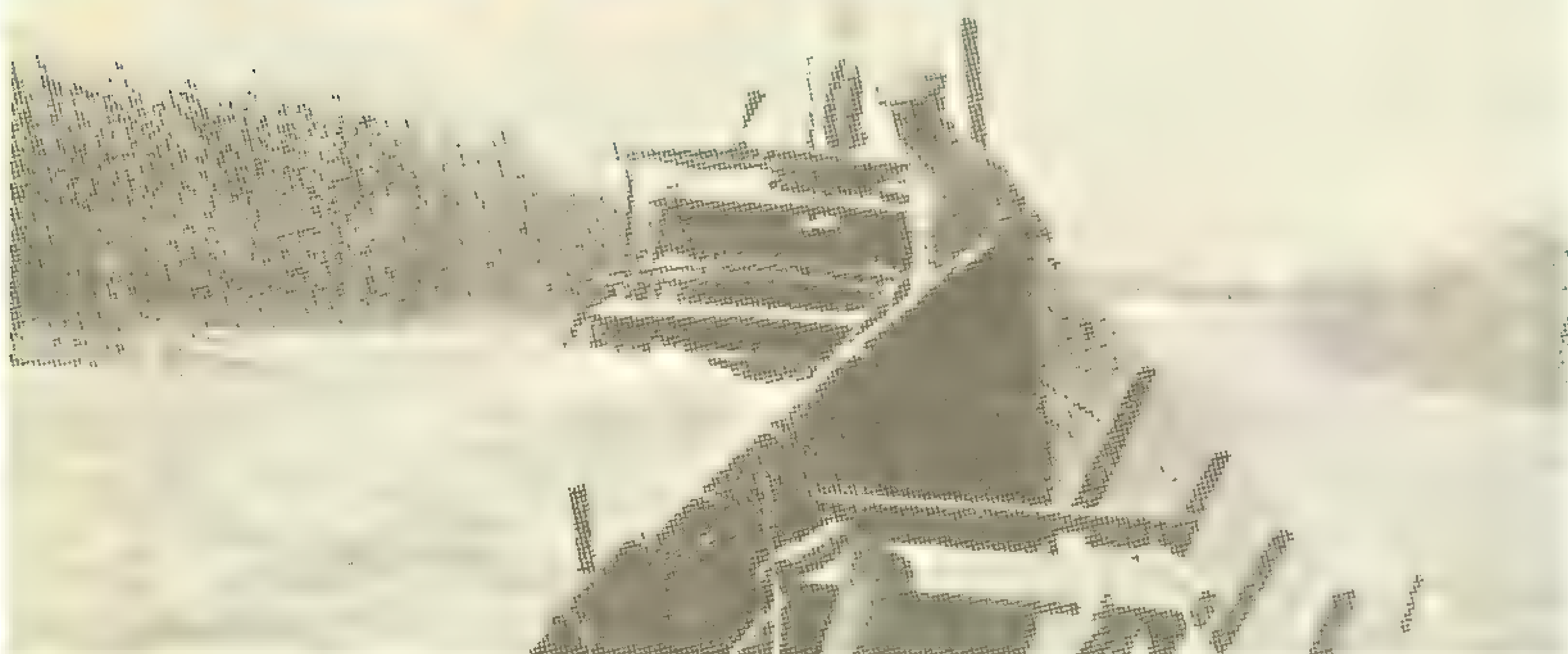
De pe geamurile muzeului se zăresc dealurile Oarbei de Mureş. Spinările lor cenuşii mai sînt încă brăzdate de obuze, de branduri, de bombe. Plouă şi de pe rîu se jupoaie ceaţa.

Pe cîmpul verde, printre franjurile ceţii, văd parcă alergînd un copil cu o eşarfă tricoloră...

Să fie cea a sublocotenentului Mărcuş?

Marian Constantinescu

ÎN INIMA DELTEI

„Mola prova“... Printr-o elegantă volută, în tunetul zecilor de cai putere, „vaporul tineretului“ se desprinde de mal. Mare aventură spre inima deltei, spre Roşu, începe. Un singur drum — „marele bulevard al Sulinei“ — ne conduce la staţiunea tineretului din inima Deltei Dunării. Primul pas „pe apă“ îl faci urcînd la bordul vasului şi, odată instalat într-un confortabil fotoliu, porneşti pe drumul aventurii. Accesul pînă la Roşu este în sine o veritabilă excursie, un periplu pe oglinda lacurilor şi canalelor, prin lumea stufului şi păsărilor. Cele aproape 4 ore de drum se scurg pe nesimţite, timpul fiind repartizat întoarcerii capului la stînga şi la dreapta, în jos pe plantul colorat ce ne oferă primele imagini din Roşu. Drumul traversează aproape întreaga deltă, de la Tulcea pînă aproape de mare. La început alunecăm pe apele uşor învolburate ale braţului Tulcea iar de la Ceatalul Sfîntu Gheorghe, din dreptul milei 35, intrăm pe braţul Sulina. Milă după milă, prin faţa ochilor defilează casele pescăreşti ale satelor Ilganî şi Partizani iar la mila 26 — Maliucul — cea mai modernă aşezare a deltei. După cătunul Gorgova, la puţin timp, trecem prin faţa Babei Rada, cătun cu o unică căsuţă văruită proaspăt ; în dreptul milei 20, pe partea stîngă, ne întîmpină intrarea în „Marele M“ al Dunării Vechi — dubla buclă a vechiului curs natural — astăzi secţionată liniar de cursul canalului Sulina. Însoţiţi în permanenţă de pescăruşii guralivi ce dansează deasupra punţii, salutăm hotelul „Lebăda“, amplasat la mila 16, la prima ieşire a „marelui M“, şi părăsim drumul de apă al Sulinei.

Pe apele Caraormanului

Un elegant viraj spre dreapta ne aduce la intrarea în canalul Caraorman. De acum încolo, departe de linia de navigaţie maritimă a canalului Sulina, departe de imensele vapoare, pescadoare şi cargouri ce defilau prin faţa hublourilor, intrăm în lumea de basm a stufului şi canalelor liniştite, lume populată cu pelicani şi pescăruşi. Un nou viraj, de data aceasta spre stînga, şi, din apele Caraormanului, intrăm pe cele ale Litcovului. Sălciile ce brodează malurile se închid aproape circular deasupra noastră formînd o arcadă verde, arc de triumf spre inima deltei.

După aproape trei ore de drum pe apă trecem de Caraorman, aşezare ce găzduieşte una dintre cele mai frumoase rezervaţii din deltă — pădurea de stejar şi dunele de nisip — şi intrăm pe oglinda albastră a lacului Puiu. Traversarea lacului ne oferă o întîlnire neaşteptată : colonia de pelicani din Puiu. Cu strigăte ascuţite, vînturîndu-şi aripile, pelicanii ne atenţionează că le-am încălcat teritoriul. Intrăm pe un nou canal, şi mai îngust, închis aproape complet de brîul stufului verde, şi ieşim la lumină pe faţa ghiolului Roşu, pe malul căruia este instalată tabăra de vacanţă, punctul terminus al călătoriei noastre. Pînă aici am traversat aproape întreaga deltă, de malul mării despărţindu-ne „o azvîrlitură de băţ“.

Roşu — staţiunea tineretului din deltă

Amplasată pe malul Grindului Roşu, în centrul complexului de lacuri Roşu, Roşuleţ, Lumina şi Puiu, staţiunea tineretului este o oază multicoloră, înconjurată de ape. Căsuţele, pontoanele dormitor, terenurile de sport, rondurile de flori, panourile solare divers colorate şi instalaţiile eoliene, cu aripi graţioase de libelulă, par miniaturi de machetă, pierdute în verdele stufului. Formula de vacanţă la Roşu este completă ; de la concursuri de pescuit şi schi nautic pînă la focuri de tabără şi excursii cu bărci remorcate, întregul arsenal al jocurilor de vacanţă este prezent. Pescarilor pătimaşi nu le rămîne decît să se strecoare prin hăţişul stufului în japşele Gabardiniţa şi Gabardineţ, locuri specializate în marile capturi de ştiucă şi crap „la metru“.

O zi de vacanţă la Roşu rămîne de neuitat, timpul căpătînd alte dimensiuni iar la sfîrşitul unei vacanţe ne vom promite de a reveni cît mai curînd.

Dan Pasere

MONUMENTELE CONSTANȚEI

Omagiere a iluştrilor săi fii, cinstire a sacrificiilor lor pentru dreptate şi libertate naţională

Un oraş trăieşte şi-şi dezvăluie trecutul şi prin statuile, busturile şi monumentele sale — este o aserţiune care, credem, nu necesită explicaţii spre o înţelegere şi mai exactă. Dintotdeauna, memoria dăltuită în piatră ori turnată în bronz atestă — dincolo de perpetuul ei memento — o reală disponibilitate sufletească a celor prin osîrdia cărora a fost încrustată pentru pururea aducere aminte. Reamintind existenţa unui om, marcînd evenimente, fapte — monumentele, aceste borne afective ale istoriei şi sufletului nostru, punctează însăşi existenţa preocupărilor şi aspiraţiilor înaintaşilor; fără prezenţa lor, nu doar oraşul — oricare ar fi el — şi-ar pierde din personalitate, trădînd un trecut istoric fără istorie, dar şi locuitorii săi ar părea mai săraci ori poate, chiar, mai singuri pe lume.

Din fericire, Constanţa — cel mai vechi oraş de pe teritoriul ţării noastre, cu o existenţă neîntreruptă de peste 2 500 de ani — are privilegiul de a beneficia de mai multe semne ale recunoştinţei fiilor ei şi din perspectiva implantării de monumente. În rîndurile de faţă le vom privi atît din punctul de vedere al realizării lor artistice, cît, în primul rînd, al evidenţierii semnificaţiei lor. Şi ne vom concentra atenţia mai ales asupra acelora ce prezintă oameni ale căror fapte, mai puţin cunoscute tinerelor generaţii, merită cu prisosinţă a fi reînviate şi cunoscute.

Primul dintre monumentele statuare ridicate la Constanţa este cel care îl înfăţişează pe marele poet roman **Publius Ovidius Naso** (43 î.e.n. — 17 e.n.). Născut la Sulmona, Ovidiu capătă în tinereţe o educaţie aleasă şi se va consacra de timpuriu artei poetice — domeniu al creaţiei în care a lăsat opere ce constituie fala patrimoniului cultural universal. În prima parte a creaţiei sale, motivul artistic cultivat este cu precădere cel erotic, mult gustat de tineretul aristocratic al Romei din ultimii ani ai erei vechi — acum el scrie **Ars amandi** („Arta iubirii") şi **Remedia amoris** („Leacurile iubirii"); spre maturitate, registrul său tematic se lărgeşte, capătă o şi mai mare profunzime — acum creîndu-se vestitele **Metamorphoses** şi **Fasti**.

În toamna anului 8 e.n., din motive nu îndeajuns de clare (a participat la un complot împotriva împăratului Augustus, a ştiut de existenţa lui şi nu l-a dezvăluit?, era în cunoştinţă de cauză de anumite practici amorale ale unora dintre membrii/membrele casei imperiale?), împăratul îl surghiuneşte pe poetul-idol al tineretului roman la Tomis, unde va rămîne pînă la sfîrşitul vieţii.

În modesta cetate tomitană (în comparaţie cu marile metropole imperiale romane), aflată, în plus, la perimetrul civilizaţiei cunoscute de Ovidiu, acesta se va afla în mijlocul băştinaşilor geţi — despre viaţa şi obiceiurile cărora ne va lăsa preţioase mărturii — şi al coloniştilor greco-romani. Rafinatul poet nu-şi va neglija preocupările de creaţie literară; ele se vor concretiza în mai multe elegii trimise la Roma soţiei, prietenilor şi împăratului — adunate ulterior în două volume separate, avînd titlurile **Tristele** şi, respectiv, **Scrisori din Pont**. Este de adăugat că el a scris un poem şi în limba geţilor, din păcate pierdut. A fost înmormîntat, în anul 8 e.n., în perimetrul cetăţii.

Statuia, din bronz, este opera sculptorului italian **Ettore Ferrari** şi îl înfăţişează pe Ovidiu aplecat asupra tristeţii sale, într-o atitudine adînc meditativă. A fost dezvelită în august 1887, prilej de o adevărată sărbătoare la care au participat toţi constănţenii, în frunte cu prefectul Remus Opreanu, iniţiatorul, trei ani mai devreme, al „Comitetului pentru statuia lui Ovidiu". Statuia se află pe un soclu de marmură albă, pe care este încrustată o placă (săparea literelor inscripţiei s-a efectuat în 1940) avînd inserat un pasaj din **Tristele** — respectiv epitaful pe care însuşi poetul şi-l scrisese în exilul său tomitan:

„Sub astă piatră zace Ovidiu,
cîntăreţul
Iubirilor gingaşe, răpus de-al
său talent;
O, tu, ce treci pe-aice, dac-ai
iubit vreodată,
Te roagă pentru dînsul să-i fie
somnul lin".

Iniţial, statuia a fost amplasată cu faţa spre nord, construcţia Palatului Primăriei impunînd, după 1921, mutarea pe actualul loc. În cursul ocupaţiei inamice din 1916—1918, statuia a fost dată jos de pe soclu pentru a fi luată ca pradă de război; numai intervenţia unor ofiţeri germani a stopat originala „iniţiativă culturală", monumentul fiind adăpostit în subsolul Primăriei pînă în noiembrie 1918, la revenirea autorităţilor româneşti la Constanţa. În 1925 o replică a acestei statui a fost dezvelită în oraşul natal al poetului — Sulmona (oraş înfrăţit cu Constanţa). Ovidiu rămîne în conştiinţa românilor, pentru totdeauna, ca un poet latin de geniu, adoptat pe aceste meleaguri ale etnogenezei lor — ca simbol de cultură şi limbă latină.

În faţa intrării nr. 1 în Port, pe Faleza Cazinoului, este amplasată statuia lui **Anghel Saligny** (1854—1925).

De numele său este legată propulsarea ştiinţei inginereşti şi a tehnicii construcţiilor româneşti la dimensiuni europene, cu netăgăduite merite pionnereşti. Inginerul şi profesorul român — cu aprofundate studii de specialitate în Germania — reprezintă, pentru epoca sa, o chintesenţă a geniului creator al neamului, profesionalismul recunoscut fiindu-i dublat de un nestrămutat patriotism şi ataşament faţă de nevoile social-economice ale ţării. El foloseşte, pentru prima dată în lume, în 1884, betonul armat în construcţia unor silozuri; numele său, însă, în primul rînd, rămîne asociat de marile edificii dobrogene — construcţia podului de peste Dunăre (între 1890—1895) şi a portului Constanţa, inaugurat, oficial, în septembrie 1909 (în anii următori, lucrările de extindere vor continua, sub aceeaşi conducere a lui Saligny, căruia i se datoresc şi planurile monumentalelor Silozuri). Statuia, din bronz, este opera sculptorului **Oscar Han**. Ea îl înfăţişează pe marele inginer privind portul, dar şi scrutînd zările, acolo unde se profilează dimensiunile contemporane ale actualelor instalaţii portuare; opera a fost realizată în 1957 şi amplasată în 1964.

● Bustul lui Eminescu

● Bustul lui Vasile Pârvan

În noul parc constănţean cuprins între str. Mircea cel Bătrîn şi bd. Tomis (cartierele Tomis I—II) a fost reamplasat bustul profesorului şi fostului primar al oraşului **Ion Bănescu** (1850—1909).

Diriguitor al învăţămîntului dobrogean după 1879, director al Şcolii Normale din Constanţa, înfiinţată în 1893, la stăruinţa sa, el a rămas în memoria concetăţenilor şi prin valoroase iniţiative edilitare — luate în vremea cînd s-a aflat în fruntea Primăriei oraşului (1900—1901, 1905—1907). Astfel, acum se ia iniţiativa parcelării părţii

de nord a Constanței (delimitată de străzile Ștefan cel Mare, I. G. Duca, Călărași), înființîndu-se așa-numitul cartier românesc, în antiteză cu cosmopolitul Peninsulei ; tot în timpul primariatului său debutează lucrările de construcție a Cazinoului (proiectat de Petre Antonescu într-un autentic stil românesc), ce trebuia să reprezinte, în viziunea lui I. Bănescu, „simbolul triumfului românismului la Mare" ; schimbarea primarului va duce, însă, și la revederea radicală a planurilor (se turnaseră doar fundațiile), rezultînd în 1910, construcția plină de zorzoane — tipice stilului arhitectonic occidental al timpului — a Cazinoului, așa cum apare și astăzi. Cealaltă mare inițiativă edilitară a lui I. Bănescu este alegerea Mamaiei ca stațiune turistică și începutul amenajării ei ca atare (este inaugurată în 1906). Bustul, turnat în bronz, este opera sculptorului **Dimitrie Paciurea** și a fost terminat încă în 1911; inaugurarea are loc în 1916, inițial fiind amplasat în piațeta din spatele actualului magazin universal „Tomis".

Pe Faleza Cazinoului, în acel unghi retras al ei, parcă dinadins ales pentru pelerinaj, se înalță bustul lui **Mihai Eminescu** (1850—1889), poetul național al românilor, căruia urmașii i-au transpus în bronz și piatră testamentul său poetic : „... Să mă lăsați să mor / La marginea mării".

Contrar celor știute pînă acum cîțiva ani, Eminescu a văzut, totuși, marea, în iunie 1881.

O scrisoare — inedită pînă în 1969, cînd este reprodusă, în facsimil, de revista constănțeană „Tomis" prin osîrdia cunoscutului eminescolog, profesorul Augustin Z. N. Pop — trimisă din „Chiustenge", la 16 iunie 1881, Veronicăi Micle, este lămuritoare în această privință. Din ea rezultă că poetul a stat la Constanța zece zile, locuind în mansarda de la **Hôtel d'Angleterre** (situat în zona peninsulară a orașului, poate pe locul unde se află astăzi sediul — renovat — al Întreprinderii miniere „Dobrogea", pe str. N. Titulescu).

Iată ce scria Eminescu de la Constanța, în vara lui 1881 :

Constanța 16 iunie 1881

Draga mea Veronică,

Iartă-mă cu nu ți-am scris de atâta timp, dar am întârziat la Giurgiu, la Costinescu, unde am scăpat odată vaporul, care nu pleacă de cât de trei ori pe săptămână și am venit aci unde poșta nu pleacă în toate zilele. Am venit ieri și am făcut deja două băi în mare, care promit a'mi face mult bine, deși pe aici e frig încă și apa mării nu e destul de caldă pentru băi. De aceea sunt unul din cei de'ntâi, sosiți aci pentru băi, și nimeni nu se scaldă încă afară de mine. N'o să stau aci de cât vr'o zece zile și apoi iar mă'ntorc la București.

O să mă'ntrebi ce efect mi-a făcut marea pe care-o văz pentru'ntâia oară ? Efectul unei nemărginiri pururea mișcate. Dar abia de două zile aici, n'am văzut-o în toate fețele — căci ea e schimbăcioasă la coloare și în mișcări, de unde unii autori o și compară cu femeea.

Constanța sau Chiustenge este un mic orășel, dar îndestul de frumos. Nu are a face de loc cu Rusciucul. Casele au oarecare eleganță în clădirea lor, căci piatra e eftenă aci și clădirile sunt din piatră patrată, iar primăria, decînd stăpânesc Românii și există un consiliul comunal, a făcut foarte mult pentru orânduiala și înfrumusețarea orașului. O terasă pe țermul innalt dă o frumoasă priveliște pe toată întinderea mării și cînd luna e de asupra apei, ea aruncă un plein de lucire slabă, care plutește pe-o parte a apei. Restul rămîne în întunerec și noaptea marea își merită numele ei de neagră.

Viața e cam scumpă aci dar nu atât de exagerat de scumpă precum mi se descria mai ales de când s-au deschis câteva oteluri. La anul să știi că venim amândoi aci, căci băile de mare întăresc bătăile inimei. Cu toate că omul pare a întineri de ele, privirea mării liniștește, mai ales sufletele furtunoase.

Șed într-o mansardă și privirea mi-e deschisă din două părți asupra mării, pe

Monumentul Victoriei

Muzeul de Istorie Naturală și Arheologie

care aş vrea să plutesc cu tine. Dar aceasta nefiind cu putinţă, te sărut cu dulce, draga mea Veronică şi rămân

al tău
Eminescu

Adresa mea :
Chiustenge (Constanţa)
Hôtel d'Angleterre

Iniţiativa ridicării unui monument al lui Eminescu, la Constanţa, au avut-o profesoara Zoe Verbiceanu şi avocatul poet Ioan N. Roman (care-l cunoscuse în tinereţe şi l-a ajutat materialiceşte pe geniul poeziei româneşti) ; aceştia au şi constituit, la sfîrşitul anului 1930, **Comitetul Pro-Eminescu,** ce a avut un merit deosebit în popularizarea şi susţinerea ideii înălţării monumentului ; sub patronajul său (secretar şi, după moartea lui I. N. Roman în iulie 1931, animator al lui devenise magistratul Valerian Petrescu) au loc numeroase prelegeri şi conferinţe despre Eminescu, susţinute de personalităţi precum T. Vianu, M. Sadoveanu, S. Mehedinţi, L. Rebreanu, dr. Gh. Marinescu ş.a. După relatarea pictorului N. Tonitza, avocatul-poet amintit mai sus s-a opus categoric hazardului unui concurs pentru alegerea sculptorului. „Pe gura, pe ochii şi pe fruntea celui mai mare poet al neamului nostru nu voi putea îngădui să se preumble, vulgare, degetele oricui ipsosar analfabet. Ar fi un sacrilegiu. Chipul lui Eminescu se cuvine să fie modelat, cu evlavie adîncă şi cu excepţională înţelegere de mîna celui mai mare sculptor al românimei contemporane. Pe acest sculptor îl voi alege eu, şi eu singur îmi voi lua întreaga răspundere a alegerii". La recomandarea lui T. Vianu, **sculptorului Oscar Han** i se încredinţează modelarea bustului lui Eminescu. La 15 august 1934 are loc solemnitatea dezvelirii monumentului, moment de seamă în viaţa culturală dobrogeană interbelică. Poetul este reprezentat tînăr, pe soclul bustului profilîndu-se chipul statuar al uneia dintre muzele anticii inspiratoare ale liricii — **Terepsichore** sau **Erato.**

În scuarul din faţa **Casei Armatei** (clădire ce datează din anul 1904, destinată Prefecturii judeţului) este amplasat bustul lui **Vasile Pârvan** (1882—1927).

De numele lui sînt legate începuturile arheologiei dobrogene (după ce, de fapt, primele cercetări sistematice fuseseră efectuate, la sfîrşitul veacului trecut, de Gr. Tocilescu), munca pasionată şi rezultatele deosebit de spornice obţinute situîndu-l pe Pârvan între cei mai mari arheologi europeni ai timpului său. Pe pămîntul românesc transdunărean, el iniţiază la începutul deceniului al doilea, săpăturile de la Histria, cetate pe care o readuce la lumină în 1913, precum şi cele de la Callatis (Mangalia) şi Ulmetul (Pantelimon) ; în 1915—1916, el decopertează o parte a zidului de incintă al Tomisului romano-bizantin (secolul al VI-lea), din zona porţii de incintă şi a turnului măcelarilor (vis-à-vis de Hotelul Continental). Activitatea ştiinţifică a marelui savant român, profesor la Universitate, concretizată în numeroase rapoarte şi studii de specialitate — este întreruptă prematur, la numai 45 de ani. Cu toate acestea, V. Pârvan lasă în urma sa o nouă înţelegere a istoriei vechi a ţării, aşa cum a avut răgazul a o expune în lucrări fundamentale pentru istoriografia românească — **Începuturile vieţii romane la Gurile Dunării** (1923), **Getica** (1926) şi **Dacia. Civilizaţiile străvechi din regiunile carpato-danubiene** (tipărită la un deceniu după moarte). Bustul este creaţia **sculptorului Ion Irimescu** şi a fost dezvelit în anul 1957, cînd se împlineau 75 de ani de la naşterea ilustrului arheolog român. Soclul aparţine, de fapt, bustului iniţial ce a tronat aici, dezvelit în 1932, cel al avocatului-poet I. N. Roman ; în plus, aşezarea oarecum dosnică a bustului lui V. Pârvan impune reamplasarea lui — cel mai nimerit fiind în Parcul arheologic, în zona zidului de incintă.

Singurul bust din oraş care nu are o legătură directă cu acesta aparţine poetului **Dimitrie Th. Neculuţă** (1859—1904). Este amplasat în Parcul Teatrului dramatic. Socialist cunoscut, poetul s-a remarcat la sfîrşitul veacului trecut printr-o notabilă

Monumentul Independenţei

activitate publicistică şi poetică (era cizmar de meserie) în paginile revistelor şi ziarelor socialiste, creaţia sa avînd un pronunţat caracter social revendicativ. Este opera sculptorului **Doru Popovici** şi a fost dezvelită în anul 1958.

În scuarul din faţa Muzeului de artă populară este amplasat bustul lui **Andrei Ionescu.**

Militant de seamă al clasei muncitoare din România, al partidului comunist, Andrei Ionescu (1874—1943) şi-a desfăşurat o bună parte a activităţii revoluţionare la Constanţa (începînd din 1911, cînd se stabileşte aici, venind de la Galaţi). Tîmplar de meserie, el a propagat intens în tinereţe ideile socialiste, participînd ca delegat al social-democraţilor români la Congresul Internaţionalei a II-a, de la Stuttgart (în 1907). După stabilirea la Constanţa devine principalul lider al socialiştilor constănţeni, impunîndu-se ca o autoritate de necontestat şi cu mare prestigiu în rîndurile clasei muncitoare locale, ale fruntaşilor vieţii publice în general. La Congresul din mai al partidului, delegatul constănţean este unul dintre cei mai activi şi respectaţi participanţi, el fiind preşedintele Prezidiului în ziua de 9 mai, respectiv, cînd s-a votat transformarea partidului în Partidul Comunist Român. În deceniile interbelice, Andrei Ionescu — posesor al unei întinse şi profunde culturi marxiste —, om de mare puritate morală şi aleasă nobleţe sufletească, rămîne un animator de seamă al mişcării muncitoreşti dobrogene ; el va conduce nemijlocit sau va fi îndrumătorul unor organizaţii de masă legale ale partidului, precum Blocul Muncitoresc-Ţărănesc, Sindicatele Unitare, Comitetul pentru apărarea deţinuţilor antifascişti. Deşi arestat în repetate rînduri, de fiecare dată ieşea din închisoare cu încrederea nestrămutată în triumful cauzei muncitoare şi al partidului ei comunist. Bustul este opera **sculptorului Cristea Grosu** şi a fost dezvelit în decembrie 1974, cînd se aniversa centenarul naşterii revoluţionarului constănţean.

În parcul Gării este amplasat bustul lui **Filimon Sîrbu** (1916—1941).

Mişcarea antifascistă şi cea revoluţionară de tineret din oraş este legată, în anii '30, şi de numele strungarului Filimon Sîrbu, militant de seamă al clasei muncitoare din ţara noastră. Născut pe meleaguri hunedorene, în satul Herepea, F. Sîrbu se mută la Constanţa, odată cu familia ; aici absolvă, după trei ani de studiu, în 1933, cursurile Şcolii industriale de ucenici, iar în următorii trei ani va lucra ca strungar la Atelierele S.P.M. (actualul şantier naval — Întreprinderea de Construcţii Navale Constanţa). Aici se încadrează în mişcarea revoluţionară de tineret, este primit în rîndurile U.T.C. ; în 1936, este arestat, implicat în marele proces antifascist de la Constanţa (din decembrie) şi condamnat la şase luni închisoare. În perioada martie 1938 — mai 1941, pe cînd îşi satisfăcea serviciul militar pe graniţa de nord-vest a ţării, sergentul F. Sîrbu va desfăşura o susţinută activitate revoluţionară în rîndurile militarilor. În mai, după lăsarea la vatră, este primit — în cursul unei şedinţe conspirative ce a avut loc la Ţăndărei — în rîndurile partidului comunist şi i se încredinţează conducerea Comitetului judeţean Constanţa al U.T.C. La 22 iunie, lună în care a organizat mai multe celule uteciste şi a iniţiat acţiuni de mobilizare a tinerilor constănţeni împotriva fascismului şi a războiului hitlerist — F. Sîrbu este arestat (împreună cu alţi patru utecişti) ; în urma unui sumar proces — în cursul căruia Liţu, cum era apelat de către prieteni, va dovedi un curaj şi o demnitate ce-i va impresiona chiar şi pe membrii (militari) ai completului de judecată — F. Sîrbu este condamnat la moarte „pentru instigaţie la sabotaj" şi executat la 19 iulie 1941. Ultimele cuvinte ale eroului clasei muncitoare F. Sîrbu, în faţa plutonului de execuţie, au fost „Trăiască România liberă ! Trăiască Partidul Comunist Român !". Bustul este opera **sculptorului constănţean Daniel Suciu** şi a fost dezvelit la 10 august 1976, cînd se împliniseră şase decenii de la naşterea revoluţionarului care şi-a dat viaţa pentru triumful idealurilor de libertate socială şi naţională ale poporului român.

În Cimitirul central al oraşului este amplasat **Monumentul soldaţilor francezi.**

În cursul aşa-numitului război al Crimeii (1853—1856), o parte a ostilităţilor dintre Rusia şi aliaţii anglo-franco-otomani s-au derulat şi pe teritoriul Dobrogei. În iulie 1854, o coloană de soldaţi francezi, condusă de generalul Espinasse, este decimată de flagelul devastator al holerei ; o parte din cei decedaţi au fost îngropaţi la Constanţa, pe malul mării, în dreptul Cazinoului de astăzi. În 1904, cînd erau în curs lucrări de amenajare a bd. Elisabeta (str. Carpaţi de astăzi), au fost dezgropate, întîmplător, şi cadavrele francezilor ce-şi sfîrşiseră zilele departe de ţara lor. Prin grija statului român şi a rezidenţilor francezi în oraş, în frunte cu fotograful-comerciant Anatole Magrin (primul fotograf al oraşului), este săpată o criptă în care se reînhumează osemintele şi se înalţă totodată un obelisc pe care este gravată inscripţia **La France à ses soldats morts pour la patrie 1854—1855.** Monumentul a fost dezvelit la 9 mai 1904 (iniţial, în vechiul cimitir al oraşului, în zona intersectării str. Ţepeş Vodă cu actualul bd. Lenin, de unde este dislocat în 1925).

Tot în Cimitirul central al oraşului a fost amplasat **Monumentul eroilor dobrogeni din primul război mondial.**

Monumentul este o expresie a recunoştinţei cetăţenilor oraşului faţă de sacrificii-

Monumentul Eroilor Regimentului 34 Infanterie

● Edificiul roman cu mozaic

le armatei române în primul război mondial (1916—1918), fiind realizat prin subvenții publice. Are la bază un cub de piatră, pe care se sprijină un trunchi de piramidă cu baza pătrată, tot din piatră. Deasupra lui se află un vultur din bronz, cu aripile larg deschise; pe obelisc, lateral dreapta, este reprezentată decorația „Crucea comemorativă“ cu bareta „Dobrogea“. Inscripția din față conține cuvintele „Veșnica amintire 1916—1918“, cea din spate „Pentru preamărirea virtuților ostășești a eroilor căzuți pe cîmpul de onoare s-a ridicat acest monument în anul 1921“; lateral dreapta se află înscris „Eroilor morți în luptele din Dobrogea în anul 1916. Patria recunoscătoare“, în timp ce inscripția din stînga conține — spre veșnic aducerea aminte — cuvintele „V-ați luptat cu vitejie vărsîndu-vă sîngele pentru întregirea neamului. Cinste vouă și pildă generațiilor viitoare“. Monumentul a fost înălțat în 1921.

În parcul dintre str. Mircea cel Bătrîn și bd. Tomis (străzi ce despart cartierele Tomis I și Tomis II), în zona bustului lui I. Bănescu, se află **Monumentul eroilor Regimentului 13 Artilerie.**

El a fost ridicat în memoria artileriștilor ce s-au jertfit pentru patrie în cursul războiului de reîntregire a neamului din anii 1916—1918. La capătul unei coloane de aproape 3 metri este amplasat un vultur din bronz cu aripile desfășurate, sprijinindu-se pe o bară de metal. La începutul perioadei interbelice, în perimetrul delimitat de bd. Carol (azi — bd. Tomis), străzile Valea Albă (azi — 30 Decembrie 1947), Fericirii (azi — Ion Adam) și Crișanei se aflau cazărmile amintitului Regiment, în curtea căruia fusese ridicat obeliscul — simbol al recunoștinței perpetui a neamului (acest perimetru încorporează astăzi ansamblul de blocuri Tomis II și parcul amintit). Monumentul a fost înălțat în anul 1925.

Pe strada Traian, ce-și desfășoară traiectul pe malul nordic al Portului, este amplasat **Monumentul eroilor Regimentului 34 Infanterie.**

În cursul marilor bătălii pentru apărarea gliei strămoșești de năvălirile dușmane, desfășurate în iulie—august 1917, armata română a oprit, prin mari sacrificii, înaintarea inamicului; printre unitățile care s-au distins în înfruntarea cu dușmanul s-a numărat și Regimentul 34 Infanterie, format mai ales din dobrogeni; își avea, de altfel, garnizoana la Constanța, în perimetrul delimitat de străzile Mircea cel Bătrîn, Smîrdan și Decebal. În memoria bravilor ostași români a fost ridicat un impunător monument (are o înălțime de aproape șase metri). Construcția este placată în față și spate cu două bronzuri figurale; în față, basorelieful reprezintă un personaj feminin înaripat ce ține în mîna stîngă cununa de lauri, iar pe un genunchi sprijinind capul unui soldat rănit; celălalt basorelief întruchipează o scenă de luptă în care soldații români pornesc la atac de baionetă, doar în cămăși, din spatele unor fortificații de unde gornistul dă semnalul pentru atac. Monumentul are forma paralelipipedică și este placat cu marmură albă; în partea superioară este amplasată o urnă în care se află flacăra sacră sculpturală. Pe fața masivului monument se află inscripția „Mărășești, Neajlov și Mărăști. Glorios am știut să murim apărîndu-ne țara“, iar pe cealaltă parte este înscris „Dobrogea. Slavă eroilor căzuți în Regimentul 34“.

Monumentul a fost inițial plasat pe str. Mircea, în fața cazărmilor Regimentului amintit; lucrările de sistematizare ale zonei, din ultimul deceniu, au impus demontarea și reamplasarea lui (refăcut de același autor) în actualul loc, în 1978. El este creația **căpitanului sculptor Gh. Zuanel** și a fost dezvelit în septembrie 1938.

În Parcul Falezei Cazinoului se află **Monumentul eroilor marinari sovietici.**

Declanșarea victorioasă a revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, din August 1944 a permis Armatei Roșii să parcurgă rapid întreaga Dobroge, deja eliberată prin eroismul și sacrificiile proprii armate a statului român, astfel încît, la 28 august, cu aproape 24 de ore înainte de sosirea avangărzilor trupelor sovietice la Constanța — întreaga regiune dintre Dunăre și Mare trăia bucuria eliberării complete de sub ocupația hitleristă. În semn de omagiu față de eroismul marinarilor sovietici, dovedit în luptele din anii 1941—1945, a fost înălțat un monument dedicat vitejiei acestora. El este din marmură neagră lustruită, placat cu basoreliefuri și gravat cu inscripții în limbile română și rusă. Basorelieful din partea stîngă reprezintă o compoziție de luptă navală cu cinci marinari înarmați, iar cel din partea dreaptă înfățișează un tanc hitlerist atacat pe țărm de un marinar (grenadier) sovietic. Cele trei aplici surprind marinarii în poziții de luptă. Inscripția din față conține rîndurile „Eroilor marinari sovietici ai bazei navale Constanța a flotei Mării Negre căzuți în lupta contra cotropitorilor fasciști în marele război patriotic 1941—1945“, iar cea din dreapta „Glorie eternă eroilor căzuți pentru libertatea și independența patriei noastre“. Monumentul a fost dezvelit în anul 1947 (este datat: 3 XI 1946).

În Cimitirul central al orașului se află amplasat **Monumentul eroilor sovietici 1941—1945.**

De o înălțime impozantă (peste opt metri), el este construit din piatră. La marginea superioară a coloanei dreptunghiulare este placată o stea din bronz, iar la cea inferioară, sprijinindu-se pe un postament, se află două drapele, tot din bronz. Pe fața postamentului este placată o suprafață de marmură pe care se află încrustată, în limbile română și rusă, inscripția „Glorie ostașilor armatei sovietice care și-au dat viața în lupta pentru eliberarea omenirii din robia fascistă“.

În Parcul Consiliului popular județean, în chiar inima orașului, se află o esplanadă de circa 600 m² pe care este amplasat **Monumentul Victoriei.**

Însemn durabil al dăinuirii și luptei neînfricate, al statorniciei și eroismului, Monumentul Victoriei — întruchipînd Patria victorioasă, poate de o mamă, de o soție sau de o soră — înalță spre cerul mării ramura din stejarii Carpaților, însemn al victoriei, al libertății, al păcii. Gestul larg, înalt, triumfător despică orizonturi și deschide drumuri noi. Maiestoasele basoreliefuri din jurul soclului reprezintă scene inspirate din anii revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din August 1944, redînd generațiilor de astăzi și celor ce vor veni mărturia dăltuită a eroismului și sacrificiilor ostașilor și patrioților români cărora le este închinat impunătorul Monument al Victoriei (înalt de peste șapte metri). Creație a **sculptorului Boris Caragea,** monumentul este turnat în bronz, soclul pe care-i plasat fiind din beton (înalt de aproape trei metri); schița de proiect gips datează încă din 1958. A fost dezvelit în anul **1968.**

Pe esplanada Casei de cultură a sindicatelor (clădire dată în folosință în 1983) este amplasat ultimul — în ordinea cronologică, în care le-am prezentat — dintre monumentele orașului, respectiv, **Monumentul eroilor din Războiul de Independență.**

Obținerea independenței naționale de stat a României și revenirea Dobrogei la patria-mamă (în noiembrie 1878), după patru veacuri și jumătate de dominație otomană — s-au făcut în urma luptelor eroice și sacrificiilor bravei armate române pe cîmpurile de luptă de la Plevna, Grivița, Rahova, Smîrdan. În memoria dorobanților și călărașilor, ce au înscris nepieritoare fapte de vitejie, a fost ridicat acest monument. Înălțat pe un vast platou de mozaic (avînd dimensiunile de 60 m × 60 m), cu borduri de marmură, grupul statuar — turnat în bronz — reprezintă un dorobanț în poziție de atac, la armă și baionetă, și un ofițer cu drapelul într-o mînă și sabia în cealaltă, îndemnînd ostașii la atac. Partea superioară a soclului, de formă paralelipipedică, placat cu marmură, albă, este gravată — în cele patru părți — cu numele localităților unde s-au acoperit de glorie ostașii români: Plevna, Grivița, Rahova, Smîrdan. Pe același platou, cincisprezece metri mai înapoi, este amplasată o coloană placată în marmură albă, urcînd parcă spre infinit, avînd pe cele două laturi turnată inscripția „1877—1977“, iar pe celelalte două — doi delfini, însemnul emblematic al pămîntului românesc dintre Dunăre și Mare. Monumentul este opera **sculptorului Marius Butunoiu.**

Stoica Lascu

● Bustul lui Ion Bănescu ● Bustul lui Filimon Sîrbu ● Bustul lui Andrei Ionescu

NUME, LOCURI, AMINTIRI...

OAMENI CARE AU FOST PRIN DOBROGEA

Numele multor scriitori și poeți români sînt legate de cel al Dobrogei. Obîrșia statornicei sau vremelnicei lor șederi pe pămînturile cuprinse între apele Dunării și cele ale Pontului Euxin a fost, poate, exilul — și Ovidiu este numai primul din șirul unor mari luminați ce ispășeau aici păcatul de a se fi născut mai devreme decît timpul spiritual al epocii lor. Numele lui reprezintă însă și pecetea pusă din timpuri imemorabile peste o mișcare literară, a cărei cronică s-a scris continuu, ani de-a rîndul.

A fost, poate, acea fascinantă și nestăvilită chemare a întinderilor albastre, drum așternut imaginației de „vînturile — valurile" poetului Mihai Eminescu. A fost, poate, curiozitatea acelei „Terra incognitum", pe care o reprezenta Dobrogea, pînă cînd, un alt Appolodor — l-am numit pe inginerul de geniu Anghel Saligny — a înălțat drum de fier la Cernavoda, peste apele revărsate ale Dunării, legînd trainic Dobrogea de țară.

Au fost, cine știe cîte alte resorturi nebănuite vreodată ale vieții... Au rămas, nume, oameni, locuri, amintiri.

ALEXANDRU MACEDONSKI — PREFECT LA CERNAVODA

În după amiaza zilei de 1 decembrie 1878, pasagerul Sophia, care efectua curse regulate între Gurile Dunării și Viena, navigînd sub pavilion austriac, făcea ultimele manevre de acostare la cheiul portului fluvial Cernavoda. Călătorii se îngrămădiseră ca de obicei la tribord, așteptînd nerăbdători debarcarea. Pe punte, undeva, mai în dreapta, se remarca un tînăr destul de înalt, cu mustață și joben, îmbrăcat se vede după cele mai recente caiete de modă pariziene. Avea 24 de ani și încerca probabil în gînd o comparație între Parisul balurilor, Florența expozițiilor de artă și a muzeelor, Veneția gondolelor alunecînd pe Canal Grande și acest mic tîrg prăfuit din margine de țară, ba chiar de lume, unde descindea într-un semi-exil, pentru a-și lua în primire postul de prefect al unui județ cu reședința la Rasova și ea, nimic mai mult decît o comună oarecare, cu doar cîteva case, urcate și acelea pe panta dealului din fața Dunării de frica inundațiilor, ce se abăteau cu regularitate, an de an.

Tînărul acesta prezentabil nu era altul decît Alexandru Macedonski, fiul primului general al Țării Românești și ministru de război. Pe poetul, deja consacrat la vremea aceea, îl aduceau aici înseși versurile și pamfletele sale antimonarhice, apărute în revista Junimea și în ziarele: Plevna, Fulger, Oltul, Telegraful, Trăsnetul, Dunărea, dar, mai ales, cele publicate în Ghimpele.

În scurt timp, datorită condițiilor improprii, reședința județului este mutată de la Rasova, la Cernavoda, dar și aici poetul „nopților" avea să rămînă mai puțin de un an, pînă la 1 aprilie 1879, cînd este numit guvernator — administrator al plășii Gurile Dunării, avînd reședința la Sulina.

De data aceasta, Macedonski și-a luat în serios funcția, Sulina fiind în vremea aceea un oraș cu o viață bogată, alertată și de prezența Comisiei europene a Dunării de jos, el depunînd o susținută și conștiincioasă activitate cu caracter social-administrativ. Se păstrează pînă astăzi un firman iscălit de consulul Sublimei Porți Otomane, care îi mulțumește poetului pentru activitatea sa laborioasă.

Numai că, după un an, guvernul de la București îl va revoca iarăși și poetul va trebui să se întoarcă în Capitală, ducînd în bagaje și nostalgia nopților acestui tărîm de o mirifică frumusețe.

EUROPOLIS N-A FOST DOAR O LEGENDĂ

Să poposim în continuare în același perimetru geografic. De Sulina, orașul despre care multă vreme se spunea că „moare în picioare", este strîns legată viața și opera fiului unui alt general al acelor vremuri de sfîrșit și început de secol, Panait Botez. Este vorba de cel ce avea să se numească Jean Bart, după numele unui celebru corsar francez din timpul lui Ludovic al XIV-lea.

Portretul lui Jean Bart, acest Pierre Lotti al Balcanilor, îl face mai bine decît nimeni altul G. Călinescu, într-un articol publicat în „Adevărul literar și artistic" din 21 mai 1933: „Jean Bart era unul din acei scriitori mai în vîrstă care nu ies decît rar în lume și atunci nu pot să facă, prin încruntarea și tăcerea lor, decît impresia unui dispreț profund pentru tot ce nu-i privește deaproape, ca și pentru tineri.

Înalt, aspru și brăzdat adînc la față, cu părul tare și cărunt, dat fîlfîitor pe spate și cu noblețe, ca al unui comandant de vas în bătaia vîntului, el îți amintea numaidecît prin figură că a făcut parte din tagma acelor comandanți pe ape, la care sentimentul de răspundere se împerechează cu cea mai desăvîrșită politeță și mondenitate. Și într-adevăr, omul acesta viguros și leonin, care privea lumea cu asprime de Cepaneu insultînd cerul, și emițînd sunete guturale, ca scurte comenzi pe bord, se dezvăluia interlocutorului ca o fire blîndă, prietenoasă, modestă, fără emfază și visătoare.

Cei ce l-au cunoscut mai aproape vorbesc de lungile lui reverii, care îl prindeau acasă sau pe stradă, pironindu-i ochii în tavan sau pe cerul siniliu. Marinarul obicinuit cu un singur element vast, făcea

probabil, în închipuire, pe pereți sau în azur, navigații fabuloase, ce-l răpeau de pe uscat".

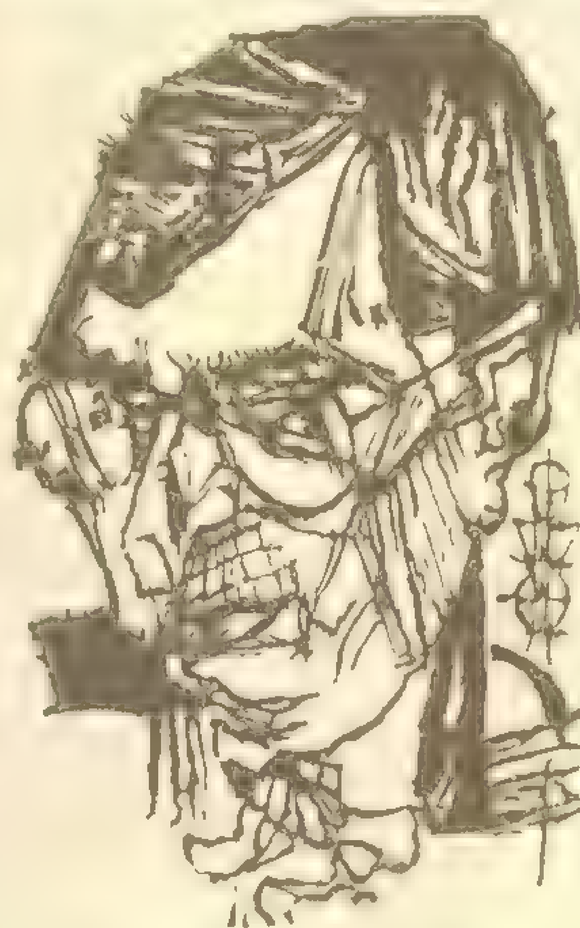
De la Jean Bart au rămas însă pagini nemuritoare, iar Sulina, cel mai răsăritean oraș al României, îi datorește o parte însemnată a trecutei sale celebrități evocată cu atîta talent de scriitor — aceea de oraș Porto Franco. Căci Europolis n-a fost doar o frumoasă și naivă legendă...

HOTEL CAROL, CAMERA 106...

Constanța începutului de veac era marcată de minaretele ascuțite din care se făceau auzite de două ori pe zi invocările către Alah ale muezinilor, de casele mai răsărite ale angrosiștilor de cereale, ce făceau bani „mari" cu nave mici și de străzile înguste, colbuite, ducînd invariabil către malul mării.

Cea mai mare clădire a orașului era hotelul Carol, o casă din piatră masivă care a dăinuit pînă astăzi și care, renovată de curînd, își va recăpăta vechea funcționalitate devenind un hotel internațional de lux. Poziția sa — pe promontoriul stîncos al mării din imediata vecinătate a Cazinoului, îi conferă o atracție deosebită.

Aici, într-una din camerele de la etajul întîi, cu vedere la mare, au

Ion Minulescu, de Marcel Iancu

locuit în 1906 poeții Ion Minulescu și Dimitrie Anghel. Ambii îndeplineau funcția de „salariați permanenți la domeniile statului", o ocupație destul de prozaică în comparație cu pasiunile muzelor ce-i mistuiau, dincolo de orele de slujbă cotidiană.

În această cameră de hotel, larg deschisă imensității albastre a mării, Ion Minulescu a scris „Marinele" din „Romanțe pentru mai tîrziu" și este aproape sigur că și Dimitrie Anghel a suferit o influență puternică, chiar dacă marea nu este leit-motivul poeziei sale.

Iată însă, mai elocvent, ce scria Ion Minulescu în ziarul „Românul", numărul său de marți, 13 mai 1914: „Literații noștri au scris scene din viața Capitalei și a orașelor de provincie — nu vorbesc de scenele vieții de țară, care sînt false, pretențioase și triviale. Ei bine, dintre cele două dintîi, prefer pe cele de provincie, nu fiindcă și-au găsit interpreți mai talentați, ci fiindcă, în simplitatea patriarhală a desfășurării lor, găsim — cînd voim să ne dăm bine seama ce se poate găsi în ele — o întreagă doză de rafinament, cu mult mai puternică oricărei părți proporționale din viața Capitalei.

UN NUME, O STRADĂ...

Liceul Mircea cel Bătrîn, veche și prestigioasă citadelă a învățămîntului dobrogean, care aniversează acum 90 de ani de existență (și totuși, cel mai vechi liceu din Dobrogea este „Spiru Haret" din Tulcea) l-a avut profesor în anul cu care a debutat acest secol XX, pe romancierul Ion Adam, la a cărui moarte prematură Nicolae Iorga avea să scrie: „...literatura română pierde una din cele mai originale naturi de artist" (Nicolae Iorga... „Oameni care au fost", vol 1).

Ion Adam, astăzi mai puțin prezent în memoria literară a contemporaneității, a scris în perioada cît s-a aflat la Constanța romanele: „Sybaris" și „Rătăcire" și a editat împreună cu I.V. Soricu și V. Dașcovici cotidianul „Tribuna Dobrogei".

De numele său și al lui St. O. Iosif, Ilarie Chendi, Emil Gîrleanu, Corneliu Moldoveanu este legată înființarea Societății Scriitorilor Români și tot Ion Adam este cel care, în 1907, din însărcinarea ministrului școlilor, Spiru Haret, a pledat convingător în apărarea învățătorilor învinuiți de guvern că ar fi instigat pe țărani la răscoală (Vezi Enache Puiu, „Personalități ale culturii în Dobrogea", rev. Tomis, 1969).

A fost înmormîntat în Cimitirul central din Constanța și doar o stradă a orașului, ce-i poartă numele, mai amintește astăzi de unul din acei frecvenți animatori culturali de la începutul veacului, scriitori și poeți care, chiar dacă nu au lăsat opere nemuritoare, s-au constituit într-o necesară și rodnică punte de legătură între clasici și literatura dintre cele două războaie mondiale.

ALEXANDRU GHERGEL — UN „MECENA" AL POEZIEI CONSTĂNȚENE

O vreme tot profesor, apoi avocat și, în cele din urmă, decan pe viață al baroului din Constanța a fost poetul Alexandru Ghergel, coleg de clasă la Liceul din Pitești cu Ion Minulescu (împreună cu care a „editat", pentru o perioadă de timp efemeră o interesantă revistă literară a elevilor).

Simbolist, descinzînd din cercul Literatorului lui Alexandru Macedonski, Alexandru Ghergel a venit adeseori în contact cu Titu Maiorescu, Pompiliu Eliade, Ovid Densușianu, Ion Minulescu și alții, cu care păstra legături strînse.

Poet prolific și, totodată, un veritabil „Mecena" al șezătorilor literare organizate la Constanța în primele decenii ale secolului și mai tîrziu, Al. Ghergel s-a stins din viață în ultima lună a anului 1951, în casa unui pensionar ceferist de pe strada „30 Decembrie", imobil ce se mai păstrează și as-

Augustin Costinescu: „La țărm"

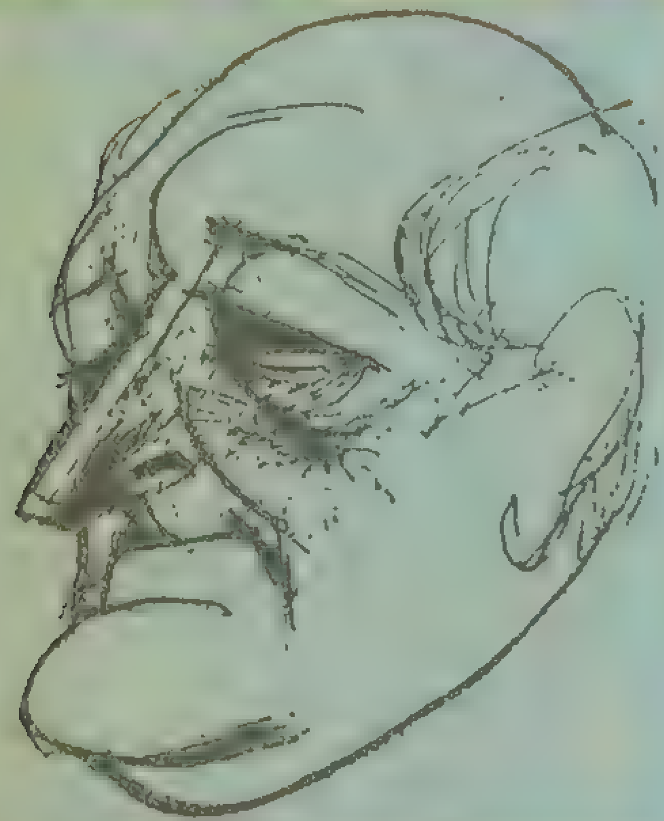
tăzi. O bună parte din viață poetul a locuit, de asemenea, pe strada „Mihai Viteazul" într-o casă care poate fi încă privită, dar numai de către avizați fiindcă, nici o placă, cît de mică, nu semnalează locuitorilor Constanței și vizitatorilor ei despre poetul Al. Ghergel...

ION MARIN SADOVEANU : „MAREA — NEMARGINITA MEA DRAGOSTE"

În 1890 se stabilea la Constanța și familia doctorului N. Marinescu-Sadoveanu (de la numele moșiei Sadova), tatăl viitorului scriitor, publicist, conferențiar de mare cultură și un pasionat al teatrului din toate vremurile, — Ion Marin Sadoveanu.

Familia a locuit într-o vilă, ulterior distrusă de bombardament, situată chiar deasupra portului Tomis, pe strada Karl Marx (astăzi, în locul respectiv a fost amenajat un spațiu verde).

Elev al gimnaziului clasic Mircea cel Bătrîn, pe care îl absolvă printre primii, în 1908, viitorul scriitor avea să mărturisească : „Contactul pe care îl luam cu marea era cea mai intensă prezență a vieții mele

Ion Marin Sadoveanu

de pînă atunci", iar într-o scrisoare adresată lui Sorin Negruzi afirma: „Ea (n. n., marea) este una din marile și nemărginitele mele dragoste".

De altfel, Ion Marin Sadoveanu nu a rămas numai la simple afirmații declarative ; lucrarea sa „Constanța — pe urme de piatră și amintiri de oameni", piesa „Molima" — jucată cu George Vraca și Aura Buzescu — doi „mari" ai teatrului românesc, în rolurile principale, romanele „Ion Sfîntul" și „Taurul mării" își trag toate seva inspirației din timpul petrecut de autorul lor pe țărmul Pontului Euxin.

PETRU VULCAN — CREATORUL PRIMEI REVISTE LITERARE DIN DOBROGEA

Incontestabil, un animator deosebit de activ al vieții culturale din Dobrogea în primele decenii ale acestui secol a fost Petru Vulcan, care a locuit la Constanța, pe strada Decebal, la nr. 40 și apoi la nr. 31.

Autor de proză, poezii și teatru, fondator al Bibliotecii și al Cercului literar Ovidiu (în 1897), Petru Vulcan este și creatorul primei reviste literare din Dobrogea, intitulată la fel de simbolic, „Ovidiu" (1898).

De asemenea, P. V. a fost un fervent publicist și editor al vremii, dezvoltarea presei dobrogene datorîndu-i foarte mult acestui pasionat al cuvîntului tipărit în plumb. Tot ceea ce a apărut în acea perioadă (firește, era vorba de cotidiene sau periodice cu o existență destul de nesigură și, uneori, efemeră, în raport de cei ce le subvenționau...) : Poporul, Lumea nouă, Familia, Adevărul literar, Revista idealistă, Revista poporului (cu cea mai îndelungată apariție, pe care a și condus-o timp de 12 ani) poartă semnătura lui Petru Vulcan.

ALTE ȘI ALTE NUME ILUSTRE...

Sînt, cred, puțini la număr cei ce cunosc faptul că marele om politic Mihail Kogălniceanu a locuit și el o vreme pe strada Mircea din Constanța, într-o casă situată undeva, în imediata vecinătate a mării, pe lîngă fostul teatru „Elpis" (actualmente Teatrul de păpuși).

Nu sînt mulți bănuiesc nici cei ce știu că Hortensia Papadat Bengescu, marea noastră scriitoare, și-a petrecut mai mult de 10 ani din viață la Constanța, locuind chiar în centrul orașului, — pe strada Mihai Dumitru la nr. 8.

În comuna suburbană Valul lui Traian se mai păstrează căsuța poetului Dumitru Olariu, fondatorul revistei Litoral, iar lîngă Medgidia a trăit mulți ani romancierul de talent I. Valerian, autorul romanului „Carasu".

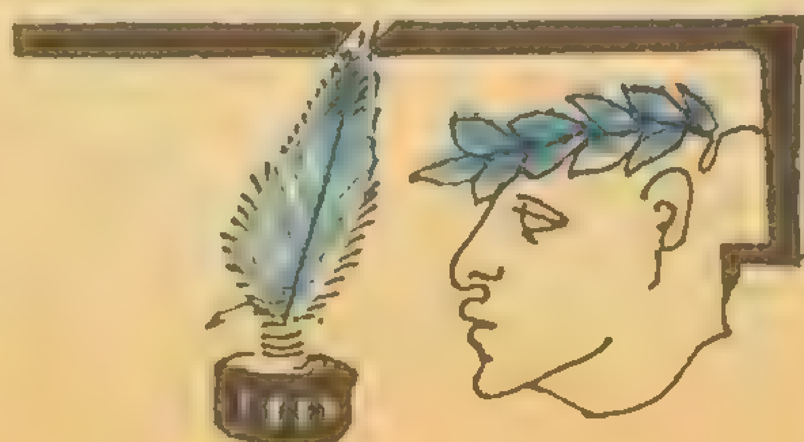
La Mangalia, în sudul litoralului a existat pînă de curînd (a fost demolată de niște ignoranți) o casă a lui Nicolae Iorga în care ilustrul savant, istoric și literat își petrecea vacanțele la mare.

Municipiul Tulcea păstrează la rîndu-i urmele pașilor lui Alecu Văcărescu, Nicolae Dunăreanu, Urmuz, Pavel Dan și cîți, oare cîți alții... ? !

Rîndurile acestea ne-au fost inspirate nu de un mărginit patriotism local, ci numai și numai de respectul, de marea considerație ce o datorăm făurarilor spiritualității pe aceste meleaguri, celor ce, prin viața și opera lor, au asigurat permanența acestei spiritualități în timp.

...Sînt locuri pe lîngă care nu poți trece nepăsător, pentru că aici au gîndit și au creat oameni de seamă ai culturii românești, iar a le readuce numele în amintirea contemporanilor nu este decît un act de pioasă smerenie în fața memoriei lor.

Constantin Ismăileanu

George Luis Borges

CENUȘA

O cameră de hotel, banală,
ora golită de metafore, sieste
cea care ne pulverizează-n uitare. Răcoarea
apei naturale gîlgîind în gîtlej.
Haloul străveziu, aburos
care-nconjoară orbii noaptea și ziua,
adresa cuiva care poate-a murit...
Risipirea somnului și a viselor,
Dedesubt, ceva neclar, între Rin și Ron,
o tristețe profundă și scurtă. Toate acestea
încep să cristalizeze un început de vers...

Mario Benedetti

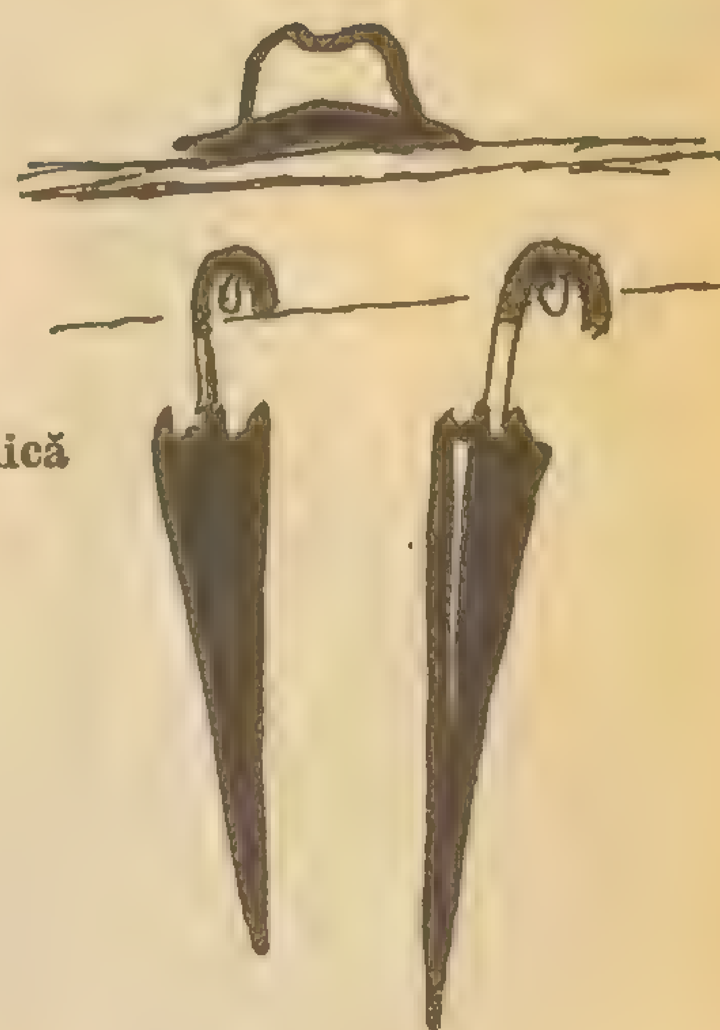
(URUGUAY)

FIECARE CLIPĂ

Mascul grăbit
femelă-n declin
nu cheltuiți vremea
iubiți-vă.

Contopiți-vă într-un sărut
adulați carnea încă vie
cheltuiți-vă în contopirea unică
distrugeți-vă !

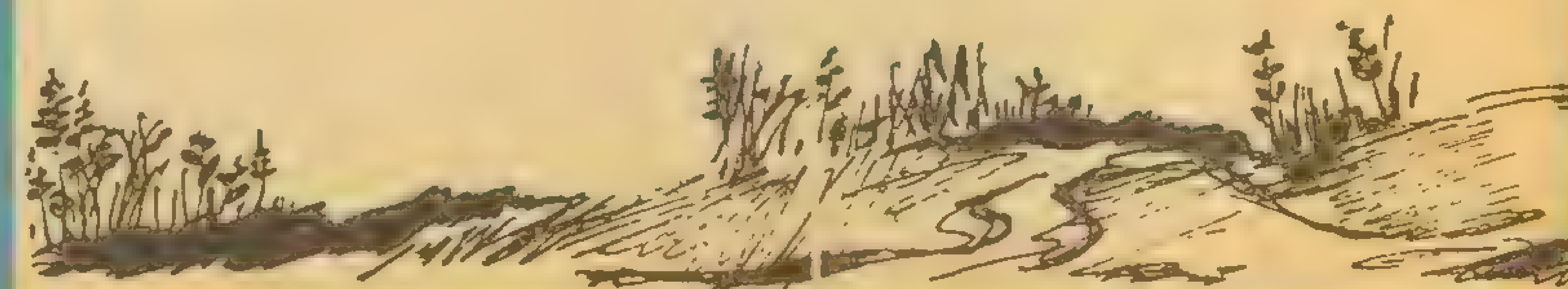
Știind că Timpul va trece
că timpul chiar a trecut
pentru amîndoi
bătrîn grăbit
bătrînă trecută...

E ATÎT DE PUȚIN...

E atît de puțin
ceea ce cunoști
e atît de puțin
ceea ce cunoști despre mine.
Ceea ce cunoști
sînt norii mei
tăcerile mele
gesturile mele
tristețea casei mele
văzută pe dinafară
jaluzelele melancoliei mele
și lacătul de la ușa
singurătății mele.
De fapt nu știi nimic...
Cel mult te gîndești
că este atît de puțin
ceea ce cunosc eu despre tine.
Adică norii tăi
tăcerile tale
gesturile tale
tristețea casei tale
văzută pe dinafară.
jaluzelele melancoliei tale
bătaia de la ușa însingurării tale.
Dar tu mă chemi
Dar eu nu te chem...

Traducere de
Maria și Mircea MICU

IN LOC DE CUVÎNT — ÎNAINTE !

Cine a fost mai întîi ? Costineştiul sau restul lumii ?... Dacă dilema universală provocată de găină şi măria-sa OUL încă se mai află sub semnul întrebării, în ceea ce ne priveşte, răspunsul e evident : Costineştiul a fost dintotdeauna PRIMUL, căci el începe mereu cu cel puţin un an înaintea restului lumii...

...Teoretic, existenţa estivală a STAŢIUNII TINERETULUI COSTINEŞTI începe în a 15-a zi de mai, exact în clipa în care **primul** turist roteşte entuziasmat **prima** cheie, în **prima** broască, ce scoate primul „oac-oac" al sezonului, deschizîndu-se asemeni unui cuminte Sesam din poveştile cu zîne bune şi costineşti curajoşi... În căsuţa de lemn domneşte o aromă de „Proaspăt vopsit" şi un iz de „bine aţi venit !" Cam tot în jurul acestei ore, în oala-eroină a Cantinei 1 se execută cu patos simfonia **primei** ciorbe de sezon şi concertul **primului** papricaş, venite în întîmpinarea apetitului generat de **prima** zi de plajă... Teoretic, **primul** soare de Costineşti ATUNCI explodează într-o ploaie de raze aurii, difuzate generos către **primele** epiderme evadate din Imperiul Hibernării.

Practic însă, Costineştiul din micile noastre vacanţe şi concedii începe undeva mult înainte pe axa timpului ; de fapt, chiar geografic vorbind, el debutează mai întîi nu în locul fixat de edili pe harta globului (imaginaţi-vă o hartă a globului pe care ar figura Costineştiul : ar fi inundată de soare !), ci în sufletul ctitorilor săi permanenţi, îmbrăcînd la început elegantul veşmînt al ideilor, care urmează să fie ridicate apoi la exponentul deciziilor şi traduse în viaţa acelui veşnic Tărîm al Tinereţii fără bătrîneţe.

...Într-o bună (dar ploioasă) zi de noiembrie, cînd şcolile funcţionau din plin, neţinînd cont că multora nu le trecuse încă bronzul de pe trup, l-am întîlnit pe străzile Bucureştiului pe directorul cultural al staţiunii. Arăta straniu în contextul citadin, ornat cu semafoare, pleoştite umbrele de toamnă şi trecători grăbiţi. Mergînd pe fluxul inducţiei matematice (dar, de fapt, pe Bd. 1848), curînd mi-am dat seama că tocmai în aceste zile urmează să fie eliberat certificatul de naştere al lui „Costineşti '86"... şi poate că atunci mi-a şi venit ideea să-i dedic noului născut şi totuşi anticului prieten, aceste cîteva pagini, din care dv. să vă reamintiţi, sau să aflaţi despre ceea ce înseamnă, de fapt, timp de 11 664 000 secunde pe an, Costineştiul nostru, cel de toate zilele.

PRIMA CUNOŞTINŢĂ — GARA COSTINEŞTI

...Unele nici nu catadicsesc să oprească. Altele, ce-i drept, îşi încetinesc mersul iar celelalte staţionează chiar cîteva frînturi de clipă... Însă oricare-ar fi regimul de mers al trenurilor ce leagă Ţara de Marea cea Mare, Gara Costineşti rămîne statornică pe amplasamentul său, acordînd politicos auditoriului primul „Bine aţi venit în Staţiunea Tineretului Costineşti". Geamantane cu violenţă închise prin sărituri de pe dulap, rucsacuri din care scot nasul saci de dormit, sacoşe de plajă gata să adăpostească sticluţa de bronzol şi prosopul flauşat, genţi sport suportînd cu greu povara inscripţiilor, pungi de polietilenă ascunzînd grija mămicilor faţă de pofta de mîncare inerentă vacanţelor, echipament sportiv divers — exceptînd, eventual, schiurile — toate încap ca prin minune, alături de vajnicii lor purtători, în minicarul de protocol, ce aşteaptă cuminte fiecare fluierat de tren „acostat" la peronul gării.

...Un drum presărat cu flori şi hurducături — prin satul COSTINEŞTI, aşezare menţionată pe hartă, populată cu oameni harnici şi ospitalieri ieşiţi în faţa porţilor pentru a răspunde prin zîmbetul tradiţional semnalelor sonore prin care vehicolul estival îşi face cunoscută prezenţa. Ca vîntul năprasnic zboară... gîndul (!) către ceea ce ne-aşteaptă în intervalul înscris pe bilet... Ca un vîntîcel mai slab, Lolocarul străbate labirintul Costineştiului, după care Everestul de bagaje şi turişti este depus la poalele etapei următoare, intitulată scurt şi cuprinzător :

...BIROUL DE CAZARE SAU LOCUL UNDE TURIŞTII ÎNCEP SĂ FIE CU ADEVĂRAT TURIŞTI

Unul, doi, trei, patru ghişee. Patru chenare ce înrămează feţele serviabile a tot atîţia recepţioneri. În schimbul unui zîmbet poţi afla unde este cazat bunul tău prieten „X", în schimbul unui „vă rog frumos" poţi primi orice altă informaţie, iar în schimbul biletului de odihnă primeşti, cît ai clipi din... palme (!), o cazare ca-n vis, care să întregească-n chip fericit clasorul amintirilor plăcute din Costineşti.

...Dacă la gura ghişeului răsare, accidental, vreo neînţelegere, 3 paşi la dreapta şi... iată-vă în împărăţia Mai-marelui Cazării... Încă din vremurile în care mulţi dintre dv. se mai delectau încă, satisfăcuţi, cu suzeta, Tudor Roşca se ocupă cu o dăruire de... astronom (?!?) de constelaţia (!) problemelor aferente acestui important sector de activitate estivală. Adevărat artist în meseria sa, şeful Cazării din Costineşti concediază operativ orice nemulţumire de moment : frunţile încruntate nu au ce căuta în staţiune !

...După ce vi s-a pecetluit soarta : minihotel, vile A, vile B, căsuţă de lemn, cort..., sus ancora ! vînt la pupa ! şi direcţia „reşedinţă", cu cîntec înainte MARŞ ! : „Locuinţa mea de vară / E la ţară..."

OBICEIURILE BUNE NU SE UITĂ LA CLUB

Pentru adepţii unei existenţe estivale cumpătate şi liniştite, cît şi pentru cei al căror bioritm nu-i împinge nici pe ringul de dans şi nici pe zgura terenurilor de tenis, elementul central este... CLUBUL cu acelaşi nume !

...A savura un Ness cu multă frişcă, a răsfoi ziarele proaspete de la Bucureşti, a vizita o expoziţie trecătoare — iată deci că abandonul tabieturilor nu e nicidecum obligatoriu la intrarea în Costineşti.

Pe lîngă acestea, pe teritoriul subintitulat „Clubul central" poţi să te pui la punct cu ultimele figuri în materie de ping-pong, poţi să baţi la uşa comandamentului taberei studenţeşti, la cea a Biroului de turism extern sau, bunăoară, dacă nu mai ai la ce uşi să baţi, îţi poţi bate partenera la table şi (nu neapărat în ordine firească) îţi poţi cumpăra un bilet de tren de la Agenţia de voiaj. ...La care însă poţi renunţa ulterior, după ce în prealabil te-ai convins cît de minunat este Coupe-Jacques-ul cu breton de frişcă şi papion de vişină pe care ţi-l servesc, amabile „cofetăresele" de pe Terasa aceluiaşi Club Central.

...În zilele de festival sau în preajma acţiunilor răsunătoare freamătă şi o altă încăpere

a Clubului : Sala de şedinţe. În această autentică Maternitate a ideilor mărețe se pun la cale evenimentele cele mai spectaculoase ale Costineştiului, iar în zilele obişnuite aici se derulează filmul întîlnirilor internaţionale dintre tinerii români şi cei de peste hotare veniţi să se aprovizioneze pentru un an cu aerul îmbătător de Costineşti.

...O boare de vînt înclină cuşmele arborilor şi iată că de pe terasa Clubului se poate zări Comandamentul staţiunii ; la fereastra de sub cer directorul cultural vorbeşte la telefon cu Ţara...

SPECTATOR ÎN AMFITEATRUL VACANŢEI

O aruncătură de privire peste aleea principală, cu grijă, să nu călcăm straturile de flori, şi iată-ne interpretînd cu patos rolul de spectatori în Teatrul de vară. Amintind razant de anticele arene romane, Teatrul de vară, prin originalitatea arhitecturii, dar mai ales a programelor din „inventar", este cu siguranţă prima vioară a Costineştiului cultural. De la superbe programe artistice dedicate aniversărilor ţării, la incitante dialoguri cu reprezentanţi de prim rang ai literaturii noastre, de la Festivalul filmului pentru tineret, la cel al Jazz-ului, de la piese de teatru, la concursuri de frumuseţe, de la spectacole de varietăţi, la întîlniri cu medaliaţii noştri olimpici, spectatorul vacanţelor reface în fiecare an un traseu care se dovedeşte a fi de fiecare dată altul, mai bogat, mai inedit. Şi ce poate fi mai romantic, decît să asculţi vocea domoală a unui scriitor de geniu, istorisind despre tinereţe, deasupra să te acopere puzderie de stele şi din cînd în cînd, cîte un fluierat de tren să-ţi amintească de goana timpului, de care cu desăvîrşire uitaseşi...

GHICI, CINE VINE LA DISCO-RING ?

Dacă n-am fi trecut în prealabil prin celelalte (n-l) locuri ale staţiunii am fi putut jura cu mîna pe cozoroc că Disco-Ringul adună în fiecare seară întreg efectivul Costineştiului.

Sînt mulţi matematicienii care au vrut să determine, folosind tehnicile moderne de calcul, densitatea pe metru pătrat din Disco-Ring, însă toate încercările de acest gen au eşuat şi nu pentru că ştiinţa lor ar fi fost îndoielnică, ci pentru că odată ajuns la Disco-Ring, fiecare uită de ce a venit. Antrenul general, ajuns aici la superlativul său absolut, este de-a dreptul copleşitor. Jocurile fascinante ale luminilor, muzica revărsată în torente din boxele cît nişte... căsuţe de lemn pline cu decibeli, profite-rolul care-şi joacă cu brio... rolul !, micii, care aici nici nu par aşa de mici, ţopăiala generală intitulată „dans", totul te însoţeşte în acea Terra, incognita dar fericită, specifică Marilor Vacanţe.

Disco-Ring-ul se aude cu claritate din orice punct al staţiunii ; — e un fel de Giocondă auditivă a Costineştiului şi, cu siguranţă, că nu rareori însuşi zeul mărilor, Neptun, profită de muzica Ringului, pentru a-şi provoca la dans vestalele din adîncuri.

PE SCURTIMILE DE UNDE ALE RADIOVACANŢEI

Toate statisticile efectuate pînă acum în perimetrul Costineştiului demonstrează cu claritate că „primadonul" vacanţelor petrecute în această oază a tinereţii îl constituie Măria-sa SUNETUL. Şi pentru a accentua şi mai mult această concluzie (a unor redutabili, de altfel, statisticieni) o mînă de mag a creat la un moment dat ceea ce astăzi numim RADIOVACANŢA — COSTINEŞTI. De la ea au pornit şi noţiunile înrudite : studioul Radiovacanţei, Poşta Radiovacanţei, Terasa Radiovacanţei, gogoşi à la Radiovacanţa şi... Radiovacanţa-Mamaia, o încercare de „mamaizare" a Radiovacanţei-Costineşti, însă cu un adaos sporit de năut...

Radiovacanţa-Costineşti a devenit în scurt timp inamicul public nr. 1 al plictiselii şi tovarăşul de viaţă al miilor de tineri ce populează zilnic plaja staţiunii. Din cele 11 difuzoare se revarsă — respectînd dozajul unei reţete strălucite — muzica şi umorul inerente vacanţelor ; timp de 6 ore, de la cele 3 microfoane pitite în umbra studioului sînt emise spre cele 4 zări ale staţiunii anunţuri, informaţii, ştiri, glume, curiozităţi, versuri şi nu în ultimul rînd interviuri cu oameni celebri, veniţi să-şi refacă vitalitatea şi să împrumute niscaiva energie miraculoasă de la acest perpetuum mobile al litoralului nostru.

...Cum şi-ar putea revedea, bunăoară, familia Manciu fetiţa rătăcită pe plajă, dacă n-ar fi Radiovacanţa să le medieze întîlnirea ? Sau cum ar putea Liviu U. să-i facă o dedicaţie soţiei sale, dacă n-ar exista prezentator la rubrica Telex-Melodii ? Sau cum ar putea afla cei peste 1 000 de lupi de mare că Pontul Euxin este astăzi prielnic naufragiilor, dacă n-ar recepţiona sfatul radiofonic al Salvamarului, şi cum, bunăoară, ar reuşi să ia legătura cei de pe nisip cu Ivan Paţaichin, Mircea Sîntimbreanu, Mircea Diaconu şi foarte mulţi alţii dacă n-ar exista fidel mediator — Radiovacanţa ?

RENUMELE ? VOX MARIS !

Cînd Sunetul, Culoarea, Bunul Gust şi Veselia s-au hotărît, în sfîrşit, să organizeze o masă rotundă, a fost fixat ca loc de întîlnire enigmaticul VOX MARIS — celebrul HAN ultramodern al Costineştiului. Şi cum nu puteau fi lăsate singure atîtea personaje, a fost creat un veritabil animator — în rolul de gazdă, un altul corect, pentru a se preocupa de problemele de arbitraj, plus o mînă de oameni inimoşi care să se îngrijească de bunul mers al lucrurilor.

Vox Maris este acea prelungire a realului în ireal pe care numai la Costineşti o poţi găsi ; şi nu pentru că n-ar exista şi în alte locuri cele ce există atît de bine aici, încît nu veţi descoperi persoană (sau person !) aflată în Vox Maris, care să se uite măcar la ceas în timp ce pe ring — dansatorii, sau în timp ce orga de lumini probează ştiinţific multitudinea de combinaţii posibile pe care le suportă spectrul luminos.

De fapt Vox Maris nici n-a existat. A existat doar o sumă algebrică de „plus"-uri şi un cocteil exotic, o lumină violet şi un rock îndrăcit, un disc-jockey competent şi o atmosferă intimă şi pentru că toate acestea trebuiau să poarte-un nume, un singur nume (transformat ulterior în renume) li s-a spus VOX MARIS.

CINE CAUTĂ, GĂSEŞTE... PERLA MĂRII !

„...— Cum se numea bunica lui Gruia lui Novac ?" „...Baba Novac !!!"... O cascadă de rîs se prăvăleşte din direcţia spectatori-

lor, iar formația CRISTAL intonează cîteva acorduri din peliculele cu Stan și Bran.

...Stimați cititori, ne aflăm la Perla Mării, într-una din serile cu maximă tensiune, cînd Radiovacanța organizează aici tradiționalele-i spectacole de divertisment : „Cine știe, cîștigă... Experiență !"

Ringul de dans, metamorfozat în scenă, etalează 6 perechi de concurenți voluntari, spre care sînt ațintiți sute de ochi, de două ori mai mulți decît numărul total al spectatorilor treji ! Printre mesele încărcate cu bunătăți pendulează ospătarii gentili, împărțind în dreapta și-n stînga zîmbete, fripturi mai mari decît farfuriile și mormane de cartofi-pai.

Dacă un turist silitor ar fi întrebat la lecția despre Costinești care e definiția Perlei Mării, cu siguranță că alocuțiunea sa ar începe cam așa : „Perla Mării este acel loc de vacanță, aflat în punctul unde lumea tocmai începe să creadă că, iată Costineștiul s-a sfîrșit ; unde, prin orice clepsidră în loc de timp curge bună dispoziție și unde se dezvoltă vertiginos concluzia potrivit căreia aici Costineștiul nu numai că nu se sfîrșește, ci abia începe".

Și, cu toate că, prin definiție „perla" este acel detaliu prețios care se lasă îndelung căutat în pîntecele scoicilor și adîncurile marine, nu disperați ! Fiți consecvenți, căci cine caută, nu se poate să nu găsească, la hotar de Costinești și de zi-lumină, o enigmatică și inedită, PERLĂ a MĂRII.

Farmecul amiezii în ritm de dans

FORUMUL – UN TRIUNGHI ÎN CARE SE APLICĂ TEOREMA VACANȚELOR

Ipotenuza — un hotel mic și singular în decorul stațiunii. Catetele, un restaurant de înaltă ținută „artistică" și o terasă în aer liber, mare, cît istoria Costineștiului, trecută, prezentă și viitoare. Toate trei poartă același nume = FORUM, și au aceeași destinație : să-i facă pe turiști să se simtă minunat.

N-am încercat să vedem cărui mare hotel al Capitalei îi face concurență interiorul FORUM-ului, și nici cu ce formație renumită vor să se întreacă băieții reuniți sub genericul : HOLOGRAF.

Limitrofă simultan cu cerul și marea, terasa pare a fi unică în țară. Poate tocmai din acest motiv o bună parte din manifestările muzicale de mare anvergură ale stațiunii au ca loc de desfășurare Terasa Forum.

Și pentru a rămîne tot în perimetrul acestui triunghi fabulos, merită să ne amintim și de „întîmplările" culturale petrecute în Sala Polivalentă a hotelului, unde ilustrul Mircea Sîntimbreanu evoca tinerețile domniei-sale, iar geneticianul Constantin Maximilian — pe cele ale omului pe pămînt ; unde cu succes se derula filmul zilelor cărții pentru tineret și Iosif Sava ne introducea, cu timbru-i inconfundabil, în atmosfera muzicii lui Bach, și de unde, ieșind în liniște, purtîndu-ne prea-plinul sufletesc, ne-am oprit deseori să ne lăsăm zîmbetul în fața caricaturilor pline de sensuri ale Salonului național de grafică satirică...

RESTAURANTUL TINERETULUI – LOCUL DE UNDE PLECI MAI TÎNĂR DECÎT AI VENIT

Dacă stai rezemat de Obelisc și-ți fixezi ca obiectiv bungalow-urile din nordul stațiunii, în drumul său privirea e musai să treacă și pe la Terasa Tineretului ; o îndeamnă baldachinele portocalii ce opresc stelele să cadă în farfuriile mesenilor, dar mai cu seamă harul cu care grupul timișorean PRO MUZICA acompaniază dansul dezlănțuit de pe ringul de sub cupolă...

Fiind amplasat în aer liber, orarul restaurantului este condiționat, firește de evenimentele meteorologice curente. Nu ne amintim însă să se fi oprit vreodată procesul tehnologic al antrenului estival, căci pare-se că ploile ocolesc intenționat suprafața respectivă, și așa... morcovită (!) la culoare.

De reținut, deci : pe lîngă toate celelalte, la Restaurantul Tineretului se mănîncă, se bea, se dansează, se ascultă muzică, se spun glume, se istorisesc povești pescărești, iar la anumite ore se consumă faimoasa și delicioasa ciorbă de burtă : „Made in Terasa Tineretului !"

QUOD ERRAT DEMONSTRANDUM

Nu. Nici pe departe. Și încă ar mai fi atît de multe, că nu ne-ar ajunge nici 10 almanahuri estivale ca să epuizăm infinitele ipostaze ale miracolului costineștean, reprezentînd simultan pentru unii un dolce farniente, iar pentru alții un examen perpetum, ce nu admite restanțe... Cum am putea uita, bunăoară, alunecarea lină a wind-surfurilor pe unda albastră a... negrei mări, sau meciurile înfocate disputate pe terenurile umbrite de verde, ori forfota bucătarilor, precedînd ora prînzului, sau cum să nu ne amintim de gălăgiosul fotograf Sagona, de „Costel"-ul de pe Terasa Radiovacanței, cu profiterolurile sale impozante și unice, de bazarul cu pepeni cît niște dirijabile, cu strugurii încărcați de vitamine și nostalgii de început de toamnă.

Este clar : Costineștiul nu se uită cu una cu două. Și aceasta în primul rînd pentru că cei care l-au făcut să fie așa, cum e el, cu soare mult și cer senin, cu flori și muzică, blatiști și tonete cu înghețată, cu nopți intenționat albe și insolații pasagere, cu pizza delicioasă și directori inimoși, într-un cuvînt : toți edilii minunați ai acestui Burg al tinereții luptă în fiecare an, cu forță și pasiune sporite, să-și mențină imperiul la aceleași cote valorice, întru mulțumirea și fericirea nenumăraților și nenumărabililor veșnici prieteni ai Costineștiului.

Marina Almășan

COSTINEȘTI '86 : manifestări cultural-artistice

● „SERILE DE MUZICĂ ȘI POEZIE ALE COSTINEȘTIULUI" — ediția a IV-a — 15 mai—20 iunie 1986 (în colaborare cu C.J.C.E.S. Constanța).

● „SALONUL REPUBLICAN DE GRAFICĂ SATIRICĂ PENTRU TINERET" — ediția a VI-a — 21 iunie—4 august 1986.

● „DOBROGEA — PĂMÎNT ȘI SUFLET ROMÂNESC — TRECUT GLORIOS, PREZENT CREATOR, VIITOR LUMINOS" — ediția I-a.

● „GALA TINERILOR ACTORI" — ediția a IV-a, 18—22 iulie 1986.

● „FESTIVALUL DE JAZZ" — ediția a VI-a, 9—12 august 1986.

● „ZILELE CĂRȚII PENTRU TINERET" — ediția a IV-a, 18—27 august 1986.

Cu sociologia în vacanță

Să lăsăm de o parte — doar sîntem în vacanță ! — disputele terminologice. Să uităm pentru o clipă — atît cît durează în plan psihic concediul fiecăruia — că sociologia, ca orice știință, are o construcție teoretică riguroasă și exigențe metodologice specifice. Nu vom prezenta, deci, teorii sociologice și nici cercetări științifice care vizează marea teorie. Vom dezvălui doar latura cotidiană a științei despre societate.

Și pentru că sîntem în apă pînă la brîu, să vedem ce au relevat anchetele sociologice privind motivația oamenilor pentru petrecerea concediului pe țărmurile însorite și mîngîiate de doi atomi de hidrogen și unul de oxigen (fără a mai aminti, din lipsă de spațiu — nu de cunoștințe ! — de celelalte elemente chimice și fizice ce populează 71 la sută din suprafața Terrei).

Contrar părerii acreditate de simțul comun, oamenii nu se duc în stațiuni balneo-climaterice marine, în primul rînd, pentru a face cură helio-marină și talazoterapie. Nu ! Cel puțin așa susțin cercetătorii de peste ocean : în proporție de 14 la sută bărbații doresc să înoate ; 7 la sută să facă băi de soare ; 69 la sută să vadă lumea și 10 la sută să fie văzuți de alții. Femeile au altă ierarhie a motivelor : 10 la sută vor să înoate ; 43 la sută să facă băi de soare ; 7 la sută să vadă lumea și 40 la sută să fie văzute de alte persoane. Așadar, pe plajă tinerii nu-și expun corpul razelor soarelui, ci privirilor celorlalți. Și au ce vedea, pentru că în criza economică mondială a fost angrenată serios și industria textilă... Sigur, s-au făcut ca întotdeauna în anchetele sociologice diferențieri după sex, vîrstă, nivel de școlaritate etc. Greu de crezut — nu este așa?! — dar bărbații au într-o mai mare măsură decît femeile disponibilitatea de a fi spectatori. Această caracteristică se accentuează odată cu vîrsta.

Dar, să reproducem un scurt fragment dintr-un „interviu turistic" cu o tînără foarte tînără.

Sociologul : — De ce preferați să vă petreceți vacanța la mare?

A. C. : — Să mă distrez, să cunosc oameni frumoși.

Sociologul : Vi s-a prescris cură helio-marină ?

A. C. : — Cetățene, tovarășe, domnule, am un bilet la Costinești, nu la Sanatoriul de la Mangalia !

Cu asta, sociologul s-a lămurit (despre replică este vorba, nu despre persoana intervievată).

Pe plajă se întîmplă, însă, fel de fel de drame. Mai ales cînd își vîră coada în apă gelozia. Cercetările — mai mult sau mai puțin sociologice — s-au interesat și de acest aspect ; de ce sînt unii oameni geloși ? Față de acest sentiment, femeile sînt mai vulnerabile decît bărbații ? Dar, mai întîi, ce se înțelege prin gelozie ? O „umbră de amor", „un strigăt de durere", „o simpatie suferindă". Ne-am propus să nu dăm definiții așa că ne sprijinim pe metafore. De altfel, această stare afectivă, amestec de mînie și ură, angoasă și iubire, neîncredere, rușine, umilință, și mîhnire, i-a ispitit mai mult pe artiști și filozofi decît pe oamenii de știință. Totuși, cercetările moderne au arătat că gelozia se întîlnește mai frecvent la persoanele care au o imagine de sine nefavorabilă. Altfel spus, oamenii care nu se prețuiesc suficient au tendința de a aprecia că sînt în pericol de a pierde în beneficiul altora ceea ce ar constitui posesiunea lor (iubirea, succesul, prestigiul etc.). Cu cît nivelul de cultură al unei persoane este mai ridicat, cu atît mai puțin probabil că va fi copleșită de gelozie. Dar, atenție : tinerii sînt cei mai susceptibili de a se abandona geloziei oarbe. Persoanele mature și vîrstnice sînt scutite de amarul sentiment al geloziei (probabil, și pentru că o dată cu înaintarea în vîrstă năvalnica, fierbintea iubire îmbracă haina caldă, statornică a atașamentului față de companion).

Răspunsul — oricare ar fi el — la întrebarea dacă femeile manifestă o mai mare predispoziție pentru gelozie decît bărbații este riscant. Opiniile specialiștilor sînt contradictorii. Observațiile nesistematice nu ne pot orienta. Inegalabilul William din Stratford-on-Avon credea că „Vorbele veninoase ale unei femei geloase sînt mai otrăvitoare decît colții cîinilor turbați" (Comedia erorilor). Unele studii comparative întăresc opinia că femeile au o mai accentuată dispoziție spre gelozie. Dacă ne-am imagina gelozia întinsă pe o scară cu șapte trepte, bărbații s-ar situa pe treapta a cincea și femeile pe treapta a șasea (Cea de a șaptea treaptă indicînd gelozia maximă).

La țărmul planetei tinereții

Așa cum spuneam însă, concluziile unor astfel de anchete sociologice sînt discutabile sub raport metodologic, iar puterea lor de predilecție rămîne valabilă în spațiul socio-cultural în care au fost realizate. „Planeta Costinești" — din păcate sau, poate, din fericire — nu a fost sondată cu „geloziometrul". I s-a pus în schimb, cu deplin temei, diagnosticul de „planeta veseliei". Da, la Costinești se rîde, se rîde sănătos, la orice oră, pe orice vreme, pe toate tonurile. Vreau să cred că lucrurile nu s-au schimbat din acest punct de vedere, că se rîde la fel ca în urmă cu pătrar de veac, ca în amintirile mele din tabăra cu corturi a Costineștilor.

Rîsul — au dovedit-o cercetările serioase — constituie antidotul stressului psihic. Învățați să rîdeți pentru a rămîne mereu tineri și sănătoși. Dacă nu aveți pe moment altceva mai bun pentru a vă amuza, vă propun cîteva... panseluțe.

● Dragostea, ca și vinul, te îmbată. Deosebirea : o dată multiplul îl vezi unic ; a doua oară unicul îl vezi multiplu.

● Asemănare : fotbaliștii trag de timp, ziariștii de spațiu.

● Dacă scriitorii trebuie mai mult să citească decît să scrie, de ce nu se numesc cititori ?

● Scara rulantă : o scară fixă care costă mai mult.

● Prima impresie despre celălalt se formează prin comparație cu propria persoană. De aceea este atît de imperfectă !

● Cererea în căsătorie : autopropunerea pentru a fi promovat... în funcția de soț.

● Rugămintea unui obez : Doctore, slăbește-mă !

● Compensație : dacă nu mai ai nici un fir de păr în cap, ai în schimb chelie !

Septimiu Chelcea

COSTINEȘTI '86 : manifestări cultural-artistice

● „SERBĂRILE MĂRII ȘI ALE TINEREȚII" — ediția a VII-a, 30—31 august 1986.

● „GALELE COSTINEȘTIULUI" — ediția a II-a, 6—11 septembrie 1986.

● „ZILELE LITERATURII TURISTICE" — în colaborare cu Editura Sport-turism — 2 manifestări, luna septembrie, 1986.

● „GALE ALE FILMULUI TURISTIC ROMÂNESC" — în colaborare cu Studioul cinematografic „Al. Sahia" — 4 manifestări, iulie—septembrie 1986.

● „CĂLĂTORIE PRIN MARILE CIVILIZAȚII ALE LUMII — (conferințe ilustrate cu diapozitive) sub patronajul Muzeului de istorie al R.S.R., în fiecare serie, o manifestare.

„MEMORIILE" GALEI TINERILOR ACTORI

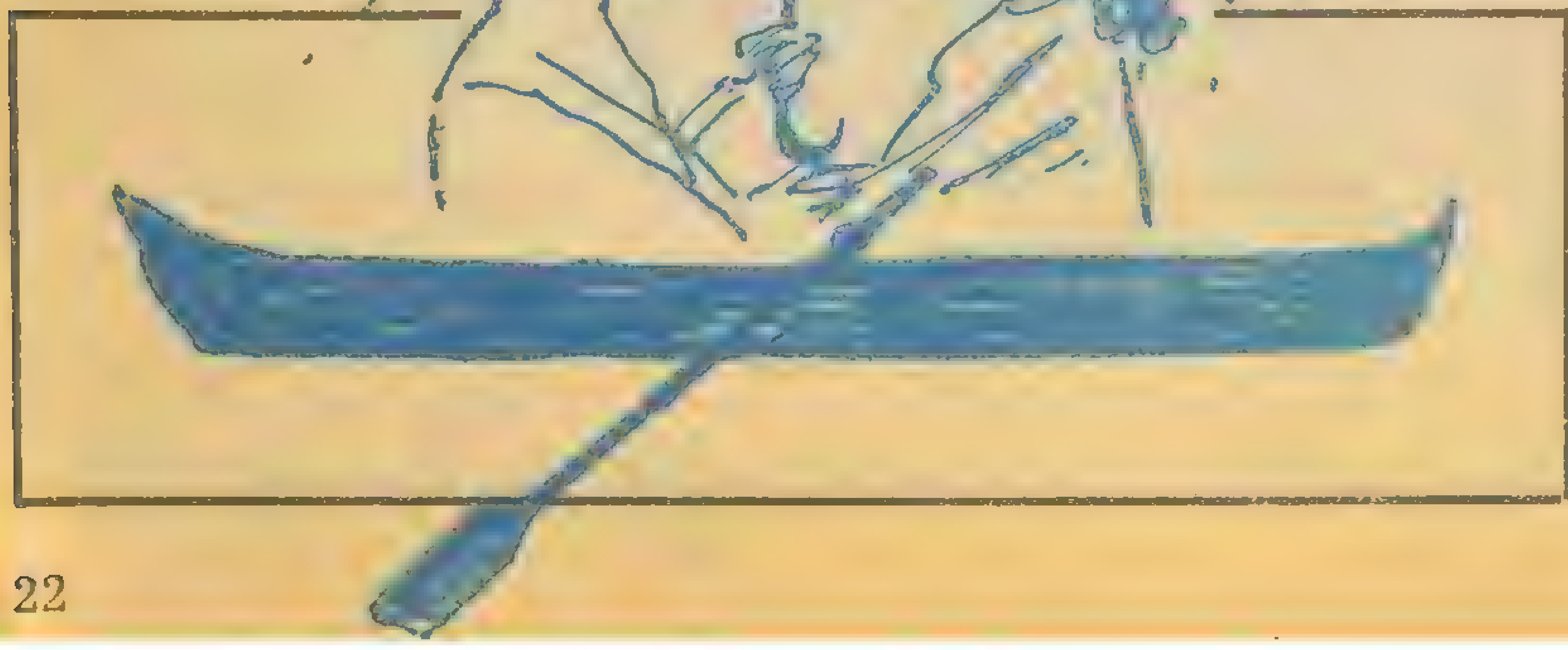

Intrate în obişnuinţa vieţii culturale de la Costineşti (la ţărmul mării, evident, vara, în „capitala" estivală a tinereţii), zilele Galei Tinerilor Actori, care în 1986 se află la a patra lor ediţie, formează deja o tradiţie şi îşi ciştigă un tot mai meritat prestigiu competitiv. Premiile obţinute la această manifestare teatrală de interes republican au devenit, dincolo de satisfacţia lor imediată, un prilej de justificată mîndrie. Banderolele cu inscripţia unor asemena premii aşezate pe diagonala unor afişe cu spectacole teatrale din toată ţara atrag spectatori, se constituie într-un oficiu de publicitate eficace, demn de toată încrederea. Iar printre actorii tineri, apropierea acestei tinereşti, dar puternice competiţii, reprezintă un prilej de entuziasm, de fervoare, de pregătire intensă şi, bineînţeles, de speranţe. De la prima sa ediţie (iulie 1983) Gala... s-a impus ca un context teatral exigent, din care au fost excluse repede improvizaţia, simpla prezentare. Partea cea mai interesantă a ei rămîne în continuare şansa surprizelor, faptul că nimic nu se poate şti dinainte, orice actor putînd să răstoarne pronosticuri, să se autodepăşească de la o ediţie la alta (cum s-a întîmplat, de pildă cu Marian Rilea), să-şi modifice imprevizibil, spectaculos stilul, opţiunea, anvergura. Gala Tinerilor Actori este un concurs cu adevărat deschis, care adună forţe din toate teatrele din ţară, oferind juriului (şi el format din tineri oameni de teatru, regizori, critici, dramaturgi şi desigur actori) posibilitatea de a discerne nu numai noi talente, ci şi o atmosferă generală de lucru la nivelul noilor generaţii de slujitori ai scenei însărcinaţi cu greaua misiune de a duce mai departe bunul renume al mişcării teatrale româneşti.

Semnul de atracţie al Galei... este, printre altele, diversitatea, fie cea repertorială, fie cea interpretativă. S-au făcut auzite pe scenele ei cele mai diferite texte, de la cele tragice sau politice, pînă la cele burleşti sau melodramatice. Tinerii concurenţi nu au speculat vreo preferinţă pentru un anume gen de recital, încercîndu-şi virtuţile dincolo de puterea de impresionare a cuvintelor. S-au obţinut astfel lauri pe texte mai puţin impresionante, şi, deopotrivă, numele unor mari autori nu au atras după ele succesul, dacă valoarea în sine a interpretării nu s-a ridicat la un nivel competitiv. Unii actori au încercat chiar să exprime cît mai multă emoţie scenică prin cît mai pu[illegible] cuvinte. Dar aceasta nu înseamnă că unele texte ample, dense în conţinut de [illegible] nu au atras aprecierea ju[illegible]lor şi a întotdeauna numerosului [illegible]ublic tînăr. Dar ce nu s-a pronunţat în spaţiile celor trei ediţii de pînă acum ale Galei: vodeviluri şi fragmente de mari tragedii, discursuri filozofice gen Dostoievski, anecdote şi jocuri de limbaj, poezie, proză, fragmente dramatice, melodii, repertorii antice şi folclorice, poeme ale spiritului ori ale fiinţei, digresiuni, apeluri sociale. S-au consumat şi o mare sumă de gesturi: exerciţii fizice, dans, pantomimă, prestidigitaţie. S-au definit toate sentimentele umane etc.

La fel de variate au fost stilurile interpretative. Unii au utilizat recitativul clasic, alţii au mers pe subtilitatea cuvîntului prin mişcarea corpului, interiozarea i-a atras pe unii, iar pe alţii, dimpotrivă, spectacolul exterior, unii au speculat ritmul şi cumulul vorbirii, iar alţii au mizat pe tăceri, unii s-au prevalat de capacitatea de exprimare a gestului, alţii au căutat să se exprime prin expresivităţi de mască. Ca să nu mai vorbim că, firesc, unii au folosit modele, în timp ce alţii s-au încercat doar pe ei înşişi. Fermecător a fost de fiecare dată faptul că nu s-a impus nici o restricţie, nu s-au creat antipatii sau preferinţe pentru vreun gen de exprimare sau altul. Fiecare din aceste elemente de maximă diversitate poate fi controlat prin momentele celor trei Gale; ele s-au însumat pur şi simplu într-o paletă de nuanţe scenice de-a dreptul îmbucurătoare pentru ceea ce manifestarea poate reprezenta pentru viitorul fenomenului teatral românesc. Am revăzut, de pildă, după un timp pe unii dintre cei întîlniţi pe scenele Galei (laureaţi sau nu, de fapt e mai puţin important, deoarece nivelul de competitivitate s-a dovedit a fi mai în urmă mulţumitor în general) fie la Teatrul Tineretului din Piatra Neamţ, fie la secţia din Suceava a Teatrului Naţional din Iaşi, fie la Baia Mare, ori la Oradea, şi de fiecare dată am simţit că anume ceva din spiritul Galei de la Costineşti a persistat, devenind între timp un reper de valoare.

În linia necesarei unităţi pentru orice diversitate artistică se înscrie unitatea de gest (bun gust) şi pregătire. Cu excepţia primei ediţii, la care s-au înregistrat rare, dar fireşti ezitări de început, nu s-au mai manifestat atitudini artistice facile, gratuite şi nici bîjbîieli profesionale. Ilustrativ pentru acelaşi viitor al teatrului românesc, care preocupă cei mai intens bogata asistenţă a Galei tinerii actori sînt în cea mai mare ma[illegible]itate bine pregătiţi, vădesc o [illegible] maturitate a vieţii scenice şi [illegible] totul în serios. Re[illegible]nţînd adesea la tentaţiile mării, ale vesel[illegible] staţiuni, concurenţii, cei mai mulţi, au repetat ziua şi noaptea, au trăit cu mare emoţie toate momentele competiţiei. Am plecat de la Gale cu convingerea că despre mulţi dintre cei ce s-au prezentat se va mai auzi, se va mai vorbi: Miriam Cuibus, Ioan Georgescu, Mihai Cafriţa, Valentin Voicilă, Tudorel Filimon, Carmen Trocan, Claudiu Bleontz, Magda Catone şi alte tinere talente, care populează deja spaţiul valoric teatral al ţării. Realitatea acestei aprecieri este confirmată de două ediţii încoace de iniţiativa includerii în timpul Galei a unor recitaluri extraordinare susţinute de mari actori ai generaţiilor consacrate. Semnificativ e faptul că vecinătatea unor maeştri ai recitalului teatral cum ar fi Silvia Popovici, Irina Răchiţeanu-Şirianu, Ovidiu Iuliu Moldovan, Mihai Mălaimare, Radu Gheorghe nu a provocat vreo inhibiţie în rîndurile tinerilor actori, ci, dimpotrivă, a lăsat să se observe că transferul de calitate între generaţii este asigurat.

Un public excelent, fără îndoială cald, ca şi anotimpul, dispus la aprobări furtunoase, dar şi la dezaprecieri mai mult sau mai puţin „tăcute", a acompaniat în permanenţă manifestările Galelor. Şi e reconfortant să constaţi că între noile promoţii actoriceşti şi publicul ce va fi al acestora în cine ştie ce colţ de ţară există deja o comuniune de simţire. Actorii au sentimentul previziunii în legătură cu dezvoltarea naturală a gustului public. Uneori a fost vizibilă opţiunea repertorială în funcţie de pregnanţa acestui gust, alegerea a dovedit o reciprocă preocupare pentru arta majoră.

O serie întreagă de calităţi ale Galelor, asupra cărora încă nu am pronunţat toate atributele favorabile (meritate) demonstrează că iniţiativa semnată de Uniunea Tineretului Comunist prin Biroul de Turism pentru Tineret, în colaborare cu Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste şi Asociaţia Oamenilor din Instituţiile Teatrale şi Muzicale (A.T.M.) şi trecută în organizarea atentă a Staţiunii Tineretului Costineşti s-a dovedit a fi bine venită. Galele Tinerilor Actori de la Costineşti vor intra de drept în biografiile artistice ale actorilor de mîine şi vor însemna pentru mişcarea teatrală românească un examen de încredere la nivelul celor dintîi bucurii din preajma scenei, bucurii a căror valoare de impuls nu mai trebuie demonstrată.

Valentin Taşcu

...COSTINEȘTI — Soare, Marea mult iubită de noi toți, Vacanță, Distracții, Veselie, Tinerețe... un loc minunat la țărmul Mării Negre, o stațiune splendid amenajată, de care cu ușurință te îndrăgostești sau... te poți îndrăgosti... Acest loc al vacanțelor zburdalnice, nimeni nu și-ar fi putut închipui, în urmă cu trei ani, că poate deveni și o mare scenă de teatru, o punte a lansării tinerelor talente în fața publicului tînăr. Cîțiva oameni inimoși s-au gîndit cu înțelepciune să îmbine „plăcutul cu utilul", să completeze programul ghidușiilor vacanței, să-l amplifice, dîndu-i și aerul elevat și necesar al educației prin cultură. Printre o serie de manifestări culturale de prestigiu dedicate filmului, artei plastice, poeziei, muzicii și-a aflat un loc de frunte și teatrul. În 1983 a bătut primul gong al Galei tinerilor actori ! Biroul de turism pentru tineret din cadrul U.T.C.-ului, direcția instituțiilor de spectacole din Consiliul Culturii și Educației Socialiste și biroul secției de critică al Asociației Oamenilor de Teatru și Muzică au fost inițiatorii acestei Gale devenită de acum tradițională. Ce înseamnă această Gală ? Printr-un regulament generos ea oferă tuturor tinerilor actori din țară posibilitatea confruntării într-o competiție de prestigiu.

Se pare că nicăieri în lumea cea largă nu există un astfel de „festival" al tinerilor actori. El s-a consolidat la Costinești și prestigiul său, chiar după numai trei ani, s-a instaurat în lumea teatrului și în rîndul Marelui Public care a primit cu mult entuziasm această manifestare culturală.

Pare de necrezut, să vezi cum tinerii părăsesc plaja, tocmai cînd soarele este mai îmbietor și se transformă în spectatori în sala polivalentă a Hotelului „Forum" care devine repede neîncăpătoare. Seara, mîngîiați de briza mării, mii de oameni se adună la Teatrul de vară. În trei ani Teatrul de vară și-a schimbat înfățișarea și și-a sporit numărul de locuri și din cauza afluenței publicului la Gala tinerilor actori. Dar cel mai de necrezut fapt este că o discotecă (splendid utilată) — ne referim la „Vox Maris" — se poate transforma într-o sală de spectacol în care mari actori ai teatrului românesc, cu generozitate, oferă recitaluri extraordinare. Toate acestea se întîmplă în iulie, la Costinești, și atestă bucuria publicului în fața întîlnirii cu teatrul și mirifica sa lume.

La margine de mare, la concurență cu dansul, scăldatul, sportul, cuvîntul lui Blaga sau Shakespeare și-a cîștigat adepți. Repertoriul Galei a marcat întotdeauna o notă elevată, a dat posibilitatea contactului cu marile valori ale poeziei și teatrului românesc și universal.

Mai mult sau mai puțin grijulii față de tinerii actori din colectivele sale, teatrele i-au ajutat sau... nu. Ei au venit cu sincera dorință a afirmării fiecare după... mintea și capacitatea sa. Cei foarte buni, dintre cei buni au plecat cu satisfacția cuceririi marilor premii. La prima ediție a Galei din 1983, Miriam Cuibus de la Teatrul Național din Timișoara, aflată astăzi la Naționalul din Cluj-Napoca, obținea primul trofeu printr-un impresionant recital de poezie, „Corabia lui Sebastian" de Anatol Baconski, alături de Valentin Voicilă prezent cu un monolog din „Îngrijitorul" de Harold Pinter. Și tot atunci „Jucăria de vorbe" după Tudor Arghezi în interpretarea actorilor Teatrului Tineretului din Piatra Neamț aducea o nouă afirmare pentru Ana Ciontea, astăzi actriță la Teatrul Giulești din București. Existînd la Piatra Neamț o susținută și tradițională preocupare pentru actorii tineri, în ediția următoare Mihai Cafrița într-un recital, în care Shakespeare și Vasile Voiculescu se întruneau în armonia poeziei urmează ca laureat al Marelui Premiu. Ultima ediție lansează pe Tudorel Filimon cu un text de Dumitru Solomon și pe Ioan Georgescu cu un monolog din Augustin Buzura. Lor li s-au alăturat Claudiu Bleonț, Magda Catone, Carmen Ciorcilă, Adrian Pintea, Marian Rîlea și mulți alți tineri actori, interpreți de frunte în teatre din țară și Capitală.

Amintirile Galelor păstrează la loc de cinste, ca momente rare de artă, recitalurile extraordinare (epitetul este pe drept acordat) ale unor mari actori veniți cu tot sufletul în mijlocul tinerilor : Irina Răchițeanu-Șirianu, Silvia Popovici, Iulia Buciuceanu, Mihai Mălaimare, Ovidiu Iuliu Moldovan în compania lui Iosif Sava și Aurelian Octav Popa, Radu Gheorghe, Silviu Stănculescu și Mircea Albulescu. Iată o sumară dovadă că la Costinești „se întîmplă" fapte artistice de seamă, că euforia unei vacanțe poate fi marcată și de întîlnirea cu Marea Artă a teatrului românesc.

Ce va urma ? Nu știm încă ! Ce a fost ne îndreptățește să credem că la Costinești „teatrul este la el acasă", primit ospitalier de organizatori și public. Această Gală mai are un merit, care nu trebuie ignorat ; toți participanții, alături de invitați (critici, regizori, actori, oameni de frunte ai mișcării teatrale) au posibilitatea timp de aproape o săptămînă „a discuta", „a dezbate" deschis problemele artei interpretative, ale teatrului... la marginea mării... Și tot de necrezut, o fac cu mare conștiinciozitate, uitînd de multe ori de soare și plaja îmbietoare !

Iată că undeva pe lume, la un mic golf al unei mări, numite poate pe nedrept Neagră, teatrul de bună calitate, într-o competiție deschisă spiritului tînăr, trăiește intens, sfidînd parcă pesimistele păreri că scena pierde în fața ecranelor.

Am uitat ceva ! Fiecare Gală și-a avut... spectacolul său de Gală, dirijat tinerește, inventiv, de un regizor de frunte al „tinerei generații" : Alexandru Tocilescu, cel care în această stagiune a oferit un „Hamlet" mult discutat pe scena Teatrului „Bulandra". Ar mai fi multe de spus... Multe lucruri bune și chiar unele observații critice referitoare la popularizarea de către cei de specialitate a acestei unice manifestări. Toate „faptele culturale" sînt importante, dar poate că tinerețea și farmecul lor inventiv ar merita o mai mare atenție, mai ales cînd există efortul construirii minuțioase a unei manifestări de acest gen.

Iulie... plajă, Soare, Costinești... toate acestea devin, la o anume dată... un plăcut decor pentru teatru și cei care-l iubesc... Să sperăm că în timp gîndul bun al celor ce au inițiat această Gală nu va îmbătrîni... nu se va prăfui... Entuziasmul tinereții e greu a fi stăvilit, deci Gala odată pornită va fi îmbogățită cu noi idei puse conștiincios în slujba educației prin cultură... La Costinești în iulie, Marea pierde competiția farmecelor sale în fața Teatrului... E vacanță... fotbalul e sau a fost în focurile unui Campionat Mondial... și referirea la acest sport al marii popularități ni se poate permite... „Marea" pierde la scor elocvent în fața „atacului" Teatrului adus cu dibăcie de organizatori într-o competiție importantă, din care spiritul tînăr pleacă îmbogățit...

Ileana Lucaciu

Ceva plutește în amiază...

Un anunț : Începem !

costinești

Farmecul teatrului, farmecul mării

Scor : 2-1

MOZAIC DE COSTINEȘTI

SÎNT ÎN PRIMA MEA VACANȚĂ DE STUDENT. *Era în vara lui 1960... Tocmai terminasem anul întîi de facultate („filologie română"), făcusem două săptămîni de „muncă patriotică" (la Cosoba, lîngă Tărtășești) și — imediat după — mă îndreptam, înarmat c-un bilet primit de la „asociație", spre Costinești... Puteam să spun și eu — ca, mai tîrziu, Horațiu (nu Horațiu poetul, ci Horațiu Baltazar Câmpeanu, personaj din filmul românesc* Să mori rănit din dragoste de viață) : *«Sunt în prima mea vacanță de student !».*

N-am spus-o, căci nu m-a întrebat nimeni, dar am simțit-o din plin : deși, pe vremea aceea, Costinești-ul nu era decît o tabără de corturi (singura clădire fiind cantina, alături de care se afla o mare terasă acoperită, pentru „serile de dans"), farmecul acelor locuri compensa cu prisosință absența confortului ultramodern.

Ciudat — și răscolitor, totodată — mi se pare faptul că acest farmec l-am resimțit cu aceeași acuitate peste douăzeci de ani și mai bine, cînd întîmplarea m-a adus din nou la Costinești... Sînt, oare, un „bătrîn sentimental" ? Oricum, faptul demonstrează fără echivoc inteligența celor ce au gîndit și construit actuala stațiune, cît și — asumată ca superioară datorie — grija gospodarilor de-acum ai Costinești-ului, care știu, în fiecare primăvară, să readucă natura „la ea acasă" : spre binele și încîntarea miilor și miilor de tineri care vin, peste vară, aici.

Dar, să nu-mi uit vorba...

O întîlnire de gradul III. *Am avut atunci, în vara lui '60, și-o întîmplare nostimă — pe care nu știu cum s-o relatez : în cheie comică sau ca pe-o „iluminare" ?... Pentru că ne aflăm în spațiul unui almanah, am s-o povestesc cum s-a petrecut.*

Într-o seară, după ce bărcile Salvamar-ului *fuseseră trase pe mal și răsturnate cu fundu-n sus, la uscat, am intrat în mare și m-am avîntat în larg... Am înotat multă vreme, pînă ce țărmul nu mai era decît o groasă dungă neagră, de-asupra căreia se holba ochiul roșu al soarelui — cînd, deodată, în stînga mea, am auzit un clipocit. M-am întors scurt, tocmai bine ca să mai apuc (să văd) un cap negru ce se afunda în apă... Cum și pe-atunci Costinești-ul era o tabără internațională, raționamentul meu — stîrnit de cea mai admirativă invidie — a fost următorul : «...negrul ăsta ori vine din larg, ori m-a ajuns din urmă — deci, e mai bun decît mine...».*

Sigur că, tradus în cuvinte, gîndul sună destul de coerent ; atunci, însă, n-a fost decît o vagă și fulgerătoare impresie — căci, la mult mai puțin timp decît mi-ar trebui s-o repet cu voce tare, nu unul, ci două capete negre mi-au răsărit în preajmă.

Omnivor, adică mănîncă oameni. *Simt și azi, strîngîndu-mi inima, spaima care m-a cuprins atunci : convins că am de-a face cu două exemplare din rasa feroce a selacienilor, am început să mă agit frenetic — căci toate poveștile cu marinari mutilați sau chiar hăcuiți de rechini, povești citite-n copilărie și adolescență, năvăliseră peste mine cu puterea și concretețea superbelor ființe ce se aflau la numai cîțiva metri de făptura-mi neajutorată.*

Spre marea-mi surprindere, însă, rechinii nu m-au atacat — ci, după ce mi-au dat ocol cîtva timp, în cercuri tot mai largi, s-au îndepărtat... către țărm, lăsîndu-mă în cea mai deplină nedumerire.

Obosisem de-a binelea — cred că și transpirasem ! — și, sfidînd orice risc, m-am hotărît să mă odihnesc „făcînd pluta"... Cît să fi stat așa ? — cînd, o voce bărbătească, bine timbrată, m-a „trezit la realitate" : Hei, ce ți s-a-ntîmplat, ți-e rău ?

O barcă se-ndrepta spre mine : la vîsle, doi marinari, pe bancheta din spate, o femeie tînără, iar în față, în picioare, un ofițer (de marină, bine-nțeles)... Nu, nu mi-e rău, da' acu' cîteva minute mi-au dat tîrcoale doi rechini !... *Ofițerul rîde, și rîsul lui nu-mi convine deloc.* De unde ești ? *Zic :* Din București... Și la București n-ai învățat că-n Marea Neagră nu există rechini ? *Între timp, barca se apropie de tot, și mă prind c-o mînă de marginea ei.* Da' ăștia ce erau ? *El rîde-n continuare, zîmbesc și ceilalți :* Delfini ! *Il întreb, totuși :* Și delfinii nu se dau la oameni ? *Rîde iar :* Cum o să se dea ? ! Delfinii nu sunt omnivori, nu mănîncă oameni ! *E rîndul meu să izbucnesc în rîs, curățîndu-mă de toată spaima...* De ce rîzi ? *mă-ntreabă el, contrariat. Îmi permit luxul de-a fi sincer :* Pentru că mi-a trecut frica... Hai, urcă-n barcă, să te ducem pîn' la țărm... Nu, mulțumesc, mă-ntorc singur !

★

Efectul Coandă sau efectul-surpriză ? *În vara lui 1982, după ce nu mai călcasem deloc prin Costinești (deși aproape că nu trecuse vară fără ca eu să nu fi fost la mare), întîmplarea — manifestată sub forma unei invitații din partea C.C. al U.T.C. — mă readuce în stațiunea primei mele vacanțe de student ; eram, de-acum, cronicar de film al revistei* Săptămîna, *trecusem (cam de mult) de anii studenției și veneam aici „în calitate de acreditat" (de presă) pe lîngă FESTIVALUL FILMULUI PENTRU TINERET... O neîntreruptă sărbătoare !*

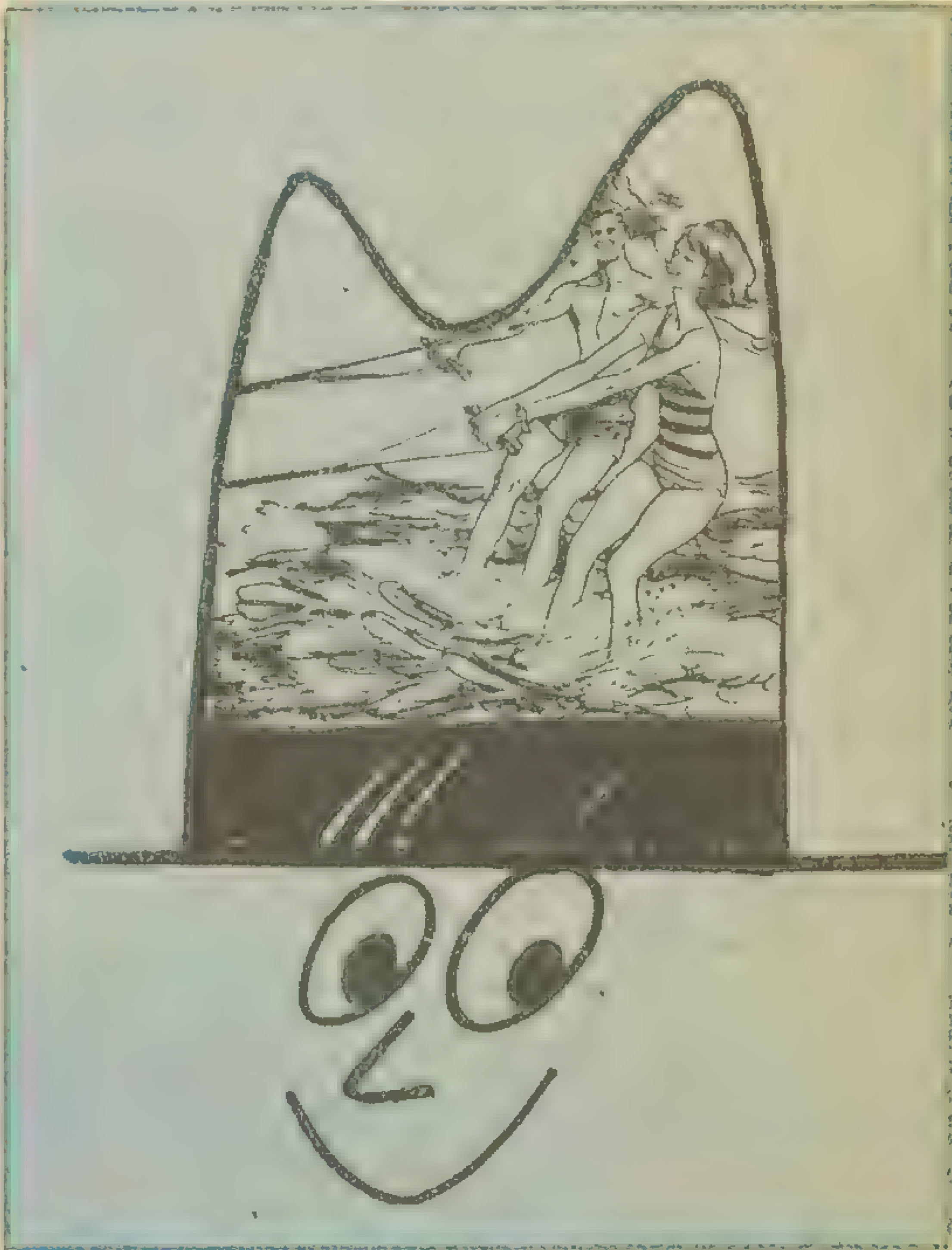
Ideea însăși — a organizării festivalului — mi s-a părut sărbătorească, și, prin intermediul relatărilor (scrise și vorbite, deopotrivă), îi urmărisem cu cea mai mare atenție edițiile de pînă atunci... Cu atenție și cu satisfacție — deoarece, citit prin grila propriului meu sistem de valori, palmaresul festivalului nu cuprindea, în atribuirea principalelor premii, nici o eroare „de neiertat" : semn că aici, la Costinești, filmul românesc se judecă (pe sine) cu competență și seriozitate.

Cum va fi, însă, de data aceasta ? cînd eu însumi mă voi afla la fața locului : ca participant — acum, întîia oară — la un festival de film... Întrebarea m-a tot bîzîit, de cum am ieșit din București — deși elegantul autocar al B.T.T.-ului, plin ochi cu foști și (sau numai) viitori „festivaliști", parcă zbîrnîia de cîte idei se-ncrucișau în focul discuțiilor.

Abia după ce-am trecut de Constanța, și marea s-a arătat uimiți ochilor noștri, discuțiile au scăzut (ca vervă și intensitate), iar sîcîitoarea întrebare s-a retras undeva, în cine-știe-ce cotlon al gîndurilor.

Să măsori, fie și retroactiv, proporțiile unei surprize mi se pare un gest hazardat : deși „termenul de comparație" — Costinești-ul anului 1960 — era, orice s-ar zice, suficient de contrastant... Surpriza mea, de proaspăt festivalist, se exprimă cel mai bine într-o afirmație de genul acesta : Costinești-ul anilor de-acum nu se poate măsura decît cu sine.

Ca atare, odată îndeplinite formalitățile de cazare, m-am precipitat către mare : după oboseala și emoțiile drumului, o baie „vesperală" nu putea decît să-mi limpezească spiritul — în vederea întîlnirii cu noul Costinești.

Leii tineri. *De-a doua zi, chiar, mai vechiul meu cunoscut și prieten Ioan Butoi-Stănescu (pe-atunci, încă director al ansamblului artistic U.T.C. — acum, director la A.R.I.A. : motiv pentru care nu mai apuc să-l văd nici de trei ori într-un an) îmi zice : «Nu vrei să le dai o mînă de ajutor băieților de la* Secvența *?».*

Cum, în drum spre Costinești, citisem primul număr al Secvenței *(tipărit la București) și aderasem fără rezerve la „programul" său „estetic" — a se (re)vedea, pentru deplină lămurire,* Secvența *nr. 1 / anul II —, întrebarea lui Butoi mi s-a părut tentantă și măgulitoare... Și iată-mă, în aceeași seară, într-un grup de tineri — dintre care cel mai „bătrîn" era, pare-mi-se, Ion Cristoiu (alături de el fiind* Cornel Nistorescu, Sorin Preda, Ioan Lazăr, Dan Dumitrescu *și alții — inclusiv „mascota" redacției, celebrul* Gab. G. Florea).

Cred că nu mi-a venit prea greu să mă alătur celor de la Secvența *: deși eu trecusem de 40, iar unii dintre ei nu împliniseră nici 30 (de ani)... Tentativele mele, de integrare în atmosfera eminamente tinerească a* Secvenței, *au fost facilitate și de faptul că*

— în succesivele „redacţii" ale foii — am întîlnit şi oameni care se apropiau (mai mult sau mai puţin vertiginos) de atingerea celui de al 8-lea „lustru de viaţă" : Grid Modorcea *(condei infatigabil, campion absolut în scrierea de interviuri),* George Stanca *(subtil ca ironist pe cît de talentat e ca poet),* Cornel Brahaş *(masiv şi în ceea ce scrie), precum şi cei trei caricaturişti :* Linu, Pim şi Mihai Matei.

Poştărelul Cristinel. *Deşi „materialele" apărute-n* Secvenţa *nu sunt semnate — ele fiind, în bună măsură, emanaţia unui proces de „creaţie colectivă" —, fie-mi îngăduit să reproduc aici o „propunere de subiect" pentru un film românesc, propunere făcută de Mihai Matei : «O tînără se îndrăgosteşte nebuneşte de factorul poştal care deserveşte cartierul. Îşi scrie singură mii de scrisori pentru a-şi putea vedea cît mai des iubitul. Călit de atîtea drumuri, acesta ajunge campionul ţării la 10 000 m marş şi se căsătoreşte cu campioana la 100 m garduri».*

În laconismul său, textul mi se pare de o forţă expresivă realmente ieşită din comun — fiind unul dintre cele mai bune tipărite în această „fiţuică" : a cărei apariţie (şi menţinere „la suprafaţă") o datorăm măiestriei de gazetar a lui Ion Cristoiu.

Zile şi nopţi, munci şi zile. *Pentru mine, noul Costineşti este cel pe care l-am cunoscut în zilele şi nopţile — mai ales nopţile ! — festivalului : şampanie bine frapată, efervescenţa scrierii* Secvenţei *ne ţinea treji pînă dimineaţa, cînd ne îndreptam spre camere pentru un somn de două-trei ore — sau nu mai dormeam deloc, prelungindu-ne surescitarea pe plajă şi potolindu-ne-o cu cîte-o zdravănă baie în mare...*

Noul Costineşti ? ! Pentru mine, poate — şi pentru încă doi-trei ca mine... Pentru miile şi miile de tineri, care vin peste vară aici, există un singur Costineşti : cel de-acum — adică una dintre cele mai frumoase şi mai complexe staţiuni de odihnă ridicate în ultimii douăzeci de ani pe litoralul Mării Negre.

Aceşti tineri n-au „termen de comparaţie" în trecut — ci, poate, cel mult în viitor... Şi e foarte bine că este aşa.

Nicolae Ulieriu

MATURITATEA UNUI ARTIST DE EXCEPŢIE

JOHN McLAUGHLIN

Ani la rînd s-a bucurat de renumele de a fi „cel mai rapid chitarist al lumii", un adevărat „guitarero". Mai apoi se autoproclamă „instrument al muzicii divine". Egoismul, aroganţa şi lipsa de modestie îl aduseră în pragul eşecului, pierzîndu-şi nu numai popularitatea, dar şi respectul colegilor şi al criticii.

McLaughlin 1985 este un alt om. Un om care a reuşit să-şi recîştige respectul celor din jur, un om care s-a regăsit pe sine. Doar virtuozitatea i-a rămas aceeaşi.

ÎNCEPUTURI

Se naşte în 1942 în ţinutul Yorkshire din Marea Britanie.

Cîntă cu Georgie Fame, Brian Auger şi Graham Bond înainte de a pleca în S.U.A. unde este descoperit de celebrul trompetist Miles Davis — unul dintre marii săi idoli — care îl invită să participe la imprimarea discului „Bitches Brew" ce avea să pună bazele noului curent jazz-rock.

Asta se întîmpla în 1968. Peste noapte devine unul dintre cei mai bine cotaţi instrumentişti, un star, un cap de afiş. Miles Davis însuşi îi dedică compoziţii.

Trei ani mai tîrziu, în 1971, formează prima Mahavishnu Orchestra, trupă legendară în componenţa căreia apar alţi patru muzicieni de excepţie : Jerry Goodman (vioară), Jan Hammer (Keyboards), Rick Laird (bas) şi Billy Cobham (baterie). Două albume grandioase, „The Inner Mountain Flame" şi „Bird Of Fire", consacră definitiv cvintetul aducîndu-i elogii atît din partea admiratorilor de jazz cît şi din cea a iubitorilor rock-ului. Forţa explozivă a celui din urmă îmbinată cu tehnici jazzistice de improvizaţie culminînd cu solouri ameţitoare de chitară, acestea sînt caracteristicile muzicii grupului. În jurul lui McLaughlin se formează un adevărat cult. Entuziasmat, însuşi Milles Davis îl numeşte „the one, the Killer" (trad. aprox. „chitaristul ideal").

PREŢUL SUCCESULUI

Îmbătat de faima creată în jurul său, începe să creadă tot mai mult într-o menire mesianică a muzicii sale. Mahavishnu John McLaughlin este acum numele său, iar orchestra se transformă într-un simplu grup de acompaniament.

În 1974, refuzînd să mai suporte dominaţia „marelui Mahavishnu", membrii grupului îl părăsesc.

A doua Mahavishnu Orchestra cu Jean Luc Ponty, Gayle Moran, Michael Walden şi Stu Goldberg nu are nici pe departe intensitatea şi puterea de seducţie a primei. Are, de altfel, o viaţă scurtă, dizolvîndu-se în mai puţin de doi ani.

CĂUTĂRI

Renunţînd la titulatura de „Mahavishnu" şi părăsind genul muzical care-l făcuse celebru, McLaughlin descoperă muzica orientală. Formează împreună cu trei muziceni indieni grupul Shakti al cărui sound este obţinut numai cu ajutorul instrumentelor clasice orientale. Grupul, însă, nu are succes decît în Orientul Îndepărtat, unde şi activează o perioadă.

Reîntors în S.U.A. şi la chitara electrică, scoate în 1978 albumul „John McLaughlin — Elextrix Guitarist". Printre muzicienii care participă la înregistrări se află nume celebre din domeniul jazz-ului şi rock-ului : Carlos Santana, Jack Bruce, Tony Williams, Jack DeJohuette, Chick Corea, Stanley Clarke, şi chiar foştii săi colegi din prima Mahavishnu Orchestra, Jerry Goodman şi Billy Cobham. Urmează înregistrări cu The One Truth Band şi două albume solo („Belo Horizonte" şi „Music Spoken Here") cu un succes limitat.

Se simte din nou atras de chitara rece. Împreună cu Paco DeLucia, celebrul chitarist de flamenco, şi cu Larry Coryell (înlocuit mai apoi de Al DiMeola) alcătuietşe un trio de chitări acustice. Succesul îi surîde din nou. Cele două LP-uri — „Friday Night In San Francisco" şi „Passion, Grace & Fire" — intră chiar şi în topurile de muzică pop. Concomitent au loc turnee în Europa şi cele două Americi.

Muzica grupului se deosebeşte radical de tot ce făcuse McLaughlin pînă acum. Viteza de execuţie este înlocuită de intensitatea trăirii. Cei trei chitarişti, atît de diferiţi ca stil, temperament şi formaţie, se completează reciproc în armonii pline de farmec.

REGĂSIRE

McLaughlin însuşi se schimbase. Arogantul, impulsivul şi dominatorul superstar se transformase într-un om liniştit, modest, apropiat. Iar cînd, în 1984 trece din nou la chitara electrică înfiinţînd un nou grup, nu ezită să-l numească tot Mahavishnu Orchestra. Acum, însă, virtuozitatea sa nu-i mai înăbuşă pe ceilalţi membri ai formaţiei. Fiecare dintre colegii săi are loc pentru improvizaţii proprii, de la bateristul Danny Gottlieb la saxofonistul Bill Evans, de la basistul Jonas Hellborg la tînărul Mitchell Forman (keyboards electronic). Descoperind sintetizatorul de chitară, McLaughlin a găsit şi un cîmp experimental nelimitat cu sounduri dintre cele mai neaşteptate.

McLaughlin 1985 este un om care s-a regăsit pe sine, un artist care şi-a recîştigat simpatia nu numai a publicului larg, dar şi a colegilor de breaslă.

Planuri pentru 1986 are o mulţime : va apare într-un nou album alături de Miles Davis, va continua turneele cu Mahavishnu Orchestra, va relua colaborarea cu Paco DeLucia şi Al DiMeola, va reactiva grupul Shakti după o pauză de şapte ani.

Un alt mare chitarist, Carlos Santana, spunea într-un recent interviu : „Există muzicieni care vor numai să distreze publicul, alţii care fac muzică doar de dragul muzicii. Eu cred, însă, că menirea muzicianului este aceea de a prezenta celor care-l ascultă o muzică care să-i facă mai buni, mai încrezători în forţele proprii, mai optimişti".

Este exact ceea ce face John McLaughlin.

UNIUNEA TINERETULUI COMUNIST — BIROUL DE TURISM PENTRU TINERET
CONSILIUL CULTURII ŞI EDUCAŢIEI SOCIALISTE
UNIUNEA ARTIŞTILOR PLASTICI

SALONUL REPUBLICAN DE GRAFICĂ SATIRICĂ AL TINERETULUI * EDIŢIA VI *

costineşti-86

UN SALON „FĂRĂ TITLU" DAR CU RENUME

Oamenilor le place să ridă şi sperăm că unul dintre motivele unui rîs sănătos, tonic, optimist ce va străbate-n lung şi-n lat Costineştiul, şi nu numai, în această vară, îl va constitui umorul Salonului republican de grafică satirică pentru tineret, organizat, acum, pentru a şasea oară.

Pentru asta s-a făcut aproape totul : tineri de la 16 la 35 de ani au trimis lucrări ; un juriu răbdător, dar drept, le-a cercetat cu atenţie, şi fără nici un surîs condescendent a pus de-o parte pe cele care au avut darul (harul ?) de a-i face să ridă (sincer) şi pe ei. Mai ales pe ei ! (Un juriu cu umor !). Organizatorii (din umbră) fac tot ce trebuie pentru ca cei 30 de „fericiţi", primiţi ca exponenţi ai satirei desenate să fie cît mai bine „văzuţi" de publicul, atît de exigent, oaspete al staţiunii tineretului Costineşti.

S-a făcut aproape totul, spuneam, mai rămîne verificarea întîlnirii cu publicul. Pînă atunci să anticipăm cîte ceva : elevi, studenţi, tineri absolvenţi, profesionişti sau amatori, autorii de grafică satirică selecţionaţi în acest an la Salonul republican sînt talentaţi au adică „mînă bună" de desenatori, au „ochi" critic, ştiu să imagineze situaţii, să le rezolve plastic, să slujească ideea prin imaginea grafică, să ilustreze un gînd, un text, o vorbă de duh, au — mulţi dintre ei — gust, fantezie, abilitate. Alţii au chiar şi originalitate. Şi mai sînt cîţiva, cei „remarcabili", remarcaţi deci şi de juriu şi lăudaţi ca atare. Laureaţii acestei ediţii sînt artişti în toată puterea cuvîntului care cunosc tehnica de declanşare a rîsului pe toate clapele unei claviaturi bogate — surîs, rîs, hohot, rîs ironic, rîs indulgent, umor tăios, incisiv, neiertător, iertător, mai naiv, mai plin de candoare, mai sec, mai subtil, mai sofisticat, mai direct, ehe ! RÎS.

Ei mai ştiu, de exemplu, de ce se poate rîde, pînă unde se poate rîde, cît se poate rîde, au, adică, spirit de selecţie a motivelor oferite de realitate, măsură, şi spirit autocritic.

Rîsul gratuit, forţat, moralizarea cu orice preţ fără haz şi evident fără vreun efect pedagogic, umorul negru, grotescul, vulgarităţile nu se vor vedea, aici.

Poate că o mai categorică implicare, o renunţare la prudenţa bătrînească, în contradicţie cu tinereţea lor spirituală, sau croirea unor idei bune dintr-un umor care „a intrat la apă" se mai văd ici-colo.

Pe simeze, lucrările vor demonstra însă ce înseamnă simpla glumă desenată şi ce înseamnă umorul care vizează aspecte ce ţin de ordinul nuanţelor : rutina, oboseala, amorţeala intelectuală, îmbătrînirea spirituală precoce, stereotipia gesturilor, snobismul, poltronismul, frica, laşitatea, duplicitatea, convenţionalismul, falsitatea, servilismul, superficialitatea.

Oglindă critică a moravurilor, grafica satirică a tinerilor se impune autoritar alături de cea a eşalonului artiştilor de mult consacraţi.

Semnalăm un „mare premiu" de zile... mari : Dan Silviu Turculeţ ; un desenator ce introduce o notă aparte, inedită : atmosfera de o mare frumuseţe — Dan Perjovschi ; un debut de excepţie : tînărul de 16 ani Nicolae N. Moldoveanu ce s-a instalat dintr-o dată, fără trac, în rîndul autorilor de grafică satirică subtilă, rafinată dovedind o surprinzătoare maturitate.

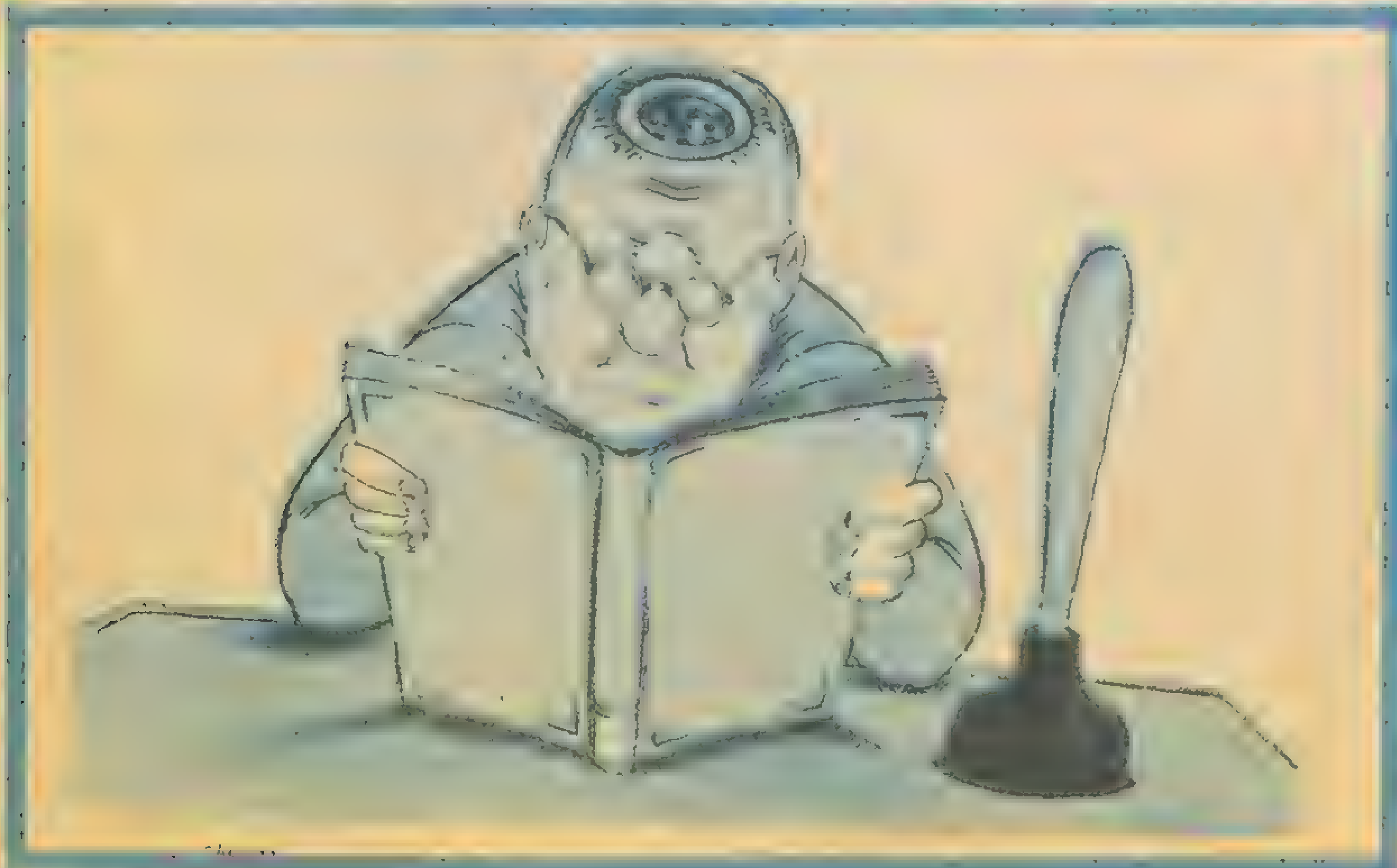
Buni sînt, şi în acest an, Marcu Cristian, Tenie Răzvan, Pavel Constantin, autori de şarje, de replici tăioase, de efecte sigure.

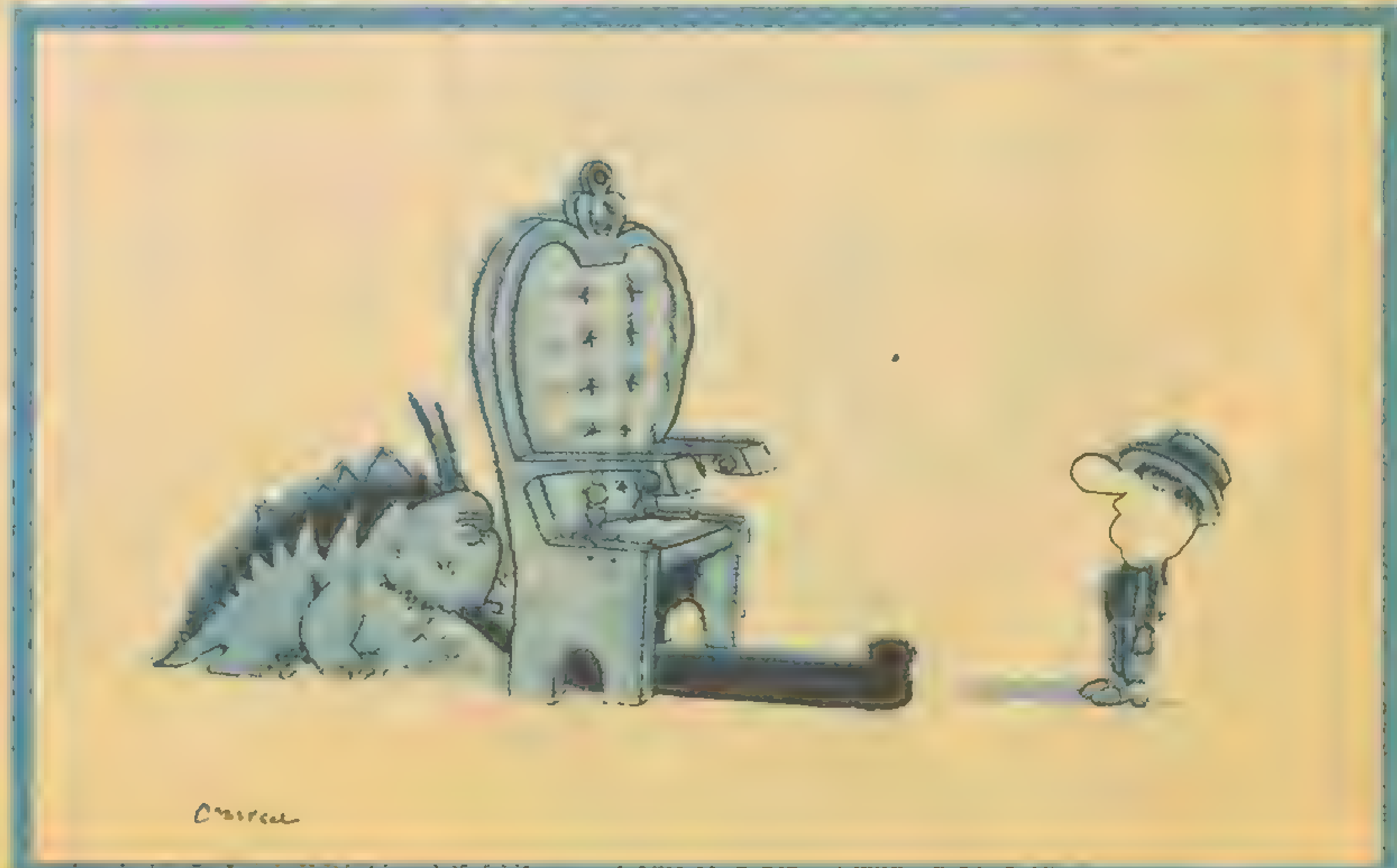
Lor, şi celorlalţi participanţi, le dorim în primul rînd să nu li se tocească vîrful ascuţit al creionului cu care desenînd, înţeapă ; să nu li se epuizeze rezervoarele de haz (propriu) şi generatoarele de rîs să funcţioneze continuu, luminîndu-ne ceasurile de relaxare cu un umor de calitate, să rămînă mereu tineri, sensibili, proaspeţi, actuali, neiertători, lucizi.

Sperăm, deci să se ridă în vara-aceasta la Costineşti şi în celelalte baze de odihnă ale tineretului, sufletul mai bine zis să surîdă, decît gura să ridă, cum ne-nvăţa Voltaire.

Simona Vărzaru

CRISTIAN MARCU Premiul Staţiunii tineretului Costineşti:

VIAȚA LA SUPRAFAȚA OCEANELOR

De mai bine de un secol, după cum prea bine se știe, oceanografii își îndreaptă atenția spre adîncimile „planetei albastre", adăugind în permanență alte și alte segmente pe verticală studiului submarin. Zona de suprafață a fost însă neglijată, ea intrînd mai serios în atenția cercetătorilor de-abia în ultimii ani.

Importanța acestei zone este neașteptat de mare. În primul rînd pentru că, începînd cu primii milimetri de la suprafața mărilor și oceanelor, unde se efectuează toate schimburile între apă și atmosferă, schimburi termice și gazoase, transferuri de materie și energie, aici se dezvoltă o populație animală și vegetală adaptată la condiții ecologice cu totul deosebite care constituie așa-numitul **ecosistem neustonic**, capabil să absoarbă și să transfere materia organică parvenită atît din straturile profunde ale oceanului cît și din atmosferă, servind astfel ca agent de legătură între suprafața oceanelor și comunitățile planctonice de dedesubt.

Din păcate însă, acest ecosistem este prea adesea supus diferiților factori de poluare. S-a constatat, spre exemplu, o netă diminuare a numărului de organisme vegetale și animale în locurile unde poluarea superficială cu produși petrolieri este mare.

Se știe că prin suprafața oceanelor (de circa 360 milioane kilometri pătrați, reprezentînd 71 la sută din suprafața Terrei) trece aproximativ trei pătrimi din energia solară pe care planeta o absoarbe. De asemenea, majoritatea resurselor terestre în apă dulce, o mare parte din producția anuală în oxigen și bioxid de carbon, o mare cantitate de materii specifice și cantități încă insuficient evaluate de poluanți de origine umană. Ori, proprietățile specifice interfeței sînt capabile să modifice transferurile de materie și energie care au loc prin ea. Energia termică, de exemplu, provine în mare parte din radiațiile solare și efectele ei asupra structurii termice a straturilor marine superficiale sînt imediate. Transferurile se fac în sensul mare—aer, atunci cînd apa supergicială este mai caldă decît aerul și în sens invers, în cazul opus. De asemenea, vaporii de apă formați sînt la originea mișcărilor aerului care, la rîndul lor, acționează asupra celor ale mării. Totodată, s-a arătat că micile organisme vegetale și animale care trăiesc în stratul superficial, prin simpla agitare a acestei pături datorată mișcărilor lor, pot mări evaporarea și, probabil, transferurile de gaze de circa trei ori. Numai aceste cîteva aspecte sînt suficiente pentru a ilustra rolul pe care îl joacă pătura superficială a oceanelor în privința climei.

În ceea ce privește micile viețuitoare de la suprafața oceanelor, se poate spune că cercetările asupra faunei și florei marine ultrasuperficiale s-au dezvoltat în ultimii ani, impulsul fiind dat de specialiștii sovietici. Aceste cercetări au arătat că în vecinătatea interferenței ocean—atmosferă există complexe de organisme planctonice adaptate condițiilor specifice de mediu, distingîndu-se două categorii: **pleustonul** și **neustonul.** Pleustonul cuprinde animale, plante și chiar obiecte care, parțial introduse în apă, servesc adesea ca suport pentru alte organisme. Neustonul propriu-zis este format din microorganisme, ca și din animale și plante, dintre care unele trăiesc la suprafață, constituind **epineustonul,** iar celelalte, care sînt și cele mai diverse și mai numeroase, trăiesc imediat sub suprafața mării și constituie **hiponeustonul.**

Importanța majoră a ecosistemului de interfață în procesele biologice și biochimice ale ansamblului mediului oceanic este atît de evidentă încît unii cercetători și oameni de știință tind să admită existența unei n e u s t o n o s f e r e ca element bine definit al biosferei. Acest mediu deosebit de bogat este însă foarte instabil.

Care ar fi cîțiva dintre principalii factori care îl influențează ? !

În primul rînd, lumina, cunoscut fiind faptul că, dacă anumite radiații, în cursul zilei, cînd lumina este intensă, nu pătrund decît puțin sau aproape deloc în zona pelagică de dedesubt, în schimb, spectrul solar este practic complet în zona primilor milimetri.

Un alt factor este conținutul bogat în oxigen al zonei. Se știe că apele superficiale, în contact direct cu atmosfera, sînt caracterizate prin concentrații mari în oxigen, acest strat fiind aproape totdeauna suprasaturat. De asemenea, organismele care trăiesc la suprafața apelor sînt supuse unor frecvente variații de temperatură și de concentrații în săruri minerale, după cum, acțiunea climei este mult mai mare asupra maselor de apă profunde.

Care sînt micile organisme care trăiesc în zona de suprafață și în ce mod s-au adaptat ele la condițiile de viață deosebit de caracteristice acestei zone ?

În primul rînd bacteriile care intervin în degradarea materiilor organice și care au, totodată, un rol trofic : sînt consumate de diverse protozoare, pot să servească drept hrană și pentru stadiile tinere ale diverselor specii zooplactonice, și intervin în sinteza unor vitamine (în special B 12) și a factorilor de creștere.

Bacteriile constituie **bacterioneustonul** și unele studii efectuate în Marea Neagră au arătat că în zona superficială pot exista și de o mie de ori mai multe bacterii decît în straturile imediat inferioare.

O a doua categorie o constituie **fitoplanctonul,** adică fracțiunea vegetală a ecosistemului neustonic care rămîne încă insuficient cunoscută. În orice caz, pînă în prezent, nu a fost identificată nici o specie vegetală care să fie tipic neustonică.

În fine, cea de a treia categorie de organisme din zona de suprafață sînt micile animale care pot fi grupate în alte două categorii : prima cuprinzînd specii mici, specifice numai zonei neustonice și care își efectuează întregul lor ciclu biologic în apele superficiale, iar cea de a doua cuprinzînd specii care trăiesc numai temporar la suprafață, migrînd apoi în apele de adîncime, și care este constituită din ouă, larve și pui de pești, adică **ichtioneustonul.**

Să examinăm acum cîteva modalități de adaptare la condițiile specifice acestei zone :

— se constată, în primul rînd, o mărire a flotabilității prin scăderea greutăților specifice și creșterea suprafeței portante (ca de exemplu la ouăle bogate în vitelus ale unor pește), sau prezența bulelor de aer în poziție dorsală la larve și pui de pești ;

— colorația bleu sau bleu-vert caracteristică pentru numeroase specii neustonice constituie, de asemenea, o adaptare la viața de suprafață. După unii specialiști ea ar servi ca ecran fotosensibil sau de protecție față de radiațiile luminoase, după alții ar fi o culoare de protecție față de speciile de pradă din aer, culoarea bleu făcînd invizibile micile organisme de suprafață.

De asemenea, micile specii de suprafață au o foarte mare mobilitate, înoată cu rapiditate mare, își schimbă brusc direcția de mișcare și pot executa cu ușurință salturi foarte mari. După unii autori înotul sacadat și salturile constituie tot un mijloc de apărare față de speciile de pradă din apă și din aer. Pot fi citate și alte exemple.

În fine, nu putem încheia fără a pomeni pe scurt cîteva lucruri legate de poluare și de efectele ei în zona de suprafață.

Se știe că, dacă, așa cum am spus, elementele trofice sînt foarte bogat reprezentate în ecosistemul neustonic, din păcate, tot la suprafață și în spumă, se concentrează poluanții biologici cei mai activi : hidrocarburi și derivați, pesticide, detergenți, unii produși cancerigeni și chiar metale grele, ca spre exemplu, mercur. Acțiunea poluanților se manifestă, în primul rînd, asupra neustonului, a cărui abundență, mai mare sau mai mică, indică gradul de poluare. Rolul ei nefast apare nu numai la hiponeustonul permanent ci și la cel temporar, la ouăle și larvele de pești, crustacei și moluște, adică la numeroase stadii larvare și juvenile de care depinde pescuitul marin.

Astfel, s-au găsit pungi de hidrocarburi în stomacul unor pești, ca spre exemplu : **Scomberesox saurs,** o specie de scrumbie. Pe de altă parte, dezvoltarea unor microorganisme pe uleiuri și derivați indică posibilitatea unor procese naturale care să contribuie la eliminarea unor hidrocarburi răspîndite pe suprafața oceanelor.

Trebuie însă menționat faptul că aceste procese nu sînt niciodată rapide și, totodată, produșii de degradare pot avea un anumit grad de toxicitate, și pot altera populațiile planctonice.

În orice caz, o bună cunoaștere a acestui mediu este indispensabilă, nu numai pentru exploatarea resurselor naturale ale oceanelor ci și pentru favorizarea creșterii unor anumite specii marine în viitor.

Petru Idriceanu
(După „La Recherche")

OCHELARII

De la apariţie pînă în zilele noastre

Folosirea ochelarilor este necesară, multor persoane, pentru obţinerea unei acuităţi vizuale satisfăcătoare. Acest „ajutor optic", ca şi microscopul sau aparatul de fotografiat, a constituit o necesară şi minunată invenţie.

Ochelarii, sub aspectul corecţiei vizuale, se pare că nu au existat în antichitate. Plinius în secol I înaintea erei noastre povesteşte că împăratul Nero, care se pare că era miop (întrucît nu vedea bine la distanţă), urmărea luptele gladiatorilor privind printr-un smarald (probabil concav) care-i corecta viciul de refracţie.

Arheologii niponi au publicat o fotografie a unei figurine de acum 5 milenii de pe insula Hokkaido, care are pe faţă 2 uriaşe lentile înrămate folosite pentru ocrotirea ochilor, a căror formă se aseamănă oarecum cu ochelarii zilelor noastre.

La începutul erei noastre chinezii au cunoscut ochelarii, pe care îi utilizau nu pentru corectarea vederii, ci împotriva razelor solare şi ca talisman.

În secolul al XI-lea apar primele menţionări privind utilizarea ochelarilor cu scop optic, în mînăstirile Europei, folosiţi de călugări la citirea şi copierea manuscriselor. Prezentau lentile semisferice din cristal de stîncă sau din beriliu (piatră semipreţioasă). Numeau acest ajutor vizual „lapis ad legendum" sau piatra de lectură. Se pare că de la beriliu ar proveni denumirea dată în germană ochelarilor „berille-brille". „Piatra de lectură", ochelarii secolului al XI-lea, erau plasaţi înaintea textului şi nu a ochilor.

Se pare că italienii la Veneţia în jurul anului 1300 au fost printre primii care au fabricat curent aceste „besicles" din sticlă de cristal. Pe mormîntul florentinului Salvino Dogli Armati, mort în 1314, stă scris că a fost inventatorul ochelarilor. Există la Veneţia şi o factură din 1316 care atestă confecţionarea unor „besicle", cu etui. Se foloseau, pentru ochelari, lentile confecţionate la Murano. Deci, se presupune că primii ochelari au fost confecţionaţi în secolele XIII—XIV, la Veneţia. Odată cu secolul al XIV-lea numeroşi intelectuali, artişti (pictori-sculptori) îşi corectează viciile de refracţie prin „besicles". Pînă-n secolul al XVII-lea, această formă de corecţie a vederii era utilizată mai ales de oamenii bogaţi şi era socotită ca obiect de valoare. În Evul Mediu „dracul" era reprezentat grafic prin „besicles" pentru a putea mai bine să vadă păcatele oamenilor.

La început „besicles" (ochelarii) erau ţinuţi cu mîna, deci incomozi prin instabilitatea unei aceeaşi distanţe faţă de ochi şi, mai apoi, prin presiunea pe care o determinau prin apăsarea pe nas ; s-au utilizat diferite alte sisteme pentru a evita inconvenientele citate ; ataşaţi de o bonetă, articulaţi sau cu fir pe după urechi, sau cu braţe pe urechi. Concomitent, în Germania la sfîrşitul secolului al XVII-lea, se utiliza monoclul, mai ales de către doamne. Au fost utilizate şi formele : pince nez, lorgnion.

Ochelarii, sub forma celor din zilele noastre, apar la sfîrşitul secolului al XVII-lea, avînd folosinţă curentă ulterior. Sticlele au început a fi şlefuite în ateliere şi vîndute de către comercianţi ambulanţi sau opticieni. Se pare că, la timpul său, Spinoza îşi cîştiga existenţa şlefuind în atelierul său lentile de ochelari. În secolul al XIX-lea ochelarii devin produse industrializate şi de bună calitate. Tot acum apare funcţia de maestru optician pregătit profesional pe bază de studii, iar ochelarii încep a fi fabricaţi pe baze ştiinţifice. S-a ajuns ca astăzi lentilele să fie de calitate foarte bună, iar monturile (ramele) bine adaptate, conform indicaţiilor medicului specialist, practice, uşoare şi elegante.

În privinţa ramelor de ochelari, pe alocuri, s-au creat modele uneori bizare, cu forme variate, fanteziste, cu sau fără lentile colorate sau cu oglindă, de plastic sau de metal (aurite-argintate), marmorate etc. Cîţiva opticeni occidentali confecţionează monturi din carapacea unei specii de broaşte ţestoase din marea Caraibelor denumită Karett, foarte laborioase şi costisitoare.

În zilele noastre corectarea viciilor de refracţie se poate face la persoanele la care portul ochelarilor este contraindicat datorită unor stări patologice oculare sau specificului activităţii profesionale (artişti, sportivi, unele locuri de muncă etc.) prin utilizarea lentilelor (sticlelor) de contact. Confecţionate dintr-un metacrilat-polimer cu un conţinut de 40% apă, care permite contactul corneei cu oxigenul din atmosferă, indispensabil pentru metabolismul corneean, ca şi pentru formarea de lacrimi care să o umecteze şi să asigure prin lizozimul pe care-l conţin o protecţie a ochilor împotriva infecţiilor. Polimerii utilizaţi la confecţionarea sticlelor de contact, avînd o flexibilitate corespunzătoare, o greutate redusă şi fiind muiate, nu irită corneea. Lentilele de contact corneene au un diametru de 14 mm, o grosime de 0,5—0,7 mm, o greutate sub 1 gr, pot fi albe sau colorate, sînt bine tolerate şi pot corecta majoritatea viciilor de refracţie. Pentru ambliopi se folosesc astăzi ferren-lupe, care ameliorează oarecum slaba acuitate vizuală a acestora.

Utilizarea ochelarilor de soare cu lentile colorate

Ochelarii cu lentile colorate (de soare) au început să facă parte integrantă din obiceiurile noastre fiind purtaţi şi după ce soarele dispare, uneori chiar şi seara. În special îi preferă femeile, din cochetărie, iar alţii cu predispoziţie spre timiditate îi folosesc pentru a-şi proteja stările emotive.

Ca indicaţie medicală, lentilele colorate, filtrante, au aplicaţii limitate, fiind recomandate pentru ochii sănătoşi, ca mijloc de protecţie la locul de muncă, în unele ramuri industriale şi pentru a proteja retina de arsurile provocate prin razele ultraviolete sau infraroşii, la luminozitate mare (în special vara) şi pe terenuri înzăpezite (iarna), mai ales pentru conducătorii autovehiculelor, schiori, alpinişti etc.

Se recomandă, de asemenea, folosirea ochelarilor coloraţi în unele boli oculare : miopii foarte progresive, leziuni degenerative sau inflamaţii palpebrale conjunctivale,

cornene, sclerale sau iridiociriale, aniridie etc. În afara cazurilor indicate, lentilele colorate devin inutile sau chiar nocive cînd sînt utilizate permanent. Ochiul este constituit în aşa fel, încît să poată reacţiona împotriva luminii puternice, pupila contractîndu-se mai mult sau mai puţin, după intensitatea razelor solare pe care le primeşte. Cu ajutorul pupilei şi al pleoapelor, el are facultatea de a se adapta la lumină, permiţînd pătrunderea razelor luminoase în doze rezonabile. Normal şi fiziologic, în ochi — cel mai important organ informaţional despre lumea din afară — se produc în cazul luminii (excitantul specific al analizorului vizual) reacţii fizico-chimice. Diminuarea parţială a razelor luminoase ce pătrund în globii oculari pot perturba echilibrul funcţional al ochiului, privind neuronii retinei de stimulul lor care este lumina. Folosirea excesivă şi neindicată a lentilelor colorate poate uneori să aibă consecinţe neplăcute pentru vedere prin :

— diminuarea vederii, mai ales în condiţiile unui iluminat slab sau moderat (seara sau noaptea) ;

— perspectivele unei insuficienţe de convergenţă a globilor oculari (deci tulburări de acomodare şi uneori determinarea unui strabism) ;

— declanşarea unui glaucom acut sau subacut, în cazul unui glaucom cronic prodomal cu unghi închis şi cu un viciu de refracţie nediagnosticat ;

— declanşarea unei pseudofotofobii (imposibilitatea de a vedea fără ochelari coloraţi la lumina de zi), ceea ce creează o dezadaptare a ochiului ;

— provocarea unei degenerescenţe a epiteliului pigmentar al retinei, mai ales macular (central), ceea ce va duce progresiv la pierderea vederii centrale a formelor obiectelor şi distingerii culorilor.

Efectele excitaţiei vizuale declanşate de lumină au o rezonanţă asupra întregului organism, explicînd reacţiile tonice, dinamice, kinetice, ale luminii asupra organismului ; astfel că reducerea efectelor razelor luminoase prin folosirea excesivă neindicată a lentilelor colorate poate provoca diminuarea randamentului de muncă, tulburări de caracter, tulburări cu caracter sexual, tendinţe de autoizolare ş.a.m.d.

Deci, prescrierea ochelarilor cu lentile filtrante colorate trebuie să fie un act exclusiv medical, făcut cu discernămînt, fără a fi ignorate consecinţele utilizării lor permanente. Aceste lentile filtrante trebuie să întrunească unele condiţii : să absoarbă excesul de raze solare, cele scurte-ultraviolete (invizibile cu ochiul liber), cele mijlocii pe care le vedem şi vrem să ne ferim ochii şi cele lungi — infraroşii, calorice.

Deci, indicaţiile pentru purtatul ochelarilor cu lentile colorate, în condiţii normale, la munte sau la mare sînt următoarele :

— să nu deformeze vederea, mărind sau micşorînd imaginea şi obligînd ochiul să corijeze defectele sticlelor, fapt ce determină oboseala vizuală musculară sau cerebrală, provocînd dureri de cap sau tulburări vizuale ;

— să se evite de asemenea alegerea unor rame cît mai moderne în detrimentul calităţii lentilelor colorate şi a distanţei interpupilare a ramei ;

— să se înlăture folosirea permanentă a ochelarilor de soare, mai ales după apusul soarelui ;

— să se evite ochelarii cu lentile prea închise, care obligă ochii să facă eforturi vizuale, forţînd pupila să se dilate şi deci lăsînd liberă trecerea razelor infraroşii, care pot determina opacifierea cristalinului, mai ales la copii.

Alegerea culorii sticlelor : fiozal (verde-gălbui) deformează mai puţin culorile, maroul (umbral) absoarbe albastrul, indicîndu-se pentru altitudini uropunktal (zeiss), ultrasin (Busch) sînt indicate din punct de vedere medical, albastrul şi galbenul nu sînt deloc protectoare.

Pentru conducătorii de autovehicule se recomandă în primul rînd coborîrea apărătoarelor de soare (parbrize filtrante), iar în cazul folosirii ochelarilor cu lentile colorate acestea să fie periodic scoşi, profitînd în special de staţionările autovehiculului respectiv.

Dr. Aurel Rosin

Întîia călătorie a unui român cu vaporul

Drumurile locuitorilor pămînturilor noastre pe mare sînt vechi, multe, foarte multe dintre ele neştiute. Cunoaştem relativ bine cîteva călătorii de la începutul întîiului mileniu al erei noastre, apoi altele şi altele...

Ioan Casian (cca 360—400) a plecat din satul lui de pe valea Casimcei (Dobrogea) şi a ajuns în Palestina, Egipt, Italia şi în sudul Franţei, unde a întemeiat două lăcaşuri de cult. **Dionisie Exiguul** (cca 470—475) a călătorit la Constantinopol şi la Roma. Mult mai tîrziu, **Petru Cercel**, domn al Ţării Româneşti între 1583—1585, a traversat, din Italia, Mediterana ca să ajungă la Constantinopol. Un nepot de-al lui Petru Şchiopul, **Aslan**, a ajuns în Egipt, iar după un secol şi ceva doi transilvăneni, **Andrei Pinxner** şi **Georg Schüller**, s-au oprit din drumurile lor prin lume tocmai în Indiile Orientale şi, respectiv, în extremitatea meridională a Africii. La jumătatea secolului al XVIII-lea, tot un transilvănean, **Samuilă Dămian**, a traversat Atlanticul, a umblat prin America şi prin Mexic.

Toţi aceşti călători au tăiat valurile nesfîrşite ale apelor cu corăbiile, pasageri fericiţi fiind unii, alţii tare nefericiţi, dar cu speranţe în suflet, precum frumosul domn cu alură renascentistă, Petru Cercel.

Cine, dintre români, a fost primul care a călătorit cu vaporul ?

Se pare că acesta nu e altul decît marele cărturar muntean, boierul Constantin Radovici din Goleşti în timpul „călătoriii" sale în apusul Europei din anii 1824, 1825, 1826, în urma căreia a rezultat o celebră carte de memorialistică, intrată demult în tezaurul culturii noastre clasice.

În **Însemnare...**, Dinicu Golescu scrie şi despre drumul făcut de el cu vaporul de la „Trieşti la Veneţia". Noul mijloc de transport pe apă l-a entuziasmat pur şi simplu prin aspectul şi comodităţile oferite pasagerilor, prin viteza pe care o atingea. Chiar nota în jurnalul său luminatul boier, cu patima comparaţiilor, care nu l-a părăsit, cum se ştie, nici o clipă în timpul „excursiei" vest-europene : **„Cînd am mers de la Trieşti la Veneţia, călătorind cu vaporul, am mers 8 miluri ; iar cînd m-am întors, vrînd să aflu şi drumul ce fac celelante corăbii, am intrat în corabie ; dar mi-am blestemat ceasul întru care am hotărît să am acea băgare de seamă, că am călătorit pînă în Trieşti 40 de ceasuri..."**

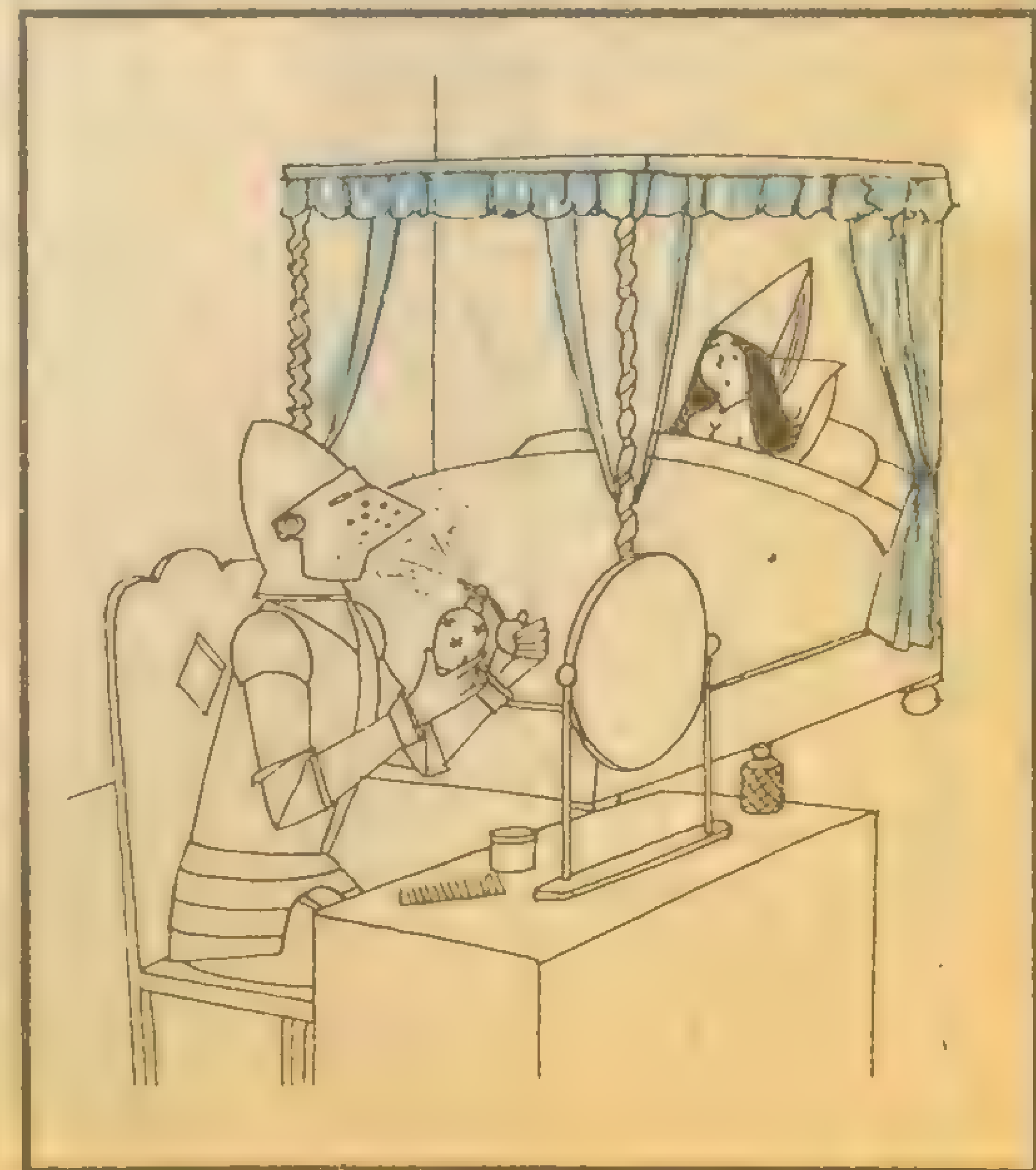
Dincolo de drumul propriu-zis, interesantă şi în premieră românească absolută este descrierea vaporului la bordul căruia a călătorit boierul din Goleşti. O reproducem, nu doar ca o simplă curiozitate, ci pentru a observa, citind-o, capacitatea memorialistului de a sesiza „pulsul" tehnicii care la începutul secolului al XIX-lea se impunea insistent în faţa tehnicilor tradiţionale :

„Vaporul este o corabie care merge pe mare cu un meşteşug de foc, ce este în camera corăbii, iar afară să vede numai un coş de fier, lung ca de 4 stinjeni, prin care ese fumul, şi doo roate mari de fier, intocmai ca roatele de la mori, ce umblă în apă, una de o parte, afară din corabie, şi alta de ceilantă parte, intr-o osie de fier, care este mai naltă decît faţa apii de şase palme ; roatele intră în apă o parte, şi 3 părţi rămin afară. Această osie cu roatele, întorcîndu-să foarte iute, goneşte corabiia atit de tare, încît simte trupul omului cum corabiia sparge marea ; şi roatele lasă în urmă doo coade de spumă lungă. Şi cum or pune în cuptor un lemn mai mult, să duduie toată corabia. Înnăuntru, unde este acel meşteşug, nu lasă pe nimeni să bage seama, dar, după oareşce băgare de seamă ce am putut face, este un cuptor zidit în cămara corăbiii, care are un coş de fier drept în sus, prin care iese fumul ; la spatele cuptorului, împotriva gurii, un alt coş de fier, care este scos din cuptor înspre mehanica ce au, prin care ese căldură cu abureală, întocmai ca la cazanul care scoate rachiul, la care, la fund, îi arde focul, şi capacul strînge lacrămă de abureală. Aşa acel abur al coşului mişcă cea dintîi roată, unde sînt poate întreite decît la un ceasornic, şi cea din urmă roată, prin dinţii ei şi prin dinţii ce sînt pe osie fier, suceşte osia dimpreună cu roatele. Şi căci aburul este care face cea dintîi mişcare a roatei, de aceia, sileşte toate roatele, şi să cutremură toată corabia. Şi bez acest meşteşug are şi cataruri cu pînze, ca cînd este vîntul spre locul unde va să meargă, întinde pînzele şi mai slăbeşte iuţeala roatelor, împuţinînd focul".

Vaporul cu aburi descris de Dinicu Golescu şi pe care el a călătorit a rămas, de mult, doar în amintirea constructorilor contemporani ai vapoarelor ultramoderne. Faptul însă că prezenţa sa pe mările lumii a fost semnalată în literatura noastră la începutul secolului trecut e o dovadă că receptarea tehnicii avansate a vremii nu trecea neobservată de români, care vor fi ei înşişi, curînd, promotorii unor idei şi tehnici cu valoare de premieră mondială.

Valentin Borda

De la „Cărămidarii de jos" la Strada Atomiştilor

Oraşul are o biografie lungă şi zbuciumată. Oraşul are, de aceea, şi amintiri. Multe. Frumoase ori întunecate. Pierdute în negura timpului ori, dimpotrivă, abia aşezate în memoria pietrei, a locurilor, în istorie. Amintiri de evenimente, de oameni şi preocupări mai vechi sau mai noi ale lor. Amintiri ale unor imagini intrate mai demult în legendă.

Toate acestea au devenit nume de străzi, de bulevarde ori de alei şi au format toponimia Bucureştilor de ieri şi de azi.

Dar nu numai ele şi nu numai de ieri, ci şi din prezentul cel mai prezent, din actualitatea cea mai proaspătă au intrat în ceea ce numim, cu un termen consacrat, **nomenclatorul străzilor.**

Uneori, cînd motive diverse mă împiedică să-mi port paşii pe vechi şi bătrîne străzi, ori pe artere noi şi moderne, străjuite de arbori tineri şi de blocuri noi, de pe care schelele au fost coborîte de un an, doi, practic un soi de călătorie imaginară şi străbat atunci oraşul de la un capăt la altul pe străzile şi la orele preferate.

Procedura mea e simplă. Iau **Ghidul străzilor din Bucureşti**, apărut acum cîţiva ani, elimin din el acele părţi de oraş aflate în plină epocă de construcţie (adică în zonele în care s-a demolat şi se demolează spre a se face loc noului centru civic), parcurg lista străzilor şi mă pierd prin cartiere atras de toponimie...

O asemenea călătorie înseamnă, în fond, o fără de seamăn lectură a Bucureştilor de ieri, de azi — şi de ce nu? — şi de mîine. Fiindcă, lăsînd la o parte o sumă de nume arbitrare, aproape toate celelalte spun, exprimă ceva: un moment istoric, o tradiţie, un portret de aşezare, îmi oferă pe loc un fel de micro-monografie a colectivităţii în una din etapele vieţii ei.

Bucureştii patriarhali au dispărut demult în negura timpului, dar dacă cineva m-ar ruga să-i ofer cîteva sugestii despre ei, i-aş spune să citească mai cu atenţie numele unora dintre străzile lor de azi: Cişmelei, apoi, cele opt „puţuri" de pe tot atîtea vechi, foste uliţe: **Puţul lui Crăciun, Puţul de Piatră, Puţul cu Plopi, Puţul cu Roată, Puţul Înalt, Puţul cu Tei, Puţul lui Zamfir, Puţul cu Apă Rece.** (Oare cîte clipe de odihnă şi de plăcere nu le vor fi oferit ele, odinioară, poeţilor Bucureştilor, de la Anton Pann şi pînă la Eminescu?!). Şi încă, tot de pe atunci, ori de mai aproape: **Vatra luminoasă, Trei Scaune, Grădina cu Cai, Livedea cu Duzi, Hanul cu Tei, Cuţitul de Argint...**

Locurile şi „punctele" desemnate de ele au rămas doar o simplă amintire, iar cel care s-ar încumeta să le afle „tîlcurile" ar trebui să răscolească arhive şi istorii, să parcurgă spaţii de timp ce se apropie tot mai mult, cu cît trece vremea de legendă. (Cine mai ştie, bunăoară, că **strada Berzei** de azi, fostă **Cuibul cu barză**, de care vorbeşte atît de frumos Constantin C. Giurescu în amintirile lui, îşi leagă numele de existenţa reală a lăcaşului păsării respective pe un stîlp din apropiere?).

Mai abitir însă — încercînd să mă transpun în ipostaza străinului de Bucureşti, lucru de altfel deloc uşor — mă las tentat să citesc istoria aşa-zis măruntă a tîrgului de odinioară. Şi atunci călătoria mea începe în aglomerarea din centru şi se termină undeva la marginea aşezării: străzile **Lipscani, Blănari, Cavafi, Covaci, Gabroveni, Şepcari, Şelari, Căldărari.** Depărtîndu-mă de atelierele şi tarabele negustorilor de toate felurile, ajung, rînd pe rînd, în alte şi alte puncte ale oraşului, pierzîndu-mă printre cei care formau altădată o parte importantă a locuitorilor aşezării de pe malurile Dîmboviţei. Azi meseriile lor, ca şi cei care le practicau, au dispărut, s-au retras parcă în spaţiul romantic al poeziei; dar au rămas străzile: **Cărămidarii de Sus** şi cei **Jos**, strada **Cărăuşilor**, apoi cele ale **Căruţaşilor, Cărbunarilor, Chiristigiilor, Linăriei, Podarului, Tabacului, Surugiului, Morarilor.** Şi încă: **Strada Cîmpul Morilor,** Strada **Clopotarii Vechi,** Strada **Precupeţii Vechi** etc.

În toponimia bucureşteană se poate citi istoria ca într-o carte. Şi în această carte, lesne de parcurs de către oricine, evenimentele mai mari şi mai mici şi-au ocupat locul ce li se cuvenea — cum s-a întîmplat aidoma în memoria cetăţii prin scurgerea nepotolită a deceniilor şi a veacurilor. Bunăoară, din îndepărtate vremi patriarhale, ne-a rămas numele unui **„Drum între Tarlale"**, apoi al altuia ce se pierdea pe atunci în vestite podgorii: **Şoseaua Viilor.** (Cîţi bucureşteni din noile generaţii mai ştiu oare asta?). După aceea (dacă nu cumva chiar de mai înainte), calea pe care intrau în tîrg şirurile încărcate cu sarea atît de trebuincioasă tuturor, de la vlădică pînă la opincă, s-a numit şi a rămas pînă azi **Drumul Sării.** Nu departe de el, pe locul în care au şezut cu tabăra lor pandurii lui Tudor Vladimirescu, la 1821, înainte de a intra în Bucureşti, a fost „botezat" **Drumul Taberei** şi astăzi aici se ridică unul dintre cele mai mari şi mai frumoase cartiere ale Capitalei României.

Şi pentru că tot mă las furat de nostalgii, pentru că simt nevoia să privesc vechi litografii şi fotografii ale tîrgului Bucureştilor de odinioară, între două călătorii pornite de la una sau mai multe imagini gîndul mă poartă numaidecît la poetul „Nopţilor", Alexandru Macedonski. Descriind acele vremuri de început ale Capitalei de azi a românilor, sensibilul şi inspiratul scriitor nota: **„Felul cum s-a încropit printre păduri cari, la vremea veche, alergau oarbe peste Ţara Românească, prăvălindu-se cu talazuri de verdeaţă din creştetul Carpaţilor pînă la Dunăre, nu poate să fie altul decît al legendei, şi anume: o bisericuţă la început, probabil cea a lui Bucur, apoi două-trei case şi alte două-trei cîteva bordeie, trei-patru stîne de oi, şi aşa neincetat, pînă ce un domn a zidit un schit, altul o mînăstire, un egumen un metoh, slujitorii acestuia colibe şi împrejmuiri, cu popi, cu militari, cu ciocoime, cu tot ce e azi. Bucureştii despre cari e vorba, cei de la început, mult trebuie să fi mîngîiat privirile cînd, după zile de umblet prin păduri întunecoase, răsăreau ei cu micile lor case printre plopi şi ulmi, între trandafiri şi iasomii, şi cînd, turnuri de bisericuţe licăritoare în soare-apune ori în zori ce zîmbeau prin schinteieri şi ce vorbeau cu limbi de clopote..."**.

Evenimentele importante ale istoriei moderne a patriei s-au

Vedere panoramică a Bucureştilor la jumătatea sec. al XIX-lea — Desen de R. Bieltz (sus) ● Plimbare cu sania la Şosea la jumătatea secolului trecut — Stampă de epocă (mijloc) ● Bucureştii — fotografiaţi în 1867 de pe Dealul Mitropoliei (jos)

stradal : Revoluţia de la 1848 (avem **Bulevardul 1848, Bulevardul Nicolae Bălcescu, Bulevardul Magheru, Bulevardul Ana Ipătescu, Calea 13 Septembrie** etc), apoi Unirea Pricipatelor (avem **Splaiul** şi **Piaţa Unirii, Bulevardul Al. I. Cuza, Anul 1864** — stradă). Războiul de Independenţă a fost şi el „introdus" în denumirile străzilor : **Calea Victoriei, Splaiul Independenţei. Calea Rahovei, Calea Călăraşi, Calea Plevnei, Calea Griviţei, Dorobanţi,** strada **Smirdan** — cele mai multe dintre ele devenind mai tîrziu „şosele" cu acelaşi nume. Marea Unire din 1918 a determinat, cum era şi firesc, şi reţinerea acestei date memorabile din istoria neamului : **Bulevardul 1 Decembrie 1918.**

De evenimente importante petrecute în Bucureşti ori în alte locuri, dar care, toate, au avut o puternică rezonanţă în viaţa patriei amintesc şi străzile : **1 Mai** (bulevard şi piaţă), **9 Mai, 13 Decembrie, 23 August, 30 Decembrie,** apoi strada şi bulevardul **Eroilor** etc., ca să nu mai spun de numele, foarte numeroase, de voievozi (de la **Şerban Vodă** şi pînă la **Constantin Brîncoveanu),** hatmani, cluceri, paharnici ori, mai încoace, de ofiţeri, soldaţi etc.

Citesc în **Ghidul străzilor** din **Bucureşti** punctele de reper ale unei întregi istorii. Dar, oare, se poate întreba cineva — şi pe bună dreptate — numai atît ? Aci să se oprească sugestiile unui lung şi foarte bogat nomenclator ? Fără îndoială că nu. Componenţa istorică a unei asemenea liste nu este nici pe departe singura. Ei i se adaugă numaidecit şi una culturală (avem străzi cu nume de scriitori — de la Cârlova şi pînă la Eminescu, Creangă, Slavici şi alţii, de pictori (de la Ioan Andreescu şi pînă la Nicolae Tonitza), de sculptori (Constantin Brâncuşi), de muzicieni (George Enescu), de savanţi, medici, etc. Ba, mai mult, notez (ca o curiozitate) existenţa unor străzi cum sînt cele ale **Geniului, Inspiraţiei** sau **Metaforei.** Apoi, **Strada Presei** şi **Strada Tipografilor.**

Tot ariei culturale aparţin, desigur, străzi precum : **Şcoala Ciocan, Şcoala Floreasca, Şcoala Herăstrău,** ori altele cu numele împrumutate de la vechi cărturari ca Dosoftei mitropolitul Antim Ivireanul, Eufrosin Poteca şi încă mulţi alţii pe care spaţiul nu-mi mai permite să-i amintesc.

Spuneam că citesc în nomenclatorul străzilor Bucureştilor anului 1986 ca într-o carte de istorie. Se cuvine să adaug că în călătoriile mele imaginare prin Capitală citesc în el şi ca într-o carte de mitologie românească (avem străzile : **Făt Frumos, Ileana Cosînzeana, Zînelor, Zmeului** şi altele) sau de folclor — strada **Zurgălăilor.**

Bucureşteanul îşi iubeşte cu patimă oraşul lui, dar îi place, pe de altă parte, să colinde şi ţara să-i cunoască frumuseţile şi comorile cu care a înzestrat-o natura de milenii. De aceea — aidoma mie în călătoria imaginară pornită de la o carte — ca să-i păstreze permanent vie imaginea celor văzute de-a lungul nul a dat multor străzi numele şi de-a latul patriei, bucureşteade aici. Şi mai ales sugerează perspectivele —mereu altele şi mebucurat şi ele de eternizarea nulocurilor văzute pe unde a umblat. Opţiunile lui au fost strict sentimentale, dacă nu cumva întîmplătoare : întîlnim, astfel, un bulevard — **Rîmnicu Sărat,** apoi, nici mai mult, nici mai puţin de patruzeci de străzi şi de alei cu nume de văi — de la **Valea Albă** şi **Valea Argeşului** pînă la **Valea Ursului** şi **Valea Viilor.**

Dintr-un peisaj românesc nu lipsesc, n-au lipsit niciodată, apele. Se cuvenea, deci, să fie prezente şi în „peisajul" stradal bucureştean : **Rîul Doamnei, Rîul Dorna, Rîul Mare, Rîul Rece, Rîul Sadului, Rîul Şoimului, Rîul Tîrgului, Rîul Vedea, Rîul Sabarului.** Avem apoi străzile : **Someşului, Someşul Cald, Someşul Mare, Someşul Mic, Buzău, Rîmnicu Sărat, Dîmboviţa, Bisca Mare** şi **Bisca Mică, Slănic, Slătioara** etc., etc.

Statistic vorbind (dacă statistica va fi avînd vreo valoare în cazul de faţă) pe locul următor al preferinţelor par a fi situate „poienile", şaisprezece la număr — de la **Poiana** (pur şi simplu **Poiana)** şi **Poiana cu Aluni** pînă la **Poiana Vadului** şi **Poiana Verde,** pentru ca imediat să le urmeze un „buchet" de opt flori de cîmp, buchet ce merită a fi privit mai de aproape, adică trecînd în revistă denumirile fiecăreia : **Floare Albastră, Floare de Colţ, Floare de Cring, Floare Galbenă, Floare de Gheaţă, Floare Roşie, Floarea Soarelui, Floare de Vîrf;** bineînţeles, era nevoie şi de cei care le îngrijesc, veghindu-le creşterea. De aceea avem şi **Strada Florarilor...**

Citindu-le numele, zăbovind o clipă asupra acestei onomastici a frumosului, a iubirii de natură — trăsătură caracteristică a bucureşteanului, şi care nu l-a părăsit în nici una din zilele istoriei lui, îmi dau încă o dată seama cît de multă dreptate avea Tudor Arghezi cînd scria despre oraşul străbătut de el în lung şi în lat „cu bastonul". **„Urbanismul** — nota locatarul casei albe din livada de cireşi de la Mărţişor —, **care a reglementat în toată Europa contrastele, simetriile şi alternanţele, dintre suprafeţele clădite şi zonele numite verzi, a fost surprins să găsească la ivirea lui pe lume, aci, un oraş intr-o grădină, gata făcut, şi s-a simţit destul de contrariat în ceea ce priveşte organizarea ştiinţifică municipală. E o tradiţie ca fiece locuinţă, cît de neinsemnată, cu prispă şi cu stîlpii de sprijin ai streaşinii, să aibă, pe lîngă gospodina cu tulpan a casei, care le stropeşte după-amiaza, şi cîteva brazde de muşcate, garoafe şi zorele, o boltă de viţă şi pomi."**

În tabloul atît de bogat şi de divers al străzilor Bucureştilor trebuie subliniată cu pregnanţă încă o componentă, poate tot atît de importantă cît toate celelalte amintite, la un loc : componenta actualităţii şi a modernităţii. Căci, dacă cele de pînă acum vorbesc, ori sugerează, celui ce ne vizitează Capitala, mitologia, istoria, peisajul natural, atmosfera şi specificul de odinioară al fostului tîrg, preocupările şi preferinţele locuitorilor de ieri — într-un cuvînt date importante despre civilizaţia şi cultura de ieri, atunci componenta actualităţii grăieşte despre modernizarea Bucureştilor, despre puternica cetate a industriei, ştiinţei, tehnicii, culturii melui, intrînd în nomenclatorul

Imagini din Bucureştiul de azi

reu înnoitoare — pe care le are oraşul de pe malurile Dîmboviţei.

Iată doar cîteva nume din multe altele cuprinse în această panoramă toponimică a noului : **Bulevardul Metalurgiei, Bulevardul Constructorilor, Bulevardul Energeticienilor** şi **Strada Energiei, Strada Atomiştilor** şi **Strada Fizicienilor** (pe platforma de la Măgurele), **Bulevardul Laminorului, Strada Inovatorilor, Strada Macaralei.** Şi ca o garanţie a drumurilor mereu deschise către împlinire şi progres, către frumuseţe : **Bulevardul Pionierilor.**

Toate sînt artere noi şi moderne. Ele străbat cartiere abia construite, cu zeci de mii de apartamente în blocuri ridicate în anii socialismului — adevărate oraşe în marele, frumosul oraş Bucureşti. Aproape toate sînt căi de acces către mari unităţi industriale bucureştene — simboluri al hărniciei şi priceperii celor care le-au proiectat şi le-au dat viaţă.

Oraşul este în schimbare şi în schimbare sînt şi multe dintre cartierele şi străzile lui. Noi bulevarde, străzi, alei se vor ivi în anii următori pe harta Bucureştilor în devenire. Între ele, fără îndoială, **Bulevardul Victoria Socialismului,** aflat acum în construcţie, va fi cea mai mare şi cea mai importantă arteră.

Cum se va desfăşura, imaginară sau nu, o călătorie prin Bucureştii anului 2000 ? Iată o întrebare la care răspunsul este greu de dat azi. Cum nu e uşoară — dar cu cîtă pasiune şi dăruire se face ! — modernizarea Capitalei României acum, în anul cînd aştern aceste rînduri pe hîrtie.

Florentin Popescu
(Din vol. **„Carte de dragoste pentru Bucureşti"** în curs de apariţie la Editura Eminescu

COSTINEȘTI

Centru de cultură muzicală

Intrarea, în cursul lunii iulie, în vacanță, a marilor instituții muzicale, lipsa de grijă a unor organizatori muzicali pentru inițierea unor concerte de vară la care să participe Filarmonicile, teatrele muzicale ale țării, prejudecăți de multă vreme înrădăcinate după care în zile de vacanță publicul și în special tinerii doresc să frecventeze doar teritoriile muzicale „mai lejere" au anulat de multă vreme orice idee în planul organizării unei reale și eficiente stagiuni estivale, idee mereu vehiculată la sfirșitul anului muzical, dar mai totdeauna fără rezultate în practica vieții de concert.

Vara anului 1985 ne-a adus o bucurie deosebită în această direcție. Prin osirdia conducerii Stațiunii (cum au remarcat mereu ziarele) în timpul verii, încîntătoarea localitate de la țărmul mării a devenit în zilele de vacanță un epicentru al culturii muzicale naționale. Printre manifestările găzduite aici un loc deosebit l-a avut serialul de concerte organizat cu ajutorul Orchestrei simfonice din Constanța. Sub bagheta sigură și inspirată a lui Paul Staicu am ascultat pe parcursul a 4 „medalioane" (dedicate unor compozitori ca Bach, Haendel, Mozart, Enescu) momente semnificative din istoria artei sonore de la Brandenburgicele 3 și 6 la Muzica Apelor, de la Simfonia 40 de Mozart la Suita 1 de George Enescu.

În fiecare seară, Sala Polivalentă a Hotelului FORUM a fost arhiplină, deși la aceeași oră, în celelalte săli ale stațiunii, aveau loc concerte de muzică populară sau ușoară, seri de teatru ori de film. Sute de tineri prezenți în zilele lunii august la Costinești au fost bucuroși că au putut asculta unele dintre capodoperele artei muzicale, că au putut dobîndi, prin prelegerile ce „legau" diferite pagini ale concertelor, elemente hotărîtoare de estetică și stilistică muzicală care le-au facilitat drumurile spre înțelegerea marii muzici.

Paralel cu această suită concertistică au mai avut loc pe parcursul lunilor de vară, la Costinești, multe alte manifestări pe teme muzicale din care aș aminti serile de muzică și poezie susținute de Ovidiu Iuliu Moldovan și Aurelian Octav Popa, dezbaterea intitulată VĂ PLACE MUZICA ?, diverse colocvii cu tinerii despre valorile formative ale artei sunetelor.

În zilele de vacanță ale anului 1985 Costineștiul a devenit, deci, și o reală Universitate de educație muzicală pentru tineret.

Inițiativa va continua în vara 1986... Visăm o stagiune continuă a ansamblului simfonic din Constanța în care să trecem în revistă valori fundamentale ale muzicii de la preclasici la creatorii contemporani din țară și de peste hotare, un Festival dedicat creației tinerilor compozitori români, cîteva serate în care sub genericul Muzică — Literatură — Plastică să subliniem, cu ajutorul unor specialiști, cîteva probleme ale relațiilor interdisciplinare, seri de muzică și poezie în care alături de cîțiva dintre marii muzicieni ai țării să-și dea concursul actori ca Leopoldina Bălănuță, Ion Caramitru, Ovidiu Iuliu Moldovan, Florian Pitiș și în sfîrșit (în organizarea Colegiului Criticilor Muzicali din Asociația Oamenilor de artă din instituțiile teatrale și muzicale) o GALĂ A GALELOR dedicată prezentării celor mai tinere talente din școlile de artă și Conservatoarele țării.

Costineștiul poate deveni cel mai puternic dintre centrele muzicale ale țării... Farmecul muzicii autentice se poate dezvălui plenar în farmecul vacanțelor și tinereții dornice de cultură.

Iosif Sava

I

ASCULTAM UN PIAN
cum îi înfrunziseră
picioarele în nisipul plăjii
nu era decît în imaginația mea
pianul pe care plaja îl înghițea ușor
cu fiecare clapă mișcată imperceptibil
nu era decît în imaginația mea
cîntecul acela mai dulce ca polenul
dus de vînt peste piersici
dar a fost destul ca să înțeleg
că pescărușii își fac cuib
numai din spumă de val
marea era atît de nepingărită
încît lipseam și eu din imaginația mea

II

MIROSUL DE SARE
mai viclean decît gerul
încercînd să-și facă autoportretul
în ochiul de geam din ianuarie
construind la ora 5,43
trefle gotice în sufletul desferecat
sufletul oglindit pînă la orizont
și dincolo la fel de ruginiu
spre veșnicul orizont
al orizontului de la orizont
mirosul de sare mirosul de transpirație
în fața imensei guri de foc
dacă nu sînt oțelar
decît în dimineața asta la Costinești
știu că șarja fiecărei zile
este bun comun

III

ÎN CLEPSIDRA PLAJEI NISIPUL
curge din mare și iată-mi chipul
sînt adîncul feroce
spînzurînd de o voce

fără pleoape
precum meduza din palmă
ochiul meu are o calmă
tremurare de ape

lăcrimez peisajul pustiu
în urmele șterse de undă
e destul dacă știu
cît cîntărește o secundă

nici clasice nici echivoce
aici nu sînt oglinzi baroce

IV

DOAR PRIN URGIE CĂLĂRIND PE APĂ
mai ară omoplatul os de plug
un vicleșug tot altul vicleșug
cu fiece zvîcnire se dezgroapă

ce potopire cît nespus belșug
o noapte care scîrțîie sub pleoapă
printre aceleași degete îmi scapă
o mare de speranță un coșciug

sînt naufragiat și țărmul nu e
decît în ce-ar putea să fie
între cuvintele din nici o poezie
în stînca fără de statuie

sălbatica mea zbatere n-o cînt
spre mine strig spre mine doar pămînt

V

DESPRE MARE
scriu și la comanda crestelor
cînd nu ai decît dragoste
nimeni nu-ți poate fura memoria
despre mare
pot să tac o mie de ani
despre mare
gîndul meu poate păși
sărat și umed picurînd
printre locurile exacte
unde vor face plajă mîine
tineri frumoși
ca și peste o mie de ani

VI

SFIDEZ NOAPTEA CU SĂLBĂTICIE
de trup jinduind neînțeleasa mare
pustietatea de apă
milioanele ei de brațe nedefinite
sfidez noaptea cu gîndul
la îmbrăcarea în nesfîrșire
fluturătorul veșmînt
al tuturor celor de dinaintea mea
al tuturor celor
de după sălbăticia trupului meu
jinduind neînțeleasa mare
mîine voi fi mirele mării

VII

DIMINEAȚA ABURIND CA UN MÎNZ
nu vreau nu vreau poate spre prînz
cînd umbra se înghesuie și latră
inimă de piatră

nu vreau nu vreau de cu seară
leul din cer bate-n ochi cu o gheară
cît e întuneric nu nicidecum
pai al vieții sifonul acum

nici frumos nici urît nici la cîntători
cum să mori cînd să mai mori
într-o pendulă spînzurînd stupid
de nici un zid de nici un zid de nici un zid

peltic tac orele în vaier
nici aerul nu se susține-n aer

VIII

CÎT MAI DEPARTE VINERI
subțire în lung de dig
trec tineri
și numai cu sufletul meu îi strig

nici o umbră în zîmbetul tăios
costume multicolore
scîrțîie ore
pe creștetul valului jos

pace de scut în soare
neînțeles peisajul departe
absență și așteptare
împarte

dacă nu închid ochiul ușor
s-ar putea să și mor

Toma Michinici

Agenția B.T.T. Prahova

VĂ PROPUNE

TURISM CU MANUALUL DE ISTORIE

Ploiești. Muzeul de istorie

Județul Prahova păstrează în teritoriul său adevărate comori de informație istorică din cele mai vechi timpuri — unelte și obiecte din paleolitic, urme funerare dacice. O mare importanță istorică o au descoperirile de la Tîrgșor, Budurea, Ploiești Triaj, care atestă existența populației daco-romane în secolele IV-IX pe cuprinsul județului.

Dintre evenimentele politice mai importante petrecute în Evul mediu menționăm pe cele de la 8 noiembrie 1473 cînd Ștefan cel Mare l-a învins pe Radu cel Frumos pe rîul Vodna, lîngă Gherghița ; sau în anul 1596 cînd domnitorul Mihai Viteazul face din Ploiești centru militar și îl declară tîrg domnesc. Mai reținem faptul că domnitorul Constantin Brîncoveanu zidise case domnești la Urlați și Mizil.

În timpul revoluției din 1848, Nicolae Bălcescu a venit în zona Telega spre a ridica la luptă pe ciocănarii de la ocnele de sare.

De asemenea în primăvara și vara anului 1859, domnitorul Al. Ioan Cuza a concentrat unități militare din Moldova și Muntenia la Florești, făcînd astfel primul pas pe calea unificării armatei naționale.

Ca urmare a exploatării petrolului în a doua jumătate a secolului al XIX, Ploieștiul a devenit unul din cele mai dezvoltate orașe ale României.

În anul 1871 s-au înființat primele cercuri socialiste, iar în 1891 s-a construit Clubul muncitorilor din Ploiești.

În anii avîntului revoluționar 1918—1921 mișcarea grevistă s-a desfășurat cu o mare intensitate, mișcare care s-a amplificat în lunile ianuarie-februarie 1933, cînd, pentru două zile, proletariatul a fost stăpîn pe orașul Ploiești, silind autoritățile să elibereze pe conducătorii clasei muncitoare.

În primul dar, mai ales, în al doilea război mondial, muncitorii din județ au participat activ la mișcarea de rezistență ; în Valea Prahovei a acționat grupul de partizani „Carpați" iar în zilele insurecției din August 1944 oamenii muncii din județ au participat alături de armata română la curățirea zonei petroliere de trupele hitleriste.

În urma luptelor din 23—24 august 1944 forțele insurecționale au luat prizonieri peste 9 000 de militari hitleriști. În 28 august 1944 hitleriștii depuneau armele în apropiere de Ploiești constrînși de comandamentul și de unitățile Armatei 4 române. Generalii Reiner Stachel și Alfred Gerstenberg, comandanții rămășițelor trupelor care încercaseră să ducă la îndeplinire misiunea dată de Hitler în noaptea de 23—24 august de a înăbuși în sînge insurecția, erau anihilați.

Forțele insurecționale din Ploiești au rezistat cu succes încercărilor germane de a ocupa orașul ; pe Valea Prahovei au continuat acțiunile pentru dezarmarea inamicului.

Aceste aspecte prezentate mai sus din istoria județului pot fi cunoscute prin vizitarea muzeului județean Prahova.

Reședința județului Prahova, municipiul Ploiești un oraș în permanentă transformare

Aspecte ale luptei populației din județul Prahova și din alte zone ale țării le putem cunoaște vizitînd muzeul Doftana, amenajat în clădirea închisorii de tristă faimă din timpul regimului burghezo-moșieresc. Închisoarea a fost zidită în anii 1894—1897. Aici au fost întemnițați țăranii răsculați în 1907 iar în perioada interbelică un număr însemnat de membri ai P.C.R. Exponatele învie în memoria vizitatorilor condițiile extrem de grele în care erau deținuți comuniștii, regimul de distrugere morală și fizică. Cu toate acestea comuniștii au reușit să transforme închisoarea într-o veritabilă școală politică.

Ajungînd în pitorescul oraș de munte Bușteni, întîlnim, lîngă gară, monumentul „Ultima grenadă" ridicat în memoria eroilor căzuți în luptele din oraș. Sculptorul Dimitriu Bîrlad s-a inspirat dintr-un episod real, reprezentînd pe caporalul Mușat care, cu toate că pierduse un braț în bătăliile din 1916, a cerut să fie reprimit în armată ; cît timp mai avea un braț, nu renunța la marele efort obștesc de apărare a patriei.

Pe muntele Caraiman care străjuiește orașul Bușteni, se află ridicat un monument al eroilor din primul război mondial. Construit la o altitudine de 2 291 metri, monumentul omagiază jertfele date de ostașii români, amintind de noaptea de 14 spre 15 august 1916, cînd trupele române, animate de sentimentul arzător al înfăptuirii dezideratului unității noastre naționale, au început marșul lor victorios prin trecătorile Carpaților.

M. Ion

CĂLĂRAŞI — fabulosul oraş dintre cîmpii şi ape

Dunărea, în curgerea ei infinită către mare, îşi rupe trupul de apă ceva mai sus de Călăraşi în două: o parte îşi vede de drum netulburată, tăind în malul Dobrogei pereţi adînci în care crabii îşi fac culcuş iar mai sus viile leagă rod bogat, iar ce rămîne se îndreaptă parcă anume spre un oraş fabulos, tărîm de legende. În oraşul Călăraşi se intră, cum e şi firesc, pe o poartă, fie şi imaginară. La o primă vedere, oraşul are trei intrări: portul, gara şi şoselele, adică pe apă şi pe pămînt, cu vaporul, cu trenul sau cu maşina. Ar mai fi şi văzduhul, dar curse aeriene la Călăraşi nu s-au introdus încă, deşi aeroport există din perioada interbelică, iar din 1979 s-a înfiinţat o aerobază dotată cu avioane şi elicoptere utilitare pentru împrăştierea îngrăşămintelor chimice pe cîmp. Deşi poarta spre cer aşteaptă să fie deschisă, gustul călărăşenilor pentru zbor, pentru avioane fiind una dintre tradiţiile cu care ei se mîndresc, aici fiinţînd după război un puternic aeroclub şi o şcoală de planorism, totuşi, metaforic vorbind, locuitorii acestui oraş de la marginea sudică a Bărăganului au gustat din plin ultimele decenii din voluptatea înălţimilor.

Scurgerea vremii a produs la Călăraşi multe răsturnări cu valoare de simbol. Cea mai veche cale de transport, apa, cunoaşte în zilele noastre, în special după anul 1979, cînd combinatul siderurgic a produs prima şarjă, schimbări spectaculoase. Un canal lung de cîţiva kilometri, care scurtează legătura între Borcea şi portul mineralier al combinatului, aflat în construcţie, schimbă geografia locurilor. Drumul aflat pe creasta digului, care apără de inundaţii cîmpia obţinută prin desecarea vechiului Iezer, se va îmbogăţi în curînd cu un pod peste canal. Va fi o construcţie impunătoare ce nu va avea prea multe lucruri comune cu vechile poduri de lemn încropite pe drumul ce şerpuia pe malul apei.

Au dispărut pentru totdeauna podurile din Balta Iezerului pentru că de fapt a dispărut şi balta, pe latura din stînga a fluviului întinzîndu-se digul-şosea spre Chiciu. Erau cîteva poduri de lemn în baltă şi unul de oţel la ieşirea din oraş, pe care abia dacă încăpea o căruţă, cu un singur sens de circulaţie. Prin reţeaua podului îşi făceau loc copiii cu ani în urmă pentru a sări în apă. A mai rămas stăvilarul, o construcţie solidă cu o deschidere de peste 200 de m, neutilizat pentru că din baltă a mai rămas un firicel simbolic, numit canalul Jirlău, pentru colectarea apelor uzate şi a izvoarelor Iezerului. În locul stăvilarului şi în încăperile care adăposteau instalaţiile pentru ridicarea porţilor de fier care stăvileau apa s-a amenajat un rustic restaurant, Dumbrava, căutat de călărăşeni şi de călătorii în drum spre mare. Alături de stăvilar, pe malul stîng al Jirlăului, într-o zonă în care înainte vreme nu era decît pădurea, se află în construcţie un hotel, care se va adăuga restaurantului „Pescăruş", aflat chiar pe faleza Borcei.

Călăraşi, sediul politico-administrativ. Impunător edificiu construit în anul 1895

Intrarea în grădina restaurantului „Dumbrava"

Pe o lungime de peste 5 km de-a lungul Borcei şi a Jirlăului oraşul are un parc cum puţine oraşe se pot lăuda că posedă şi care fac din Călăraşi — în partea sudică — o adevărată grădină. În urmă cu mai puţin de 10 ani cei care se pregăteau de o expediţie de pescuit scoteau rîmele pentru momeală dintr-un mal rîpos pe care se aruncau gunoaiele oraşului. Rîpele au fost tasate, s-au plantat arbuşti ornamentali, flori, s-a însămînţat gazon şi s-au ridicat şi cîteva statui. Aspectul zonei e de nerecunoscut. În locul stînei pentru oi împinsă în baltă a apărut o grădină zoologică ce face faima oraşului, cu peste 100 de specii de păsări şi animale.

Parcul municipal, deschizînd o frumoasă privelişte spre braţul Borcea, posedă o bază turistică de invidiat, cu ştrand, plajă, bazin olimpic, lac de agrement cu hidrobiciclete şi bărci, arene sportive cu 2 mii locuri, acvariu şi cinematograf, fiind în construcţie o bază nautică pentru sportul de performanţă, precum şi o discotecă modernă.

Un obiectiv turistic de prim rang este Muzeul judeţean Călăraşi, înfiinţat în 1951 şi cuprinzînd peste 10 000 de piese, în special de arheologie şi istorie veche, oglindind dezvoltarea societăţii omeneşti pe aceste meleaguri.

Un interes aparte îl prezintă figurinele antropomorfe şi vasele pentru provizii aparţinînd culturii Gumelniţa, tezaurul monetar roman, cazanul scitic, precum şi un bogat inventar getic. Dincolo de Călăraşi, pe şoseaua pe care satele se înşiră ca o salbă, de-a lungul Bălţii Borcei, una dintre cele mai pitoreşti zone din ţară, se află vechiul altar dentrolatric de la Coslogeni, un obiectiv turistic uşor de vizitat.

Dimineaţa devreme, dinspre fluviu se ridică o pîclă aburoasă cu miros de sălcii şi baltă pe care vîntul o împrăştie peste oraş.

Gara fluvială cu singurele curse regulate pînă la Ostrov cunoaşte animaţia de patru ori pe zi, la plecarea şi sosirea vapoarelor cu ostroveni veniţi după tîrguieli sau cu coşuri de legume şi fructe în piaţa centrală a oraşului. Pe ponton este amenajat un loc de joacă unde uneori doi copii, născuţi pe apă, joacă o miuţă între două plase de sîrmă cu care au împrejmuit mini terenul. Un panou indică orele de plecare şi de sosire a vaselor de pasageri la Ostrov. O cale pe apă care face legătura între două provincii istorice, între Dobrogea şi Muntenia. Călărăşenii vin aproape zilnic în port pentru a vedea „ce face apa, creşte sau scade?". E o întrebare cotidiană pentru ei, de vreme ce mulţi au bărci pe care le-au legat în ordine de ţăruşii înfipţi în mîlul de pe fundul apei.

Cadrul natural al Călăraşilor este pitoresc, cu ostroave cu vegetaţie de baltă, cuprinzînd sălcii şi plopi şi o faună cu numeroase specii de păsări. Cu ani în urmă am intrat în Balta Borcei cu barca, era într-o primăvară cînd apele veniseră mari. Am intrat printr-un prival şi ne-am oprit lîngă digul incintei. Prin desecări succesive şi îndiguiri balta a dispărut aproape cu totul, ici şi colo mai păstrîndu-se ochiuri de apă pentru pescuitul amatorilor. Se cultivă plante agricole ca în oricare parte a Bărăganului. Au fost păstrate multe hectare de păduri şi plopi şi sălcii alternînd cu şleauri de stejar brumăriu, arţari tătărăşti, jugastru, frasini. Găseşti aici, printre liane de viţă sălbatică, păducei, sîngerei, lemn cîinesc şi cătină roşie, un adevărat rai pentru botanişti. Anual se valorifică prin Plafar peste 10 tone de fructe de pădure — măceş, păducel, porumbar, din care se fac gemuri şi sucuri de fructe. Cine crede că iepurii, vulpile sau mistreţii nu mai pot fi văzuţi decît la grădina zoologică se înşeală; să vină în Balta Borcei la Călăraşi, pentru a-i vîna. Despre păsări să nu mai vorbim: orice grădină zoologică ar invidia „colecţia" ornitologică, care aici trăieşte în libertate din care enumăr fluierarii, prigoriile, dumbrăvencile albastre, mierla, cucul şi privighetoarea. Nu-i pentru nimeni un secret că oraşul Călăraşi este aşezat pe un traseu turistic şi încă unul dintre cele mai pitoreşti. Călăraşii sînt aşezaţi la jumătatea distanţei dintre Capitală şi poarta maritimă a ţării. Drumul pe aici este atrăgător în primul rînd

Ceașcă dacică (sec. I î.e.n.) Muzeul județean Călărași

Vas din epoca neolitică aflat în Muzeul județului Călărași

Centrul orașului Călărași : primăria și magazinul „Select" ● Ștrandul din Călărasi

pentru că șoseaua DN 3 este presărată cu multe popasuri, Hanul din Salcîmi, Chiciu, Regie, Ostrov și în al doilea rînd pentru că dealurile Dobrogei își dezvăluie în această zonă un farmec deosebit. De la punctul de trecere peste Dunăre, de la Chiciu, la bordul bacului Vadu Oii, se vede o zonă largă: Dunărea, în sus și în jos, Gura Borcei, Balta Borcei, Dobrogea, fostul Iezer. Cîteva puncte de interes nu numai turistic, ci și arheologic: insula Păcuiul lui Soare, pe care a existat o veche cetate-oraș, aceeași cu cetatea celebră bizantină Vicina, stăpînită și de Mircea cel Bătrîn împreună cu întreaga Dobroge, inclusiv cetatea Durostorum, Silistra de azi, Tropaeum Traiani de la Adamclisi și cetatea antică în curs de restaurare. La monumentul de la Adamclisi, dovadă a vechimii noastre pe pămîntul Dobrogei, se poate ajunge fie cu vaporul, fie cu autobuzul. Și într-un caz și în celălalt drumul trebuie continuat de la Ostrov, pe o șosea în serpentine pînă la dealul pe care se înalță monumentul și de pe care se poate vedea în zilele senine pînă departe. Ca de pe un far se văd Dobrogea într-o parte, Dunărea și în continuare Cîmpia Română așa cum de pe vîrful Ceahlăului se vede toată Moldova. De la Călărași un autobuz te lasă pe malul Dunării vechi, la popasul Chiciu, cu restaurant și hotel, chiar lîngă gura Borcei. La ieșirea din oraș, printre zăvoaiele de plop alb și negru, sălcii și stejeret, căprioarele își întind botul umed pentru a smulge firele de iarbă.

Am în față o fotografie îngălbenită de timp. Reprezintă malul Borcei, acum 50 de ani, dinspre apă spre oraș. Cîteva tufișuri sărace, cîteva case pe malul apei și dintre toate se ridică semeț un turn de apă cu metereze cenușii, zidit din piatră cum se lucra odată, solid să țină cîteva sute de ani. Și turnul ține încă, simbol al trăiniciei faptei călărășenilor. Este înconjurat de blocuri de patru etaje, așa că se înalță, cel puțin așa pare privit dinspre apă, ca o căciulă deasupra celorlalte clădiri. Acest turn ca și alte clădiri care dovedesc gustul și mijloacele tradiției a fost păstrat. Unele au fost păstrate pentru că sînt frumoase, iar un oraș fără case frumoase e ca un om fără amintiri, iar altele pentru că prezentul nu a creat încă alte clădiri care să le înlocuiască: palatul administrativ, primăria, localul fostului liceu Știrbei Vodă, Cazarma pompierilor, Muzeul județean. Hanul central a rezistat peste opt decenii în plin centrul orașului. Chiar zilele acestea a fost demolat, iar în locul lui s-a dat în folosință un nou și modern hotel de 250 locuri în imediata apropiere a sediului politico-administrativ. Tot aici, în centrul civic și administrativ, se va înălța casa de cultură a sindicatelor și ceva mai departe, lîngă port, casa științei și tehnicii. În spatele poștei noi se află o clădire a cărei fațadă nu va mai putea fi niciodată admirată iar de pe balconul de deasupra intrării nu se vor mai zări decît cablurile circuitelor din centrala telefonică: este clădirea Teatrului popular al cărui colectiv a obținut de-a lungul vremii prestigioase succese, cel mai important fiind distincția obținută la Festivalul teatrelor de amatori de la Monaco.

Șoselele sînt aproape neschimbate. O intrare dinspre București care trece pe lîngă combinatul siderurgic, o alta dinspre Slobozia, una dinspre Fetești, de-a lungul Borcei și în fine ultima dinspre Constanța. Din toate părțile, orașul este înconjurat de drumuri, dinspre orașe și sate, dinspre cîmpii și ape.

De o parte a șoselei care duce la Modelu se întinde cîmpia, Bărăganul, iar de cealaltă, lunca Borcei. Între Modelu și perimetrul orașului cîmpia a fost împărțită între o livadă de piersici și două obiective industriale de importanță republicană. Unul dintre acestea, Combinatul de celuloză și hîrtie, folosește ca materie primă paiele din Cîmpia Română. Pe acest teritoriu griul se culege an de an neîntrerupt de multe, foarte multe anotimpuri. Dar niciodată pînă acum nu au fost folosite paiele la fabricarea hîrtiei. Acum cîțiva ani am petrecut cîteva ceasuri în schimbul de noapte printre muncitorii acestui combinat. Înainte de a intra în noaptea cu pricina, înainte ca pleava care avea să mi se aștearnă pe față, pe umeri, să-mi intre prin porii încinși ai obrajilor sau să mi se așeze pe păr încărunțindu-mă brusc, mi-am amintit, pregătindu-mi în casa părinților mei din Călărași un termos cu cafea pentru noaptea pe care aveam s-o întîmpin și s-o simt desfășurîndu-se pînă în zori, că într-unul din rafturile bibliotecii mele, într-un blid pe care olarul uitase să-l ardă, aveam un pumn de boabe de grîu. La muzeul județean astfel de relicve de acum cinci sute, de o mie sau două mii de ani sînt numeroase. Blidul mi-l umpluse cineva cu noaptea unor grăunțe cărora nimeni, niciodată n-avea să le mai simtă gustul dulce de făină. Spun noaptea unor boabe pentru că fuseseră carbonizate de-un fulger de acum o mie de ani și regăsite tot la lumina unui fulger, printr-o coincidență care a luminat vatra cu pricina. E un semn, dacă vreți, al veșniciei oamenilor pe aceste meleaguri.

Călătorul care coboară cu trenul dinspre Ciulnița, de la altitudinea de plus 43 m spre Lunca Borcei are senzația că orașul care-i răsare în față ca dintr-o vale este o oază. O oază de verdeață, de frumusețe și hărnicie. Orașul a lăsat în urmă praful și vîntul, noroiul și viscolul de altădată. Și dacă la intrarea în oraș, pe șosea, mirajul căldurii dă senzația, în zilele cu vipie din Bărăgan, a unui oraș ireal, să știți că nu vă înșelați: Călărașii au fost, sînt și rămîn un oraș fabulos al cîmpiei și al apelor.

Florian Popa Micșan

Între ape şi... străbătut de ape : Satul de vacanţă Roşu — punct turistic de primă mărime

AGENŢIA B.T.T. TULCEA

Este de domeniul evidenţei : a vorbi despre o anume agenţie judeţeană de turism pentru tineret înseamnă să te raportezi la o largă varietate de acţiuni turistice, toate vizînd educaţia, divertismentul, cultura, civilizaţia... Orice agenţie îşi întocmeşte astfel de programe de activităţi, încît să corespundă într-o măsură cît mai mare dorinţelor tinerilor de a-şi petrece plăcut şi util timpul liber, vacanţele ori concediile în cadrul natural, generos oferit de munţii, dealurile şi cîmpiile României. Şi tot aceste agenţii sînt cele care facilitează tinerilor împlinirea aspiraţiilor de a cunoaşte îndeaproape înnoirile — peceţi ale timpului prezent, trăirile şi pulsul prefacerilor socialiste, emblemele de muncă şi faptă exemplară ale generaţiei noastre — semnele vocaţiei de constructor a poporului nostru...

Iar bucuriile prezentului sînt înfăţişate în strînsă şi firească legătură cu trecutul glorios de luptă al poporului nostru, cu activitatea revoluţionară a partidului, a clasei muncitoare. Participarea mereu mai numeroasă a tinerilor la acţiunile întreprinse de agenţiile judeţene de turism pentru tineret sînt o dovadă elocventă a preţuirii adusă faptei revoluţionare a înaintaşilor noştri de către tînăra generaţie a patriei, indică fără putinţă de a greşi setea nestăpînită a tinerilor de cunoaştere, de instruire, largul ecou pe care frumuseţile patriei îl află în sufletele noastre...

De această dată, ne propunem să surprindem succint cîteva din jaloanele între care se desfăşoară activitatea turistică prin intermediul Agenţiei judeţene Tulcea a B.T.T. — o agenţie care beneficiază de o frumuseţe de prim rang în peisajul românesc : mirifica Deltă a Dunării...

CUNOAŞTERE, CULTURĂ, CIVILIZAŢIE

PRIN AGENŢIILE JUDEŢENE DE TURISM PENTRU TINERET

Pentru că este vară — anotimp al exuberanţei, al tinereţii — este şi... Agenţia Tulcea a B.T.T., o agenţie ce-şi află marginea la ţărm de mare şi de Dunăre, dar fără de limite, atunci cînd vorbim de modalităţi de a face turism, de a te destinde...

Aceasta a fost impresia pe care am trăit-o parcurgînd cu ochii minţii cuvintele interlocutorilor mei, doi dintre „veteranii" turismului pentru tineret. Aveam să aflăm că, pe lîngă o puternică bază materială, agenţia este „dotată" şi cu multă dragoste pentru turism. Demonstraţia urmează...

CONTINUITATE ŞI MODELARE ÎN ACTUALITATE

— Aşadar, în turismul tulcean pentru tineret, anul 1986 reprezintă o perioadă deosebită...

— Desigur, şi aceasta pentru că acest an cuprinde semnificaţii aparte pentru devenirea patriei. În luna mai s-au împlinit 65 de ani de la crearea Partidului Comunist Român — fapt care ne-a mobilizat în a organiza acţiuni deosebite, cu un bogat conţinut politic şi educativ. Am procedat la organizarea unor acţiuni turistice în programul cărora au fost prevăzute vizitarea unor obiective ca : Muzeul de istorie a P.C.R., a mişcării democratice şi revoluţionare din România, Complexul muzeistic Văcăreşti, Muzeul de istorie al R.S.R., muzeul de la Doftana.

Pînă la finele anului, la acest gen de acţiuni estimăm că vor participa peste 4 000 de tineri din judeţ.

Omagierea glorioasei aniversări a partidului reuneşte însă şi alte acţiuni menite a veni în întîmpinarea dorinţelor tinerilor în a le face cunoscute trecutul de luptă al poporului român, activitatea revoluţionară a partidului. Avem prevăzute şi s-au şi desfăşurat acţiuni turistice în judeţul Tulcea cît şi în judeţele limitrofe care au incluse în program vizitarea unor obiective ca: Monumentul independenţei de pe colnicul Hora, cetăţile daco-romane din judeţele Tulcea şi Constanţa, statuia lui Mircea cel Bătrîn, Mausoleul eroilor şi muzeul din Mărăşeşti, Monumentul eroilor de la Soveja, Monumentul eroilor de la Adamclisi etc.

În luna ianuarie, la acţiunea desfăşurată sub genericul „Conducător de ţară, creator de istorie" am organizat excursii de cîte două zile la Bucureşti, la care au participat peste 800 tineri, cu care prilej s-a vizitat expoziţia omagială „Mărturii ale dragostei, preţuirii şi recunoştinţei adînci manifestate de întregul popor şi partid faţă de tovarăşul Nicolae Ceauşescu, secretar general al P.C.R., preşedintele R.S.R.". Tot astfel, am alcătuit itinerarii, sub genericul Ctitorii ale Epocii Nicolae Ceauşescu la obiective care vorbesc de puternica dezvoltare economică şi socială a patriei, în judeţele Tulcea, Constanţa, Galaţi, Brăila, Vrancea, Ialomiţa, Călăraşi, Buzău, Prahova. La aceste acţiuni au participat cîteva mii de tineri, elevi, muncitori, specialişti din diferite localităţi ale judeţului nostru.

O NOUĂ DIMENSIUNE A DIALOGULUI CU NATURA

— Ce anume nu trebuie să omitem cînd vorbim de Agenţia Tulcea a B.T.T.

— Delta Dunării, cu universul ei mirific...

— Şi care ar fi legătura dintre agenţie şi Deltă?

— Dragostea tinerilor pentru natură, pentru frumuseţile ei nerepetabile. Agenţia vine în sprijinul împlinirii aspiraţiei tineretului organizînd excursii cu durată variabilă pe diferite trasee din Deltă, atît în sezon cît şi în extrasezon. Cu hidrobuzul „Tineretul" — o zi pe traseul Tulcea-Crişa-Roşu-Lacul Fortuna-Maliuc-Tulcea, cu nava Dormitor „3 100" — excursii itinerante ca de altfel şi cu pontonul dormitor, de circa 4 zile, pe trasee, cum ar fi Tulcea-Maliuc-Crişan-Sulina-Canalul Busurca-Roşu-Crişan-Mila 23-Tulcea etc.

Pentru tinerii care vizitează Tulcea organizăm aşa numite acţiuni de orientare şcolară, în cadrul cărora se vizitează zona de vest a municipiului, platforma industrială, se efectuează turul oraşului.

Pentru tinerii din Tulcea cuprindem în programul agenţiei, îndeosebi la sfîrşit de săptămînă, drumeţii în zonă, concursuri de orientare turistică, întreceri sportive. De asemenea, sprijinim cercul de turism de la Combinatul metalurgic Tulcea în vederea întreţinerii în bune condiţii a spaţiilor de la Cabana Ilgani şi pentru amenajarea zonei în aşa fel ca un număr sporit de tineri să-şi poată petrece aici timpul liber în mod instructiv-educativ.

— Un punct distinct în programul agenţiei îl ocupă Satul de vacanţă Roşu.

— În acest sens trebuie să amintim că pentru fiecare perioadă a sejurului în acest deosebit de frumos punct turistic realizăm programe atractive, în care agrementul se îmbină fericit cu instruirea. Partidele de pescuit sportiv, plimbările de agrement cu bărcile sînt urmate de seri culturale, de vizionări de filme, de expuneri interesante....

— Aşadar, o invitaţie, pe traseele turismului pentru tineretul tulcean...

ŞTIAŢI CĂ...

...ORGANIZEAZĂ an de an excursii pe trasee ce străbat întreg teritoriul ţării pentru peste 21 000 de tineri din întreprinderile şi instituţiile judeţului?

...A ACORDAT sprijin cercurilor de turism, tinerilor care şi-au manifestat dorinţa de a organiza diverse activităţi turistice — numărul acestor tineri ridicîndu-se, pentru anul trecut, la peste 40 000?

...ASIGURĂ anual pentru un număr de peste 600 tineri odihna în bazele B.T.T. cît şi în alte baze închiriate?

...AN DE AN a organizat excursii în străinătate la care au participat circa 1 500 tineri, din care 1 200 în R.P. Bulgaria?

...ÎN LUNA SEPTEMBRIE va fi gazdă primitoare şi organizatoare a Zilelor turismului tulcean pentru 2 000 tineri, acţiune amplă care cuprinde atît vizite la principalele obiective economice din judeţ, cît şi deplasări în mirifica Deltă a Dunării?

...ASIGURĂ realizarea unui sejur plăcut în Satul de vacanţă pentru circa 400 tineri pe sezon?

...OFERĂ servicii de calitate pentru toţi cei 10 000—11 000 de tineri care vizitează anual judeţul?

Agenţia judeţeană a B.T.T....

Un „intermezzo" turistic:

Satul de vacanţă Roşu

Undeva între cer şi pămînt, undeva între pămînt bătătorit şi mare se află şi punctul turistic pentru tineret al cărui inedit este pe departe de neegalat în peisajul românesc: Satul de vacanţă Roşu. *Situat în Delta Dunării, între lacurile Roşu, Puiu şi respectiv Lumina, satul de vacanţă, o insulă a „Universului de tînăr" într-o mare de verdeaţă, polarizează an de an atenţia sutelor de tineri vizitatori. Pentru că, pe lîngă nebănuitele frumuseţi ale naturii, pe care ajungi, aici, să ţi le apropii, să le simţi, să le cunoşti, Satul de vacanţă Roşu posedă tot ceea ce face parte din „panopticul" turismului modern: o bază materială dezvoltată: bărci pentru plimbări în „cotloanele" neştiute ale împrejurimilor dar şi pentru pescuit sportiv — care, în paranteză fie spus, nu mai este deloc sportiv pentru că, de fiecare dată, „scorul" este favorabil pescarului şi adesea „astronomic", dată fiind abundenţa în peşte a locului —, un club înzestrat cu cele trebuitoare în vederea desfăşurării unor atractive seri cultural-distractive, pentru dans, cantină, terenuri de sport etc. Roşu are o capacitate de cazare de 126 locuri (60 în căsuţe tip Dora — cu cîte două camere a două paturi, cu grup sanitar, fiecare căsuţă avînd şi instalaţii solare pentru încălzirea apei —, alte 60 locuri în căsuţe tip camping, 6 locuri în vila „Nufărul"). Farmecul locului este dublat de atractivitatea programului pe care gazdele ni-l pregătesc şi care, evident, poate suferi, şi suferă, modificări. Spre exemplificare vă prezentăm un program-cadru pentru 6 zile pe care ni l-au pus cu amabilitate la dispoziţie gazdele:*

6 ZILE DE VACANȚĂ

Ziua I

— **ora 16,00 — La club** — înscrierea tinerilor pentru jocurile din „Cupa Deltei — '85", la următoarele discipline sportive: volei, minifotbal, tenis de masă, tenis de cîmp.

— **ora 17,00 — La debarcader** — pescuit sportiv, plimbări agrementale cu bărci la rame, jocuri de plajă și marinărești. — **La club** — înscrieri pentru participarea la concursurile de muzică populară, muzică ușoară, muzică folk, umor, recitare, dans.

— **ora 20—22,30 La club** — seară cultural-distractivă și dans; — prezentarea filmului „Delta necunoscută"

— Vizionarea programului TV.

Ziua a II-a

— **ora 9,00 — Terenurile de sport** — „Cupa Deltei-85": preliminarii la volei, minifotbal, tenis de cîmp.

— **La club** — preliminarii la șah și tenis de masă.

— **La debarcader** — concurs de pescuit sportiv;

— excursie cu bărci la rame pe lacurile „Puiu" și „Potcoava", canalele din împrejurimi.

— **ora 16,30 — Terenurile de sport:** continuarea întrecerilor (preliminarii)

— **La club:** Expunere: Activitatea U.T.C. și U.A.S.C.R. — privind participarea tineretului la înfăptuirea Programului Congresului al XIII-lea al P.C.R.

— Audiții muzicale

— Studierea colecțiilor de reviste și ziare (Scînteia, Scînteia Tineretului, Delta).

— **La debarcader** — pescuit sportiv, canotaj popular, plajă, baie.

— **ora 19—22,30 — La club** — Discoteca Tineretului (dans)

— Concurs de muzică ușoară.

— **Platforma sud** — Foc de tabără (programul va fi realizat cu concursul participanților la tabără).

Ziua a III-a

— **ora 9,00 — La terenurile de sport** — „Cupa Deltei — 85", la volei, minifotbal, tenis de cîmp

— **La club** — „Cupa Deltei — 85", la șah și tenis de masă.

— **La debarcader** — jocuri marinărești.

— excursii cu bărci la rame pe lacul Roșu.

— **ora 15,30 — La club** — „Cupa Deltei — 85", la șah, tenis de masă.

— Dezbatere: „Roadele politicii partidului de dezvoltare a tuturor județelor țării — județul Tulcea."

— **La debarcader** — Excursie cu șalupa la Caraorman cu vizitarea pădurii și a cherhanalei cu același nume pentru grupurile R.D.G.

— **ora 20,30—22,30 — La club** — Concurs de muzică populară, folk, recitări dotate cu premii.

— Jocuri de cabană, dans.

— Vizionarea programului Tv.

Ziua a IV-a

— **ora 9,00 — Terenurile de sport:** „Cupa Deltei — 85", semifinale la volei, minifotbal, tenis de cîmp.

— **La club** — „Cupa Deltei — 85" — la șah și tenis de masă.

— Delta Dunării, în imagini — prezentare, fotografii.

— **La debarcader** — Plimbări agrementare cu bărci la rame.

— Pescuit sportiv.

— **ora 16,00 — La terenurile de sport:** Întreceri sportive la volei, minifotbal, tenis de cîmp, între învingătorii finalelor și selecționate ale tinerilor ce nu s-au clasat pe locul I.

— **La club:** Expunere: „Cunoașterea legilor țării, datorie de onoare a fiecărui cetățean".

— Concurs de recunoaștere a florei și faunei Deltei Dunării.

— **La debarcader** — Excursie cu bărcile în împrejurimile taberei.

— Pescuit sportiv.

— **ora 20—22,30 — La club** — Vizionarea filmelor „Lebedele", „Histria", „Heracleea".

— Jocuri distractive și de cabană.

— Concursuri de recitări și umor.

— Discoteca tineretului.

Ziua a V-a

— **ora 9,00 — Terenurile de sport** — „Cupa Deltei-85", finalele la volei, minifotbal, tenis de cîmp.

— **La club** — „Cupa Deltei-85", finalele la șah și tenis de masă.

— Audiții muzicale.

— Expunere: Poziția U.T.C. și U.A.S.C.R. față de principalele probleme din mișcarea internațională de tineret și studenți.

— **La debarcader** — Jocuri marinărești.

— Concurs de canotaj popular, jocuri de plajă.

— **ora 16,30 — La terenurile de sport:** Întreceri sportive între cîștigătorii finalelor la volei, minifotbal și tenis de cîmp, cu echipaje de pe pontoanele excursiilor de 4 zile.

— **La club** — Vizionarea programului Tv.

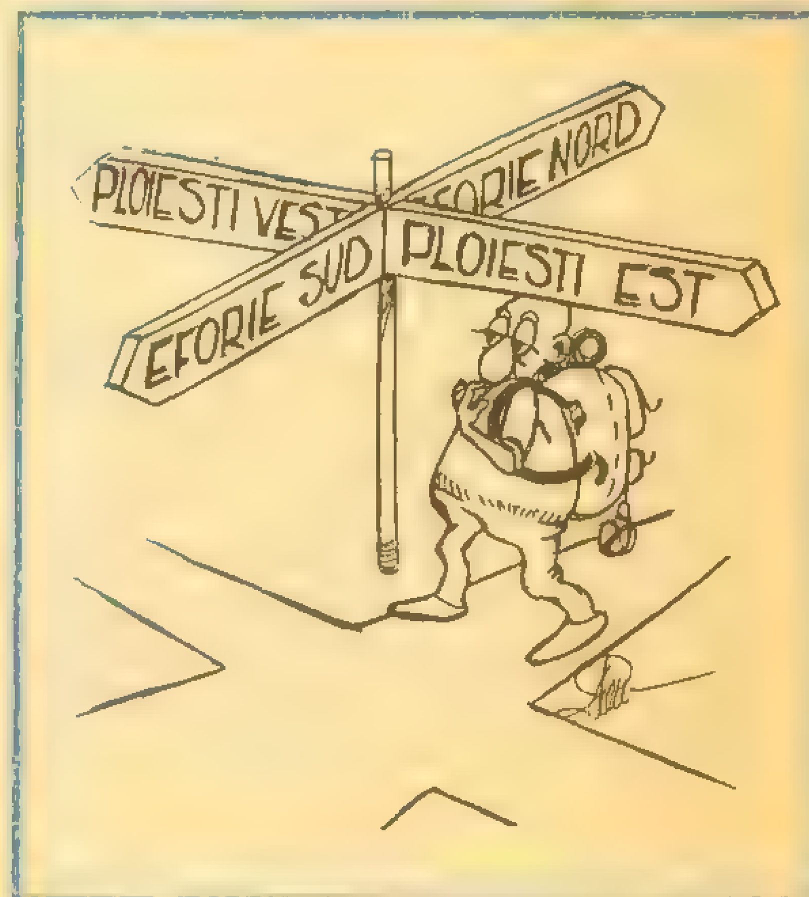
— Jocuri de șah și remy.

— Jocuri recreative — distractive.

— **ora 19,30—23,30 — La club** — Seară cultural distractivă și de dans.

— Premierea cîștigătorilor din cadrul „Cupei Delta — 85".

— **Platforma sud:** Foc de tabără.

Ziua a VI-a

— **ora 9,00 — La debarcader:** — plimbări agrementare cu bărci la rame pe canalele și ghiolurile din împrejurimi.

— pescuit sportiv.

— **ora 12,30:** Îmbarcarea și deplasarea cu hidrobuzul „Tineretul" pe traseul: tabăra Roșu-Lacul Roșu-Canalul Busurca-Brațul Sulina-Crișan-Maliuc-Tulcea.

DELTA DUNĂRII

GHID TURISTIC

Delta Dunării se află la întretăierea paralelei 40 latitudine nordică cu meridianul 29 longitudine estică. Frumuseţea şi originalitatea cadrului său natural fac ca Delta să fie considerată drept o zonă turistică cu caracter de unicat şi de prim rang nu numai printre celelalte zone turistice din ţara noastră ci şi din Europa.

● Suprafaţa totală a Deltei este de 5800 km² din care 4 423 km² pe teritoriul R. S. România şi 1 377 km² pe teritoriul U.R.S.S.

● Delta Dunării se numără printre deltele mari ale globului, fiind a treia ca mărime în Europa după Delta Volgăi (12 000 km²), şi Delta Kubanului (9 000 km²) şi a 21 în lume.

● Acţiunile turistice specifice Deltei află condiţii optime de practicare aproximativ 5 luni pe an, din luna mai pînă în luna octombrie, perioadă caracterizată printr-o temperatură medie de 19°C, prin cantităţi reduse de precipitaţii (sub 20 mm), prin numărul mic al zilelor ploioase, nebulozitate redusă, durata mare a strălucirii soarelui.

● Particularităţile cadrului natural, climatul blînd precum şi celelalte condiţii de mediu au determinat dezvoltarea unei flore şi faune diverse, fără comparaţie în restul Europei. Marea varietate şi bogăţie de specii din avifaună a făcut ca Delta să fie cunoscută de turişti ca un „paradis al păsărilor".

● În stufărişuri, pe grinduri, în zăvoaie, trăieşte o „populaţie" înaripată formată din 327 specii, care reprezintă 80,5 la sută din avifauna României (care cuprinde un număr de 401 specii).

● Aici pot fi întîlnite: cerbul, căpriorul, vulpea, dihorul de stepă, dihorul pătat, bursucul, ca şi speciile de mamifere de apă vidra, nurcă, hermina, nevăstuica etc.

● Rezervaţiile naturale din Deltă ocupă o suprafaţă de 41 500 ha, dintre care amintim rezervaţiile Roşca — Buhaiova — Hrecişca; Perişor — Zătoane; Periteaşca — Leahova — Portiţa. **Rezervaţiile naturale Roşca — Buhaiova — Hrecişca şi Letea, alături de Parcul naţional Retezat şi Pietrosul Mare al Rodnei au fost incluse în reţeaua mondială a rezervaţiei biosferei care numără în prezent peste 170 de ecosisteme reprezentative de pe toate continentele lumii.**

Excursii în Delta Dunării

I. Excursii de o zi cu hidrobuzul „Tineretul", pe traseul Tulcea-Crişan-Roşu-Mila 23-Lac Fortuna-Maliuc-Tulcea.

Grup 60 + 1 + ghid, preţ informativ: elevi 154 lei, tineri retribuiţi 178 lei.

În preţ este inclus transportul şi se asigură un prînz pescăresc, se vizitează hotelul „Lebăda", Satul de vacanţă Roşu, Satul pescăresc Mila 23, cherhanaua, Satul Maliuc.

II. **Excursii de 2 zile cu nava dormitor „3100"**, pe următorul traseu: Tulcea-Ceatal-Sf. Gheorghe-Partizani-Maliuc-Crişan-Mila 23-lac Fortuna-Maliuc-Tulcea.

Preţ informativ: elevi — 337 lei, tineri retribuiţi 368 lei.

Se vizitează satul pescăresc Mila 23, hotelul „Lebăda", cherhanaua, se organizează pescuit în zona lacului Fortuna, se vizitează comuna Maliuc.

Grupul va fi format din minim 45 tineri, plecarea în excursie se face în ziua 1 ora 14, întoarcerea în ziua a treia, ora 10.

III. **Excursii de 4 zile cu pontoane dormitor**, pe traseul Tulcea-Maliuc-Crişan-Sulina-Canalul Busurca-Satul de vacanţă Roşu-Canalul Litcov-Crişan-Dunărea Veche-Mila 23-Lacul Fortuna-Maliuc-Tulcea.

Preț informativ : elevi — 530 lei, tineri retribuiți — 580 lei, puncte de staționare : 1 zi la Sulina, 2 zile la punctul B.T.T. Puiu.

Se vizitează orașul Sulina (cu program de plajă la mare și participarea la acțiunile de la clubul tineretului), punctul Puiu (plajă, pescuit sportiv, plimbări de agrement cu barca, jocuri sportive, discotecă la clubul Satului de vacanță Roșu), Satul pescăresc Mila 23, și cherhanaua, comuna Maliuc. (În cazul scăderii nivelului apelor de la punctul B.T.T. Puiu se pleacă direct la Tulcea). Grupurile vor fi formate din 36 persoane, programul începînd cu cazarea din preziua excursiei, asigurîndu-se 4 pensiuni complete, plecarea în ziua I a excursiei, orele 9, și întoarcerea în ziua a patra, orele 16,30.

IV. **În perioada de sezon se organizează excursii de o zi în Deltă** pe traseul Tulcea-Maliuc-Crișan-Mila 23 sat-Canal-Șontea-Lac Fortuna-Maliuc-Tulcea.

Transportul se face cu bac motor, plecarea la ora 9, întoarcerea la orele 16. Grup minim 50 tineri. preț informativ : elevi — 58 lei tineri retribuiți 90 lei.

CU CERCURILE DE TURISM PE ITINERARIILE TINEREȚII

Constituite în unități economice, instituții, localități rurale, de către tinerii iubitori ai naturii, ai turismului, în general, cercurile de turism oferă, prin activitățile ce le întreprind, imaginea prospețimii proprie tinereții, exuberanței — rostuită spre petrecerea cît mai utilă și plăcută a timpului liber. Din cele 89 de cercuri active din județ, 22 își au „sediul" în întreprinderi economice, 6 în instituții, 42 la sate, 8 — în sfera serviciilor și 11, în școli.

Între acestea, se detașează **Cercul de turism „Delta Dunării"**, de la Centrala „Delta Dunării" cu al cărui președinte ne-a fost dat să ne întîlnim în capitala județului, Tulcea. De o exuberanță molipsitoare, Vasile Loghin, inginer din cadrul centralei, avea să ne prezinte o „desfășurare" de forțe nemaiîntîlnită pînă aici. Și aceasta, pentru că a vorbi de Cercul de turism „Delta Dunării" înseamnă să vorbești despre circa 1 000 de tineri, cîți participă la acțiunile întreprinse de cerc, tineri de felurite profesii din cele 14 unități ale centralei. La un atare număr de „candidați" pe itinerariile tinereții este, evident, nevoie de o inimă — care, aici, poartă numele de consiliu al cercului de turism — și care elaborează „strategia" deplasărilor... Și, firesc, urmează acea înșiruire care dă dimensiunea dragostei acestor tineri pentru natură, fie vorba de deltă, munte ori șes. Căci ei îndrăgesc deopotrivă valurile mării, ca și colinele și piscurile semețe ale Carpaților, văile munților noștri, cum este și Valea Prahovei — ținta atîtor și atîtor acțiuni turistice ale cercului.

Tot ei sînt aceia pe care îi aflăm pe pontoanele dormitor, pe itinerariile Deltei Dunării, unde participă cu dorința, ca și cu fapta, la programul amplu de dezvoltare și amenajare complexă a Deltei Dunării. Și nu o dată, regăsim în aceste deplasări numele unor tineri, împătimiți ai naturii, ai turismului, cum sînt : Adina Ionescu, Lidia Filip, Anica Șotrea, Leonid Popov, Nicu Pavel, Doru Drăgulescu, Cristina Cioacă, Atena Ciortan.

Pentru viitorul apropiat și-au propus să înființeze un cerc de turism specializat — cerc nautic, pentru că, după cum chiar ei o și afirmă, **„aici avem poate cele mai bune condiții din țară pentru a face turism, și îndeosebi turism nautic"**. Un deziderat care, și prin faptele lor, capătă consistența certitudinii...

DESPRE SERVICII — DESPRE CALITATE

Una dintre cele mai importante laturi ale activității agenției este aceea a prestărilor de servicii — domeniu în care s-a înregistrat un substanțial spor calitativ. Suportul material este unul dintre cele mai bogate din țară, căci Agenția B.T.T. Tulcea dispune printre altele de : 3 șalupe remorcher („Greaca", „Păpurișul", „Furtuna"), o navă de pasageri, renumita „Tineretul", cu 63 locuri, o navă dormitor — ND 3100 — de 56 locuri în cabine de cite 4 locuri, un bac motor — „Dumbrava Roșie", o șalutpă remorcher — „Arundo", un ponton de acostare, o șalupă rapidă — „Sirena", pentru intervenții etc.

● Cele mai cunoscute servicii pe care ți le poate oferi agenția sînt cele de cazare, masă și... de ce nu, divertisment de la Satul de vacanță Roșu din Deltă. Acest punct turistic este binecunoscut de acum nu numai datorită frumuseții peisajului, Roșu fiind la mijloc de ape, și ci datorită facilităților pe care ți le poate oferi : pescuit, sport, seri culturale de neuitat...

● Agenția poate asigura derularea unor programe de cîte 1—6 zile în Delta Dunării, cu deplasări pe litoral cît și în R.P. Bulgaria.

● La fine de săptămînă agenția invită tinerii în zonele de pădure, Celic-Dere sau Cocoș, la Ilgani, unde se află cabana C.M. Tulcea, la scurte excursii cu pontoanele dormitor.

● Tot agenția este aceea care se preocupă și de rezervarea unor locuri la transport C.F.R., cu vaporul, își oferă serviciile celor care doresc să viziteze Litoralul — cu servicii la Costinești și Constanța.

● La cerere, agenția organizează excursii pentru vizionarea unor competiții sportive, poate efectua rezervări de locuri la diferite spectacole, ori alte manifestări culturale, sportive din diferite zone ale țării.

● ADRESA AGENȚIEI : Tulcea, strada Babadag, bloc 1, telefon 915/1 24 96.

Vestigii ale trecutului și...

...certitudinile viitorului

Loc de popas pe uscat...

...și la apă

INVITAȚIE

PE TRASEELE AGENȚIEI

B.T.T. TULCEA

EXCURSII DE O ZI

I. **LA BUCUREȘTI** (transport : tren, vagoane special rezervate). Se vor vizita : Muzeul de istorie al partidului și a mișcării democratice și revoluționare, Muzeul de istorie al R.S.R., Muzeul militar central, Palatul Republicii, Palatul M.A.N., Ateneul Român, Teatrul Național, Complexul expozițional Casa Scînteii. Plimbare cu Metroul. În București se asigură autocare pentru vizionarea obiectivelor cuprinse în program.

II. **TULCEA-CONSTANȚA-CANAL DUNĂRE-MAREA NEAGRĂ-ECLUZA AGIGEA**

— transport autocar, grup 44 + 1 + ghid, preț informativ : elevi, 88 lei ; tineri retribuiți, 95 lei.

Se vor vizita : Șantierul Naval Constanța, Canalul Dunăre-Marea Neagră, Ecluza Agigea.

III. **TULCEA-MĂCIN-BRĂILA-GALAȚI-ISACCEA**

— transport autocar, grup 44+1 + ghid, preț informativ : elevi — 82 lei, tineri retribuiți — 100 lei.

Se vor vizita : Șantierul Naval Brăila, Șantierul Naval Galați.

IV. **„TURUL EXPLOATĂRILOR MINIERE"** — pe traseul **Tulcea-Somova-Cerna-Altîn-Tepe-Babadag-Sarichioi-Mahmudia.**

— transport autocar, grup, 44 + 1 + ghid, preț informativ elevi — 75 lei, tineri retribuiți — 90 lei.

Se vor vizita exploatările miniere Somova, Cerna, Altîn-Tepe, Mahmudia.

TURISMUL NAUTIC — REPER TULCEAN

Cu hidrobuzul „Tineretul" al agenției B.T.T. Tulcea orice început e de bun augur...

EXCURSII DE 6–8 ZILE

I. **Tulcea-Brăila-Brașov-Tg. Mureș-Cluj-Oradea-Alba Iulia-Sibiu-Rm. Vîlcea-Pitești-București-Giurgiu-Russe (R.P.B. — 1 zi)-Giurgiu-București-Hîrșova.**

II. **Tulcea-Brăila-Galați-Focșani-Brașov-Sibiu-Deva-Timișoara-Drobeta Turnu Severin-Craiova-Alexandria-Giurgiu-Russe (R.P.B. — 1 zi)-Giurgiu-București.**

— transport autocar, grup 44 + 1 + ghid, preț informativ 1 250 lei.

Se vor vizita Muzeul județean Brașov, Cetatea Brașovului și fortificațiile din țara Bîrsei, Muzeul Scheii Brașovului, Muzeul de artă Tg. Mureș, Casa memorială Avram Iancu-Tg. Mureș, Muzeul de istorie și etnografie al Transilvaniei — Cluj, Casa „Matei Corvin" — Cluj, Muzeul memorial „Emil Racoviță" — Cluj, Obeliscul lui Horea, Cloșca și Crișan, Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazu — Alba Iulia, Muzeul Bruckenthal — Sibiu, alte obiective de pe traseu.

III. **Tulcea-Brăila-Focșani-Bacău-Piatra Neamț-Suceava-Iași-Vaslui-Bîrlad-Galați.**

— transport microbuz, 16 locuri, preț informativ : elevi — 1 300 lei, tineri retribuiți — 1 500 lei.

Se vor vizita : Muzeul Unirii Focșani, Muzeul de istorie Bacău, Casa memorială „George Bacovia" — Bacău, Muzeul memorial „Calistrat Hogaș" — P. Neamț, Cetatea Neamțului — P. Neamț, Casa memorială „Ion Creangă" — Tg. Neamț, Muzeul „Ștefan cel Mare" — Tg. Neamț, ruinele cetății de scaun a Moldovei — Suceava, Muzeul Unirii, Palatul culturii din Iași, Mausoleul lui Constantin Țurcan (Peneș Curcanul) — Vaslui, alte obiective de pe traseu.

Emeric Szekely

La revedere Tulcea, pe curînd !...

Medresa Barak Khan, monument din secolul al XVI-lea strălucește sub soarele darnic al Tașkentului

ORAȘUL fîntînilor arteziene

Plecasem mulțumit din Novosibirsk spunînd, poate pentru totdeauna, adio Siberiei.

Trei ore de zbor, timp în care am putut observa trecerea destul de netă de la verdele compact și viguros al taigalei siberiene la galbenul roșietic al nisipurilor deșertice ale Kazahstanului și apoi ale Uzbekistanului. De la înălțimea avionului nu-mi este greu să descifrez oaza de verdeață abundentă a Tașkentului, formată din nenumăratele parcuri și peluze de iarbă ori grădini interioare ascunzînd vile sau blocuri mari nou construite. Îmi dădeam astfel seama că orașul este nou, vîrsta lui de numai un deceniu și jumătate fiind puternic marcată de devastatorul cutremur din 26 aprilie 1966. Deși reconstruit din temelii într-un timp record, Tașkentul mai este dominat de macaralele ce de sus îmi păreau un fel de cîrlige minuscule.

...Din îndepărtata Siberie mai făceam așadar cîțiva „pași" spre casă (vreo trei-patru mii de kilometri!?), apropiindu-mă de capitala mai recentă a Uzbekistanului ; o numesc mai recentă deoarece străvechea capitală — frumosul oraș Samarkand — a rămas astăzi un fel de capitală... turistică.

La ora prînzului aterizez pe aeroport, singura poartă aeriană situată în imediata vecinătate a orașului, spre deosebire de celelalte aeroporturi sovietice aflate la 30—50 kilometri distanță. Știind dinainte că la marginea orașului se află două lacuri — Waht și Rahat — despărțite de o șosea, mă folosesc de un taxi, luat împreună cu o pereche de localnici avînd aceeași direcție cu mine, și mă trezesc în inima unui... ștrand, unde îmi alesesem dinainte locul de cort, pentru prima noapte.

De jur-împrejurul lacului mii de oameni se răcoreau în apa cristalină făcîndu-și mai suportabilă temperatura de peste 40 de grade la...soare care, în condițiile Asiei Centrale, părea și mai ridicată. Vă puteți deci imagina lesne cum puteam arăta eu în trening, în mijlocul acestor oameni bronzați (de soare, firește, peste culoarea lor în general mai tuciurie !) stînd pe iarbă, pe nisip ori pe bănci special amenajate, mîncînd piersici, caise, struguri și alte bunătăți ale naturii în timp ce mie „îmi lăsa gura apă" ; de o săptămînă nu mai știam ce-i aia o fructă... Mă acomodez repede cu peisajul, nu prea încîntător aici la margine de oraș încă în construcție ; îmi instalez cortul sub privirile nedumerite ale trupurilor goale, uitîndu-se la mine ca la unul picat din lună. În cîteva minute eram ca și unul de-al lor : cu slipul pus pe mine mă pierdeam ușor în mulțime, înotînd și eu la fel ca ceilalți ; numai ochii îmi erau tot timpul pe cort. Recunosc că la un moment dat nu mai pot suporta „războiul psihologic" dus cu nevinovăție de tinerii din jurul meu și-l atac pe unul să-mi spună de unde se pot cumpăra fructe ; și dac-ați ști ce fructe au uzbecii!? ; sau cel puțin așa îmi apăreau mie atunci.... Cînd aud că trebuie să merg un kilometru pînă la primul magazin sau chioșc, lăsîndu-mi cortul atîta vreme singur, înghit în sec și-mi spun că a doua zi dimineață piața de fructe va fi primul meu obiectiv.... turistic.

Seara, pe la apusul soarelui, lumea se retrage, precum facem și noi bucureștenii părăsind salba de lacuri din nordul orașului, iar eu rămîn singur doar cu șoseaua pe care continuau să zburde herghelii de cai putere ; deasupra capului păsări argintii ce-și luau zborul de pe aeroportul aflat la numai cîțiva kilometri îmi întrețineau singurătatea care de altfel nu mă îngrijora cîtuși de puțin. Cum prin Siberia nu prea avusesem nici timp nici condiții pentru a mă ocupa de... spălat rufe, socotesc că cel mai nimerit lucru este să o fac aici ; tot nu aveam (nici nu puteam avea în acele condiții!) ce face pînă la căderea definitivă a nopții. Îmi scot frumușel din rucsac tricourile pe care mi le spălasem cu sîrg și pe la Paris ori la Lago Maggiore, apucîndu-mă serios de treabă ; fac același lucru cu ciorapii, batistele și alte boarfe adunate „la murdare" prin Siberia. Abia la orele 23 apar stelele și luna în chip de seceră, pe un cer senin ; eu mă gîndeam cu dor la cerul meu de acasă pe care „umblă" aceleași stele și aceeași lună numai că...

...A doua zi mă înființez direct în piață dar nu înainte de a-mi lăsa rucsacul la cel mai mare hotel al orașului, „Uzbekistan", potrivit unei reguli de-a mea devenită deja tradiție. În piață există și un bazar cu de toate. Mirosul mîncărurilor parfumate cu fel de fel de mirodenii specifice locului îmi pătrundea în nări într-un fel agresiv și tentant. El era degajat de mîncarea ce se servea direct dintr-un ceaun suficient pentru o sută de persoane ; vă dați seama, sper, că n-am rezistat și mi-am comandat și eu o porție de ciorbă cu carne de oaie în care erau puse de-a valma tot soiul de legume ; mi-am luat deci masa în aer liber, într-o atmosferă specific uzbekă, dominată de fesurile negru-argintii ale bărbaților de toate vîrstele. Plătesc cele cîteva zeci de copeici și-mi continui drumul spre tarabele după care jinduiam parcă și mai tare acum, chiar dacă eram cu burta plină ; mie îmi trebuiau totuși fructe! Sondez mai întîi terenul pentru a vedea ce prețuri au, oprindu-mă la o frumoasă țigăncușă cu struguri și piersici. Îmi cumpăr fără să cîrtesc la preț (destul de pipărat dealtfel, două ruble) un kilogram de struguri negri, un fel de Hamburg de prin părțile mele, și un alt kilogram de piersici uriașe, lucioase și roșii la culoare. În cîteva minute sacoșa rămîne goală, iar eu abia dacă îmi mai puteam purta pîntecele bine pus la cale, devenit, contrar stării lui obișnuite, perfect rotund...

Dacă s-a întîmplat să încep descrierea micului meu periplu prin Tașkent tocmai cu aspecte... gastronomice, nu-i mai puțin adevărat că șederea mea aici a fost marcată și de unele momente mai dense pe planuri mai complexe..., unele dezvăluind chiar anumite subtilități.

SUPERLATIVELE Deltei Dunării

● Cea mai bogată faună ornitologică din lume (peste 250 de specii) ;
● Cea mai compactă suprafață stufifolă de pe glob (240 000 ha) ;
● Cel mai tînăr de pe continentul Europa (în fiecare an înaintează cu cca 30 m de uscat mai mult) ;
● Cel mai mare lac din țară (Razim cu o suprafață de 36 000 ha) ;
● Cea mai scurtă iarnă din țară (20 de zile cu 0°C) ;
● Cea mai întinsă plajă de pe litoralul românesc (cca 30 km lungime și 1—2 km lățime, între Sf. Gheorghe și Sulina) ;
● Cea mai mare altitudine în Deltă (47 metri — insula Popina) ;
● Cea mai mare adîncime în Deltă (38 metri, pe brațul Chilia) ;
● Cel mai vechi braț de vărsare a Deltei (Sf. Gheorghe) ;
● Cel mai mare grind (Letea care are o suprafață de 17 000 ha) ;
● Cel mai lung braț de vărsare (Sf. Gheorghe, lung de 113 km) ;
● Cel mai lat braț de vărsare (Chilia cca 1 000 metri în zona de mijloc).

Tudor Alexandru

O scurtă caracterizare generală a orașului ar putea începe cu faptul că, deși la reconstrucția lui au contribuit toate republicile unionale, unitatea arhitectonică și urbanistică — puternic influențată de stilul tradițional al artei uzbece — nu i-a fost cu nimic știrbită ; cu toate acestea pot fi recunoscute fără prea mare dificultate cartierele sau anumite construcții singulare înălțate de ruși, ucrainieni, de republicile baltice sau de cele „surori" din Asia Centrală. Bătîndu-i străzile în lung și-n lat timp de aproape o săptămînă, i-am putut descifra alte două trăsături definitorii ; și nu cred că s-ar găsi cineva să mă contrazică, ele fiind realități întîlnite la tot pasul : mai întîi, Tașkentul este cel mai verde oraș pe care l-am cunoscut ; mi s-a părut că nu albul clădirilor — de o dominanță categorică — este cel care prevalează, primind vegetația în complementaritate, ci lucrurile se petrec exact invers : verdele a lăsat să fie „spart" în monotonia lui plăcută de zidurile imaculate. Și nu am constatat aceasta doar din avion sau de pe stradă; pentru a mă convinge că nu-i doar o impresie, m-am urcat la ultimul etaj — al 23-lea — al hotelului „Uzbekistan", situat în centrul orașului.

În al doilea rînd, edilii l-au înfrumusețat într-un mod original, sute de fîntîni arteziene fiind amplasate în scuaruri ori în mari piețe, în parcuri sau la întretăierea de străzi, în fața Teatrului Academic de Stat „Alișer Navoi" sau a Muzeului Lenin ori, să nu vă surprindă!, la marginea orașului. Cele din zona centrală funcționează pînă noaptea tîrziu. Arșița din timpul zilei este mult atenuată de vaporii ce se degajă continuu din jeturile de apă, înscriind pe cerul albastru jocuri și forme multicolore, înviorătoare.

În timpul preumblărilor mele am avut posibilitatea să-i cunosc și unele aspecte de „intimitate" citadină ; de la transportul în comun la suprafață, bine organizat și dotat cu toate tipurile de mijloace de transport — inclusiv acele „marșrutka", asemănătoare cu „maxi-taxiurile" noastre de pe străzile Capitalei — pînă la cel subteran — metroul — cu stații dominate tot de culoarea albă, de-abia dat în folosință de cîțiva ani, aflat în extensiune pe alte coordonate geografice ale orașului ; de la cantinele-restaurant curate, frumos întreținute și bine aprovizionate — unde, firește, am luat și eu masa de mai multe ori — pînă la bucătăria „în aer liber" din cadrul bazarului, unde, precum v-am zis, mi-am permis un prînz copios ; de la Muzeul Lenin, adăpostit într-o clădire reprezentativă pentru ceea ce înseamnă combinația dintre tradiție și modernitate în arhitectură, pînă la „Muzei Prikladnovo Iskustva", adică Muzeul de artă populară și de etnografie, amenajat cum nu se poate mai nimerit într-un fel de conac al unui fost mare bogătaș de odinioară. Aici merită să ne oprim cîteva clipe în plus. Mai întîi fiindcă vreau să vă spun că — spre surprinderea mea — l-am nimerit destul de greu, oamenii necunoscîndu-i exact situarea în spațiu ; apoi, deoarece, odată ajuns aici, am primit — ca și în alte părți — un... ghid personal.

Clădirea avea să-mi revină în minte peste numai cîteva săptămîni, cînd mă aflam în celălalt capăt de lume, în Granada Spaniei, mai precis la Alhambra. În ce privește exponatele, mărturisesc că nu regret nici o clipă ora de căutări pe străduțele întortochiate și înguste din cartierul cel mai puțin lovit de cutremur, pînă cînd să depistez muzeul. Iată cîteva mostre care-mi susțin opinia : Secția de instrumente muzicale numără zeci, sute de tipuri de mandoline, care aici se numesc rudab, dutar, ghidjak sau doira ; aflu că ornamentația însăși, încrustată pe instrumente, ar fi de natură să influențeze favorabil sonoritatea lor. Un grup de specialiști ai Laboratorului experimental al Muzeului se ocupă de reconstituirea instrumentelor muzicale după modele vechi, provenind mai cu seamă din cele trei mari centre de cultură străveche ale Uzbekistanului — Samarkand, Buhara și Hiva. Un interes justificat prezintă și arta decorativă în ceramică ; în sălile rezervate artei populare a ceramicii se pot distinge „școli" independente, originale, precum cele din Riștan, Khorezm, Samarkand, Ghijdouvan și altele. Am rămas surprins cînd ghida mi-a spus că un mare meșter, pe nume Rakimov, a studiat ani de zile în detaliu tehnicile culorilor utilizate acum 10—12 secole de către cei din Afrasiab (fostul centru mongol al Samarkandului) ; artistul uzbek contemporan le-a deslușit compoziția coloranților. Mă gîndeam la albastrul nostru de Voroneț dacă nu merită osteneala să-i deslușim și lui tainele ; sau poate, între timp, cine știe...

Alte cîteva săli sînt ocupate de arta metalului unde, alături de creații de odinioară sînt expuse noile lui transfigurări sub mîna meșterilor uzbeci de astăzi. Aflu că bronzul uzbek era alcătuit acum sute de ani din șapte metale, dar utilizarea lui la fabricarea monedelor a condus la diminuarea ponderii acestui metal în arta decorativă ; cu toate acestea, multe din vasele (mai ales cele pentru căni) utilizate și astăzi de bătrînii uzbeci pot fi văzute pe mesele lor. Explicația primită în legătură cu utilizarea de o manieră „exagerat" artistică a lemnului nu mă surprinde : lipsa acestui material dintre marile bogății ale republicii determină pe artiști să-l lucreze cu cea mai mare atenție și chiverniseală, scoțînd din el numai opere de înaltă ținută artistică. În sfîrșit, regret că nu am putut lua cu mine o pasăre confecționată, tot artistic desigur, de data asta din os sau corn. Creatorii de figurine în aceste materiale au o fantezie polivalentă, practic fără limită ; am putut vedea dansatoare uzbece, culegători de bumbac ori de struguri, păsări și animale de toate felurile, ciobani și alte „personaje" întruchipate atît de inspirat în aceste materiale nobile. Periplul meu prin Asia Centrală sovietică nu a fost prea bogat ; de la Tașkent mi-am permis doar o deplasare la Samarkand pentru a vedea, în primul rînd, Reghistanul restaurat — inima de odinioară a fostei capitale — și observatorul astronomic al lui Ulugbek, dominînd, de pe o colină de la margine, întreg orașul.

Medresa Kukeldeș (sec. XVI), după restaurare

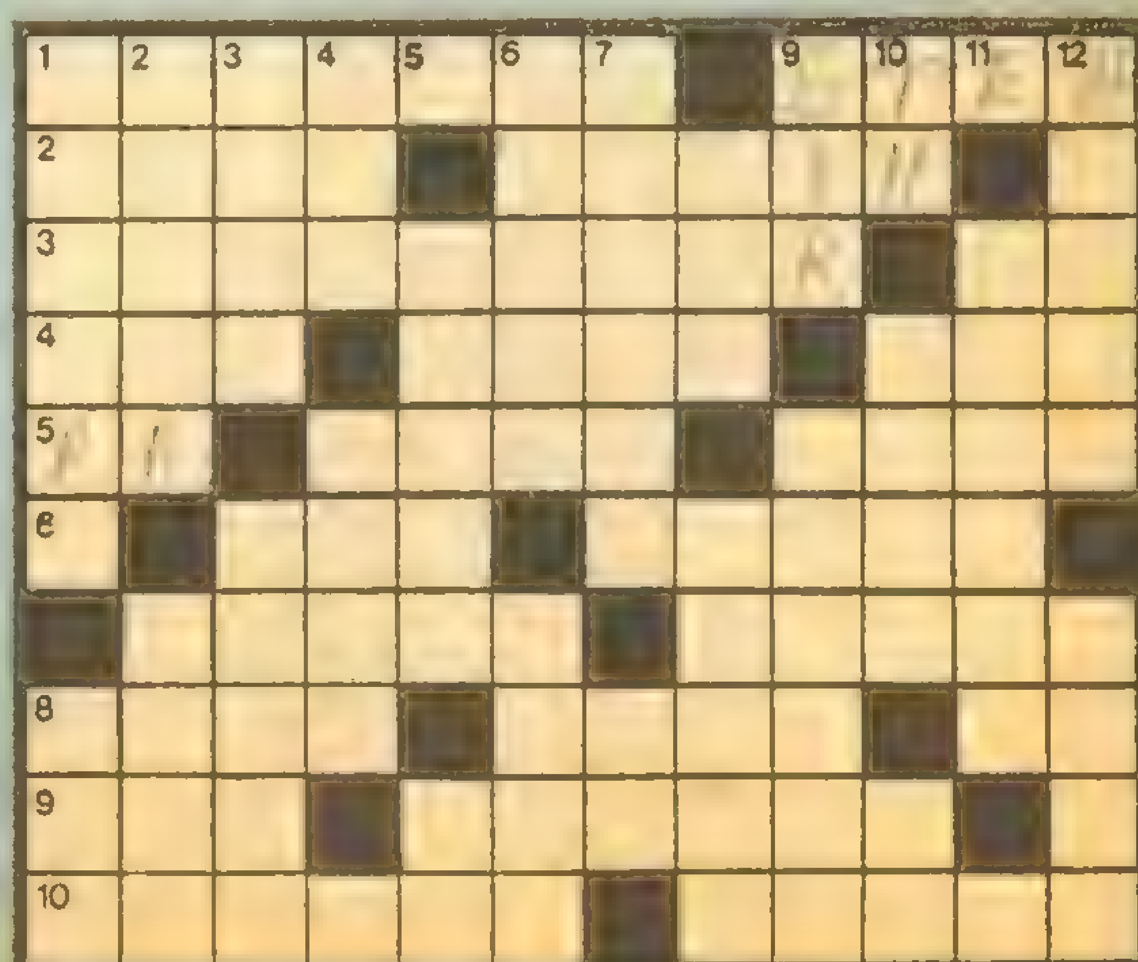
Constantin Chifane-Drăgușani

PRETEXT MARIN

ORIZONTAL : 1) Far (fig) — Vedetă celebră. 2) Barcă cu motor — Tancul remorcherului — Toate pînzele sus ! 3) Distrugător — Marea și iar marea ! 4) Puse la cale dau viață pînzelor — Navală — Râu de... uscat. 5) N-are nici o milă (mold.) — Constructor de vase — Indică direcția... dar nu-i busolă. 6) Ochi de mare (pop.) — Port (în țara noastră). 7) Mare — Limbă vorbită în Irlanda. 8) Pe nisip — Comună în județul Buzău — În cart ! 9) Monocromatic — Râu de mare (pl.). 10) Corabie arabă — Zegras (-de-mare).

VERTICAL : 1) Pasarele — Port. 2) Pînză — Vas. 3) Rade (pl.) — Țărm. 4) Vedete — Coaste. 5) Face parte dintr-un anumit echipaj (dim.) — Capele ! 6) Din „familia" lui Dana, Rada etc. — Ușor, greu. 7) Arbore (pl.) — Velier la tribord 8) Dană — Vase cu aburi. 9) Convoi — Pupa. 10) Ton... sec !— Ancora — Articol de plajă moldovenesc. 11) Marea Neagră. 12) Timone — Marină.

Mihai Pătrașcu

Treci Dunărea — şi fie c-o treci pe la Ruse, pe la Negru Vodă ori Vidin, un timp te însoţesc vocabulele limbii române, făcînd trecerea mai uşoară parcă, mai catifelată, nu ca pe o rece şi fermă linie de hotar, ci ca pe o firească şi caldă isoglosă umană. Am trecut de mai multe ori Dunărea şi, mărturisesc, fiecare trecere nu doar mi-a verificat, ci mi-a întărit această stare de spirit şi sentiment. Ultima oară cînd am fost oaspete al ţării vecine şi prietene, trei locuri s-au impus cu osebire pe harta inimii mele : Kazanlik, Stara Zagora, Sofia. Voi face cîte un scurt popas, cu cuvîntul, în fiecare din ele, lăsînd cititorului dreptul şi surpriza de-a uni aceste puncte într-un original triunghi sprijinit cu vîrful pe inima Bulgariei, înţelegînd prin inimă capitala fiecărei unităţi de limbă şi teritoriu de pe bătuta noastră, de paşi, planetă.

KAZANLÎK – STARA ZAGORA – SOFIA: UN TRIUNGHI CU VÎRFUL ÎN INIMA ŢĂRII

KAZANLÎK — NUME DE FLOARE

Kazanlik. Cuvînt vechi, impus prin secolul al XV-lea, prin influenţă, cu asprime, turcească — dar şi mai veche aşezare, numită cîndva şi Sentopolis (aşezare aflată acum sub apele barajului „Gh. Dimitrov") după conducătorul trac Sevst, mărturie stînd şi mormîntul trac, cu valoroase picturi murale, din secolele I—III e.n., descoperit aici. Kazanlik, aşadar, undă necontenită a vieţii, dăinuind, în ciuda oricăror vicisitudini, şi aducînd pînă la noi o vigoare împovărată de nobleţe.

Multe am văzut în Kazanlik — şi poate s-ar cuveni să vorbesc mai întîi de reperele vieţii noi, pe care o duce poporul bulgar aici. Ceea ce voi şi face, amintind despre binecunoscuta — şi în ţara noastră — Uzină de produse hidraulice, una din cele mai vechi şi mai mari din întreaga Bulgarie. Cu bazele puse în 1926, ca atelier de reparat avioane de şcoală, trecînd şi prin ipostaza de filială a unor firme cehe şi italiene (după cum bătea vîntul aspru al istoriei), uzina îşi structurează activitatea abia în anii socialismului, în 1950, specializîndu-se pe aparatură pneumatică şi pentru industria extractoare, aici realizîndu-se toate ansamblele hidraulice ale maşinilor de transportat şi ridicat (electrocare, electrostivuitoare, tractoare). Inginerul Iordan Lazarov, directorul unităţii, îmi vorbea despre colaborarea şi, mai ales, frumoasele perspective ce se deschid, pe mai departe, între uzina pe care o conduce şi întreprinderi similare din ţara noastră.

Aş vrea însă să trec, în continuare, accentul observaţiei mele asupra unor alte aspecte ce ţin de viaţa şi munca oraşului Kazanlik, a împrejurimilor sale, cu speranţa că şi ele vor găsi interes la cititor, mai ales că unele sînt în general mai puţin cunoscute. Kazanlikul este, iată, centrul unei veritabile industrii a trandafirului. Valea care începe cu cîţiva zeci de kilometri mai înainte, chiar din comuna Rozelor, numită şi renumita Vale a Trandafirilor (Rozova Dolina) lungă de vreo sută de kilometri şi lată de vreo douăzeci, îşi are la Kazanlik nu doar o industrie de profil, ci un institut de cercetări adecvate. Este impresionant să asculţi cum din trei tone de trandafiri roşii abia iese un litru de ulei, un fel de concentrat al parfumului, în timp ce pentru acelaşi litru (ce cunoaşte un preţ dublu faţă de kilogramul de aur) sînt necesare patru tone şi jumătate de trandafiri albi. Şi totuşi oamenii s-au încăpăţînat să dezvolte această îndeletnicire (pămîntul şi clima l-au ajutat), să-i alcătuiască o tradiţie (aceste flori au fost aduse din Persia în secolul al XVII-lea) care n-a mai putut fi înfrîntă. Deşi se atestă, cu documente, faptul că germanii, în timpul celui de-al doilea război mondial, ofereau mari stimulente — între care tot soiul de premii — celor care acceptau să-şi taie trandafirii şi să cultive în locul lor cartofi, strategie deloc străină de lansarea pe piaţă a parfumului sintetic al Reichului. Se pare însă că au rămas cu premii neacordate. Astăzi tradiţia este încununată de marea sărbătoare ce are loc în prima duminică din mai, cînd însuşi şeful statului oficiază actul desprinderii primului trandafir, deschizînd astfel o lungă şi înmiresmată campanie de recoltare.

Kazanlikul este însă cunoscut şi prin alte fapte şi întîmplări. Există aici un vestit centru de covoare şi ceramică, precum şi o fabrică de instrumente muzicale. Despre el se mai spune că se află la exact două sute de kilometri distanţă de Ruse, Sofia şi mare, constituindu-se într-o autentică placă turnantă a căilor ferate bulgare. Istoria mai adaugă faptul că un vechi drum între Baltica şi Marea Egee ar fi trecut şi prin Kazanlik.

Dar Kazanlîkul este mai ales un popas pios în istoria culturii şi luptei pentru libertate a poporului bulgar. Pe drumul spre el, avînd de-a dreapta munţii Sredna Gora şi de-a stînga Stara Planina (sau Balcanii) se află oraşul Sopot, în care s-a născut Ivan Vazov. Alături, la Karlovo, s-a născut Levski. În continuare, la Kalofer — Hristo Botev. Totodată, aici, în zonă, s-au dat neîntrerupte lupte pentru neatîrnare şi dreptate socială. Nu departe, pe vîrful Buzlugea, s-au desfăşurat ultimele lupte ale cetelor de voluntari bulgari (formate în România) conduse de Ştefan Caragea (prins şi spînzurat la Ruse) şi Hagi Dimităr (din Kazanlik, ucis la Buzlugea) care voiau să răscoale poporul împotriva turcilor şi să atragă astfel atenţia Europei asupra soartei lor triste. Doi tineri din ceata lui Hagi Dimităr — Hristo Ianikov şi Ştefan Oreşkov — au fost spînzuraţi în Kazanlik, pe acel loc fiinţînd astăzi un monument, cu un vers din Hristo Botev săpat sub numele eroilor : „Cel ce cade-n luptă pentru libertate / Acela nu moare !" Tot aici s-au dus lupte grele în 1877—1878, pentru independenţă. Pe acelaşi vîrf, Buzlugea, a avut loc primul Congres al Partidului Comunist Bulgar (ceea ce l-a determinat pe Todor Jivkov să afirme mai tîrziu că „De pe vîrful Buzlugea a zburat ca un vultur partidul nostru").

Am amintit toate aceste episoade, pentru că ele au o strînsă legătură cu România, istoria noastră avînd nu puţine pagini comune, de luptă, cu istoria acestui popor. Multe din florile roşii de pe Valea Trandafirilor urcă în petale stropi din sîngele eroilor, alături de recunoştinţa şi cinstirea urmaşilor.

Cîţiva dintre cei mai tineri locuitori ai Sofiei odihnindu-se pe bordura fîntînii arteziene din faţa Teatrului naţional „Ivan Vazov".

STARA ZAGORA — ORAŞ ZIDIT PE OSEMINTE DE EROI

Chiar aşa sună versurile : „Stara Zagora / Oraş zidit / Pe oseminte / De eroi" — citate în traducere liberă — cunoscute de cel puţin unul din doi oameni ai locului. Capitală a judeţului cu acelaşi nume, Stara Zagora îşi află rădăcinile îndepărtate la hotarul dintre legendă şi adevăr. Pe vremea tracilor, aşezarea se numea Vereea — şi marele Burebista se pare c-a avut oarece legături cu ea. Romanii au numit-o Ulpia Augusta Traiana. O grecoaică, împărăteasă, a dat oraşului numele ei : Irinopolis. Au venit turcii şi şi-au etalat ambiţia otomană : Eski Zagra. În sfîrşit, pe deplin meritatul Stara Zagora („Vechiul loc de după munte") s-a impus ca un factor de conştiinţă în viaţa şi lupta poporului bulgar pentru apărarea fiinţei naţionale, pentru demnitate şi dreptate. În septembrie 1875, aici a izbucnit o mare răscoală împotriva turcilor. Războiul de independenţă din 1877—1878 şi-a aflat la Stara Zagora una din înaltele sale metereze. În mai multe rînduri, oraşul a fost ars de n-a rămas piatră pe piatră, ultima oară în 1877, cînd din cei 12 000 de locuitori, 8 000 au fost măcelăriţi.

Adevărata dreptate a adus-o Ziua de 9 Septembrie 1944, cînd, în rînd cu ţara, Stara Zagora trece pe calea prosperă a socialismului. Muncitorii impun filozofia de clasă în practica socială, asigurînd locului o autentică renaştere. Industria îşi implantează aici cîţiva piloni de nădejde. Se dezvoltă energetica, mai mult de jumătate din producţia de cărbune a ţării fiind extrasă din zonă. Apare şi se impune chimia — şi-mi face o cinste şi o plăcere faptul că unii interlocutori de la Combinatul chimic din Stara Zagora mi-au vorbit cu frumoase cuvinte de apreciere şi recunoştinţă despre schimburile de experienţă avute cu chimişti români de la Săvineşti şi Craiova, asigurîndu-mă de bazele trainice ale unei colaborări în domeniu. În mod deosebit se dezvoltă aici industria construcţiilor de maşini, cu ramura ei de viitor — robotica.

În Stara Zagora însă există şi o puternică viaţă culturală. Opera de aici este a doua, după Sofia, din ţară. Fiinţează, de asemenea, un teatru dramatic şi o foarte veche staţie de radio. O amplă mişcare de masă antrenează cîteva zeci de mii de artişti amatori. Locuitorii oraşului, melomanii, păstrează lîngă inimă întîlnirea cu Opera română din Cluj-Napoca şi recitalurile lui Nicolae Herlea. Stara Zagora mai este numit şi oraşul poeţilor, care, preluînd o veche tradiţie, pun aripi şi ritmuri noi vieţii şi muncii de azi a concetăţenilor lor.

Desen de Nicolae Gadonschi

SOFIA „CREŞTE DAR NU ÎMBĂTRÎNEŞTE"

Sofia este un oraş tînăr — cu numai opt ani peste centenar — şi cu toate acestea, puţine lucruri se ştiu despre vîrsta sa de început. S-a reţinut, cu aproximaţie, că pe-atunci nu număra mai mult de 12 000 de locuitori. Statisticile încep să se înviorează întrucîtva începînd cu acest secol. În 1900, de pildă, Capitala trăieşte momentul electrificării : 1 700 de becuri, din care 100 pe străzi. Un an mai tîrziu apare şi primul tramvai electric ; multă vreme n-au existat decît 6 linii însumînd 23 km. Tot în 1 900 se adoptă şi stema oraşului : un scut împărţit în patru, fiecare compartiment găzduind în ordine : zeiţa apărătoare a oraşelor ; efigia bisericii Sf. Sofia (care a dat şi numele Capitalei) ; silueta muntelui Vitoşa ; templul lui Apollo. În 1911, stemei i s-a adăugat deviza : raste, no ne staree — creşte, dar nu îmbătrîneşte.

Frumoasa deviză, pe măsura sufletului iubitor al sofioţilor, o bună bucată de vreme n-a avut, din păcate, prea multe de simbolizat. Abia după actul de la 9 Septembrie, faptele, viaţa şi munca oamenilor devin generoase, din ce în ce mai generoase. Acum da, acum multe şi demne realizări pot fi urcate în stemă. Dacă ar fi să amintesc fie şi numai industria, ceva nou în peisajul locului, ar trebui vorbit de cele aproximativ 400 de întreprinderi, grupate pe 72 de mari platforme industriale. Am cunoscut una dintre aceste unităţi : Uzina de electrocare „6 Septembrie", din ampla familie industrială „Balkankar". Am văzut cît de bine funcţionează noile tipuri de electrocare şi electrostivuitoare, realizate în sute de variante, dintre care unele cunoscute şi apreciate şi în ţara noastră. Ca o consecinţă directă a industrializării, faţa Capitalei bulgare este schimbată, înnoită : clădiri frumos pastelate zîmbesc soarelui ; din loc în loc, într-o modernă simetrie a înălţimilor, blocuri-turn ţin pe umeri cerul ; spaţii verzi, apoi, multe spaţii verzi sînt tot atîtea oaze amenajate pentru copii.

Spre a o vedea mai bine am urcat, ca orice turist care se respectă, pe muntele Vitoşa — împreună cu doi confraţi, Spiridon Stănel de la revista „Albina" şi Mihai Albu de la Întreprinderea de difuzare a cărţii din Bucureşti — însoţiţi de Anghel Novacev, un neobosit ghid, împătimit de frumuseţile drumeţiei, în ciuda pensiei pe care o rontăie de cîţiva ani buni de zile. Am străbătut comuna suburbană Boiana — cu legenda ce vorbeşte de cele două surori, Boiana şi Iana, care se certau pe măritiş, cea de-a doua fiind nevoită să plece în altă parte a Sofiei, unde chiar există o gară şi un cartier cu numele Iana. De la 1 200 de metri înălţime (de unde, mai sus, încep vestitele „poduri de aur", fenomen al naturii) Sofia arată ca un uriaş bulgăr multicolor, aruncat în poala verde a pădurii alpine. De oriunde însă ai privi-o — de pe cei cinci munţi ce-o străjuiesc : Vitoşa, Plana, Lozen, Liulin şi Stara Planina — Sofia este, pe rînd, aur gălbui ori mat, galben intens, gutuie, ori carmin stacojiu, patinat de vreme, după cum anotimpul se sprijină pe arbori şi cupole. Şi pe sentimentele oamenilor, în goana lor frenetică de-a crea punţi între oameni. Un astfel de sentiment se numeşte şi Spaska Kanurkova de la Editura Narodna Kultura, o mare îndrăgostită de limba română, din care a şi tradus peste 50 de cărţi. De data aceasta mi-a vorbit despre pregătirea pentru tipar a trei volume din opera lui Caragiale, a cărei selecţie îi aparţine. Poate că şi din acestea, mă gîndesc — sentimentul culturii ori cultura însăşi — ar trebui urcat ceva în stema de creaţie şi mîndrie a Sofiei. Cert este însă că acum, astăzi, sînt numeroase argumentele ce-i revitalizează vechea emblemă creşte, dar nu îmbătrîneşte, căreia i s-a adăugat nu demult sintagma şi permanent înfloreşte, nescrisă încă pe scurt, dar probată la tot pasul.

Aş vrea să închei aceste însemnări cu o reîntoarcere în punctul iniţial : Kazanlik. Acolo, lîngă monumentul eroilor ridicat în cinstea celor doi voluntari morţi în 1868, sub chiar versurile închinate lor de Hristo Botev, a fost cioplită, pentru călătorul obosit şi însetat, o fîntînă. O vorbă locală zice că cine bea apă din această fîntînă devine locuitor al Kazanlikului. Am gustat din această apă. Într-adevăr, este foarte bună, răcoroasă şi limpede, ca o călătorie dinspre adîncuri. Şi m-a cuprins un dor de Carpaţi, ca o aripă fără de care existenţa mea n-ar fi posibilă.

Ion Andreiţă

Cupolele aurite ale octogenarei catedrale „Alexandr Nevski" strălucesc în lumina blîndă a toamnei sofiote.

DIN ISTORICUL CĂILOR FERATE ROMÂNEŞTI

● Cea mai veche cale ferată din ţara noastră este Baziaş — Oraviţa, fiind construită între 1854—1856. Sectorul Anina — Oraviţa, realizat între 1860—1863 a constituit multă vreme o adevărată minune a tehnicii, condiţiile grele de relief impunînd străpungerea a 15 tuneluri, trasarea a 30 de viaducte şi a altor zeci de podeţe.

● Linia Timişoara — Jimbolia este considerată a doua ca vechime din ţară, construită între 1856—1857, după care a fost realizată calea ferată Constanţa — Cernavodă (1858—1860).

● La 4 octombrie 1868 este adoptată legea pentru construirea unei reţele de căi ferate în Principate. Pe această bază este concesionat unui consorţiu anglo-austriac construirea unor artere feroviare în Moldova şi Muntenia.

● La 31 octombrie 1869 este inaugurată calea ferată Bucureşti — Giurgiu, a cărei construcţie începuse în 1865. Primul tren pe această linie a pornit din gara Filaret, cea dintîi gară a Capitalei. Ulterior, în 1870 linia a fost prelungită cu 2,6 km, pînă la Dunăre.

● Între 1867—1869 este construită calea ferată Petroşani — Simeria, prelungită în 1892 pînă la Lupeni.

● Între 1867—1873 este realizată calea feroviară Braşov — Cluj — Oradea.

● În 1871 intră în folosinţă linia Timişoara — Arad.

● 25 septembrie 1872. Are loc inaugurarea Gării de Nord, a cărei construcţie demarase în 1868.

● La 21 mai 1878 este pus în circulaţie primul tren accelerat pe linia Bucureşti — Viena.

● Ia fiinţă prima direcţie a căilor ferate din ţara noastră — 23 aprilie 1880.

● 1879. Din acest an se poate circula cu trenul de la Bucureşti la Predeal.

● 1881. Inginerul Anghel Saligny realizează pe linia Adjud — Tîrgu Ocna primele poduri combinate (cale ferată şi şosea) din ţara noastră, iar pe linia Filiaşi — Tîrgu Jiu, primele poduri metalice cu console.

● 1882. Este inaugurată linia ferată Predeal — Braşov.

● 1887. Intră în circulaţie linia Bucureşti — Feteşti.

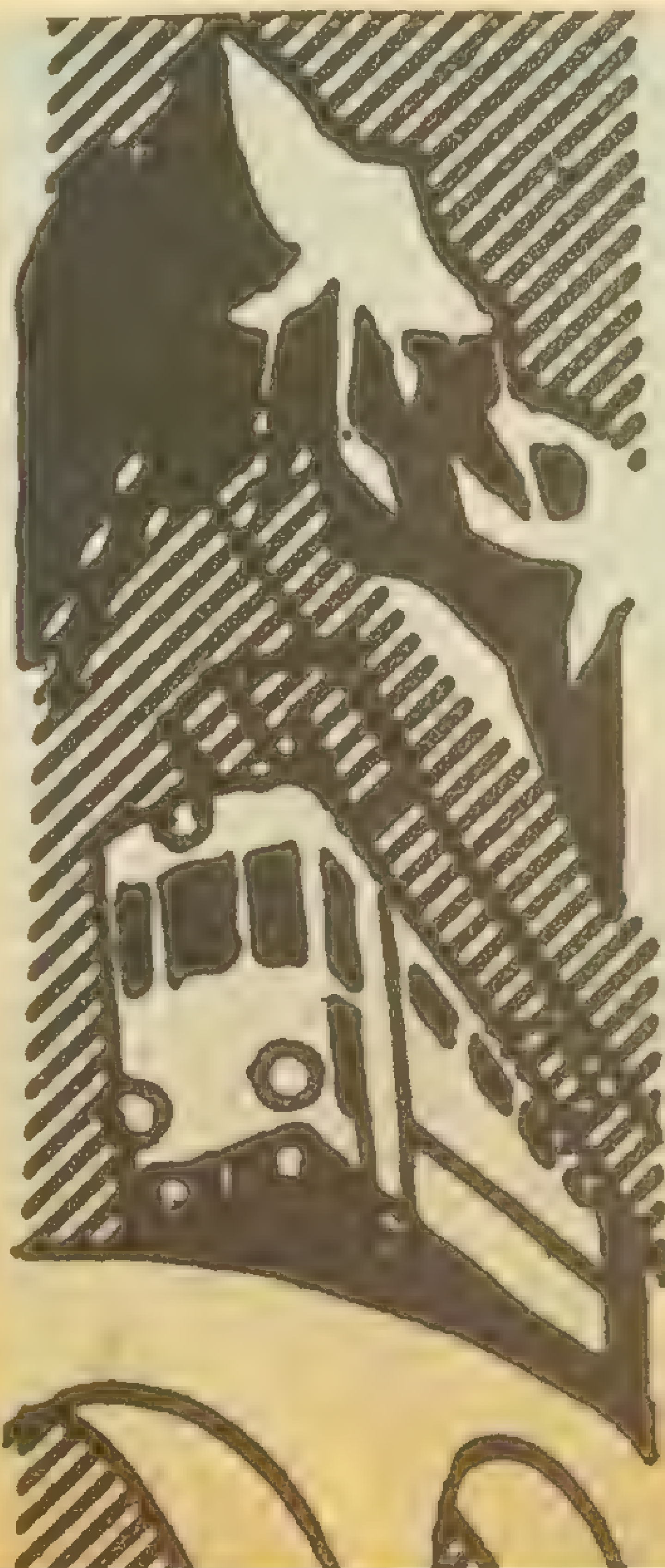
● 1889. Statul român răscumpără de la concesionari toate liniile ferate de pe teritoriul ţării, devenind singurul proprietar al acestora. La acea dată, lungimea reţelei feroviare din România măsura 2 469 km.

● 1890. La staţia de cale ferată Buftea este montat primul aparat de telecomandă centralizat pentru manevrarea mecanică a acelor şi semnalelor de cale ferată.

● 1 octombrie 1895. Este inaugurat podul de cale ferată de la Dunăre, între Cernavodă şi Feteşti, construit începînd din 1890 după proiectele inginerului Anghel Saligny. La acea dată, cu ai săi 4 088 metri lungime (un pod peste Dunăre, altul peste braţul Borcea şi un viaduct peste balta Ezerului, desfiinţat în 1969) era cel mai lung pod din Europa continentală.

● 1897. E dată în exploatare calea ferată Podu Olt — Turnu Roşu.

● 1906. Inginerul Nicolae Cosmovici brevetează cu succes cutia de ungere continuă pentru osiile vagoanelor, pentru evitarea supraîncălzirii materialului rulant, invenţie preluată de numeroase ţări.

● 1913. Pe traseele Arad — Ghioroc — Pîncota şi Ghioroc — Radna este introdusă pentru prima dată în ţara noastră tracţiunea electrică.

● 1923. La uzinele din Reşiţa începe fabricarea primelor locomotive (cu abur) din ţara noastră.

● 1929. Pe linia Braşov — Întorsura Buzăului e dat în circulaţie tunelul Teliu (4 370 metri), cel mai lung din ţară pînă azi.

● 1948. Este pusă în circulaţie calea ferată Bumbeşti — Livezeni (31 km), construcţie dificilă pe traseul căreia au fost realizate 37 tuneluri şi 107 poduri şi viaducte.

● 1949. Intră în exploatare linia ferată Salva — Vişeu.

● 1954. Se dă în folosinţă Podul Prieteniei, construit peste Dunăre la Giurgiu — Ruse. La vremea respectivă era cel mai mare pod combinat (cale ferată şi şosea) din Europa.

● 1951. La Uzinele „Electroputere" din Craiova începe fabricarea primelor locomotive Diesel electrice româneşti, iar din 1967 şi a celor electrice.

● 1955. La Ploieşti se dă în exploatare primul triaj mecanizat din ţară.

● 1963. La Uzinele de vagoane din Arad încep a fi produse primele vagoane de călători, după proiecte româneşti.

S. Alexandru

(Culese din lucrarea „Istoria ştiinţei şi tehnicii în România, Date cronologice")

ÎN CĂUTAREA CHIPULUI PIERDUT

Fazele renașterii chipului lui Ivan cel Groaznic

De la Cuvier la Gherasimov

Catedrala Sfînta Sofia din Kiev, capitala Ucrainei Sovietice, a cărei construcție a început în anul 1037, este unică în felul ei: prin construcție, prin destinul pe care l-a avut de-a lungul secolelor. De natură să impresioneze pînă și pe cei mai puțin sensibili vizitatori, inclusiv pe cei puși pe comparații de genul „dar ați văzut dv. Sfînta Sofia de la... Constantinopole ?". Cu toate acestea cel mai mult m-a impresionat surpriza pe care Alla Kozlovska, ghidul Inturistului local, o fată absolut admirabilă, vorbind o limbă română în straiele ei de duminică, ne-a rezervat-o la sfîrșitul scurtei noastre vizite prin celebra catedrală.

Alla ne vorbise mult, la obiect, captivant despre Iaroslav cel Înțelept (1019 — 1054), personalitate politică și culturală remarcabilă a vremii sale, despre rolul și locul lui în istoria de început a statului kievean. Am ascultat-o cu interes aparte, notîndu-mi într-un carnețel — spre surprinderea ei, întrucît de regulă turiștii vin, cască gura, eventual ascultă și pleacă — toate datele esențiale pe care ni le comunica, precum și cele mai frumoase alcătuiri lingvistice („Durerea nu seacă", a spus ea la un moment dat). Încercam să mi-l imaginez pe Iaroslav cel Înțelept fără să reușesc însă.

La ieșirea din catedrală ne-am oprit în fața ultimului obiect demn a reține atenția celor care pentru o jumătate de oră au parcurs o istorie de aproape un mileniu: un bust înfățișîndu-l pe Iaroslav cel Înțelept! O statuie cu totul obișnuită, mi-am zis. Numai că aveam să mă înșel. Figura lui Iaroslav era una cît se poate de autentică, ea fusese reconstituită pe baze științifice de marele antropolog sovietic Mihail Gherasimov.

Știam de la „Bazele Darwinismului" din clasa a IX-a de liceu (seria 1956) că francezul Georges Cuvier reușise să reconstituie scheletul unui om pornind de la un singur os care a aparținut răposatului, dar să reconstituie cineva chipul cuiva — cu atît mai mult cu cît acest cuiva a trăit în urmă cu nouă secole — mi s-a părut ceva de domeniul fantasticului. Vecin cu imposibilul. Și totuși, Iaroslav cel Înțelept ne privea acum de pe soclu nevenindu-i parcă nici lui să creadă că oamenii trăind la distanță de nouă secole se pot privi... în ochi.

Aș fi vrut să aflu mai multe despre modul în care Gherasimov reușise să ni-l aducă... viu pe Iaroslav cel Înțelept pînă în zilele noastre, dar fiind o problemă de strictă specialitate nu am cutezat s-o întreb pe Alla Kozlovska. Iată însă că, întorcîndu-mă acasă, am avut norocul să-mi cadă în mînă cîteva reviste — sovietice, americane și italiene — care se refereau pe larg la acest procedeu. Faptul că mai multe reviste se ocupau de această problemă reprezintă dovada cea mai elocventă că o asemenea problemă este de cel mai larg interes.

Am aflat în felul acesta că la Moscova, pe strada Lenin, ființează Laboratorul de restaurare antropologică, a cărui directoare este doctorița Galina Lebedinskaia.

Un laborator neobișnuit

Instituția pe care o conduce Galina Lebedinskaia este cu adevărat ieșită din comun. În încăperile laboratorului sînt expuse capetele unor mari personalități ale istoriei sau culturii ruse, sovietice și universale. Dar și ale unor anonimi, cum este capul unui copil de Neanderthal.

Această galerie demnă de toată atenția nu este rodul imaginației doctoriței Lebedinskaia, fiecare cap a fost reconstituit pe baza unui mare număr de date antropometrice caracteristice fiecărui craniu. Practic, Galina Leledinskaia și asistenții săi au reușit să reconstituie fiecare trăsătură a feței celui... readus la viață. În timpul vieții fiecare mușchi al feței, nasului și gurii lasă urme aproape imperceptibile pe oase, urme pe care un specialist de talia Galinei Lebedinskaia știe să le interpreteze. Restauratorii compară informațiile culese de pe fiecare craniu cu măsurătorile feței obținute de la sute și sute de oameni vii, fapt care le permite să „creeze" apoi chipul în cauză. Ei fac acest lucru cu atîta precizie încît dacă modelul se compară cu fotografia celui mort, fotografie care nu a fost văzută în prealabil, asemănarea este extraordinară.

Nu demult, activitatea Galinei Lebedinskaia a căpătat și un aspect foarte... modern: ea și asistenții ei ajută poliția criminală la identificarea unor victime desfigurate în timpul acțiunii criminalilor.

Doctorița Lebedinskaia a învățat această meserie de la Mihail Gherasimov, decedat în anul 1970, cel care a pus bazele muncii de restaurare a chipului unor persoane folosindu-se de elementele de bază ale craniilor respectivilor. Cel mai mare succes al lui Gherasimov l-a constituit reconstituirea capului țarului Ivan cel Groaznic. Doctorița Lebedinskaia apreciază această realizare ca pe o punte între antropologie, etnografie și arheologie.

Începuturile acestei noi ramuri a științei datează în Uniunea Sovietică din anii '30 cînd tînărul antropolog Mihail Gherasimov a început să studieze un mare număr de cranii. Pe baza unor măsurători foarte exacte el a stabilit relații matematice între anumite puncte cheie ale feței, ale oaselor feței și ale țesuturilor moi, cărnoase ale feței. Tot el a stabilit diferențele între craniile tinerilor și ale bătrînilor, ale femeilor și bărbaților, ale diferitelor rase.

După ce restauratorul a terminat măsurătorile și calculele, el trece la executarea modelului. Mai întîi el elimină de pe craniu, cu ajutorul unor soluții, orice urmă de țesut. Sculptorul-antropolog confecționează apoi dintr-o substanță specială mușchii feței pe care îi inserează pe oasele craniului. Se începe de la frunte pentru că acolo țesuturile sînt mai reduse. Încet, încet pe craniu apare o adevărată plasă de mușchi, care încep să „creioneze" conturul feței.

Chiar dacă metoda lui Gherasimov nu este o știință în adevăratul înțeles al cuvîntului, ea a uimit întreaga lume. La începutul carierei sale el a reconstituit capul unui papuaș artist de circ, mort la Moscova la începutul secolului. Marele merit al lui Gherasimov îl reprezintă însă reconstituirea figurilor unor mari personalități ale istoriei. Prima reconstituire... istorică a lui a fost făcută la sfîrșitul anilor '30 cînd, cu ocazia mutării unui cimitir din Moscova, a fost găsit craniul Mariei Dostoievskaia, mama autorului „Fraților Karamazov". Chipul acestei femei se află și astăzi în sălile Laboratorului din strada Lenin.

Mai tîrziu el a reconstituit chipul lui Ivan cel Groaznic, primul țar rus, cel care într-un acces de nebunie și-a ucis propriul fiu. Craniul țarului s-a păstrat foarte bine. Gherasimov a lucrat 12 luni la reconstituirea capului lui Ivan cel Groaznic, timp în care a refuzat să privească tabloul înfățișîndu-l pe țarul în cauză. Analizînd rămășițele lui pămîntești, Gherasimov a ajuns la concluzia că țarul avea 178 centimetri, că se îngrășase spre bătrînețe cu toate că avea o înfățișare foarte robustă. În final, el a dat un Ivan cel Groaznic mai urît, cu fața mai aspră decît ni-l înfățișează portretele lăsate de contemporanii lui.

În anii '60 Gherasimov a fost invitat în R.D. Germană pentru a ajuta la elucidarea probemelor legate de... craniul lui Schiller. Se spune că la cîțiva ani după moartea marelui poet romantic german, primarul din Weimar a hotărît să-l exhumeze pentru a-i expune craniul în muzeul din localitate. De aceea, într-o noapte, împreună cu Goethe, marele prieten al lui Schiller, a deschis 26 sicrie pînă a găsit craniul lui Schiller. Fără a avea însă garanția că acesta a aparținut cu adevărat părintelui „Hoților". Comparînd masca mortuară a poetului cu craniul respectiv, Gherasimov a stabilit că craniul în cauză este al lui Schiller.

Visul cel mare al vieții lui Gherasimov a fost să reconstituie chipul lui Shakespeare. Aceasta presupunea însă deschiderea mormîntului lui de la Stratford on Avon, lucru cu care englezii nu au fost de acord...

În prezent, Galina Lebedinskaia lucrează la reconstituirea chipului marelui savant rus Mihail Lomonosov.

Nicolae Nicoară

DRĂGUŞIN

Nicolae Drăguşin e născut la Dormărunt, unde iarba fraternizează cu caii, griul cu destinul omenirii şi vara cu visul nostru de a fi mereu mai aproape de bucuria că nu merită să trecem prin zile decît cu fruntea înaltă, iar prin nopţi iluminaţi de Luceafăr, care-i şi steaua păstorului.

Drăguşin iubeşte lumea sub chipul ei de floare. Măghiranul, rosmarinul, glicina, trandafirii, macii. Cel mai înţelept lucru pe lumea asta e, după cinstita mea părere, să bei rouă din flori şi să priveşti fructele desăvîrşindu-şi menirea. Atunci ochiul devine scînteie de geniu şi inima te povesteşte oamenilor ca om bun.

Cîmpia Bărăganului din care se trage Drăguşin e o ţară neasemuit de calmă, imensă în tăceri, compusă din cele mai oacheşe înserări de aprilie, mai, iunie, de cele mai smintite vifore de ianuarie, februarie, din drumuri la fîntînă şi rîu călcat de fete. Atita vreme cît pe lume vor fi flori, fructe şi fete, pictorii vor fi îndrăgostiţi la nesfîrşit de cea mai frumoasă parte a vieţii. Aşa cum e Drăguşin.

Fănuş Neagu

16 aprilie 1986

un reporter sportiv despre un artist plastic

DE CE AM RENUNȚAT LA NEPTUN ȘI MAMAIA PENTRU COSTINEȘTI ?

Spunea cîndva Nicolae Iorga că în viață pot exista zile, luni sau chiar ani, care nu-ți pot oferi mai mult decît o secundă sau un minut.

Mi-am adus aminte de această reflecție a marelui nostru istoric, în vara lui '85 cînd, aflîndu-mă la Costinești — această perlă a litoralului, unde pe lîngă faptul că te bronzezi dar și întinerești, lumea în loc să se îndrepte spre plajă se înghesuia în holul hotelului Forum. De ce renunțau pentru cîtva timp oamenii la binefacerile soarelui? Aveam să aflu și eu, cînd am intrat acolo: vernisajul expoziției semnate de Nicolae Sîrbu.

Titlul expoziției era simplu, nu trăda nimic deosebit: „„ADUS DE MARE".

De ani de zile cunoșteam Costineștiul, pe care îl iubeam de fapt. Pentru el am renunțat la Mamaia și Neptun, dar în acea zi, vizionînd expoziția lui Nicolae Sîrbu, am avut pentru moment senzația că de abia începeam să-l cunosc.

Este greu să caracterizezi în zeci de pagini un personaj. Este tot atît de dificil să combini cuvintele pentru a reda o anumită stare de spirit. Este greu, este greu, este greu... pentru cei ce scriu sau vorbesc. Dar nu pentru un Nicolae Sîrbu, a cărui peniță scrie, colorează, vorbește, cîntă.

Deși veneam de ani buni la Costinești, nu-i descoperisem toate tainele. Nicolae Sîrbu mi-a oferit ocazia, prin expoziția sa, să cunosc mai bine această stațiune a tineretului. Erau multe lucrări expuse. La obișnuitele concursuri de „miss", una îi place juriului și alta îi place spectatorului. Aici s-a întîmplat puțin altfel. Ceea ce a plăcut publicului a plăcut și specialiștilor.

Pe autor mi-l închipuiam îmbrăcat în costum de culoare deschisă, bleu sau chiar alb, cu cămașă bleumarin și cu cravată albă. De ce așa? Fiindcă am crezut mereu, și continui să cred, că vernisajul unei expoziții înseamnă un examen, ceva asemănător cu o afirmare olimpică a unui sportiv. Că un vernisaj se aseamănă cu premiera unei piese de teatru la care autorul se află undeva în sală, pe acesta putînd să-l descoperi ușor, inclusiv după ținuta sa de sărbătoare. Mi-l închipuiam înconjurat de prieteni, de cunoscuți, de străini, care-l curtau, cu toți adresîndu-i felicitări. Am căutat să-l descopăr, dar a fost în zadar.

Aveam să-l descopăr mult mai tîrziu, altfel decît mi l-am închipuit. Cu un tricou, un pantalon de tercot și în adidași. Retras undeva, evitînd complimentele sau contactul cu cei cunoscuți. Și-atunci mi-a revenit în memorie imaginea unui mare campion al sportului Edmund Hilary — primul cuceritor al Everestului, care prezent la J.O. de la München din 1972, cu ocazia unui film prezentat participanților la aceste întreceri cvadrienale, printre care se aflau Mark Spitz — eroul Jocurilor cu 7 medalii de aur, Ivan Patzaichin, Olga Korbut, precum și unele foste glorii cum ar fi Bikila Abebe — dublu învingător al maratonului — aflat atunci în cărucior de invalid, și unde proiectîndu-se un film despre cucerirea „Acoperișului lumii", pe acesta l-am descoperit în cele din urmă, undeva într-un fotoliu din fundul sălii.

De fapt ce rost avea să stea în față. Filmul despre performanța sa mondială însemna mai mult decît orice.

Așa se întîmpla și cu Nicolae Sîrbu. El nu ieșea în evidență la un asemenea vernisaj, ci lucrările sale. Iată vorbele lui Ivan Patzaichin adresate soției sale; „Am pierdut două ore de plajă, dar am cîștigat de două ori mai mult pentru noi, pentru Ivona noastră."

Au urmat zile la fel de însorite, dar seara, după plajă, prietenii Costineștiului aveau să-și îndrepte pașii spre salonul hotelului Forum — unde tablourile lui Nicolae Sîrbu le ofereau frumosul, relaxarea, unde liniile mai groase sau mai subțiri emanau melodii parcă interpretate la harpă, pentru sufletele noastre..

Acele clipe petrecute în expoziția lui Nicolae Sîrbu ne-au adus multă lumină în inimi, cît ne aduseseră două săptămîni de plajă.

De ce am renunțat la Mamaia și Neptun? Fiindcă aici la Costinești, în afară că îmi bronzez trupul, mă întîlnesc cu creațiile de excepție ale Valeriei Seciu sau Ovidiu Iuliu Moldovan, pot fredona o melodie pe care o cîntă la microfonul radio-vacanței chiar Mirabela Dauer, pot dialoga cu Horațiu Mălăele sau George Mihăiță, pot juca tenis cu Ivan Patzaichin sau Horia Alexandrescu, pot admira filmele lui Dan Pița sau Sergiu Nicolaescu, am posibilitatea de a-mi îmbogăți spiritul cu creațiile lui Nicolae Sîrbu, adică exact cu aceia care se îndreaptă spre Everestul profesiei lor.

Octavian Vintilă

UN OM CU DRAGOSTE DE FRUMOS

Celui căruia i-a plăcut munca nu-i vine să stea locului, se știe, nici la pensie. Deși asemenea neastîmpărați par în ochii unora ciudați. Priviți ce i-a mai venit și ăstuia, își vor spune ei. Să strîngă el rădăcini de copac ! Și omul despre care este vorba în aceste rînduri își vede mai departe de treabă. N-a stat fără să facă măcar ceva, cît de neînsemnat, nici în zilele sale libere. Nici nu înțelege cum reușesc unii să lase timpul să treacă pe lîngă ei. Acum Alexandru Dinu este pensionar și a trecut puțin de 70 de ani. Cu doi-trei ani acolo, ce mai contează. Ai lui sînt pe la casele lor. El locuiește singur în București, pe Drumul Murgului nr. 4. Da, e o stradă cu blocuri multe, chiar dacă are un nume așa frumos. Dar Alexandru Dinu tînjește tot după viața în mijlocul naturii. Treaba asta nu miră pe nimeni mai ales că el s-a născut la țară, fiind de loc din Bălți. De aceea, călătorește mult, îi place turismul adică, și bate toate zonele deluroase și munții. Și cîmpiile îi sînt dragi dacă au în apropiere și vreo pădure cu specii rare. Pentru că Alexandru Dinu, om obișnuit să modeleze metalul în anii săi mulți de robotit într-o mare uzină bucureșteană și mai apoi deprins să conducă un serviciu de meteorologie, deși trece drept un om al lucrurilor exacte și poate uneori reci, și-a găsit o nouă vocație. Aceea de mare meșter și modelator al lemnului. Și nu lucrează cu orice lemn, ci cu banalele rădăcini.

Nu-și mai aduce aminte cu precizie cînd i-a venit ideea prelucrării rădăcinilor. Să tot fie vreo zece ani. Ba nu. Mai mult. Încă nu mersese în pensie. Se afla la Băile Herculane să-și îngrijească sănătatea. Nu avea nimic, dar o făcea așa din obișnuință. Pretinde că e bine să te ocupi de toate înainte de a fi prea tîrziu. Și cum cu sănătatea nu-i de glumit, cum să nu profite omul de minunatele stațiuni balneo-climaterice cu care e binecuvîntată țara noastră de natură, dar și de grija față de om.

Aflîndu-se la Herculane se tot minuna. Măi să fie, de ce n-o fi voie să intre în pădure. Peste tot interzis. Și ce i-ar mai fi plăcut să calce pe frunziș și pe vreascuri, să le mai audă cum foșnesc și trosnesc sub picioare. S-a întîmplat așa, ca prin minune, să dea totuși în plină stradă peste o rădăcină. A luat-o, a cercetat-o și nu se mai despărțea de ea. Mai auzise de tot felul de artiști care le prelucrează și transformă în obiecte de decor. Rădăcina din mîna lui aducea fie a amforă, fie a saxofon. Depinde din ce unghi e privită.

Mai apoi, ajuns la Mănăstirea Putna, ca mare iubitor de turism și istorie ce este, a dat peste o crenguță sucită, simplă, de o formă frumoasă. O și vedea lăcuită. Pentru el reprezenta ceva deosebit. Altora poate li se pare minoră dar e un arcaș în toată legea. Ce bucurie poate trăi un om cu drag de frumos. Să găsească, să facă, să creeze, să dea viață unor rădăcini lipsite de viață. E uluitor. Cerbului găsit la Govora nu i-a mai adăugat decît coarnele, executate dintr-un mărăcine ars. Tot din mărăcine ars a ieșit un dansator cum rar se vede. Lucrarea „Grație" a făcut-o din scumpia — un lemn dur care crește în pădurile din apropiere de Filipeștii de Pădure. Și lemnul de păr e bun la ceva, dar e greu să mai aplici pe el alte „motive". Totul e să umbli, să străbați țara-n lung și-n lat. În București nu găsești nimic. Toate pădurile și parcurile sînt curate. Uneori sînt mai curate decît străzile aflate în construcție. Altceva e dacă ajungi la Bicaz, la Criscior sau Gura Barza. De acolo nu vii niciodată cu mîna goală, dacă cutreieri munții, dealurile și cercetezi rîpele.

O rădăcină măcinată de timp, cu brațele găurite îți oferă prilejul să izbutești un „Martir", cu linii și forme dinamice pentru care trezești și invidia unui sculptor consacrat. Pe Dinu, ca pasionat al istoriei, îl preocupă și personajele legendare. Cu toată modestia, admirat de cunoscuți și prieteni a început să vorbească despre îndeletnicirea sa ca despre o artă. Și poate că așa și este. Adevărul e că după atîta muncă, după lecturi bogate, cu predilecție din biblioteca de artă a Editurii Meridiane, după expoziții, cataloage și albume de artă devorate, la care se adaugă o bună cunoaștere a meșteșugului prelucrării și înnobilării lemnului vrea să știe și valoarea isprăvilor sale. Au o valoare strict decorativă sau și una artistică ? Tare ar vrea să se arate cineva interesat de expoziția ad-hoc din locuința sa. Pentru că faima de care se bucură a depășit demult hotarele cartierului Ion Șulea. O dorință a acestui om cu drag de frumos ar fi să-l viziteze criticii. Să-i vadă și el la față, să afle despre minunățiile lui.

Ion Predoșanu

BĂRBAȚII pe care i-am iubit

Steaua și soldatul

Marlene Dietrich

Fragmente din «Memoriile» „Îngerului albastru"

„La douăzeci de ani parcă nici nu mă născusem încă", mărturisea odată marea Marlene. Acum, la mai bine de 80, se gîndește din cînd în cînd la anii scurși, declarînd senină presei : „Nu-mi pasă de trecut". O spune chiar ea, Marlene Dietrich, femeia fatală a ecranului, timp de mai bine de 60 de ani. Cu umerii ei unici, cu talia provocatoare, în frac sau cu celebra rochie de lamé, pe ecran, pe scenele teatrelor, music-hall-urilor, cabaretelor, a trecut ca o stea strălucitoare, răscolind inimi și imaginații ale atîtor generații. Chiar să nu-ți pese de un asemenea trecut ? Aproape imposibil să nu dorești o consemnare, o memorie mai durabilă decît a peliculei — pagina scrisă : Memoriile. Așa se face că Marlene Dietrich a acceptat, într-un tîrziu, să-și pună semnătura pe un volum de amintiri — „Marlene D.", din care extragem pentru cititori cîteva episoade, evident, „de dragoste". Atît că poveștile Marlenei Dietrich devin pagini de autentică istorie a filmului, a literaturii și artei secolului XX. Bărbații pe care i-a întîlnit se numesc Jean Gabin, Giacometti, Hemingway, Eric Maria Remarque.

L-am întîlnit pe Jean Gabin cînd a ajuns la Hollywood. Venea din Franța ocupată. Ca de obicei, colegii m-au rugat să-l ajut, ca pe toți noii veniți, să se adapteze la noua sa viață. Rolul meu era să vorbesc franțuzește, să traduc, să fac rost de cafea, de pîine „ca-n Franța" etc. Am făcut același lucru și pentru René Clair. Dar Gabin trebuia să vorbească, în filme, englezește. Un mare obstacol, pe care l-am ajutat să-l treacă. Cînd mă vedea că vin — eram doar profesorul lui — se ascundea în grădina din jurul casei de la Brentwood. Juca într-un film ridicol, (i-am și uitat titlul) ; în schimb, vorbea corect englezește, supravegheat, se înțelege, chiar de mine. Îmi plăcea să gătesc tot felul de mîncăruri franțuzești, pentru el și pentru prietenii pe care obișnuia să-i invite. Renoir, de pildă. Lui Renoir îi plăcea la nebunie un fel de varză umplută. O înfuleca lacom și, imediat după ce termina masa, o ștergea radios. Pe vremea aceea eram cunoscută la Hollywood pentru faptul că nu mă formalizam în ce privește manierele. Puteai veni la mine cînd voiai, mîncai și plecai tot cînd aveai chef. Fără fasoane. Iar lui Renoir îi plăcea grozav stilul. Cred că tocmai de aceea era unul dintre oaspeții cei mai perseverenți. Bineînțeles, ori de cîte ori venea, îi făceam varză. De altfel, îmi făcea multă plăcere să gătesc pentru toți francezii aceia dezrădăcinați. Dacă în primele luni, în America, îmi luam mîncarea de prin magazine, cînd ne-am adunat laolaltă cu fiica mea, guvernanta și garderobiera, m-am pus pe gătit. Cum bucătăria nemțească era cam săracă în rețete, i-am scris soacrei mele să-mi trimită o carte de bucate austriacă și m-am pus pe treabă. Fiindcă cea mai mare calitate a mea e, cred, răbdarea, iar scopul vieții — perfecțiunea, m-am lansat cum se cuvine în noul rol. De fapt, talentele mele culinare se limitau la niște feluri cam simple. Mai mult o bucătărie „țărănească", decît una rafinată, „citadină". Or tocmai asta le plăcea clienților mei francezi, pentru care găteam cu o plăcere mereu sporită.

Gabin se agăța de mine, debusolat, ca un orfan de mama adoptivă, rol pe care mi-a plăcut să-l joc, la drept vorbind, zi și noapte. Aveam grijă de contractele lui, dar mai ales de casă. El venise în America împreună cu un prieten. Ne-am aranjat casa după gustul nostru, umplînd-o cu toate lucrurile franțuzești pe care le-am putut găsi la Farmer's Market și prin magazinele de la Beverly Hills, pentru ca Jean să se simtă cît mai „acasă" cu putință. Aventura hollywoodiană nu-i prea pria, dar a trebuit să treacă prin ea, fiindcă n-avea alt mijloc de trai decît filmul. L-am ajutat să treacă peste tot ce era greu de indurat. L-am iubit mult. Firește că franceza pe care o vorbeam încă din copilărie, dar mai ales dragostea pentru Gabin, au cimentat, cum se zice, iubirea mea pentru Franța în general. De aceea îi strîngeam în jur pe toți francezii dezrădăcinați și disperați, le vorbeam limba, le țineam loc de mamă, de bucătăreasă, de sfătuitoare și, foarte des, de traducătoare. În afară de Gabin și Jean Renoir, mai venea la mine René Clair — nici pe departe cel mai amabil om, Dalio, fermecător. Majoritatea francezilor veniți în America nu reușeau să treacă de pragul limbii. O șansă aveau regizorii și scriitorii ; ei puteau fi ajutați de traducători. În schimb, actorii trebuiau să vorbească engleza și foarte puțini, în afară de Gabin, au reușit. Cei mai mulți au fost nevoiți să-și aleagă alte meserii. Am rămas însă și în continuare prieteni cu ei, gata oricînd să le venim în ajutor.

Am luptat împreună, unul lîngă altul. Gabin turna filme, își onora contractele. Pînă în clipa cînd s-a hotărît să se înroleze în „Forțele franceze libere". Voia să plece ca să lupte. L-am înțeles perfect. Eram doar mama sa, sora, prietena și mai mult chiar. L-am însoțit într-un mic port de lîngă New York, de unde trebuia să se îmbarce pentru Maroc. Am rămas singură pe chei. Mă simțeam o biată fetiță abandonată. N-am mai primit nici o veste de la el. M-am angajat în armata americană. Am fost trimisă la New York. Pe urmă am circulat dintr-un port într-altul...

În general, lumea apreciază talentul de actor al lui Gabin. Despre asta n-are rost să mai vorbesc. În schimb, sensibilitatea lui a rămas aproape necunoscută. Aparența de om dur, atitudinea virilă erau total artificiale. Era omul cel mai sensibil pe care l-am cunoscut vreodată. Un fel de copil setos de afecțiune, tremurînd de dorința de a fi protejat, mîngîiat, alintat. Asta e imaginea pe care i-o păstrez. Era bărbatul — super-bărbatul. „Bărbatul unei vieți". Idealul pe care-l caută toate femeile. Nu avea nimic fals. Totul era limpede și transparent. Era bun, dar și foarte încăpățînat, extrem de posesiv, de gelos. Toate aceste calități și defecte îmi plăceau. Nu cred să ne fi certat vreodată serios.

Dar Jean voia să se întîlnească cu de Gaulle. Sacha de Manzierly, care conducea pe atunci postul de radio al generalului la New York, l-a ajutat. S-a angajat în Divizia a doua blindată a generalului Leclerc și a mers cu ea pînă la Berchtesgaden. N-a adus nici un suvenir din vizuina lui Hitler, n-a avut ce să-mi arate cînd ne-am reîntîlnit și sincer mi-a părut rău. În Franța, nimeni nu avea habar de ceea ce făcea Gabin. Toată lumea credea că actorii nu fac decît filme, fără să se izbească de realitate vreodată, mai ales dacă ea e și periculoasă. Povestea asta m-a deranjat foarte tare ; pe el nu. A rămas calm și a început să-și caute un colț tihnit unde să locuiască. Era în 1945, după 9 mai, după sfîrșitul războiului. Cînd a ieșit din armată, Jean a încercat să-și reia liniștit ocupația, într-un Paris care nu mai era cel pe care-l cunoscuse. Noua viață nu-i plăcea. A venit iarna. Ninsoarea. Mîzga năpădise străzile. El avusese întotdeauna conștiința faptului că era actor, dar pe străzile Parisului, înaintînd cu greu prin noroi și printr-o mulțime mizeră, nu mai avea curajul să creadă, să zică, să facă nimic. În noaptea de 8 mai 1945 am plîns amîndoi ascultînd discursul lui de Gaulle. Am înțeles atunci ce aveam de făcut. Ce ne mai rămînea de făcut. Lui, în felul său, mie — într-al meu.

Dar să nu uit iarna lui 1944. Eram amîndoi pe front, ne supuneam ordinelor. Eu, în armata americană, el — cu francezii. După Bastogne, am fost trimisă spre sud. Circula zvonul că frontul va fi întărit cu „Forțele franceze libere" și cu Divizia a doua blindată. Într-o după-amiază, pentru că spectacolul fusese anulat, l-am rugat pe un sergent să-mi facă rost de un jeep și am plecat să-l caut pe Gabin. Am dat în cele din urmă de Divizia a doua. Se înnopta. Pe cîmp,

Cu Jean Gabin

zeci de tancuri. Am început să alerg de la unul la altul, ca să-l descopăr mai repede. Cei mai mulți soldați erau tineri ; niște băieți așezați în liniște, pe jos, privind cum apune soarele. Deodată l-am zărit din spate. L-am strigat. S-a întors și a zis : „Drace !" Asta a fost tot. A sărit de pe tanc, s-a repezit, m-a strîns în brațe. Abia mi-am tras răsuflarea. Apoi a sunat adunarea. Trebuia să plece. S-a urcat în tanc și într-o clipă n-am mai văzut decît un nor de praf și n-am auzit decît urletul motoarelor. Plecase. M-am întors în America.

Ne-am întîlnit după război. Nu avea de lucru. Nici eu. Multă lume îmi spunea : „A trecut cam prea mult de cînd n-ați mai apărut pe ecran". Și eu, și Jean, încasam bobîrnacele în același fel. Le-o ziceam în cor : „derbedei de civili ce sînteți !" Toți ăștia care stătuseră în război liniștiți în dosul frumoaselor lor birouri voiau acum să ne impună legea lor. Dar ce să faci ? Eram la discreția lor. N-aveam nici un fel de economii. Cum să faci bani pe timp de război ? Noi aveam doar medalii. Dar medaliile nu țin de foame. În fine, în 1946 am turnat un film împreună cu Gabin, „Martin Roumagnac". Nu era un film prea grozav, dar am fost atrași de scenariu. Era imediat după război. Restricții peste restricții : curentul electric, încălzirea, mîncarea. Filmul a fost un eșec. Numele **Jean Gabin** și **Marlene Dietrich** n-au fost destul ca să atragă spectatorii. Eram distrusă, ca după orice eșec. Gabin era senin. „Așteaptă puțin", îmi spunea el. Dar nu mai voiam. Problemele bănești m-au silit să plec din nou la Hollywood, ca să joc într-un film al lui Mitchell Leisen, pentru care am fost plătită pe jumătate ca înainte de război. Era și ăsta un film prost, dar cînd ai nevoie de bani ești în stare să faci orice. Dacă mă gîndesc bine, cred că cel mai bine, cel mai ușor am trăit, Jean și cu mine, cînd am locuit în America. Nici azi nu știu prin ce miracol ne reușeau toate. Casa în care se simțea atît de bine, grădina, fiecare tufiș, fiecare copac. A sfîrșit prin a iubi America, lucru oricum ciudat pentru un francez. Cred că avea o judecată simplă, inteligentă și directă, așa cum le lipsește celor mai mulți străini. E drept că eram și eu acolo, ca să-l apăr. Dar el nu-și dădea seama de asta. Mă considera egala sa. N-a știut niciodată că îl iubeam ca pe un copil, ca pe copilul meu, pe care l-a și înlocuit o vreme. Era blînd, tandru, atent ; avea toate calitățile pe care o femeie le caută la un bărbat. O ființă ideală, cum numai în vis...

L-am pierdut așa cum ne pierdem toate idealurile, mult mai tîrziu. Odată reîntors în Franța, am devenit pentru el un fel de servantă sfătuitoare, pe care o îmbrățișezi pentru ultima oară, cu multă dragoste. În schimb, iubirea mea pentru el a rămas la fel de puternică. Nu mi-a cerut niciodată să i-o dovedesc. Așa era el.

O iubire pură, absolută : Hemingway

Prietenia care ne-a legat o vreme (pe Hemingway și pe mine) a stîrnit, cum era și firesc, valuri de bîrfe. A sosit momentul să restabilesc adevărul. Eram pe un vapor care lega America de Europa. Cînd ? Nu mai țin minte. În orice caz, e sigur că după războiul civil din Spania. Ann Warner, soția atotputernicului Jack Warner, organizase pe vapor o serată la care am fost invitată și eu. Cînd am intrat în salon, am văzut că la masă erau așezate 12 persoane. „Vă rog să mă scuzați, eu nu mă pot așeza, fiindcă am fi 13 și sînt superstițioasă" (pe vremea aceea mai eram). Cum nimeni nu dădea semne că ar vrea să se ridice, am rămas în picioare. Deodată, un uriaș s-a aplecat spre mine : „Așezați-vă, doamnă, eu voi fi al paisprezecelea". „Cine sînteți ?" l-am întrebat, deși îl recunoscusem imediat. Fapt care dovedea cu prisosință cît de stupidă puteam fi uneori. În fine, totul s-a aranjat. Acum eram 14 la masă. Cina — în stil „Maxim" — a început. Uriașul din dreapta mă ținea delicat de cot ori de cîte ori era cazul. M-a condus pînă la ușa cabinei.

L-am iubit imediat.

N-am încetat niciodată să-l iubesc.

L-am iubit platonic.

Spun toate astea, căci iubirea noastră era unică, o excepție pentru lumea în care trăiam. O iubire pură, absolută, dincolo de orice îndoieli, dincolo de viață și de moarte. Mă striga, ca pe-un alint, „Kraut 1" — ceea ce era corect. Mie nu-mi plăcea să-i spun „Papa", cum îi spuneau mulți dintre prieteni. Mi se părea ridicol. Îl strigam „Tu". „Spune-mi, Tu", îl strigam. El era ancora, înțeleptul, cel care hotăra, sfătuitorul, stăpînul absolut. Cum am putut oare supraviețui dispariției lui ? La această întrebare n-am putut și n-aș putea să răspund. Cele dintre voi care ați pierdut un frate sau un tată mă puteți înțelege. Te obișnuiești cu toate ; chiar și cu suferința.

Îmi povestea te miri ce. Nu mă învăța de fapt nimic nou, dar mă făcea să am mai multă încredere în ceea ce gîndeam ; știa cum să mă aprobe și asta-mi dădea mereu impresia că e ceva nou. M-a învățat să scriu. Datorită lui am scăpat de mania de a folosi multe adjective. Pe vremea aceea scriam articole la „Ladies' Home Journal". Îmi lipsește extraordinar de mult. Dacă ar exista viață după moarte, nopți întregi mi-ar povești de una, de alta. Dar nu există viață de apoi. El a dispărut fără urmă, pentru totdeauna, și nici durerea, și nici dorința nu mi-l pot readuce aici, lîngă mine. A doua zi după ce am aflat că a murit, am simțit că înnebunesc de furie — ceea ce era un fel de a lupta împotriva nenorocirii. Hemingway îmi jurase că n-o să mă părăsească niciodată, dar cine eram eu în comparație cu toți cei pe care-i lăsa în urmă : copiii, soția, cei care aveau nevoie de el ? Eram a cincea roată la căruță. Nu se gîndise la asta. Trăise convins, ca de altfel noi toți, că zilele nu-i erau numărate. S-a dovedit însă că nu era așa ; că el a hotărît să le pună capăt. Îi respect și acum hotărîrea, dar încă îl plîng. N-am fost niciodată la înmormîntări. Nu m-am dus deci nici la cea a lui Hemingway. „Ea nu era acolo", au scris ziarele. După moartea mamei mele n-am mai fost la nici o înmormîntare. Ziua aceea mi-a ajuns pentru tot restul vieții. Sinucigîndu-se, Hemingway n-a vrut de fapt să rănească pe nimeni. O iubea pe Mary, își iubea copiii. Și mă iubea foarte, foarte mult, pe mine. M-a iubit cu toată uriașa forță a ființei sale, pe care n-am putut s-o egalez niciodată. Cum să

La maternitate.

Doi bărbați se plimbă agitați de-a lungul și de-a latul sălii de așteptare. Deodată primul zice :

„Pică prost chestia asta ! S-a dus naibii vacanța mare "

„La mine-i și mai rău" răspunse celălalt. „Mie îmi strică voiajul de nuntă".

Un viitor tată, nervos, fumînd țigară de la țigară, se agită pe un culoar de maternitate. Trece o asistentă și bărbatul o oprește :

„Domnișoară, vă rog să mă scuzați, dar e o problemă care mă macină foarte mult. E primul copil pe care-l avem și nu știu cînd o să pot să mă apropii de nevastă-mea. Ce credeți dumneavoastră ?"

Asistenta răspunde calmă : „Asta depinde de locul unde o repartizează, în salonul comun sau într-o rezervă".

În sala de așteptare un bărbat își roade unghiile și-și freacă capul, aproape trăgîndu-se de păr. Curînd o asistentă vine și-l anunță că are o fată. Bărbatul sare bucuros și zice : „Ce bine ! Cel puțin copila mea să nu treacă prin ce am trecut eu".

„Doctore, am necazuri cu soția" se confesă într-o zi un bărbat. „Are obsesia asta ciudată că-i tot fură cineva hainele."

„Cum ați ajuns la această concluzie ?" întreabă doctorul.

„Păi a ajuns într-un asemenea stadiu că și-a angajat un individ să i le păzească. Azi noapte l-am găsit la datorie în garderob."

„Ați avut programarea la ora 10" zise psihiatrul către pacient, „și ați întîrziat aproape două ore. Ce s-a întîmplat ?"

„Am necazuri, domnule doctor, de cînd sînt miriapod îmi ia mult timp să-mi pun atîtea perechi de cisme".

Într-o zi geroasă de iarnă, femeia care poza unui pictor se plînse că e prea frig ca să se dezbrace. „Ai dreptate" — zise artistul — „e frig și nici nu am poftă de lucru astăzi. Stai jos și hai să bem o cafea". Peste cîteva minute se aud bătăi în ușă. „Dezbracă-te repede !" — zise pictorul. „Cred că-i nevastă-mea".

Culese și traduse de
Dumitru R.

răspunzi unei iubiri de o asemenea intensitate ? Am încercat totuşi, cît mi-a stat în puteri. O ştia. Cînd nu eram împreună, nu puteam comunica decît prin telefon sau prin scrisori. În fiecare zi îmi spunea ce tensiune are, ca şi cum asta ar fi avut o importanţă capitală. Dar eu îl credeam şi notam totul, cifră de cifră. Într-o dimineaţă m-a anunţat că se găsea în „cel mai fabulos loc din lume", clinica Mayo. Avea încredere în diagnosticul pus de medici. Eu, mai puţin. Dar, în fond, cine eram eu ca să-l contrazic ? Sigur că da, Hemingway ştia ce face, şi nu i-am reproşat niciodată decizia, deşi aveam un cu totul alt fel de a gîndi viaţa. Dacă n-aş fi ştiut cît de puternic este, cît de neclintit în hotărîrea sa, m-aş fi bătut ca o leoaică să-l împiedic.

Acum însă mi-ar place să povestesc despre întîlnirea lui cu Mary Welsh, ultima dintre soţii. Mă aflam la Paris, într-o misiune. Cînd am aflat că Hemingway e la hotelul Ritz, m-am urcat repede într-un jeep şi m-am dus să-l văd. Mi-a spus că pot să fac un duş înainte de a mă prezenta „la raport". Mi-a mărturisit că se întîlnise cu o „Venus de buzunar", pe care voia s-o seducă cu orice preţ. Tînăra rezistase primelor lui avansuri, drept care Ernst m-a rugat să stau de vorbă cu ea şi s-o conving să-l accepte. E cu neputinţă să explici dorinţa unui bărbat pentru o femeie. Mary Welsh era o femeie cam afectată. Un mare defect, după părerea mea. Şi-ar fi încheiat trist viaţa dacă n-ar fi întîlnit un bărbat ca Hemingway, privat multă vreme de experienţe sentimentale şi sexuale. Ştiu că în ziua aceea nu i-am făcut un bun servici. Dar l-am ascultat. Mary Welsh nu l-a iubit, sînt sigură de asta, dar modesta corespondentă de război pe care nimeni n-o băga în seamă, n-avea nimic de pierdut. Deşi trebuia să-mi înving propria intuiţie, mi-am îndeplinit misiunea. Am întîlnit-o pe Mary, am stat de vorbă. „Nu-l doresc", mi-a mărturisit ea. Pas cu pas, am încercat să pledez pentru Ernest, dar ea nu voia să ştie de nimic. În disperare de cauză, i-am evocat toată gama calităţilor lui şi am îndemnat-o să facă o simplă comparaţie între viaţa pe care o dusese pînă atunci şi cea care o putea aştepta lîngă el — căci trebuia să-i promit chiar o căsătorie. Se pare că eforturile mele n-au fost zadarnice. Spre ora prînzului, Mary se mai înmuiase. Ora respectivă e întotdeauna la Ritz un moment crucial, cînd femeile îşi revizuiesc planurile de viaţă. Exact aşa s-a întîmplat şi cu Mary. Propunerea începuse s-o intereseze. Seara trebuia să mă întîlnesc cu Ernest. Tremuram toată. Dar Mary apăru — numai zîmbet — şi-i acceptă avansurile, în prezenţa unui singur martor : eu. Curînd după aceea am plecat pe front şi nu i-am reîntîlnit decît după război.

Imensa lui capacitate de fericire contrasta violent cu aparenţa lui disperare, dar mai ales cu tragica sa decizie. Realistă cum sînt, nu pot înţelege nici acum această contradicţie. Exact ca şi mine, el avea un acut simţ al răspunderii, or asta nu se potriveşte defel cu o sinucidere. Nimeni n-a încercat vreodată să explice cauzele sinuciderii lui Hemingway. Eu cred că a fost vorba de o hotărîre conştientă. Dar n-a acţionat oare în stare de somnambulism ? Mă agăţ de această ultimă ipoteză. În orice caz, actul său — sînt sigură — n-a fost dictat de exemplul tatălui său (şi el un sinucigaş). Ştiu că era profund nefericit, că a existat ceva, cu siguranţă, în străfundul memoriei, care l-a decis atunci. Tot ce au scris aşa-zişii săi biografi despre clipele acelea nu reprezintă nimic. Nişte tîmpenii.

Deşi n-am stat niciodată prea mult timp împreună, chiar cînd eram în acelaşi oraş, iubirea noastră avea ceva durabil. Cum am mai spus, era o iubire absolută.

Ca toţi artiştii, Giacometti era trist

Mi-ar place să vorbesc şi despre un sculptor : Alberto Giacometti. Sculptase un cîine pe care l-am văzut expus la Muzeul de artă modernă. M-am îndrăgostit fulgerător de cîinele acela, deşi, în general, nu-mi prea plac cîinii. Într-o zi, pe cînd mă aflam la Paris, unul din prietenii mei, Alexis Liberman, mi-a aranjat o întrevedere cu Giacometti. Nici unul, nici altul nu căutam publicitatea. De aceea ne-am dat întîlnire într-un bistrou, departe de privirile fotografilor pe care îi detestam atîta. După bunul meu obicei, n-am fost în stare să deschid gura. M-am aşezat şi aşa am rămas : mută. Giacometti mi-a luat faţa între mîini şi mi-a spus : „Aşa-i că nu ţi-e foame ? Atunci să mergem la mine la atelier". Pe vremea aceea lucra la nişte statui de femei, atît de mari, încît trebuia să se urce pe o scară ca să le ajungă la creştet. Atelierul era rece şi pustiu. El s-a urcat pe scară, eu am rămas jos, ghemuită la picioarele lui, aşteptînd să coboare să-mi spună ceva, un cuvînt. În sfîrşit a vorbit. Dar ceea ce mi-a spus era atît de trist, încît aş fi fost în stare să plîng. A coborît. Cînd a ajuns lîngă mine, ne-am îmbrăţişat.

Mi-a dăruit o statuie magnifică, o „fată" — aşa a botezat-o. A învelit-o într-un ziar. „Ia-o cu tine în America şi dă-o copilului tău", mi-a spus. I-am respectat întocmai dorinţa. Ţinînd-o pe genunchi în timp ce traversam Atlanticul, am ştiut că n-am să-l mai văd niciodată pe Giacometti. A murit de o boală stupidă, mult prea repede. Ca toţi marii artişti, era un om trist. Admiraţia pe care i-am dovedit-o se pare că l-a mişcat, dar cu toată bunăvoinţa n-am putut face nimic ca să împiedic nenorocirea care-l bîntuia. Mergeam deseori să mîncăm în Montmartre, prin restaurante. Stătea şi se uita la mine. Şi corpul, şi inima îi erau bolnave. Şi astăzi regret că n-am acceptat toate comorile pe care mi le-a oferit. Dar nu i-am refuzat dragostea. N-aş putea spune că m-a îmbogăţit. Dimpotrivă, cred că eu l-am îmbogăţit cu ceva. Dar nu aveam timp destul. Din păcate, prea puţin timp pentru asta !

În româneşte de I. Pantea

I

Într-o galerie de tablouri din avenue Matignon, la Paris, un cumpărător se adresează directorului :

— Puteţi să-mi garantaţi că acest peisaj al lui Corot este într-adevăr autentic ?

— Fără nici o îndoială... Totuşi, din onestitate, trebuie să spun că semnătura nu este a lui.

II

Un om de afaceri se întoarce acasă. Soţia sa se uită la reverul hainei lui cu un ochi bănuitor :

— Spune drept, porunceşte ea, ţi-ai schimbat secretara sau secretara şi-a schimbat culoarea părului ?

III

Contele de Ségur era un fin diplomat. Într-o zi, sosind foarte tîrziu la un congres al lui Napoleon, el găseşte această scuză iscusită :

— Iertaţi-mă, Sire, dar în anticamera voastră este o grămadă de oameni. Am întîrziat din cauza regilor Saxoniei şi Würtembergului.

IV

Pe poarta unui instalator din arondismentul XIV, din Paris, o pancartă :

„Mă întorc într-o oră". Instalatorul.

Şi dedesubt :

„Se va întoarce în zece minute. Am plecat să-l caut". Femeia sa.

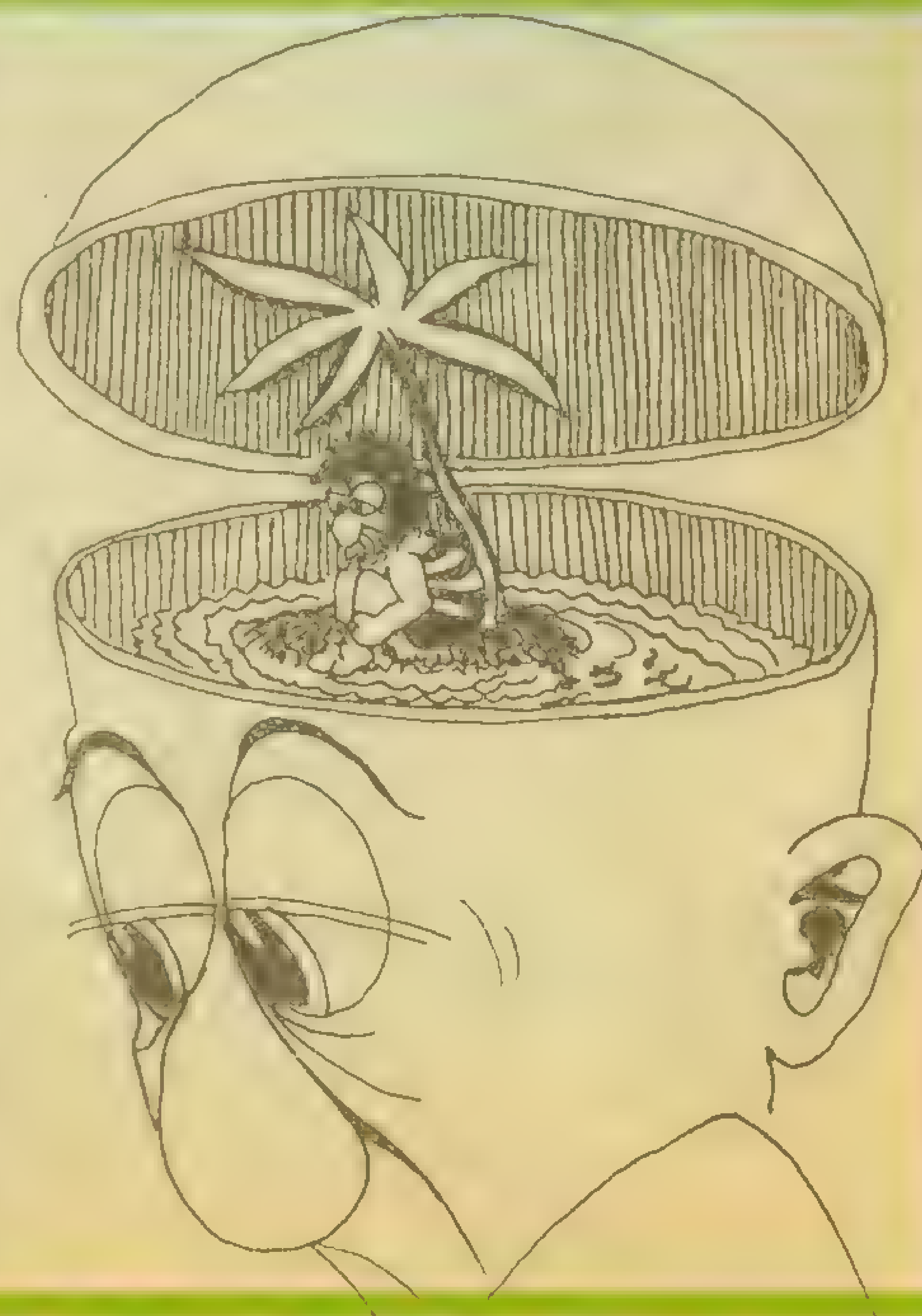
V

Soarele, cerul albastru, plaja aminteau unei femei, ce-şi petrecea aci vara, plăcute amintiri. Ea zice soţului său :

— Îţi mai aminteşti că pe malul mării, într-o vară, mi-ai făcut prima declaraţie de dragoste ? Eram atît de emoţionată că timp de-o oră am rămas mută.

— Da, draga mea, mi-amintesc : acel „mutism" a fost cel mai frumos moment din viaţa mea !

Culese şi traduse de Niculin Rădulcă

AGENȚIA B.T.T. MARAMUREȘ vă propune un itinerar într-o „țară de legendă"

Meleag de nord-vest al țării, în care s-au îngemănat legenda și istoria, neasemuita frumusețe a peisajului și creațiile deosebite ale harnicilor săi locuitori, Maramureșul se particularizează în ansamblul ținuturilor românești printr-o bogată și originală artă populară, printr-o măiestrie nemaiîntîlnită a prelucrării lemnului, ridicată de-a lungul vremii la rangul de autentică artă.

Desigur că Maramureșul trebuie văzut la el „acasă", cum se spune.

Agenția Biroului de turism pentru tineret, ospitalieră gazdă, vă invită să cunoașteți patrimoniul de frumusețe al acestor meleaguri străduindu-se să vă fie o agreabilă călăuză.

Se spune pe bună dreptate că satele maramureșene sînt adevărate muzee în aer liber: de la porțile și stîlpii sculptați ai caselor pînă la furcile de tors și lăzile de zestre, în general universul care populează viața Maramureșului, totul este înnobilat de rezonanța lemnului, la care se adaugă armonia singulară a culorilor.

De o mare originalitate este și folclorul maramureșean, unul dintre cele mai autentice, mai bine conservate: Doina tărăgănată, hăulita, orația de nuntă, țipuritura, „giocul" bărbătesc în care picioarele bat apăsat, nenumăratele balade sau legende care glorifică eroii populari, toate acestea poartă o amprentă aparte, reflectare a unei istorii proprii, a măreției naturii și a unicității ei.

Aceasta este succinta carte de vizită prezentată de Agenția Biroului de turism pentru tineret Maramureș care vă propune participarea dumneavoastră la excursii de-a lungul unor pitorești văi din cele patru „țări" ale Maramureșului: Valea Marei, Valea Izei, în „Țara Lăpușului" și în „Țara Chioarului".

Agenția Biroului de turism pentru tineret Maramureș vă propune cunoașterea Văii Izei, traseu cuprins între Vadu Izei și Borșa pînă la pasul Prislop.

Urmînd acest traseu, tinerii turiști vor avea posibilitatea să cunoască vechi construcții de lemn, case și porți, precum și portul popular specific zonei, în care culorile vii (predominînd mai ales portocaliul și roșul) sînt rezultatul neîntrecutei măiestrii a producției casnice maramureșene de coloranți vegetali.

Trecînd prin comunele Rozavlea și Ieud, pot fi admirate construcțiile de lemn; cele din Ieud sînt considerate ca cele mai vechi din Maramureș (1364). Tot aici a funcționat și prima școală românească și s-a descoperit cea mai veche scriere românească „Zbornicul de la Ieud" — fapt care l-a făcut pe marele istoric N. Iorga să afirme că ținuturile maramureșene au fost și „leagănul scrisului românesc".

Apoi trecem prin satul turistic Bogdan Vodă, fost Cuhea — reședința voievodului Bogdan — care păstrează ruinele unei curți (cetăți). Aici are loc o interesantă serbare populară „Ruptul Sterpelor" (similară „Sîmbrei Oilor" din Oaș).

După ce cunoaștem centrul de ceramică Săcel, cu vechi tradiții, ajungem la Moisei unde se înalță ansamblul sculptural închinat memoriei patrioților maramureșeni uciși de horthyști în toamna anului 1944. Monumentul, operă a artistului Vida Gheza, format din 12 stîlpi de veghe — siluete stilizate și o lespede sanctuar — este unul dintre cele mai originale și semnificative din țară. Casa în care au fost uciși martirii maramureșeni poartă o placă comemorativă.

Ajungînd la Borșa tinerii turiști vor afla că aici este punctul de plecare pentru ascensiuni în Munții Rodnei care în vîrful Pietrosul atinge cea mai mare altitudine: 2 305 m. La 7 kilometri de centrul orașului Borșa este situat Complexul turistic, loc agreabil pentru excursiile estivale și mai ales pentru practicarea sporturilor de iarnă, avînd o pîrtie naturală asemănătoare cu pîrtia de la Baza turistică pentru tineret Suior.

De la Borșa, drumul urcă spre Pasul Prislop, una din cele mai înalte trecători din țară: 1 413 m.

Sperînd că vi s-a părut interesantă această propunere, Agenția B.T.T. Maramureș vă așteaptă.

Ion Manta

MUZICA DE PRETUTINDENI

Acest grupaj de știri, informații nu se vrea „la zi" pentru simplul motiv că data publicării este puțin îndepărtată de cea a redactării. Am preferat unele date mai amuzante sau altele sosite în ultima clipă pentru a oferi cititorilor aflați în vacanță secvențe necunoscute pînă în acest moment. Iar dacă totuși apar unele reluări inevitabile nu ne rămîne decît să ne bucurăm, căci astfel respectiva știre va fi bine reținută.

Lansări de discuri mai demult anunțate s-au produs în fine, în primăvară: Gheorghe Gheorghiu, acompaniat de Progresiv TM, cu un L.P. foarte cerut de... meiomane mai ales, și „Formații Rock vol. 9" cu Pro Muzica și Accent, grupuri cu aporturi deosebite în mișcarea rock de la noi, și care ar fi meritat cîte un album fiecare ● Turneu al francezului Charlelie Couture în China, Australia și Thailanda ● Rita Mitsouko. (Catherine Ringer numele solistei acestui grup) l-a întîlnit la Londra pe producătorul Tony Visconti pentru a realiza mixajele unui nou album. ● Diana Ross s-a măritat cu un suficient de bogat om de afaceri din Norvegia. Printre invitați s-a aflat și Stevie Wonder. ● „Ultravoxul" Midge Ure s-a însurat cu Annabel Giles, iar Robert Fripp, de la King Crimson cu solista Toyah Wilcox. ● R. Orzabal, de la Tears For Fears declara într-un interviu despre propria muzică : „O adevărată mizerie! Peste 20 de ani nimeni nu ne va mai asculta". Modestie? Simțul realității? Tot timpul va hotărî. ● Patrick E. Glanville Alley din Jamaica l-a dat în judecată pe Mick Jagger pentru melodia „Just Another Night" pe care, susține el, a scris-o în 1982, cînd a vindut în Anglia 28 de mii de exemplare. Încă nu se știe cine a cîștigat procesul. ● Modern Talking au ajuns pe primul loc în Hong Kong, iar casa Hansa le pregătește cu atenție intrarea pe piața de peste ocean. Să reamintim că Boney M. n-au trecut de locul 25 în S.U.A. Cei doi se bucură de o primire excelentă mai peste tot cu excepția Angliei. ● „Eurotipsheet" este un clasament alcătuit în baza vînzărilor de discuri în Europa pe anul 1985. Premiile au revenit astfel : Madonna la „singles" Dire Straits la L.P.-uri. Solista anului : Tina Turner, solistul anului : Bruce Springsteen. Au mai fost premiați de aceeași instituție : Phil Collins pentru eforturile sale de compozitor, solist, participarea la „Live Aid" etc., etc., Sting pentru albumul de debut al anului, Talking Heads pentru programul lor audio-vizual, Dave Stewart pentru talentul său plurivalent. Coloana sonoră a filmului „Beverly Hills Cop" a fost considerată drept cea mai bună a anului trecut. ● Grupul canadian Triumph revine în actualitate cu dublul „live" „Stages", lansat în octombrie.

La 10 ani de activitate, formația nu agreează turneele, preferind să imprime un nou L.P. pentru această vară. ● Un duet inedit în topul italian Mina și Riccardo Cocciante. Melodia foarte frumoasă este plină de sentimente : „Questione di Feeling". În același timp cîteva nume noi : Lorella Cuccarini, Cristina D'Avena, Sandy Marton la al treilea hit după cel din vara trecută, Francesco Hertz, Eros Ramazotti, cîștigătorul din acest an al festivalului de la San Remo, cu piesa „Adesso Tu", Lena Biolcatti. Consacrații rezistă, avînd noi înregistrări la început de an : A. Celentano, Toto Cutugno, Fred Bongusto, Loredana Berte, Pupo cu acest „Viva L'Amore" o replică italiană pentru „Live Is Life" al austriecilor de la Opus, Ricchi e Poveri cu un album parcă mai „obosit" decît precedentele. ● Solista nigeriană Sade Adu iubește într-atît cactușii, încît le trimite din toate turneele cărți poștale. Și are peste 30 de specii. Confesîndu-se unui reporter, ea explica și calitățile de „paznici" ale simpaticelor plante cu țepi. ● Actrița Raquel Welsh intenționează să susțină o serie de concerte rock în S.U.A. fiind acompaniată de membrii grupului Meat Loaf. ● Noul single al formației The Rolling Stones, „Harlem Shuffle" a fost imprimat pentru prima oară de Bob & Earl în 1965, iar în top a ajuns în 1969. ● Grace Jones apare într-un nou film, „Vamp". ● Marianne Faithfull, după o fractură de mandibulă, pregătește un album programt pentru luna august. ● Foștii The Who, Roger Dealtrey și Pete Townshend vor colabora iar la imprimarea unui disc pentru 1987. ● Cîteva nume noi și în topurile din R.F.G. Ne referim la perioada aprilie-mai : Münchener Freiheit, Heinz Rudolf Kunze, Oliver Simon, Ibo, Oliver Frank, Herwig Mitteregger. Certuri în trupa Status Quo. Alan Lancaster, care trăiește în Australia de 6 ani și-a exprimat dorința ca noul album să fie imprimat acolo pentru că și-a pierdut încrederea în impresar. Francis Rossi și Rick Parfitt s-au opus și în urma hotărîrii instanței, vor păstra dreptul de a se numi Status Quo. ● Tommi Iommi intenționa să scoată un album solistic, dar producătorii au insistat în a folosi numele de Black Sabbath, firește în scopuri financiare, deși el este singurul din vechea formulă. Discul „The Seventh Star" a avut totuși succes, chiar dacă membrii formației nu sînt celebritățile de odinioară. ● Mircea Vintilă și Florian Pittiș pregătesc o surpriză pentru toamna acestui an. Vor colabora cu grupul Kripton Fort, iar textele vor fi semnate de îndrăgitul actor. Nu este exclus ca el să și cînte alături de prietenul său. ● B. B. King la 50 de albume ! Ultimul se numește „Six Silver Strings". ● Între două grupuri total diferite stilistic s-a creat o legătură prietenească. Steve Bronski a compus împreună cu roșcata Jill Bryson de la Strawberry Switchblade cîteva melodii pe care nu s-au decis încă cine să le cînte. ● Denny Laine, fost component al grupului Wings a

„Speranțe vii..." pentru Valeriu Sterian în 1986.

Frumoasă și norocoasă C. C. Cath a cunoscut succesul la 23 ani !

imprimat primul său disc solo : „Hometown Girls". Printre invitați în studio s-a aflat și fiul lui Ringo Starr, Zack Starkey. ● Un spectacol muzical subacvatic a avut loc la 6 aprilie în piscina Universității din Liverpool. Excentricul promotor, Ken Campbell, a invitat și cîțiva delfini pentru a susține partitura reggae. ● Surprize plăcute la ediția din acest an, cea de-a IX-a, a „Primăverii Baladelor". Atît în concurs, cît și în cadrul recitalurilor, s-a simțit o plăcută atmosferă de relaxare, transmisă și publicului, care de altfel, merită nota 10, atribuită de juriu și organizatorilor, studenții Universității bucureștene. Să-i numim pe cîțiva dintre premianți pentru cititorii care au „scăpat" presa momentului. Dintre folkiști : Sorina Moldvai, Lucia Bubulac, grupurile folk din Timișoara și Suceava, grupul Exton din București, Iancu Daniel. Dintre formațiile rock : Celelalte Cuvinte, Kripton, Rogvaiv, Conexiuni. Timișorenii de la Alla Breve, profesioniști fără cusur, dar adepți ai jazz-ului și poate cam mari pentru o competiție studențească, au fost răsplătiți pe merit de un Premiu Special al juriului. Simpla enumerare a invitaților va da imaginea nivelului ridicat al programelor din cele trei zile, 4, 5 și 6 aprilie : Nicu Alifantis, Mircea Vintilă, Florian Pittiș, Ștefan Hrușcă, Vasile Șeicaru, Florian din Transilvania, Roșu și Negru, Compact, V. Sterian și Compania de Sunet, Holograf, duetul Stereo și Sfinx. În seara „Galei" a apărut și o... „Foaie pentru minte, inimă și... baladă", realizată cu concursul unui grup de entuziaști în stilul „Secvenței" de la Costinești. Spicuim cîteva idei : „Tudan = grup de trei bărbați format din Two plus Dan", „Muzica tare s-aude / Timpanele mele-s ude" a fost genericul unui spumos interviu realizat de Tony Grecu de la grupul Divertis. Și un citat din Nicu Alifantis :„Ca să fii tuns scurt trebuie să ai păr. Eu n-am !". ● Un tenor de valoare certă, afirmă specialiștii despre Feargal Sharkey, fost solist la Undertones. Pe Dave Stewart l-a cunoscut în lift în urmă cu 10 ani. Colaborarea lor s-a dovedit fructuoasă. Piesa „A Good Heart" a fost compusă de Maria McKee de la Lone Justice. ● Ultimul concert al lui John Lennon din 30 august 1972 a fost transpus pe videocasete și pe un L.P. Era acompaniat de Elephant's Memory, iar printre cele 14 melodii apar și „Imagine", „Come Together" și „Give Peace A Chance". Sumele încasate în urma acelui spectacol, la

care au mai participat Stevie Wonder și formația Sha Na Na, au fost donate copiilor handicapați. ● Discuri pe care este bine să le „pîndim" prin magazine: Metropol, Dida Drăgan, Mirabela Dauer, „Formații Rock X" cu grupurile Meduza și Modul, Angela Similea interpretînd piese ale formației Savoy, fiind acompaniată de aceasta, Florian din Transilvania. ● Revista franceză „Best" a publicat rezultatele referendumului său abia la finele lui aprilie. Iată-i pe cîștigători: Sade Adu la soliste, urmată de Madonna, Annie Lennox, Kate Bush, Robert Smith în frunte la soliști, devansîndu-i pe Sting, Bono Vox, Jim Kerr și Bruce Springsteen. La grupuri: The Cure, Simple Minds, U 2, Dire Straits și Marillion. Mari diferențe de gusturi la cititorii revistei amintite raportîndu-le, aceste rezultate, la cele apărute în publicațiile din Olanda, R.F.G., Italia, Anglia sau S.U.A. ● La 12 iulie, grupul Queen se va afla pe Wembley, unde i-au invitat și pe colegii de la Status Quo și The Alarm. ● Primăvară bogată pentru formațiile noastre. Grup '74 din Brașov a efectuat un reușit turneu în Polonia, clujenii de la Compact se pregăteau intens alături de Dida Drăgan pentru o serie de concerte în U.R.S.S. Turnee peste hotare urmau să susțină și Sfinx, Roșu și Negru. Probabil la această oră ele sînt în plină desfășurare. ● Cei mai tineri s-au întîlnit la „Gala Rock" de la Bacău sau la „Top T" de la Buzău. În București au continuat programele tot mai gustate din sala Victoria a Teatrului satiric-muzical „C. Tănase". Noi așteptăm cu speranțe și nerăbdare „Gala Rock" de la Costinești, căreia îi urăm mult succes!

Andrei Partoș

Jimi Hendrix — o autentică stea a muzicii rock din păcate prea devreme apusă.

Julian Lennon, fiul unui tată celebru, dorește să se afirme prin propriul talent.

DISCO '85

Așa se intitulează un foarte interesant articol din revista „Melodie und Rhythmus" din R.D. Germană, apărut în luna februarie 1986, din care am extras cîteva idei pline de semnificații.

Aflat la cea de-a 4-a ediție, concursul pentru disc-jockey amatori s-a desfășurat la Karl Marx Stadt. Este vorba mai curînd de o dezbatere, reluată din 3 în 3 ani, la care participă toți factorii răspunzători de buna desfășurare a programelor de discotecă, aducînd soluții noi, originale.

În concurs au intrat 15 discoteci din 12 regiuni, desemnate de cabinetele regionale pentru tineret în colaborare cu Uniunea Centrală a Discotecilor cu scopul de a reprezenta întreaga gamă de activități din discoteci precum și diferite stiluri de DJ. O noutate la categoria „discoteca pentru tineret a fost «audio-clipul»". O asociere a muzicii cu imagini de diapozitiv, fiecare piesă fiind însoțită de 100 de diapozitive conținînd colaje de culori, texte, imagini, picturi. De aprecieri deosebite s-a bucurat clipul „W. Amadeus Mozart" despre viața marelui compozitor, pe muzica solistului austriac Falco.

Buna dispoziție este întreținută nu numai de muzică. Thomas Radestock din regiunea Gera a prezentat un fragment din „Lacul lebedelor", el întruchipînd una dintre lebede, cam bărboasă și supraponderată e drept dar amuzantă. „Diskorakow" din Halle își începe programul în frac și joben iar la „Mosaik" din Berlin se împart lozuri în sală. Cîștigătorii participă la o degustare de bere, la un concurs de dans, la un meci de fotbal cu un... balon. Ca o noutate: instalația se află în mijlocul ringului, lîngă dansatori!

Discotecile pentru copii au oferit programe adecvate: concursuri de recunoaștere a unor erori din desene animate, jocuri distractive.

Din juriu au făcut parte reprezentanții ministerelor culturii, comerțului și aprovizionării, educației, ai C.C. al F.D.J. (U.T.C.), ai caselor de discuri și ai Casei Centrale a Culturii. Fiecare instituție dintre cele amintite a acordat cîte un premiu.

Nu ne rămîne decît să extragem concluziile pozitive ale unor astfel de acțiuni.

Foreigner — veteranii rock-ului au dovedit că știu „rețeta" succesului chiar dacă ascultătorii de azi au 16—18 ani.

Aceste fotografii nu poartă un titlu

...Și din intenția autorului de a nu se explica. De a transfera gîndul în imagini, ca la rîndu-le ele să „bombardeze" vizual și efectiv privitorul de oriunde. Așa se face că după zece ani de muncă și continue căutări, încă neconsumate într-un stil anume, Dinu Lazăr se află la prima expoziție personală de fotografie. Prezența sa la zeci de întruniri naționale și internaționale — e de prisos stricta lor contabilizare — i-a adus premii de recunoaștere și evidență în cataloagele de profil, fără a-i decide parcursul pe o anumită traiectorie sau într-o anume categorie de artiști. Și nu din lipsă de manieră, ca să nu accedem la mai des folosita formulă „lipsă de talent". Nu, ci dintr-un altfel de înțeles dat fotografiei, în special, și artei fotografice, în general. Fără a-și propune o retrospectivă a etapelor de creație, expoziția ne relevă un univers tematic feminin prin excelență. Un alt unghi... fotografic din care-l putem surprinde, privi și pricepe. Fără a ne grăbi să-i atribuim lui Dinu Lazăr un stil elaborat, plin de concepte. Pentru că, studiat mai îndeaproape, stilul este original prin paradox. Codificat într-un amalgam de viziuni fotografice ce transpar dinlăuntrul său spre afară, uneori vizualizate doar prin sine, alteori, și prin sensibilitatea artistului. Deși excelează prin portrete și prim-planuri, constați că nu este un observator fidel al realității ce înconjoară subiectul ca atare, implicîndu-l. După cum nu putem spune că trasează un itinerar în labirintul universului ales, ci dimpotrivă, se adâncește în acest labirint, lăsînd, aparent, la voia inspirației și nu rareori a momentului, declanșarea resortului intim al aparatului în consonanță cu starea de fapt existentă. Dînd de înțeles că lasă în voia privitorului nebănuitele sale înțelegeri. Un motiv în plus ca lucrările să nu poarte un nume.

Chiar genericul expoziției este „Fără titlu", gîndit ca un preambul la numirea imaginilor în funcție de trăirile încercate de privitorul însuși. Odată convenția stabilită, ciclurile se pot schimba între ele, imaginile se pot recompune, pot fi regîndite și reasamblate. Ca apoi, să fie suspendate în imponderabil cît durata unui „clic" declanșator. Ideea de ciclu, ca manieră de alcătuire a expoziției, face posibil transferul de stări asupra celui ce le receptează. Brusc delimitate sau nu de un anumit context, ciclurile se constituie ca-ntr-o temă cu variațiuni, dintre care cel mai pregnant se desprinde colajul. Aproape că violentează gîndul și-l provoacă la meditație. Astfel, poetica fotografului se decodifică pe un fundal caleidoscopic cu tensionări ale imaginii în secvențe imprevizibile și paradoxale. Elementele de detaliu configurează starea, o „decupează" și o însingurează. Trupul, transparența feminității, întristate uneori, fragilitatea unui echilibru aparent, devine sugestie dovedind acel ceva inconfundabil personalității personajelor și chiar autorului.

DINU LAZĂR s-a născut la 15 februarie 1954... Este absolvent al I.A.T.C.-ului, secția operatorie de film... A participat la o seamă de saloane naționale și internaționale... Semnează fotoreportaje din industrie, agricultură, cultură în revistele românești pentru străinătate cu aceeași frenezie cu care realizează coperte de disc, calendare, afișe, prospecte și tot ce interesează în domeniul publicității... Este la prima expoziție, de unul singur... Posesor al mai multor medalii adunate cu grijă de-a lungul anilor și bine întreținute... Are, am putea zice, fără să exagerăm, mania aparatelor de fotografiat — îndeosebi ultimele tipuri... cu toate că se observă o revenire la fostele pasiuni — aparatele de tip vechi... Este contemporan cu Margaret Cameron, Nadar, Eugène Atget (adept al unui realism plastic), Paul Strand, Erich Salomon (supranumit și ochiul indiscret al Europei), Yousuf Karsh (un original portretist)... Este membru al A.A.F. și A.F.I.A.P.... Relații complete, dacă e cazul, pot fi solicitate la sediul A.A.F. între orele...

Maria Bogdan

SERBĂRILE MĂRII

Fotografii de Emerald Chismorie

Costineştiul, acest leagăn al vacanţelor, loc de întîlnire a spiritului tînăr cu soarele şi marea, punte de trecere pe care ni se scurg paşii îndrăgostiţi de frumos dinspre vis spre amintire, dinspre dorinţă spre împlinire, dinspre un an spre alt an, marchează, prin tot ceea ce este şi în el există, originea spaţiului de desfăşurare a celor mai frumoase împliniri ale vacanţelor noastre.

Şi dacă ar fi să mă opresc la una dintre aceste împliniri, aceasta ar fi cea care se detaşează prin forţă, vigoare şi formă de expresie, prin larga adresare şi implicit participare — *Serbările mării şi ale tinereţii.* Ele reprezintă cea de-a patra dimensiune a Costineştiului, fără de care nu s-ar putea defini corect hotarele acestui teritoriu mirific al vacanţei.

A scrie despre Serbările mării nu este deloc uşor, cum uşor nu este să scrii despre un tablou pe care dacă nu-l vezi, dacă nu-l percepi cu simţul anume destinat, nu poate însemna mare lucru. Într-o astfel de situaţie, sînt pus şi eu care, fie că n-am cercetat destul, fie n-am suficientă pricepere să pun cap la cap nişte propoziţii a căror citire să vă facă să exclamaţi : N-am crezut dar uite că se poate. Rămîn totuşi la convingerea că insuficienţa cuvîntului, ca mijloc clasic de transmitere a informaţiei în situaţia în care densitatea acesteia este foarte mare, este o barieră de care trebuie ţinut seama măcar acum şi spunînd asta, adică motivîndu-mă oarecum în faţa chipurilor ridate de zîmbet superior şi snob, voi încerca să schiţez în cîteva linii peisajul Serbărilor mării, spre a vă sugera doar ce se întîmplă acolo în cele 48 de ore ale unei manifestări complexe pe care aş asemui-o cu o ecuaţie imensă cu mii de necunoscute şi cu tot atîtea rezolvări elegante, surprinzătoare şi încărcate de sensuri şi semnificaţii.

Secvenţa I

Cu cîteva zile înainte de lansarea semnalului de deschidere, cînd Neptun, măritul zeu al mărilor, va păşi din nou pe ţărmul Costineştiului, cîteva zeci de oameni îşi împart, în funcţie de locul pe care îl ocupă în dispozitivul de organizare, atribuţiile, obligaţiile şi îndatoririle care le revin. Drepturile — pentru că unde sînt îndatoriri trebuie să fie şi drepturi, şi nimeni nu uită asta — vor veni după aceea, la şedinţa de tragere a concluziilor şi de tragere la răspundere. Deci se face împărţirea pe roluri : grupurile umoristice Divertis şi Ars Amatoria — scenariu, personaje, texte, comentarii ; echipa Radiovacanţa Costineşti — muzică, anunţuri, transmisiuni directe, dispecerat ; echipa Salvamar — organizare imediată, jocurile de plajă, arbitrajele, fetele ; organizatorii — vizarea, avizarea, aprovizionarea, răspunderea, masa şi felicitările, şedinţă dimineaţa, şedinţă după amiază, şedinţă noaptea — idei, probleme, rezolvări, muncă, tinereţe, frumuseţe. Deviza tuturor este : Prin organizare exemplară / Poate fi soare chiar cînd plouă afară.

Secvenţa II

Febra pregătirilor se îndreaptă spre punctul de maxim. Ca să înţelegem cu toţii, maximum-ul este atunci cînd derivata este zero.

Considerăm latenţa ca fiind derivata febrei. Printr-un raţionament simplu, şi eu cred că toţi cititorii acestor rînduri sînt capabili de astfel de raţionamente, ca să nu mai vorbesc de raţionalizări, rezultă că latenţa tinde spre zero. Dovezi : neliniştea plăcută care domină, întrebările care curg în valuri, răspunsurile care vin în contravaluri (îndiguiri, şanţuri, sisteme de îmbunătăţiri funciare). Organizatorii nu-şi văd capul de treabă... Se fac înscrierile la primele jocuri din ziua întîi a serbărilor. Se cer relaţii : directorii de jocuri prezintă regulamentele. Dac-ar fi contravenienţi ar prezenta actele. Reporterii Radiovacanţei smulg interviuri, realizează instantanee, fac anunţuri mobilizatoare : „Nu depăşiţi geamandurile decît prin dreapta. Încurcaţi munca salvamarilor care vă aduc prin stînga !". Glume cu haz. Se aud oriunde replici cum ar fi : „Hai să ne înscriem şi noi dragă !", „Mamă, cine este Neptun ?", „Sandule, ai grijă de copil, eu de mîine sînt vestală !", „De ce nu mi-ai spus înainte de a ne căsători că avem un copil şi că vei fi vestală ?", „Abia aştept ziua de mîine !". O aşteptăm şi noi, organizatori, colaboratori, scenariştii invitaţi, vizitatori, oricine-am fi, căci serbările ale noastre sînt. Timpul se scurge uluitor de repede. Noaptea de dinaintea marelui eveniment este plină de frămîntări. Fiecare se frămîntă după posibilităţi, după natura, starea şi conjunctura în care se află. Orice se află. Nimic şi nimeni nu se poate ascunde. Unii scriu textele festivităţii de deschidere, alţii le interpretează, unii se plimbă pe faleză, alţii se plimbă prin căsuţă, unii muncesc, alţii îşi numără banii. La mine nu-i cazul, sînt inginer stagiar. Ce va fi mîine ? „Cred că sîmbătă" — ar putea răspunde un şugubăţ. Altfel de răspunsuri nici nu aşteptăm. Aşteptăm însă veşti.

Secvenţa III

„Este ora 6,00". Primul anunţ al Serbărilor mării. Acum se aprind motoarele. Ard şi nimeni nu le-ar putea stinge nici cu cele mai straşnice tulumbe. Răsăritul soarelui în această dimineaţă este altfel. Este altfel pentru că undeva pe plajă sau pe terasa RV sau la Teatrul de vară, un grup de „cercetători" specializaţi în studierea răsăritului de soare susţine cu argumente şi contraargumente, cu replici şi contrareplici, cu acte şi contracte, tot felul de puncte de vedere despre apariţia zilnică a astrului sacru. Se propun chiar noi modalităţi de „răsărire" înmănunchiate sub titlul generic : „Răsărirea soarelui, spre binele omului" şi spre veselia celor prezenţi la prefaţa humoristică matinală aparţinînd grupurilor Divertis şi Ars Amatoria, a căror participare la serbări stă sub însemnul replicii laitmotiv, rostite de unul din marii prieteni şi coordonatori : Băgaţi text băieţi, să fie viaţă, nu vînare de vînt !.

Neptun va sosi la ora 10,00. Ce se va întîmpla pînă atunci ? Ce s-a întîmplat acum un an ! Spectacol unic ca moment de desfăşurare. Gala matinală a muzicii rock : „Spectacol de gală dimineaţa ? De la 6 la 10 ! Nu se poate !". Dar s-a putut şi a fost minunat.

SERBĂRILE TINEREȚII

Să însemne asta că serbările conduc la alinierea fazelor zilei, adică dimineața este la fel ca amiaza. Și ca seara și ca noaptea ? Cred și simt nevoia, că trebuie să căutăm un răspuns pe cît de ciudat pe atît de interesant. Deci : timpul fizic este acela care ne impune cu secundele lui, viteza ne stabilește orarul. Efectul timpului fizic este îmbătrînirea. În raționamentul acesta vom introduce o altă noțiune, replică interioară a timpului fizic, timpul sentimental. Între timpul fizic și cel sentimental există o relație de sumare. Cînd timpul sentimental se adaugă timpului fizic, procesul de îmbătrînire este accelerat. Cînd se scade, îmbătrînirea este încetinită. Dacă ne-am imagina timpul ca o oglindă, atunci s-ar putea spune că imaginea îmbătrînirii o vom găsi reflectată în ea. De partea cealaltă a oglinzii se reflectă întinerirea. Nimeni nu poate ajunge acolo, în afară de închipuire.

Măsura îmbătrînirii este dată de distanța la oglinda timpului. Oglinda se depărtează mereu, imaginea din ea devine din ce în ce mai mică, ajunge o pată, apoi un punct și la urmă nimic. Oglinda se depărtează mereu. Toată viața alergăm după ea, dar ea fuge puțin mai repede decît cel mai iute dintre urmăritori. Singurii care aleargă tot atît de repede ca și oglinda sînt zeii. Dintre toți, unul se oprește puțin din alergare, cheltuie două zile din nemurirea lui și devine om. Cine este acesta ? Cred că ați ghicit. Neptun, zeul mărilor și oceanelor, stăpînitorul adîncurilor vine la Costinești. Toată lumea îl așteaptă. Nu peste multă vreme Neptun va fi printre noi să ne învețe să alergăm la fel de iute ca timpul. Și reușește. Iată-l ! Tot numai carne și oase De mult îl așteptam. După ceremonia de primire, Neptun declară deschise, „pe propria răspundere" Serbările mării și ale tinereții. Explozie de bucurie. Explozie de artificii. Explozie de culoare. Jocurile de plajă impun un ritm de desfășurare infernal : se depășesc recordurile, se depășesc normele, se stabilesc noi performanțe, se cîntă, se dansează, se rîde, se întrerupe, se reduce, se aplaudă, se rîde și mai tare, se încurajează, se felicită, se sărută, se poate... orice, orice, orice, chiar dacă plouă. Neptun este fericit. Bucuria reîntîlnirii cu Costineștiul și tinerii lui depășește nivelul mării, dar se menține în limitele apelor teritoriale.

Secvența IV

Vine seara, aducătoare de alte bucurii : bucuria muzicii, a dansului, a spectacolului. Neptun va fi oaspetele punctelor „fierbinți" ale stațiunii, începînd cu Perla Mării, continuînd cu Terasa tineretului unde se îmbrățișează cu băieții aceia desăvîrșiți în muzica lor..., trece pe la cea mai mare discotecă în aer liber din Europa — DISCO RING, vizitează Forumul și zăbovește apoi la unitatea etalon a calității și bunului gust — VOX MARIS, unde este întîmpinat de amfitrionul acestui loc atît de îndrăgit, Nicu Năstase și de nelipsitul, seară de seară, prezentator, datorită căruia, fie că sîntem pe plajă, fie că sîntem la Vox, ascultăm un adevărat festival al muzicii de calitate de aici și de oriunde. Pentru toți, Neptun are o vorbă bună, o strîngere de mînă, un gînd frumos. Seara o încheie la Teatrul de vară la spectacolul formațiilor studențești aflate în tabără. Reîntîlnire plăcută și îndelung aplaudată cu ASE-ul lui Titi Arieșeanu, cu grupul umoristic Divertis, cu brigada BOM, cu alți reprezentanți de frunte ai mișcării artistice studențești. Prima zi este pe sfîrșite. Neptun merge la culcare, vestalele se împrăștie și ele care cum apucă pe la căsuțe. Adormim cu gîndul la ce-am văzut, la ce-am făcut și ne bucurăm că mai avem de văzut și mai avem de făcut. Doar peste cîteva ceasuri vom fi din nou în dispozitiv.

Secvența V

Soare, lume, muzică. Neptun își reia locul pe terasă de unde urmărește spectacolul plajei. Jocurile își reiau desfășurarea. Unele continuă încă de ieri dimineața. Incredibil. Se anunță recordul la jocul „Să învingem verticala", aproape 18 ore de ședere neîntreruptă în vîrful unei bîrne de lemn înaltă de 2,5 m. Maratonul tablelor continuă, la fel concursul fidelității. Jocurile celei de-a doua zi atrag mii de spectatori, sute de participanți. Cartea recordurilor se umple cu noi și noi performanțe : deschiderea brațelor din coate 215°, un singur ochi bicolor, jumătate verde, jumătate căprui, cel mai puternic strănut la comandă ; cea mai moale ureche (își revenea la forma normală mult timp după ce fusese deformată) ; cea mai subțire talie : 54 cm. la 1,70 m înălțime ; cea mai... Seara, concursul de Miss. Locurile Teatrului de vară s-au ocupat încă de la prînz. Concurentele se prezintă pe rînd. Toate sînt tinere, frumoase, spirituale. Se pun întrebări, se pun răspunsuri. Teatrul de vară este un vulcan. Cine va fi Miss Costinești 198... ? Oricine ar fi, noi sîntem fericiți. Neptun o felicită pe aleasa juriului și a publicului. În colțul ochiului, i se zărește o undă de nostalgie. Poate și-a amintit de soția lui, rămasă în împărăția mărilor, poate simte apropierea despărțirii. Serbările se apropie de sfîrșit. Neptun se apropie de țărm. Mii de tineri îl însoțesc pe atotputernic în această ultimă plimbare pe uscat. Făcliile îi luminează calea. Lanternele îi luminează fața. Vestalele îi luminează sufletul. Cu glasul încărcat de suspinul sfîrșitului, rostește cuvîntul de rămas bun :

„Un hering fîlfîie din aripioare,
În marea plină de materii alcaline,
Cu sufletul ce nostalgie multă are,
Eu plec cu heringul, vă las cu bine !
La revedere, la revedere...".

La revedere Neptun, te așteptăm să revii și te salutăm, și noi cei care au făcut ce le-a stat în putință, fiecare după munca, puterile și priceperea sa, să te întorci acolo în împărăția apelor cu încă o amintire frumoasă. Subscriu aici : conducerea stațiunii tineretului Costinești, echipa RV — Costinești, echipa salvamarilor, Andrei Partoș, Raul Hangu și bineînțeles Ars Amatoria, adică : Ioan Groșan și I.T. Morar și Divertis adică : Silviu Petcu (Neptun), Dorin Radu Antonesi, Doru Pîrcălabu, Dar'e Valentin, Cristian Grețcu (șeful agenției matrimoniale estivale), Vali Gora, Toma Alexandru, Florin Constantin și subsemnatul,

Toni Grecu Arhire
— Divertis —

EMINÉ

În timpul primului război mondial o tînără de pe malul Nilului debarcă la Constanța odată cu trupele coloniale franceze aflate în trecere. Nu pleacă mai departe, iar localnicii, uimiți de statura ei impozantă și de forța fizică de care dispune, o adoptă. Devine astfel prima femeie docher în port. Sfinxul cu fustă, cum îi spuneau constănțenii cu simpatie, trece însă printr-o serie de întîmplări puțin obișnuite. Iată-le :

Toamna anului 1916. Sîntem în acele triste zile în care trupele inamice pătrund în inima Dobrogei cu toată împotrivirea eroică a bravilor ostași români. Dezastrul de la Turtucaia — rezultat al unui act de trădare — agrava și mai mult starea de lucruri ! Orașul Constanța era o ruină, pustiul domnea pretutindeni, casele rămase fără stăpîn, jefuite, în timp ce statuia din bronz a nemuritorului Ovidiu, coborîtă de ocupanți de pe soclu, zăcea aruncată undeva pe caldarîmul pieții care-i poartă numele.

În aceste împrejurări, trupele aliate României, venite dinspre Salonic, debarcă, în sfîrșit, la Constanța pentru a continua ofensiva începută în Balcani. Și astfel, în locul ocupanților se instalează trupele coloniale franceze, autorităților locale revenindu-le astfel posibilitatea reinstalării unei administrații românești.

Ca urmare a noii situații, deși liniștea nu era încă restabilită pe deplin, după cum se întîmplă în asemenea împrejurări, constănțenii încep totuși să-și facă drum pe străzile orașului. Așa se face că localnicii — și cu aceasta intrăm în subiectul întîmplării pe care ne-am propus s-o relatăm — pot întîlni tot mai des o figură exotică, negricioasă, o femeie uriașă cu înfățișare de sfinx, personaj ce în scurtă vreme devine familiar întregii urbe. Avea înălțimea de doi metri și cîntărea peste suta de kilograme. Numele ? Eminé ! Cu ce se ocupa ? Se afla în serviciul Comandamentului militar francez care-și stabilise de curînd sediul în palatul Manisalian de pe bulevardul de la Cazinou !

După plecarea aliaților — ca să trecem de la starea de război la cea de pace — Eminé a rămas la Constanța. Vagabonda prin port, dormea sub cerul liber sau prin vagoanele de mărfuri ale căilor ferate. Erau vremuri grele, de altfel, chiar pentru constănțenii get-beget. Un important sprijin la vremea aceea le oferea tuturor necăjiților magaziile cu produse alimentare abandonate de trupele retrase sau de Crucea Roșie, dar și acest sprijin s-a terminat într-o noapte de pomină cînd depozitele respective au ars pînă la temelii — foc pus, pare-se, pentru a face să dispară urmele unor hoții.

Cum în acea perioadă portul și-a reluat activitatea întreruptă de război, docherii s-au înapoiat la lucru. Printre ei se afla și un inimos muncitor de la silozurile de cereale pe nume Nicolae Rusu, suflet generos, socialist cu vechi state de serviciu, care, întîlnind-o pe Eminé rătăcind pe cheiuri, s-a gîndit să-i dea de lucru ; grație forței ei fizice putea să muncească la fel de bine ca și bărbații. Mai ales că asta dorea și ea. Și astfel soarta ei s-a schimbat brusc. Și iată, datorită sprijinului dat de muncitorii din docuri, Eminé se trezește la o viață nouă. I se face îmbrăcăminte pe măsura ei, i s-au creat condiții de locuit. Pe urmă a început să lucreze la încărcatul și descărcatul vapoarelor. Era, pare-se, prima femeie care efectua o asemenea muncă în portul Constanța. În felul acesta și-a cîștigat în scurt timp nu numai existența dar și simpatia concetățenilor. Un singur lucru îi lipsea : încălțăminte ca lumea. Cu toată bunavoința negustorilor, lui Eminé nu-i se putea găsi o pereche de pantofi sau de ghete pe măsura ei. Pînă la urmă a fost rezolvată și această problemă. Încălțămintea adecvată i-a fost procurată de către un militar, o figură populară la vremea respectivă a orașului : maiorul Jugureanu, comandantul garnizoanei, „maiorul Nae“, precum îl botezaseră constănțenii pentru a nu fi mai prejos decît bucureștenii, care-l aveau pe „maiorul Mura“.

Zile de-a rîndul a umblat inimosul maior Jugureanu prin toate unitățile militare din Constanța, doar, doar ar putea descoperi o pereche de bocanci pe măsura piciorului protejatei sale. Totul în zadar. Scurt pe doi, ca la militărie : s-a deplasat în port, a luat-o în birjă pe Eminé și străbătînd alături de ea cea mai frecventată arteră a orașului, str. Carol I, s-a oprit la atelierul de încălțăminte al regimentului de cavalerie de unde prima femeie hamal în port s-a ales, peste o săptămînă, cu o splendidă pereche de bocanci confecționați din cel mai bun box. Greu de aflat dacă această „comandă specială“ a fost executată pe banii maiorului sau pe cheltuiala regimentului. În tot cazul, erau cei mai mari bocanci pe care i-a purtat cineva. Aveau, la data respectivă, o singură concurență în ceea ce privește dimensiunea, dar nu la Constanța, ci la Ploiești, unde un cizmar care-și avea atelierul în spatele Halei Centrale, agățase la intrare drept reclamă o gheată confecționată din piele și talpă, lucrată bineînțeles de el, a cărei lungime ajungea aproape de o jumătate de metru. Gheata asta era doar de reclamă în timp ce bocancii fabricați pentru Eminé erau pentru purtat...

Dealtfel, gestul maiorului Nae a fost luat de către concetățeni drept una din multiplele sale ghidușii, care, la un moment dat, făcuseră din el personajul unui spectacol de revistă născut din colaborarea dintre un talentat ofițer de marină, comandorul Marcu, și un tînăr pe atunci membru al baroului local, avocatul Aurel Vulpe, spectacol intitulat **De la Duduia la Mamala**, prezentat cu succes de un grup de artiști amatori pe scena teatrului local. Autorii spectacolului fabulaseră în versuri sosirea la Constanța a unui delegat japonez aducînd, cică, din partea Mikadoului, un dar destinat maiorului Nae :

Țara Soarelui Răsare
M-a trimis ca delegat
Cu o sabie de onoare
Cum nu-i alta în regat
E pentru maiorul Nae
Un ilustru element
Ce-l cunoaștem din războaie
Duse în Extremul orient

Nu se știe, după atîta amar de vreme, dacă Eminé a participat la spectacol. Cert este însă faptul că ea îl considera pe maior drept un mare binefăcător, mai cu seamă că după povestea cu bocancii s-au ivit și alți concetățeni gata s-o sprijine. Admirînd-o pentru forța ei fizică, marinarii de pe vasele ancorate în port îi ofereau tot felul de daruri, în timp ce tovarășii ei de muncă, docherii, considerînd-o drept una de a lor, o pofteau în familii, la petreceri. Putea fi văzută la cinema, la cafeneaua marinarilor pe care o frecventa la fel ca bărbații și chiar la plimbare pe faleza de la Cazinou. Fiind mahomedană, Eminé respecta ziua de vineri, muncind, în schimb duminica. Într-un cuvînt se bucura de o viață normală aidoma oricărui cetățean de rînd al orașului care o adoptase. Toate astea deși Eminé nu avea asupra ei nici un fel de act de identitate și nimeni nu i-a cerut așa ceva. Se aflase doar că era de origine felahă, născută într-un sat de pe malul Nilului a cărui populație era sudaneză și de unde de fapt a și fost „recrutată“ de către trupele coloniale franceze pentru serviciul lor de subzistență cu care, după cum am arătat, a ajuns pînă pe țărmul Pontului Euxin.

Din păcate, deși n-a prins decît puține cuvinte românești, Eminé folosea în conversațiile cu cei din jur un limbaj deosebit de colorat în ceea ce privește expresiile „neoașe“ sau cele culese de ea pe cheiurile portului. Dealtfel, pe atunci și un cuplet al lui Tănase, cîntat popește, glăsuia :

Să nu înjuri spune scriptura
Că te-aude cel Ceresc
Păi, de n-ar fi înjurătura
Piere neamul românesc !

Uneori, mai în glumă mai în serios, „sfinxul cu fustă“ punea mîna pe cîte unul „mai îndrăzneț“ și-l bușea de pămînt ca pe o nimica toată. Era perioada cînd alunecase pe panta băuturii. Oamenii din preajma ei spuneau că patima beției i-a venit de dorul după locurile natale. Se poate. Așa se explica și faptul că ori de cîte ori se desprindea de cheu vreun vapor luînd drumul mărilor, Eminé îl urmărea cu tristețe și cu lacrimi în ochi pînă ce vasul se pierdea în zare.

Anii treceau, privirile trecătorilor nu se mai opreau asupra ei ca în trecut, se obișnuiseră deja cu această femeie-gigant, o adevărată curiozitate a naturii. Cu o excepție rămasă de pomină atunci cînd un cunoscut intelectual local, profesorul Grigore Roșu, zărind-o pentru prima oară, a exclamat subit spre surprinderea celor de față : Mens sana in corpore... barosana ! Ceea ce, se spune, a făcut-o pe Eminé să întoarcă furioasă capul, iar pe imprudentul intelectual să dispară după primul colț. Și asta numai pentru faptul că ea înțelesese din întreaga frază rostită grăbit de către profesorul Roșu doar ultimul cuvînt : barosana !

După munca de peste zi în port, Eminé făcea regulat escală la cu-

Ilustrație de Teodor Bogoi

noscutul local de zi și de noapte intitulat pompos „Castelul cu flori“, aflat într-una din piețele orașului unde „lichida“ ușor o sticlă mare de țuică bătrînă. Era tainul ei. Și asta pînă într-o seară, seară fatală... cînd un bețivan oarecare și-a permis o grosolănie. Față de cine? Față de ea, care oricînd intra în local și oricît ar fi băut se comporta ca o... lady ?! Gestul bețivanului a prefăcut-o într-o fiară sălbatecă, într-o panteră sau leoaică precum cele pe care ea le-a întîlnit în locurile pe unde s-a născut și a trăit o parte din viață. Rezultate imediate: din „Castelul cu flori“ s-a ales praful și pulberea, iar cel cu insultele a luat drumului spitalului. Ea, arestată!

În dimineața următoare, scoasă din arest, fu prezentată la raport prefectului de poliție. Ce a discutat mai marele peste ordinea publică a orașului cu Eminé nu se știe, întrucît a fost o întîlnire fără martori. Cert este însă faptul că autoarea dezastrului de la „Castel“ a părăsit cabinetul prefectului deosebit de veselă fluturînd între degete o bancnotă albastră. De necrezut, i-o dăduse chiar el dintr-un adevărat sentiment de recunoștință. De ce această generozitate? În incinta „Castelului“ se aflau cîteva „separeuri“ în care seară de seară se petreceau adevărate orgii pe care nici poliția de moravuri și nici chiar prefectul de poliție cît era el de mare peste oraș nu reușeau să le pună capăt — se opuneau forțe oculte mult mai puternice.

Dar ce n-au putut face alții, ani de zile, a făcut Eminé în doi timpi și trei mișcări. Întîmplarea de care vorbim a condus nu numai la eliberarea imediată din închisoare a felahei pripășită pe meleagurile noastre dar și la asanarea localului. „Castelul cu flori“ s-a transformat într-o pașnică locantă în care se putea găsi zi și noapte cea mai bună ciorbă de burtă sau tuzlama regală, preparate după rețetele orientale ale faimosului Dervis, pripășit și el de undeva din Turcia, cel care, mai tîrziu, cînd sărăcise, își vindea delicatesele gătite de el în port, pe chei, în fața vapoarelor, avînd drept clientelă docherii și marinarii pe care-i servea direct din căzănelele aburinde, semănînd cu niște marmite militare, instalate pe un cărucior permanent încins de flăcările unui foc cu mangal.

În ce o privește pe Eminé, numai vești proaste. Mai cu seamă după scandalul de la „Castel“ care o afectase mult. Continuînd să cocheteze cu băutura, decăzu. În port nu mai putea lucra în starea în care se afla; nu se mai îngrijea. Într-un cuvînt, devenise o epavă. Era văzută dînd tîrcoale gării pentru a căra bagajele călătorilor care soseau sau plecau cu trenurile. Hamalii oficiali, adică cei cu tăbliță numerotată pe piept, cunoscînd-o, o tolerau deși le făcea concurență. Toate acestea pînă într-o dimineață geroasă de iarnă cînd Eminé fu găsită moartă într-un vagon gol de cale ferată garat pe una din liniile de triaj ale gării locale.

Un mormînt fără nume și uitat de mult se află în cimitirul mahomedan din Constanța: e al ei. Peste mormînt, în fiecare toamnă, sus de tot, zboară spre miazăzi, cocorii. Spre acele locuri mult visate de Eminé.

F. Urseanu
Alex. Doinaru

Lăutarii

„u lăutarii după mine“... Un refren desuet și aproape de neînțeles pentru generația instrumentelor cu memorie muzicală tranzistorizate și miniaturizate. Totuși, chiar cei de vîrstă mijlocie au mai apucat să vadă, ca și mine, cheful cu lăutari pornit de la cîrciuma din colț pînă la casa pezevenghiului mahalagiu.

Era prin anii imediat următori războiului, cînd copil fiind, într-un cartier de margine al Bucureștiului, îi vedeam excortîndu-l muzical, cel puțin odată pe săptămînă, pe nea Petrică Cismărușu. Unul nădușea umflînd și dezumflînd burduful acordeonului, altul îi ținea hangul, percutînd cu bețișoarele învelite la cap în vată un țambal ținut pe burtă dar atîrnat cu hamuri pe după ceafă. Poate era și un viorist, nu mai știu.

— Iar s-a îmbătat pungașul de buzunare. Ptiu... zicea tare madam Pîrvulescu tutungioaica și noi, copiii, ne adunam cîrd după lăutari, dar nu prea aproape, ca la urs, ci mai depărtișor, rîzînd infundat, cu frica că acolo-i treabă de oameni mari.

Nici chefliul nu ne lua în seamă, decît rar, cu o înjurătură generală. Își vedea de mersul lui împleticit și nu aluneca niciodată în șanț ca Nea Decebal, căruțașul. Din cînd în cînd, se oprea clătinat și nesigur, lipea pe fruntea udă a țambalagiului hîrtii de zece sau de 100 de mii, din cele ieftine, de după război. Lăutarul o lăsa un timp, să cadă singură și abia atunci o înfunda mototolită între strune, iar cîntecul, oftat sau săltăreț, venea parcă mai din adînc, de inimă.

Lăutarii de la cîrciuma lui Săraru (pe celălalt colț era cîrciuma lui Zaharachescu, fără popicărie) prelungeau către mine un obicei din alt veac, dinainte de „internaționalizarea“ muzicii.

Concurența magnetofonului și a televizorului i-a trecut pe lăutari în cărți vechi, în imagini decolorate și în memoria melodiilor. De unde și pe ce drumuri a ajuns pînă la noi această îndeletnicire rămîne o chestiune obscură, ca multe din istoria acestei bresle ale cărei secrete au fost transmise, prin misterioase gene, din tată-n fiu.

Poetul persan Firdusi povestește în poemul „Sah-Nameth“ cum un prinț indian trimite pe la anul 400 regelui Persiei nu mai puțin de 10 000 de Iyry, care știu să cînte la diferite instrumente. George Lecca consideră că aceștia ar fi străbunii lăutarilor ajunși în Europa peste nisipurile fierbinți ale Orientului Mijlociu. Dar argumente să-l credem nu avem.

Cert este că îi aflăm cu multe secole în urmă printre robii domnești, boierești sau mînăstirești, însă ei sînt, incontestabil, un fel de aristocrație a robilor. Căci iată în timp ce la 1607 un boier moldovean dădea pentru țiganca Dora un cal prețuit la 30 de taleri, cu cîțiva zeci de ani mai înainte comisul Bărcan vînduse pe lăutarul Timpea cu 4 000 de aspri. Iar Mihnea Ciobanul îi oferă vornicului Dinga din Moldova, la 1559 pe lăutarul Ruste ca pe un dar de mare preț.

Pentru talentul lor și pentru slăbiciunea ce-o prindeau pentru ei stăpînii, lăutarii se bucurau de multe privilegii. Sigur, el trebuia să-i facă hatîrul stăpînului și să înfioreze lemnul și coarda ori de cîte ori acela poftea, dar era și liber să se ducă la nunți, la hore sau la alte petreceri ale obștei. Prin ei s-a creat, s-a menținut și s-a răspîndit muzica noastră populară. Ei au fost purtătorii peste secole ai unor neprețuite comori de suflet ale neamului. Petrea Crețu Solcan, de care s-a ocupat G. Dem. Teodorescu, păstra în memorie, fără să fie atins vreodată condeiul și hîrtia, legende și doine care însumau peste 7 000 de versuri.

Și nu tot din lăutari trebuie să fi fost format și corpul de armată al lui Constantin Șerban Vodă care în 1659 intrînd în Oradea cînta de-a călare cîntecul „fetei române care și-a pierdut caprele și plîngînd le căuta prin munți“, despre care povestește italianul Galeado Galdo?

Mai încoace, în vremea domnilor fanarioți, lăutarii erau și ei îmbrăcați în anteree și giubele. Cîntau boierilor pînă cădeau din picioare, dar cu cît cîntau mai duios din nai, din alăută, din vioară sau diblă, cu cît îi înfiorau pe ascultător și-i aprindeau inima cu atît aceștia băgau mai des și mai adînc mîna în pungă și umpleau instrumentele cu galbeni.

Cam pe atunci, probabil, lăutarii au început să se alcătuiască în bresle sub conducerea unui vătaf. Dar vătăfia de lăutari se vindea și ea la mezat. Așa că dacă la început o întîlnim numai în orașele mari, domnești, pe la 1800, sub Vodă Caragea, ea se vinde deopotrivă în toate județele. Cumpărătorul, ca să-și scoată banii — spune un document de la 1818 —, „umbla din sat în sat, pe la toate cîrciumile de pe drumuri, pe la mori mînăstiresci și boeresci și oriunde găsesc lăutar cît de prost, măcar să nu fi cîntat la nici o nuntă și chiar în cîrciuma stăpînului lor sau la moara sau încă și pe băieții cei mici, care atunci învață la lăutărie... îi pradă și-i jefuiesc cu sume de avaet luîndu-le cît pot hrăpi de la dînșii“.

Ca urmare Divanul propune domnului să se revină la reglementările din 1775 „dar fiindcă acum sînt înălțate toate prețurile să se adauge... a le lua avaetul nunții întreit“.

. . . .

Gîndul la lăutarii copilăriei și la cei din cărți mi l-a chemat însă o întîmplare mult mai nouă, petrecută acum cîțiva ani, departe, la cîteva mii de kilometri de casă. Gazdele, ospitaliere cum numai în răsărit știu să fie, pregătiseră o masă cîmpenească pe malul fluviului. O orchestră — mai mult un taraf — îngîna în surdină cîntece străine. Mai tîrziu, făcîndu-și curaj, s-a apropiat de noi, românii, un acordeonist. A suspinat întîi un crîmpei de doină, apoi o horă întreagă. Fără nici un cuvînt, melodiile acelea erau tot ce mai ținea minte dintr-o copilărie zbuciumată de fronturile războiului. Am căutat în gînd versurile lui Goga:

„Tu să-ți pleci ușor genunchii
Și ușor să-ți pleci grumazul
Și pe umerii vioarei
Să-ți apeși ușor obrazul
Și să cînți un cîntec Laie
Cum se cîntă-n sat la noi
Cînd se tînguie ciobanul
După turma lui de oi“.

G. Ostroveanu

Pe drumul de la Fontenay-aux-Roses

La Breaza, unde îmi petrecusem o vacanță de o săptămînă, într-una din veri, în stațiunea unde cerul are culoarea limpede ca cerul din satul copilăriei mele, pe cînd mă plimbam pe stradă, am avut bucuria unor întîlniri neașteptate: pictorița din București Brîndușa Braha, ne-a arătat, într-o expoziție, lumina din tablourile ei; Dan Băjenaru, colorist octogenar, ne-a apărut din nou în cale întovărășit de soția lui, actrița Axenia Băjenaru și de sculptorul Ștefan Niculescu. Aceștia ne-au invitat să le facem o vizită la gazda lor, la o casă albă cu cerdac și cu o curte largă, știută de admiratorii operei pictorului din pînza „Casă la Breaza". Am discutat despre pictură, despre poezie, despre muzică, ne-am amintit întîlnirile noastre anterioare.

Pe mine m-a uluit, încă o dată, memoria prodigioasă a pictorului, în timp ce povestea despre marele Nicolae Iorga. Îmi stăruie în minte o întîmplare spusă cu vervă...

„Pe cînd eram elev la Școala română din Franța, venise acolo și Nicolae Iorga, pentru conferințe, cum venea des. O dată, abia ieșit din curtea școlii, am fost ajuns de marele istoric.

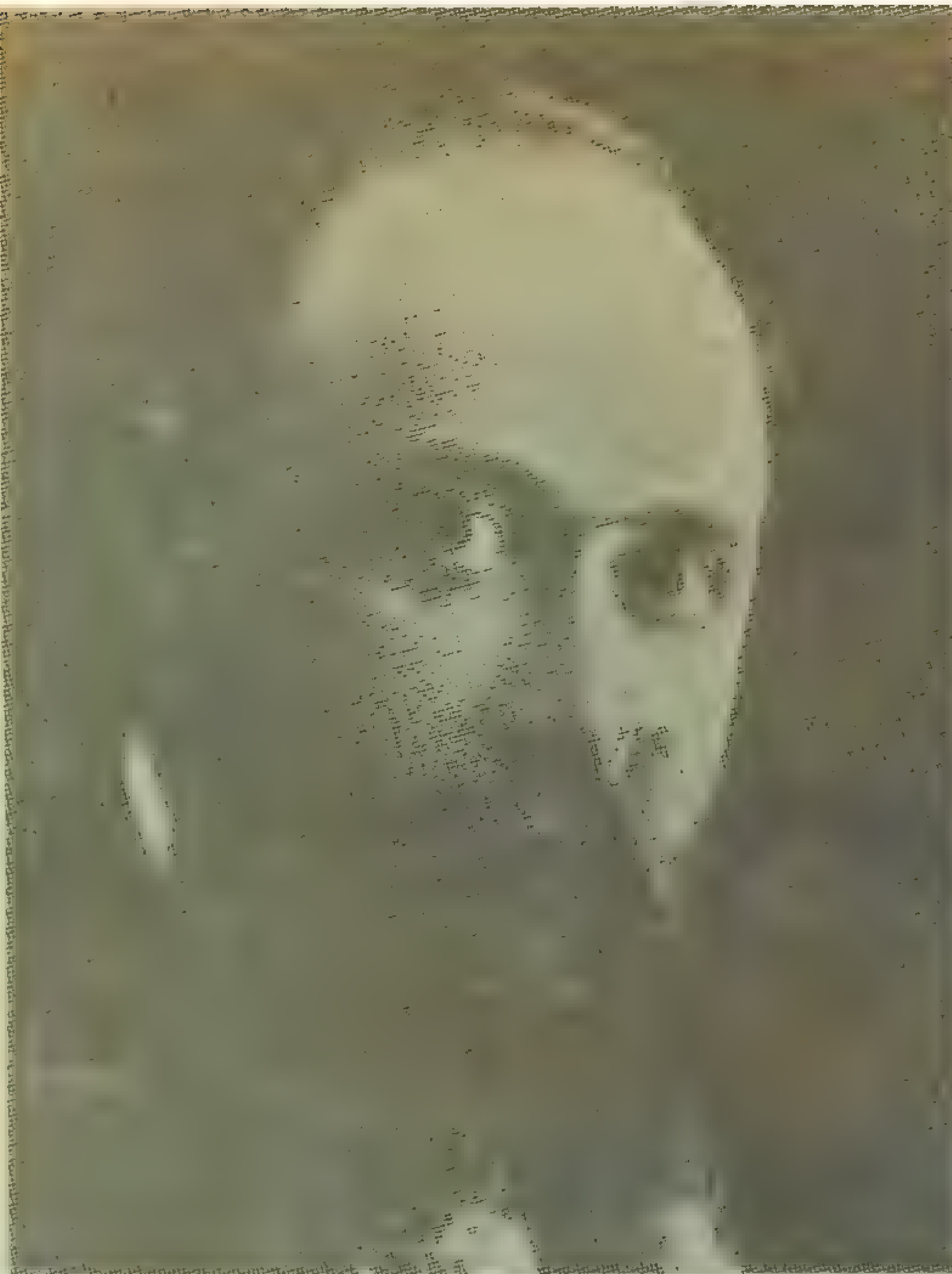
— Încotro, tinere pictor?

— Pînă la Paris, domnule profesor.

— Urcă în mașină, că vei fi obosit.

Am urcat. Șoferul a pornit încet, a apăsat apoi pe accelerație, încît automobilul s-a mișcat repede, tot mai repede. Să fi atins 30—40 km la oră?!

— Mai încet, omule, i s-a adresat savantul. Șoferul a încetinit. Cîteva sute de metri, probabil, a mers așa și, fără să-și dea seama, a accelerat din nou. Mașina a prins aceeași viteză...

NICOLAE IORGA
la Vălenii de Munte, 23 iulie 1913

— Oprește! i-a poruncit profesorul.

Ne aflam cam la jumătatea drumului dintre Fontenay-aux-Roses și Paris, deci mai era ceva de mers pînă în oraș, dar Iorga a coborît. Avea o spaimă parcă ancestrală pentru vitezele mari.

Atunci a ajuns singur, pe jos, tîrziu, în cetate. Nu părea totuși obosit. Numai trist că șoferul nu-i respectase dorința".

— Bietul Iorga! a completat gîndul soțului ei actrița-poetă. Și tocmai lui i-a fost dat să fie ucis în 1940, după o goană nebună cu mașina din Sinaia pînă la pădurea Strejnicu, unde criminalii i-au abandonat cadavrul. Tocmai lui care ura viteza cailor putere și care trebuia încă să mai trăiască...

Un călător pasionat: istoricul Grigore Tocilescu

Istoricul Grigore Tocilescu (26 octombrie 1850 — 18 noiembrie 1909) a fost un pasionat călător. A umblat prin țară și prin alte locuri din Europa ca să descopere dovezi arheologice și documente de arhivă menite să demonstreze vechimea și noblețea poporului român.

Una dintre cele mai importante călătorii ale sale a fost cea care începea în iarna anului 1877, pentru găsirea și studierea manuscriselor lui Dimitrie Cantemir depozitate în arhivele din Moscova și Petersburg. Ca urmare a cercetărilor, putea raporta forumului academic din România (10 aprilie 1878) că descoperise cronica lui Moxa, manuscrise și corespondență aparținînd principelui moldav.

Grigore Tocilescu s-a remarcat însă și ca un veritabil organizator de excursii. Două sînt acțiunile care îl așează la lumina rampei din acest punct de vedere...

În 1899, cu ocazia celui de-al XII-lea congres al orientaliștilor desfășurat la Roma, capitala Italiei, Grigore Tocilescu a condus numeroasa delegație română, care cuprindea printre membrii ei personalități de frunte ale epocii: V. A. Urechea, Teodor Burada, Mihai Holban, Luigi Cazavillan, profesorii Eribiceanu și Nițulescu, scriitoarea Smaranda Gheorghiu (Smara). Itinerarul alcătuit de istoric i-a condus pe participanți din București prin Predeal, Brașov, Budapesta, Fiume, Ancona, Roma. În Italia, delegații, avînd mereu în frunte pe organizatorul și administratorul excursiei, au vizitat și orașele de notorietate turistică: Neapole, Florența, Pompei, Veneția. Grigore Tocilescu, un erudit în istoria și civilizația Peninsulei, s-a dovedit a fi un ghid competent, capabil să învioreze atmosfera în grupul de vilegiaturiști.

A doua excursie organizată și condusă de marele profesor a fost cea din vara anului 1901 în Grecia. O excursie care a durat 14 zile, participînd la ea 286 de turiști — studenți, profesori, avocați, medici. Printre aceștia erau prezenți viitoarele personalități ale literaturii, artei și științei noastre: criticul Eugen Lovinescu, poetul Ion Minulescu, actorul Ion Manolescu, profesorul Grigore Trancu-Iași.

Excursia condusă de Grigore Tocilescu (București — Constanța — Istanbul — Pireu — Atena — Kifisos — Atena — Eleusis — Patras — Atena — București) era prima mare acțiune de acest fel, punct de început în istoria excursiilor colective menite să contribuie la strîngerea legăturilor de prietenie între popoarele grec și român.

Valentin Borda

Înlănțuit în iedera speranței

Te-am așteptat
sub potopitoarele ninsori, crescut ca
un arbore
în pîntecul cenușii, de frunze gol
și-n vîntul vinețiu
agitînd candelabre de antracit.
Nici un reper cît osia văzului poate
cuprinde.
Doar albul orbitor din care mă nălțasem
înlănțuit de iedera speranței.
Pe aici a fost un drum, și-un gînd,
și-un om aidoma ție,
ce-n pace-și ogorea cîmpia...
Cine să creadă că-n aurul pămîntului,
precum laptele-ncins sporit-au oștile
nelegiuirii
și că-n fala lor
clocotea vinul mistuitor al lavelor
în revărsare?
Iată-mă-n leagănul tău năruit,
întruchipare a memoriei rătăcind
spre o altă galaxie a împăcării.

În așteptarea luminii

Veniți să împliniți falnicul dans al mării,
mister al materiei în trudnica ei zvîrcolire
sub pala neistovită a vînturilor
bătînd de oriunde!
Mulțimi fără seamăn năpădesc uscat
și apă
în așteptarea luminii,
dar geana lor doar vînăta broboană
a întunericului atinge.
Spre viforoase strîmtori picioarele lor
grăbesc
și urma-le, iată,
aburește de nevinovatul sînge
al celor ce cu fragede ramuri de mirt
înainte le-au pășit...
Cu viclene vorbe-și auresc cerul gurii
cît limpedea rostire a fîntînilor
în tină și prăpăd secătuiesc.
Rotește-ți privirea, copile,
aidoma zidurilor să cuprinzi oaza ta
de pace,
ale cărei porți ei nu le cunosc!
Cum nici prețul lacrimii, ce-n copca
ochilor tăi adastă,
să cumpănească nu pot!
Întortocheate le sînt cărările
și-n spuza tainiței lor
nicicînd loc pentru pace nu este.
Departe-i de-al lor trup armura judecății
și-ntr-a firii lor urzeală dreptatea-i cum
volbura uscată.
Adîncă-i între malurile lumii
apa revărsată a zorilor, în care urcă
firava tulpină a speranței.
Dar cine-mi poate spune
cît de departe-s drumurile
înverșunatelor oștiri de mercenari
ai beznei,
ce înfloritoru-ți tărîm adulmecă?

Corneliu Antim

MISTERUL RELEGATULUI

OVIDIU

„CARMEN ET ERROR"

La o vîrstă, cînd Ovidiu ajunsese la apogeul gloriei sale, un edict imperial, redactat în termeni de o severitate rar întîlnită, pune capăt carierei romane a marelui și îndureratului poet al iubirii, făcînd din el... „un poet aproape get" **(paene Poeta Getes)** — după propria lui mărturisire.

În anul 8, cînd Augustus pronunțase nefasta sentință, Ovidiu, care împlinise 50 de ani (s-a născut în anul 43 î.e.n.), se bucura de faima celui mai gustat poet din vastele fruntarii ale stăpînirii romane, numele lui devenind — încă de pe atunci — sinonim cu bardul „amorurilor gingașe".

S-au emis pînă acum nenumărate ipoteze (peste douăzeci, cu variantele lor) și ingenioase și plauzibile, dar și aberante, asupra misterului încă deschis privind motivele care l-au determinat pe principe să ia aspra măsură a relegării poetului (o pedeapsă mai ușoară decît exilul). Toate aceste prezumții se găsesc colecționate și comentate cu erudiție și pătrundere în vestita carte a cercetătorului american I. C. Thibault, intitulată sugestiv : **The Mystery of Ovid's Exile,** Berkeley — Los Angeles, 1964, unde avem plăcerea să aflăm consemnate și unele ipoteze emise de învățați români, studioși ai problemei : C. I. V. Severin, C. Blum, Șt. Bezdechi, I. M. Marinescu ș.a.

★

Dar cheia dezlegării, fie și parțiale, a tainei ce învăluie acest episod atît de dureros din destinul lui Ovidiu rămîne tot opera poetului și anume cele două colecții de epistole tînguioase, **Tristele** și **Ponticele,** scrise în surghiunul getic hărăzit de Augustus. Într-una din multele „Scrisori din exil" citim o confesiune străvezie ca aceasta :

„Pe mine poezia și-o oarbă rătăcire
Pierdutu-m-au : pe-a doua n-o pot destăinui,
Căci rana ta, o, Cezar, eu nu o voi deschide:
Ai suferit odată ! Și-aceasta e prea mult !"

Sînt evocate aici „poezia" **(carmen)** și „o oarbă rătăcire" **(error)** ca motive reale ale pedepsirii, prin **carmen** poetul înțelegînd, în primul rînd, **Ars amandi** sau **amatoria** („Arta iubirii"), faimoasa operă în trei cărți tipărită în anii 2-1 î.e.n.

ARTA IUBIRII — ARTA „NEFERICIRII"

Opera sa amoroasă, pe care poetul însuși o numește arta „nenorocirii" sale, nu este altceva, așa cum o arată și titlul, decît un corpus de povețe și recomandări adresate de Ovidiu bărbaților (cărțile I și II) privitoare la modul cum să-și aleagă — în limbajul erotic al vremii — să-și „vîneze" (I) și cum să-și păstreze (II) iubita, dar și femeilor — „amazoanelor" (cartea III) despre felul cum să se apere și să-și afirme „superioritatea".

★

Capodoperă de rafinament, indiscutabil, **Arta...** ovidiană nu conține, în afară de cîteva pasaje mai deșucheate, nimic care să-i justifice — în opinia exegeților avizați — calificativul de lucrare imorală și cu atît mai puțin să-i fi adus autorului năpasta de care a avut parte. În marea elegie apologetică **(Triste,** II), unde Ovidiu se apără față de acuzațiile aduse de Augustus operei sale, el spune textual :

„De-ai fi avut tu vreme — și cît aș fi dorit-o ! —
Nici un păcat in **Arta iubirii** nu găseai.
Ce-i drept, aceasta nu e o scriere severă,
Nici demnă s-o citească un mare împărat,
Dar, totuși, ea nu calcă nici legile romane,
Nici rău nu le invață pe junele soții.

. . . .

Eu cînt numai amorul cel după cuviință :
Nici un păcat nu este în ceea ce eu cînt."

Și, după ce relevă că scrierea sa se adresează „curtezanelor" și nu matroanelor, descriind psihoza erotică din Roma acelor timpuri, Ovidiu face — în continuarea celor de mai sus — subtila remarcă :

„Atunce o matroană nimic să nu citească,
Căci orice poezie o poate desfrîna !
Pe orice-ar pune mîna, la rău dacă i-l mintea,
Așa o să-și croiască viața: spre păcat !"

Din versurile de mai sus, pe lîngă explicația că **Arta** sa nu le-ar învăța pe curtezane mai multe și mai rele decît ar voi ele însele să învețe, reies două lucruri importante pentru investigația noastră. Întîi, că „cineva" — vreun răuvoitor, desigur — i-a citit lui Augustus unele versuri mai lejere, susceptibile de a trezi „mînia" principelui și, apoi, ironia, demnă de rafinatul poet, exprimată aici în stihurile prin care recunoaște că **Arta...** nu-i o scriere „demnă s-o citească un mare împărat", cînd este știut că Augustus, în tinerețea lui, compusese — așa cum atestă autorii antici : Suetoniu, Tacit, Martial — epigrame nu numai licențioase, dar și de-a dreptul obscene. Ovidiu îi contestă în felul acesta împăratului deplina autoritate morală de a-i judeca pe alții.

Cu **error** („greșeală"-„rătăcire"), ale cărei fațete le vom analiza mai tîrziu, intrăm, într-adevăr, în domeniul tuturor ipotezelor imaginabile. Ținem să notăm însă, din capul locului, că **error** mai poartă numele în textele ovidiene și de **simplicitas** („naivitate"), uneori chiar de **stultitia** („nebunie"), denumiri ce ne vor ajuta să înțelegem complexul de împrejurări care au conlucrat la săvîrșirea de către poet a unei crime de neiertat împotriva împăratului

„CRĂIASCA COPILĂ"

„Amorurile" lui Ovidiu, operă de tinerețe, sînt inspirate — după propria mărturie a poetului — de o ființă misterioasă pe care el o numește : **Corinna.** De la bun început trebuie să notăm faptul că nu puțini comentatori au identificat acest enigmatic personaj cu Iulia, fiica lui Augustus din a doua lui căsătorie, cu Scribonia pe care imediat după nașterea copilei a abandonat-o, în favoarea Liviei.

Impulsul identificării de mai sus l-a dat un autor latin tîrziu, Sidonius Apollinaris care, pe la mijlocul secolului al V-lea, în ale sale **Carmina** ne sugerează în cîteva stihuri că Iulia i-ar fi adus prăpădul poetului :

„Și tu, gingașule Naso, faimos —
Prin poemele tale libidinoase, trimis ai fost
La Tomis, fiindcă prea supus ai fost copilei
Crăiești, cîntată cu numele ei fals —
Corinna."

Versurile de mai sus, transmise din Evul Mediu și pînă în zilele noastre, deși au fost privite de unii învățați cu mari rezerve, conțin — în opinia altora, la care aderăm și noi — cel puțin un grăunte de adevăr. Disputa s-a iscat mai cu seamă asupra înțelesului ce-l are expresia : **Caesarea puella** („Crăiasca copilă" — am tradus noi).

★

Comentatorul american I. C. Thibault la a cărei valoroasă lucrare despre „Misterul exilului lui Ovidiu" ne-am referit mai sus, socotește că poetul nostru ar fi avut drept iubită — „metresă" — **(puella** — „copilă" — în limbajul elegiei erotice, ca și la Eminescu) un personaj sus-pus, dacă nu chiar pe fiica împăratului **(Caesarea)** — s-ar spune — pe Iulia, ceea ce ar corespunde interpretării tradiționale a pasajului din Sidonius Apollinaris.

O IPOTEZĂ „NOUĂ" — PE TEMEIURI VECHI

Mai recent, latinistul belgian R. Verdière, pornind de la același text, coroborat cu un fragment din „Amorurile" lui Ovidiu, interpretează pe **Caesarea puella** ca semnificînd pur și simplu „metresa lui Augustus" — spre deosebire de punctul de vedere al învățatului american care ne sugerează că „iubita" lui Ovidiu ar fi fost de origine... crăiască.

Dar, alt mister : cine să fi fost oare iubita lui Augustus ? N-au lipsit voci care s-o identifice cu însăși Iulia, fiica împăratului, ceea ce ar fi însemnat un incest. Mai plauzibilă, susține filologul belgian, este identificarea ei cu Terentia, frumoasa soție a lui Mecena, consilierul intim al împăratului, conjunctură întemeiată pe o informație, nu tocmai sigură, preluată din Suetoniu.

„Cineva" i-a citit sau chiar Augustus a avut sub ochi pasajul incriminat din Ovidiu, de unde împăratul a dedus (sau i s-a sugerat) că sub numele de Corinna se ascunde propria sa „iubită" (puella), Terenția, iubită și de Ovidiu. De aici mînia oarbă a împăratului și hotărîrea sa nestrămutată de a-l izola pe rivalul său, poetul Ovidiu.

Ipoteza clasicistului belgian este ispititoare, dar să ne fie permis a releva un argument cronologic care nu ni se pare de nesocotit. „Amorurile" lui Ovidiu au fost elaborate și — foarte probabil — publicate pe la 25—20 î.e.n., iar alungarea poetului din Roma a survenit abia în anul 8 e.n., deci după peste treizeci de ani !

Totuși, nu există nici un motiv, cum vom vedea și din cele ce urmează, de a abandona ideea că un personaj feminin, sus-pus, a fost pe deplin implicat în „afacerea" amoroasă care a dus la pedepsirea poetului.

Să mai spunem că în Evul Mediu mai circula ştirea că pseudonimul Corinna nu era altul decît cel al împărătesei Livia ? În cele din urmă însă, plasîndu-ne pe terenul faptelor, Iulia, acuzată de imoralitate şi repudiată de soţul ei de circumstanţă, Tiberius, a fost internată în insula Pandateria, în anul 2 î.e.n. unde a rămas şi a pierit în anul 14 e.n.

„DE CE AVUT-AM OCHI... ?"

În multitudinea de ipoteze referitoare la cauzele „deportării" lui Ovidiu ne reţine în mod deosebit atenţia afirmaţia poetului însuşi :

„Ci ochii mei văzură o crimă, fără voie :
De-aci-mi veni osînda ! De ce-am avut eu ochi ?
Ce-i drept, de toată vina eu nu pot să mă apăr,
Dar vina mea, în parte, o rătăcire-a fost"

(**Triste**, III, 5, 49—52)

Sau, tot pe aceeaşi temă, invocînd acum, cu un notabil subînţeles, şi mitologia :

„De ce-mi greşiră ochii privind nelegiuirea ?
De ce din întîmplare păcatul l-am ştiut ?
Actèon fără voie văzu pe Diana goală,
Dar cîinii lui îndată pe el l-au sfîşiat."

(**Triste**, II, 103—106, trad. T. Naum)

Nici un exeget serios nu poate face abstracţie de aceste texte, de o importanţă capitală în încercarea de descifrare a misterului ce planează asupra relegatului Ovidiu. Dar să procedăm, cît de cît sistematic, la depistarea stratificărilor din mărturisirile de mai sus ale poetului. Întîi — după cum rezultă din primul fragment — este cert că el, „a văzut" ceva — deci a fost martor ocular la o fărădelege ; lucrurile, subliniază poetul, s-au petrecut „fără voia" lui şi, cum accentuează el, cel puţin în parte, vina lui s-ar cădea să fie socotită ca o „rătăcire" — nu ca o complicitate la o „crimă" (în sensul dreptului penal prin „crimă" nu se înţelege neapărat „omucidere", ci o incălcare gravă a dispoziţiunilor legale).

Al doilea citat, întărindu-l pe primul, prezintă şi unele elemente noi : împrejurarea de a fi luat cunoştinţă „din întîmplare" de „**păcatul**" săvîrşit şi, mai ales, referirea semnificativă la miticul Actèon sfîşiat de propriii săi cîini ca pedeapsă fiindcă a îndrăznit s-o vadă pe Diana goală, scăldîndu-se lîngă un izvor.

★

„Amănuntele" acestea oferite de poet au deschis cîmp larg celor mai năstruşnice supoziţii. Vom menţiona doar cîteva din ele. Ovidiu ar fi fost martor ocular al incestului lui Augustus cu fiica sa, Iulia, versiune pusă în circulaţie de unii învăţaţi umanişti, preluate în biografiile care se bucurau de atenţie în Evul Mediu, ca şi în credinţele populare. La această „ipoteză" a aderat şi Voltaire care a popularizat-o, sub numele lui Ovidiu, în vestitul său **Dicţionar filosofic.**

Învăţatul francez A. Deville, urmat de compatriotul nostru C. I. Severin (într-un studiu, de altfel meritoriu, apărut la Iaşi, în anul 1907), susţine că poetul ar fi „zărit-o" pe împărăteasa Livia... în baie. Alţii, ca Bayeux şi Trozzi, revin la povestea incestului ai cărui eroi sînt de data aceasta Iulia minor („cea mică" — nepoata împăratului) şi fratele ei bun, Agrippa Postumus, ambii copiii primei Iulii, fiica împăratului.

„DEMONICA" LIVIA

Cea mai acreditată ipoteză, întemeiată pe interpretarea adecvată a textelor, ni se pare a fi cea expusă de magistrul nostru de latină de la liceul din Constanţa, dr. C. Blum, în studiul său : „Cauzele relegării poetului roman Publius Ovidius Naso la Tomis" — publicat în **Analele Dobrogei**, anul IX, 1928 (apărut şi în extras, la Cernăuţi, 1928). Eruditul ovidist susţine, argumentat, că Ovidiu a fost aspru pedepsit pentru că ar fi oferit găzduire în vila şi parcul său din Roma, de lîngă Capitoliu, întîlnirilor amoroase dintre Iulia, nepoata împăratului, şi Decimus Junius Silanus, un tînăr din nobilimea romană.

Inspiratorul şi organizatorul acestor întîlniri ar fi fost, cum ni se sugerează în acelaşi studiu, Paullus Fabius Maximus, o altă „mărime" a vremii, descendent ilustru al vechii şi venerabilei ginţi a Fabiilor, amic şi consilier al împăratului. Acest „mare nume" a fost admiratorul şi „patronul" lui Ovidiu, iar unii comentatori văd în el şi pe inspiratorul „Amorurilor" ovidiene.

Fabius Maximus nutrea o antipatie profundă faţă de Livia — acest „Ulise în haine femeieşti" — ca şi faţă de fiul ei, Tiberius, viitorul împărat, simbol al tiranului pe cît de crud, pe atît de perfid şi de bănuitor. „Demonica" Livia dorea să-i asigure succesiunea la tron fiului ei, Tiberius (din prima căsătorie cu Tiberius Claudius Naso), ca astfel să întemeieze stăpînirea dinastiei claudiene, opusă celei iuliene, reprezentată de Octavianus Augustus şi de urmaşii săi.

Mai mult, Ovidiu îi devenise, probabil, şi rudă lui Fabius Maximus, prin căsătoria — a treia — cu Fabia, provenită — se pare — din aceeaşi gens Fabia. Acest personaj sus-pus care a fost Fabius Maximus, orator distins şi desemnat apoi consul, era căsătorit cu Marcia, o matroană guralivă, dar de cea mai înaltă speţă, din anturajul Liviei şi protectoare a soţiei poetului.

Întîlnirile perechii amorezilor au fost divulgate — cum este de bănuit — fie de sclavi fricoşi şi venali, fie de un pretins amic al lui Ovidiu, oratorul Cassius Severus („Ibis" ?), un invidios nestăpînit — „o fire de năpîrcă" — cum îl caracterizează Horaţiu, apoi Ovidiu, în unele epistole din surghiun şi, mai tîrziu, istoricul Tacit. Astfel s-ar explica şi aluzia lui Ovidiu, amintită mai sus, la miticul Actèon, sfîşiat de propriii săi cîini, respectiv la persoane apropiate poetului, ca sclavii sau „amicul" menţionat mai sus, numit, pe drept cuvînt, **canis ignavus** („cîine laş").

Dar a fost emisă şi ipoteza că cea care a dezvăluit, din uşurinţă, Marciei şi aceasta, din limbuţie, Liviei întîlnirile amoroase, secrete, ale Iuliei cu Decimus Junius Silanus în vila lui Ovidiu, ar fi fost chiar soţia poetului, Fabia. Deci, ne-am afla în faţa unui „complot" cu caracter dinastic, condus de Fabius Maximus, amicul lui Augustus şi protectorul lui Ovidiu, ţintind, prin căsătoria Iuliei, nepoata împăratului, înlăturarea lui Tiberius şi asigurarea succesiunii la tron pentru Decimus Junius Silanus.

★

Ovidiu a fost implicat, fără să ştie (**inscius**) — pretinde el — în această „afacere" politico-amoroasă, devenind complice, fără voie, la o crimă de lèse-majestate, jignind sentimentele lui Augustus de părinte, cap al familiei domnitoare şi al stăpînirii romane. În aceasta ar consta, aşadar, vina numită **error** („greşeală" — „rătăcire") atît de des menţionată în opera relegatului Ovidiu, care neagă — repetat — că ar fi acţionat împotriva împăratului sau a intereselor statului.

„DE LA PORTA MAGGIORE LA... TOMIS"

O ultimă grupă de ipoteze face din Ovidiu un criminal religios, un atentator la practicile unor culte răspîndite pe atunci la Roma.

Astfel, latinistul englez R. Ellis bănuieşte că poetul ar fi participat la o procesiune rezervată femeilor, consacrată zeiţei orientale Isis sau corespondentei ei romane, Venerei. S-a emis şi supoziţia, susţinută de S. Reinach, după care Ovidiu, interesat fiind în succesiunea la tron a lui Agrippa Postumus, ar fi asistat la o demonstraţie de divinaţie, unde s-ar fi prezis moartea iminentă a lui Augustus şi înscăunarea nepotului său, numit mai sus.

Dar învăţatul care a dezvoltat şi susţinut cu tărie, consecvenţă şi cu unele argumente interesante o ipoteză de aceeaşi natură a fost istoricul francez Jerôme Carcopino, fost membru de onoare al Academiei Române, coleg de specialitate şi amic apropiat al neuitatului V. Pârvan, studios şi acesta, pasionat, al lui Ovidiu.

★

J. Carcopino, urmîndu-l pe S. Reinach, aduce în plus argumentul adversităţii poetului faţă de împărat, cu alte cuvinte al „opoziţiei prin poezie" — iar, pe de altă parte, vede în Ovidiu un adept al sectei neopitagoriciene, care îşi oficia cultul într-o catacombă de lîngă **Porta Maggiore** din capitala imperiului.

„Probele" lui Carcopino, expuse pe multe pagini, nu sînt pentru toţi edificatoare, fie şi numai pentru motivul — deloc neglijabil — că, în ipoteza că tradiţia pitagoreică i-ar fi adus prăpădul poetului, acesta nu i-ar fi etalat cu atîta admiraţie şi măiestrie doctrina, în cartea a XV-a a **Metamorfozelor** (putînd să o excludă in „retuşurile" ce le-a operat în exil, la Tomis) şi nu l-ar fi menţionat pe „înţeleptul" Pitagora cu atîta veneraţie în unele epistole tomitane.

Avea oare interes Ovidiu să-şi agraveze osînda, subliniind numele celui care patronase — spiritual — secta ce-l împinsese la păcat ?

Grigore Tănăsescu

OVIDIU ŞI EXILUL SĂU TOMITAN

I-a fost dat pămîntului acestuia, şi anume unuia dintre cele mai bătrîne ţinuturi ale sale — acea Scytia Minor din antichitate, Dobrogea de mai tîrziu şi din totdeauna — să găzduiască, în zorii primului secol al erei noastre, cu 100 de ani înainte de prăbuşirea Daciei sub loviturile Imperiului Roman, i-a fost dat aşadar, acestui ungher al pămîntului românesc, scăldat de apele Pontului Euxin, să găzduiască (pentru un răgaz de aproape 10 ani), pe unul dintre cei mai mari poeţi ai literaturii latine, ai literaturii din toate timpurile. Împrejurarea, tragică, a destinului său uman, face ca de atunci întru totdeauna chipul poetului exilat aici, la ţărmul Mării Negre, să fie asociat şi să rămînă nedezlipit de orizontul acestui spaţiu de existenţă (aflat atunci la capătul cel mai îndepărtat al imperiului) şi de spiritualitate romanică a poporului trăitor aici, care l-a adoptat — simbolic — ca pe un fiu al său.

Dramei exilului ovidian, consumată în anticul Tomis, îi răspunde, peste secole, cea a altui dezrădăcinat, silit să închidă ochii departe de ţară (dar tocmai în acea ţară din care au pornit obîrşiile latinităţii noastre), neodihnitul Bălcescu. Printr-o semnificativă coincidenţă, cei doi mari exilaţi leagă pămîntul românesc de cel italic, rămînînd totodată, deopotrivă, nişte umbre etern nemîngîiate (după credinţa populară), mormîntul fiecăruia nefiind identificat.

Dintre atîtea mărturii ilustre ale antichităţii, preţioase izvoare de lumină pentru lumea dacică, plutind mai mult în mister decît fiinţînd în spaţiul certitudinilor palpabile (cum par a sugera puţinele răzleţite imagini transmise pînă azi), hazardul a făcut să se piardă multe dintre relatările capitale („Comentariile" lui Traian — acel „De bello dacico" nepreţuit, — însemnările medicului său, Criton, fragmentele lui Dio Cassius referitoare la Dacia etc.) şi să ne rămînă, iată, aceste opere poetice — „Tristele" şi „Ponticele", documente de viaţă, de suferinţă şi mărturii pătimaşe, nefericite despre oamenii şi locurile de demult ale acestui pămînt.

Depărtata singurătate

Sînt cunoscute, în genere, circumstanţele exilării poetului la Tomis. Fie că este vorba de pătimirea pentru poezie (pentru un anume tip de poezie), cum lasă a se înţelege poetul însuşi în mai multe rînduri („**Aicea odihneşte Ovidiu, / Poetul iubirilor gingaşe / răpus de geniul său**"..., glăsuieşte versul epitaf din „Tristia", III, 3, sau, aşa cum sună o altă echivalenţă românească, cea a lui Eusebiu Camilar : „**talentu-i la ucis**"), fie că alte împrejurări (unii cred că poetul ar fi avut amestec sau cel puţin cunoştinţă despre activitatea unui grup al opoziţiei imperiale, iar acel „error" pomenit chiar de Ovidiu, la aceasta s-ar referi) au decis semnarea edictului de exilare de către Augustus, cert este că, aici, la Pontul getic, poetul a fost primit şi în cele din urmă adoptat ca un oaspe de seamă rătăcit ce se afla, ca un dezrădăcinat ce-şi caută un reazem moral. În cele din urmă (însăşi moartea lui aici a contribuit la aceasta) amintirea poetului a pătruns în straturile adînci ale memoriei populare (are dreptate în acest sens Paul Anghel să vorbească despre „autohtonia unui străin" — în „Nouă arhivă sentimentală", 1975, p. 102).

Nu este desigur întîmplătoare prezenţa în spaţiul dobrogean a unor toponime ca **Ovidiu** (satul), **lacul lui Ovidiu** (pentru Siutghiol), acesta din urmă amintit şi de Cantemir în a sa „Descriptio Moldaviae" („**Lacus Ovidii**"). Vom vedea, din comentarea cîtorva extrase din „Scrisorile din exil", că tristul personaj va fi fost privit cu înţelegere şi simpatie de autohtoni („**Ei vor să plec, fiindcă mă văd prin cite mîn / Dar de-i întrebi, ar spune la dînşii să rămîn !**"), care îi vor fi înţeles singurătatea şi drama. Depărtarea de „acasă", schimbarea abruptă a cursului unei vieţi comode, răsfăţate, contactul neaşteptat cu o lume şi o realitate neînţeleasă, „barbară", îi vor provoca poetului, încă din primele epistole, exclamaţii deznădăjduite : „**Întoarcă-se de astăzi şi apele-napoi, / Şi soarele din drumul văzduhului, apoi / Pe cer să iasă brazdele şi astre de pe văi ! / Să iasă foc din ape şi ape din văpăi !**". (În treacăt fie spus, să recunoaştem că aceste imagini fac bună casă cu „peisajele" cosmice eminesciene din **Luceafărul** (un cer de stele dedesubt / deasupra cer de stele"...) sau „În aer rumene văpăi / Se-ntind pe lumea-ntreagă / ...Şi din a chaosului văi"... ; ori din **Scrisoarea I** („**De atunci şi pînă astăzi colonii de lumi pierdute / Vin din sure văi de chaos pe cărări necunoscute**"). Să recunoaştem deasemenea „Pe cer să iasă brazde şi astre de pe văi" are (în tălmăcirea lui Eusebiu Camilar) o extraordinară forţă expresivă (cea a disperării) şi este de tot memorabilă. Dar nu aceasta urmărim noi aici ; a fost doar o scurtă paranteză).

„La Tomis, [illegible], sub Polul înghețat"

Dezolantului peisaj dobrogean (vom vedea imediat cum apare acesta în versurile marelui exilat) îi corespunde o nesfîrşită deznădăjduire : „**Dar mi-i uscată gura, şi nu mai pot dicta / Şi-ţi spune sănătate cel părăsit, străin, / Rămas fără speranţă la Pontul Euxin**"... („Tristele", III, 2). Pentru mentalitatea noastră „eroică", lamentaţiile poetului ne pot părea lipsite de demnitate (Odobescu îl socotea chiar aşa : un nedemn jeluitor), dar trebuie înţeles contextul sufletesc al scrierii acestor epistole şi treptat lipsa tot mai clară a oricărei perspective de izbăvire. Nu întîmplător, poetul scrie, ca o presimţire : „**Exilul mă ucide la Pontul duşmănos**" („Tristele", III, 11) sau, ca o resemnare : „**Eu sînt acum la Pontul acest neprimitor, / Cu ţărmuri îngheţate...**" (Tristele", IV, 4).

Peisajul acesta hibernal, obsesia frigului, a gheţei, a gerului, a troienelor, aceste „ţărmuri îngheţate" (undeva poetul exclamă — „Ponticele", I, 2) : „Aproape mort departe şi îngheţat de frig"...), mai înainte de a fi corespondentul unuia real, este, credem noi, reflexul unui deşert sufletesc, al imensei sale dezolări, al deznădejdii celui aruncat, prin tiranică poruncă, aici, „în geticele părţi". Singură iluzia prieteniei îl mai susţine (şi speranţa că amicii săi de la Roma îi vor obţine iertarea) şi îi mai luminează, cu o flacără plăpîndă, singurătatea. Unui prieten din tinereţe, Pompeius Macer, îi scrie („Epistolae ex ponto", II, X) : „**Necazuri la ţîţîna pămîntului mă ţin, / Sub stele ce nu scapăt în nici un hău marin** (încă o dată, să remarcăm extraordinarele echivalenţe, în termeni de mare plasticitate poetică, realizate de Eusebiu Camilar, ale cărui tălmăciri le folosim în continuare) / **Şi-n inima mea, totuşi, te port cum te-am purtat, / Şi-ades vorbesc cu tine sub Carul îngheţat ! / Departe eşti şi totuşi, aici, printre tristeţi, / Cu gîndul de la Roma te chem şi vii la geţi !**" (Fără îndoială, elegiile acestea sînt un document de

viață inestimabil, cutremurător, în egală măsură un prețios izvor de cunoaștere a realităților — geografice, sociale, politice — de la Pontul Euxin, dar nu mai puțin un document poetic de rară grație inefabilă, și nu ne putem reține încîntarea în fața unora dintre tălmăciri, precum cea de față, cu atîtea tulburătoare rezonanțe eminesciene („Departe ești și totuși, aici, printre tristeți...") care iată, nu îl trădează pe nici unul dintre cei doi poeți, ci — fericită împrejurare! — îi apropie într-o neașteptată, benefică, logodnă spirituală).

„Pe mine ars de frig neintrerupt Pontul mă are în puterea lui"

Sub acest vers emblematic (am folosit de data aceasta traducerea din volumul „Izvoare privind istoria României", I, 1964, p. 279), care, în tălmăcirea lui E. Camilar, sună: „**La Pontul ars de geruri primit acuma sînt**" — „Tristele", III, 2) se așează întreg edificiul acestui ținut fabulos, clădit, vers cu vers, hexametru cu hexametru, de destăratul poet latin. Cînd spunem „ținut fabulos", ne gîndim deopotrivă la descrierile altor scriitori antici care au cultivat această imagine a unui loc aflat la nordul Istrului — Hiperboreea — în care se trăia ca în adevărata vîrstă de aur și peisajul ireal, prin evidentă exagerare, al spațiului pontic, îngropat sub zăpezi eterne, învăluit în cețuri și ninsori nesfîrșite, cum îl înfățișează Ovidiu. Poate că, de fapt, ținutul acesta nu era chiar atît de depărtat de centrul lumii și vieții romane (Hispania, bunăoară, ori nordul Galiei, sau Britania erau încă și mai departe); de altfel, ne spune chiar tălmăcitorul lui Ovidiu (Eusebiu Camilar) urmărind textul „Epistolelor": „Am arătat... cum se făcea drumul pe jos de la Tomis pînă la Roma. În Scrisoarea a X-a din cartea ultimă a Ponticelor, Ovidiu ne informează că se afla un drum către Italia prin Tracia. Călătorul trebuia să urce și să coboare munții Haemus. Își continua drumul către marea Ionică. Un om nu prea iute de picior, dacă pornea din Tomis azi, **peste zece zile** (subl. ns. n.r.) zărea colinele Cetății Eterne". („Cuvîntul tălmăcitorului", p. XXIX, în Ovidiu, „Epistole din exil", Edit. pt. lit., 1966). Apoi, să nu uităm că poetul, călătorise în tinerețe la Atena, la Troia, pe coasta Asiei Mici, așa încît locul acesta, Tomisul, nu putea să îi pară (decît într-o situație ca a sa) cel mai îndepărtat din tot imperiul. Și totuși, pe de altă parte, **din această rațiune**, a ales împăratul Augustus colonia Tomis drept loc al exilului ovidian. În elegia a treia din cartea a III-a a „Tristelor", poetul exclamă: „**Zac istovit, la capătul pămîntului, între neamurile și locurile cele mai îndepărtate**" (trad. după „Izv. priv. ist. Rom.", p. 279). În altă parte („Tristele", III, 4), Ovidiu scrie: „**Și iubește numele lui Naso al tău, singurul lucru care n-a fost exilat, / căci toate celelalte ale sale se află în Pontul scitic. / Mă găsesc într-un ținut foarte apropiat de Carul Mare, / pe un pămînt ars de ger năprasnic, / Mai încolo se află Bosforul, Tanais, mlaștinile Sciției / și alte cîteva nume ale unor locuri abia cunoscute, / iar dincolo de aceasta nu-i decît frig, unde nu se poate trăi. / Vai! Cît de aproape de mine este capătul pămîntului!**" (traducere după același izvor folosit mai sus). În tălmăcirea lui E. Camilar aceste versuri sună încă și mai cutremurător: „**Acum sub Ursa Mare, mă sting încet și pier / Pe unde tot pămîntul e-nțepenit de ger; / ...Iar mai încolo-i iarnă, pustiu, și ger și vînt, / De marginile lumii atît de-aproape sînt!**" sînt, desigur, exagerări ale geniului poetic iar ele trebuie luate ca atare, ca și afirmația din Elegia a X-a („Tristia", III): „**...trăiesc în mijlocul unei lumi barbare, așezat sub niște stele care nu ating niciodată marea**" (apud „Izv. priv. ist. Rom.", p. 283). Viziunea e cosmică, urieșească, în cea mai pură tradiție romantică. Asemenea multora din poezii ce aparțin acestei largi familii de spirit căreia, hotărît lucru, Ovidiu i se alătură avant la lettre, cultivă antiteza, hiperbola, imaginile constante, exagerările. Limpedele său vers clasic are vigoare, respiră mișcare, tumult, sugerează perfect marile tensiuni lirice, stările sufletești încordate, depresiunea adîncă sau elanurile impetuoase. Am îndrăzni să spunem **că** poetul acesta solar, virtuoz al versului, răsfățat al saloanelor literare și al lumii moderne, cu o mare capacitate (o evidentă) și ușurință de versificație, fără a fi copleșitor, nici foarte profund, reușește să sugereze cu mare pregnanță un anume peisaj (încă o dată precizăm: în primul rînd **sufletesc**) de mare expresivitate; în ce privește descripția anotimpului hibernal, ni se pare că se întîlnește cu poetul de la Mircești. Nu alta este reacția acestuia din urmă, nu mai puțin catastrofale (în sensul dezlănțuirii tuturor stihiilor, și în general a elementelor naturii) sînt scenele descrise de Alecsandri, căruia „cumplita iarnă" îi stîrnește deasemenea imagini apocaliptice. La Ovidiu, iarna „scitică" echivalează cu o adevărată prăbușire a tăriilor cerului, o dezlănțuire sub mînia căreia omul dispare, se neantizează: „**Cînd însă trista iarnă își arată hida ei față / și pămîntul s-a făcut alb de gerul ca marmura, / cînd se dezlănțuie și Boreas și se așterne zăpada sub Ursă, populațiile acestea par strivite de axa polului care tremură**"... („Tristia", III. 10). „Axa polului care tremură"..., iată o imagine de mare efect dacă ar fi să analizăm „la rece" aceste

versuri, dar ele nu pot fi separate niciodată de stările poetului, căruia pustiul de ghiață pontic îi va fi sugerat chiar o asemenea cutremurare a tăriilor.

Aripa boreală

„**Abia a treia oară de cînd eu sînt străin / A înghețat și Istrul și Pontul Euxin**", spune poetul în Elegia a X-a din ultima carte a „Tristelor". Iată dar că astfel măsoară el trecerea timpului. După anotimpuri. Și mai ales după fiecare iarnă.

Un ținut așezat sub aripa negațiilor totale pare a fi Pontul pentru poetul latin. În „crunta țară a geților", poetul din Sulmona nu vede decît un deșert, fie iarna, fie vara: „**Cîmpiile n-au arbori, săgeata-i cu venin, / Cu pasul mergem iarna pe Pontul Euxin**". Se vede că înghețarea mării l-a uimit mult pe poet, căci această relatare revine deseori: „Unde tăiai cu vîsla mai ieri un val spumos, / Azi, nava la o parte o dai și mergi pe jos! / Toți cei veniți din Roma să creadă n-au putut" („Ponticae", IV, 10). Poetul „Metamorfozelor" chiar încearcă o explicație a sa: „**De ce îngheață Marea Sarmaților la noi: / Aici deasupra noastră e Carul renumit, / Și el trimite frigul cel nemaipomenit! / Pornește Borealul de-aici, de groază plin, / Și-și are-mpărăția la noi, la Euxin!**" (idem).

Poate că cel mai copleșitor tablou al dezlănțuirii frigului îl întîlnim în Elegia a X-a din cartea a treia a „Tristelor" (folosim tot traducerea lui E. Camilar). „**Dar cum se lasă iarna și gerul cel cumplit, / Întinde peste fluvii un pod încremenit, / Sub Ursă Borealul cînd bate, crunt lătrînd, / Să vezi atunci barbarul cu viscolul luptînd**". Urmează acele versuri, bine cunoscute, despre zăpezile eterne: „**Zăpezile pe cîmpuri rămîn neincetat. / Nici soarele, nici ploaia nu le topesc vreodat'! / Zăpada nouă cade — cea veche nu se ia: / Din două ierni zăpadă pe-aici putem vedea!**". Din nou, reapare, în aceeași elegie imaginea Mării Negre înghețate („**Și am văzut oglinda imensei negre mări, / Sub gheața nesfîrșită cuprinsă pînă-n zări... / Sub gheață stă noianul adînc înmărmurit! / Îngheață pînă-n zare tot Pontul Euxin; / Nu se mai zvîrle-n aer sălbatecul delfin!**")

Uimirile sînt, desigur, ale unui meridional confruntat în chipul cel mai brutal cu vitregiile climei boreale unde „**barbarii-mbracă cioareci, sub frigu-ngrozitor / se vede din cojoace, abia, obrazul lor!**" (**idem**). Înghețul îl înspăimîntă, ca fenomen nemaiîntîlnit și mai ales ca posibilitate a barbarilor de a năvăli asupra Tomisului. Dacă și Istrul și Pontul pot îngheța (și îngheață: „**Dar Istrul chiar, cît Nilul în păpuriș bogat, / Prin tot atîtea brațe în mare revărsat, / Sub Ursă cînd pornește cumplitul Boreal, / De cremene e Istrul atunci din mal în mal**") înseamnă că nu mai e nici o scăpare: „**...se-aud pe ghiață copitele cum bat. / Și vin, și vin în cete barbarii înfricoșați, / Și vin în care trase de boii lor sarmați!**" (idem).

Dar să ne desprindem cîteva momente de acest decor încremenit în cristale de gheață și să stăruim o vreme asupra chipului în care autohtonii apar, pe fundalul peisajului pontic, în textul ovidian.

„Meleagurile îndepărtate ale geţilor"

Momentul sosirii poetului la Tomis intervine într-un context în care stăpînirea romană asupra ţinutului dintre Dunăre şi Mare (nu mai veche de patru decenii) nu era încă deplin consolidată. Exceptînd coloniile greceşti de pe malul mării, controlate direct de către garnizoanele romane, restul spaţiului din interiorul provinciei şi mai cu seamă malul drept al Dunării sînt apărate de către regatul clientelar al odrizilor. Instabilitatea noii stăpîniri, confruntată cu frecvente năvăliri peste Dunăre, este bine surprinsă de poet în scrierile sale tomitane. Referirile la localnici, în schimb, sînt destul de confuze (uneori), alteori nepreţuit de exacte. Astfel, referindu-se la ţinutul tomitan, vorbeşte adesea despre „pămîntul sarmaţilor" („Tristele", I, 2), „Sciţia" („în care sînt trimis"), (idem), „Pontul scitic" (Tr. III, 4), „ţărmurile mării Sciticie" (Tr. IV, 1) „ţărmurile sciţilor", (Tr. IV, 9 — „Deoarece locuiesc exilat departe de Roma pe ţărmurile sciţilor"), „Istrul scitic" (Tr. V, 1). Iată, deci, numai în „Tristele" un prim set de referiri. Dar în acelaşi volum întîlnim dublete toponimice aparent contradictorii: **„pontul get"** (Tr. III, 9), iar în cartea a IV-a, epistola întîi găsim **„pontul scitic"**; apoi „ţărmul get" sau „ţărmul getic" în mai multe locuri (Tr. I, 1; I, 10; III, 12; V, 1), iar în Elegia a X-a din cartea întîi avem ambele formule: şi **„ţărmul scit"** şi **„ţărmul get"**. Alteori grupurile etnice sînt pomenite împreună: sarmaţii şi geţii (**„printre sarmaţi sălbatici şi geţi cumplit o duc"**) (Tr. III, 3); **„Mă-nconjoară sarmaţii, neam de oameni sălbatici, besii şi geţii"** (III, 10); **„Citi-vor oare poeziile mele sarmaţii sau geţii?"** (Tr. III, 14); **„locuinţe greceşti printre geţi"** (Tr. III, 9); **„deşi în acest loc sînt amestecaţi greci şi geţi"** (Tr. V, 7) etc.

Tot în epistolele cuprinse în „Tristele", Ovidiu vorbeşte despre **„hotarele geţilor"** (III, 12), **„meleagurile îndepărtate ale geţilor"** (I, 5) şi **„îndepărtaţii geţi"** (V, 12); precum şi despre **„mulţimea geţilor îmbrăcaţi cu pantaloni"** (IV, 6), **„geţii nedomoliţi"** (V, 7) şi **„duşmănoşii geţi"** (III, 14). Referirile, nu totdeauna favorabile, la geţi se întîlnesc şi în **„Pontice"** unde poetul exilat vorbeşte despre **„sălbaticul get"** şi **„getul cel cu tolbă (care) stîrneşte necontenit războaie grele"** (I, 8), **„geţii cei nesupuşi"** (II, 2), din nou sarmaţii şi geţii (III, 2), apoi **„zbîrliţii geţi"** (III, 5), **„războinicii geţi"** (IV, 14), în sfîrşit **„cruzii geţi"** (IV, 15) şi **„crunta ţară a geţilor"** (II, 2).

„Teamă mi-i de Marte cel pururi fioros..."

Informaţii preţioase ne oferă Ovidiu despre geţii nord- şi vest-dunăreni, deci cei din spaţiul liber, despre năvălirile barbarilor (sciţi, sarmaţi, geţi — de „dincolo" — iazigi, bastarni şi alţii), dinaintea cărora **„nu sînt de-ajuns nici ziduri în contra lor, nici porţi"** („Tristele", IV, 1). Dar pentru a înţelege exact toate aprecierile şi imaginile referitoare la autohtoni şi spaţiul

pontic, trebuie să avem în vedere un fapt: toate aceste reflexii şi reflectări aparţin unui om care prin educaţie şi modul de viaţă (pînă în momentul exilului) era legat de lumea superrafinată a celui mai mare centru urban (adevărat „axis mundi") al antichităţii. Venind aici, în mijlocul unei lumi nesigure, mereu ameninţate de atacuri armate, de primejdia morţii, într-un ţinut cu climă aspră şi oameni pe măsura vremii, poetul are sentimentul unei totale izolări în mijlocul „barbarilor", deşi Tomisul reprezenta, de bună seamă, civilizaţia urbană. **„Ce fel de oameni are tărîmul tomitan** (se întreabă poetul) **/ Şi ce moravuri? Iată: trăiesc îngrămădiţi / Şi greci în ţara asta, şi geţi nedomoliţi, / Dar geţii cei războinici ca grecii sînt mai mulţi. / Necontenit pe-aicea cu spaimă să asculţi / Pe drumurile pline cum trec şi vin din zări, / Foiesc, foiesc din drumuri sarmaţi şi geţi călări"**. („Tristele", V, 7). Observăm că aici, ca şi în multe alte referiri, geţii apar necontenit alături de sarmaţi. **„La geţi şi sarmaţii cei cruzi departe sînt"** spune poetul în Elegia a III-a din cartea a cincea din „Tristele", iar în altă elegie (a III-a din cartea a treia a aceluiaşi volum) afirmă un lucru aproape identic: **„Printre sarmaţi sălbatici şi geţi cumplit o duc"**.

O nelinişte neîntreruptă îl însoţeşte pe însinguratul exilat oriunde, căci Tomisul, deşi înconjurat de fortificaţii, nu asigură deplina apărare. În „Ponticele" (cartea a treia, scrisoarea I) spune: **„Mai amintesc şi teama: e zidul zguduit! / Săgeţile-s cu vîrful în crunt venin dospit!"** Obsesia morţii, a ameninţării neîntrerupte reapare adesea în epistolele sale. **„Purtăm mereu sub arme povara grelei vieţi: / Mereu aruncă getul din arcul lui săgeţi"** („Pont". I, 8). Nesiguranţa, şubrezenia apărării, groaza de năvăliri, de ameninţări mortale respiră adesea versurile exilatului tomitan: **„Afară e pericol! Nu-ţi dă în viaţă crez / Colina-nconjurată de scundul meterez! / Cînd nu te-aştepţi, duşmanii, ca-n stoluri adunaţi, / Abia de-i vezi, şi pleacă de pradă încărcaţi. / Adeseori pe stradă ne-ngrămădesc din plin / Săgeţi înveninate ce peste ziduri vin, / Şi vai de cel ce iese pe cîmp spre-un biet belşug: / Cu-o mînă ţine arma, cealaltă-i e pe plug! / Cu coiful pus, păstorul din nai îi zice-arar, / Şi oile n-au groază de lup ci de tîlhar!"** Observaţia din urmă, din registrul hiperbolei, evident, este extrem de sugestivă, concretizînd în mod foarte plastic groaza localnicilor de năvăliri. **„Nu-s deajuns nici ziduri în contra lor, nici porţi! / Şi nici chiar după ele nu stau mai bunii sorţi"**, aşa încît e necesară veghea neîntreruptă. Poetul însuşi apără porţile şi acel zid „aşa de jos". **„Eu cel ce-n tinereţe de arme am fugit, / Şi numai pe la jocuri cu ele am glumit, / Înşfac acuma spada şi arcu-n ceasul crunt, / Şi îmi apăs şi coiful pe părul meu cărunt! / Alarma de se-aude, sînt gata la atac! / De spaima clipei tremur cînd armele înşfac!"** („Tristele", IV, 1). Peisajul pontic devine astfel sumbru, apăsat de mari tristeţi, de spaimă şi jale: **„Şi-aşa la ţărmul groazei îmi duc viaţa eu!"** exclamă urgisitul poet al iubirii.

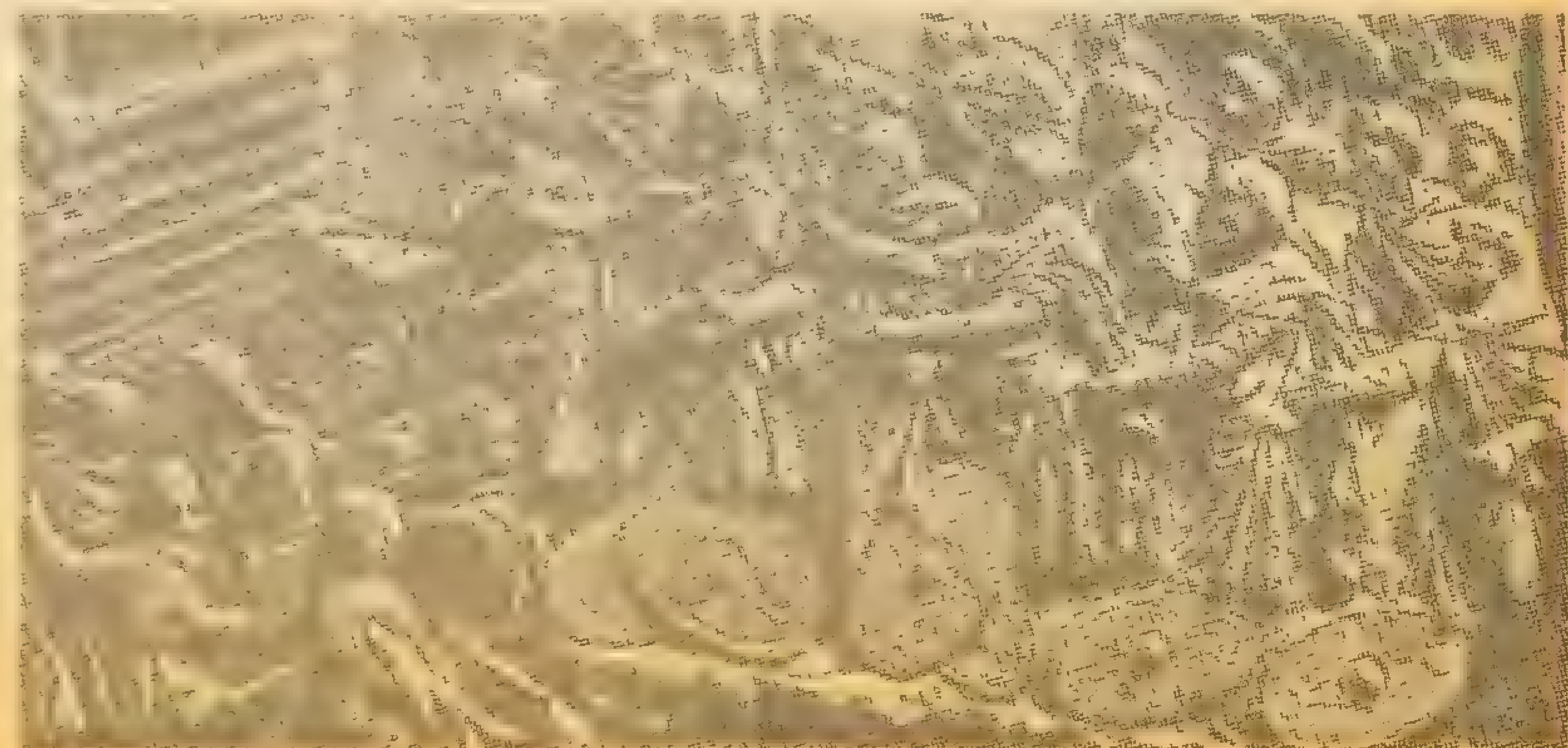
„...spre dulcea poezie, spre dulcele ei glas"

A scrie versuri, a invoca lumea ideală a poeziei a rămas singura sa mîngîiere. **„Aici, deşi aud zăngănind în juru-mi armele, / pe cît pot îmi uşurez soarta tristă cu poezia. / Deşi nu am pe nimeni cui să i-o citesc, / totuşi astfel îmi petrec şi îmi înşel timpul"** (Tr. IV, 10). Amăgitoare, resemnată consolare, căci şi aceasta iscă, iată, alte, noi dileme. **„Nu e nimeni pe aici să-i recit poeziile mele; / nimeni care să asculte cu urechile lui vorbe latineşti** (poetul reia, cum vedem, această idee, pentru că faptul, se vede, îl chinuia destul — dramă a creatorului: să nu poată fi ascultat şi înţeles de nimeni!) **/ Scriu şi-mi citesc mie însumi; căci ce să fac? Scrisul meu este deci asigurat că are cine să-l judece. / Adesea mi-am zis: de ce să mă chinuiesc cu atîta grijă? Citi-vor oare poeziile mele sarmaţii sau geţii?"** (Tr. IV, 1). Teribilă, tulburătoare întrebare! Singurătatea poetului e cu atît mai adîncă cu cît graniţa limbii n-o poate frînge uşor: **„În această mulţime nu-i nimeni care întîmplător să ştie latineşte"** (Tr. V, 7), **„Nu-i nimeni ale cărui urechi ar putea să-mi înţeleagă poeziile dacă i le-aş citi"** (Tr. III, 14). Dar nu-i numai atît („...nu-i cine să-şi plece urechea / şi să-nţeleagă cuvintele mele. / Peste tot, numai barbari cu glasul lor sălbatic"), poetul însuşi pare a uita limba latină, cum singur mărturiseşte în Epistola a XII-a din cartea ultimă a „Tristelor" (**„Eu însumi am impresia că m-am dezvăţat de limba latină"**), sau în Elegia a VII-a din cartea a cincea: **„Aici nu ştie nimeni nici un cuvînt latin, / Şi uit şi eu latina puţin cîte puţin: / De-atîta timp o vorbă latină n-am schimbat! / Poet roman, cu însumi grăiesc ca un sarmat! / De-i întîlni în carte vreun cuvînt barbar, / Mă iartă! Nu-s de vină defel, că-i în zadar — / Vorbesc de-acuma singur, vorbesc prin tare glas, / Ca limba mea latină uitării să n-o las!"** (este uşor de imaginat umbra poetului trecînd pe malul agitat al mării, recitîndu-şi, cu voce tare, elegiile însoţite doar de geamătul mării). Culmea umilinţei pentru orgoliosul poet latin (sau a împăcării cu sine şi cu ordinea lucrurilor din al cărei cerc nu putea ieşi), deprinde încet, el neînţelesul şi neînţelegătorul cuvintelor barbare, graiul localnicilor şi nu numai atît, încă şi mai mult după ce cuvinte „barbare" încep a i se strecura în vers, sfîrşeşte prin a **compune în chiar limba pămîntenilor**, poezia biruind, iată, pe deasupra oricăror oprelişti. **„Nu trebuie să te miri, dacă versurile mele sînt cumva rele: / eu care le scriu am devenit aproape un poet get. / Ah! Mi-e ruşine: am scris o cărţulie în limba getică!"** („Ponticele", IV, 13). Sigur că prejudecăţile erau uriaşe („Ah! Mi-e ruşine!"). Sigur că poetul îşi căuta izbăvirea („să pot scăpa de barbarie şi de geţii sălbatici" — Tr. V, 1), sau uneori scria doar ca „să treacă vremea şi să păcălesc necazurile" („Ponticele", IV, 10), dar mai scria pentru că altfel nu ar fi putut supravieţui. Şi credem că mai scria dintr-un instinct care, iată, îl făcea, dincolo de orgoliul său roman, să încerce să se apropie de lumea aceasta, ciudată, în mijlocul căreia i-a fost dat să trăiască şi să apună. **„Le-au plăcut — felicită-mă"** (îi scria prietenului său Carus) **şi-am început să am / faimă de poet printre neomenoşii geţi barbari"**. În altă parte (Tr. V, 1) spune: **„dar între sarmaţi sînt un poet de mare talent"**...

La acea dată, însă, destinul poeziei sale fusese deja scris. O ştia Ovidiu însuşi la fel de bine, pentru că, aşa cum scria în Epistola a VII-a din cartea a treia a „Tristelor",

„Chiar dacă la o vreme sub
spadă voi pieri
Al meu renume totuşi,
prin timpuri va răzbi!
Cît stăpîni-va Roma un univers,
şi eu
Prin valurile vremii voi fi
citit mereu!"

Petre Braşoveanu

RODEO DOBROGEAN

...Au nume desprinse parcă din fabuloasele legende persane: Siglavy Bagdady, Nedjari, Mersuch, Gazal, Hatban, Koheilan, El Zbaa, Dahoman, Saghia și, atunci cînd ți se atrage atenția că în dreptul fiecăruia trebuie să transcrii obligatoriu numărul din arborele genealogic: Siglavy IX, Nedjari VII, Gazal XIII, etc, gîndul te duce la dinastiile arabe ce s-au succedat de-a lungul vremurilor de mult apuse.

Da, au și caii, cei din Herghelia de pur sînge de la Mangalia, o ascendență nobiliară, ce vine poate din instinct, poate din conștiința străvechimii lor, dar cert — din transmisia de gene. Se simte aceasta în mersul semeț al calului, în linia necurbată de poveri a spatelui său, în mîndria cu care își înalță capul și în agerimea privirii scrutătoare, în deplina armonie și coordonarea perfectă a mișcărilor de trap sau de galop.

Aici, la Mangalia, pur sîngii arabi au găsit un climat apropiat de cel al locurilor natale, influențat favorabil de vecinătatea mării și a plajelor largi pe care, atunci cînd sezonul estival s-a încheiat, caii zburdă în voie, tăind cu nările fremătînde de plăcerea fugii libere, neînfrînate, aerul umed marin, vîntul pătrunzător din nord.

Herghelia de la Mangalia a fost înființată în 1928, cu ocazia aniversării unei jumătăți de veac de la războiul de independență din 1877—1878. Primii cai, 3 armăsari pepinieri și 44 de iepe mame, au fost aduși de la Jegălia, ei provenind de la Herghelia de pur sînge arabi Babolnya, din Ungaria.

În timp, acest efectiv s-a triplat, ajungînd la 123 iepe mame și 9 armăsari pepinieri, împărțiți — ne spune un specialist, inginerul **Ion Cîrje**, directorul hergheliei — în 9 linii de sînge, altfel spus, în 9 familii, fiecare cu urmașii săi.

Apropo de ing. Ion Cîrje, am reținut un amănunt interesant pentru ceea ce se cheamă cu adevărat vocația pasiunii: el s-a născut chiar în herghelia de cai de la Mangalia (unde tatăl său era îngrijitor de cai), și-a trăit copilăria în mijlocul cailor, a urmat o facultate de specialitate, susținîndu-și lucrarea de diplomă cu un subiect privind conservarea raselor de cai, după care s-a întors să lucreze în herghelia de cai în care s-a născut. Semnificativ, nu?! Cîți ani de viață, tot atîția în mijlocul cailor...

La Mangalia se desfășoară și o intensă și rodnică muncă de cercetare avînd ca scop conservarea și îmbunătățirea raselor de cai pur sînge arabi, precum și ameliorarea raselor autohtone, din sud-estul României, calul „semigreu românesc pentru tracțiune“ fiind o reușită în acest sens. Herghelia Mangalia furnizează, de asemenea, material reproductiv pentru Stațiunea de montă a depozitelor de armăsari din Jegălia, Rîmnicelu, Dumbrava și Brebeni.

O latură importantă a activității celor ce lucrează aici o constituie, avînd în vedere imediata vecinătate a stațiunilor turistice de pe litoral — sportul și divertismentul hipic.

Vara, turiștilor li se oferă nu numai demonstrații de călărie și sărituri peste obstacole, ci și posibilitatea de a face lungi plimbări călare, sau cu trăsura, prin pădurea Ciucurova, iar cei mai mici oaspeți sînt suiți pe poney.

Recent, s-a finalizat construcția unui frumos hipodrom destinat alergărilor de trap și galop, pe care vor fi organizate primele curse cu pariuri, sau în cadrul unor competiții sportive.

Sînt mulți cei care iubesc caii? Pe biroul inginerului Ion Cîrje am zărit cîteva ilustrate în care, indiscreți, am citit: „Ajuns acasă încerc prin cîteva rînduri să vă mulțumesc pentru tot ceea ce faceți dvs pentru cai, pentru tot ceea ce mi-ați oferit, eu fiind un mare îndrăgostit de cai.

Mi-a plăcut foarte mult la dvs și m-am recreat venind zi de zi la herghelie. Ziua în care, în șaua lui Taifun, am călărit pe malul mării, este o amintire dintre cele mai scumpe mie“, Hans Kern, strasse Robert Schumann, nr. 36, Neubruk — Köln, R.F.G.

„Mii de mulțimiri pentru clipele minunate pe care le-am petrecut la Herghelia Mangalia. Sîntem încîntați. Herbert și Hedy Ettmayer din Viena, Austria“.

„Ce fac caii? Ce face Nedjary? Mă gîndesc la frumusețea și noblețea cailor și mă interesez la Oficiul de turism asupra condițiilor de a putea veni și în vara viitoare în România. Deocamdată, mă consolez cu fotografiile color ce le-am făcut. Dar voi veni!“ V. Hage, Bonn R.F.G.

...Calul, prietenul dintotdeauna al omului.

C. Ismăileanu

Arcă

O, [illegible], [illegible],
[illegible]

Sub plutire albă

[illegible]

Luna

[illegible]

Desen de Raluca Grigorcea

SIMPOZION

TURISMUL CULTURAL ÎN CONTEXTUL ACTIVITĂȚII DE FORMARE MULTILATERALĂ A TINERETULUI

PÎRÎUL RECE, 1–3 NOIEMBRIE 1985

Integrarea activităților culturale în formele simple de turism destinate timpului liber al tinerilor

Un popor intră în familia națiunilor europene prin etnogeneză, prin forma de civilizație și cultură și definitiv prin ocuparea unui loc în conștiința colectivă a locuitorilor continentului, spune istoricul Virgil Cândea, invitîndu-și cititorii la cunoașterea patrimoniului cultural, această zestre, pe nedrept lăsată deoparte, în cunoașterea și propaganda de cunoaștere, a patrimoniului turistic de care dispunem. Această zestre reprezintă dimensiunea spirituală a românilor, depășind teritoriul național ca rezultat al muncii, creației și geniului poporului român, constituind în același timp mesajul nostru spre alte popoare, contribuind la îmbogățirea culturii și artei universale.

Prin caracterul lor de reprezentanți ai trecutului, de evocatori ai timpurilor străvechi, factorii cultural-istorici se înscriu cu o deosebită importanță în potențialul turistic al unui teritoriu.

Simțul de frumos, de instrucție și educație a făcut ca rolul acestor factori să crească vertiginos, restaurarea și valorificarea obiectivelor istorice și arhitectonice fiind acțiuni care s-au impus și se impun, încă, în toate regiunile țării.

România are numeroase și variate monumente istorice de o mare valoare, care destăinuie viața din regiunile respective, care evidențiază evenimentele din trecutul poporului nostru, care fac cunoscute nivelul și caracterul artei românești din diferite epoci și regiuni.

Mănăstirile, palatele, locurile istorice, casele vechi însoțite de legende și tradiții sînt tezaure inestimabile ale trecutului poporului nostru și reprezintă un potențial turistic ce rivalizează cu cel natural al munților și al litoralului.

Peisajul unor așezări constituie obiective cu certe valori, prin forma și arhitectura caselor, prin așezarea și specificul așezării respective. Pe această bază, au fost desemnate ca „sate turistice" cîteva așezări rurale din zona montană.

Activitățile artizanale, prin realizarea unor obiecte cu tradiție, specifice, de origine populară, constituie și ele un însemnat și apreciat potențial turistic. Asemenea activități se întîlnesc în toate regiunile țării, popularizarea și introducerea lor în circuitul turistic fiind o acțiune ce se cuvine permanentizată. Elementele de etnografie și folclor reprezentate de port și de obiceiurile specifice locului sau regiunii respective se întîlnesc în multe zone geografice ale țării, bucurîndu-se de mare atracție în unele regiuni, renumele lor depășind chiar granițele țării.

Omul contemporan, care trăiește cu intensitate puternicele modificări ce le produce tehnica și știința, în care modul de trai și specificul de viață, civilizația și cultura se distting substanțial de cele tradiționale, se apleacă cu mîndrie către tot ceea ce creatorul anonim a făurit în răstimpul vremii, către toate acele fenomene și mărturii de viață materială și spirituală care, odată cu scurgerea timpului, și-au conturat trăsături și caractere ce le așează în cadrul valorilor reprezentative, originale ale variației și bogăției culturii românești.

Cunoașterea acestora mai ales de către tineri creează o intensă emotivitate spirituală.

Dacă ne punem în situația unui tînăr care străbate cărările munților sau Delta Dunării, invitat de frumusețea peisajului se oprește adeseori emoționat în fața unor mărturii de civilizație și cultură, ale căror obiective ne coboară în adîncurile trecutului și care ne vorbesc despre traiul și cultura străbunilor, despre modul de viață specific al neamului nostru de-a lungul veacurilor. Înțelege și reține el oare întotdeauna semnificația unor mărturii tradiționale de cultură pe lîngă un tren? Acordă oare atenția și timpul cuvenit cunoașterii modului în care străvechi tradiții populare se contopesc cu noul în trăsături caracteristice ale vieții noastre contemporane? Firește că a răspunde pozitiv fără rezerve la asemenea întrebări este foarte puțin convingător. De aceea este nevoie să sugerăm tinerilor spre ce anume să-și îndrepte atenția, ce ar trebui să nu-i scape vizitînd un muzeu sau o așezare rurală, ce să rețină ca semnificativ și reprezentativ pentru civilizația și cultura oamenilor ce viețuiesc în locurile străbune.

A selecta și recomanda spre vizitare obiective cu caracter cultural nu e deloc ușor. Aceasta necesită o pregătire și cunoaștere proprie, un discernămînt care să nu dea greș pentru ca tînărul satisfăcut să fie o forță mobilizatoare în colectivul de muncă a propagandei pentru această formă de turism.

Îndemnul la drumeție pentru cunoașterea aspectelor specifice de viață, civilizație și cultură ale neamului nostru poate începe cu capitala țării, București, care adăpostește unul dintre cele mai reprezentative muzee etnografice ale țării, „Muzeul satului" și „Muzeul de artă al R.S.R.". Sub însemnul cinstirii valorilor etnografice ale satului românesc contemporan, Muzeul satului din București a organizat în vara aceasta o serie de manifestări pentru tineri ca:

— expoziția „Noi valori de artă populară în patrimoniul Muzeului satului și de artă populară";

— „Costumul popular românesc, sursă de inspirație pentru creația vestimentară".

— „Zilele creației populare contemporane" cu participarea unora dintre cei mai valoroși meșteri populari, întîlniri cu fii ai locurilor din Banat, Moldova etc., ca și simpozioane ca „Tradiție și inovație în creația populară contemporană", „Tipologia așezărilor țărănești în raportul om-natură", „Fîntîna în sistemul ecologic al comunității populare românești", „Simbolul soarelui în creația populară", „Conservarea și restaurarea picturii populare", „Arta populară și fenomenele de creație";

Pentru tînărul gălățean, cunoașterea valorilor tradiționale din județele învecinate ca: gospodăria țărănească buzoiană, cămara mocănească, interiorul specific cu cergi, lăzi de zestre, țesăturile și prelucrarea artistică a lemnului de tei, ca și casa cu foișor înalt din Buda, morile arhaice de apă din Cătina pe Bisca Chiojd, casele de lemn din Mîngălești, Festivalul Slănicului din Lopătari, din luna iunie, toate din județul Buzău, sau cunoașterea Țării Vrancei ce constituie o zonă etnografică distinctă cu caracteristici proprii de civilizație și cultură populară, sînt cele mai la îndemînă. Aici sînt reunite tiparele de case de la Negrilești, bîtele ciobănești, măștile de la Nereju, tulnicele din Spulber, stînele de pe Zboina. Festivalul folcloric vrîncean de la Paltin din luna august constituie un prilej remarcabil de contact cu ce are Vrancea mai demn de a fi cunoscut.

Un moment impresionant poate constitui și vizitarea castrului roman de la Barboși sau a celui de la Poiana (Piroboridava) din nordul județului Galați sau participarea la „Sărbătoarea salcîmului" din luna mai la pădurea Hanu Conachi, cea a bujorului din aceeași lună în pădurea Roșcani și a teiului în luna iunie din pădurea Buciumeni.

Dirijarea timpului liber al tinerilor prin aceste forme de cunoaștere a potențialului turistic cultural sau integrarea unor activități culturale în sine, cu ocazia diferitelor manifestări de amploare de natură turistică, contribuie la educația estetică, la petrecerea plăcută și instructivă a orelor libere, atunci cînd se simte nevoia ieșirii din cotidian. Pregătirea prealabilă, punerea unor sarcini concrete, antrenarea în muncă pot crea momente de neuitat care pe lîngă beneficiul turistic își aduc aportul în formarea multilaterală a unui tineret cu o conștiință clară, adaptat necesităților epocii în care trăim.

Trebuie trecută o punte în care interesul să se îmbine cu cunoașterea, cu stimularea activității culturale în interesul tinerilor creatori de mîine, a unui destin nou care să prețuiască mai bine zestrea morală și spirituală a poporului român.

Laura Gordienco
Ionel Borcea

Preocupări și experiențe privind integrarea activității culturale turismului de tineret în cadrul agenției B.T.T. Covasna

Cultura reprezintă un sistem complex structurat al rezultatelor materiale și spirituale ale activității de transformare și adecvare a mediului social și natural la nevoile oamenilor. Cultura socialistă este, prin mesaj, acces larg democratic la formele ei, esențialmente umanistă, lărgind permanent orizontul de cunoștințe științifice, ideologice, profesionale, contribuind la formarea și afirmarea plenară a personalității și trăsăturilor social politice multilateral dezvoltate ale omului nou.

Acest cadru generos, necesitatea și posibilitatea tinerei generații de a-și forma opțiunile valorice de muncă și viață în ambientul cultural complex oferit de realitățile noastre socialiste, creează obiectului activității noastre — turismul pentru tineret — teren larg de preocupări și acțiune, de permanente perfecționări ale formelor și modalităților de atragere și educare prin turism a tinerilor U.T.C.-iști din diverse medii și categorii socio-profesionale.

În cadrul Agenției Covasna a B.T.T. s-au depus eforturi de la an la an pentru atragerea cantitativă și diversificarea calitativă a acțiunilor cultural turistice, educative conform calendarelor și programelor turistice anuale, care la nivelul agenției B.T.T. s-au concretizat într-o paletă largă de excursii, acțiuni și manifestări realizate cu tinerii din județ în mod curent sau cu prilejul unor manifestări comemorative, evocatoare, dedicate unor evenimente din istoria și civilizația milenară pînă în epoca noastră de grandioase prefaceri ale construcției socialiste în patria noastră.

Din analiza comparativă a datelor referitoare la populația tînără din județul Covasna reies următoarele aspecte semnificative:

1. Numărul total de tineri participanți la acțiunile B.T.T. este pentru fiecare an al perioadei în studiu mai mare sau cel puțin egal cu cel al numărului total de tineri U.T.C.-iști din județ.

2. Ponderea în cadrul formelor de turism revine în fiecare an turismului tematic sau de masă prin acțiuni cultural-artistice educative de amploare dedicate unor evenimente deosebite.

3. Pe categorii de participanți ponderea o dețin elevii, apoi tinerii muncitori.

4. Numărul tinerilor din județ care au participat la diverse acțiuni și manifestări în afara județului și în județ depășește pe cel al tinerilor care au participat la excursii și alte acțiuni în județul Covasna prin prestații asigurate în județ. În perspectivă acest raport se va îmbunătăți prin crearea Casei culturii, științei și tehnicii pentru tineret și modernizarea și extinderea bazei județene B.T.T., ceea ce se va reflecta în sporirea cantitativă și calitativă a programelor și manifestărilor culturale și educative cu tinerii din județ și din alte județe. În acest fel se va realiza și un schimb mai echilibrat de turiști tineri și de acțiuni și activități turistice și cultural educative cu tinerii din alte județe, ceea ce va contribui la o mai bună cunoaștere între tineri, a vieții, muncii, realizărilor și preocupărilor.

5. Existența de resursă pentru sporirea numărului tinerilor muncitori care pot și trebuie să fie atrași la acțiunile B.T.T. îndeosebi cele tematice. Pentru atragerea mai pregnantă a tinerilor muncitori la acțiunile cu caracter cultural-artistic și educativ considerăm că se impune un sprijin și o colaborare sporite îndeosebi în activitatea de propagandă și mobilizare cu activul Comitetului județean U.T.C. și din organizațiile U.T.C. și cercurile de turism ale unităților economice. Aceste preocupări amplificate se vor materializa în activitatea de viitor într-o creștere a numărului de tineri muncitori atrași la aceste acțiuni față de numărul elevilor prin diversificarea și intensificarea tuturor formelor și mijloacelor de propagandă.

6. Începînd din anul 1983, atragerea tinerilor la acțiuni tematice prin turism de masă a căpătat o pondere semnificativă în totalul acțiunilor turistice; prin organizarea unor trenuri speciale cu prilejul diverselor manifestări comemorative importante, cît și a trenurilor speciale la Constanța și la Cluj-Napoca sau București, tinerii din județ au fost atrași sistematic la manifestări cultural-educative complexe.

7. Pentru perioada menționată au existat permanent preocupări pentru organizarea de tabere pentru elevi în județ (atît în baza proprie cît și în baze închiriate) a căror activitate s-a derulat în baza programelor speciale. Manifestările cultural-artistice nuanțate și complexe, excursiile tematice în județ și în alte județe au fost integrate constructiv și benefic pentru educarea cultural-artistică a elevilor în fiecare an și pentru fiecare serie în parte. Elevii care au petrecut vacanțele în taberele județului au putut cunoaște și lărgi orizontul culturii lor generale prin contactul cu ambientul turistic cultural și social economic din județ — rezultat al muncii înfrățite și eforturilor oamenilor muncii români și maghiari de pe aceste meleaguri — prin asigurarea de către Agenția B.T.T. Covasna a unui conținut cultural artistic și turistic variat și educativ, acțiunilor derulate.

În perioada 1981—1985 au fost sistematic organizate acțiuni tematice prin care tinerii din județ au cunoscut tinerețea și activitatea revoluționară a tovarășului Nicolae Ceaușescu.

La activitățile prilejuite de Festivalul național „Cîntarea României" au fost antrenați 85 000 tineri în total (17 000 media anuală) — ca spectatori, participanți, animatori ai manifestărilor din cadrul „Cîntării României", acordindu-se permanentă atenție participării tinerilor prin sistem B.T.T. la obiective și manifestări cu pronunțat caracter educativ materialist-științific. Între 1981—1985 media participării tinerilor din județ la activități educativ-formative turistice (tematice) a fost de peste 38 000 tineri la acțiuni nefinanțate și peste 26 000 la acțiuni finanțate (media anuală).

Anul 1985 în care s-au împlinit 20 de ani de la istoricul Congres al IX-lea al P.C.R., cînd în fruntea partidului a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu, a fost marcat în mod deosebit în calendarul manifestărilor turistice, cultural-educative printr-un ciclu complet de acțiuni, activități desfășurate (și, în acest an, în curs de desfășurare) sub tematica „Ctitorii ale Epocii Ceaușescu".

Prin turismul de tineret covăsnean la acest ciclu de acțiuni au fost antrenați pînă în prezent 23 034 tineri care au beneficiat de tematici cultural-artistice instructive și deosebit de educative de la începutul anului pînă în prezent. Aceste acțiuni au fost în mod deosebit popularizate prin mijloace propagandistice variate începînd cu afișajul în organizațiile U.T.C. și încheind cu publicarea ritmică în presa locală de materiale și informații privind turismul de tineret care în acest an s-a desfășurat, totodată, sub egida generoasă a manifestărilor A.I.T. A fost elaborată și realizată o rețea complexă de itinerarii turistice tematice în județ și în alte județe prin care tineretul covăsnean a cunoscut amplu marile realizări din această perioadă la care tinerii țării și-au adus contribuția prin muncă. Cu sprijinul B.T.T. București au fost realizate cu tinerii și elevii din județ acțiuni de masă cu vizitarea celor mai grandioase obiective economice, sociale și culturale construite în ultimii 20 ani.

Totodată, s-au organizat:

— Acțiuni desfășurate sub genericul „Generația Congresului al IX-lea al P.C.R." și „În întîmpinarea Forumului Național al tinerei generații", cu care ocazii au avut loc primiri în U.T.C. la Muzeul de istorie al P.C.R. Aceste acțiuni s-au realizat ca trenuri ale tineretului la București, cu vizitarea unor obiective mărețe, a muzeelor de istorie a P.C.R. și R.S.R., vizionarea de spectacole cultural-artistice susținute de participanți, vizitarea de expoziții.

— Trenuri ale tineretului la Costinești cu vizitarea Canalului Dunăre — Marea Neagră și a altor obiective din județul Constanța, cu participarea la manifestările din Costinești.

— Tren al tineretului în municipiul Cluj-Napoca sub tematica „Clujul — vatră străveche de istorie, cultură, civilizație", cu vizitarea unor obiective economico-sociale, muzee de istorie, case memoriale și conspirative din ilegalitate, vizionarea de spectacole de teatru, operă și operetă, filme, realizîndu-se schimburi de experiență diverse în plan local, activități de orientare profesională și școlară, seri cultural-artistice.

— Tren al tineretului la București cu vizitarea E.R.E.N. și a T.I.B. '85, pentru lărgirea orizontului științific, cultural al tinerilor, pentru a cunoaște și a se informa despre cele mai noi realizări în diferite domenii ale economiei naționale și din alte țări ale lumii.

Formele culturii care pot fi cunoscute și asimilate prin turismul de tineret oferă tinerilor experiențe de viață instructive și educative care, odată interiorizate și fixate în planul conștiinței, se constituie în puncte de reper în ce privește evaluarea, discernămîntul și atitudinea față de ceea ce reprezintă valori autentice, perene în cultură, știință, artă și față de ceea ce reprezintă valori de consum superficiale, kitsch, deci false valori.

Întrucît intervalul de timp liber al tînărului în postura de turist este alocat de acesta ca interval de recreere și deconectare, în acest interval se produce și o preponderență atitudinal favorabilă receptării actului de cultură (în intervalul respectiv) față de atitudinea curent preocupațională în plan profesional — deci nerecreativ — a doua fiind organic corelată și apropiată de prima atunci cînd valențele preocupaționale în plan profesional își găsesc corespondentul nuanțat în diverse forme de cultură manifestă cu care intră tînărul în contact ca turist; în cele arătate este implicit înțeles aspectul motivațional specific care determină receptarea și asimilarea actului de cultură ca fapt de conștiință în momentul realizării corelației menționate la un nivel atitudinal (deci psiho-energetic) apropiat. Este, spre exemplu, cazul unor tineri care, participînd la vizitarea și contactul cu manifestările specifice T.I.B. unde vin în contact cu realizări din domenii tehnice sau de altă natură, care domenii sînt aceleași cu ale sferei lor preocupațională-profesionale au ocazia înlăuntrul intervalului de timp alocat pentru recreere (activă, în cazul de față) să ia act (cu motivația de rigoare) de performanțele superioare ale unor sisteme tehnice (de exemplu), fiind preocupați de modul cum aceste sisteme tehnice pot realiza performanțe superioare față de cele din aceeași familie care reprezintă la locul lor de muncă mijloacele lor de muncă. Cînd această preocupare dinamizează capacitatea de gîndire, creație și inventivitate a unor tineri în perioada următoare consumării actului turistic, în atare situație conducîndu-i la eforturi răsplătite prin rezultate și performanțe superioare reale ale mijloacelor lor de muncă (cu care ei realizează producția) în urma interiorizării experienței cu vizita T.I.B. ca turist în timpul liber, înseamnă că acei tineri au asimilat constructiv și creativ un fapt de cultură.

Pe de altă parte, în ideea că asemenea tineri (muncitori, specialişti, tehnicieni, etc.) nu sînt tributari unor prejudecăţi gen „performanţe tehnologice japoneze nu pot fi atinse la noi decit în x ani“, ci dimpotrivă confirmînd prin rezultate autodepăşirea şi cucerirea noului, realizează un dublu şi în acelaşi timp amplificat efect util o dată prin performanţele lor, apoi prin propagarea în colectivele lor de muncă a infirmării prejudecăţilor, a curajului şi iniţiativei creatoare spre orice culme a oricărui domeniu. Ceea ce ideologic reprezintă un catalizator spre cucerirea noului, un constructiv act de cultură în contextul generos al creaţiei ştiinţifice şi tehnice de masă.

Situaţii asemănătoare potenţiale sau efective, nuanţate şi semnificative pot fi depistate în multe alte împrejurări ocazionate de practicarea diverselor forme de turism cu tinerii. Aceasta face evident faptul că turismul cultural posedă realmente resurse care, valorificate selectiv şi eficient, contribuie la formarea multilaterală a tineretului.

Rezultă că în activitatea de turism cu tinerii — categorie umană predispusă major la iniţiativă creatoare, elan şi efort psihic şi fizic — se poate vorbi de existenţa potenţială sau manifestă a unui filon de eficienţă propagată în posibile şi reale efecte utile ulterioare în varii domenii de activitate. Realizarea efectivă a respectivelor efecte utile prin turism în contextul integrării activităţii culturale obiectului său de activitate se poate atinge printr-o abordare sistemică pe cît posibil integratoare, nuanţată deci ştiinţifică a obiectului activităţii noastre în cadrul turismului educativ-formativ pentru tineret cu sprijinul şi sub conducerea factorilor noştri de decizie politică, educaţională şi a altor factori.

Totodată, este esenţial ca aceste metode de considerare şi selectare apoi organizare şi realizare a acţiunilor turistice prin cunoaşterea resurselor formativ-educative ale contextului cultural diferenţiat în care acţiunile urmează să se realizeze, să pornească de la o cuprindere a tinerilor la o practicare sistematică şi organizată a turismului în cadrul cercurilor de turism ale căror planuri de activităţi concrete să cuprindă efectiv tinerii la acţiuni cultural-formative diferenţiate, calitative şi care acţiuni să beneficieze de coordonarea şi controlul permanent al vicepreşedintelui şi instructorilor de turism iar pe parcursul realizării lor pe itinerarii şi la obiectivele din program să fie conduse de ghizi bine pregătiţi politic şi în tematica specifică a acţiunii ; ghidul trebuie să aibă experienţă şi iniţiativă constructivă pentru a conduce acţiunile competent şi a valorifica benefic, educativ bugetul de timp al acţiunii şi al turiştilor.

Folosirea unui minichestionar cu întrebări mobile este oportun să fie piesa importantă într-un sistem eficient de urmărire, coordonare şi ajustare-perfecţionare a acţiunilor turistice în toate formele, putînd fi conceput ca instrument metodologic în activitatea curentă ; conţinutul acestuia e permanent adaptabil în funcţie de specificul acţiunilor turistice din programul anual al Agenţiei B.T.T., permiţînd prin selecţie, ierarhizare şi grupare a informaţiilor obţinute urmărirea şi realizarea eficientă a acţiunilor turistice, fiind şi o bază a analizelor periodice a activităţii desfăşurate.

Oportunitatea unui asemenea model este justificată dacă posedă : supleţe (volum minim dar esenţial de date), constanţă în utilizare, interschimbabilitate a conţinutului întrebărilor. Supus unui studiu şi unor perfecţionări de care este susceptibil în funcţie de condiţiile concrete ale activităţii în fiecare agenţie B.T.T. poate deveni funcţional la nivelul acestora putînd oferi o imagine mai completă a interacţiunii şi semnificaţiei factorilor mai greu sau mai uşor sesizabili în procesul derulării şi permanentei perfecţionări a activităţii turistice educativ-instructive a tinerilor atraşi prin sistemul B.T.T.

Problemele educării tinerilor prin acces larg, democratic şi, totodată, diferenţiat la formele complexe şi nuanţate ale culturii sînt în fond aspecte esenţiale ale comunicării, ale emiterii şi respectării valorizatoare a actelor de cultură ; societatea noastră prin formele culturii noi, socialiste asigură atît baza materială cît şi spirituală superioare pentru emiterea, propagarea selectiv şi valoric a acestor forme de cultură.

Cadrul organizatoric funcţional al Organizaţiei revoluţionare a tineretului, a Biroului de Turism pentru Tineret, posibilităţile multiple de colaborare cu toţi factorii de decizie, munca şi activitatea noastră zi de zi perfecţionate creează condiţii optime de mobilizare şi antrenare a tuturor tinerilor pentru receptarea şi asimilarea formativă a variatelor acte de cultură în vederea dezvoltării multilaterale a personalităţii tinerilor care reprezintă viitorul însuşi al naţiunii noastre socialiste strîns unite în jurul partidului.

Prin turismul pentru tineret integrînd permanent formele de manifestare ample şi diversificate ale culturii noastre socialiste realizăm o educare sistematică a tinerei generaţii, benefică şi constructivă pentru toţi tinerii în consens deplin cu sarcinile generale şi în domeniul politico-ideologic conform cerinţelor complexe ale dezvoltării multilaterale în actuala etapă şi în perspectivă.

Teodor I. Moldovan
Instr. Turism Ag. B.T.T. Covasna

Valorificarea tradiţiilor folclorice în activitatea turistică de tineret

Maramureşul, unde istoria a semnat cu pregnanţă fapte de legendă, a cunoscut de-a lungul întregii sale existenţe o viaţă social-economică şi culturală neîntreruptă, corespunzătoare fiecărei etape de dezvoltare istorică a patriei noastre. Cu toate că documentele istorice amintesc Maramureşul numai în anul 1199, istoria acestui străvechi pămînt românesc începe cu multe mii de ani în urmă. Cercetările arheologice, dar mai ales descoperiri întîmplătoare au scos la lumină dovezi despre o intensă şi continuă viaţă umană din neolitic pînă azi. Considerate pînă în secolul XIX „pietre căzute din cer“, puse la pragul de sus al casei, sau întrebuinţate la diverse ritualuri, multe din acestea au dispărut. Numărul obiectelor neolitice trece de cîteva zeci, dar, ce este important, aria lor de răspîndire acoperă întreg Maramureşul istoric.

Epoca bronzului, considerată aici clasică prin descoperiri, este uimitor de bogată. Aproape în fiecare sat maramureşean există descoperiri din această perioadă, demonstrîndu-se astfel înaltul nivel de civilizaţie materială şi spirituală a strămoşilor noştri. Cel mai important tezaur de aur a fost găsit de un tînăr cioban în anul 1871 pe coasta dealului din Sarasău, el este cel mai important din nord-vestul României, a avut nouă kilograme şi jumătate aur, reprezentînd topoare de aur, cercei, inele, etc.

Străvechiul pămînt al „dacilor liberi“ s-au al „dacilor mari“ cum îi numesc unele izvoare istorice, Maramureşul păstrează descoperiri importante, în primul rînd cetatea de la Onceşti (secolul III—I î.e.n.), contemporană cu marele rege Burebista.

Formarea şi continuitatea poporului român sînt atestate prin descoperirile arheologice de la Sarasău, Sighet, Călineşti şi Bogdan Vodă.

Poate nicăieri în ţara noastră, ca în Maramureş, interferenţa între istorie şi etnografie nu oferă imagini mai sugestive acelui care trece prin zonă, despre ce înseamnă „miracolul“ românesc la această graniţă nordică a ţării.

De-a lungul evului mediu „descălecători de ţară, dătători de legi şi datini“, demni, viteji şi curajoşi, maramureşenii au luptat pentru apărarea fiinţei naţionale dezvoltînd o civilizaţie rurală deosebită, ce impresionează şi azi prin casele dar mai ales prin celebrele porţi maramureşene. Dragoş şi Bogdan, Pintea Viteazu sînt realităţi şi mituri viabile în orice sat, în orice casă românească din Maramureş (ca o curiozitate, pînă azi sînt semnalate în zonă 4 morminte ale lui Pintea (!). Peşterile, fîntînile sînt „ale lui“, orice sabie, ghioagă, sînt de la Dragoş şi Bogdan).

În perioada modernă, cu toată sărăcia la care au ajuns prin exploatarea şi jaful organizat al regimului austriac şi apoi al celui austro-ungar, românii maramureşeni au păstrat şi au cultivat limba şi portul naţional, au continuat să scrie şi să înveţe româneşte, perpetuînd în timp litera şi cuvîntul străbunelor codice. Pentru a rezista la desnaţionalizare, au făcut şcoli, asociaţii culturale ş.a.m.d.

Mîndru-i jocul pe la noi

În anul de fericită amintire 1918, într-un iureş nestăvilit şi maramureşenii au plecat la Alba Iulia pentru a uni pe vecie acest pămînt străbun românesc cu patria mamă, România.

Mişcarea comunistă şi muncitorească, cea revoluţionară a tineretului din patria noastră, are şi în Maramureş repere istorice importante. Prima organizaţie a P.C.R. s-a constituit la Sighet în vara anului 1921, a U.T.C. în anul 1922. Pe la noi era „frontiera verde“, pe unde se treceau curierii P.C.R. în Cehoslovacia, pentru a lua contact cu mişcarea comunistă internaţională.

Pericolul fascist, devenit o tristă realitate şi pentru România în urma dictatului de la Viena, prin care Maramureşul a fost anexat Ungariei horthyste, a dat un nou impuls luptei maselor populare pentru eliberare socială şi naţională. Stă mărturie monumentul partizanilor împuşcaţi la Sighet. Şi cine nu a auzit de martirii de la Moisei ?

Văzînd în actul de la 23 August „Soarele dreptăţii de acum“, maramureşenii s-au ridi-

cat la luptă pentru eliberarea pămîntului străbun. Peste 1 500 de patrioţi s-au înrolat în unităţi ale armatei române care a luptat alături de armata sovietică în războiul antihitlerist.

Înfăptuirile revoluţionare de după anul 1944 au constituit pentru Maramureş, ca şi pentru toate zonele ţării, începutul istoriei noi, libere a acestor străvechi pămînturi româneşti.

*

Vatră de istorie şi civilizaţie românească, Maramureşul este păstrătorul şi purtătorul unui inestimabil tezaur de tradiţii, datini şi obiceiuri cu profunde semnificaţii umane, cum rar mai întîlneşti în alte regiuni ale ţării. Pe văile Marei, Izei, Cosăului şi Vişeului s-a păstrat nealterată şi autentică arta populară românească, care se remarcă în constelaţia folclorului naţional prin vigoarea expresiei, monumentalitate şi originalitate.

Arta cioplitului în lemn, atît de expresivă în porţi, case, biserici, a depăşit de mult în cunoaştere şi recunoaştere graniţele zonei şi ale ţării.

Fiecare gospodărie sătească este, am putea spune, un centru artizanal „pe cont propriu". În casă se produce totul de la elementele costumului popular, la ştergare, „toale", covoare, obiecte de artizanat, toate avînd un pronunţat caracter utilitar şi estetic. Pentru turiştii ce trec prin Maramureş este uimitoare mîndria şi consecvenţa cu care bătrînii şi tinerii satelor poartă costumul naţional. În zilele de sărbătoare sau de tîrg Sighetu prezintă un aspect inedit, cum credem că nici un alt oraş al ţării nu-l poate oferi: mii de tineri şi tinere în costume populare, recunoscuţi uşor după satul sau subzona de unde provin, după specificul costumului.

*

În contextul discuţiei noastre, voi prezenta principalele tradiţii şi obiceiuri folclorice din Maramureş care pot constitui obiectul unor activităţi mai largi organizate prin B.T.T.

Maramureşenii şi-au creat de-a lungul vremurilor o bogată viaţă spirituală. Obiceiurile şi datinile lor îşi găsesc o puternică reflectare prin momentele cruciale ale vieţii individului, familiei sau colectivităţii.

Un frumos şi străbun obicei de primăvară, intrat în circuitul cunoaşterii naţionale numai în ultimii ani, este Tînjaua de pe Mara. Obiceiul în sine este un simbol artistic colectiv al preţuirii muncii şi hărniciei de sorginte daco-romană ce atestă vechimea agriculturii practicate de poporul nostru şi pe aceste locuri.

Ţăranul, declarat de „sfatul bătrînilor" drept primul care a înfipt plugul în brazdă, este sărbătoritul satului. În acea zi întreaga colectivitate îmbracă haina de sărbătoare. Casele şi porţile sătenilor sînt împodobite cu verdeaţă, cu crengi de mesteacăn, cergi şi covoare alese.

La casa sărbătoritului se fac intense pregătiri; tileguţa de la plug este frumos împodobită. La alte 12 gospodării din sat se împodobesc jugurile şi tînjelele cu verdeaţă, flori, ştergare, panglici multicolore, care vor fi purtate de feciori numiţi „boi".

După ce jugurile şi tînjelele sînt aduse la gospodăria sărbătoritului, ele se leagă în serie, iar „marele pogonici", cel care va conduce întreaga ceremonie, se adresează sărbătoritului şi mulţimii spunînd: „Bună ziua om de cinste / Ce ai mers tot înainte / Ce te-ai sculat pînă în zori, / Şi-ai intrat cu plugul în brazdă / Şi-ai pornit lucru întîie / Să avem roadă-n cîmpie / Ai o mînă-ndămînoasă / Şi-om ave roadă frumoasă. / Am venit perechi de boi, / Cum îi datina la noi / Şi cu satul împreună / Să-ţi dorim viaţă bună. / Astăzi te-om sărbători / Cu tot satul te-om cinsti / Şi să pornim cum îi datina / Să înconjurăm ţarina / La Mara ne-om îndrepta / Şi cu apă ne-om uda / Să avem roade bogate / Şi la noi şi-n alte sate / Să trăieşti cu voie bună / Cu găzdoaia de-a-mpreună".

Sărbătoritul este aşezat pe tileguţa trasă de tînjele şi întregul alai porneşte spre pămîntul unde a fost înfipt pentru prima oară plugul în brazdă.

Peisaj din Baia Sprie

Excursie în Munţii Maramureşului

Satul maramureşean, o carte vie de istorie

Pe parcurs sărbătoritul este păzit de străjeri pentru ca acesta să nu poată fugi să ajungă primul la rîu, caz în care feciorii din alai ar urma să suporte cheltuielile ospăţului cu care se încheie sărbătoarea. Dar încă nu s-a întîmplat ca sărbătoritul să nu poată fi prins.

În drum spre rîu se cîntă, este veselie generală, feciorii înjugaţi imită mugetul boilor şi se hîrjonesc cu fetele din jur. Ajunşi la ţarină se înconjoară bucata de pămînt şi marele pogonici rosteşte cuvintele: „Mîndru Soare călător / Apleacă-te pe ogor / Să încălzi semintele / Să rodească holdele".

De aici alaiul se îndreaptă spre rîu, unde, în timp ce sărbătoritul este spălat, se rostesc cu glas puternic următoarele versuri: „Mară, Mară, rîu frumos, / În această mîndră zi, / Spală toate relele / Şi ne adă binele, / Pace în lume / Roade bune, / Bine-n ţară / Grîu la vară"!

Se spală pe faţă unii pe alţii dar şi feciorii care au purtat jugurile şi tînjelele; sînt spălaţi părinţii şi soţia sărbătoritului. În sfîrşit, feciorii îşi aduc mîndrele, spălîndu-se reciproc pe faţă simbol al curăţeniei şi al purificării.

Sărbătoritul mulţumeşte celor prezenţi şi-i invită acasă, unde vor fi serviţi cu mîncare şi băutură. După ospăţ se încinge „giocu". Petrecerea şi voia bună continuă pînă seara tîrziu.

Cel sărbătorit se bucură tot anul de un respect şi un prestigiu deosebit în sat. În seama lui se pune recolta bună sau mai puţin bună.

Tînjeaua, obicei strămoşesc de primăvară care omagiază munca şi hărnicia, rămîne o manifestare emoţionantă plină de semnificaţii.

Un obicei pastoral frecvent practicat pe întreg teritoriul Maramureşului este „ruptul sterpelor", „măsurişul", sau „la stînă", care atestă oieritul, îndeletnicire străveche ce se bucură şi astăzi de condiţii deosebit de favorabile. Este momentul cînd oile se despart de miei şi are loc măsuratul laptelui. Sărbătoarea aceasta se desfăşoară deobicei în prima jumătate a lunii mai, undeva la marginea satului, unde fiecare familie aduce mîncare şi băutură. Aici are loc o grandioasă petrecere populară, cu cîntec, joc şi veselie. Participanţii sînt îmbrăcaţi în haine de sărbătoare. Se pregăteşte după anumite reguli urda, caşul şi balmoşul. Apoi ciobanii urcă turma la munte, unde vor ridica stîna.

Solstiţiul de vară prilejuieşte un obicei frumos pe văile Vişeului, Izei şi Marei numit „Făclii şi sînziene". În ajunul acestei sărbători (23 iunie), fetele adună flori şi sînziene, dar şi bulbuci, pe care le pun deasupra uşilor şi ferestrelor, la grindă. Mai împletesc şi cununiţe ce le poartă pe cap în ziua de sînziene. Tot în ajunul acestei sărbători, seara, văile şi dealurile răsună de hăulitul feciorilor şi „coconilor".

Făclia se pregăteşte în ziua sărbătorii dintr-o bîtă despicată la un capăt, unde se introduc aşchii uscate de brad, răşină şi cîlţi. Grupurile de tineri formează cercuri largi, aprind făclii pe care le învîrt deasupra capetelor descriind „cercuri de foc", oferind un spectacol nocturn fascinant, în timp ce strigă: „Făclia măăă, făclia măăă...".

Bătrînii susţin că „se umblă cu făclia de cînd lumea, că focu-i viaţă şi alungă sălbăticiunile...".

Întregul sat asistă la acest spectacol. După ce a ars făclia ea este adusă acasă şi preluată de mamă sau bunică şi înfiptă în grădina de legume sau în holda de porumb. În unele sate de pe cursul superior al Vişeului se obişnuieşte ca la intersecţia uliţelor să se facă foc, peste care sar „coconii şi cocoanele" în semn de purificare.

În zona joasă a Maramureşului se mai păstrează obiceiul cunoscut sub numele de „cununa grîului". Este marcat astfel terminatul secerişului, cînd fete secerătoare împletesc o cunună de spice de grîu purtată de una din cele mai frumoase fete. Alaiul se deplasează prin sat cîntînd. Femeile ies în întîmpinarea fetelor cu găleata de apă stropindu-le. Alaiul se opreşte apoi la casa gospodarului care a terminat primul recoltatul grîului, unde se va încinge petrecerea. Cununa se păstrează pînă toamna, cînd se seamănă grîul, ea fiind acoperită sub ultima brazdă.

Alte obiceiuri sînt botejunea, nunta, asupra cărora spaţiul nu-mi permite a mă opri, fiind legate efectiv de viaţa şi de momente esenţiale din viaţă.

Remarcabile sînt și unele datini și obiceiuri legate de sărbătorile de iarnă. În Maramureș, majoritatea colindelor sînt laice, fiind asemănătoare cu doinele, baladele, cîntecele populare. Unele exprimă veselie, bucurie, optimism. Aproape în toate cazurile acestea sînt scurte istorioare din viața oamenilor de la munte, care povestesc scene sau întîmplări de vînătoare. O parte sînt variante ale Mioriței, altele sînt inspirate din balade și legende, sau sînt urări de fericire, sănătate și belșug.

Considerat ca fiind una dintre cele mai străvechi manifestări artistice populare, jocul măștilor este în același timp un obicei interesant, practicat mai cu seamă pe văile Iza, Mara, Cosău și Vișeu, dar este prezent și în restul zonelor etnografice, el însoțind celelalte obiceiuri de iarnă. Un spectacol unic de o rară frumusețe în acest sens poate fi urmărit la sfîrșitul fiecărui an la Sighetu Marmației, unde se desfășoară festivalul de datini și obiceiuri laice de iarnă, manifestare ce a depășit de mult granițele județului.

Alte sărbători și manifestări la care participă mii și mii de artiști populari, cu rezonanță în conștiința românilor din Maramureș, la care participă de curînd și alte județe sînt : Hora de la Prislop — festival folcloric interjudețean cu participarea județelor Bistrița-Năsăud, Suceava și Maramureș, „Sîmbra Oii" — cu participarea județelor Maramureș și Satu Mare, „Toamna băimăreană" — festival folcloric județean organizat în luna octombrie.

Filiala B.T.T. Sighetu Marmației organizează excursii cu prilejul acestor manifestări folclorice, atît la Tînjaua de pe Mara cît și la Hora de la Prislop sau Sîmbra Oii. Cele mai interesante acțiuni au fost organizate la Hora de la Prislop, prilej pentru tineri de a cunoaște portul și obiceiurile județelor limitrofe, de a cunoaște cîntecele și dansurile acestora.

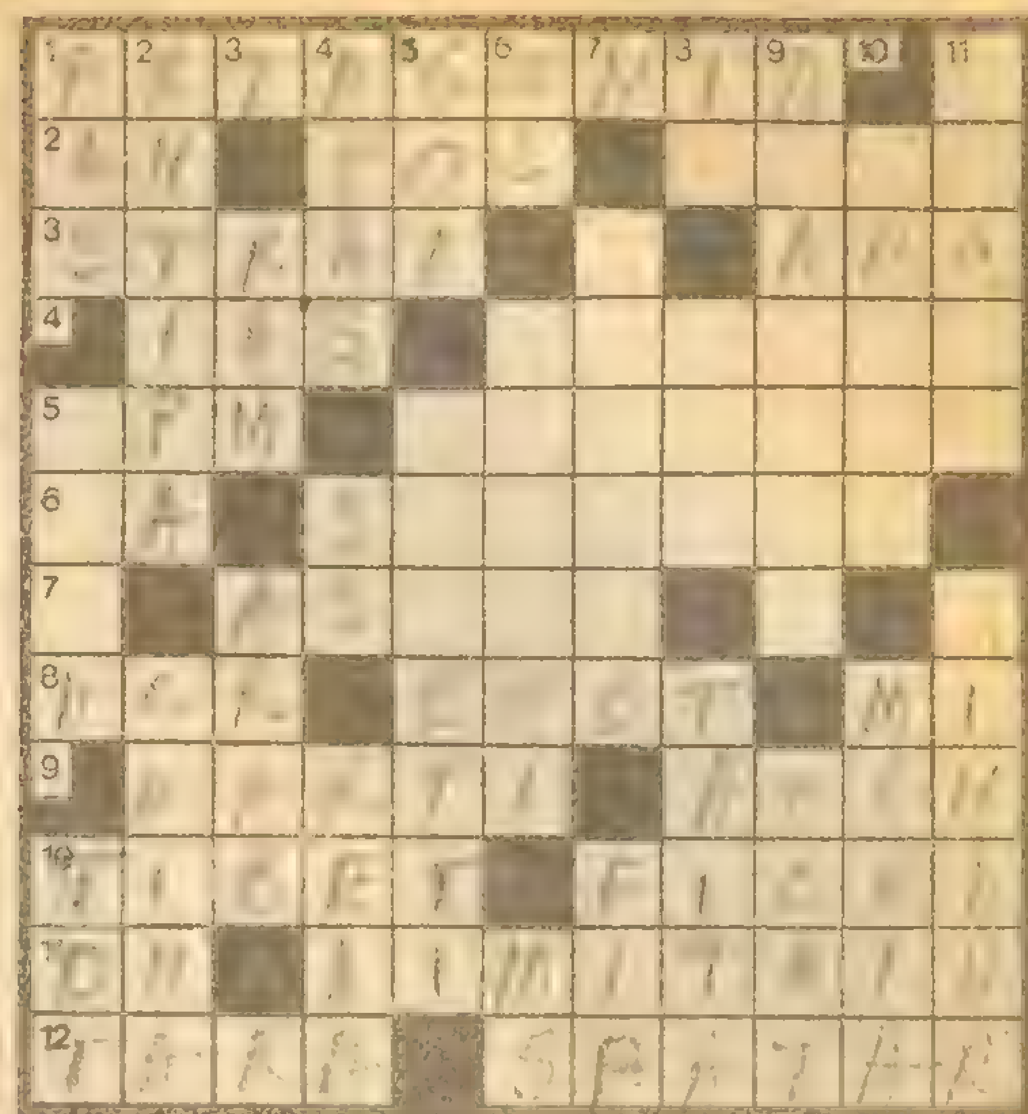
Participarea tinerilor din Maramureș la Tînjaua de pe Mara și la Festivalul de datini și obiceiuri laice de iarnă este totală, tinerii fiind cei care reprezintă datinele, obiceiurile și portul popular.

Mișcarea turistică în această perioadă, mai ales circulația turistică a străinilor este, totuși, destul de limitată datorită, mai cu seamă, puținelor locuri de cazare din municipiul Sighetu Marmației. Aceasta face ca posibilitățile de primire a grupurilor de tineri din țară să nu fie îndestulătoare întotdeauna. O posibilitate rămîne aducerea grupurilor cu trenul la punct fix, cazarea acestora în împrejurimile municipiului Sighetu Marmației — Ocna Șugatag, la Vișeu, Borșa, Baia Mare și stațiunea pentru tineret Suior, de unde se pot organiza excursii cu prilejul acestor manifestări devenite de mult tradiționale și cu mare afluență de participanți.

Vă așteptăm !

Gheorghe Petrovai
instructor turism

CĂLĂTORI ȘI EXPLORATORI ROMÂNI

ORIZONTAL : 1) Regiune sudamericană explorată către sfîrșitul secolului trecut de întreprinzătorul **Iuliu Popper** și vizitată în scopuri științifice, în aceeași perioadă, de marele savant **Emil Racoviță. 2)** Ocolul complet al pămîntului — Zonă antarctică greu accesibilă ce a constituit ținta memorabilei călătorii a lui **Emil Racoviță** pe vasul **Belgica** (1898) — Obiectiv turistic pentru cei ce vizitează stațiunea Sovata. **3)** Unul din cei trei membri ai expediției românești întreprinse la 1837 pentru cunoașterea și studierea țărilor africane **Dahomey și Gabon** — Armă de apaș. **4)** Morar legendar, care, după **Dimitrie Cantemir,** ar fi fost eponimul Tg. Iași — Sfărîmări. **5)** Abreviație pentru „părți pentru un milion" — Țară de plecare și, totodată, punct terminus al unor peripluri tematice. **6)** Diftongul... soarelui ! — **Cornul oriental al Africii,** obiectiv al unei expediții științifice întreprinse în anul 1895 de **Dimitrie Ghica Comănești** și fiul acestuia, **Nicolae. 7)** Primul român în **Arctica** (1896) și realizatorul unui tur al globului, în cinci luni (1898). **8)** Organizația autohtonă a călătorilor pe patru roți (abr.) — Cîine sălbatic din Delta Dunării — Mircea Ionescu. **9)** Primul astfel de studiu cartografic al **Țării Românești** a fost executat de stolnicul **Constantin Cantacuzino** (c. 1700, pl.) — În vacanță ! **10)** Podiș asiatic supranumit „acoperișul lumii" — Formațiune specifică țărmului scandinav. **11)** În estul Ceylonului ! — Alături de verii săi, **Strat și George,** a efectuat la sfîrșitul secolului 19 o călătorie în două colonii franceze din Africa. **12) ... de Foc,** îndepărtat punct de atracție pentru o serie de călători români, dintre care amintim pe **Iuliu Popper, Emil Racoviță** ș.a. — Rangul boieresc al învățatului moldovean **Nicolae Milescu,** autor al unei memorabile traversări a **Siberiei** și **Chinei,** inițiate în secolul 17.

VERTICAL : 1) Cale de acces printre creste muntoase — Profesor român (Eugen) ce a participat la o expediție de cercetări pe nava sovietică **Viteaz,** în anul 1965, în **Oceanul Indian** — Fără lipsuri. **2)** Ilustru biolog (1867—1944) ce a elucidat problema productivității biologice a **Dunării** și a părții de nord-vest a **Mării Negre** — Țară asiatică explorată de spătarul **Milescu** și descrisă pe larg într-un remarcabil **Jurnal de călătorie. 3)** Creangă — Membru al populației din nordul **Africii** și **Orientul Apropiat... 4)** ... și locuitor de origine amerindiană din **America de Nord** — Bis! — A reproduce. **5)** Neam germanic migrator (sing) — Călător român în **Dahomey și Gabon** (sfîrșitul, secolului 19). **6)** Vas de pămînt — În al șaptelea deceniu al secolului 18 a efectuat o viu comentată călătorie într-o serie de țări europene — Milescu Spătarul. **7)** Pseudonimul lui **Mihai Tican,** una din figurile cele mai interesante de călători români și totodată autorul unor cunoscute volume memorialistice și de aventuri din care amintim **La vînătoare în Congo, În inima pădurii virgine,** ș.a. (1895—1967) — Siglă pentru Federația Internațională de Filatelie. **8)** Chiot — Livid — Rîu în nordul Dobrogei, ce se varsă în lacul Babadag. **9)** Împreună cu **Ilarie Mitrea** acest medic a efectuat călătorii și cercetări în **Mexic** și **Indonezia,** care au stîrnit un deosebit interes științific în a doua jumătate a secolului 19 — Accesoriu foarte util în călătorie. **10)** Stat în vestul Asiei, cu ieșire la Marea **Mediterană** — Nume feminin. **11)** Stat vecin a cărui istorie rurală a constituit la sfîrșitul secolului trecut obiect de studiu pentru economistul călător **Petru S. Aurelian** — Farmacist din Sebeș Alba a cărui curiozitate științifică i-a purtat pașii (anul 1849) într-o călătorie pe valea **Nilului Alb.**

Dicționar : IAS, ENOT, ACAN, FIP.

Fortăreața romană de la curbura Carpaților buzoieni

După mai bine de un secol de la cercetările întreprinse de Alexandru Odobescu la Pietroasa, unde s-a descoperit vestitul tezaur „Cloșca cu puii de aur", arheologii contemporani au deschis un șantier. Obiectivul urmărit era acela de a se stabili cînd și cine a construit fortăreața de la poalele dealului Istrița. Săpăturile executate au scos la iveală vestigii numeroase, de factură romană și de tradiție geto-dacică. Una dintre cele mai semnificative descoperiri a fost găsirea unei monede de argint emise în timpul împăratului Flavius Valens, în a doua jumătate a secolului al IV-lea. Și, cum și Odobescu a identificat o monedă din aceeași perioadă, faptul i-a determinat pe arheologi să dateze castrul din această perioadă. O altă concluzie reieșită din studiul obiectelor găsite demonstrează că fortăreața și-a încetat existența în jurul anilor 375—381.

„Castelul" situat la curbura Carpaților buzoieni a fost construit de meșteri romani, care cunoșteau procedeul pregătirii mortarului și arderii cărămizilor, iar prezența materialelor geto-dacice dovedește că pentru scoaterea pietrei din carierele apropiate sau pentru transportul lemnului necesar fierăriei s-a folosit mînă de lucru dintre localnici. Dintre materialele găsite se menționează cîteva creuzete pentru turnat bijuterii, dălți și cuțite din fier, fibule și catarame din bronz, precum și ceramică lucrată cu mîna sau la roată, de tradiție geto-dacică. Pe latura de sud a fortăreței a fost reperată necropola acesteia, care cuprinde morminte din secolul al IV-lea. Dar o descoperire importantă s-a făcut în curtea I.A.S. Pietroasele : aci s-au dezvelit mormintele apărătorilor cetății. Alături de vase, obiecte și podoabe, monede de la Constantius al II-lea, erau numeroase arme de proveniență romană. Săbii cu două tăișuri, pumnale și vîrfuri de lănci atestau existența primului cimitir de acest fel din țara noastră. Continuîndu-se cercetările, specialiștii au scos la lumină și vestigiile unor mari terme romane. La 400 de metri est de castru, numeroase ziduri groase de peste un metru aparțineau unui edificiu antic lung de 50 de metri și lat de 10. Au fost surprinse canale de drenaj, unde se crede că a existat palestra, sala de gimnastică, de asemenea un hipocaust, așa-numitul calorifer al antichității. Un fragment de cărămidă a atras atenția cercetătorilor datorită inscripțiilor înscrise pe ea. Erau semnele Legiunii a XI-a romane, Claudia, și constituia un document extrem de valoros din punct de vedere istoric. Se demonstra că această legiune a fost readusă pe la mijlocul secolului al IV-lea în aceste locuri, de Constantin cel Mare, cu prilejul reanexării teritoriului de la nord de Dunăre.

În stadiul actual al cercetărilor este acceptată și ipoteza potrivit căreia momentul ridicării castrului de la Pietroasa coincide cu inițiativa lui Constantin cel Mare de a realipi la imperiu o fîșie de teren mărginită în extremitatea de nord prin cunoscutul val de apărare denumit Brazda lui Novac.

Gabriela Peruianu

Forme de realizare a turismului cultural la nivelul colectivelor de tineri

Fenomenul turistic contemporan demonstrează că printre factorii care-i determină dezvoltarea se înscrie, cu o pondere tot mai mare, setea de cunoaştere. „Turismul — arată Marcel Breazu — se situează astăzi, cred, printre celelalte mass-media ca unul dintre mijloacele de formare a omului contemporan, unul dintre cele mai importante şi mai eficiente".

Fiind mai mobil, tineretul caută mai mult contactul cu realităţile, întreprinzînd numeroase călătorii pentru cunoaşterea directă a frumuseţilor oferite de natură, a realizărilor civilizaţiilor trecute şi actuale, a monumentelor culturale şi istorice.

Turismul cultural are ca motivaţie principală cunoaşterea valorilor materiale şi spirituale create de omenire în procesul practicii social-istorice, precum şi a instituţiilor necesare pentru crearea şi comunicarea acestor valori.

Practic orice activitate turistică include dimensiuni culturale. Mai întîi prin faptul că deplasările în scopuri turistice apar după ce sînt satisfăcute nevoile vitale ale individului, la un anumit standard al vieţii materiale şi culturale ale acestuia. Apoi, indiferent de scopul călătoriei, turistul recepţionează pe parcursul întregului program o multitudine de informaţii, inclusiv de ordin cultural, contactul direct cu valorile civilizaţiei avînd efecte mai ample decît ale celorlalte mijloace de comunicare. În al treilea rînd, intrînd în contact cu populaţia zonelor vizitate, are loc un flux biunivoc de informaţii culturale şi de altă natură. Apoi, la terminarea actului turistic, au loc acele momente de amintire şi de meditaţie care contribuie la valorificarea şi ordonarea cunoştinţelor dobîndite, călătoria fiind şi un mijloc de a ne căuta şi a ne găsi pe noi înşine, pe un fond spiritual îmbogăţit, trezindu-se în noi dorinţa de revenire, de angajare în noi căutări generatoare de turism. În fine, împărtăşirea impresiilor este o ultimă fază care are menirea de a răspîndi şi propaga actul cultural turistic în colectivele de tineri.

Ca gen de turism pentru tineret, turismul cultural constă în călătoriile care au drept scop prioritar cunoaşterea obiectivelor, din ţară sau din străinătate, cu caracter cultural, istoric, arhitectural sau economic, rod al creaţiei generaţiilor trecute şi actuale.

Formele de turism cultural care pot fi realizate la nivelul colectivelor de tineri sînt următoarele :

1. *Drumeţia* — constă în deplasarea pe jos în scopul vizitării unor obiective sau participării la diferite manifestări cultural-educative. Este cea mai simplă formă de turism, necostisitoare şi se practică în genere în masă, pe distanţe şi durate reduse. Fluxurile de tineri pot avea loc în următoarele sensuri :

a) de la sate spre oraşele apropiate care concentrează însemnate comori de cultură şi artă, monumente istorice şi arhitectonice şi cunosc totodată o intensă activitate economică, ştiinţifică şi culturală.

b) de la oraşe spre locuri pitoreşti şi semnificative în care urmează să aibă loc manifestări cultural-artistice.

c) între alte localităţi apropiate, în ambele sensuri, pentru schimburi de experienţă între colectivele de tineri, ori cu ocazia unor nedei populare.

Drumeţiile tematice destinate elevilor aduc acestora un însemnat spor în înţelegerea şi aprofundarea cunoştinţelor şcolare, în dezvoltarea lor fizică şi intelectuală.

2. *Excursia* — reprezintă deplasarea, cu mijloace de transport, pe distanţe mari a unor grupuri în general reduse şi este forma cea mai solicitată de realizare a turismului cultural. Dispunîndu-se de mijloace de transport rapide şi confortabile, de servicii de cazare şi masă, în condiţiile sporirii timpului liber şi a veniturilor tuturor categoriilor de tineri, prin intermediul excursiilor se poate accede la obiective de interes cultural din oricare parte a ţării şi chiar din lume. În afara contactului nemijlocit cu capodoperele civilizaţiei, programele desfăşurate pe parcursul itinerariilor pot contribui în mare măsură la dezvoltarea orizontului de cunoaştere al tinerilor participanţi, la desăvîrşirea educaţiei lor, educaţia prin turism fiind o cerinţă tot mai resimţită în practica turistică mondială. De asemenea, tind să capete regularitate şi un caracter de masă excursiile organizate în scopul vizitării unor măreţe realizări din anii socialismului, aşa-numitele „trenuri ale tineretului".

3. *Taberele* pentru tineri îmbină în mod fericit aspectul recreativ, cu cel de odihnă activă,

Desen de Nicolae Gadenschi

de reconfortare. Aflîndu-se în tabere de odihnă, tinerilor li se pot oferi :

— activităţi diverse cu caracter cultural-educativ şi ştiinţific.

— spectacole artistice şi festivaluri atractive.

— întîlniri cu personalităţi ale artei, ştiinţei şi culturii.

— drumeţii şi excursii.

Totodată pentru tineri se mai pot organiza tabere de creaţie literar-artistice, acestea avînd prin excelenţă un caracter cultural, nelipsindu-le însă nici elementul turistic.

4. *Cultura turistică* reprezintă un efect şi o cauză în acelaşi timp ale faptului turistic concretizat în producţii literare, fotografice, cinematografice etc. constituite în gen aparte.

Formele de turism prezentate anterior pot avea atît caracter intern cît şi extern. Turismul extern pe lîngă aportul adus pe planul cunoaşterii creaţiei umane universale, contribuie la desăvîrşirea educaţiei şi culturii tinerilor turişti, la mai buna înţelegere a popoarelor, devenind, precum se arată în Actul final de la Helsinki, „un paşaport al păcii şi colaborării în lume".

De fapt, fiecare act turistic are un caracter complex, înglobînd, cu ponderi diferite, fiecare formă de turism, componenta culturală fiind omniprezentă.

Contribuind la mai buna valorificare a resurselor locale, la dezvoltarea social-economică în teritoriu, la ridicarea nivelului de trai şi a gradului de cultură şi civilizaţie al locuitorilor din zonele vizitate, actul turistic îşi desăvîrşeşte funcţia sa culturalizatoare.

Practica a dovedit că acolo unde cadrul natural este bogat şi variat, unde se organizează sistematic manifestări artistice şi educative se asigură o mare forţă de atracţie turistică. De aceea, paralel cu punerea în valoare a resurselor favorabile dezvoltării turismului au fost restaurate total sau parţial multe din monumentele culturale şi istorice create de generaţiile anterioare. Dar această valorificare a potenţialului turistic impune tuturor turiştilor atitudini care să asigure conservarea peisajului şi a fondului cultural, menţinerea acelui cadru pe care iniţial îl caută şi care, prin calităţile lui, generează turismul. Admiraţia şi respectul faţă de patrimoniul istoric şi cultural, păstrarea integrităţii acestuia sînt manifestări ale gradului de educaţie şi civilizaţie care trebuie cultivate şi înceţăţenite în comportamentul tinerilor turişti.

Prin calitatea lor, serviciile turistice determină modificarea aprecierilor asupra cadrului natural, material şi cultural, făcîndu-l mai mult sau mai puţin plăcut. Însăşi calitatea fiind un atribut al gradului superior de cultură şi civilizaţie, se cere din partea tuturor factorilor care concură la desfăşurarea activităţilor turistice comportament demn, solicitudine maximă, cinste şi corectitudine şi o ţinută morală ireproşabilă. Starea de ordine, curăţenie şi igienă a tuturor spaţiilor cu funcţii turistice, pildele de etică superioară, de comportament admirabil au asupra tinerilor efecte contaminante, contribuind la desăvîrşirea educaţiei lor. În plus, realizarea unei înalte calităţi generează satisfacerea exigenţelor sporite ale turiştilor şi dorinţa de revenire a acestora — indicator sigur al satisfacţiei turistice.

În strînsă dependenţă de cunoaşterea directă a frumuseţilor ţării, a vestigiilor referitoare la trecutul său, a realizărilor generaţiilor actuale, turismul dezvoltă la tineri sentimentul mîndriei, al demnităţii, al datoriei de a apăra şi înfrumuseţa patria, toate acestea avînd un rol esenţial în realizarea unei autentice educaţii patriotice.

Lărgind mult orizontul cunoaşterii, începînd de la cadrul geografic fizic şi economic, continuînd cu locurile istorice, cu folclorul, arta populară, etnografia, cu monumentele istorice, culturale şi terminînd cu locuitorii diverselor meleaguri, cu realităţile şi valorile culturale din străinătate, călătoriile turistice contribuie la ridicarea, sub aspect spiritual, a nivelului de trai al tinerilor, la dezvoltarea personalităţii umane.

Avînd anumite particularităţi, turismul cultural favorizează dezvoltarea capacităţii creatoare, cu consecinţe favorabile asupra activităţii instructive şi profesionale ale tinerilor, lărgindu-le posibilitatea de a participa plenar la opera colectivă de făurire a socialismului şi comunismului în patria noastră.

Vasile Bradea
vicepreşedinte al Agenţiei B.T.T. Satu Mare

GENERALUL DE GAULLE

GÎNDURI DIN SINGURĂTATE

Locul singurătăților generalului De Gaulle: proprietatea de la Colombey-les-Deux-Eglises.

Printre însemnările de pe masa de lucru a generalului De Gaulle din biblioteca de la Colombey-les-Deux-Eglises (proprietatea familiei în care s-a retras întotdeauna în momentele sale de singurătate) o frază obsedantă: Nietzsche — „Totul este zadarnic, totul este egal, totul este depășit".

Sîntem în anul 1946.

Este cea dintîi primăvară de după eliberare, a singurătății.

În mai, țara a refuzat primul proiect de Constituție. La sfîrșitul verii a fost definitivat cel de-al doilea proiect. De Gaulle refuză textul.

Va intra din nou Franța într-o perioadă de provizorat?

AL TREILEA TUR DE SCRUTIN ESTE ÎNTOTDEAUNA FATAL

Majoritatea parlamentară îl trimite la Colombey-les-deux-Eglises pe Pierre-Henri **Teitgen**, care încearcă să-l convingă pe generalul De Gaulle în termenii următori:

— Este imposibil să reunim pentru a treia oară Adunarea Constituantă. Trebuie să ne oprim aici din motive de ordin intern și extern foarte clare. Este o situație grea. Proiectul actual nu este perfect, este adevărat, dar noi credem, **mon général**, că în problemele de fond ați obținut satisfacție. Am evitat, cum vedeți, prima formulă prin care se instituia, de fapt, dictatura Adunării...

Neînțelegerea esențială nu era însă asta.

Generalul De Gaulle imaginează competența Constituției din perspectiva unui nou, posibil, conflict internațional. Adică nu se referă numai la ce a fost.

— Ei bine, explică el, în această eventualitate, dragul meu, Constituția trebuie să cuprindă un singur articol esențial, unul singur: în caz de pericol pentru țară, șeful statului este investit cu deplinele puteri ale suveranității naționale.

MEREU AM FOST ÎNVINS LA ÎNCEPUT

Și De Gaulle confirmă:

— În eventualitatea unui nou conflict mondial este limpede că teritoriul francez ar urma să fie, inevitabil, un teritoriu în întregime angajat din punct de vedere militar. Ca să nu fim obligați să repetăm experiența de la Londra, trebuie să-i asigurăm de pe acum președintelui Republicii posibilitatea de a avea cu el, oriunde ar fi obligat să se afle, în afara hotarelor Franței, însemnele puterii depline.

— Spunînd nu proiectului nostru constituțional — observă P. H. Teitgen — vă compromiteți foarte serios șansele unei eventuale alegeri în funcția de președinte al Republicii.

De Gaulle:

— Voi fi probabil învins. Dar eu mi-am trăit întreaga viață fiind învins la început și cîștigînd abia mai tîrziu. Dar cîștigînd pînă la urmă. Amintiți-vă de soarta teoriilor mele militare sau de actul de la 18 iunie 1940. Aveam foarte puțină lume de partea mea în vremea aceea. După patru ani, toată Franța a fost cu mine.

FRANȚA VA RĂMÎNE ÎNTOTDEAUNA FRANȚA

— Unde este viitorul? Viitorul este în noi.

Generalul De Gaulle își invita, de obicei, vizitatorii prima oară în biroul său de lucru, apoi în foișorul reședinței de unde i se vede atît de bine singurătatea.

Pădure. Nici o casă. Nici un om.

— Acesta este locul meu de muncă.

Este admirabil.

Mă simt excepțional.

Totul este atît de vesel...

De fapt, toată lumea înțelegea că el vrea să spună că totuși este cît se poate de trist. Trist ca puterea. Sau ca lipsa de putere pentru cei obișnuiți cu ea.

— Vedeți, din bibliotecă și din foișor se văd mai bine o seamă de lucruri. La început au fost galii, apoi au venit romanii. Apoi germanii (știați că „german" înseamnă, de fapt, „vecin"?), apoi barbarii de tot felul, asiaticii, biserica...

Toate au trecut. Linia orizontului a rămas însă aceeași: înaltă și limpede, dincolo și dincoace de pădurea mea galeză. Și totul începe, de fiecare dată, de la început. Să nu ne facem griji. Un lucru este sigur: Franța va rămîne întotdeauna Franța.

RENÉ COTY SE RETRAGE

La 6 iunie 1946, generalul De Gaulle declarase:

— Tot ce este vechi în fruntea țării trebuie schimbat. La sfîrșitul lui noiembrie îl întreabă pe președintele Republicii (René Coty avea 76 de ani):

„Mă simt atît de bine aici. E foarte vesel..." (stînga) ● „Franța va rămîne Franța" (mijloc) ● „La revedere, domnule Coty" (dreapta)

— Ce credeți domnule președinte, aș putea să sper — candidînd împotriva dumneavoastră — la mandatul prezidențial ?
Răspunsul este afirmativ.
— Poporul vă așteaptă, mon général. Sînt sigur.
Nu aș vrea să-l deziluzionați. Ce aș putea face eu, în calitate de președinte al Republicii, cu un prim-ministru, să zicem de talia dumneavoastră ? Nu ar putea apare nici un conflict între noi, sînt sigur, dar ar fi o situație jenantă pentru amîndoi. Dacă aș avea convingerea că este în interesul națiunii să rămîn, n-aș ezita nici o clipă. Dar nu este cazul. Am să plec.
Și iarăși De Gaulle :
— Vă mulțumesc, domnule președinte. Meritați cu prisosință respectul și recunoștința națiunii.
Și apoi, la 9 ianuarie 1959, cînd René Coty îi transferă deplinele puteri, după ceremoniile de la Palatul Elysée și de la Arcul de Triumf (cu flacăra veșnică de la mormîntul soldatului necunoscut, cu garda călare, cu mulțimea de vechi combatanți), după intonarea Marseillaisei și strîngerile de mînă cu numeroși simpatizanți, un simplu :
— La revedere, domnule Coty.
Și generalul De Gaulle se îndepărtează cu întreaga suită.

UN SIMPLU LAPSUS ?

Protocolul — discutat și repetat de cîteva ori — prevedea ca fostul președinte să plece primul pentru a-și putea lua rămas bun de la foștii săi colaboratori, de la mulțime și chiar de la noul președinte.
Generalul De Gaulle era însă grăbit. Un simplu lapsus ?
Drumul lui René Coty pînă la Le Havre, orașul său natal, a fost un drum trist.

T.B. Stana

BAROCUL ROMAN
MAXIMIN TRACUL

O teribilă notorietate cîștigă în Roma epocii Dominatului un barbar, Maximin, originar dintr-un sat „într-o regiune dintre cele mai depărtate și pe jumătate sălbatică a Traciei" (unde e de recunoscut, probabil, Dacia). Omul era teribil la înfățișare, după cum îl descrie Herodian, căci fusese păstor iar prin statura vînjoasă și neverosimilă, cam de 2,35 m, izbea ochiul. Rezistent fizicește ca Hercule, Maximin urcă în fugă ierarhia militară, conduse felurite cohorte, apoi guvernă provincii. În fine, ajunse șef al instrucției soldaților recrutați de curînd, așa încît nu fu greu să cîștige soldățimea juvenilă. Ca efect, veni alegerea lui Maximin, în spiritul democrației soldățești a vremii, ca împărat în locul lui Severus Alexander care era stupid, feminin și stătea sub papucul mamă-sii, ceea ce nu era de admis. Teribilă prezență acest Maximin Tracul, și, ca atare, de îndată crescură în jurul lui adevărate eposuri mitologice și de-ar fi trăit mai mult putea genera artisticește o „maximiniadă". Din ce se întocmește, prin urmare, mitul roman al lui Maximin Tracul ?

O RASĂ A FORȚEI FIZICE

Izbitoare e la el „exemplaritatea fizică" : ca instructor, nu le explica soldaților exercițiul ci „le da el cel dintîi pildă". Soldăția lui Maximin era teribilă și îl găsim nu o dată în circumstanțe extraordinare, apropiate de noțiunea modernă a fabulosului. „Germanii se retraseră — zice Herodian — fugind

către una dintre mlaștinile acelea fără sfîrșit, și acest lucru îi făcu pe romani să stea în cumpănă, neștiind dacă să mai pornească în urmărirea lor, ori nu. Atunci Maximin se avîntă călare în apă și, deși calul se cufundase pînă mai sus de pîntece, ucise pe toți barbarii care încercau să i se împotrivească ; soldații se rușinară să-și lase împăratul singur să lupte pentru ei, așa că își luară inima în dinți și intrară, la rîndul lor, în mlaștină".
De aceea, nu întîmplător, Maximin puse să se zugrăvească acest episod la o dimensiune macroscopică și ordonă să se așeze pictura în Senat spre a speria pe aristocrați. Simțul lui plebeian merge în direcția terorizării burtă-verzimii. În planul plasticii umane, Maximin Tracul aduse statura gigantă și senzația de emoție solemnă ca în fața fenomenelor naturale : „Toată înfățișarea lui te înfiora și trupul îi era atît de mare (și vînjos) că anevoie puteai găsi, atît printre atleți eleni cît și printre cei mai crînceni dintre barbari, un bărbat care să se poată măsura cu el".

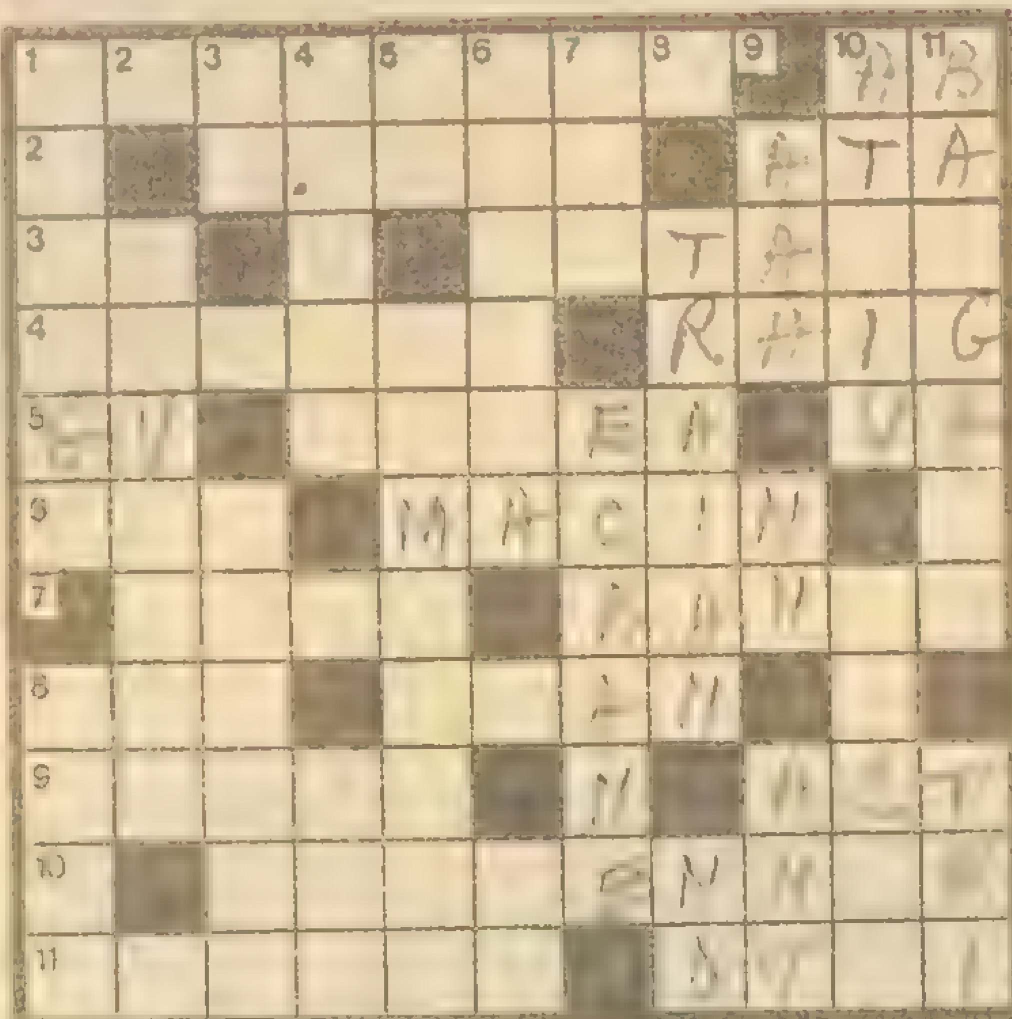
O REACȚIE LA UZURPARE

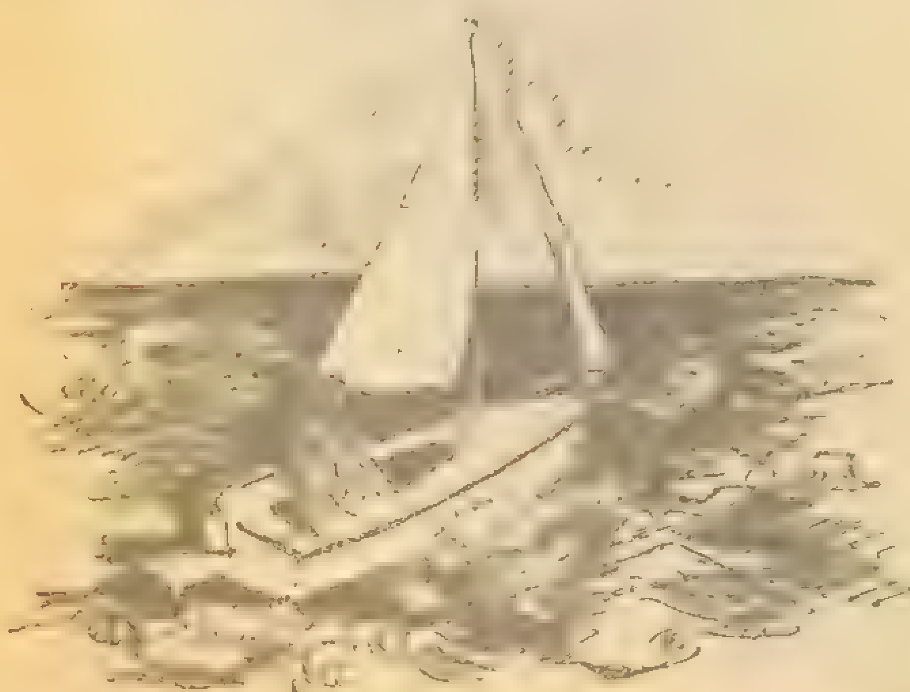
Pe lîngă gigantismul fizic, Maximin Tracul înrîuri spiritele prin „retorica violenței". Odată propus împărat, gigantul din Tracia se prefăcu, umil, a nu primi dovada de considerație, apoi îi instigă cu meșteșug pe soldați să-l omoare pe Severus Alexander. Nu lipsiră la el psihologicește sangvinitatea barbară și gustul pentru teroare căci Maximin fuse, ca și alții, un condottiere al vremii antice. Omorî pe un Magnus și se bucură cînd un Quartinus fu tăiat, încuraja delațiunea și totuși omora pe delatori. Spre a impresiona Senatul, aduse o ilustrație picturală a forței sale herculeene și o așeză la vedere. Acest străin fioros, de neam trac, aduse în Roma o adevărată gîlgîire a sîngelui.
Și de unde această violență statornică, provenită parcă dintr-o minte cu calcul diabolic ? Neîndoios, dintr-o iluzie a compensației și din complexul joasei lui extracții sociale ca și din cauza „barbariei" lui, pe seama căreia își închipuia că rîd senatorii. Maximin Tracul ilustrează în Roma decadentă violența provenită din frustrație și din simțul de vindictă al barbarului care urăște romanitatea și, prin calcul și inteligență primitivă, ajunge să o conducă. În fine, apropiat de stilul polemologiei barbare, Maximin Tracul practica metoda războiului pustiitor și ardea, în invazii, totul.
Moralicește, Maximin Tracul încurajă delațiunea și reconsideră procesele dirijate din culise. Valorile se metamorfozau cu repeziciune și totul se prefăcea în bani, după ce bogătașii vremii fură cu totul jefuiți. E la acest cioban, venit din sălbăticiile Traciei, o atît de violentă ură față de romani și o atît de unitară distrucție încît impresia e mereu de program ieșit dintr-un răspuns la o uzurpare. Perisabilitatea puterii și a posesiunii e, sub Maximin Tracul, aproape fără precedent. Avem în acest trac, ajuns împărat, un Nero barbar și un răzbunător care transformă Roma într-o mascaradă și epoca — într-o adevărată farsă barocă. Sentimentul revoltei instinctive tracice începuse să se organizeze.

Artur Silvestri

O PÎNZĂ ÎN DEPĂRTARE

ORIZONTAL : 1) Ansamblul velelor unui vas — Primele din alfabet. 2) Corp ceresc la care navigatorii măsoară înălțimea pentru a calcula cu ajutorul ei poziția navei — Fir vegetal subțire servind la cusutul velelor sau pentru patronări. 3) La trinchetin ! — Element de arboradă, sub formă de stîlp montat în punte și consolidat cu parîme, destinat să susțină verigile pentru vele, greementul, antenele etc. 4) A înveli o parîmă (frînghie, cablu) cu o fîșie de pînză, pentru a o feri de uzură prin frecare — Un grai cam încurcat. 5) Gheorghiu Vasile — Împletirea groasă și rezistentă cu urzeală deasă (dublă) din cînepă, in, bumbac, sau fire sintetice, din care se confecționează velele — Udrea Anton. 6) Umflă pînzele și pune ambarcația în mișcare — Oraș situat la poalele munților cu același nume, pe malul drept al brațului Dunărea Veche. 7) Oraș în Elveția — Pînză în formă de trapez, arborată la catargul de la pupa. 8) Orășel în Olanda — Nume masculin. 9) Țesătură de parîme dreptunghiulară sau pătrată utilizată la protejarea navei sau a

mărfurilor — ... de navigație, document dat în 1651 de Oliver Cromwell, prin care favoriza flota și pe negustorii britanici (abr.) 10) Preludiu la o eșuare. 11) Mamă prin alianță — Parîmă ce dublează un strai, și pe care se înverghează velele care nu pot fi înverghate pe strai

VERTICAL : 1) Inel de metal cu care se fixează de vergă, vela triunghiulară aflată la prova sau vela triunghiulară ce se ridică la straiurile dintre arbori (velastrai) — Povestire, epopee. 2) A fixa o velă pe o navă. 3) Cele dintîi la latină ! — A da un aspect buclat feței unei țesături. 4) Pînză de lînă, țesută special și rezistentă, din care se confecționează pavilioanele pentru nave — Comunitatea Economică Europeană (abr.). 5) Catete — Își pune iscălitura pe o convenție. 6) O pînză instalată pe arbori, servind la mersul vasului — Boneta la extremitatea vergilor ! 7) Localitate în Spania — O pînză pentru rulare (pl.). 8) Marele „opozant" al lui Decebal — Nistor Dumitru. 9) Amalgamați în vechea chimie (abr.) — Bine — Anul trecut (abr. uz.). 10) Țesut „cu bătaie" în partea superioară a inimii — Primul petrolier mare din flota R.S.R. intrat în exploatare în anul 1974 cu o capacitate de 86 094 tdw. 11) Navă cu pînze arabă (contemporană), cu vele trapezoidale care pot fi orientate ușor pentru a prinde bine vîntul — Arbore eminescian.

Dicționar : RAIG, RAIN, EGT, RUA.

Prof. Teodor Axioti

ȘI TOTUȘI, CINE L-A ÎMPUȘCAT PE ROBERT KENNEDY?

1.

După cum se știe, în luna iunie 1968 a fost asasinat la Los Angeles, în California, senatorul american Robert Kennedy. Potrivit versiunii oficiale, crima a fost comisă de un singur om — Sirhan Bishara Sirhan — arestat la locul faptei și condamnat în scurt timp la închisoare pe viață.

Numai că afirmația pripită a FBI, cum că Sirhan ar fi acționat de unul singur este infirmată astăzi de tot mai multe elemente. Cert este faptul că Bob Kennedy a fost victima unui complot politic, existînd persoane care indică și pe autorii morali: CIA și cercurile ultrareacționare de dreapta, care urmăreau să zădărnicească cu orice preț ascensiunea tînărului senator către fotoliul principal al Casei Albe.

Sînt multe cărțile apărute în lume după acest atentat, unele interesante, altele mai puțin, dar fiecare a adus ceva nou în elucidarea enigmelor legate de acest atentat. Recent, astfel de elemente găsim într-o lucrare a lui Thomas Noguchi, doctor-expert în medicină legală, date care infirmă versiunea oficială despre asasinarea lui Robert Kennedy.

Prezentăm cîteva extrase din această carte.

2.

În ziua de 4 iunie 1968 în bucătăria hotelului „Ambassador" din Los Angeles era mare agitație. Aici se îngrămădea nu numai personalul hotelului, dar și numeroși tineri care-l sprijineau pe Bob Kennedy în campania electorală pentru alegerile prezidențiale care urmau să aibă loc în toamna aceluiași an. Și curioși, desigur.

În sala de concerte a hotelului, unde candidatul urma să se afle

în compania susținătorilor săi, s-a răspîndit vestea că senatorul va părăsi hotelul în pofida mesei care fusese pregătită.

Auzind acest lucru bucătarii și chelnerii, împreună cu un grup de studenți, s-au năpustit spre o mică încăpere unde, lîngă unul din pereți, se afla o masă plină cu tăvi. Vizavi de masă se găsea un frigider cu o instalație specială pentru producerea gheții. Personalul hotelului și participanții la campania electorală a lui Bob Kennedy stăteau în fața mesei pe două rînduri. Kennedy urma să treacă printre cele două rînduri.

— Vin ! a strigat cineva.

Primul și-a făcut apariția proprietarul hotelului Karl Jukker. În urma lui venea Robert Kennedy și soția lui, Ethel. Senatorul saluta în stînga și în dreapta mulțimea entuziastă. Garda lui personală nu-și făcuse încă apariția. Aceasta rămase uimit de hotărîrea lui Kennedy de a părăsi hotelul pe scara de serviciu, lăsîndu-i în sala de concerte pe numeroșii săi suporteri și admiratori.

Bucătarul șef, care se afla în stînga lui Kennedy, strigă :

— Veți cîștiga, domnule Kennedy !

Bob zîmbi și se apropie de el pentru a-i strînge mîna.

Se auzi brusc o împușcătură însoțită de o străfulgerare

3.

Ce se întîmplase ?

Mai întîi, ce au văzut cei de față ?

În momentul în care Kennedy a ridicat mîna dreaptă, cei prezenți au observat un tînăr care parcă s-ar fi aplecat în fața senatorului. Acesta ținea în mînă un pistol cu care trăgea.

„Kennedy se dădu la o parte, spre frigider, acoperindu-și fața cu mîinile", avea să-și amintească mai tîrziu B. Yarow, redactor la „Los Angeles Times". Declarația lui coincide cu ale celorlalți martori oculari. Cei din față l-au văzut pe Sirhan trăgînd din față, asupra lui Kennedy.

„La ora 22.30 eram acasă, povestește doctorul Noguchi. N-am apucat să ațipesc bine cînd s-a auzit telefonul. Pînă a nu apuca să duc receptorul la ureche am auzit glasul unui colaborator de-al meu : „Doctore Noguchi, s-a comis un atentat împotriva lui Kennedy !"

Am aprins repede televizorul și pe ecranul lui au apărut imagini de la locul atentatului : oameni care strigau și o parte din fața senatorului întins pe podeaua bucătăriei hotelului. Cînd am auzit că Robert Kennedy este rănit la cap am avut o presimțire funestă. A fost cel mai teribil șoc pe care l-am trăit vreodată.

Potrivit știrilor transmise la tv. poliția încă nu reușise să reconstituie total tragica întîmplare. Tînărul care trăsese fusese arestat pe loc. Poate că între timp complicii lui reușiseră să se facă nevăzuți. În timp ce urmăream imaginile de pe micul ecran, la un moment dat a apărut chipul lui Sandy Serrano, una dintre reprezentanții „Organizației tineretului în sprijinul lui Kennedy". Cu glasul sugrumat de emoții ea povestea că în timp ce

senatorul vorbea ea a ieşit pentru cîteva clipe pe terasă.

— Deodată a apărut o fată îmbrăcată în haine albe. A fost ucis !» a strigat ea.

Atunci — relatează mai departe doctorul — mi-a trecut prin cap gîndul că nu trebuie să se întîmple ceea ce s-a întîmplat la Dallas în urmă cu cinci ani, cînd a fost asasinat fratele lui Bob Kennedy, John F. Kennedy, preşedintele în exerciţiu al S.U.A., şi cînd, corpul lui neînsufleţit a fost „condus" pe un drum... anume !

La orele două din noapte m-am hotărît că, în cazul în care lucrurile vor evolua spre un sfîrşit tragic, să mă adresez unor specialişti din mai multe state ale S.U.A. Voi cere, de asemenea, ca autopsia să fie făcută în prezenţa mai multor reprezentanţi ai unor institute de medicină legală din întreaga ţară.

Pe atunci nu aveam cum să ştiu că concluzia autopsiei efectuate de mine va constitui temeiul pentru revizuirea cazului Sirhan, care recunoscuse că intrase în bucătărie cu arma în mînă, dar că nu-şi aminteşte ce a făcut ulterior cu ea. Nimeni nu a putut nega că el a tras asupra senatorului, în afară de avocatul lui care susţinea că împuşcătura fatală nu a fost trasă din pistolul găsit asupra lui Sirhan.

La hotelul „Ambassador" unul dintre martorii oculari ai atentatului povestea că a văzut o fată îmbrăcată în alb fugind din apropierea locului unde fusese împuşcat Bob Kennedy. Împreună cu ea fugea un bărbat cu pielea măslinie, poate că acesta era complicele lui Sirhan B. Sirhan, care ulterior a reuşit să se ascundă.

În zori i-am telefont lui Billy Eckert, fondatorul Centrului Internaţional de informaţii pentru medicină legală, şi altor cunoscuţi specialişti în materie. Eckert m-a sfătuit : „Mai mult ca sigur că vă vor cere să trimiteţi cadavrul la Washington, dar să nu acceptaţi ! Dallasul nu trebuie să se mai repete!"

Şi chiar în timp ce vorbeam i-a venit o idee colosală : „În loc să-i lăsaţi pe cei de la Washington să examineze corpul neînsufleţit al lui Kennedy, mai bine luaţi-l la spitalul dv. !"

— Bine, dar cum să fac ?

— Adresează-te Institutului militar de medicină legală şi cere-le să-ţi pună la dispoziţie specialiştii lor care să participe la efectuarea autopsiei !

M-am adresat, aşadar, căpitanului Smith, şeful acestui institut de la Washington. Acesta mi-a spus că în cazul în care Kennedy va muri, el va trimite doi specialişti la Los Angeles cu un avion militar special.

Gîndul la fata în alb şi la bărbatul care fugise alături de ea nu-mi dădea pace. Ce a avut ea în vedere cînd a strigat „A fost ucis !" Asta m-a făcut să cred că ideea unui complot nu poate şi nu trebuie să fie exclusă.

L-am sunat pe doctorul Cyril Yeht din Allhena, statul Pensylvania, specialist în cercetarea crimelor politice, care susţinuse că asupra lui J.F. Kennedy trăsese altcineva şi nu Lee Oswald. În anul 1978, deci la zece ani de la data comiterii atentatului, el a prezentat în faţa Congresului american planuri şi schiţe fundamentate ştiinţific, străduindu-se să demonstreze că asupra lui J.F. Kennedy au fost trase patru gloanţe. Şi cum Lee Oswald trăsese numai trei, însemna că în comiterea atentatului a mai fost amestecat cineva !

Toate dovezile lui au fost respinse. Mult mai tîrziu, la sfîrşitul dezbaterii el s-a referit la rezultatul analizelor de acustică ale semnalelor radio transmise între poliţişti în timpul comiterii crimei. Cu acest prilej au fost depistate patru împuşcături. Deci, în afară de Oswald mai trăsese cineva !

Versiunea oficială însă...

4.

Mi s-a telefonat de la spitalul „La samariteanul milostiv" comunicîndu-mi-se ceea ce ştiam cu teamă că o să se întîmple : „Electroencefalograma senatorului Kennedy indică linia dreaptă!" Am simţit cum îmi aluneca receptorul din mînă. Toate speranţele de a-l menţine în viaţă se spulberaseră...

În ziua de 6 iunie la orele trei dimineaţa mulţimea care se adunase în faţa spitalului purta pancarte pe care scria : „Ne rugăm pentru Bobby !" Ceea ce era totuna cu recunoaşterea faptului că senatorul Robert Kennedy încetase din viaţă.

Îmi aduc aminte de disperarea care cuprinsese mulţimea, de feţele încrîncenate ale tinerilor, de călugăriţele care plîngeau în hohote ţinînd fiecare în mînă cîte un trandafir. Am pătruns în incinta spitalului şi un membru al detaşamentului de securitate, care stătea în uşa secţiei de patologie, mă salută uşor. Eram însoţit de doi asistenţi. Înăuntru se aflau deja reprezentanţi din secţia mea, observatori trimişi de ministerul de război şi doctorul Henry Cane, conducătorul grupului de neurochirurgie care l-au operat p Kennedy.

Corpul neînsufleţit al senatorului, întins pe o masă, era acoperit cu un cearceaf. Am desfăcut pansamentul pe care-l avea la cap apoi le-am cerut chirurgilor să-mi dea părul pe care-l răseseră de pe cap, din preajma rănii. Speram să obţin dovezi importante cu ajutorul lui.

Din fericire, părul fusese păstrat, cineva din personalul spitalului îl strînsese cu grijă într-o grămăjoară. Un colaborator de-al meu îl pusese într-un plic. După aceea am început cercetările.

Prima lovitură — glontele a pătruns în corp prin subsuoară, din partea dreaptă, oarecum din spate. A mers oblic şi a ieşit lîngă umărul stîng.

A doua lovitură a fost tot subsuoară, cam la 2,5 cm de prima, dar glontele a pătruns mult mai adînc, ieşind în cea de a şasea coastă. Am extras glontele de 22, deformat, primul corp delict pe baza căruia poliţia putea să stabilească arma din care fusese tras.

Mult mai dificil mi-a fost cînd a trebuit să stabilesc drumul glontelui care i-a fost fatal lui Kennedy. El a pătruns prin creier la 2,5 cm. stînga de urechea dreaptă, după care s-a fărîmiţat. Analiza frînturilor găsite a făcut posibilă stabilirea calibrului armei, dar starea glontelui nu a permis să se stabilească dacă el a fost tras sau nu din arma lui Sirhan. Or, asta însemna că pentru a stabili că Sirhan B. Sirhan a fost asasinul lui Robert Kennedy erau necesare alte dovezi !

Cu ajutorul asistenţilor mei şi al tuturor celor prezenţi am efectuat cea mai completă şi migăloasă autopsie din întreaga mea carieră. Eram animat de ideea că la mijloc a fost un complot.

John McKinley avea să scrie mai tîrziu în cartea sa «Crima în America» : „Graţie autopsiei efectuate cu multă atenţie de doctorul Noguchi au fost cîştigate dovezi de o însemnătate excepţională, oricît ar părea de paradoxal".

Smocul de păr pe care tocmai l-am salvat în ultima clipă în sala de operaţie ne-a condus spre versiunea potrivit căreia cel care a executat lovitura care a curmat firul vieţii lui Robert Kennedy nu a fost Sirhan B. Sirhan !

O zi mai tîrziu a venit la biroul meu un criminalist al poliţiei din Los Angeles.

— Doctore Noguchi, am găsit ceva deosebit în smocul de păr !

— Ce anume ?

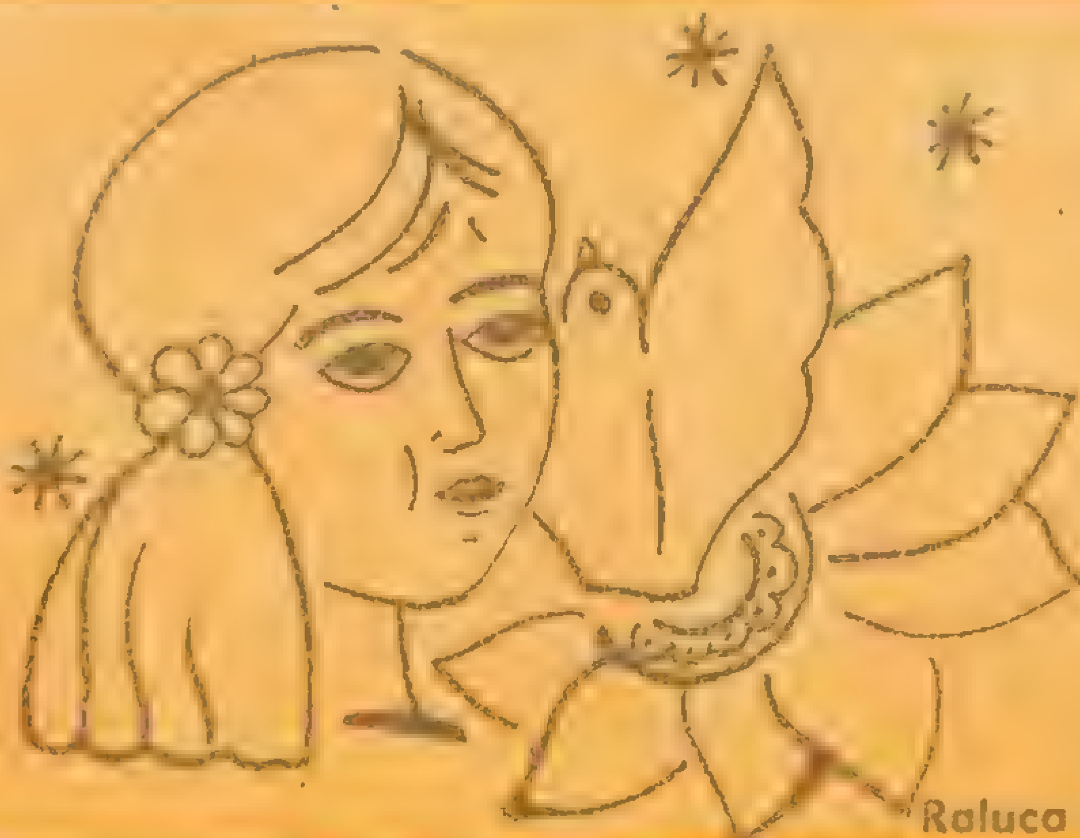
— Urme de praf de puşcă, praf de plumb şi încă ceva care ar putea fi „funingine".

„Funingine" înseamnă în limbajul nostru particulele de praf de puşcă arse. Am sărit pur şi simplu de pe scaun. Încă în cursul dimineţii am fost informat de cîţiva poliţişti că, potrivit informaţiilor tuturor martorilor oculari ai crimei, Sirhan se găsea la cel puţin un metru depărtare de Kennedy în momentul cînd a început să tragă. Iar dacă în părul lui a fost găsită „funingine", asta înseamnă că gloanţele au fost trase de la numai cîţiva centimetri !

Veşnicie

Din visul nostru solidar
A rămas ecoul
Pierdut printre fulgii clipelor legănate
Din seiful crinilor de jar
Murmurul gîndului sună în veşnicie...
Între noi mai pot lumina doar cuvintele.

Daniela Silvăşan

Desen de Raluca Grigorcea

Septembrie

Septembrie şi cu mine
Te aşteptăm
Cu îmbrăţişări
De frunze.

Rămîi
Pînă cînd iarna
Ne va învăţa
Cum se sinucid
Zăpezile tîrzii.

Carmen Trandafir

În timpul tragerii, din arma de foc ies, în afară de gloanțe, firișoare de metal și praf de pușcă ars. Am studiat foarte bine la raze infraroșii fotografiile pe care mi le adusese criminalistul. Alte cercetări au demonstrat și ele că glontele a fost tras foarte de aproape. Am observat că particulele de praf de pușcă nearse, care au ajuns în urechea lui Kennedy, formaseră un cerc aparte. Se poate ca acolo să fi fost și urme de praf ars, dar care au dispărut în timpul procedurii preoperatorii.

Urmele de praf de pușcă ars găsit în părul lui Kennedy m-au condus la concluzia că atunci cînd s-a declanșat lovitura care i-a fost fatală senatorului, țeava pistolului se găsea la o distanță de doi pînă la șapte centimetri și jumătate. A fost necesară o analiză balistică pentru a putea stabili cu precizie distanța de la care se trăsese.

Prin cap îmi treceau fel de fel de planuri cum aș putea reconstitui tabloul circular al particulelor de praf de pușcă nearse.

Seara, cei de la laborator au fost oarecum surprinși de cererea mea de a-mi fi puse la dispoziție nu mai puțin de șapte urechi de porc! Le-am explicat ce am de gînd să fac, apoi am cerut ca fiecare ureche să fie cusută de un sac care ar reprezenta un cap. Expertiza balistică a fost efectuată a doua zi. I-am cerut ofițerului de poliție să tragă, pe rînd, de la distanțe progresiv mai mari, în fiecare „cap".

Ceea ce ofițerul făcu cu multă grijă. Trase cele șapte gloanțe iar în „capul" în care se trăsese de la 7,5 cm. am observat reproducerea exactă a cercului format de particulele nearse de praf de pușcă în urechea dreaptă a lui Kennedy. În afară de aceasta, orificiul prin care pătrunsese glontele avea absolut aceeași formă.

5.

Acum știam cu exactitate poziția armei criminalului în momentul declanșării loviturii fatale: o distanță variind între 7 și 8 centimetri și cel puțin trei centimetri de la partea inferioară a urechii drepte a senatorului.

Mi-am dat îndată seama că aceasta îl disculpă pe Sirhan de acuzația de a-l fi ucis pe Bob Kennedy. Este știut faptul că nu ne putem baza în exclusivitate pe declarațiile martorilor oculari — și în acest caz ei au fost foarte mulți iar depozițiile lor au coincis aproape în totalitate — dar ele nici nu pot fi eliminate. NICI UNUL DINTRE EI NU L-A VĂZUT PE SIRHAN TRĂGÎND ASUPRA LUI KENNEDY!

Pe lîngă rezultatele autopsiei și alte detalii au demonstrat că Sirhan nu a acționat singur. Asupra lui Kennedy au fost trase patru gloanțe dintre care trei direct în el iar al patrulea doar în îmbrăcăminte. Cinci dintre oamenii aflați în preajma lui Kennedy au fost răniți și ei de gloanțe. Din trupurile acestora gloanțele au fost extrase abia la spital. Urmele a trei gloanțe au fost găsite în podea.

În total, la locul crimei au fost găsite 19 gloanțe, în timp ce Sirhan avea un încărcător pentru numai opt! Criminaliști reputați au îmbrățișat ideea că la locul cu pricina s-a mai aflat cel puțin încă o persoană care a tras!

Care este adevărul?

Concluzia medicală a tribunalului conchide că asasinatul a avut loc astfel: îndată ce Kennedy a intrat în oficiu, el a fost împușcat în cap de la o distanță de șapte-opt centimetri. Kennedy a ridicat mîna dreaptă în sus și a început să se răsucească încet. În acest moment s-au auzit alte împușcături. Unul dintre gloanțe a pătruns prin haina senatorului fără a-l răni însă. Alte două l-au nimerit direct subsuoară, cu toate că aveau direcții diferite, Kennedy continuînd să se răsucească în cădere. Unul dintre gloanțe a zburat oblic peste umăr în timp ce al doilea s-a împotmolit în ceafă.

Reconstituirea în detaliu a crimei admite numai două versiuni:

— fie că Sirhan a fugit pînă aproape de Kennedy, după care a început să tragă (dar acest lucru nu a fost observat de nimeni dintre cei de față), după care a sărit înapoi (lucru care, de asemenea, n-a fost văzut de nimeni) continuînd să tragă de la o distanță de aproximativ un metru.

— fie un alt om a tras de aproape asupra lui Kennedy, după care s-a făcut nevăzut, cel care a preluat tirul — acoperindu-i retragerea — fiind Sirhan.

Ca specialist în medicina legală știu că foarte adesea martorii aflați în mulțime nu știu ce anume se petrece în jurul lor, privirile lor fiind atrase de personalitatea în cauză. Și numai după ce pricep că în jurul lor se petrece ceva neobișnuit, numai atunci își iau ochii de pe acesta. Altfel spus, martorii nici nu au văzut ce s-a întîmplat în noaptea aceea.

Potrivit concluziei medicale a tribunalului, senatorul Kennedy a fost atins de trei gloanțe avînd traiectorii diferite. Aceasta înseamnă că senatorul Kennedy s-a răsucit în jurul propriului ax, mișcare care a necesitat un timp oarecare. Martorii au avut astfel timp să înceteze a se mai uita la Kennedy, pentru a-l vedea pe Sirhan care trăgea. Iar atunci cînd l-au văzut, EL SE AFLA LA UN METRU DE KENNEDY, FĂRĂ A SE FI DAT ÎNAPOI!

Al doilea moment îl constituie declarația lui K. Jukker, proprietarul hotelului, venit direct în întîmpinarea senatorului și a lui Ethel Kennedy. El se afla între Sirhan și senator. Jukker a fost cel care l-a prins pe Sirhan prăvălindu-l peste masa cu mîncărurile pregătite.

Atunci, ca și acum, Jukker a declarat: „Le-am spus funcționarilor mei că Sirhan nu s-a aflat atît de aproape de Kennedy încît să fi putut trage din imediata apropiere."

Jukker mai este de părere că versiunea potrivit căreia asupra senatorului a mai tras și o altă persoană nu poate constitui motiv de recurs, întrucît chiar din primele zile S-A HOTĂRÎT că asasinul este Sirhan!

Dar cum Sirhan nu s-a aflat în imediata apropiere a senatorului este foarte posibil ca lovitura fatală să fi pornit dintr-un alt pistol, situație-n care Sirhan, orbit de ură împotriva lui Bob Kennedy, să fi început să tragă aiurea pentru a acoperi fuga asasinului.

În anul 1970 această problemă a atras din nou atenția opiniei publice. Prin intermediul avocatului său, Godfrey Isaac, Sirhan a cerut schimbarea sentinței. Motivul cererii l-au constituit probele anchetatorului tribunalului pe care Isaac a avut posibilitatea să le folosească. Anchetatorul nu a fost altcineva decît William Harpen, consilier criminalist al poliției din Passadena, California, fost ofițer cercetaș al marinei militare. Iată ce scria el în concluzie:

„Este neîndoielnic faptul că între depozițiile martorilor oculari și rezultatele autopsiei există diferențe mari. În nici un caz ele nu pot da peste cap versiunea potrivit căreia pentru comiterea crimei a fost folosită numai arma lui Sirhan. Această diferență dispare de îndată ce vom presupune că în același timp cu gloanțele lui Sirhan, care a tras din poziția A, s-a tras, dintr-o altă armă, din poziția B. Este limpede ca bună ziua că Sirhan nu s-a putut afla în două locuri în același timp."

Sentința împotriva lui Sirhan a rămas în vigoare. Personal sînt de părere că asasinarea lui Robert Kennedy va intra în istoria medicinii legale ca un fenomen tipic de „psihoză a mulțimii", cînd nici măcar unul dintre martorii oculari n-a văzut ce anume se întîmplă.

Atîta vreme cît nu vom ști cu exactitate ce s-a întîmplat în noaptea aceea, va trebui să acceptăm și versiunea conform căreia asupra senatorului a tras și un alt individ.

Un lucru este însă cert: de acum încolo nimeni nu va mai putea spune cu certitudine că asasinul lui Robert Kennedy este Sirhan Bishara Sirhan...

Prezentare și traducere
Nicolae Nicoară

GEOGRAFICĂ

(Monoverb reflexiv: 5—10)

Pătrat 7 × 7

ORIZONTAL ȘI VERTICAL:

1) Vai de el (mold.)
2) Alăturată unei mișcări oarecare.
3) Pus pe roate, a doua oară.
4) O gumă... de import.
5) Ironizat grafic!
6) Au luat contact cu vigoarea înaintașilor.
7) Un fel de intrare la apă cu bună știință.

1	2	3	4	5	6	7
2						
3						
4						
5						
6						
7						

ODISEEA UNEI HĂRȚI

D. Cantemir — basorelief de Gh. Adoc

În anul 1910, George Vâlsan, ilustrul precursor al geografiei românești moderne, era abia asistent la catedra de geografie a Universității din București. În afara vastelor sale proiecte de cercetare a căror împlinire i-a adus prețuirea unanimă, tînărul savant era obsedat de o enigmă istorico-geografică despre care discuta adeseori cu cei mai apropiați colegi ai săi : trecuseră 150 de ani de cînd opera marelui domn și cărturar român Dimitrie Cantemir „Descriptio Moldaviae" apăruse la Berlin, sub îngrijirea lui Büsching, și harta care însoțea această ediție era considerată dacă nu chiar copia exactă a originalului autorului cel puțin o interpretare destul de apropiată de sursă. Stîrnea însă mirarea că, lîngă o capodoperă care dovedește cunoștințe atît de bogate privind înfățișarea Moldovei din acel timp ca și o mare dragoste pentru ea, învățatul voevod alăturase o schiță grafică atît de stîngace, de palidă și adesea fără raport cu textul. În sprijinul acestei nedumeriri, George Vâlsan apela la un pasaj semnificativ din „Hronicul vechimei a Romano-Moldo-Vlahilor" în care Cantemir mărturisea : „Cu doi ani mai înainte toată hotărîrea Țării Moldovei cu tabla gheografică, cu cîtă osîrdie și trudă deplin s-au șiruit"... Or, dacă epitetele „osîrdie", „trudă", „deplin" se potrivesc textului, nu corespund deloc „tablei gheografice" cunoscute ! Dar cite inadvertențe semnala Vâlsan între text și hartă ! În text se dau longitudinea și latitudinea poziției Moldovei și cititorul e trimis la hartă dar harta lui Büsching nu are nici meridiane, nici paralele ! În text Cantemir măsoară ținuturile după o scară în ceasuri și mile italiene dar harta știută n-are nici o scară și e departe de a menționa mulțimea de toponimice prezente în lucrarea Inorogului !

De fapt, George Vâlsan știe că problema hărții adevărate a lui Cantemir fusese deschisă încă în urmă cu 30 de ani de istoricul Urechiă, incitat de un fragment dintr-un studiu al geografului d'Anville și că profesorul o căutase și-n colecțiile de hărți de la Biblioteca Națională din Paris. Cunoștea, de asemenea, și părerea lui Papadopol-Calimah potrivit căreia harta Moldovei realizată de Rigas în 1797 ar fi de fapt harta lui Cantemir... Și totuși, Vâlsan credea că într-o bună zi și această ieroglifă pe care voevodul o transmisese fără „cheia" respectivă avea să-și afle rezolvarea..

Din fericire, cinci ani mai tîrziu, George Vâlsan însuși avea prilejul să cerceteze colecțiile de hărți din chiar Biblioteca Națională din Paris, păstrătoare a atîtor documente de valoare inestimabilă.

Într-o zi, parcurgînd buletinul secției de geografie, întîlni în studiul bibliotecarului principal Isnard cu privire la colecția rămasă de pe urma lui Delisle o referire la o hartă intitulată : „Principatus Moldaviae. Descriptio Delineante Principe Demetrio Cantemirio". Surpriză ! Harta visată zăcea în arhiva geografului de zeci de ani fără să fi fost atinsă de nimeni ! Cercetată minuțios în depozitul bibliotecii, harta, o copie gravată cu data tipăririi ștearsă, întruni toate așteptările lui Vâlsan. Era așa cum și-o închipuise : gravată în negru dar avînd celebrul „val al lui Traian" tras cu o linie roșie. Roșu era și punctul care marca pe marginea Prutului Stănileștii, locul bătăliei lui Cantemir ! Harta era împărțită în meridiane și paralele, avea o scară, o direcție a nordului, o delimitare îngrijită a județelor, o mulțime de rîuri, tîrguri, mînăstiri, cetăți, care toate la un loc confirmau că principele poseda o educație geografică foarte temeinică pentru vremea sa !

La scurtă vreme, fotografia hărții pe care Vâlsan a comandat-o laboratorului bibliotecii releva că lucrarea fusese tipărită în 1783. Alte amănunte din dosarul lui Delisle atestă că acest lucru s-a petrecut în Olanda. Or, dacă avem în vedere că Antioh, fiul lui Cantemir, numit ambasador la vîrsta de 23 de ani, a plecat în 1732 din Rusia la Londra și că în drum s-a oprit la Haga, unde proiecta să tipărească „Descriptio Moldaviae" a părintelui său, ne putem imagina lunga așteptare la care a fost supusă harta originală a domnitorului pînă la multiplicarea sa tipografică, după cum ne putem gîndi că și azi ar mai exista rătăcite, în vechi arhive, copii ale acestei tipărituri...

Oricum — după cum sublinia și comunicarea geografului George Vâlsan făcută ulterior în țară — important și minunat era că avem în sfîrșit imaginea adevăratei hărți a lui Dimitrie Cantemir și se impunea ca o datorie patriotică să fie cît mai bine reprodusă pentru a însoți cum se cuvine marea operă a luminatului voevod.

S. Mihail

POESIS

Cîntec simplu

Acum,
cînd fără voie
plec
și nu-mi pot lua
rămas bun,
te rog (pe tine,
prima și ultima rămasă
în capătul
ireversibilului
meu drum),
te rog
prin nemijlocirea
nici unei metafore
și a nici unei alte
figuri de stil,
te rog simplu :
apleacă-te asupra
acoperișului
închipuit al ultimei
mele colibe
și resfiră-mi pe piept
— în loc de flori —
toate cuvintele pe care
ți le-am dăruit
alaltăieri
și ieri
și azi
(pentru mîine) —
și-ți voi zîmbi
nevăzut și neștiut
nici de mine însumi,
în semn
că ai crezut
în adevărul
spuselor mele ce nu
pleacă, totuși, odată
cu mine...

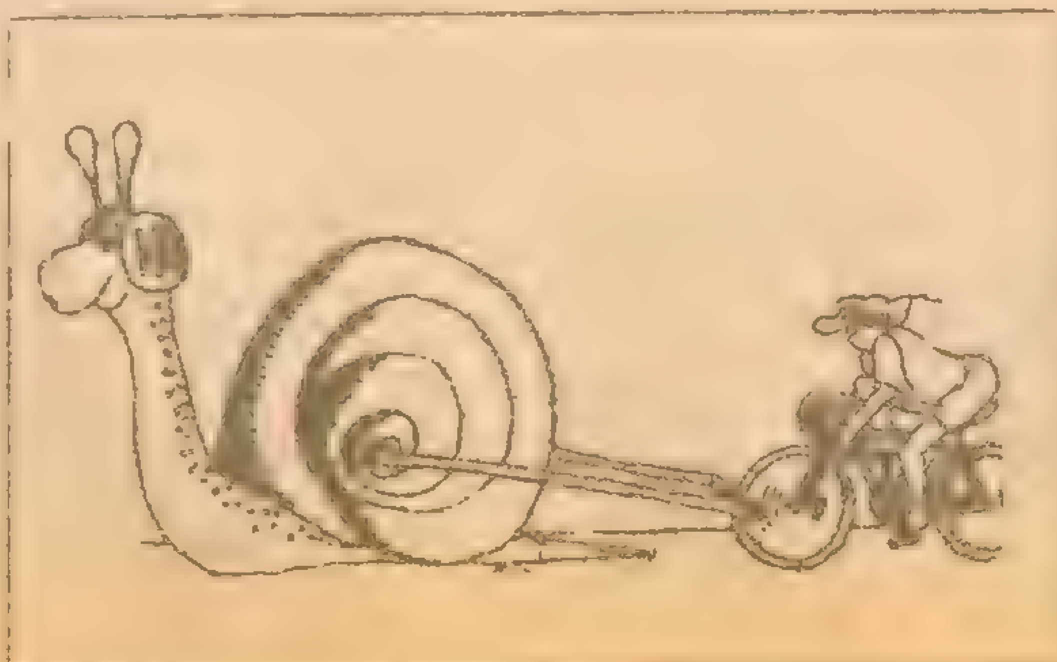

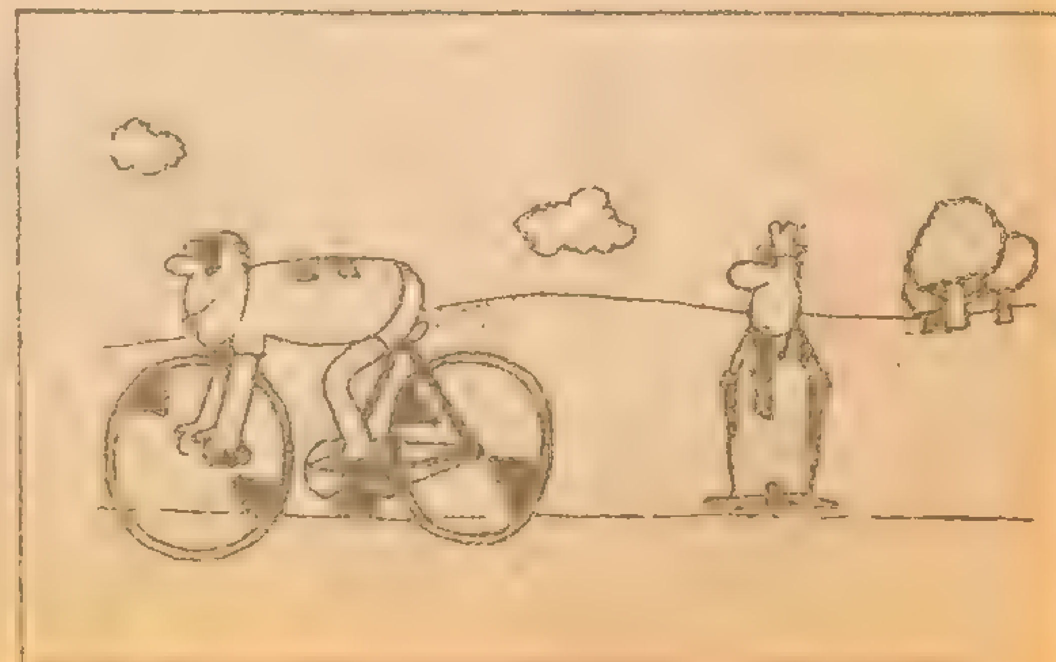
Gîndurile noastre

Azi,
cînd stăm fața-n față
la masa anilor
ce ne despart,
te rog să tăcem
și s-ascultăm
ce-și spun
gîndurile noastre...

Sandu Ștefănescu

Muzeele — focare de conştiinţă românească

BILANŢ ŞI PERSPECTIVE

Ridicîndu-se la înălţimea exigenţelor ideologice şi ştiinţifice contemporane, şcoala românească de muzeologie ocroteşte şi valorifică complex un bogat şi variat patrimoniu, mărturie grăitoare a unei eroice şi active existenţe multimilenare a poporului nostru, în străbuna sa vatră de afirmare unitară — spaţiul carpato-danubiano-pontic.

În ultimii douăzeci de ani, nemuritorul pămînt al dacilor, împlinindu-şi noile sale destine, şi-a organizat, la nivelul reţelei naţionale muzeistice, un front tematic unitar, care integrează armonios contribuţiile locale, specifice fiecărei zone în parte, orizontului naţional de creaţie şi realizări. Vorbiţi-ne, stimate tovarăşe IULIAN ANTONESCU în calitatea dumneavoastră de director adjunct în Consiliul Culturii şi Educaţiei Socialiste care coordonează activitatea muzeelor din ţara noastră, despre ceea ce s-a înfăptuit pe tărîm muzeistic în aceşti ultimi 20 de ani ?

— Împrospătat permanent cu noile piese de patrimoniu rezultate din cercetarea ştiinţifică, achiziţii şi donaţii şi actualizat sistematic în lumina documentelor de partid şi de stat, acest front pulsează, ca o inimă uriaşă, adevărurile româneşti, tezaurele unei originale spiritualităţi, în marile circuite ale conştiinţei naţionale şi mondiale. Acest proces, care se petrece în contextul expoziţiilor temporare sau permanente, de diferite profile, angajează plenar cercetarea ştiinţifică interdisciplinară, ceea ce asigură marilor demonstraţii istorice, etnografice, biologice şi artistice perenitate şi o bogăţie a mesajului cultural educativ de o remarcabilă eficienţă.

Milioane şi milioane de vizitatori, din ţară şi străinătate, beneficiază de complexitatea actului cultural-muzeistic, act ţinut cu promptitudine la curent cu ultimele cuceriri ale ştiinţei româneşti.

De aici, importanţa covîrşitoare a muzeelor judeţene şi naţionale, dintre care mai bine de 80% au fost supuse unor îndrăzneţe şi profunde reorganizări tematice. Cu acest prilej, şcoala de muzeologie românească şi-a dovedit deplina maturitate, propriul său limbaj expoziţional, deosebit de apreciat şi peste hotare de specialiştii străini, care au avut prilejul să parcurgă unele dintre muzeele noastre.

— Ştiu că aveţi 30 de ani de activitate muzeistică, o viaţă de om, în care aţi valorificat experienţa de istoric, arheolog şi organizator a numeroase expoziţii şi v-am ruga să prezentaţi cîteva din numeroasele muzee organizate în ultimele două decenii şi devenite adevărate elemente de referinţă în mişcarea de profil naţional.

— Este suficient să pomenim numele muzeelor naţionale de istorie şi de artă din Bucureşti — adevăraţi vistiernici ai comorilor pămîntului românesc, de muzeele judeţene de la Alba-Iulia şi Giurgiu, consacrate luptei pentru unitate şi independenţă dusă de eroicul nostru popor, ori de instituţiile aflate în alte centre ale ţării, ilustrînd pe meleaguri ieşene, sucevene, nemţene şi vasluiene, pe pămînturile Constanţei, Brăilei, Buzăului, Prahovei ori Argeşului, pînă în Oltenia lui Mihai Viteazu şi Tudor Vladimirescu şi în Transilvania dacilor, coborîţi de pe Columnă, în viltoarea marilor bătălii care au hotărît destinul unităţii naţionale, — aşa cum demonstrează cu deosebită iscusinţă tematică muzeele de la Cluj-Napoca, Arad, Timişoara, Deva şi Covasna-Sf. Gheorghe. Toate, toate recomandă acelaşi adevăr : existenţa unitară a unui singur popor, creatorul unei splendide şi monolitice civilizaţii.

Trebuie să subliniem faptul că valenţele documentare şi estetice ale patrimoniului cultural-naţional, de la tezaurul civilizaţiilor neolitice pînă la realizările fără precedent ale României contemporane, sînt folosite în amplă demonstraţie tematică, într-un limbaj variat şi accesibil tuturor categoriilor de vizitatori.

Drumeţind de la un muzeu la altul, marele public, luînd contactul nemijlocit cu plastica neolitică şi traco-getică, cu profundele elemente ale sintezei daco-romane, cu marile contribuţii ale poporului român la propăşirea civilizaţiei mondiale şi a marilor idealuri politice şi etice, realizează, prin suprapunerea sistematică a unor imagini definitorii, conturul unei puternice personalităţi, plămădită în furtuna veacurilor, în eroismul marilor încercări, al marilor confruntări cu destinele istorice.

Geniul creator al poporului român, care a dăruit „Luceferi" literaturii universale şi a înălţat semeaţa coloană a infinitului spre nemărginirea prometeicelor aspiraţii, îşi găseşte binemeritata solie în expoziţiile de bază ale muzeelor de artă plastică şi literatură, ca şi în lumea de basm a expoziţiilor etnografice.

În anul care a trecut, muzeografia românească, punîndu-şi în valoare priceperea şi experienţa dobîndită, a făurit un preţios unicat, Muzeul Ceramicii şi Sticlei, chemînd arta să desfăşoare impresionanta frescă a celor şase milenii de civilizaţie carpato-danubiano-pontică.

Un exponat de la Muzeul ceramicii şi sticlei din Bucureşti.

Extrem de originală este şi demonstraţia tematică a muzeelor de Ştiinţele naturii, pătrunse de tezele marilor mutaţii ale ştiinţei contemporane, epoca grandioaselor probleme legate de sacra obligaţie a omului devenit fiinţă cosmică, de a apăra natura, de a-şi ocroti propria planetă de flagelul distrugător al războaielor nucleare.

Alături de prestigiosul Muzeu Naţional „Grigore Antipa", se remarcă, în acest sens Muzeul de biologie umană din Ploieşti, Muzeul ocrotirii mediului înconjurător de la Piteşti, Muzeul de la Piatra Neamţ, deţinătorul unei inestimabile colecţii de peşti fosili, mărturiile istoriei îndepărtate a pămîntului şi originalul muzeu al apelor de la Fălticeni, închinat capacităţii poporului român de a valorifica politic, economic şi cultural cursurile de apă, ce duc, toate, către Dunărea dacică şi „Marea cea Mare", păzită cu grijă de Marele Mircea şi urmaşii săi, Basarabi şi Muşatini.

— Cu ce activităţi au păşit muzeele României în anul 1986 şi care sînt perspectivele dezvoltării activităţii lor în acest an ?

— Investite cu nobilul rol de cetăţi ale conştiinţei naţionale, muzeele României au păşit în anul 1986 cu dinamismul revoluţionar al vremurilor contemporane. Perspectivele dezvoltării activităţii sînt de mare responsabilitate şi generoase posibilităţi de afirmare.

Organizarea şi reorganizarea expoziţiilor de bază, deschiderea unor expoziţii temporare de largă desfăşurare tematică vor cunoaşte ritmuri susţinute, îmbogăţind cu argumente perene arsenalul educativ pus la dispoziţia tuturor oamenilor muncii, în special a tinerei generaţii.

Vom acorda o atenţie deosebită integrării activităţii muzeale în circuitul cercetării ştiinţifice şi învăţămîntului, punînd accente deosebite pe folosirea largă a televiziunii, radioului, presei, şi a altor mijloace de răspîndire a cunoştinţelor.

Cele trei aniversări de înaltă semnificaţie, care îşi pun amprenta pe efigia anului 1986 — împlinirea a 65 de ani de la crearea P.C.R., a 2500 de ani de la prima menţiune scrisă cu privire la daco-geţi şi a 600 de ani de la urcarea pe tronul Ţării Româneşti a gloriosului domn, Mircea cel Mare, — se vor bucura de un ecou deosebit, prilejuind îmbunătăţirea expoziţiilor de bază ale muzeelor judeţene de la Tîrgovişte şi Reşiţa-Caraş-Severin, pe meleagurile implicate activ în ceea ce se poate pe drept numi politica de consolidare a celor trei ţări române, dusă de eroul de la Rovine şi Nicopole, de ocrotitorul popoarelor balcanice şi credinciosul partener al voevodului din cealaltă ţară românească, a Moldovei, Alexandru cel Bun, cel care s-a intitulat cu mîndrie bărbătească, „Io, Mircea Voevod".

La Tîrgovişte, puternic centru de viaţă românească, Mircea îşi stabileşte capitala, act prin care deschide strălucite perspective acestui oraş, cu statornice rosturi în viaţa trecută şi prezentă a patriei noastre.

Pe pămînturile Caraş-Severinului, o dovedesc cercetările ştiinţifice, Mircea stăpîneşte, ca şi în alte colţuri transilvănene, dovedind o dată mai mult, cît de sub reale erau graniţele ridicate între fraţii de sînge, de stăpînitorii străini din toate vremurile.

Vor fi de asemeni considerabil îmbogăţite expoziţiile de bază ale muzeelor de la Iaşi, Suceava, Constanţa, Tulcea şi Giurgiu — în ceea ce priveşte prezentarea corespunzătoare a luptei pentru unitate şi independenţă, dusă cu suprem spirit de jertfă şi matură gîndire politică, de poporul român în vremea lui Mircea cel Mare şi a contemporanilor săi, Petru Muşat şi Alexandru cel Bun.

De asemeni, punînd în valoare pagini din eroica istorie a dacilor, cu prilejul aniversării celor 2500 de ani de la menţiunea lui Herodot, vom arunca arcuri de pod peste veacuri, legînd organic în expoziţiile noastre destinul istoric al litoralului pontic, parte integrantă a regatului dacic din vremea lui Burebista şi Decebal de energicul gest politic al lui Mircea cel Mare care readuce pămîntul dobrogean în orbita dintotdeauna a statului român.

Desigur, aniversarea a 65 de ani de la crearea P.C.R. este un prilej pentru un glorios bilanţ pentru expoziţiile tuturor muzeelor din ţară, ca prezenţe active în procesul făuririi omului nou.

Consemnare de Constanţa Toderoiu

Una din sălile de vizită ale Muzeului de biologie umană din Ploieşti.

UN ORAȘ DE SUFLET

IAȘI

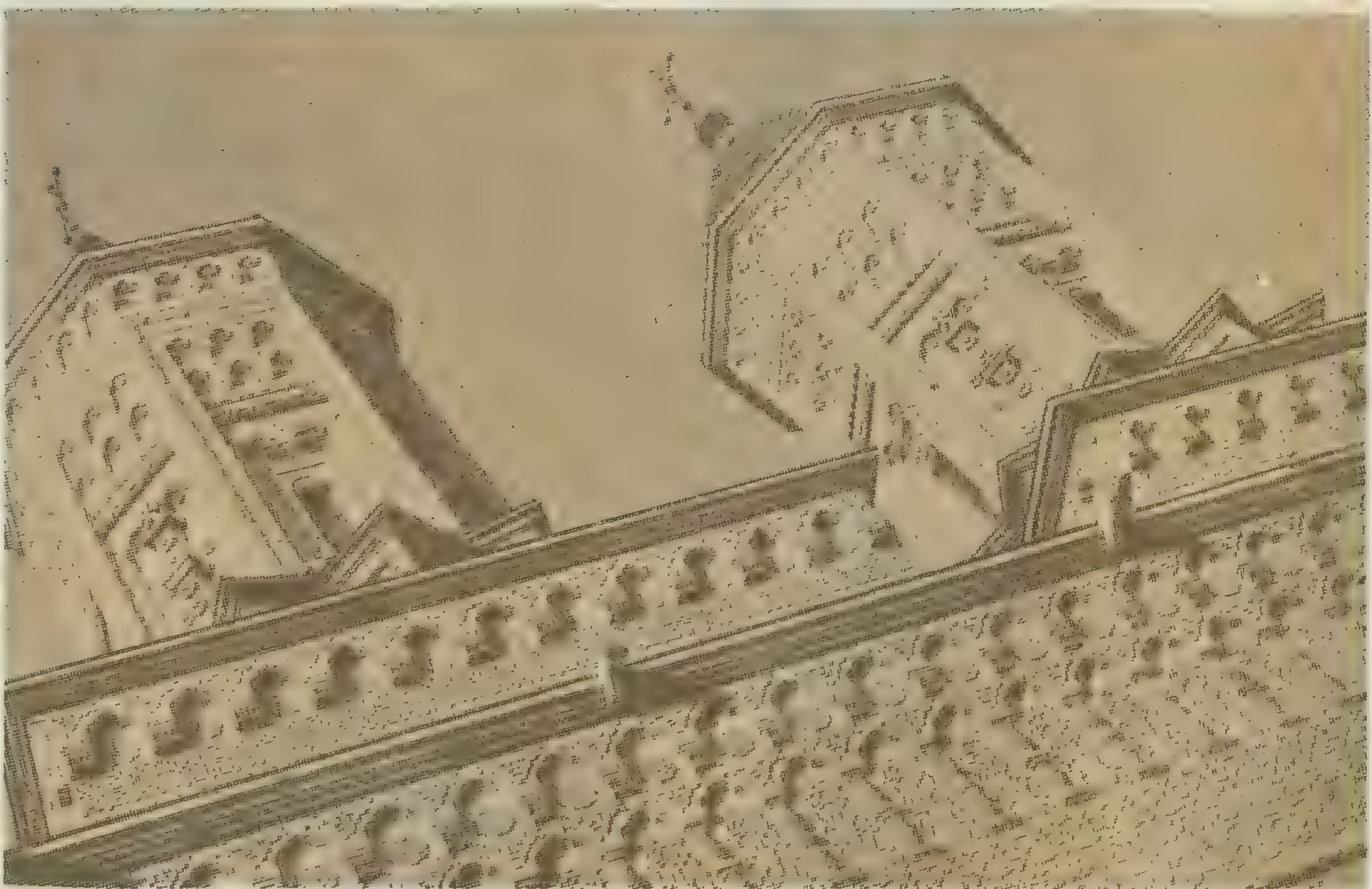
Neîndoielnic, Iașul se numără în rîndul acelor orașe pe care, în toate întruchipările sale, trebuie să-l înțelegi mai întîi cu sufletul. Așa cum se întîmplă cu Weimar, cu Florența, cu Sevilla, cu Uppsala sau cu Krakovia.

Așezat pe rîul Bahlui, aproape de confluența acestuia cu Jijia, el este împresurat de coline calme, pline de vii și pometuri, șapte la număr, din care, ca și Florența, se desprinde ca o stampă. Moderna așezare de azi, puternic centru industrial, universitar, științific și cultural, se sprijină pe coloanele propriei sale istorii — monumentele arhitecturale ale unui trecut prestigios.

Cînd România pășea pe calea construirii socialismului, Iașul trăia din amintiri sufocate de case mărunte și insalubre care păreau să-i croiască un destin de tîrg provincial și prăfuit, învăluit în splendide pagini de cronică a literelor și artelor românești. Acest strălucitor focar de cultură merita însă și o haină urbanistică pe măsură. I-au dat-o ultimele două decenii, ștergînd de pe obrazul așezării tot ce era rid fără rost, reliefînd însă și păstrînd valorile, în contextul unei dezvoltări contemporane fără precedent. Așa se face că, de cîte ori mă duc la Iași, regăsesc în marele oraș moldovenesc pluralul său chip intelectual pe care industriile (metalurgice, chimice, farmaceutice, textile, de mobilă, alimentare etc.) și modernul aspect urban care a înlocuit haosul de căsuțe pricăjite nu fac decît să-l sublinieze și mai mult.

Iașul nu poate fi însă privit dinafară. El trebuie văzut dinlăuntrul său, din propria sa devenire, cu sufletul legat de cel al întregii țări, prin întîmplări și fapte aparte în istorie, prin oamenii care i-au dat aura pe care o poartă.

Originile urbei se pierd în preistorie. De numele său imaginația populară a legat cîteva legende. Una spune că s-au ridicat pe țărmul Bahluiului case unde un văcar, pe nume

Palatul Culturii, impunător edificiu neoclasic. În prim-plan, stînga: Casa Dosoftei ● Dantela ce îmbracă monumentul Trei Ierarhi, care, spun cronicile, avea acoperișul suflat cu aur.

Iașu, venea să-și adape marile sale turme. Marcus Bandinus, episcop călător ce inspecta lăcașele catolice, trecînd prin Moldova, pomenește în 1647 această legendă. Voievodul cărturar Dimitrie Cantemir, figură de faimă europeană, scrie în a sa **Descriptio Moldaviae** (1716) că numele orașului ar veni de la un morar, Ion zis Iașu, care ridicase o moară pe valea Bahluiului. Sînt, desigur, supoziții. Iașul, ca mai toate orașele vechi, a fost la începuturi o cetate înălțată pe un foarte frecventat drum comercial între Orient și Occident, bine apărată de mlaștinile întreținute de revărsările Bahluiului. Oricum, numele apare întîia oară în documente în 1407, într-un înscris pecetluit de domnitorul Alexandru cel Bun.

Începînd din 1565, cînd Alexandru Lăpușneanu a mutat capitala de la Suceava la Iași, orașul a trăit o istorie bogată și plină de evenimente. Timp de trei secole (pînă în 1862) a fost capitala principatului Moldovei, umplînd cronicile cu întîmplări furtunoase. Războaiele pricinuite dinafară nu mai conteneau, ca de altfel și schimbările domnilor. Numai în secolul al XVII-lea la cîrmă s-au perindat 32 de domnitori. Dar în umbra secolelor, mari evenimente de răsunet național s-au petrecut aici începînd cu primele izbucniri ale revoluției din 1848, continuînd cu votarea lui Alexandru Ioan Cuza ca domn, ceea ce a însemnat în 1859 Unirea principatelor Moldovei și Valahiei. Apoi vibrația pentru Războiul de Independență (1877), emanciparea politică, socială și culturală și, în fine, capitală de nevoie a României în

ultima parte a primului război mondial. Aici se refugiase administrația și armata din restul teritoriului țării călcat de germani și tot aici a fost pregătită marea ofensivă cu răsunătoare acte de bravură care a dus la ruperea frontului, înfrîngerea dușmanului și desăvîrșirea unității naționale, prin unirea Transilvaniei cu România de la 1 decembrie 1918.

*

...Iașul trebuie privit dinlăuntru, cu sufletul. Ți se dezvăluie astfel ca o carte pe care o răsfoiești cu pasiune și melancolie. Căci dacă-ți vei scălda ochii pe superba dantelă de piatră a bisericii Trei Ierarhi, pe silueta greoaie și masivă a Turnului Goliei sau pe alcătuirea elegantă a bisericii Golia, vei simți visul înaripat de înălțare al celor care, cu secole în urmă au dat trup unor astfel de edificii. Iar dacă impresionanta alcătuire a Palatului Culturii, ridicat la începutul secolului nostru, domină o parte de oraș nu trebuie să uiți nici mica ctitorie pe lîngă ea aparținînd lui Ștefan cel Mare, voievodul moldovean de faimă continentală a cărui statuie ecvestră, plăsmuită de sculptorul francez Edouard Fremiet se înalță în fața palatului. Nu departe, o modestă casă, rămasă azi izolată, păstrează memoria mitropolitului Dosoftei, ale cărui scrieri stau la începuturile istoriei noastre literare.

Luminile Iașului risipit între coline (sus) ● Muzeul Unirii (mijloc) ● Teatrul Național (jos)

...Iașul e plin de statuile celor care l-au locuit, cîntat și înălțat întru glorie : Miron Costin, Vasile Lupu, Gheorghe Asachi, Mihail Kogălniceanu, Al. Ioan Cuza, Alecu Russo, Mihai Eminescu, George Topîrceanu, Vasile Alecsandri, Matei Millo, Mihail Sadoveanu, George Enescu și mulți alții. Iașul e plin de rumoare și tinerețe, de un puls inimitabil în care clasicul se armonizează cu modernul, trecutul cu prezentul, ca într-o succesiune de generații a căror creație n-a avut alt scop decît propășirea urbei. Așa a și fost, așa și este — Iașul industrial cu produse cunoscute pe multe meridiane se mîndrește de condiția lui contemporană în aceeași măsură în care cel universitar și cultural-artistic se mîndresc cu trecutul și prezentul lor. Iubindu-se pe sine, Iașul s-a afirmat în lume, iar cei care l-au făcut să se afirme, l-au iubit și-l iubesc ca pe o fierbinte și nestinsă torță.

...Iașul e plin de structuri urbane moderne, în care se trăiește civilizat, de mari cartiere de blocuri care au modificat radical calitatea vieții locuitorilor, de edificii social-culturale, care apropie cultura de cei care o fac și pentru care este făcută, deschizîndu-le orizonturi către un umanism de tip nou, atotcuprinzător. Iașul are o Universitate, un Institutut politehnic, unul de medicină și farmacie, multe alte institute de învățămînt superior, o grădină botanică de faimă, laboratoare și clinici excelente. Are un Teatru Național, o operă, o filarmonică, o editură, filiale ale Academiei R.S.R. și Uniunii Scriitorilor, tipărește cărți, ziare, reviste. Dar spre deosebire de alte orașe care au și ele toate aceste lucruri, Iașul are și un trecut de faimă în toate. De la primele școli și academii, la primele ziare, de la primele piese de teatru la mari artiști dramatici și lirici, de la societățile cultural-artistice la mari animatori culturali. „Dulce tîrgul Ieșilor", cum îl numea Mihail Sadoveanu, mai are și azi cărările lui de taină pe dealul Copoului lîngă teiul lui Eminescu, la Bojdeuca lui Creangă, la Casa Pogor, la Muzeul Unirii, la Teatrul Național. Și aceste cărări evocatoare sînt iubite de toți, așa cum nepoții păstrează albumele bunicilor, desuete, dar care fac parte toate din ascendență.

De aceea există un Iași sentimental, unic, pe care fiecare și-l evocă legat de case, de nume, de locuri și semne de urme de pași care au dus figuri celebre în pagini de enciclopedii.

Privind statuia lui Vasile Alecsandri, din fața Teatrului Național, ți-l imaginezi pe ferventul creator al dramaturgiei originale românești pășind îngîndurat prin grădina Copou, așa cum îți imaginezi marii actori care au dat glas versurilor lui : Aristița Romanescu, Agatha Bârsescu, Aglae Pruteanu, Grigore Manolescu. Iar dacă răsfoiești o istorie culturală, biografiile, corespondența sau memoriile unor scriitori, frazele îți ghidează imaginația de parcă l-ai vedea aievea pe marele Eminescu privind turlele bisericii Trei Ierarhi, ieșind de la Biblioteca Centrală, al cărei director era, să se odihnească pe banca de sub teiul din Copou. Cupluri de îndrăgostiți stau adesea azi pe această bancă, așteptînd parcă să-i troienească florile de tei ca într-un vers al marelui poet. Bojdeuca lui Creangă (azi muzeu), povestitorul cu limbă de aur, evocă și ea pagini întregi, ca și străzile de lîngă Socola sau biserica Golia, ca și promenada unde se întîlneau pe seară cei de la „Convorbiri literare", „Contemporanul", sau „Viața Românească". Pe strada Ralet, unde locuia Topîrceanu, poetul delicat ca o poiană înflorită, veneau Calistrat Hogaș, Mihail Sadoveanu, Mihai Codreanu îngînînd un sonet, Ionel Teodoreanu ieșind de la tribunal, timida Otilia Cazimir și Alexandru Philippide înalt, cu sprîncenele lui întunecate și pasul mărunt. Alte și alte nume ți se perindă prin memorie, de parcă locurile pe care calci ar fi un Parnas al scriitorilor noștri.

...Iașul își iubește trecutul în aceeași măsură în care își iubește prezentul și viitorul care i se deschide în față. Într-o osmoză și armonie firești el a urcat astfel în timp. Și, neîndoielnic, el se numără în rîndul acelor orașe pe care, în toate întruchipările sale, trebuie să-l înțelegi mai întîi cu sufletul.

Dorin Iancu

CĂLĂTORIE

I-a fost dat se pare reporterului ca drumurile să i se împletească mereu cu călătoriile în albastru ale apelor : după o serie de reportaje pe văile unor rîuri de la noi, întîmplarea a făcut ca excursia în țara socialistă prietenă să urmeze firul Vistulei de sud, pînă la vărsarea în apele nordice ale Balticii. Uriașă osie lichidă a Poloniei, fluviul vede lumina zilei în Silezia Superioară, fiind prin naștere de origine carpatică. Acesta e însă și singurul contact cu munții ce se înalță semeț doar aici, în sudul țării. De la versanții nordici ai Sudeților, Beschizilor și Tatrei, pînă la țărmul mării, se întinde nesfîrșită cîmpia joasă, vag ridicată uneori de podișuri sau coline. Ore întregi poți merge cu trenul în această cîmpie și peisajul ce te însoțește în rama ferestrei să pară neschimbat. Cîmpul foarte plat, însoțit uneori de un pîlc de arbori, împinge departe orizontul, dincolo parcă de posibilitățile privirii, opunîndu-i mereu un cer foarte înalt, veșnic frămîntat de mișcarea febrilă a norilor. Cel mai important oraș al sudului, Cracovia — fosta capitală, păstrează aproape intacte urmele strălucirii de odinioară. Acoperit de patina secolelor, nici un alt oraș al Poloniei nu are atîtea monumente. Vechea piață plină de flori și porumbei, catedralele construite în stil gotic influențat de renașterea nordică și decorate în interior într-un baroc cam greoi, Universitatea Jagellons înființată în 1364, castelul Wawel înălțat pe o colină de unde domină orașul și Vistula, toate amintesc de epoca de glorie a Poloniei cînd, încă nefărîmițată de orgoliul nesăbuit al nobilimii, a înfruntat la Grünwald trufia teutonă și a jucat un rol de seamă în zăgăzuirea înaintea Vienei a ultimelor valuri ale unui imperiu otoman vlăguit, dar încă de temut. Amestecul stilurilor diverselor perioade este caracteristica arhitecturii vechilor monumente poloneze. Cea mai insolită, aici, la Cracovia, mi s-a părut a fi biserica Dominicană, construită într-un gotic pur, dominat de ogive și nervurile lucrate sobru în piatra alb-cenușie, cu un portal remarcabil, tot în piatră (material rar folosit aici) amintind, prin eleganța discretă a celor trei arce, mai mult de primele catedrale gotice anglo-franceze decît de încărcătura goticului internațional. În interior, după ce străbați uriașa navă centrală, pătrunzi pe neașteptate, prin nava laterală din dreapta, în cu totul altă lume : o biserică în stilul templietelor renascentiste în care domină arcul în plin cintru, cupola, coloanele grecești, pilaștrii, geometria clasică, marmura, cizelarea italiană. Ambele clădiri sînt însă decorate în stilul opulent al barocului, în care negrul lemnului este subliniat de răceala grupurilor aurite, impresia generală nefiind una de frumusețe și armonie, ci a unei atmosfere întunecate și nepăsătoare, atinse parcă de fiorul mortificării existenței omenești. De altfel, în zilele însorite, vechea Cracovie nu e un oraș frumos : cenușiul zidurilor iese atunci mai mult în evidență, culorile închise par scorojite, afumate. Cerul mohorît și mai ales ploaia transformă însă orașul, îl îmbracă într-un voal care irizează culorile, le dă patină și leagă între ele contururile stranii, ascuțite sau dantelate, ale clădirilor. Muzeul de Artă, pe lîngă spectacolul luxului și cizelării unei caste mîndre de privilegiile ei, îți oferă, printre diverse școli și maniere, prilejul contemplării unui peisaj și a unui portret semnate de Rembrand și respectiv Leonardo Da Vinci. Alături, în plin aer, pictori cracovieni expun spre vînzare tablourile proprii, agățate printre pietrele vechilor fortificații. Aflate la granița dintre artă și kitsch, lucrările formează o pitorească pată de culoare în incinta bătrînelor ziduri și, totodată, un spectacol turistic de bună calitate.

Ceea ce descoperă Vistula de-a lungul drumului ei este tragismul istoriei Poloniei din ultimul secol și marea renaștere a țării din zilele noastre. După imaginea industrială a Sileziei, mărturia geniului tehnic uman, a posibilităților rațiunii în supunerea naturii, copilăria Vistulei pare a se întrerupe brusc prin întîlnirea cu una din creațiile cele mai monstruoase ieșite din mintea omului : lagărul de exterminare nazist de la Auschwitz (Oswieçim). Cum a fost posibilă dezumanizarea totală ? Ce răsturnare absolută a valorilor s-a produs printr-o isterie colectivă bine organizată ? Iată întrebări pe care clădirile cenușii ale lagărului le îndeamnă să rămînă mereu vii... și alt gînd revine neliniștit : ce se ascunde în noaptea ființei, ce monștri pîndesc somnul rațiunii ? Îngrozitor e faptul că aproape nu crima te mai impresionează, ci răceala și birocratismul cu care a fost executat genocidul. Moartea a fost epurată de orice sentiment, criminalii devenind funcționarii ei. Totul se desfășura corect în această mașinărie a morții, nimic nu era lăsat la întîmplare : ordinea înainte de toate și mai ales eficiența. Dar mai înfiorătoare decît moartea era viața. Realitatea a întrecut cu mult ironia neagră și absurdă din cele mai sarcastice pagini ale lui J. Swift... În lagăr au fost exterminați oameni de toate naționalitățile, mai ales evrei, dar fascismul s-a înverșunat îndeosebi împotriva Poloniei și a existenței poporului său. Un amplu plan de nimicire a istoriei și culturii poloneze a fost edificat de experții hitleriști. Ajunsă la mijlocul existenței sale, Vistula a asistat neputincioasă la distrugerea premeditată, planificată, a Varșoviei. Arsă, bombardată, minată, capitala a fost distrusă în proporție de 80%, îngropînd sub ruine secole de creație și speranță. O

Cum arată inventatorul

de KURT TUCHOLSKY

Pe inventatorul fermoarului mi-l imaginez ca pe un bărbat mai în vîrstă, parțial vesel, parțial posac ; vesel — cînd soția sa este plecată, posac — în toate celelalte ipostaze ale vieții. Are păr rar, albit, deși nu este chiar atît de bătrîn ; un picior ușor paralizat, pe care-l trage imperceptibil, ochelari cu dioptrii multe, gulere joase, rabatabile, de pe vremea bunicului. Este germano-american și-l cheamă SAM. Într-o noapte, acest Sam n-are somn. Este o noapte posomorîtă, fiindcă soția lui Sam este în pat, alături de el și arată ca o mai vîrstnică și cam grăsană „girl". Nu este o priveliște prea îmbucurătoare. Nici Sam nu se bucură — stă culcat pe-o parte, cu spatele la ea și se gîndește. La ce se gîndește oare ?

În nici un caz la inventarea unui fermoar. Sam nu este nici inginer, nici tehnician, ci contabil la un magazin de semințe pentru flori. Dar în orele sale de răgaz bricolează, meșterește la orice lucru pe care pune mîna spre marea supărare a grăsanei girl : la ceasuri, la radio, la mașină, la tocurile ferestrelor și la mult veneratele instalații din baie. Acum are treabă cu geanta soției. Ceva nu-i place la această geantă.

Grăsuța girl face tocmai o mișcare lascivă în somn... „Leo" șoptește abia auzit — căci acesta era numele primului ei soț. Sam strîmbă din nas — el nu-l iubește pe Leo, fiindcă este un călător plin de succes din Essig, poartă gulere înalte și are o soție din nord, care vorbește ca atare...

Da, deci geanta are o torțiță și aceasta nu-i place nicidecum domnului Sam. Acum și-a adus aminte de acest lucru. Dacă... și se adîncește în meditație.

Cu un strigăt, „girl" sare din pat. „Sam !" — Nu e nici un Sam. „Sînt hoți !" — În bucătărie se aud zgomote, în sufragerie, la fel. „Girl" moare de spaimă, își revine, apoi mai moare o dată și-și ascunde drăgălașul cap sub plapuma creată parcă special în acest scop. Și iată că Sam apare deodată în fața ei.

— Ce țipi așa ?, izbucnește el sumbru. Ochii îi sticlesc vesel-posac.

— Sam ! Sînt hoți — I-ai... ?

— Am găsit, spune Sam.

— Ce ai găsit ?, întreabă „girl".

— Aia cu torțița, zice Sam.

— Acum te-ai găsit, în toiul nopții, îngăimează „girl".

— Acum, în toiul nopții, repetă Sam. Se cațără în pat, nu mai vede și nu mai aude nimic, iar mîinile sale îmbătrînite și galbene fac niște mișcări atît de ciudate pe plapumă, încît „girl" n-are altceva mai bun de făcut, decît să se gîndească la Leo, de care e fericită că a scăpat, și la o cu totul altă viață pe care ar fi putut-o avea, cu un Douglas Fairbanks dimineața și un Valentino după amiaza. Și pentru că acum Valentino tot a murit, iar Leo mai trăiește, lui „girl" îi vine să plîngă ușurel, foarte încet.

Sam zîmbește.

A doua zi, o sîmbătă, Sam se așează la masa sa de bricolaj de la amiază pînă în seara zilei următoare și bocănește și ciocănește și taie cu cleștii și apoi se duce în șopron și bate pe minuscula nicovală și țiuie cu aparatul de sudură și este foarte activ.

Luni se înființează la directorul unui mare consorțiu, care cumpără semințe de flori de la Sam.

„Aici se trage", zice Sam ; „vedeți : așa — și aici : așa".

Directorul nu spune nimic ; mîinile sale amintesc de aripile unei uriașe păsări de pradă.

„Arată-mi" — spune el stăpînit.

Și ia micul obiect din piele tivit cu zimți de metal pe care i-l arată Sam. Și trage. Este foarte mare liniște în mica încăpere.

„Asta este..." zice directorul, dar își revine imediat. ;

„Asta este — hm —nu este inutilizabilă ; nu tocmai inutilizabilă. Cît vreți pe ea ?"

PE VISTULA

altă crimă gigantică împotriva civilizației, care demonstra că năvălirile barbare ale Antichității și ale Evului Mediu erau un blînd și nevinovat joc pe lîngă proiectele inventatorilor războiului modern. Pe cît de mare a fost însă înverșunarea cotropitorilor, pe atît a fost de intens efortul polonezilor de a rezista și apoi de a reface totul pînă în cele mai mici amănunte. După planurile studenților arhitecți și ingineri, făcute dinainte de război pentru un recensămînt al clădirilor, ascuns apoi, au fost reconstruite monumentele, străduțele, fațadele, casele vechiului oraș al Varșoviei. Trădînd doar la o privire foarte atentă construcția recentă, noul-vechi oraș, identic pînă în detaliile decorațiilor exterioare cu cel de odinioară, a devenit un fermecător centru turistic și un simbol, totodată, al luptei poporului polonez pentru păstrarea tezaurului național. Văzut de pe malul drept al Vistulei, el pare o feerie de acoperișuri roșii, ridicată deasupra zidului de apărare al cetății, înălțat din apele leneșe ale fluviului la 26 m înălțime. Noaptea, farmecul, de o artificialitate plăcută, este sporit de lumina discretă a felinarelor. Dar Varșovia înseamnă mai ales orașul modern reconstruit în mari spații, pentru un trafic al viitorului, clădiri îndrăznețe, parcuri clasice, poduri zvelte, impresionante artere și noduri de circulație. Noua gară, cu peroanele și liniile subterane, este și ea un simbol al prefacerilor de azi din Polonia.

Desfășurat asemeni unui uriaș S, fluviul întîlnește la mijlocul celei de-a doua bucle Torunul, orașul lui Nicolaus Copernicus, savant și umanist, descoperitorul sistemului heliocentric, reprezentant al geniului polonez în pleiada marilor oameni ai lumii. Astăzi puternic centru studențesc, Torunul și-a păstrat armonios vechiul burg cu străduțele „capă și spadă", piața centrală, ceasul din turnul primăriei, bisericile și zidurile de apărare cu port spre Vistula. Totul e îmbrăcat în culoarea roșiatică a cărămizilor de mare efect toamna, văzute printre frunzele atinse de penelul brumei. Majoritatea clădirilor sînt construite în Polonia din cărămidă, — poate din lipsa carierelor de piatră — amintind de stilul Țărilor de Jos sau de cel al Tudorilor, masivitatea volumelor fiind atenuată de jocul liniilor create de materialul fațadelor. Cărămida roșie și goticul predomină și la Gdansk, orașul de pe țărmul Balticii. Bogăția vechilor neguțători și curteni își spune cuvîntul în luxoasele ornamente ale fațadelor. Trecerea pe străzile orașului este o adevărată degustare de stiluri și epoci pentru cunoscători. De la gotic, renaștere, manierism, pînă la „empire" și „rococo", fațadele stau una lîngă alta într-o „dezordine" deloc nordică, însă vie și cu efecte încîntătoare. Nu lipsesc turnurile, urmele regalității, fîntînile în gust florentin, casele olandeze cu bîrne gudronate și pereții albi, cheiul vechiului port, catedralele și bisericile, majoritatea în aceeași cărămidă roșie tipică. Gdanskul a cunoscut și el „civilizația" nazistă, fiind în bună parte distrus în timpul războiului. Aceeași voință extraordinară, eroică, de a-și reface vestigiile culturale ce reprezintă de fapt moștenirea întru permanență a unui popor, o întîlnim și aici, făcînd din lumea de azi o demnă urmașă a artiștilor de altădată. Suprafața netulburată a Balticii continuă parcă linia joasă a Cîmpiei Poloniei. Culoarea verde întunecat a mării trece tulburător prin albastrul plumburiu al cerului, parcă mai înalt și mai apăsător în mișcarea vineției a norilor. E un cer plin de melancolii romantice, de o frumusețe disperată care se răsucește neliniștit deasupra cupolelor și turlelor Gdanskului. Străbătînd acum, înainte de vărsare, strania zonă a lacurilor mazuriene, Vistula întîrzie parcă a regret să-și încheie călătoria, șovăind în lagune și golfuri marine...

Alexandru Condeescu

FERMOARULUI ?

Cifrele zboară.

— Aveți o descriere ?, întreabă directorul.

Nu, pe aceasta Sam nu o are. Directorul sună. Sam nu poate dicta. Directorul îl ajută. Iese o explicație cam înnădită. Directorul e mulțumit. Sam, care vede deodată un cec mărunt scris perindîndu-i-se pe dinaintea ochilor are o viziune. O altă „girl", mai puțin grasă, îl ajută la făurirea iluziei. Sam acceptă propunerea directorului. Sam, boule ! Abia a ieșit Sam, că directorul se și năpustește cu cele cîteva file și săculețul din piele spre oficiul de patente...

În adunarea generală spiritele se înfierbîntă. Dar asta este... așa ceva nu s-a mai.. nu e nici unul dintre flăcăii copți care să nu adulmece imediat despre ce este vorba. Deasupra zimților ordonați, capetele tari ale americanilor se mișcă repede cînd la stînga, cînd la dreapta.

Aici este șansa, marea șansă.

Dar tocmai în clipa cînd voiau să se despartă cu convingerea sigură și fermă de a fi atins, în sfîrșit, marea șansă a vieții lor, pe care — cu ajutorul lui dumnezeu — să o utilizeze cu folos, iată că cel mai tînăr membru al adunării are o întrebare. Este doar o întrebare scurtă — dar se face o liniște absolută în mica sală.

— Cum ia naștere, de fapt, asta ?, întrebă el.

Discuțiile parcă sînt retezate.

Da, de fapt, care e mecanismul... ?

Acum vorbesc toți deodată. Toți ar dori să știe. Dar nimeni nu știe. Mîini nervoase răsfoiesc descrierea făcută de bătrînul Sam, hîrtia care stă în fața fiecăruia, îngrijit multiplicată.

Dar aici stă scris doar cum trebuie să manipulezi fermoarul, nu scrie de ce funcționează; de ce, de ce... Cu un gest energic, directorul ia receptorul microtelefonului și spune un număr.

„Nu e acasă" zice directorul. „Adică, cum — nu e acasă ? Imediat să... scuzați stimată doamnă, dar soțul dumneavoastră este... cum? Nu v-a spus nimic ? Foarte suspect ? Nici la prînz nu a venit acasă ? — contrar obiceiurilor sale nu e acasă ?"

Toți se uită unii la alții, vădit afectați. Și acum explică din nou toți deodată, de ce funcționează fermoarul — speranța vieții lor — de ce trebuie să funcționeze. Dar nu o știu, nimeni nu știe.

Unde este inventatorul fermoarului ?

Inventatorul fermoarului a transformat cecul în bani lichizi. Inventatorul fermoarului și-a luat tălpășița cu o suplă și grațioasă „girl", spre Paris.

Așa scrie în cărți, așa este în filme.

Sam are un portmoneu plin de dolari ; fata are o inimă (și restul) din celuloid. Acum navighează peste ocean și curînd ajung la Paris. Între timp, dincolo apar primele genți cu fermoar, creînd senzație. Toată lumea vrea cîte un fermoar : săculețul pentru tabac și poșetele doamnelor, micile geamantane și portofelele ministeriale — și e păcat că nu se pot pune fermoare la toate rochiile de damă... și concurența de breaslă privește cu ochii umezi micul însemn presat în metal, care indică cît de bine este protejată această mică drăcovenie... „Never mind !".*) Trebuie să așteptăm următoarea șansă. Asta s-a pierdut.

Și nimeni nu știe cum „se face" fermoarul. Nimeni nu-și poate explica, de ce, de ce funcționează fermoarul. Nimeni nu știe.

Fabricanții îl pot produce, dar de fapt, ei nu știu prea exact, ce anume fabrică. Eu nu o știu. Tu nu o știi. Noi toți. nu știm.

Și singurul om care știe, stă, în timp ce tu citești toate acestea, la Paris, pe bulevardul Italienilor colț cu Rue Helder, și vinde ziare.

Nu mai are nici un sfanț, bietul Sam e lefter. Fata de celuloid a fugit pe lîngă el, cu un alt Sam, pe care-l cheamă George. În portofelul său fluieră vîntul, dolarii au zburat. Și ceea ce a rămas este un sărman bătrîn, care noaptea, în cămăruța înghesuită din bulevardul Sevastopol pe care o împarte cu alți opt inși — ajutoare la piață — doar o singură, dulce, mică satisfacție în suflet.

El știe, de ce funcționează acel fermoar, aparent atît de simplu și cuceritor de lumi. El știe, și nu o spune nimănui.

Traducere de Miorița Câmpean

*) Nu-i nimic ! (lb. engleză).

ULTIMELE SALVE

Kamikaze — ultima soluție?

În anul 1945 Paștele au căzut în ziua de 1 aprilie. Și de bună seamă că aceste sărbători de primăvară ar fi trecut la fel ca alte sute și sute de pînă atunci dacă în ziua aceea de Paște nu s-ar fi petrecut un fapt deosebit: în această zi, la Okinawa, principala insulă din Ryukyu, lungă de aproximativ 100 kilometri și lată de vreo 30 kilometr, au debarcat trupele americane. Cu această ocazie aici s-a desfășurat una dintre cele mai sîngeroase bătălii din Pacific. Este vorba despre „Operațiunea Ghețarul", care reprezenta ultima etapă a lungului drum al generalului Mac Arthur dinaintea invadării Japoniei.

La această bătălie a luat parte o imensă armată americană: peste 300 vase de luptă, în principal portavioane, aproape 1 200 vase de sprijin, 548 000 oameni dintre care 182 000 erau membri ai unităților de asalt.

Japonia știa că o înfrîngere în această bătălie ar însemna sfîrșitul ei definitiv, de aceea era hotărîtă să se apere cu orice preț. Mijloacele japonezilor erau însă limitate. Practic, Japonia nu avea o flotă militară în adevăratul înțeles al cuvîntului, ea deținea însă superioritatea în aer și în privința materialului de luptă. În plus, 100 000 japonezi erau gata să urce în carlingele avioanelor lor sinucigașe. Într-un timp scurt, japonezii au transformat insula calcaroasă Okinawa într-un imens cîmp de mine și tuneluri subterane.

Japonezii contau pe faptul că aveau la îndemînă o forță de neînvins — **jamato damashi** — spiritul de sacrificiu al Japoniei medievale, izvorîtă din **bushida** — codul samurailor. Să devină erou, iată visul fiecărui luptător japonez, iar moartea reprezenta singurul drum pentru a ajunge la acest titlu și pentru a ajunge în templul Jasukuni, unde se odihnesc pe veci cei care și-au dat viața pentru patrie.

În felul acesta lupta pentru Okinawa a devenit pentru Japonia o luptă de kamikaze, a piloților sinucigași de pe avioanele japoneze de vînătoare-bombardament.

Kamikaze este o metaodă a luptei disperate pe care japonezii au folosit-o de multe ori în Filipine. La Okinawa, ei au folosit-o însă în mod sistematic. Pentru piloții sinucigași erau construite aparate speciale **dumu baku**, un soi de planoare de lemn pentru un singur om care putea lua încărcătură explozivă la bord. În timpul luptei ele atacau în valuri succesive pozițiile inamicului. În luptele pentru Okinawa kamikaze au reușit să scufunde 30 nave americane și să avarieze alte 100. Aceasta însă pînă în momentul cînd americanii au găsit antidotul: atacarea și distrugerea lor cît timp se aflau în aer, în plin zbor.

Lupte crîncene s-au dat și pe uscat. Zelul americanilor era pe măsura ardorii japonezilor. Într-o culegere de interviuri apărută nu demult în Statele Unite sub titlul „Un război just", unul dintre veterani își amintește: „Aveam ordin să nu ucidem prizonierii. Ura era însă fără limite". Un alt intervievat își amintește că în multe locuri de pe țărmurile Pacificului de Sud erau lozinci mari cu textul: „Ucideți-i pe japonezi! Ucideți cît mai mulți japonezi!"

Luptele pentru Okinawa a durat trei luni, au fost de o cruzime rară, iar din partea japoneză de-a dreptul fanatică.

În decembrie 1941 cînd s-a declanșat atacul de la Pearl Harbor prima reacție a fost una din totală surprindere. Piticul — a se citi Japonia — a îndrăznit să-i ardă o palmă uriașului, Statelor Unite adică. Și încă la el acasă, pe teren propriu, cum s-ar spune astăzi în termeni fotbalistici. Japonezii erau pur și simplu în delir. Faptul că guvernul lor a avut un asemenea curaj i-a umplut pe toți fiii țării de la soare-răsare de o mîndrie fără margini. Dar și de obligații.

În schimb, americanii de rînd nu au înțeles prea mare lucru, mai ales că tot ce știau ei

PACIFIC 1945

Portavion american lovit de un kamikaze

Soldat japonez spînzurat de țeava unui tun american

Uciderea unui prizonier american

despre japonezi pînă la data aceea era faptul că japonezii aveau la dispoziție arme proaste provenite tot de la americani și că au ochii oblici din care cauză ochesc de mama-focului și lovesc pe măsură.

Pearl Habour sau unde dai și unde crapă

Surprinderea s-a preschimbat repede în teamă. Întregul țărm de apus al Statelor Unite tremura la gîndul unei eventuale debarcări japoneze. Din această cauză a început o adevărată prigoană împotriva japonezilor din Statele Unite, care ar fi putut deveni unelte în mîna serviciilor secrete ale majestății sale Hirohito. Lupta împotriva japonezilor nu a fost cu nimic mai puțin dură în Hawaii decît în California. Americanii nu au ținut seama de faptul că o bună parte dintre japonezii lor s-au integrat deplin în societate. Ei trebuiau prigoniți pentru că reprezentau un pericol potențial pentru California. Drept urmare, funcționarii au fost puși pe liber, doctorilor și avocaților li s-a ridicat dreptul de a profesa, pescarilor le-au fost confiscate bărcile, lăptarilor americani li s-a interzis să vîndă lapte japonezilor. Pe ușa de la intrarea într-un restaurant a fost atîrnat anunțul: „Accesul japonezilor și șobolanilor interzis!"

Politica statului California a fost urmată de alte state: Nevada, Idaho, Arkansas, iar în anul 1942 președintele Roosevelt a hotărît deportarea japonezilor și internarea lor în lagăre de concentrare. În numai 48 de ore japonezii trebuia să părăsească locuințele și proprietățile. Dar, în pofida tuturor acestor măsuri, japonezii cîntau în fața baracilor în care fuseseră înghesuiți, de regulă duminică după-amiaza, „America e frumoasă..."

Unii dintre americanii de origine japoneză mobilizați în Europa s-au luptat ca adevărați americani acoperindu-se de glorie. Mulți dintre ei au devenit eroi.

Pe de altă parte, Japonia era terorizată de teama față de spionii americani, mai ales după ce avionul colonelului Doolitle și-a permis, pentru prima dată în aprilie 1942, să rămînă „30 secunde deasupra orașului Tokyo", după cum spune și titlul filmului inspirat din această întîmplare.

Comportarea armatei japoneze a fost de o cruzime rară. După debarcarea în Singapore și cucerirea fostei fortărețe britanice, generalul Jamashita și statul său major au călcat pe un covor alcătuit din prizonieri englezi și australieni culcați la pămînt unul lîngă altul. Colonelul Tsudji, autorul publicațiilor destinate trupelor aflate pe front, scrie: „Dacă vă întîlniți cu dușmanul spuneți-vă că ați întîlnit pe asasinul propriului tată și că trebuie să vă răzbunați. Și răzbunați-vă!"

Răzbunarea învingătorilor japonezi (temporari) a fost pe măsura fanatismului japonez. O parte a armatei americane epuizate de luptă a fost ținută fără hrană timp de o săptămînă într-o navă japoneză care se îndrepta spre Manila. Peste 70 000 prizonieri americani și filipinezi au fost obligați să parcurgă pe jos, flămînzi și dezbrăcați, peste 1000 kilometri pînă la lagărul de concentrare. Bolnavii sau răniții erau uciși cu lovituri de sabie sau îngropați de vii. Numai 7 000 dintre ei au supraviețuit infernalului marș. În jungla din apropierea rîului Kwai din Birmania au pierit răpuși de foame și sete 15 000 de europeni și 70 000 asiatici din cei care lucrau la construirea podului și a căii ferate, pe care le-a făcut celebre filmul „Podul de pe rîul Kwai".

Pe mulți dintre prizonieri au fost făcute experiențe. Cel mai adesea le erau inoculați microbi de holeră, tifos, sifilis, ciumă etc., pentru a se putea apoi urmări evoluția bolii. Alții au fost înghețați, înfometați. Unora dintre prizonieri le-a fost transfuzat sînge de cal. Experiențe deosebite au fost făcute în domeniul războiului bacteriologic al cărui inițiator a fost chirurgul Ishi și pe care îl considerau mai eficient decît războiul clasic.

Dar, pentru a defini cît mai exact situația din zona Pacificului în timpul celui de-al doilea război mondial, vom reproduce cuvintele unuia dintre eroii lui John Conrad: „A fost cumplit, dar și noi am fost cumpliți. În regiunea aceea Pămîntul nu avea caracter uman..."

Nicolae Nicoară

Cargouri folosite de trupele aliate la debarcarea în Normandia

PE LOC REPAUS!

Amintiri din cel de-al doilea război mondial

GENERALUL DWIGHT D. EISENHOWER

E foarte bine pentru oricine să evite superstițiile, bîrfelile, zvonurile și eventualele semne rele. Dacă aș fi luat drept cobe ceea ce m-a întîmpinat la sosirea mea la Londra în ziua de 16 ianuarie 1944, ar fi trebuit s-o rup la fugă înapoi. Era o ceață cum nu mai întîlnisem niciodată. Farurile automobilului nostru nu izbuteau să străpungă perdeaua aceea grea, gălbuie, așa că vreo doi-trei soldați care cunoșteau zona mergeau pe jos înaintea mașinii, arătîndu-ne drumul spre hotel. A doua zi, întregul corp de aghiotanți a încercat să mă conducă la biroul unde urma să lucrez. A fost o experiență extraordinară. După ce am ajuns la adresa indicată, doi militari s-au pierdut pe micul spațiu dintre automobil și intrarea clădirii. Am fost avertizați că aproape de ușă se află gropile rămase în urma unor lucrări: ni s-a spus să băgăm de seamă să nu cadă cineva în ele. Am strigat atunci că rămînem toți locului pînă cînd își croiește cineva drum către ușă. Așa s-a și întîmplat, și o ușoară licărire din interiorul clădirii ne-a călăuzit către localul din Grosvenor Square nr. 20.

Un semn cu adevărat bun și favorabil era prezența generalului Walter Bedell Smith care urma să-mi fie aghiotant principal în cursul perioadei — foarte aglomerate și încărcate — de pregătire a debarcării în Europa, cunoscută sub numele de Operația OVERLORD. Intrasem în comunicare cu generalul George Patton și-l invitasem să ni se alăture, spunîndu-i însă că dacă o face, o să trebuiască să schimbe rolurile cu generalul Omar Bradley: acesta urma să comande un grup de armate, Patton una singură. N-a șovăit nici o clipă, așa că m-am bucurat să-l pot avea drept colaborator; la urma urmei, eram prieteni de 25 de ani. Și sosise un moment în care aveam cu toții nevoie de toți prietenii pe care-i puteam strînge în jurul nostru.

Lui George Patton îi plăcea grozav să șocheze. Tot ce-i trăsnea prin cap îi și ieșea pe gură. Curînd după sosirea în Anglia a participat la o întîlnire pe care a considerat-o neoficială. Acolo a făcut o declarație, în sensul că după război Anglia și cu America vor trebui să conducă lumea și celelalte națiuni vor trebui să se supună. Întrucît era de față și un ziarist, povestea a generat titluri de o șchioapă în ziare. S-a stîrnit o furtună de proteste și ministrul de război, generalul Marshall, mi-a telegrafiat că trebuie să iau singur o decizie în această privință. M-am hotărît să nu-l dezavuez pe Patton, dar să-l las să fiarbă o săptămînă sau chiar mai mult în zeama lui, ca să înceapă și el să înțeleagă că nu poate în același timp să facă declarații sforăitoare și pe de altă parte să fie un comandant de frunte în cadrul unei mari organizații a aliaților. Știam eu că George o să sufere rău pentru că, dacă exista un lucru pe care-l dorea cu ardoare, acela era, desigur, să-și aducă obolul la război. Deci, după scurgerea unui răstimp oarecare, l-am chemat la mine și i-am spus că m-am hotărît să-l mențin în funcție, dar că trebuie să învețe să-și țină gura în probleme politice.

Patton era omul care cădea ușor dintr-o extremă în alta pe plan emotiv. Ori rîdea și clocotea de entuziasm, ori cădea pradă remușcărilor și deznădejdii. Cînd mi-a auzit verdictul, au început să-i șiroiască lacrimile pe față. Mi-a făgăduit că va deveni un model de discreție și, într-un gest aproape copilăresc de pocăință, și-a pus capul pe umărul meu. Din această pricină i-a căzut casca din cap — o cască lucioasă de care nu se despărțea niciodată — uneori mă gîndeam că poate o poartă și în pat. Cînd s-a rostogolit pînă în capătul celălalt al camerei, m-am rugat la Dumnezeu să nu intre cineva tocmai atunci în birou și să surprindă această situație ridicolă.

Fără să se arate deloc stînjenit, George Patton și-a cules de pe jos casca, și-a potrivit-o pe cap, mi-a dat salutul ostășesc și m-a întrebat ca un subaltern oarecare:

— Domnule general, îmi permiteți să mă întorc la cazarmă?

— Da, dar numai după ce iei masa cu mine, i-am răspuns. (...)

*

Cu toții ni-l amintim pe Winston Churchill ca un om care inspira încredere, din cap pînă-n picioare. Nu încape îndoială că prezența lui în Marea Britanie, o prezență spirituală — nu numai umor, ci și inteligență — constituie în mare măsură motivul pentru care insulele britanice mai supraviețuiesc și astăzi și că istoria lor de o distincție fenomenală a dăinuit pînă în zilele noastre. Dar la urma urmei și Winston era doar un om ca toți oamenii și au existat

În spatele dunei: Europa. Trupele de asalt ale aliaţilor ajung pe plajele Normandiei în ziua Z ● Noroiul — aliatul Axei

şi momente în care nici unul din noi nu putea fi chiar aşa sigur de izbîndă.

Cînd am revenit la Londra în ianuarie 1942, ne-am obişnuit ca primul ministru britanic şi cu mine să ne întîlnim cel puţin de două ori pe săptămînă. Tipicul era să luăm prînzul împreună marţea, iar vinerea să luăm cina cu şefii de stat major şi alte persoane oficiale. Din cînd în cînd această cină se transforma într-un week-end petrecut la reşedinţa de la ţară a primului ministru, la Chequers.

La asemenea întîlniri era greu să scăpăm de tensiune şi de nelinişte. Dincolo de Canalul Minecii, naziştii petrecuseră patru ani buni fortificînd plajele şi porturile. Aceste întărituri erau sprijinite de rezerve mobile ce puteau fi deplasate fulgerător în orice punct pe care urma să-l atacăm noi, concentrînd mase de blindate şi infanterie, împotriva numărului relativ mic de ostaşi pe care-l puteam debarca sau paraşuta noi. Pe de altă parte, liniile noastre de sprijin urmau să sufere întreruperi fatale de pe urma furtunilor, atacurilor submarine şi, după cum începuseră zvonurile, şi de pe urma tirului noilor proiectile, a căror bătaie şi viteză avea să schimbe caracterul războiului. Pentru genul de atac de care ne pregăteam, nu exista nici un precedent în istorie, din care să ne inspirăm. Operaţia OVERLORD reprezenta o expediţie militară unică şi un risc nemaipomenit.

■

Pe la începutul primăverii lui 1944, primul ministru britanic nu-şi făcea iluzii prea mari în privinţa valorii ei. Sentimentul lui era că ar fi fost mult mai bine să aşteptăm cîteva semne mai importante ale prăbuşirii Germaniei. Cînd eram între patru ochi, îmi spunea:

— Cînd mă gîndesc la plajele Normandiei înţesate de floarea tineretului american şi britanic şi apoi, cu ochii minţii, zăresc valurile înroşindu-se de sîngele lor, încep să am îndoieli... Am îndoieli chiar foarte mari.

În public însă, nu-şi dezvăluia niciodată pesimismul.

Bradley şi cu mine eram convinşi că n-o să suferim pierderi neobişnuit de mari. Dimpotrivă, încrederea noastră creştea în salturi. Raidurile bombardierelor distrugeau liniile de comunicaţie ale nemţilor, le tăiau aprovizionarea cu carburanţi, le distrugeau şi echipamentul militar, şi capacitatea de producţie. Între timp ruşii spărgeau frontul de răsărit în diverse puncte, aşa că Hitler nu mai avea nici o posibilitate de a-şi întări frontul de Vest.

Optimismul nostru începu să iradieze. Winston Churchill îmi spuse:

— Generale, e bine să fie optimişti comandanţii, pentru că altfel n-ar mai cîştiga niciodată o bătălie. Vreau să te asigur că dacă pînă la căderea zăpezii veţi izbuti să vă transferaţi cele peste 30 de divizii pe care le aveţi acum în Anglia pe coasta normandă, fără pierderi prea mari şi totodată să ţineţi în mîinile voastre portul Cherbourg, voi fi primul care să susţină că e vorba de o campanie militară colosală, minunat condusă. Şi mai adăugă: iar dacă pînă la Crăciun izbutiţi să eliberaţi dragul nostru Paris, care să-şi reia locul obişnuit ca centru al culturii şi frumuseţii vest-europene, atunci voi proclama operaţia OVERLORD drept cea mai grandios concepută şi cea mai bine condusă campanie din istoria artei militare.

I-am răspuns:

— Domnule prim-ministru, pînă la Crăciun nădăjduim să ne aflăm la graniţele Germaniei şi să-i forţăm liniile de apărare. Cînd se va întîmpla acest lucru, dacă lui Hitler i-a mai rămas măcar un dram de minte în cap, o să capituleze fără condiţii pentru a evita distrugerea totală a Germaniei. Apoi am adăugat zîmbind: Am făcut pariu pe cinci lire cu generalul Montgomery că pînă la sfîrşitul anului 1944 vom încheia războiul din Europa. N-am nici un motiv să doresc să pierd prinsoarea.

Gura primului ministru s-a arcuit într-un zîmbet splendid:

— Să-ţi fie gura aurită, scumpe domnule general.

În cele din urmă, am ţinut împreună două consfătuiri de maximă importanţă pentru a trece în revistă şansele operaţiei OVERLORD. La una din ele erau adunate atîtea grade mari cît s-ar fi întrunit la un instructaj operaţional. Mai mult decît atît, erau de faţă regele Angliei, primul ministru, mai mulţi membri ai cabinetului de război, toţi şefii de stat major britanici şi toţi comandanţii cu rang înalt în operaţia plănuită.

Întrunirea a devenit memorabilă datorită unei declaraţii făcute de primul ministru. După încheierea prezentărilor, a spus:

— Încep să-mi încordez toate puterile pentru succesul acestei acţiuni.

Plutea în aer aroma victoriei.

Încă înainte de instalarea mea la Londra, britanicii îmi oferiseră o caldă ospitalitate. În primăvara anului 1942, generalul Mark Clark şi alţi militari mă însoţiseră într-o călătorie de inspecţie în Anglia şi într-o duminică după amiază ni s-a oferit prilejul de a vizita castelul Windsor. Gazdă ne era administratorul castelului, lordul Wigram. El ne-a spus că familia regală e la curent cu vizita noastră şi pentru a evita orice moment stînjenitor va rămîne în cursul după-amiezii în apartamentul ei. Aşadar, ne putea arăta slobod toate punctele de atracţie ale castelului, inclusiv cele în care în mod normal umbla şi familia regală în zilele frumoase.

Peste cîteva săptămîni am avut onoarea să fiu prezentat regelui George VI. Cînd am pomenit că puţin mai înainte am vizitat castelul a rîs şi mi-a spus că are o poveste pentru mine:

Întîmplarea făcuse să-i iasă din minte promisiunea faţă de lordul Wigram că în timpul vizitei noastre familia regală va rămîne în apartamentul ei. Fusese o zi însorită, aşa că toată familia hotărîse să-şi ia ceaiul în grădină. Pe cînd şedeau la masă, întorcînd capul spre vîrful colinei, au văzut, exact un pic deasupra coamei dealului, capetele a patru bărbaţi: unul foarte înalt (acesta trebuie să fi fost generalul Clark) şi unul pe care l-au recunoscut a fi Lordul Wigram. Abia atunci şi-a amintit regele de făgăduiala făcută. Dacă lordul zărea familia regală, avea să pună capăt turului pe care-l plănuise şi deci noi pierdeam lucruri pe care ar fi dorit să ni le arate. Drept care regele a strigat:

— Vai ce îngrozitor! Nu trebuie să ne vadă în nici un caz.

Problema era ce să facă.

Primul lucru pe care l-au făcut a fost să se arunce în patru labe. În felul acesta cei care urcau dealul nu-i puteau vedea. Curtea era înconjurată de un zid de piatră; ţinîndu-se cît mai aplecaţi, puteau rămîne ascunşi pînă ajungeau la zid şi sub adăpostul lui puteau intra la loc în castel. Drept care familia regală britanică s-a tîrît în patru labe pînă la zid şi de acolo spre uşa castelului, dispărînd înăuntru.

Cînd mi-a spus regele povestea asta, a rîs grozav şi bineînţeles că n-am putut decît să-l ţin isonul. I-am răspuns:

— Majestate, dacă ar auzi toţi americanii povestea pe care mi-aţi spus-o şi exact aşa cum aţi spus-o, vă asigur că v-aţi alege uşor primar la Chicago; Nici un candidat n-ar avea şanse în faţa Majestăţii Voastre. (...)

La sfîrşitul războiului, regele m-a poftit la Palatul Buckingham pe la ora ceaiului, menţionînd că ar dori să schimbe cîteva cuvinte cu mine între patru ochi, în biroul lui, înainte de a ne aşeza în salonaş împreună cu regina.

Pînă la urmă s-a dovedit că scopul acelor cîteva momente de singurătate era înmînarea uneia din cele mai preţuite decoraţii englezeşti, Ordinul Meritului. Dacă-mi amintesc bine, numai o duzină de militari şi o duzină de civili pot avea această decoraţie în acelaşi timp. După ce mi-a înmînat-o, regele mi-a strecurat şi o scrisoare sigilată, rugîndu-mă să n-o deschid înainte de a fi părăsit palatul. Cînd am avut îngăduinţa s-o fac, spre uimirea şi bucuria mea, am constatat că mi-o scrisese de mînă, cu caligrafia lui deosebită. Exprima recunoştinţa sa personală şi a poporului său pentru serviciile pe care le-am adus în timpul războiului. Am păstrat-o ca pe unul din cele mai preţioase semne de gratitudine acordate de vreun stat străin.

*

Rangul meu de comandant mi-a oferit privilegiul de a cunoaşte regi, regine, preşedinţi, ambasadori, precum şi un individ rotofei numit George Allen. Poate că nu ne-am fi întîlnit niciodată dacă domnul Allen nu ar fi avut un ciudat dar de prooroc.

Fusese numit Preşedinte al Comitetului pentru prizonierii de război al Societăţii americane de Cruce Roşie. Cu cîteva zile înainte de a ajunge la Londra, fusese trimis de preşedintele Roosevelt într-o călătorie de inspecţie în Marea Britanie. La Londra, ambasadorul american Winant a dat un dineu în onoarea lui. Ceilalţi invitaţi americani erau însetaţi de noutăţi şi mureau de nerăbdare să afle ultimele bîrfe din capitala Statelor Unite. Bun şi nedesminţit povestitor, George Allen le-a oferit porţii copioase şi dintr-un fel şi din celălalt, pînă cînd cineva l-a întrebat:

— Şi ce generali americani urmează să se afirme de partea asta a gîrlei?

George Allen, care n-avea nici o legătură cu armata, a ezitat un moment. Apoi l-a venit o inspiraţie: soţia lui şi soţia mea se împrieteniseră la Washington în 1935, deşi noi nu ne cunoscusem personal. Şi-a amintit deodată o relatare dintr-un ziar despre manevrele din 1941 în statul Louisiana, că un colonel Eisenhower a fost înaintat la rangul de general de brigadă. Sub impulsul momentului a scos la dineu această perlă:

— Nu-l scăpaţi din ochi pe Eisenhower.

După care, pentru a-şi demonstra competenţa şi cunoştinţele, a început să vorbească mai pe larg despre personalitatea mea.

A doua zi dimineaţă, unul dintre oaspeţi, l-a telefonat lui George şi l-a întrebat:

— De ce nu ne-ai spus? De ce ai fost atît de discret?

Allen a mormăit somnoros:

— Ce să vă spun?

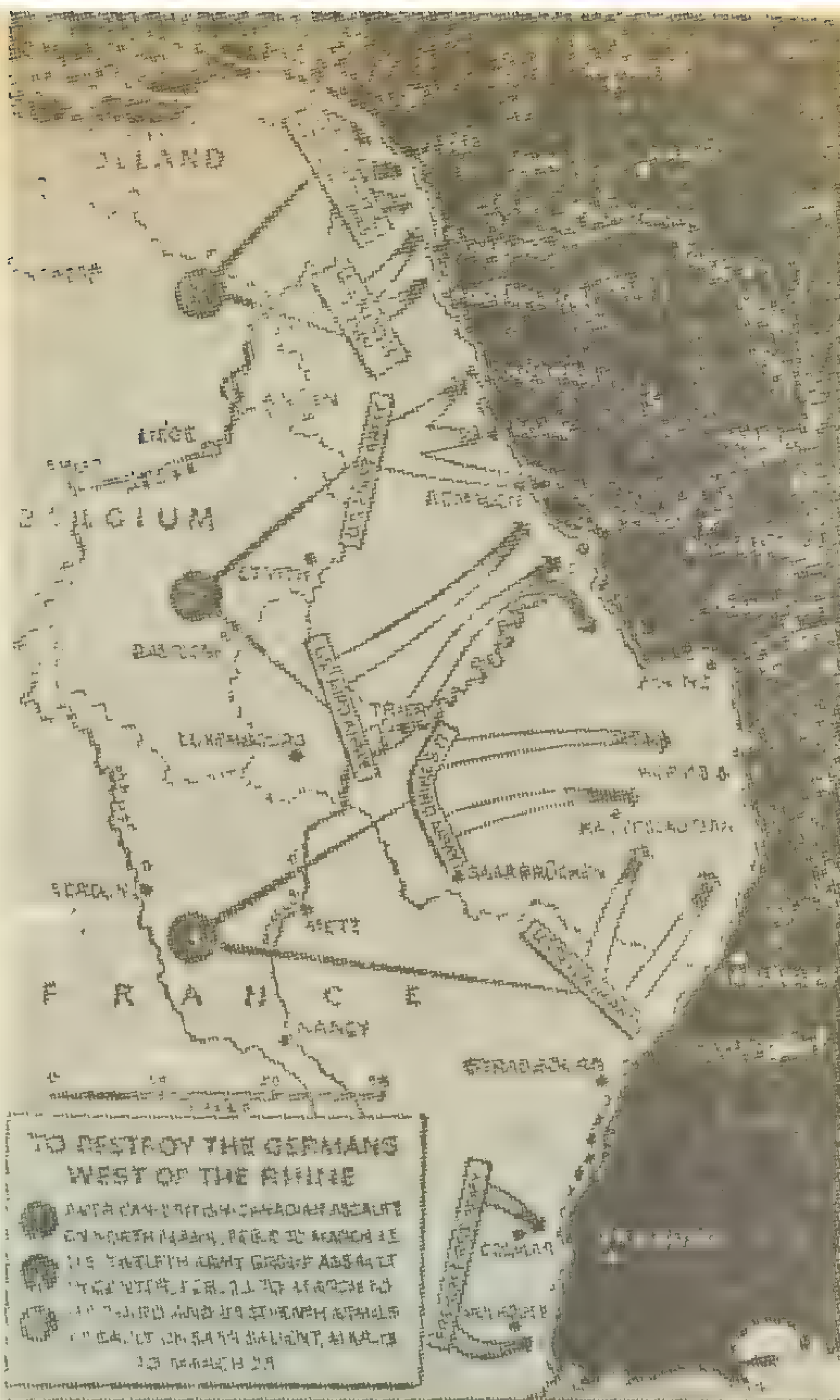
— Că Eisenhower vine în Anglia să preia comanda trupelor.

George s-a trezit deodată de-a binelea:

— Păi, aş fi fost criticat aspru dacă aş fi dezvăluit taina înainte de sosirea generalului.

George nu mai vedea acum decît o singură cale de a-şi salva reputaţia în cercurile oficiale

Soldați americani în acțiune pe fronturile din Franța (stînga) • Distrugerea forțelor germane la vest de Rin (mijloc) • Catedrala din Köln se înalță printre ruine (dreapta)

londoneze. Un vechi prieten de-al lui, comandorul Harry Butcher, lucra la cartierul general, așa că Allen i-a telefonat și i-a spus povestea :

— Ascultă Butch ! Trebuie neapărat să fiu văzut în preajma generalului Eisenhower, altfel oamenii o să-mi spună că sînt mincinos — ceea ce și sînt de fapt.

Butcher l-a invitat la cartierul general. Mi-a spus că i-a venit un prieten de la Washington a cărui soție o cunoaște pe soția mea și că poate doresc să trimit prin ea vreun mesaj acasă. A mai adăugat pe tonul cel mai calm că prietenul lui are o mică încurcătură, din care aș putea eventual să-l scot.

Am acceptat să-l primesc pe acest prieten și am întîmpinat un bărbat de tonaj considerabil, cu ochi scînteietori. Mi-a spus toată povestea, după care s-a rugat de mine :

— Domnule general, mă las la mila dumneavoastră. Dacă aș putea măcar să fiu văzut ieșind din biroul dumneavoastră, împreună cu dumneavoastră sau dacă s-ar putea transmite prin presă două rînduri cum că George Allen l-a vizitat pe noul comandant american, chestia ar fi rezolvată.

Îmi venea să rîd de jena evidentă a domnului Allen și de grija lui deosebită de a evita faima de născocitor.

— Uite ce facem, domnule Allen : Îl punem pe Butcher să ne aranjeze un prînz la Hotelul Claridge, la care dumneavoastră o să stați în dreapta mea și la masă o să mai fie cîțiva militari.

Recunoștința lui a fost copleșitoare. Butcher a aranjat prînzul care a decurs admirabil. A fost una din puținele ocazii în care am luat masa în public, în cursul războiului.

După aceea m-am împrietenit cu George. Din cînd în cînd mai jucam bridge cu el. Într-o seară am pornit cu un singur pachet de cărți — am uitat de ce, dar era greu să țin două pachete la sediu — și după prima mînă, George a strigat :

— Stai o clipă, văd că am jokerul, dar mai îmi trebuie o carte.

— Nu, nu. Ăla e 6 de treflă. Cartea veritabilă am pierdut-o și trebuie să ții seamă de simbolul din colț.

George a lăsat dona din mînă și mi-a zis :

— Dacă ție, comandantului suprem al acestei armate, care are misiunea de a-l nimici pe Hitler, nu-ți dă mîna să ai măcar un set complet de cărți, atunci am mari îndoieli că dispui de alte articole mult mai necesare și că ai gata pregătite toate cîte-ți trebuie pentru operațiunile de război.

— Uite ce e, George, i-am răspuns. Cu naziștii nu jucăm bridge. (...)

•

După debarcările succesive din dimineața de 6 iunie, luptele erau foarte aspre și s-au menținut intensitatea săptămîni întregi, pînă cînd generalul Bradley a declanșat un atac masiv, a capturat localitatea Saint-Lô și cam prin august a străpuns flancul stîng al forțelor de apărare. O vreme frontul era în permanentă mișcare, aproape fluid, și cu toate că aveam îndatoriri permanente și dificile la cartierul general, izbuteam să fac vizite destul de regulate la unitățile noastre înaintate.

Unul dintre cei mai vechi prieteni ai mei, generalul Wade H. Haislip, comanda corpul XV de Armată și m-am hotărît să-i fac o vizită. Ajungînd pe la prînz la cartierul său general, mi-a ieșit în întîmpinare într-un jeep și m-a salutat aproape morocănos :

— Domnule general, cred că ar trebui să faceți stînga împrejur și să vă întoarceți de unde ați venit. Artileria nazistă trage asupra flancului nostru și avem impresia că se pregătește un contraatac care ar putea cuceri zona.

— Foarte bine, Ham (așa-i era porecla). Țin mult să-i văd și eu la atac. Nu mă îndoiesc că o să le faceți față cum trebuie. Mai mult decît atît, nu te văd deloc luîndu-ți picioarele la spinare.

— Bineînțeles că o să le facem față ! Dar nu vreau să fie ucis cumva comandantul nostru suprem în zona mea de operațiuni !, mi-a răspuns.

Eram sigur că pozițiile lor nu pot fi invadate atît de repede de inamic, așa că i-am spus că rămîn cel puțin pînă la masa de prînz. Prînzul acela a fost o adevărată comedie : l-au servit în pas alergător. Haislip a comandat supa pentru mine, fără să-i mai aștepte pe ceilalți să se așeze pînă să termin eu primul fel, il și adusese pe al doilea pe masă. Doar așa, ca să-l mai necăjesc nițel, i-am spus :

— Uite ce e, Ham, azi n-am apucat să-mi iau micul dejun, așa că măcar un prînz ca lumea trebuie să mănînc. Te rog să nu mă grăbești.

A consimțit să-mi acorde 30 de minute pentru masă. În al 31-lea minut m-a luat în jeep, spunînd că vrea să-mi arate ceva interesant. După cîteva minute de mers i-am spus :

— OK, Ham, nu sînt chiar atît de prost ca să nu-mi dau seama că e exact drumul pe care am venit. Ce vroiai să-mi arăți ?

— Cel mai scurt drum de scăpare din zona asta !

•

După eliberarea Parisului, cînd reveneau ofițerii de pe front la cartierul meu general, am încercat să-i tratez cu mai multă ospitalitate ! Bradley a venit la sediul meu de iarnă de la Versailles și am vrut să-i ofer un prînz excepțional. Cu o zi înainte, tocmai primisem o baniță de stridii, încă în scoicile lor. I-am spus ofițerului de la popotă :

— Azi dăm un prînz în onoarea generalului Bradley. Îi servim stridii crude, supă de stridii și, ca antreu, stridii la grătar.

Cînd ne-am așezat la masă, zîmbeam de încîntare la gîndul plăcerii pe care i-o voi face. Cînd au fost aduse frumusețile acelea în scoicile lor pe jumătate desfăcute, Brad a ridicat ochii către mine și mi-a spus pe tonul cel mai inofensiv cu putință :

— În viața mea nu m-am putut atinge de stridii.

Înnebunit, am trimis după șeful popotei, i-am șoptit ceva și am mîncat cu multă jenă stridiile mele crude în timp ce băieții s-au străduit să-i încropească o mîncare mai acceptabilă.

•

Bineînțeles că războiul n-a constat numai în partide de bridge și dineuri cu stridii. Încă de la începutul operației OVERLORD știam că vom cîștiga războiul — am știut-o nu atîta prin date statistice, cît prin conștiința și încrederea noastră. Și totuși, chiar și cînd situația naziștilor era deznădăjduită, mai erau încă în stare să aducă o explozie sau o lovitură mortală. Bătălia de la Bulge a coincis cu înaintarea mea la gradul de general cu cinci stele. A fost un episod periculos, dar la Bastogne, cel mai lăudat (dar poate nu și cel mai critic) din toate momentele noastre de rezistență la atacul german, mii de parașutiști încercuiți au rezistat, distrugînd planurile și programarea calendaristică a naziștilor. Pe o scară ceva mai mică, episodul de la Bastogne s-a repetat în zeci de alte locuri, în diverse cătune și la tot felul de podețe, unde cîte o mînă de oameni au reținut ceasuri întregi o coloană nazistă.

La 22 decembrie 1944, am lansat contraatacul nostru spre sud și în ordinul meu de zi am scris :

„Inamicul face ultimul său efort suprem. Luptă sălbatic pentru a recuceri tot ceea ce ați cucerit voi și recurge la orice ticăloșie sau șarlatanie pentru a vă păcăli și a vă ucide... Dar în fața bravurii și curajului vostru bine dovedite, nu va putea decît să eșueze cu desăvîrșire".

Și într-adevăr, inamicul a eșuat. Dar exprimîndu-mă astfel, nu fac decît să minimalizez în mod tragic ceea ce s-a întîmplat. Erau vremuri cînd strategia grandioasă a înaltului comandament trebuia tradusă în simplul curaj al purtării războiului de către soldați. Ai noștri au răspuns cu bravură chemărilor și solicitărilor. Împreună cu amenințarea constantă a morții iminente, ei au biruit toate dificultățile pe care le puteau ridica în calea lor stihiile naturii — zăpada și gheața, ceața lipicioasă, ploaia rece — precum și toate chinurile marșurilor grele și ale gărzilor de noapte. Își lăsaseră nevestele și copiii sau își amînaseră nădejdea de a avea neveste și copii, și acum își țineau în frîu ispita de a-și odihni trupurile obosite, de a lupta cu prudență, de a-și căuta ascunzători și adăposturi.

În lumina cronicii realizărilor lor pe cîmpul de luptă, nu pot decît să manifest scepticism față de cei care astăzi îi critică pe tinerii noștri de atunci și deplîng așa-zisa trădare de către aceștia a etaloanelor americane tradiționale. Multe lucruri spuse astăzi, la mai bine de 20 de ani de la război, mă tulbură pentru că mi se par fără noimă și lipsite de recunoștință ; dar cred că întotdeauna ne putem bizui pe bunăvoința americanilor, pe dorința lor, chiar și a celor tineri, de a rezista cu măreție suferințelor, pentru binele țării lor.

La 7 mai 1945 s-au întrunit la cartierul meu general de la Rheims un grup de oameni istoviți. Sosise momentul. Se duseseră negocieri lungi și obositoare cu liderii germani, care tot dădeau înapoi și schimbau lucrurile, neffiind siguri cine vorbea în numele defunctului Hitler. Cînd a avut loc într-un tîrziu semnarea capitulării, oaspeții mei s-au culcat ca să doarmă 24 de ore. Eu am mai zăbovit pînă cînd am putut vorbi cu generalul Omar Bradley :

— Brad, am vești bune. Poți să răspîndești cuvîntul magic. Și apoi am transmis ordinul de zi epocal pentru Europa : Ai grijă ca focul să înceteze peste tot la miezul nopții de 8 spre 9.

•

De la duminica aceea a atacului de la Pearl Harbour (7 decembrie 1941) pînă la capitularea Germaniei, 41 de luni mai tîrziu, am fost tot timpul supus unor presiuni, pentru care mă pregătisem în decursul întregii mele cariere. Și totuși, amploarea solicitărilor, numărul și caracterul unic al presiunilor, s-au dovedit mai presus de așteptări, ca să nu folosesc cuvinte și mai puternice. Ca și atîția alți bărbați sau femei care fuseseră implicați fizic sau afectiv în război, istovirea mai degrabă decît exultarea a constituit prima mea reacție la victoria în Europa. Acum cînd scriu, după două decenii, zilele imediat următoare armistițiului îmi apar mult mai încețoșate în memorie decît oricare altă perioadă a celui de-al doilea război mondial. Era vorba și de eliberarea mea. Avînd o reacție aproape de prăbușire după poverile îndurate, acum mă bucuram că scăpasem de povara luării unor hotărîri care implicau viața și moartea atîtor ființe omenești.

În iunie 1945, Winston Churchill m-a invitat să vin de la cartierul general de la Frankfurt în Marea Britanie. Urma să fiu făcut cetățean de onoare al City-ului din Londra, la o ceremonie ținută în străvechea Casă a Breslelor. Era nevoie de un discurs pentru această oca-

zie solemnă, primul discurs oficial mai lung pe care-l ţineam în viaţa mea. Am trudit din greu la el, şi l-am repetat de nu ştiu cîte ori, pînă cînd am învăţat să-l rostesc fără a-l citi. Totuşi, pentru a-mi da mai multă încredere, mi-am scris pe o fişă cuvintele de început ale fiecărui paragraf.

În ziua ceremoniei, aghiotanţii mei au trebuit să se ducă mai devreme la Casa Breslelor. Eram tare emoţionat, aproape că mă sufocam şi m-am gîndit că poate n-ar fi rău să petrec o jumătate de oră în singurătate, plimbîndu-mă prin parc. M-am strecurat discret pe uşa din spate a hotelului Dorchester, dar cînd treceam strada, un şofer de taxi a scos capul pe fereastră şi a strigat :

— Uite-l pe Ike ! Ike al nostru !

A oprit maşina şi a scos o hîrtiuţă pe care i-am semnat-o. Apoi s-au dat jos şi pasagerii lui şi mi-au cerut şi ei autografe. În cîteva clipe — sau cel puţin aşa mi s-a părut — s-au strîns cîteva sute de oameni.

Era extrem de măgulitor, dar începea să fie cam complicat să mă extrag de acolo. Întrucît mulţimea continua să se adune, cineva din hotel a văzut încurcătura în care mă aflam şi a chemat un detaşament de poliţie. Aceasta s-a strecurat ca o pană prin mulţime, a ajuns pînă la mine şi m-a scos de acolo la timp, ca să mă întîlnesc cu adjunctul meu din operaţia OVERLORD, mareşalul aerului Arthur Tedder, cu care am pornit către graniţa vechiului City, inima Londrei. De acolo, într-o caleaşcă trasă de cai, am fost escortaţi prin mulţimea de pe trotuare, pînă la Casa Breslelor, clădire cu valoare istorică. Edificiul nu era impresionant pe dinafară, dar interiorul da. În faţa mea stătea lordul primar al Londrei în ţinută de ceremonie. Sala era înţesată de lume.

Sabia care urma să mi se confere nu era încă gata, aşa că mi s-a înmînat, simbolic, sabia Wellington — un fel de hanger oriental curbat, încrustat cu pietre preţioase. (Sabia adevărată, purtînd însemnele Ordinului Meritului şi alte inscripţii importante, constituie acum unul dintre obiectele de frunte ale colecţiei fiului meu John şi, sper, va fi transmisă din tată în fiu, atîta vreme cît vor fi descendenţi în linie bărbătească, în familia mea.) Auditoriul imens a păstrat o tăcere absolută, în timp ce vorbeam. Ceea ce încercam să exprim, parţial, era onoarea pe care o simţeam, amestecată cu tristeţe — tristeţea împărtăşită de orice om aclamat pentru merite cîştigate cu sîngele subordonaţilor săi şi cu jertfele rudelor şi prietenilor. Presa londoneză a salutat cu căldură alocuţiunea mea — şi chiar, într-un exces de apreciere prietenoasă, a publicat-o pe prima pagină a ziarelor, alături de celebrul discurs de la Gettysburg al preşedintelui Lincoln.

După prînzul luat peste drum, la Mansion House, Winston Churchill şi cu mine am ieşit pe balcon ca să răspundem la salutul mulţimii adunate în piaţă.

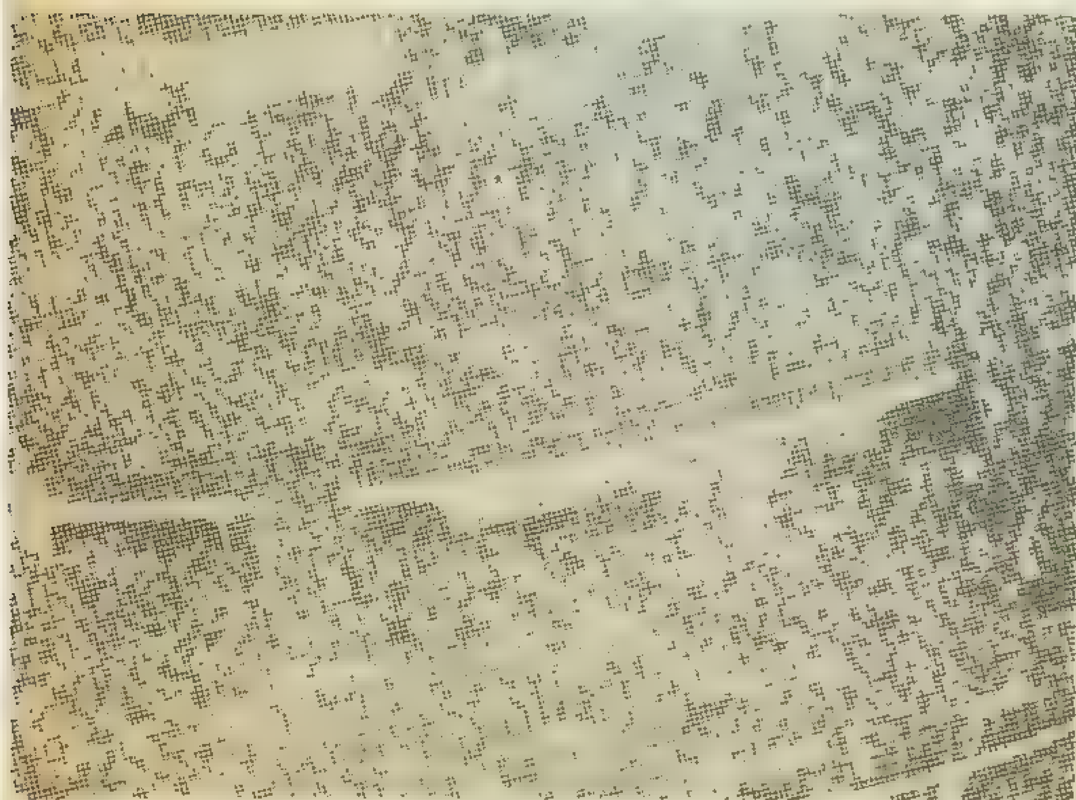
— Am la fel de multe drepturi să stau acolo jos şi să ţip alături cu voi !, am spus mulţimii. Acum sînt şi eu cetăţean al Londrei !

Cînd m-am întors la Frankfurt, atmosfera era cu adevărat prietenească. Pe feţele nemţilor citeai sincere urări de bunvenit. Oricare ar fi neînţelegerile postbelice, atunci nu era greu să vezi că populaţia se simte uşurată pentru că s-a terminat războiul şi a dispărut Hitler. Soldaţii americani s-au dovedit în general ambasadori ai prieteniei, feriţi de tara spiritului răzbunător, necruţător, sau a jafului.

Între Frankfurt şi orăşelul în care aveam locuinţa, străbăteam un sătuc în care treceam pe lîngă şcoală. La trecerea automobilului meu, micii şcolari de opt-zece ani, se repezeau la gard şi strigau „Heil, Aisenhauer ! Heil, Aisenhauer !"

Ce ironie să te gîndeşti că, dacă ar fi strigat aşa cu numai o lună mai devreme, familiile lor ar fi fost executate.

Selecţie şi traducere de
Andrei Bantaş

Pachebotul „Queen Elizabeth" duce acasă ostaşii americani

După-amiază neolitică

Se aşeză pe micul scaun, cu patru picioare,
Îşi sprijini coatele pe genunchi şi capul în palme.
Femeia lui, în celălalt colţ al bordeiului,
Răsucea, muindu-şi degetele în gură, fibre de tei.
Lumina caldă cădea oblic prin gaura din perete.
Vara scoteau afară trunchiul de stejar cioplit,
Folosindu-l pentru uscatul oalelor şi frămîntatul pîinii.

Cînd încă mai trăiau în întunecata peşteră,
Pentru a învăţa pruncii să omoare un zimbru
Îl desenase pe stînca rece şi udă.
Zimbrul acela le devenise familiar, chiar drag,
Iar cînd au ieşit să-şi ridice adăpost de piatră
Au vrut să aibă un zimbru printre ei.
Atunci lui, care cîte ulcele de lut făcuse,
Degetele-i cerură să aducă animalul rămas singur.
Luă în pumn pămîntul uleios şi-l strînse ;
Şi lutul printre degete ţîşni afară — patru picioare.
Îi plămădi cocoaşă, îi puse gît şi bot...
Modelă apoi un om, un cal-nălucă, o mică roată ;
Şi roata, pe care femeia o înşiră pe-un fir de tei,
Punîndu-şi-o la gît, se odihni pe sînii calzi.

De cîte ori din mîini îi ieşea un lucru nou,
Pe buze cuvintele se-nvălmăşeau să iasă.
Fără palma ce devenise lopată, ce mîngîia,
Pe care-şi odihnea capul, cuvîntul n-ar fi fost rostit.
Şi capul, pe mînă pus, începu a gîndi, a gîndi...
Gîndurile se lăsau grele în pumni şi ei, de-a doua zi,
Tăiau copaci să ridice pentru iarnă adăpost,

Scormoneau ţărîna să îngroape pe cei morţi,
Ori îmblînzeau caii din turmele năluci.
Cît despre el, îşi aştepta sfîrşitul cu calm,
Aflînd de la bătrînii ginţii că la plecare
Soarele şi luna i-or ţine cununa
Iar stelele mii deveni-vor făclii...

Acum visa ; cu ochii întredeschişi visa.
Se descoperi nu-n oglinda unui lac,
Ci se privi în el şi se uimi de cît vedea.
Îşi puse întrebări : trăia de-o veşnicie şi pînă cînd ?
Şi ce e moartea ? Ce e rău şi ce e bine ?
Pe perete îşi văzu umbra mereu de om nedespărţită.
Simţi nevoia să-şi prindă chipul gîndind,
Aşa cum la rîndu-i făcuse cu toţi cei din jur.
...În boţul de lut, olarul îşi căută cu înfrigurare
Ochii, şi mîinile, şi fruntea cea mult scormonitoare.

Zeiţa şi olarul

„M-a scos din lut — femeie — o mînă de bărbat.
I-a fost model femeia lui, ce sta din zori să nască :
Cu şoldurile pline şi pîntecul rotund
Ea-şi ocroteşte pruncul ce va să vină,
Cu palmele îl apără şi-l încălzeşte,
Şi prinde clipa cînd ţipătul lui urcă la ceruri.
E tot ce-i mai frumos pe-acest pămînt,
De pînă şi zeii coboară din înalturi,
Iau chipul oamenilor şi se bucură cu ei".

„Văzusem statuete aduse de departe,
Din lumea de miazăzi a mării celei mari ;
Unele sînt mici, de-un deget chiar,
De le poartă femeile atîrnate pe piept
Sau le ţin la loc ferit de lîngă vatră,
Să se închege bine viaţa în trupul nenăscut
Şi apoi să-i fie laptele de-ajuns...
Am luat din lutul pentru multele vase ;
S-o fac în chip de oală, mi-am zis atunci,
Să fie sărutată zeiţa de buze omeneşti,
Cum orice mamă îşi merită sărutul alor săi
Pentru că suflarea femeii sîntem toţi
Şi vom dăinui cît există pe lume femeia-mamă,
Precum în cîmpia roditoare sămînţa din sămînţă creşte".

„Trup mai frumos nu mi-am văzut.
În lutul modelat cu-atîta grijă,
Olarul a prins armonii de linii,
O ţesătură fină, cu pete roşietice şi pată albă.
Subliniindu-mi formele şi dînd glas tainic sufletului său.
Proba lui de măiestrie a fost focul,
Cuptorul în care-am ars pentru veşnicie ;
Prin foc se purifică lutul,
Precum din durere şi iubire se nasc oamenii,
Zămislind zeii cei atît de asemeni lor".

„Era ca o lacrimă fierbinte pe faţa cerului...
Apoi, am pus zeiţa în loc sacru,
În mijlocul celei mai mari încăperi,
Unde seara femeile o înconjoară cu unduitoare trupuri
Şi beau din apa-i vie pentru viii ce vor veni.
La vreme de întuneric, cînd dorul le pătrunde,
Aduc prinos iubirii şi grele de rod rămîn,
Învingînd cerul cu ţipăt de copil.
Născută din femeie, femeia noastră-i mamă
A tot ce e-n Olimp şi pe acest pămînt".

Valentin Hossu-Longin

*

„Venus de la Vidra" sau „Zeiţa de la Vidra" este expusă la Muzeul de istorie şi de artă al Municipiului Bucureşti.

1945 : Germania în ruine

ULTIMELE ZILE DIN VIAŢA LUI HEINRICH HIMMLER

La începutul lunii martie 1945, în timp ce frontul german se prăbuşea, Himmler cumula funcţiile de Reichsführer SS, şef al poliţiei Reichului, Ministru de Interne, comandant şef al armatei rezerviştilor şi comandant al grupului de armate Vistula. Fiind incapabil să exercite funcţia de comandant militar, Himmler a trebuit să demisioneze din acest post la 20 martie 1945. Din acest moment, încep demersurile lui pentru a încerca să se „degajeze" în măsura posibilului de responsabilităţile personale. A acceptat să se supună influenţei mediatorilor, Schellenberg, Kersten, contele Bernadotte. Ultimul dintre ei, acţiona în numele Crucii Roşii Internaţionale cu titlul de ambasador privat. Himmler nu era singurul care, în această perioadă critică pentru cel de-al III-lea Reich, a încercat să încheie tratate de pace separată — evident secrete.

Dar să lăsăm evenimentele să vorbească. Himmler cobora scările care duceau spre buncărul aflat sub cancelaria Reichului. Trecea de-a lungul coridoarelor cu ziduri blindate destinate să-l apere pe Hitler în ultimul său bastion de apărare. Deasupra, pămîntul era zguduit de bombe. Începuse asaltul Berlinului. La 20 aprilie Himmler a participat la aniversarea zilei de naştere a führerului. A fost ultima dată cînd s-a întîlnit cu Hitler — omul pe care l-a slujit timp de 15 ani.

În acest timp Schellenberg a încercat în zadar să ia legătura cu Himmler. Din cauza deselor atacuri aeriene, el nu a ajuns la Wustow decît la miezul nopţii. Cedînd insistenţelor lui Schellenberg, Himmler a acceptat să plece la Hartzwalde, unde a ajuns la 21 aprilie în jurul orei trei dimineaţa. Aici trebuia să aibă loc întîlnirea dintre Reichsführer şi Norbert Masur — reprezentantul Suediei la Congresul mondial al evreilor de la New York.

Cel care l-a întîmpinat la Hartzwalde a fost Kersten. Acesta l-a rugat respectuos pe Himmler să fie binevoitor, amical şi generos cu Masur. Kersten afirma : „Era ultima lui şansă de a răscumpăra crimele Germaniei naziste şi de a arăta omenirii, atîta timp cît mai este posibil, că politica de umanitate a luat locul regimului de cruzime şi represiune".

Kersten ştia că Himmler era sensibil la acest gen de argument. Reichsführerul i-a dat toate asigurările „că singura dorinţă pe care o are este să ajungă la un acord cu evreii".

Era pentru prima dată, de cînd a ajuns la putere, că Himmler se întîlnea cu un evreu, pe un teren de egalitate. L-a salutat foarte politicos pe Masur şi i-a spus că este bucuros de întîlnire. S-au aşezat la masă şi Himmler a început să-i explice raţiunile pentru care naziştii au luat măsuri împotriva evreilor din Germania. I-a explicat acestuia că evreii erau consideraţi străini pe teritoriul german. „Politica de emigrare, pe care am avut intenţia să o aplic şi care ar fi adus avantaje reale evreilor, a fost sabotată de către guvernele altor state care au refuzat să-i primească" — a spus Himmler.

Masur venise să ducă la bun sfîrşit o misiune care-i fusese încredinţată şi era obişnuit cu negocierile. La început, decis şi calm, s-a mulţumit să conteste cîteva dintre argu-

Afiş sovietic din timpul războiului 1944 : drumul spre Berlin e deschis

mentele cele mai revoltătoare ale interlocutorului său, dar atunci cînd Himmler a declarat că lagărele de concentrare nu erau decît nişte centre educative, unde deţinuţii erau trataţi bine, Masur şi-a pierdut răbdarea şi i-a vorbit despre crimele comise împotriva prizonierilor.

— „Sînt de acord că au existat şi excese — a spus Himmler — dar vinovaţii au fost pedepsiţi".

După aceea, Himmler s-a plîns de propaganda mincinoasă a aliaţilor în ceea ce priveşte lagărele de concentrare de la Bergen Belsen şi Buchenwald.

„Atunci cînd am autorizat plecarea a 2 700 de evrei în Elveţia, presa străină a profitat de acest lucru, lansînd împotriva mea o campanie prin care mă acuza că am eliberat aceşti prizonieri pentru a-mi crea un alibi. Nu am nevoie de nici un alibi ! Am făcut întotdeauna ceea ce mi s-a părut just şi util pentru poporul meu. De mai bine de zece ani nimeni nu a fost tîrît prin noroi, aşa cum am fost eu acuma. Nu am fost niciodată îngrijorat. Lumea poate să vorbească despre mine ce vrea, chiar şi în Germania. Ziarele din străinătate au lansat împotriva mea o campanie care mă obligă să-mi schimb atitudinea faţă de lagărele de concentrare — nu mai am de gînd să le cedez aliaţilor".

Auzind acestea, Masur a insistat ca toţi evreii aflaţi în Germania să fie eliberaţi. În momentul în care s-a pus problema materializării acestui proiect, Himmler a ezitat şi a refuzat să se compromită.

Împreună cu Schellenberg, Masur a trebuit să se retragă într-o altă cameră. Rămas singur cu Kersten, Himmler i-a promis acestuia că va elibera 1 000 de prizonieri evrei din lagărul de la Ravensbruck, cu o singură condiţie : să fie de origine poloneză. Himmler era terorizat de gîndul că Hitler ar putea afla de aceste demersuri. La sfîrşitul discuţiei, Himmler a încercat să justifice ceea ce a fost făcut în Germania şi pe teritoriile ocupate de nazişti : „criminalitatea a fost redusă, foametea nu a mai fost simţită, fiecare avea de lucru. Hitler a fost foarte ferm în privinţa pericolului comunist. Acest pericol ar fi dus Europa la haos. Americanii îşi vor da în curînd seama de greşeala pe care au făcut-o".

Preocupat şi indecis, Himmler a continuat discursul său punînd accentul pe „sentimentele umanitare" pe care le-a manifestat dintotdeauna.

Ajutat de Schellenberg şi Brand care participau la discuţie — Kersten a încheiat prin a obţine confirmarea promisiunii făcute de Himmler privitoare la eliberarea evreilor încă internaţi în lagăre.

Ieşind din clădire în jurul orei cinci, Himmler l-a întrebat pe Kersten :

— „Aveţi legături cu generalul Eisenhower sau cu aliaţii occidentali ?"

La răspunsul negativ al acestuia, Himmler l-a întrebat dacă consimte să-l întîlnească pe Einsenhower — ca ambasador al lui — şi să-i propună semnarea unui armistiţiu cu Germania pentru continuarea luptei pe un singur front împotriva Uniunii Sovietice.

„Sînt gata să las victoria aliaţilor occidentali — a spus el — cu o singură condiţie : să-mi acorde răgazul necesar replierii trupelor împotriva bolşevicilor. Dacă îmi furnizează şi materialul necesar, încă mai pot reuşi".

Himmler nu putea încă renunţa la vechea lui obsesie : aceea de a fi comandant suprem al armatei germane. Kersten i-a răspuns că va vorbi cu Bernadotte despre eventuale negocieri de pace.

Schelllenberg era grăbit să-l conducă pe Reichsführer la Hohenlychen, unde îi aştepta contele Bernadotte care voia să-i vorbească înainte de a pleca în Suedia.

La Hohenlychen au ajuns în jurul orei şase. Au luat micul dejun cu Bernadotte, care părăsise Berlinul în ajun cu dorinţa de a-l întîlni pe Himmler. Era dornic să plece cît mai repede din acest iad, dar în acelaşi timp voia să se convingă că Reichsführerul avea să elibereze prizonierii desemnaţi de Crucea Roşie, din lagărul de concentrare Newengamme. Himmler nu a cedat. Reichsführerul a declarat indignat că datorită „minciunilor" apărute în presa străină, privitoare la Bergen Belsen şi Buchenwald, a ordonat ca lagărele să fie evacuate.

„Este revoltător — a spus el — că aceste lagăre, care, după părerea mea, puteau servi de exemplu, au suscitat atîtea comentarii infame. Nimic nu m-a tulburat niciodată ca această dare de seamă din presa aliată".

Bernadotte a remarcat cît de nervos şi deprimat era Himmler. Nu dormise de cîteva zile. „Aveai impresia că nu poate să stea într-un loc şi pentru a-şi calma neliniştea, mergea fără întrerupere în lungul şi-n latul camerei".

Mîncînd totuşi cu apetit îşi lovea dinţii cu unghia în timp ce vorbea, indiciu al unei mari nervozităţi — aşa cum i-a confirmat Schellenberg lui Bernadotte. În ultimă instanţă, a acceptat totuşi ca femeile din lagărul de la Ravensbruck să fie încredinţate

Marea ofensivă sovietică începută după bătălia de la Kursk nu s-a oprit decît odată cu ridicarea steagului roșu pe Reichstag

Crucii Roșii iar scandinavii să fie transferați în Danemarca unde vor rămîne sub supravegherea Gestapoului. Acest aranjament avea să fie materializat chiar a doua zi, de către danezi, la cererea contelui Bernadotte.

Epuizat, Himmler s-a retras, nu însă înainte de a-i spune lui Schellenberg : „Încercați să aflați dacă Bernadotte este dispus să transmită un mesaj lui Eisenhower".

Bernadotte a refuzat spunînd : „Trebuia ca Reichsführerul să ia conducerea după prima noastră întîlnire".

Întors de la aeroport, unde l-a condus pe Bernadotte, Schellenberg era foarte trist. După cîteva ore de somn a fost convocat de Himmler. Reichsführerul era foarte abătut și spunea că se simte rău. Au plecat totuși la Wustow. Mașina își făcea cu greu loc printre coloanele de refugiați. De mai multe ori au fost atacați de avioane de vînătoare. Ajunși la Wustow au mîncat și au discutat pînă noaptea tîrziu. Himmler visa să fondeze un partid de Uniune Națională, debarasîndu-se de Hitler.

În acest timp, la 22 aprilie, Hitler a hotărît să rămînă la Berlin. Armata Roșie se afla deja la periferiile orașului. Himmler s-a întors la Hohenlychen, unde se credea relativ în securitate. Este tot timpul obsedat de ideea încheierii unei păci separate. La 26 aprilie se duce la Schwerin unde amiralul Doenitz și-a stabilit cartierul general. Pe 27 află că propunerile de pace separată au fost refuzate de către aliați : presa internațională avizată de aceste negocieri, secrete, a publicat știrea.

În jurul orei 9 seara, intrînd în buncăr, Hitler a aflat de trădarea Reichsführerului.

„Culoarea pielii i-a devenit purpurie — povestește un martor — trăsăturile feței au devenit de nerecunoscut. Deodată a început să țipe : „Să fie arestat acest trădător ! Un trădător nu are dreptul să mă succedeze ca Führer !". Cuprins de mînie, s-a răzbunat pe singurul asociat al lui Himmler care din întîmplare era pe aproape. Este vorba de Fegelein, agentul de legătură al Reichsführerului, cumnatul Evei Braun.

Fegelein a încercat să fugă, dar a fost prins și împușcat în grădina Cancelariei, sub acuzația de complicitate.

Doenitz, comandant șef al armatelor nord, și Himmler, comandant al SS-ului și al poliției, își împărțeau puterea la Ploen. Ei au decis în urma unei întrevederi să se pună la dispoziția succesorului desemnat de Hitler. Doenitz era convins că acesta va fi Himmler, iar Himmler nu avea nici un dubiu că el îl va succeda pe Führer.

Amiralul a primit un mesaj de la Bormann prin care acesta îl împuternicea să ia toate măsurile necesare împotriva trădătorilor. Doenitz ignora dizgrația în care se afla Himmler. Pe de altă parte Greimm primise ordinul să-l aresteze pe Himmler dar nu putea face nimic fără aprobarea lui Doenitz, care la 30 aprilie 1945 nu știa că Führerul s-a sinucis și că el este cel desemnat să-l înlocuiască.

Hitler era complet izolat în buncărul său. Confuzia care domnea în ultimele zile l-a împiedicat să se răzbune pe Goering și pe Himmler. În timp ce Goering era prizonier al SS-ului în Sud, Himmler se afla în Nord și nu știa că a fost demis din toate funcțiile.

Doenitz nu a aflat decît la 30 aprilie că a fost numit Führer al Germaniei — o țară pe cale de a se prăbuși. Mesajul era semnat de Bormann și era redactat în termeni ambigui nemenționîndu-se sinuciderea lui Hitler.

„Führerul v-a desemnat ca succesor al său, în locul ex-mareșalului Goering. Veți primi în acest sens și o confirmare scrisă. Veți lua toate măsurile cerute de noua dumneavoastră numire."

Stupefiat, dar în același timp mîndru, Doenitz i-a trimis un mesaj lui Hitler, despre a cărui moarte nu aflase.

„Dacă soarta mă obligă să guvernez Reichul, ca succesor al dumneavoastră, atunci aflați că voi continua această luptă pînă la sfîrșit, un sfîrșit demn de lupta eroică a poporului german".

Una dintre cele trei copii ale testamentului politic al lui Adolf Hitler i-a fost trimisă lui Doenitz. Copiile purtau semnătura lui Hitler, Bormann și Goebbels și erau datate 29 aprilie ora 4 dimineața. Doenitz nu a primit niciodată această copie.

Între timp, Bormann și Goebbels încercau să negocieze cu comandanții Armatei Roșii. Bormann i-a adresat lui Doenitz încă un mesaj la fel de evaziv ca și primul : „Testamentul trebuie pus în aplicare imediat".

Abia la 1 Mai 1945 ora 15,30, Goebbels i-a comunicat amiralului vestea morții lui Hitler. Tot atunci i-a prezentat lista principalilor miniștri ce urmau să formeze noul guvern.

Himmler nu figura printre membrii noului guvern. De asemenea, Goebbles nu a considerat necesar să-l informeze pe noul Führer că a luat decizia să se sinucidă împreună cu soția și cei șase copii.

Doenitz nu i-a ascuns lui Himmler faptul că dezaprobă tentativele acestuia de a negocia cu aliații și ca atare l-a demis și el din toate funcțiile. Excluderea din noul guvern i-a produs ex-reichsführerului un șoc teribil. Himmler a călătorit toată noaptea de 30 aprilie, îndreptîndu-se spre Kalkhorst, aproape de Travemunde. Abia la ora patru dimineață a ajuns aici. Drumurile erau blocate de trupe care se retrăgeau și de refugiați. Schellenberg a aflat de la Brandt de ultima întrevedere a șefului său cu amiralul Doenitz, căruia îi ceruse atribuirea funcției de ministru de stat.

La 1 Mai 1945 radio Berlin anunța oficial moartea lui Hitler. Armatele germane staționate în Italia și conduse de Kesselring s-au predat fără condiții. La 2 Mai, fără să-l consulte pe Himmler, Doenitz a început negocieri cu generalul Montgomery privind propria capitulare iar Kaufmann, gaulaiter al orașului Hamburg, a deschis porțile orașului în fața trupelor britanice în ciuda ordinelor primite.

La 1 Mai, în timp ce se pregătea să-l însoțească pe Doenitz pînă la Flensburg, Himmler a primit o ofertă neașteptată de la Leon Degrelle — comandantul trupelor fasciste franco-belgiene din cadrul SS-ului. Degrelle și fasciștii supraviețuitori fugeau de pe frontul rusesc. Himmler a fost de acord să alăture escortei sale și oamenii lui Degrelle. S-au întîlnit la Malente aproape de Kiel. Degrelle nu avea mare lucru să-i ofere șefului său. Unitățile belgiene s-au dispersat în Danemarca iar altele s-au predat aliaților.

În drum spre Flensburg, s-au întîlnit cu Wener Best, șeful Gestapoului din Danemarca. Din cauza raidurilor aeriene n-au ajuns decît pe 3 mai la Flensburg. Schwein-Krosigk, numit ministru de externe în locul lui Ribbentrop, a avut o întrevedere cu Himmler. Acesta l-a întrebat disperat : „Conte, ce trebuie să fac eu acuma ?"

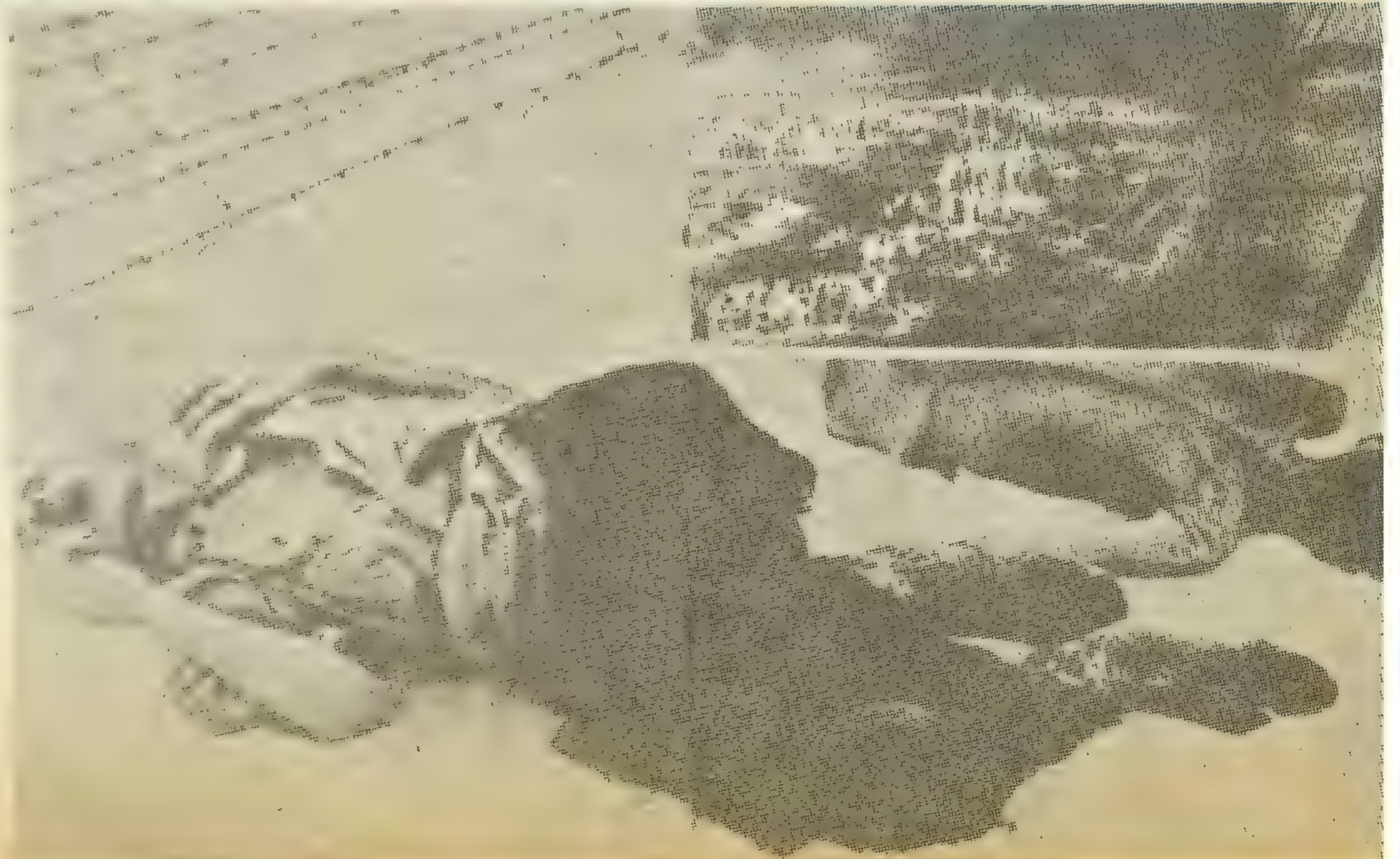
Ministrul nu avea nici cea mai mică idee. În momentul de față, Germania nu avea nevoie de un ministru de externe. Singurul lucru util ce trebuia făcut era evacuarea trupelor germane din Est. Totuși, Schwerin a încercat să-i răspundă lui Himmler.

„Aveți trei soluții. Prima să vă radeți mustața, să vă puneți o perucă și ochelari negri și să dispăreți. Cred că în aceste condiții nu veți fi descoperit iar sfîrșitul dumneavoastră va fi departe de a fi glorios. A doua soluție și de aceea nu vă sugerez să faceți așa ceva, ar fi să vă zburați creierii, dar eu sînt creștin, dumneavoastră trebuie să decideți. A treia soluție este cea pe care vă sfătuiesc să o adoptați : mergeți la cartierul general al lui Montgomery și spuneți : Sînt Heinrich Himmler și-mi asum întreaga responsabilitate a actelor SS-ului ! Cine poate prevedea ce se va întîmpla ? Cel puțin veți avea un sfîrșit onorabil".

Himmler a decis să rămînă aici atîta timp cît va fi posibil în calitate de consilier politic în cabinetul lui Doenitz. Nu admitea să renunțe la funcțiile avute. Avea încă o suită de 150 ofițeri și secretare. Nici el nici Doenitz nu cunoșteau termenii exacți prin care Hitler l-a renegat. Mesagerul care trebuia să aducă testamentul nu a ajuns la destinație niciodată iar Bormann conform zvonurilor ar fi fost ucis în timp ce încerca să fugă din buncăr, în noaptea de 30 aprilie.

Himmler nu avea de gînd să se sinucidă. La 5 mai și-a convocat consilierii și le-a expus o teză politică total incompatibilă cu situația existentă : își va instala propriul guvern SS.

Sute de mii de oameni asasinați în lagăre de exterminare. Copii, femei, bătrîni uciși pentru vini imaginare. Zeci de mii de localități distruse : aceasta este imaginea pe care a lăsat-o „civilizația" fascistă. Istoria nu a cunoscut un asemenea barbarism ridicat la rangul de politică de stat

la Schleswing-Holstein, de unde va încerca să încheie o pace separată cu puterile occidentale.

După aceea, a „distribuit rolurile" pe care trebuiau să le joace oamenii din anturajul său în noul guvern nazist.

Urmînd exemplul lui Hitler, Doenitz s-a hotărît să-l destituie oficial din toate funcţiile, aşa cum dovedeşte această scrisoare :

„Domnule Ministru al Reichului, dat fiind situaţia actuală, am decis să mă lipsesc de ajutorul dumneavoastră. Din momentul de faţă sînteţi destituit din toate funcţiile şi responsabilităţile avute, adică din aceea de ministru de interne, membru al guvernului Reichului, comandant al armatei rezerviştilor şi şef al poliţiei. Vă mulţumesc pentru serviciile aduse Reichului".

Doenitz, a dat ordin comandanţilor armatei germane să pună capăt oricărei rezistenţe în faţa aliaţilor.

Dar Himmler nu vroia să iasă din scena politică. În acest sens, l-a vizitat pe feldmareşalul Ernst Busch — comandant al forţelor germane din Schlwing şi din Danemarca — cu speranţa de-a şi-l face aliat. Dar Busch nu se gîndea decît la negocierea condiţiilor propriei capitulări. Himmler s-a întors la Flensburg unde escorta sa era din ce în ce mai puţin numeroasă.

La 8 mai Himmler şi-a redus la patru numărul maşinilor şi a făcut primul gest de renunţare, răzîndu-şi mustaţa. Se gîndea în ce loc să se retragă pentru a nu fi recunoscut. A fost sfătuit să se predea şi să răspundă la acuzaţiile care i se aduc lui şi SS-ului.

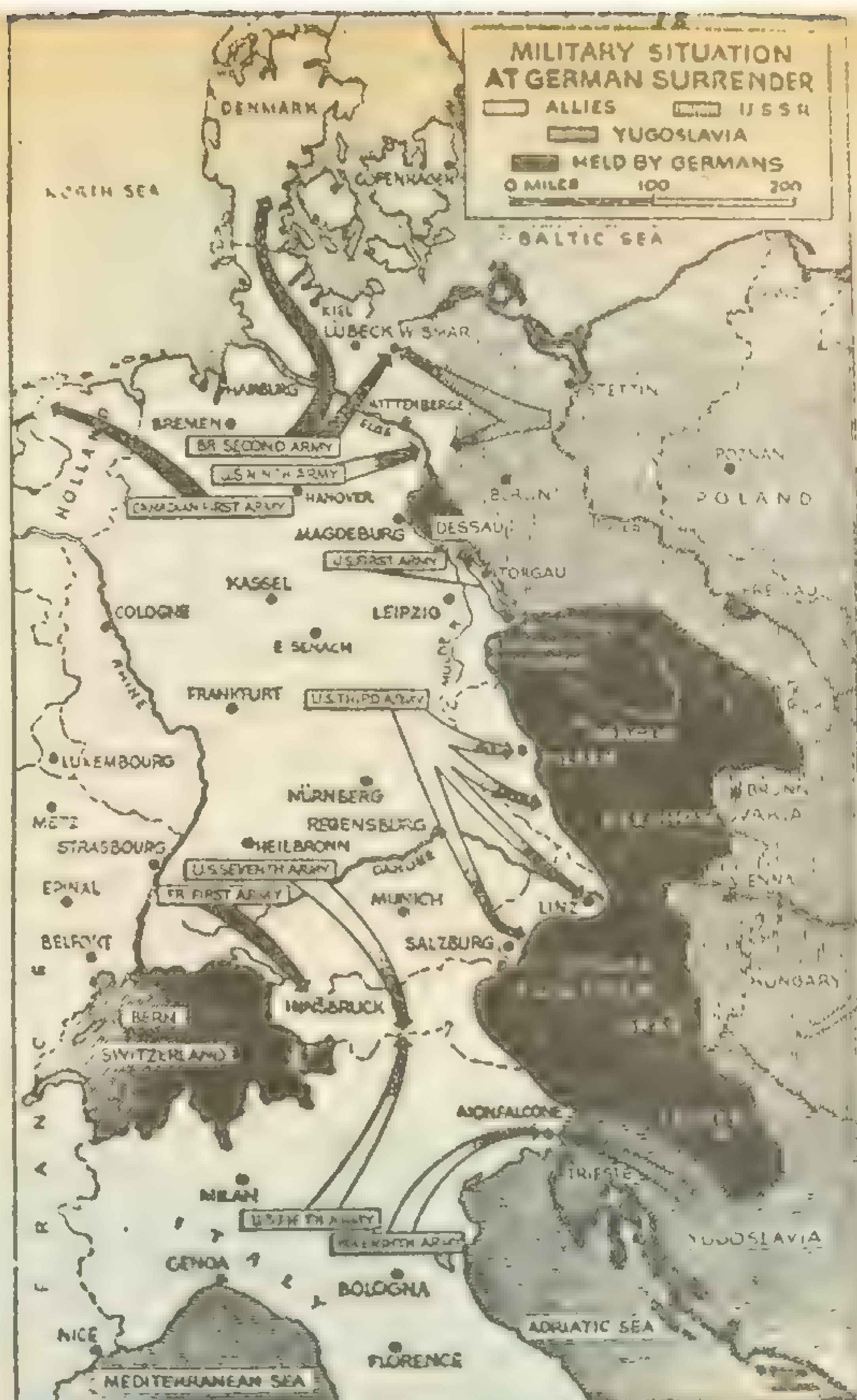
La 10 mai a părăsit Flensburgul şi însoţit de puţinii oameni care i-au mai rămas, s-a îndreptat spre Marna. Le-au trebuit zece zile pentru a ajunge aici. Şi-au continuat drumul dormind în gări sau sub cerul liber. Au abandonat cele patru maşini şi fără să fie recunoscuţi, au traversat estuarul fluviului Elba, în mijlocul unui grup de refugiaţi. Şi au continuat drumul pe jos, ajungînd astfel la Bremerhaven, după ce au parcurs un traseu de 150 de kilometri.

Grupul s-a format din Himmler, Brandt, Ohlendorf, Karl Gebhardt, colonelul SS Werner Grothmann şi comandantul Macher. Şi-au scos însemnele de armă pretinzînd că fac parte din poliţia rutieră. Himmler avea un ochi acoperit cu o eşarfă neagră iar actele erau pe numele de Heinrich Hitzinger. Actele erau ale unui cetăţean condamnat de către Tribunalul Poporului iar Himmler le păstrase sperînd să-i folosească cîndva.

La Bremerhaven şi-au dat seama că nu vor putea trece de barajul autorităţilor militare. Căpitanul Tom Silvester comanda lagărul de refugiaţi 031 situat lîngă Lunesburg. Un mare număr de soldaţi germani în încercarea lor de a ajunge acasă erau constant opriţi de barajele instituite de britanici. Erau reţinuţi pînă li se verifica identitatea. Dacă păreau suspecţi, erau trimişi pentru o anchetă suplimentară, într-un lagăr ca acela pe care-l comanda căpitanul Silvester.

La 23 mai ora 14, un convoi a dus în lagărul 031 un grup de suspecţi opriţi la un post de control de lîngă Bremerhaven. Căpitanul Silvester a fost informat că trei dintre suspecţi cer insistent să fie primiţi de comandant. Silvester a dat ordin ca cei trei să fie aduşi la el în birou şi introduşi unul cîte unul. Iată ce povesteşte căpitanul :

„Cel care a intrat primul în biroul meu era mic, urît şi îmbrăcat sărăcăcios, dar a fost imediat urmat de alţi doi oameni înalţi avînd o alură marţială. Atitudinea lor mi-a părut suspectă şi am dat ordin unui sergent să-i supravegheze permanent şi să nu permită nimănui să comunice cu ei fără aprobarea mea. Odată ieşiţi din biroul meu, omul cel mic şi-a scos eşarfa neagră care-i acoperea ochiul stîng, şi-a pus o pereche de ochelari şi mi-a spus calm : Sînt Heinrich Himmler". Lăsînd prizonierul sub pază severă, căpitanul a plecat în căutarea ofiţerului din serviciul de informaţii. Intrînd în birou, cei doi ofiţeri l-au rugat pe Himmler să-şi pună semnătura pe o hîrtie pentru a o compara cu cea aflată în dosarele lor. Crezînd că i se

Situaţia militară la ora capitulării Germaniei naziste

cere un autograf cu titlu de amintire, Himmler a refuzat la început dar s-a supus cu o singură condiţie : hîrtia să fie distrusă după examenul de comparare.

După stabilirea autenticităţii identităţii prizonierului, s-a trecut la percheziţionarea acestuia. Căpitanul Silvester povesteşte :

„L-am percheziţionat personal după care am predat efectele unui sergent care le-a verificat şi el încă o dată, Himmler avea actele pe numele de Heinrich Hitzinger care era de meserie factor poştal. Într-un buzunar de la vestă am descoperit un mic tub de alamă, semănînd cu un tub de cartuş care conţinea o fiolă de sticlă. Am înţeles ce era dar l-am rugat pe Himmler să-mi precizeze. Acesta mi-a răspuns că este un medicament care-i calmează durerile stomacale. Am mai găsit un astfel de tub fără fiolă şi am tras concluzia că aceasta trebuie să se afle asupra lui disimulată într-un loc ascuns. Nu îl rugasem încă să deschidă gura. Am trimis să ni se aducă pîine, brînză şi ceai. I-am oferit lui Himmler să mănînce în speranţa că îl voi vedea scoţînd ceva din gură. L-am observat foarte atent în timp ce mînca şi nu am văzut nimic deosebit".

Cu excepţia fiolei găsite în vestă, nu s-a mai găsit otravă asupra prizonierului. Colonelul Murphy s-a decis să-l transporte pe Himmler la cartierul general al Armatei a 2-a care se afla la 15 kilometri de lagăr.

Colonelul Murphy a redactat următorul raport :

„Eram sigur că Himmler a reuşit să disimuleze otrava, singurele locuri posibile fiind gura şi rectul". L-am rugat să se îmbrace şi am dat telefon să-mi fie trimis un medic, pentru interogarea «personalităţilor» de talia lui Himmler.

Himmler a fost transportat la Centrul de anchetare din Velznerstrasse şi încredinţat sergentului major Edwin Austin care nu cunoştea identitatea prizonierului. Dar Austin l-a recunoscut imediat pe Himmler. Austin, care nu a reuşit să împiedice pe generalul Prnetzmenn să se sinucidă, spărgînd între dinţi o capsulă de cianură, era ferm hotărît să nu îl lase pe Himmler să facă la fel.

Arătîndu-i patul i-a spus prizonierului în germană să se dezbrace. Himmler a spus că nu înţelege. L-a privit pe Austin şi i-a spus :

„Nu ştii cine sînt ?"

„Ştiu — i-a răspuns Austin — dar asta nu vă împiedică să vă dezbrăcaţi".

Supus, Himmler a început să se dezbrace. Colonelul Murphy şi căpitanul Wells, doctor, au venit să-l inspecteze pe prizonier. Au examinat toate locurile unde ar exista posibilitatea disimulării unei capsule cu otravă. După aceea, doctorul l-a rugat să deschidă gura şi a observat imediat într-o cavitate situată în partea dreaptă a maxilarului inferior o uşoară protuberanţă. Rugîndu-l să se apropie de lumină, doctorul i-a introdus două degete între maxilare, dar Himmler cu o mişcare violentă l-a muşcat de degete.

„A făcut-o" — a strigat doctorul.

Colonelul şi sergentul s-au aruncat asupra prizonierului culcîndu-l la pămînt, pentru a-l împiedica să înghită otrava. Doctorul l-a apucat de gît încercînd să-l facă s-o scuipe.

Toate metodele au fost încercate timp de un sfert de oră, dar în ciuda vomitivelor şi spălăturilor stomacale şi a respiraţiei artificiale, otrava şi-a făcut efectul.

Două zile mai tîrziu Himmler a fost îngropat lîngă Luneburg. Sergentul major Austin, gropar de meserie, i-a săpat un mormînt într-un loc secret unde nu se afla nici o inscripţie.

Traducere şi adaptare de
Vladimir Haiduc

Ultima ieşire în public a sinistrilor histrioni care au condus Germania fascistă : Procesul de la Nürnberg

FRANCIS CARCO

— membru al Academiei Goncourt —

MEMORII dintr-o altă viață

Umbra lui Toulouse Lautrec

Am descoperit Montmartre într-o seară cu ninsoare bogată de la începutul anului 1910, ieșind din metrou în Piața Clichy. Totul era alb : fulgii pluteau în aer. Pe imperialele omnibuzelor călătorii țineau umbrelele deschise și ședeau zgribuliți în paltoanele lor, cu gulerele ridicate. Pe sub arborii de pe bulevard, pietonii se strecurau cu pași furișați și nesiguri. Vîntul răvășea boa-urile femeilor. Le întîlneai ici și colo în cafenele ținînd companie pictorilor și scriitorilor. Revăd machiajul acestor păpuși ciudate, cu voci sparte. Roșu și negru. Un negru opac, funebru, definitiv, care contrasta cu roșul de o nuanță acidă. Erau femei frumoase... Vreau să spun planturoase, amintind cumva de grenadirii din vechea gardă... Mă obișnuisem cu zăpada, nu mă mai mira. Mai degrabă femeile mă puneau pe gînduri. Le descopeream aidoma acelora din colecția *Gil Blas* ilustrată pe care-o aveam cînd eram copil, visînd la Montmartre. Eram uluit de asemănarea pe care o constatam între desenele lui Steinlen și aceste creaturi așezate la masă în fața paharelor de absint din care gustau la intervale regulate. Unele îl cunoscuseră pe Lautrec. Acest mare artist, dizgrațios fizic, cu nasul gros și cu buze umede răsfrînte, și-a marcat atît de puternic scurta trecere prin lume, redînd acest tip de femei foarte în vogă la vremea lui.

Le vedeam de-aproape, mai vii încă decît cele de pe pînză sau desenate, cu dinții lor falși, cu părul vopsit, cu fardurile stridente, chicotind aspru sau reținîndu-și cu greu tusea.

Pascin

L-am întîlnit pe Pascin pentru ultima oară în fața unui bar. Locuia pe Bulevardul Clichy la no. 36. Ferestrele atelierului său, așezat în spatele imobilului, dădeau în stradă și cînd vedeam lumină îl strigam și el venea și ne deschidea. Ne cunoscusem prin intermediul lui Mac Orlan. Își alesese locul foarte bine : din balconul de la etajul cinci putea — cînd se întorcea acasă din pelegrinările nocturne — să vadă zorile insinuîndu-se prin negurile nopții.

În cursul călătoriilor sale prin Europa Centrală și America de Sud, peste tot a căutat vecinătatea anumitor străduțe secrete, cu atmosferă, populate de negri și mateloți. Melonul care-l purta întotdeauna tras pe ochi, costumul său bleumarin și impermeabilul, părul negru în dezordine, surîsul său etern și privirea profundă și caldă pe care ți-o dăruia, inspirau simpatie. Se pierdea în reverii, dispărea timp de săptămîni apoi apărea deodată, cu mîna întinsă, discret și afectuos, gata să-și petreacă toată noaptea cu tine. Această impresie de aventură perpetuă pe care o degaja, de diletantism vagabond era temperată de maliție. Uneori se punea pe confidențe sau bîrfe, dădea rețete culinare sau de băuturi, povestea amintiri. Una din distracțiile sale favorite era să dea de băut la toată lumea. Trebuia să-l vezi atunci pe Pascin — radia de bucurie, povestea și făcea tot felul de trăznăi și pe măsură ce se îmbăta se dezlănțuia tot mai tare. În fine, dimineața, departe de a se simți obosit, propunea să schimbăm cîrciuma. Mergeam în Montmartre, unde continuam să ne distrăm, spre mirarea chelnerilor de la cafenea.

Jules Depaquit

Despre întîmplările neobișnuite ale umoristului Jules Depaquit se poate scrie o carte. Era adesea eroul unor aventuri ciudate pe care le povestea de multe ori el însuși cu mult haz, cu o voce scîrțîitoare, al cărei timbru este de neimitat.

Înarmat cu un permis de clasa întîi pentru Sedan, unde locuia mama sa, obținut prin cine știe ce mijloace, într-o dimineață

Toulouse Lautrec : „Autoportret" ● „Dansul la Moulin Rouge".

Depaquit ia trenul din Gara de Nord, și fiind, se vede, pentru prima oară în posesia unui astfel de permis, nu s-a gîndit să se ducă la clasa I, ci, în virtutea inerției, s-a instalat într-un vagon de clasa a treia. Pe drum se prezentă controlorul. Scriitorul îi arată permisul. Conductorul, disimulîndu-și surpriza de a vedea un călător care are dreptul la confort, înghesuit între boccele și călători de clasa a treia, crede că este vorba de o eroare. Colac peste pupăză, Jules uitase să semneze permisul și nu avea asupra lui nici un act de identitate. Toate acestea i-au părut controlorului foarte bizare. Îi puse unele întrebări la care scriitorul nu a răspuns mulțumitor și atunci controlorul îl obligă să coboare la stația următoare.

— Îi veți explica șefului de gară.

— Și mama... care mă așteaptă, mai murmură Depaquit.

Desigur, șeful de gară nu este găsit imediat. Jules a trebuit să-l aștepte cu valiza în mînă pe peron. În sfîrșit, este introdus într-un birou, unde este supus unui nou interogatoriu amănunțit, și mînia — în fine — îi dezleagă limba. Se-nfurie, țipă, amenință administrația căilor ferate cu un proces. În acest timp, șeful de gară telefonează publicației „Journal", care eliberase permisul, își dă seama de eroarea controlorului și se pierde în mii de scuze. Prea tîrziu ! Trenul plecase. Jules a trebuit să se resemneze să-l ia pe următorul, dar — din răzbunare — în loc să se urce la clasa I, se duse tot la vagon de clasa a treia, lăsîndu-i cu gura căscată pe șeful de gară și pe controlor.

Și tot Depaquit povestește că într-o dimineață un creditor îi bate la ușă și amenință să intre cu forța. Depaquit din spatele ușii zice :

— Domnul Depaquit a plecat.

— Nu-mi spune mie chestii de-astea. Îți recunosc vocea... Dumneata ești... Deschide ușa !

Jules se conformează, neavînd încotro.

— Ei bine, vezi că minți ! țipă creditorul.

— Nu mint, se apără Depaquit. Domnul a ieșit de vreo oră. Vă jur !

Creditorul, puțin derutat, nemairecunoscîndu-l foarte bine, se lasă convins întrucîtva. Dar, deodată, vede la intrare pantofii debitorului. Își revine și urlă :

— Domnule Depaquit... De ce te încăpățînezi ? Uite... Pantofii sînt aici. Iată-i acolo, lîngă ușă. Nici nu i-ai atins azi !

— Eu ?!?!

— Dumneata, desigur.

Atunci sărmanul Jules exclamă :

— Ce te bagi dumneata ? Știi dumneata că dimineața eu nu ies decît în papuci ?

Pierre Mac Orlan

Pe vremea tinereții noastre, cînd toate ne lipseau — dar nu și fantezia ! — Pierre Mac Orlan a găsit odată un mijloc original de a rezolva în mod gratuit problema lenjeriei de pat. Cum era bine văzut de proprietăreasa unei „case cu perdelele lăsate", într-o seară avu ideea de a se juca de-a strigoii cu pensionarele care, din cine știe ce motiv, șomau. S-a acoperit cu trei cearceafuri imaculate și scoțînd suspine și țipete lugubre se lăsă urmărit din cameră în cameră de un convoi de fete vesele, îmbrăcate și nu prea. Cu pași bine chibzuiți se apropie la un moment dat de scară și apoi dintr-un salt dispăru pe stradă cu cearceafurile în cap — în chip de fantomă — lăsînd, vorba aceea, „bouche-bée" pe glumețele în imposibilitate de a-l urmări.

— Ah, banditul ! țipară femeile, cînd înțeleseră, în fine, stratagema.

Prea tîrziu ! Cînd patroana a auzit toată istoria s-a încruntat și le-a admonestat :

— Doamnelor, cînd eram la vîrsta dumneavoastră, mă distram ceva mai inteligent !

I s-a întîmplat lui Pierre Mac Orlan într-o zi o aventură despre care localnicii încă mai amintesc cu stupefacție.

Mac Orlan era pe cîmp la vînătoare, atent să tragă, cînd o pasăre bizară trecu în zbor. Pierre a doborît-o dintr-un foc, apoi, privind zburătoarea, începu să se scarpine foarte încurcat în cap. Cel fel de pasăre era ? Nu mai

întîlnise niciodată ceva de genul acesta. Un cioc mare, un aer ridicol, labele palmate, un penaj gri fumuriu. Pierre a ezitat mult timp apoi o aruncă în tolbă și seara s-a consultat cu vecinul său. Vecinul rămase perplex. Se duse și întrebă și alți vînători, dar toți ridicau din umeri.

— Dracu' s-o ia, n-am mai văzut așa ceva.

A căutat prin cărți, dicționare — fără nici un succes! Mac Orlan, intrigat de-abinelea, luă drumul spre Paris. Acolo află că nimeni nu cunoștea specia aceea de pasăre misterioasă. După consultații cu naturaliștii, pentru calmarea opiniei publice, declară că a împușcat din întîmplare o becață de o specie necunoscută în Franța. Misterul a rămas nedezlegat pînă în ziua de azi.

Amedeo Modigliani

Timp de mulți ani — cu foamea în stomac și golind pahar după pahar, pentru că un prieten mai degrabă se gîndește să-ți ofere un pahar decît un dejun — Modigliani a dus existența cea mai falsă. Femeile, seduse de frumusețea lui, mureau după el: străine, fetele cele mai sărace, în fine, cele mai diverse. Dar Modigliani le părăsea înainte de a se atașa de ele. Imediat ce se simțea înlănțuit fugea și-l puteai întîlni în circiumi și baruri, cu un creion în mînă și un caiet de schițe. Era un bărbat brun, care păstrase — poate fiindcă era italian — un pronunțat gust pentru interminabile discuții despre politică și despre artă. Îi plăcea vermutul. Purta de obicei o haină de catifea de culoare deschisă, o pălărie cu boruri largi și un fular în culori vii. Refuza permanent să-și ia în serios sărăcia și boala. A avut un prieten foarte bun, Zborowski, care pentru a-l ajuta să supraviețuiască n-a ezitat să-și vîndă îmbrăcămintea, ceasul, încălțămintea. Din cînd în cînd îl ajuta și cu bani. Zborowski îl iubea pe Modigliani și credea cu putere în arta lui. Se priva de orice ca să-l ajute: de mîncare, de tutun, de cărbuni în timpul iernii.

Nefericitul Modi! Au trecut aproape cinci ani pentru a convinge amatorii cei mai pricepuți să-l admită în colecțiile lor. Zborowski se ocupa de plasarea pînzelor. Î se rîdea în nas. Era refuzat. El nu se descuraja. Lăsa pînzele. Revenea. Și pînă la urmă a izbîndit.

Robert de la Vaissière

La „Bon Bock", pe cînd își lua odată cina, scriitorul și publicistul de talent La Vassière aude o reflecție nu prea politicoasă la adresa lui, făcută de un alt client. Se ridică, își potrivește monoclul în arcadă și cu nonșalanță se îndreaptă spre masa de la care pornise remarca ironică. Dar fiind foarte miop, La Vaissière se înșeală și administrează o pereche de palme unui domn care-l privi stupefiat; era — nici mai mult dar nici mai puțin — decît un maestru de arme, care, evident, nu făcuse nici o observație. Un duel părea inevitabil. La Vaissière se și pregătise, dar din fericire duelul a fost împiedicat de diligențele lui Marc Brésil.

Într-o altă seară, în Piața Saint-Georges, La Vaissière, care mergea să se culce, era împiedicat să doarmă de reclama luminoasă a unui anticar. Enervat la culme, se sculă, se cățără pe acoperiș și demontă un imens „W" a cărui lumină îl deranja. Curînd se strînseseră la el în cameră cîțiva asemenea „W" uriași, pentru că anticarul zelos înlocuia foarte repede litera furată.

În cele din urmă anticarul se plînse autorităților și poliția descoperi curînd firele acestei „afaceri tenebroase". A fost dus la comisariat, unde a trebuit să dea explicații! Ce putea să explice? Că avea un talent deosebit să se bage în asemenea întîmplări ieșite din comun?

Traducere și adaptare de
Elisa Madolciu

UPPSALA

De cîte ori nu am auzit pomenindu-se de vechea capitală scandinavă, sediu regal și religios încă din secolul al XII-lea?!

Catedrala din Uppsala, a cărei construcție începută în anul 1290 a durat 145 de ani și care astăzi se mîndrește a fi, cu lungimea și turnurile ei de cîte 118 metri fiecare, cea mai mare biserică scandinavă, a fost și este locul de încoronare și căsătorii al regilor Suediei. Dar importanța acestui vechi oraș, situat la numai 66 de kilometri nord de Stockholm, este mult mai mare: aici a luat ființă în 1477 prima universitate scandinavă, a cărei existență tumultuoasă a fost adesea amenințată de capriciile regilor, de foc sau nepăsare, dar a cunoscut și perioade de înflorire, ca de pildă în timpul domniei reginei Christine (1632–1654), cînd în Uppsala se aduna floarea înțelepților, învățaților și diplomaților vremii.

De la gara Uppsala, drumul te poartă mai întîi pe lîngă muzeul orașului, apoi prin fața primăriei, peste unul din podurile așternute peste rîul Fyrisan, ce desparte longitudinal orașul, apoi pe lîngă catedrală. În spatele acesteia, o clădire cu o cupolă rotundă. Este „Gustavianum", cea mai veche clădire a universității suedeze.

Citim un anunț afișat pe ușa de la intrare: muzeul nu se deschide decît grupurilor organizate de turiști, a căror vizită trebuie anunțată din timp. Tocmai intenționam să ne retragem, cu părere de rău, cînd am auzit motorul unei mașini. Era un „Volvo" care a oprit în părculețul din fața clădirii, din care, am văzut coborînd vreo 15 pasageri. Erau turiști. Plini de speranță, ne-am alipit și noi grupului, neștiind dacă își aveau asigurată programarea necesară, conform afișului. Am avut noroc. Ghidul s-a prezentat la administrație și după cîteva minute, ușile vechi și cam șubrezite, ni s-au deschis.

Clădirea cuprinde alături de un muzeu de artă veche, cu colecții egiptene, nordice și clasice, o sală aparte, pentru a cărei vizitare am urcat în grabă cîteva zeci bune de scări înguste și întunecoase. Pe o ușă simplă din lemn, vopsită în alb, pătrundem într-o încăpere circulară, nu prea mare, deosebit de înaltă și destul de bine luminată de geamurile lungi și înguste ce o împrejmuiau. Este „Teatrul anatomic", amfiteatrul în care studenții mediciniști din secolele trecute făceau cunoștință cu tainele anatomiei și disecției. Ne-am așezat și noi în băncile înguste ce scîrțîiau zgomotos, închipuindu-ne modul de desfășurare al unei asemenea lecții de anatomie: pe masa aflată jos, în centrul încăperii, materialul de studiu, preparat în prealabil cu grijă, era expus auditoriului. Nu știu dacă din cele aproximativ 150 de locuri cît cuprinde sala, toți studenții ar fi putut vedea arterele, venele sau nervii, de pildă. Este sigur însă, că părți esențiale ale corpului uman se puteau vedea cu ochiul liber, chiar din rîndul cel mai de sus al amfiteatrului.

Unul din gîndurile ce mi-au străfulgerat mintea în acele clipe a fost, dacă nu cumva, Olaus (Olof) Rudbeck, care a inaugurat în 1663 acest amfiteatru, ar fi vreun descendent „olah", adică valah de-al nostru!? Vizităm în treacăt clădirea actuală a Universității, inaugurată în anul 1887. Uși masive, holuri mari, o aulă pentru 2000 de persoane, săli de cursuri, laboratoare, cancelarii, atmosferă sobră, adîncită poate și de liniștea estivală.

Ne grăbim pe aleea ce duce spre bibliotecă, pentru a ne încadra în timp. Biblioteca universitară a cărei construcție a fost terminată în anul 1841, este așezată în unghiul dintre Gustavianum și clădirea nouă a universității, pe o ridicătură ce se înalță cu mult deasupra orașului. Cu cele peste două milioane de volume și aproape 30 000 de manuscrise, „Carolina redi,-viva", cum este numită, este cea mai mare bibliotecă a Suediei. Piesa de rezistență a acestei instituții de cultură este „Codex Arginteus" a episcopului Ulfilas, o traducere gotică a cărților celor patru evangheliști, scrisă pe pergament roșu cu litere argintii și datînd din anul 500 e.n. Originalul este bine păstrat și ascuns: numai două persoane cunosc locul unde este tăinuită cheia sub care este închis acest unicat. Două pagini sînt expuse vizitatorilor muzeului, într-o vitrină separată, bine păzită și ea, acoperită tot timpul cu o cuvertură deasă de culoare închisă, pentru ca lumina naturală și artificială să nu poată deteriora prețiosul exponat, vitrina descoperindu-se numai pentru cîteva clipe, cît timp grupurile de turiști trec prin fața ei.

Merită poate tot atîta atenție și noua achiziție a bibliotecii, celebra „Carta Marina" a lui Olaus Magnus (alt „valah"?), marea hartă a nordului Europei, tipărită în anul 1539 la Veneția, de altfel, unul din cele două exemplare existente actualmente în lume, foarte bine păstrată și uimitoare prin bogăția detaliilor.

Nu putem părăsi Uppsala fără a aminti de pietrele runice ce domină din curtea Gustavianum-ului istoria orașului și a întregului Nord. Scrise pe ambele părți cu inscripții adînc săpate în piatră, așezate toate în aceeași direcție, cu o înclinație de un anume unghi, ele povestesc despre tradiții și legende străvechi ale locuitorilor acestor meleaguri, despre obiceiuri de cult, despre oameni și locuri demult uitate, aidoma inscripțiilor egiptene, poate cu deosebirea că runele se ridică deasupra pămîntului, ca un obelisc închinat lui Odin, pe cînd cele egiptene s-au păstrat îngropate în piramide.

Miorița Câmpean

Spiru Vergulescu : „Hanul lui Manuc"

Etnospaţiu estetospaţiu şi mutaţii în structura condiţiei umane

De la programul estetic din Introducţia „Daciei Literare" la contribuţiile lui Blaga din „Spaţiul mioritic" şi cele mai recente ale lui Ernest Bernea despre primele trei categorii kantiene (timp, spaţiu, cauzalitate) la români, ideea determinării spaţiale a culturii şi structurii psihice a poporului trăitor intr-o anume matrice spaţială tinde să devină un adevăr fundamental al filosofiei culturii. Incidenţele altor ştiinţe confirmă „prezumţia" filosofică. Profesorul Nicolae Dunăre arăta intr-un articol publicat in „Viitorul social" că vechile comunităţi româneşti de locuire s-au dezvoltat în spaţiile intra- şi peri-carpatice, in poiene şi lăzuiri ale codrilor seculari, sub forma unor nuclee demografice şi nu a unor reţele sau blocuri compacte de populaţie aşa cum s-a intimplat in arealurile care nu limitau posibilităţile de circulaţie precum Cimpia Panonică sau Mazowsze. Îndeletnicirile productive, de la păstorit la albinărit şi prelucrarea lemnului, sint la rindul lor determinate ale spaţiului şi factorului climatic.

Structura spaţio-biologică a zonei carpato-ponto-danubiene a condiţionat prin urmare atit habitatul, cit şi specificul şi dezvoltarea economică, istorico-politică şi culturală a naţiunii române. Începind însă din secolul trecut, odată cu modernizarea tehnică şi apariţia mijloacelor rapide de tratament şi comunicaţie (in special mass-media), lumea se comprimă pe multiple planuri, fenomenul localist tinde să dispară in formele lui tradiţionale. Trăirea lui însă, devenită structură culturală, şi-a căpătat o altă identitate şi autonomie existenţială, în planul valorilor spirituale. Treptat, pe măsură ce **homo peripateticus** îşi îmbogăţeşte orizontul spaţial călătorind, aderenţele la repertoriul scenografic al naturii tind să se realizeze pe structuri receptorii mult mai complexe. Etnomodelul ca generator spaţial fundamental de cultură (sau chiar unic) devine o simplă parte a unui sistem mult mai amplu, cu componente reale şi imaginare. Explicaţia este evidentă. Omul tradiţional, sedentar prin excelenţă, trăia în perimetrul unui spaţiu determinat. Cel actual şi mai cu seamă omul viitorului tind să devină **homines planetarii** care nu se simt străini în nici un colţ al globului. Turiştii din ţările nordice ale Europei sau R.F. Germania îşi petrec week-end-ul la Atena, Cairo, Casablanca sau Tunis. Petrecerea loisirului săptăminal care în secolul trecut se restringea în cel mai fericit caz la o excursie în marginile scăldate de verdeaţă ale oraşului — impresioniştii au excelat în poetizarea acestor momente — se consumă astăzi în scotocirea rafinată a unor colţuri inedite ale continentului sau chiar în excursii pe continente sau mări apropiate. Vacanţele sint rezervate însă unor adevărate aventuri geografice. Pe aeroportul Heathrow de lingă Londra un grup de adolescenţi, probabil elevi de liceu, aşteaptă cursa de Australia unde urmează să petreacă o spectaculoasă şi instructivă vacanţă. Concomitent, un grup de tineri îmbrăcaţi în poncho-uri şi cu desagi peruvieni de lină în spate debarcă intr-un oraş elveţian după o fascinantă explorare pe viu a enigmelor paleoastronautice din Peru. Cultura se face mai puţin astăzi prin surogatele palide vehiculate în sălile de clasă sau in bibliotecă şi mai mult prin contacte directe, prin trăirea tensionată a însăşi realităţii. Cel puţin o parte a planetei noastre călătoreşte frecvent mii de kilometri mînată de interese sau de plăcere. Nomadismul a intrat definitiv în portretul-robot al contemporanului nostru pentru care Terra a devenit o vatră timpuriu cunoscută şi prea strimtă. Cosmosul apropiat este „Lumea Nouă" pe care şi-o doreşte în secret. „Colomb est mort, vive les nouveaux Colombs !".

Ce se întimplă însă cu intuiţia spaţială a omului care nu mai trăieşte într-un cadru spaţial mai mult sau mai puţin fix ci în realitatea unui film în perpetuă derulare ? Se transformă oare conştiinţa lui intr-un cadran pe care este inregistrată cea mai mare parte a scenografiei naturale a planetei şi pe care indicatorul emoţiilor spirituale oscilează haotic asemenea acului unui vitezometru ? Fără îndoială că orizontul şi sensibilitatea spaţială a omului cresc considerabil. Cultura nu mai este dată numai de numărul diplomelor ci şi de cel al călătoriilor. De la înălţimile alpestre ale Europei sau Americii de Sud pînă la jungla malaeziană sau peisajul aproape scoţian al Noii Zeelande, „totul" sau mai exact tipurile morfologice fundamentale, ca şi excepţiile, fenomenele rare, ii sint în linii mari cunoscute. Totuşi grila propriei sensibilităţi selectează o frintură (sau mai multe) din caleidoscopul naturii pe care il adoptă ca pe un spaţiu propriu, substituindu-se vechii dimensiuni a spaţiului matrice. Este asemenea unui pasaj dintr-o simfonie care devine melomanului fragment favorit. Încetindu-şi sau mai exact diminuindu-şi forţa impresivă, **etnomodelul** spaţial se transformă în **estetomodel,** în acea structură spaţio-culturală pe care individul o adoptă ca fiind cea mai adecvată structurii sale psiho-intelectuale. Hemingway şi-a „părăsit" locurile de baştină frecventind cu pasiune Cuba şi Spania. Th. şi H. Mann au adoptat Elveţia, Tadeusz Kosciuszko intinderile campestre (şi) oamenii tinărului stat american, fără a-şi abandona patria de origină. Pradă aceleiaşi nevoi, Panait Istrati co-adoptă patriei sale lumea mediteraneană (nu şi spaţiul francez pentru care sint valabile alte motivaţii). Dacă partea dependentă a biografiei individului, naşterea şi copilăria-adolescenţa, l-au legat de un spaţiu la care nu are aderenţe sufleteşti sau care sint oricum limitate, nomadismul societăţii contemporane ii oferă posibilitatea de a transcende indigenţa relativă a spaţiului natural. Se depăşeşte una dintre alienările care fisurează personalitatea omului actual. În locul unei ordini predeterminate de factori impuşi dinafară, care nu are nimic a face cu inclinaţiile sale profunde, se instituie o ordine ideală, congruentă cu structura psiho-intelectuală a individului.

Care sint raporturile dintre **etno-** şi **estetospaţiu ?** Înseamnă oare deplasarea istorică a centrului de greutate dinspre cel dintii spre cel din urmă depeizare, ruperea cordonului ombilical care leagă individul de „alveola" spaţială care l-a plămădit psihologic şi cultural la virstele dependente ? Se vor transforma aglomerările etnice tradiţionale intr-o nouă distribuţie, estetofilă, a aglomerărilor umane ? Ideea este interesantă dar utopică. Se constată chiar la nivelul individului de rind tendinţa de ajustare a etnicului la estetic. O parte dintre locuitorii statelor nordice ale S.U.A. s-au mutat, într-un proces care durează deja de cîţiva ani, în sud, in statele cu soare strălucitor cea mai mare parte a anului, cu decor tropical şi climă blindă. Nu putem vorbi însă actualmente de o preponderenţă a esteticului asupra etnicului. Nostalgiile spaţiale se satisfac mai degrabă prin călătorii, lecturi, filmografie, fotografie, arte, decit prin abandonarea etnospaţiului in favoarea estetospaţiului. Cadrul existenţial şi sufletesc al copilăriei îşi păstrează forţa atracţională — psihanaliza a demonstrat convingător acest lucru — pentru întreg restul vieţii ancorind aproape fără putinţă de sustragere individul în etnospaţiu. (În cazul personalităţilor creatoare legătura anteică indivizibilă este cu deosebire vizibilă. Să ne gindim la multiplele emergenţe, explicite sau implicite, ale etnospaţiului, cu toate implicaţiile sale, în opera unui Eminescu, Creangă, Sadoveanu, Goga, într-un mod aproape unic, Rebreanu, P. Istrati, Marin Preda...). Există apoi sistemul de adaptări de natură economică, lingvistică, psihologică sau socială care menţin individul în cadrele comunităţii originare şi implicit al etnospaţiului. La rindul lor cultura, artele, literatura, preluind, între datele „abisale" ale fiinţei naţionale, matricea spaţială caracteristică, îi conferă existenţă culturală in forme strălucitoare inculcind in sufletul colectiv efigia ambientului geologic şi vegetal naţional.

Radu Bagdasar

Desene de Augustin Costinescu

MOȘTENIREA

Scenariu literar de TITUS POPOVICI

KOSSOVOPOLJE

Noapte fără lună. Cu copitele învelite în șomoioage de paie, caii înaintează fără zgomot. Din cînd în cînd se aude fier izbind fier, teacă de sabie scăriță, vîrf de lance coif... Un fel de tîrșiială enormă, furișată, ca și cum s-ar strecura prin noapte mulțimi nenumărate de șoareci uriași...

O tuse răsună nefiresc de tare. În clipa următoare, ienicerul vinovat de-a fi tulburat liniștea poruncită, e prins de ceafă de un braț de fier.

Sultanul Murad, a cărui barbă albă are parcă o lucire fosforescentă, umblă — ca de obicei — cu pieptul gol, sub ilicul de piele de capră, îl înfundă cu fața în glodul frămîntat de copitele cailor.

— Ce-am poruncit eu? Ce-am poruncit eu, ciine?

Îi apasă ceafa cu talpa cizmei împintenate.

Un cavaler bizantin, Sevastocratul Kondilas, tînăr — îi spune, cu o închinăciune elegant-slugarnică, lui Bayezid lingă care se află călare și a cărui față e acoperită complet de apărătoarea coifului cu țugui și cefarniță de zale negre:

— Avîntul războinic și vigoarea tatălui vostru, ilustrul sultan-autocrator Murad, sunt admirabile, cu toată vîrsta înaintată... Sunt fericit că prea Iluminatul meu stăpîn, Împăratul Ioan, m-a trimis să fiu martor al acestei campanii...

Bayezid încuviințează cu o înclinare a capului.

Murad, din nou pe calul pe care l-a încălecat dintr-un salt, tătărăște, face un semn energic, înainte. Mîneca flutură pe brațul negricios, încă vînjos. Bayezid, căruia îi era destinat semnul, se înclină foarte adînc, pe coama calului, ridică și el brațul, apoi se pierde în noapte...

...De undeva, foarte de departe, se aud, nedeslușit, zbierete vesele, frînturi de cîntece...

...Sub un cort imens, cît o piață, lungi mese gata să se dărîme sub povara mîncărurilor — jumătăți de vite, berbeci întregi, hălci de cărnuri de vînat, pești mari de Dunăre — a vaselor de cîte cincizeci de ocale pline cu vinuri — petrec cavalerii apuseni, în strălucitoare „pourpoint-uri de mătasă, de brocard, de cașmir, avînd — fiecare — pe piept și pe spate, ilustrul blazon al familiei...

Urlă cît îi ține gura, nici unul nu se ascultă decît pe sine; înfulecă și beau zdravăn.

Un trubadur firav și blond-spălăcit recită ceva, acompaniindu-se cu o liră, dar vocea lui se pierde în hărmălaie.

La o masă mai lăturalnică, gazdele — Cneazul Lazăr al Sîrbilor, om îmbătrînit înainte de vreme, privește cu un trist și inutil repros această orgie, ținînd mîna pe grumazul fiului său, Ștefan Lazarevici. Într-un capăt al mesei, izolat, un tînăr înveșmîntat în negru, jumătate călugăr, jumătate oștean, se roagă cu ardoare, surd și orb la ce se petrece în jurul lui...

O clipă neașteptată de tăcere... Vocea fornăită a trubadurului:

Atunci Godeffroy de Bouillon,
Bătu la poarta Ierusalimului,
Iar Conetabilul de Bourbon...

Un nobil gras, roșcovan, asudat, — a cărui tunică de mătase cu un dragon roșu brodat cu fir de aur e pătată de vinuri și sosuri, Mareșalul de Franța Enguerand de Marigny-Coucy, se ridică și zbiară cu o voce de bas dogit:

— Gura! Viteji Cavaleri! Să bem în cinstea tînărului dar cu atît mai neînfricatului Rege al Ungariei... SIGISMUND DE LUXEMBURG!

Un bărbat în jur de douăzeci de ani, cu o barbă blondă surprinzător de lungă — îi ajunge aproape pînă la brîu — se ridică. E foarte înalt, suplu, îi domină pe toți. Ia o cupă de aur, cît un lighean, și, întorcîndu-se spre cneazul Lazăr, i-o închină:

— Bea! Mulțumesc pentru insigna onoare, dar vom bea în cinstea ilustrului Cneaz Lazarus al Serbilor care, chemîndu-ne în ajutorul său, ne dă prilejul să ne încercăm, pe spatele infidelilor, tăișul spadelor!

— VIVAT! CRESCAT! FLOREAT! răcnesc cavalerii care, în ridicarea lor precipitată, cu cupele în mîini, răstoarnă băncile și jilțurile pe care pajii lor, frumoși adolescenți cu pletele încadrîndu-le fețele rotunde, trandafirii, se grăbesc să le așeze la loc.

Cu ochii gînditori, dar cu buzele zîmbind, Cneazul Lazăr primește închinarea...

Își golește cupa...

Nobilii apuseni se întorc, gălăgioși și neînfrînați, la ale lor.

*

În fruntea ienicerilor, Bayezid înaintează în noapte.

În urma lui, cu marele steag verde al Profetului desfășurat, muezinul Bedr-ed-Din, care șoptește fanatic; Allah-il-Allah-Allahu Akbar!

În cortul care vuiește de zbierete, de muzici țipătoare, intră Mircea, Voievodul Țării Românești.

E un bărbat în puterea vîrstei, cu barbă neagră și părul retezat sus, deasupra frunții, căzîndu-i pe umeri. Poartă veșmînt de zale, pieptar și apărătoare de oțel călit, astfel ca să nu strălucească în soare sau în vreo rază trădătoare de lună. E acoperit de noroi, vine din cercetare. Îl însoțește vărul său, Neagotă Spătar, bărbat tînăr, frumos — dar pleșuvind înainte de vreme.

— Domnilor! strigă el, încercînd să acopere hărmălaia... Domnilor! O parte din ordia otomană...

Nu-l ascultă nimeni...

Cu fața strîmbată de mînie, Mircea scutură cu putere umărul Mareșalului Enguerrand de Marigny:

— ...urcă spre podișul de deasupra Cîmpiei Mierlei...

Nobilul Mareșal, pe a cărui față curg șiroaie de sudori, se întoarce, privește prin el ca prin sticlă, apoi se face vînăt de furie.

În clipa aceea Sigismund, care a văzut scena, sare de la locul lui, vine lîngă Mircea și-i spune Mareșalului, cu un zîmbet cuceritor:

— Este nobilul Prinț Mirkea al Valahiei! Prin frumoasa și bogata țară a căruia vom trece spre casă, după zdrobirea infidelilor, — și care ne anunță că numiții infideli ar încerca o mișcare de învăluire...

— Tinere Prinț, spune Mareșalul, mai binevoitor, dar plin de superbie, cei ce poartă numele de Marigny au luptat împotriva spurcatei semilune de la Întîia Cruciadă de fericită amintire, pînă azi...

Grafică de Bogdan Stihi

Prima parte a scenariului literar MOȘTENIREA a apărut în lucrarea «Călătorie în timp • Turism și Istorie»

Trubadurul improvizează grăbit :

> De spaimă Saladin fugea,
> Şi Marigny îl urmărea,
> Ţinînd în mînă spada sa,
> Care ca soarele lucea !

— Mai pe urmă, Boucicault, mai pe urmă, — zice cu modestie Mareşalul. Apoi spre Mircea pe care — spre vădita lui neplăcere, Sigismund îl ţine mereu, protector, pe după umeri : Păgînii nu luptă noaptea. Se tem de „djini"... duhurile necurate ale deşertului.

— Parcă la Caffa, bunicul ori tatăl dumitale, ori cineva care purta acelaşi nume, a fost prins noaptea de emirul Saddahedin şi purtat la lumina făcliilor legat de coada unui catîr rîios...

— Pentru aceste cuvinte, Comite de Castlemaine după încheierea victorioasă a bătăliei te chem la luptă cavalerească, pe viaţă şi pe moarte, cu lancea, spada şi pumnalul, călare şi pe jos...

Pajul său i-a şi prezentat pe o tavă de argint mănuşa de oţel, pe care înfierbîntatul Mareşal o aruncă la picioarele Contelui englez, care o ridică, spunînd calm :

— Accept. Vei muşca ţărîna, dacă infidelii îţi vor mai lăsa dinţi cu care să poţi muşca !

Sigismund de Luxemburg l-a tras pe Mircea de o parte. Spătarul Neagotă nu se desparte de Voievod ; pare a-l păzi.

— Floarea cavalerimii europene ! Nu te uita, bunul meu principe la vorbele lor... Judecă-i după fapte...

Şi-l priveşte cu subînţeles. E mai înalt cu mult decît Mircea şi asta îl face să creadă că-l şi domină ; de aceea e binevoitor.

— Îmi pare bine că ne-am cunoscut. M-ai cucerit. Vei avea, oricind, bunăvoinţa şi protecţia mea...

Cu dinţii strînşi, Mircea se înclină imperceptibil.

— Sînt măgulit din cale-afară...

— Ar fi bine însă ca aceste frumoase sentimente ce nutrim unul faţă de celălalt să fie pecetluite printr-un tratat. Vom fi noi cei onoraţi să vă numărăm printre vasalii noştri, spune grav Sigismund. Şi-i întinde, cu superbie, mîna.

O expresie de uluire se întinde pe faţa lui, deoarece Mircea nu se grăbeşte — aşa cum se aştepta Sigismund — să strîngă această mînă cu degete încărcate de inele.

— Tratatele se cer a fi cumpănite în amănunt, ca să nu fie în ele sămînţă de ceartă... spune Mircea, privindu-l în ochi ; apoi îi ia mîna şi i-o strînge.

— Domnilor ! se întoarce Sigismund, ar fi vremea să întocmim planul de bătălie...

— Prin glasul regelui tînăr a vorbit înţelepciunea ! strigă Mareşalul de Marigny.

Cu un gest năvalnic mătură totul din faţa lui, apoi — în timp ce ceilalţi nobili se adună ciopor în spatele lui, — începe să închipuie aşezarea oştilor cu tot ce-i cade sub mînă : tăvi de argint, cupe, cuţitoaie late de tăiat carnea.

— Aici suntem noi ! În mijlocul Cîmpiei Mierlei al cărei nume va intra în Istorie, cu ajutorul Prea Curatei Fecioare ! zise el, trîntind cu zgomot pe masă un chiup uriaş de lut smălţuit, care se sfarmă în bucăţi, stropind cu vin în toate părţile...

— Să fie un semn bun acesta ? chicoteşte contele de Castlemaine ; Mareşalul nu-l bagă în seamă.

— Iar aici... un mare vas de tuci e trîntit cu zgomot... este Infidelul

— Nu, zice liniştit Mircea. Infidelul se va afla, dacă nu se şi află aici... şi aici...

Şi aşează două vase de argint pe flancuri.

Mareşalul pare că se va năpusti asupra lui, ca un mistreţ zădărît, dar mîna fină a lui Sigismund care-l apasă pe umăr şi o privire semnificativă, ca şi cum ar fi ceva stabilit între ei doi de mai dinainte, îl potolesc. Cu un zîmbet mieros se adresează lui Mircea :

— Întrucît Prinţul român pare a fi îngrijorat de soarta marginilor... i-o încredinţăm spre apărare pe aceea din dreapta... unde curge un pîrîu...

— Pîrîul curge la stînga... La dreapta e o pădure, spune liniştit Mircea.

— Şi nu vă veţi mişca de acolo, continuă Marigny. ca şi cum nu l-ar fi auzit, pînă cînd nu veţi auzi acest semnal...

Un gest şi doi trîmbiţaşi intonează sunete înalte.

— E semnalul de halai... Semn că am învins. Atunci veţi porni şi veţi veni spre centrul cîmpiei... unde va lupta.. căci aşa se cuvine, oştirea ilustrisimei noastre gazde, Prinţul Lazarus.

Cneazul Lazăr mulţumeşte printr-o înclinare plictisită... Continuă să dea porunci în şoaptă căpeteniilor care vin şi pleacă...

Mircea vine lîngă el. Tînărul său fiu, Stefan Lazarevici, îi zîmbeşte cu prietenie.

— De ce i-ai chemat ?... Dacă biruim, se vor împăuna ei... Iar dacă nu...

— Cum va fi voia domnului, spune Cneazul Lazăr, pe a cărui faţă s-a întipărit presimţirea morţii şi o mare seninătate.

— Tată ! rîde Stefan, ai început să judeci ca păginii... „Inch-Allah" voia Domnului... Dar noi... noi unde sîntem ?

Bătrînul Lazăr le uneşte mîinile.

— Să fiţi prieteni. Să fiţi fraţi. Ţările noastre sunt aşezate în bătaia tuturor vînturilor şi numai în prietenie... numai împreună...

Daţi-vă sărutarea de viaţă şi de moarte...

Cei doi tineri se îmbrăţişează...

— Cneazule Miloş Obilici — se adresează Mircea tînărului înveşmîntat în negru, care pare rătăcit într-o lume de gînduri, tot mai stărui în acea hotărîre pe care ne-ai împărtăşit-o ?

— Am jurat, ce mai întrebi ? spune Miloş Obilici cu un glas înfundat, parcă de om bătrîn. Am straie turceşti, ştiu turceşte... cuţitul mi-e ascuţit... vrea să bea sînge de sultan... Am jurat. Voi făptui.

— Numai să nu fie mai rău, spune cu un glas şi o privire ciudate Mircea.

— Cum poate fi mai rău decît este ?

— La noi este o vorbă : schimbarea domnilor, bucuria proştilor...

(Miloş a sărit în picioare, cu mîna pe plăselele pumnalului.)

— Nu te mînia, cneazule. Să-ţi ajute dumnezeu, spune Mircea părînd deodată foarte bătrîn. Se întoarce spre Lazăr : Mă duc la locul ce mi-a fost hărăzit de cei ce le ştiu pe toate... Mă duc la ai mei...

Cavalerii apuseni s-au luat de-a binelea la hartă :

— N-am venit atîta drum ca să las altuia cinstea de-a duce provocarea la luptă ! Ne cheamă d'Artois şi provocăm pe oricine care ne contestă acest drept !

Ca nişte cocoşi, ceilalţi se îmbăţoşează :

— Primim ! Unde ? Cum ? Cînd ?

*

Precedat de doi paji, aleşi dintre cei mai arătoşi, un cavaler în armură argintie — nu se mai ştie cine e — înaintează în galop nebun, cu lancea plecată ca şi cum ar fi gata în fiece clipă să străpungă pe cineva.

Şi deodată calul se poticneşte. Picioarele i se afundă în nămol. Din alura marţială a grupului nu mai rămîne nimic... Cei trei cai se poticnesc într-un pămînt moale, necunoscut...

— Sunaţi ! Sunaţi ! răsună, înăbuşită de coif, vocea cavalerului. Şi în timp ce trompetele răsunară în pustiu, — căci în jur sunt numai mărăcinişuri şi stufărie deasă, — cavalerul se înalţă în scări, îşi ridică viziera şi cu o voce răsunătoare strigă :

— Sultane Murad ! Eu, marchizul Phillippe d'Artois de la Marche d'Eu, — te chem la luptă dreaptă şi-ţi arunc mănuşa mea...

Aruncă mănuşa de oţel care se scufundă într-un ochi de mocirlă.

În clipa următoare, zbîrnîind ca un roi de albine înfuriate, un nor de săgeţi se abat asupra lui. Îl izbesc în obraz, prin viziera deschisă ; cînd îşi duce mîinile la ochi, o săgeată îi străpunge subţioara... Calul, străpuns, se prăvale greoi, pe o latură, în nămol.

Pajii, înnebuniţi, o iau la goană, dar săgeţile îi culeg unul după altul, în timp ce din desişuri se aude psalmodierea ascuţită a muezinului şi urletul de luptă, prelung, al oştirii otomare.

— Ruşine, Blasfemie ! S-o spălăm în sîngele spurcat al infidelilor ! răcneşte Mareşalul de Marigny, ridicîndu-şi spada dreaptă. Cine mă iubeşte, mă urmează !

Vizierele coboară cu un surd zgomot metalic. Lăncile se pleacă.

„Floarea cavalerimii apusene" porneşte o şarjă eroică ; fiecare îşi urlă din răsputeri numele, ori deviza familiei :

— Castlemaine !
— Trémouille ! Trémouille !
— Schilberger !
— Wagenstein !
— De la Vienne !
— Tayaut !
— Tue ! Tue !
— Gott mitt Uns !
— Dieu et mon Droit !
— Nevers !
— Vive Dieu !

Şi se pierd, strălucitori şi coloraţi,,, cu penajele fluturînd în ceţurile cenuşii ce se tîrăsc deasupra Kossovopoljiei...

*

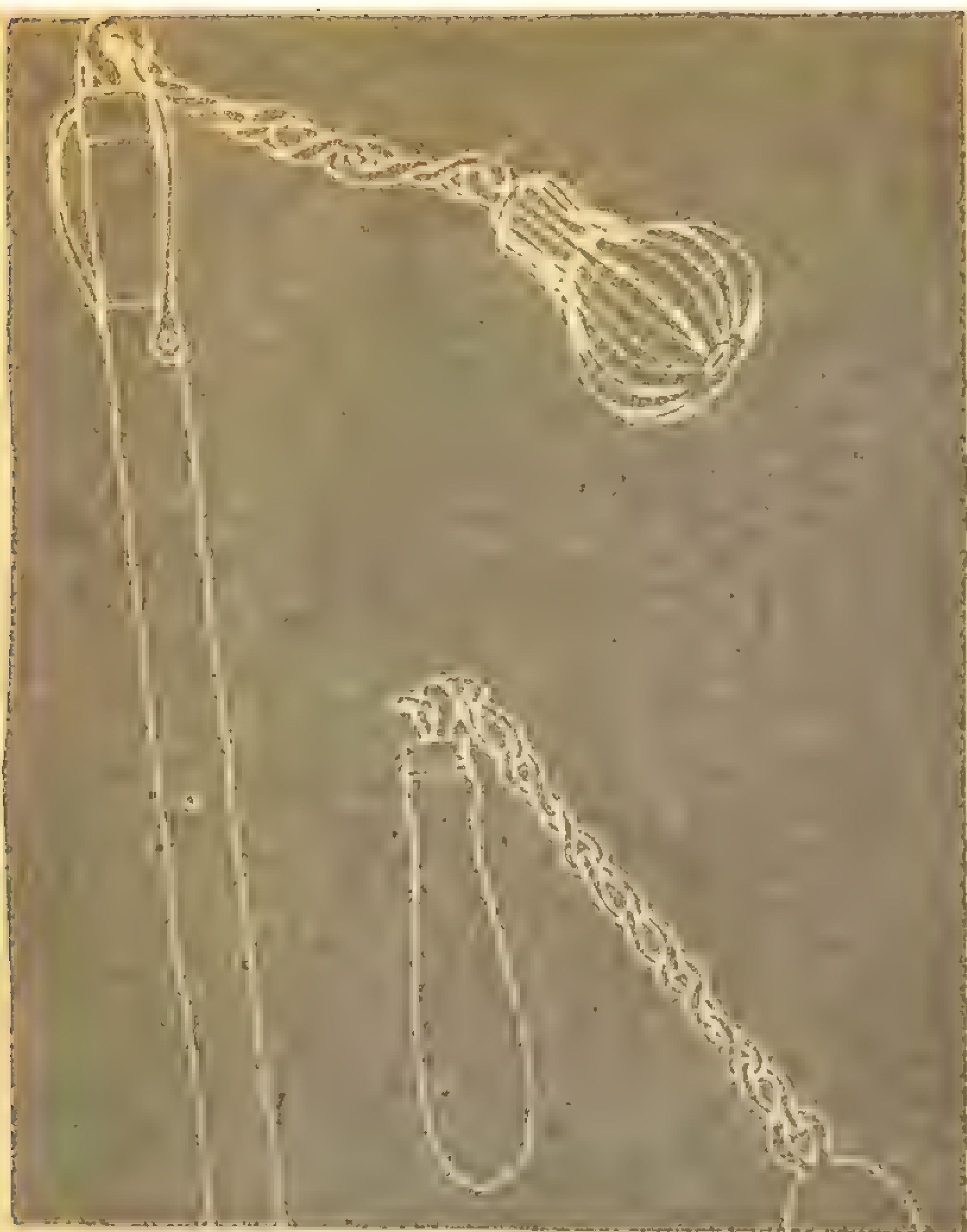
Un pîlc de pădure la poalele unei coline — unde aşteaptă mica oaste a lui Mircea, făcîndu-se — după obiceiul ei, una cu arborii, cu desişul, cu tufişurile, cu pămîntul...

De undeva, ori din toate părţile parcă, se aude, cînd mai încet, cînd mai tare, zvonul bătăliei...

Calul lui Mircea paşte slobod.

Voievodul se plimbă încet printre oştenii lui, făcîndu-le semn să se ridice la ivirea sa. E cu gîndurile în altă parte, dar mîna lui pricepută pipăie tăişurile, pişcă strunele arcurilor, cercetează ascuţişul săgeţilor...

Pe un cal roib, în spume, spătarul Neagotă se iveşte în goană nebună, gata să se năruie la picioarele lui Mircea.

— Măria Ta... Apusenii... au fost prinşi cu toţii...

— Cneazul Lazăr ?

— A pierit... Măria Ta... În spatele oştii sîrbeşti s-au ivit ienicerii...

— Sigismund al Ungariei ?

— A lăsat marginea şi a luat-o spre miază-noaptc... socot că spre casă ! Măria Ta... noi, noi ce facem acuma ? Stăm aici ca proştii... şi aşteptăm să ne potopească ?

— Repede te sperii, vere Neagotă...

✻

Trupul Sultanului mort, cu pumnalul înfipt în inimă pînă la gardă, e întins pe un covor de Smirna năclăit de sînge...

Miloş Obilici în straie turceşti sfişiate, cu faţa sîngerînd de lovituri, e ţinut de doi ieniceri. Rîde sfidător, cu dinţi albi.

Bayezid, mereu cu faţa acoperită de apărătoarea coifului, ascultă subtilul compliment al „observatorului" bizantin Sevastocratul Kondilas.

— Încercînd, fără a reuşi, să ne ogoim regretul sfîşietor pentru moartea augustului vostru tată, o, Mare Sultan Bayezid, vă felicităm pentru izbîndă... Aţi fost... un fulger...

Muezinul ridică braţele descărnate :

— Bayezid Ilderim ! Bayezid Fulgerul !

Bayezid işi scoate coiful cu ţugui : o faţă fină, prelungă, inteligentă ; barba neagră-corb e tăiată cu îngrijire. Sub cămaşa de zale se ghiceşte strai de mătase.

Priveşte corpul fără viaţă al tatălui său, Sultanul Murad.

În timpul acesta răsună, egală şi melodioasă, vocea lui Kondilas purtată pe aripile elocinţei greceşti :

— Cîinii de sîrbi... fraţi ai noştri numai cu numele... işi merită pedeapsa, căci au ridicat mîna nelegiuită asupra slavei Bizanţului, răpindu-i provinciile sale... Thessalia, Epirul, Macedonia...

Nimeni nu-l ascultă.

Aclamaţiile nebuneşti ale oştirii devin asurzitoare :

— Ilderîm! Ilderîm! Ilderîm!

Cu paşi măsuraţi, cu fruntea în pămînt, Bayezid se apropie de Miloş Obilici. Îl priveşte lung şi zîmbeşte.

— Eşti un viteaz! spune el, cu voce mişcată.

Apoi, cuiva în spate : Să fie jupuit şi apoi legat de patru cămile, care să-l rupă în bucăţi...

Cîmpia e acoperită de leşuri...

Corbii de pradă, nenumăraţi, s-au ivit atraşi de mirosul sîngelui... Croncănitul lor sinistru e acoperit de corul unui sobor de preoţi, în patrafire de aur şi argint, care cîntă jalnic, zguduitor: GOSPODE POMILUJE...

În urma lor, cu capul gol — întreaga lui înfăţişare, zdrenţuită, plină de sînge arată că a luptat ca o fiară — înaintează Cneazul Ştefan Lazarevici, cu coroana de aur pe cap, urmat de cîteva din căpeteniile rămase în viaţă ale oastei sîrbeşti...

La trecerea lor, cîţiva oşteni sîrbi se dau la o parte, lăsînd să se vadă trupul stîlcit, făcut una cu pămîntul ud, al bătrînului cneaz Lazar, cu pieptul ciuruit de săgeţi... Un bătrîn oştean, plîngînd, încearcă să-i cureţe de nămol orbitele ochilor...

— O, tată, amară moştenire mi-ai lăsat... şopteşte Ştefan Lazarevici.

Preoţii se opresc.

În faţă, pe o movilă, e Bayezid, călare, sub un imens steag verde de mătase, pe care — în extaz — muezinul îl poartă ridicat în bătaia vîntului.

La poalele movilei, în genunchi, cavalerii apuseni ; pe fiecare un ienicer îl ţine de o frînghie petrecută laţ în jurul gîtului.

Strălucitor în rafinatul costum de gală al cavalerilor bizantini, Sevastocratul Kondilas stă în mijlocul lor şi-i încurajează :

— Nu vă faceţi singe rău. De Cristos iubitul şi de Cristos iubitorul nostru Împărat-Autocrator Ioannis, va plăti răscumpărarea.. După ce i-o veţi înapoia, graţios şi prea supus, împreună cu legiuita dobîndă... vă veţi putea revedea scumpele meleaguri natale.

— Ticălosul !

— Se pretinde creştin !

— Schismatic !

— Eretic !

— Sodomit !

— Îţi dau întîlnire, Sevastocratule Kondilas, în cîmp deschis, fără cartier, cu lancea... începe greoi Guy de la Trémouille, deoarece are gura plină de sînge închegat. Ienicerul care-l ţine în laţ îl zmuceşte scurt, ca pe un cîine neascultător.

Fluierele, tobele, meterhanalele turceşti izbucnesc într-un imn discordant, asurzitor.

Ştefan Lazarevici urcă spre Bayezid, cu capul plecat.

Ajuns în faţa Sultanului, îşi scoate sabia, o sărută şi o depune la picioarele lui.

O zvîcnire a genunchiului îmbrăcat în fier al Sultanului şi calul pune copita pe lama roşie de sînge.

Mereu cu ochii plecaţi, Ştefan Lazarevici îşi ia de pe cap coroana, o întinde, ca pe o ofrandă, lui Bayezid.

În tăcerea de moarte, se aude răsuflarea — ca dintr-un singur piept — a oştirii învingătoare şi vocea metalică a lui Bayezid :

— Primim umilita-ţi plecăciune, Ştefan Bey ! — prin care te închini pe veci nouă, jurînd că duşmanii noştri vor fi şi ai tăi, că în războaiele noastre ne vei fi alături cu deplină credinţă, că vei plăti haraciul ce-ţi vom cere şi că vei asculta în toate, ca pe un părinte pe trimisul nostru care va locui de azi încolo la curtea ta, ca să te păzească de greşeli.

Îi ia coroana din mîinile întinse.

Faţa i se îmblînzeşte. Vino, spune cu căldură. Vino la adăpost...

Palid ca un mort, cu ochii halucinaţi, Ştefan Lazarevici îşi lipeşte obrazul de scăriţa de oţel a lui Bayezid, în gestul supunerii.

Aplecîndu-se în şa, sultanul îi pune mîna pe creştet, apoi îi aşează coroana pe cap.

ALLAH-IL ! ALLAH ! ALLAHU AKBAR ! se revarsă urletul de biruinţă deasupra cîmpiei.

În depărtare, abia se mai aude soborul de preoţi : Gospode pomiluje...

✻

În fruntea micului său pîlc de oaste, Mircea se îndreaptă spre casă, în înserarea ce cade încet ca o pînză viorie...

Deodată se întoarce în şa, încruntat :

— Mă ! Ce călăriţi ca muţii ! Cîntaţi ! Că în curînd n-o să mai aveţi poftă de cîntat !

Un cîntec aspru, bărbătesc se ridică...

Simion aţîţă focul... Limbi gălbui ţîşnesc spre cer...

Mircea cel Bătrîn îngînă încet, încet. — întors în trecut — acel vechi cîntec de luptă...

— Şi apoi ? întreabă Vlad.

— Apoi a venit rîndul nostru !...

SILISTRA – 1393

Vîntul aspru al Dobrogei învăluie în nori deşi de praf zidurile crăpate şi debelate de izbiturile berbecilor de luptă, ale cetăţii Silistra, în vîrful turnului de pămînt al căreia se zbate, ca o fiinţă vie, steagul Ţării Româneşti.

Pe parapet oştenii, cei mai mulţi răniţi, sleiţi, la capătul puterilor, cu feţele supte, bărboase, arse, cu buzele uscate şi crăpate adînc de sete, — ajutaţi de locuitorii cetăţii : bătrîni, femei, copii în stare să arunce o piatră, resping un asalt otoman. Îi potopesc cu bolovani, cu bîrne, cu apă clocotită, cu nori de săgeţi, silindu-i să părăsească berbecii — trunchiuri lungi de lemn gros — cu care şubrezeau întăriturile şi să se retragă în neorînduială, deşi un muezin fanatic, cu ochi străluminaţi, îi îndeamnă, strigînd ascuţit şi sfîşiindu-şi „djelaba" neagră să se întoarcă la luptă.

Catapultele turceşti prăvălesc ghiulele mari de piatră asupra apărătorilor care, — îndată ce otomanii s-au retras în afara bătăii săgeţilor — cad într-un somn greu, de plumb, sub soarele nemilos, în bîzîitul roiurilor de muşte mari, verzui...

Un bolovan sfărîmă un crenel, împroşcînd cu sfărîmături de piatră şi praf alb ca făina pe tînărul Mihail, fiul lui Mircea; Mezea, — însoţitorul — s-a aruncat însă în faţă, făcîndu-i pavăză din trupul său.

— Pleacă de aici, rogu-te, Măria Ta, — spune un tînăr boier negricios, cu buze vineţii şi părul începînd să albească înainte de vreme, — du-te şi adăposteşte-te în pivniţă !

— Nici prin gînd nu-mi trece, namestnice Iercău ! se sumeţeşte tînărul, un adolescent a cărui faţă murdară e palidă şi trasă, ochii adînc încercănaţi, iar părul îi cade în laţe nespălate pe umeri. Fără să scoată o vorbă, Mezea îi şterge de praf veşmîntul de brocard scump, dar acum pătat de sudoare, de pămînt, de sînge...

— Măria Sa Domnul, tatăl Măriei Tale, ni te-a dat în grijă... Ce-o să spună, doamne fereşte, dacă....

Tînărul Mihail îşi scutură capul cu mîndrie.

— O să zică : „E bine că întîiul meu născut, Mihail, n-a dat pildă rea ascunzîndu-se ca o muiere !

Un boier tînăr, puternic ca un taur, cu o coamă neagră creaţă ca şi barba albastrie ce i-a năpădit obrajii, şi care priveşte împrejurimile cu ochi de şoim, se întoarce şi spune cu asprime de oştean, nedeprins cu protocoalele :

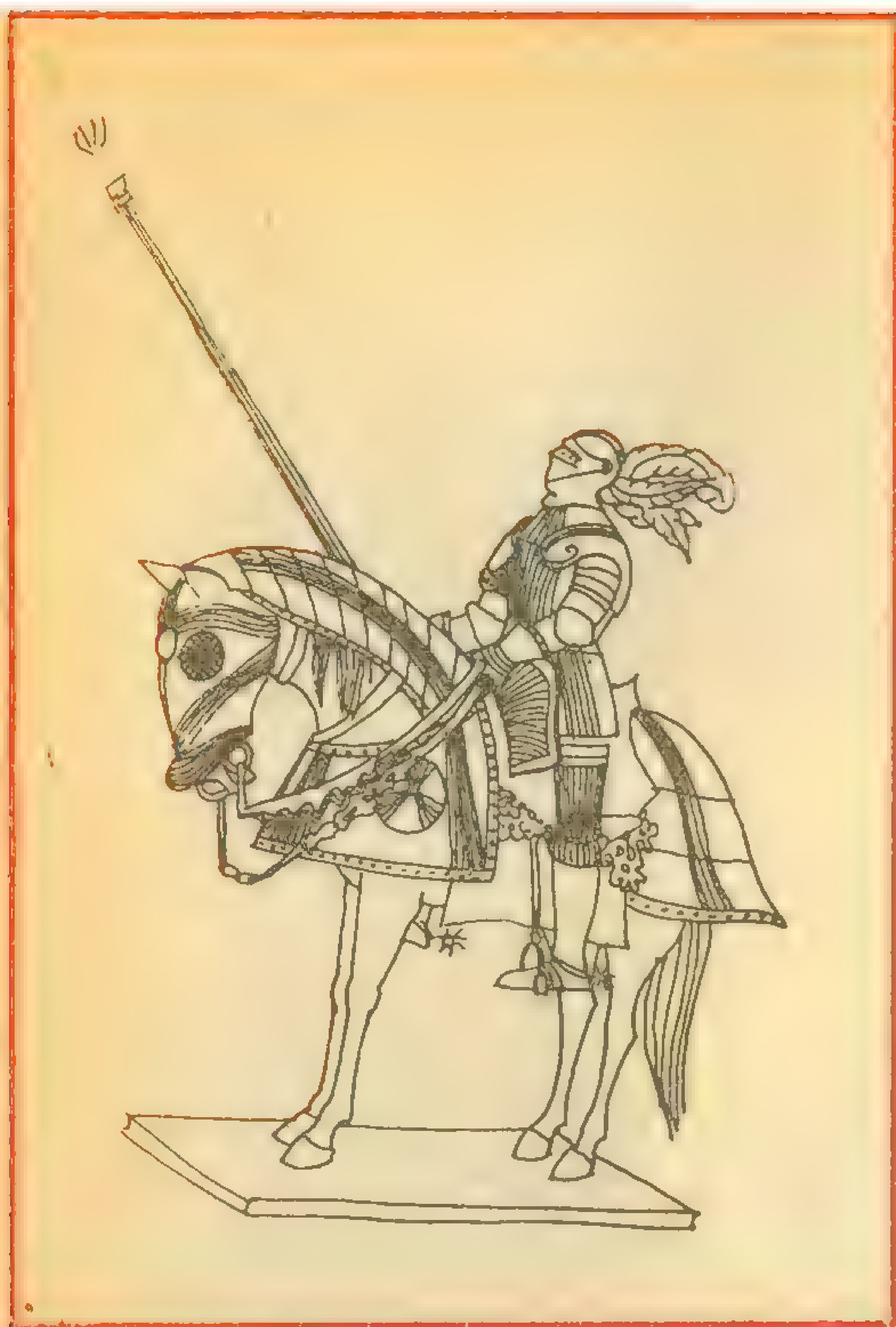
— Muierile din cetatea Silistrei se luptă pe ziduri, Măria Ta, alături de soţii şi copiii lor !

— Şi atunci ? Eu să mă ascund ? Asta mă sfătuieşti, pîrcălabe Berindei ?

— Eu ? Nu ! Dumnealui, Iercău, e îngrijat din cale-afară !... Vin iarăşi, spune el şi rîde, scutu-

rindu-şi coama; pune la gură cornul de bour ferecat în argint şi scoate un sunet prelung, care-i trezeşte pe cei de pe parapete. Cu mişcări moi, de oameni la capătul puterilor, îşi iau locurile de luptă şi armele. Mihail, cu ochii la pîrcălabul pe care se vede că îl admiră şi ar vrea să fie preţuit de el, potriveşte o săgeată pe struna arcului.

— Din vultur, vultur răsare ! spune, sincer, Iercău. Dar în glasul lui a alunecat şi ceva neplăcut : limba de catifea a linguşelii. Mihail pricepe şi se strîmbă, ca şi cum l-ar fi pălit o durere de dinţi. Se aud, apropiindu-se, urletele atacatorilor şi vocea muezinului, sfredelind nervii, Allah-il-Allah !

— Mezeo, aţin'te pe-aproape, zice Iercău, numărindu-şi săgeţile ce i-au mai rămas.

— Este slujba mea, nu-i nevoie să-mi spui namestnice... mormăie însoţitorul şi cu scutul său uriaş îl fereşte pe Mihail de săgeţile ce încep să curgă din tării, cu un ţiuit subţire, otrăvit.

Se aud bufniturile înfundate ale berbecilor izbind în ziduri, strigătele rănitilor, răcnetele luptătorilor. De sus, din turn, pîrcălabul Berindei, încercînd să străbată cu privirea norul de praf, des, ce s-a ridicat iarăşi, conduce bătălia :

— Hei, mă Dudeo... vezi că la poarta a treia... Ia-l şi pe Tatul şi băgaţi-vă-ntre ei ! C-o sparg !...

Iercău, cu o săgeată ieşindu-i din braţul drept, vine lingă el.

— Ei, te căptuşişi !... spune, cu un surîs ce arată mai mult a rînjet, Berindei... Acu' poţi sta la adăpost !

— Îmi cauţi pricină !... se încruntă Iercău, şi dacă scăpăm cu viaţă am să-ţi cer socoteală...

— Nu scăpăm... spune sec Berindei... Apoi : Mă, Dragomire, mă ! Nu vezi mă că ăia ridică scară... ce faci ? Dormi ?

— Dragomir e mort, pîrcălabe ! se aude, din vălmăşag, vocea unei femei...

— Atunci luaţi seama care mai sinteţi vii !...

— Şi dacă ştii că nu scăpăm... îţi iei răspunderea... pentru viaţa coconului domnesc ?

Din nou o undă de veselie, nebunească, în ochii mici, negri, vii ai pîrcălabului uriaş...

— Ţi-e a scăpa de aici ? Vrei să-l însoţeşti ?

— Nu... Dar....

— Mă, îi pune mîna pe umăr Berindei şi cu aceeaşi mişcare îi smulge săgeata, făcîndu-l să scoată un răcnet ascuţit de durere... Mă, noi sîntem boieri nu numai să stăm la sfatul şi la masa Măriei Sale... da să şi murim pentru ţară, cînd vine ceasul... Nu te teme... n-o să-l las pe feciorul lui Mircea Voevod să piară, ori să cadă în mîna păgînului... Mezea o să-l scoată de aici... Şi o să pleci şi tu cu el.

— Cînd ?

— Cînd ţi-oi face eu semn... Deocamdată eu poruncesc....

— Berindei... Apa e pe sfîrşite... oamenii îşi mănîncă curelele... opincile... Cu preţul ăsta vrei tu să-ţi cîştigi slavă ?

— Nu pentru slavă mă bat eu aici, vere Iercău... ci pentru pămîntul Dobrogei....

— Şi... dacă crăpăm cu toţii, crezi că o să-l păstrezi ? Berindei nu-i răspunde. De pe ziduri se ridică strigăte de biruinţă...

— Aşa ! zice pîrcălabul... I-am dat înapoi şi de data asta... a treizeci şi şaptea oară.. Vere şi namestnice ţi-oi spune ceva... Pe ăla care la prima zborşire a duşmanului pune armele jos şi fruntea în pămînt... îl calcă în picioare, ca pe o zdreanţă... Şi cine se poartă ca o zdreanţă.. cu vremea începe să se şi simtă zdreanţă... Şi nu-i bine. Ai înţeles pilda mea ?

— Du-te dracului ! începe să rîdă, cu admiraţie, Iercău, privind statura uriaşă a pîrcălabului.

Sultanul Bayezid Yildirim, care, spre deosebire de tatăl său, poartă armură fin cizelată şi turbanul său de mătasă albă imaculată e împodobit cu pană lungă, verde, de struţ, vorbeşte cu blîndeţe :

— Cine a condus acest al treizeci şi şaptelea asalt neizbutit ?

Tăcere; cei din jurul lui îşi feresc privirile.

— Am întrebat ceva, spune încet Sultanul, cu vocea lui plăcută ; parcă şi un zîmbet i-a înflorit pe buze...

— Giaffar Bey, îi şopteşte cineva...

— Tăiaţi-i capul, spune Sultanul, se întoarce şi urmat de Izeddin Bey, a cărui ţinută arată că încă n-a intrat în luptă, intră în cortul său, păzit de ieniceri înalţi, impasibili.

— Sînt viteji... Mi-ar părea rău să piară... Supusul nostru, ţarul Şişman al Bulgarilor, şi-a revenit de pe urma frigurilor ?

— N-are nici pe dracu ! rîde Izeddin.... Boleşte de ciudă... de ruşine... că soarta armelor i-a fost potrivnică şi a trebuit să se supună...

— Adu-mi-l...

Izeddin iese ; intră un hadîmb negru, care poartă pe o tavă de argint capul nefericitului Giaffar, cu dinţii rînjiţi.

Sultanul îl priveşte un timp, parcă fără să-l vadă, apoi spune :

— Să fie îngropat cu cinste....

Înclinîndu-se pînă la pămînt, hadîmbul se retrage deandaratelea, în cort intră Izeddin, care anunţă :

— Supusul Luminăţiei Tale, Sişman, cere îngăduinţa să...

— Bine, bine, rîde mulţumit Bayezid. Să intre...

Ţarul Şişman, un bărbat slab, verzui la faţă, cu o înfăţişare chinuită, se aruncă la picioarele lui : „Stea a răsăritului, Slăvite Padişah..."

— Te vei duce la ghiaurii din Silistra... Bărbăţia lor mi-a induioşat inima... Ştiu că nu mai au ce mînca, ce bea, săgeţile-s pe isprăvite şi duhoarea morţilor îi otrăveşte....

Una din sălile cetăţii, cu pereţii sparţi de ghiulele de piatră, care se văd, de altfel, peste tot.

Ţarul Şişman, vădit stînjenit de situaţia în care se află, dar căutînd totuşi să salveze aparenţele printr-o semeţie deplasată, spune pîrcălabului Berindei, care e înconjurat de căpeteniile — puţine — ce i-au mai rămas, toţi abia mai ţinîndu-se pe picioare, cu ochii roşii, cu rănile oblojite cu cîrpe murdare, cu platoşele boselate şi cămăşile de zale rupte...

— Măritul Sultan Bayezid, nebiruitul nebiruiţilor, groaza duşmanilor...

— Peste asta cred că putem trece, spune cu o voce răguşită pîrcălabul Berindei.

— ... a cărui inimă milostivă a fost adînc mişcată de vitejia cu care v-aţi împotrivit... — şi în timp ce vorbeşte două lacrimi, lacrimile ruşinii de-a fi fost înfrînt şi supus, se scurg pe faţa slabă, îmbătrînită înainte de vreme a voievodului bulgar, ...în marea lui mărinimie.

— Şi asta-i de prisos... spune, părînd că e gata să adoarmă Berindei.

— Vă îngăduie să ieşiţi din cetate, cu steagul în frunte, cu familiile şi averile voastre.

— E prea puţin ! răsună, pe neaşteptate, vocea lui Berindei trezind un ecou care-l face pe Sişman să tresară.

— Ce mai vreţi ?

— Şi cu armele noastre !...

Vocile căpeteniilor se ridică într-un cor răguşit :

— Aşa e ! Aşa e ! Armele nu le punem jos...

— Ne-or mai fi trebuind ! zice unul, mai tînăr şi face cu ochiul...

Privirea lui Berindei a prins privirea lui Iercău. Îi face un semn imperceptibil.

Strecurîndu-se, ca o umbră, căci are aplecare spre aşa ceva, Iercău urmat de Mezea ies din sala cu pereţii sparţi...

Undeva, cu capul pe coapsa unui oştean căzut în luptă, prinţul Mihail doarme ; faţa îi e acoperită de muşte...

— Bine că i-a dat dumnezeu gîndul cel bun !... şopteşte Iercău.

— Scoal' Măria Ta... Plecăm !...

Într-o ordine desăvîrşită, cu steagul ţării în frunte, apărătorii cetăţii Silistra părăsesc ruinele. În mijloc sînt femeile, copiii, bătrînii, încărcaţi cu bagaje, pe margini oştenii cu armele pregătite....

De pe o mică înălţătură, Sultanul Bayezid îi priveşte cu admiraţie. Face un semn şi meterhaneaua otomană începe să cînte, iar tuiurile se înclină la trecerea vitejilor.

Pîrcălabul Berindei răspunde printr-o înclinare uşoară a capului, dar printre dinţi şopteşte : „Ne mai intîlnim noi"....

În spatele Sultanului, pe un cal alb, mic şi focos Izeddin se zbuciumă ; se vede că un gînd nu-i dă pace. Sultanul, ca şi cum l-ar simţi frămîntarea, îi face un semn să vină lingă el.

— N-ar fi păcat ca asemenea oşteni să ne mai stea în cale ?

— Înălţate Stăpîne... spune Izeddin pe fruntea căruia au apărut broboane de sudoare... mă tem că nu e cinstit.

Sultanul Bayezid rîde, cu dinţii lui albi, strălucitori.

— Izeddin Bey, tot ceea ce foloseşte Semilunii e cinstit !... Ar fi timpul să înveţi ! Fă cum ţi s-a poruncit !

Izeddin, urmat de o ceată de călăreţi, superb înveşmîntaţi, coboară înălţimea. Călăreşte de-a lungul coloanei, ajunge lîngă Berindei ; îl salută cu mîna la frunte, la buze, la inimă...

— Măritul meu stăpîn mi-a poruncit să vă însoţesc, să nu vi se întîmple nimic rău...

Berindei îl priveşte lung, o undă de îngrijorare pe fruntea lui de taur.

— Sîntem destul de mari să ne purtăm singuri grija... Mi se pare că v-am şi arătat-o....

Nesiguranţa, frămîntarea interioară se citesc vizibil pe faţa lui Izeddin. Încearcă, cu chinuri, un zîmbet :

— Atunci... să zicem că vă însoţim... în semn de cinste deosebită...

— Aşa mai merge, mormăie Berindei...

Cei doi călăresc alături. Toate încercările lui Izeddin de-a lega o conversaţie se izbesc de tăcerea de piatră a pircălabului...

Uzi leoarcă, Iercău şi voievodul cel tînăr, Mihail, purtaţi de Mezea, ies din apele Dunării. Cind îi leapădă din braţele lui de criţă, cei doi cad cu faţa la pămînt, dar Mezea îi ridică...

— Nu-i vreme de odihnă... Haideţi... La drum! Drum lung....

Şi se pierd în stufărişuri şi smircuri...

Coloana de supravieţuitori ai asediului a ajuns la o răspintie de drumuri.

— Aici ne despărţim, spune Berindei, făcînd un semn spre unul din drumuri... Mulţumim pentru cinste.

...Nu ăsta-i drumul, spune Izeddin. Berindei izbucneşte într-un hohot de rîs.

— Mă înveţi tu care-i drumul, în ţara mea?

— Pîrcălabe Berindei... drumul pe care vrei s-o apuci... nu este sigur... Cete de akîngii de-ai noştri mişună şi...

— Vom scoate-o cumva la cale cu ei! rîde, dar întunecîndu-se la faţă, Berindei. Asta-i drumul care duce acasă! Şi noi acasă vrem să ajungem.

Ca şi cum nu l-ar fi auzit, deşi e vizibil că-i vine foarte greu să facă ce i s-a poruncit să facă, Izeddin spune:

— Noi răspundem de soarta voastră! Dacă, Allah să ferească, vreun creştin ar fi ucis, ori păgubit, ce vom spune Sultanului?... Acesta e drumul...

— Care duce în ţinuturile bulgăreşti ce le-aţi cotropit! ridică deodată vocea Berindei. Auzind-o, oştenii îşi pregătesc armele. Fereşte din cale!

— Fereşte tu! strigă Izzedin şi smulge iataganul din teacă...

La sunetul de corn al lui Berindei, oştenii se formează într-un careu, cu suliţele întinse, ca un uriaş arici şi pornesc în pas mărunt. Cei din mijloc leapădă îndată boarfele, pun mîna şi ei — bătrîni, femei, copii, pe arme...

Izeddin scoate un sunet ascuţit.

Din dosul unei movile prelungi ies pilcuri de osmanlii călări, care se năpustesc, chiuind, asupra careului....

Nor de praf... săgeţi vîjîind... strigăte... Începe măcelul...

*

Stufărişuri, trestii, sălcii scorburoase, smircuri de nepătruns. Mezea pregăteşte un mare crap la proţap. Iercău, doborît de oboseală, doarme cu gura căscată. Mihail stă lîngă focul ce alungă ţînţarii. În jur sunetele bălţii. Deodată se aude fîşîit, crengi rupte, ca de o dihanie. Intr-o clipă Mezea a sărit în picioare şi cu arcul încordat aşteaptă....

Din desiş se smulge un oştean, Simion, cu braţul stîng negru de sînge. Cade ca un buzuc la picioarele lui Mihail....

— Şi-au călcat cuvîntul... Ne-au potopit...

Mezea, fără să scoată o vorbă, a îngenunchiat lîngă el, îi rupe cămaşa, îi cercetează rana... Simion gîfîie greoi.

— S-a obrintit, spune printre dinţi Mezea. Dacă nu ţi-o tai, mori.

— Şi cum mai ţin cormana plugului?

— Mort cum o mai ţii?

— Taie...

Mezea scoate din şerpar un jungher cu lamă subţire. Îşi trece degetul mare peste tăiş.

— Măria Ta, ţine-i capul. O să se ruşineze de Măria Ta. N-o să strige, n-o să se zbată...

Băiatul a devenit alb ca varul.

— Mă tem că...

Sub privirea aspră a lui Mezea, se supune. Ia capul oşteanului între degetele sale subţiri, murdare....

— Vorbeşte.. spune cum a fost... poate uiţi de chin....

Faţa leoarcă de sudoare a lui Simion. Cuvintele ies greu printre buzele crăpate:

—... au vrut să... ne înşele... să ne ducă în ţinuturile lor... Înainte... de-a-...muri... pîrcălabul Berindei mi-a poruncit... du-te şi spune... Măriei Sale... să ştie... cum e cuvîntul lor... Şi Izeddin Bey.. tot timpul... vorbea frumos.... şi ne linguşea.. şi... Aaaaau!

— Gata... ce zbieri ca o muiere... Acum numa să te ard cu fierul roşu... Pe urmă mîncăm crapu' ăsta....

La strigătul de durere, singurul pe care l-a scos Simion, s-a trezit şi Iercău.

— Ce e? Ce e? spune buimac...

— Păi nu e nimic..., zice Mezea, sculîndu-se de lîngă foc cu barda a cărei lamă e incandescentă în mînă. ...Nu e nimic. Atîta că va trebui să-l duci pe Măria Sa la Argeş... Eu am o treabă....

— Ce treabă?

— Izeddin ai zis că-l cheamă?

— I..ze....diiiiiiiiiiin! răcneşte, sub cumplita arsură, Simion.

—Mă, da bun glas, ai! Eşti bun de popă. Cum te cheamă?

— Simion.....

— Şi pe ăla cum ziseşti, că uitai...

— Izeddin....

— Bine....

Şi Mezea se mistuie în cumplitul vălmăşag al bălţii dunărene....

Paul Antipa: „Bătălia de la Rovine"

ROVINE

Curtea de Argeş. Palatul Domnesc.

În ţinuta de ceremonie: manta scurtă de purpură, prinsă de umărul stîng, tunică pînă la genunchi — centură de aur cu pafta grea de care atîrnă spada scurtă, Mircea, purtînd coroana voievodală, pe tron. Alături de el, pe un tron mai mic, fiul său Mihail, îmbrăcat la fel: faţa lui poartă încă urmele încercărilor prin care a trecut.

Pe laturile vastei săli de primire cu boltă înaltă şi făclii de răşină curată, ce ard fără fum, se înşiruie boierii de sfat, în jilţuri cu spătare, în care sînt săpate herburile lor; bătrîni cu plete şi bărbi albe, curgîndu-le pe platoşele ce poartă semnul trecutelor bătălii; unii sînt ologi, de-o mînă, de-un picior, ori poartă fîşie neagră peste ochiul scos de vreo săgeată tătărască ori ungurească.

Cei mai tineri, în ţinute strălucitoare de războinici apuseni, par a nu-şi găsi locul: se foiesc, se frămîntă.

Vornicul Aldea, un moşneag rumen şi încă în puteri, spune, cu glas solemn.

— Pentru scăparea vieţii vlăstarului domnesc, Mihail Voievod, namestnicul Iercău Ion se nalţă la rangul de sluger şi i se dă, spre veşnică moştenire lui şi urmaşilor lui moşia Verbilău...

Iercău se aruncă la genunchii domnitorului, înlănţuindu-i cu braţe umile. O scurtă clipire de nemulţumire în ochii lui Mircea; îl ridică pe proaspătul sluger, care îi sărută mîna cu devoţiune. Mihail ar vrea să spună ceva, dar o privire a tatălui său îl opreşte. Retrăgîndu-se de-andaratelea, Iercău se aşează lîngă Spătarul Neagotă, care îl priveşte ciudat. Nu-şi mai încape în piele de fudulie, dar în acelaşi timp nu vrea s-o arate, luînd o înfăţişare plină de modestie, cu ochii plecaţi...

Mircea se ridică. Faţa lui e gînditoare. Ceva, ca un fior, trece de-a lungul sălii, ca şi cum fiecare ar simţi încordarea Domnitorului, acum în pragul clipei hotărîtoare.

— Şi iată, aşadar, boieri dumneavoastră, că sosit-a ceasul de cumpănă. În care trebuie să hotărîm. Pentru noi, pentru urmaşii noştri... Ce facem? Punem fruntea în ţărînă şi ne dăm, pe-un blid de linte, ţara şi cinstea... Ori..

Îşi înalţă fruntea.

— Ori stăm cu sabia în mînă, să apărăm ce ne-au lăsat străbunii cei din vechime.

Un surîs de mulţumire trece pe obrazul brăzdat de cute al Velspătarului Batea, cel mai bătrîn dintre sfetnici. Degetele lui noduroase care strînseseră pînă la albire mînerul spadei grele, drepte, se destind; se ridică spre mustaţa lungă, pe care o răsuceşte voiniceşte.

În schimb, Neagotă îi şopteşte lui Iercău:

— Vorbe de clacă... Eu i-am văzut pe turci; le cunosc tăria... Numai cît suflă peste noi şi ne spulberă...

— Spătare, se uită la noi... îl potoleşte Iercău...

— Şi ţineţi minte: ce hotărîm acum, nu-i numai pentru clipa de faţă, nici pentru vieţile noastre... şi aşa trecătoare... E pentru vecii vecilor. Aştept.

— Parcă dacă îi spunem că capul ce se pleacă, sabia nu-l taie, o să ne asculte? — şuşoteşte, cu obidă, Neagotă.

— Taci, pentru dumnezeu! Se uită la noi...

Un timp, cu bărbile în piept, cîntărind, boierii rămîn nemişcaţi, în tăcere. Apoi, încet, cu greu, Velspătarul Batea se ridică. Îşi scoate spada din teacă. O ridică.

E un semn. Toţi, tineri şi bătrîni, îşi smulg armele: lamele de oţel strălucesc sub bolta întunecată.

— Pe viaţă şi pe moarte, stăpîne şi doamne!

Mircea s-a ridicat şi el:

— Stăpîn şi domn, boierilor, ne este ţara aceasta ce avem în păstrare!

— Ne duce la pieire, şopteşte Neagotă, cu buze albe, în timp ce fîlfîie sabia şi zîmbeşte larg, cu toţi dinţii, să-l vadă Măria Sa cît e de credincios...

Deodată intră o matahală de nerecunoscut: e Mezea, bărbos, păros, rupt, murdar. Tîrăşte după sine pe Izeddin şi acesta într-un hal fără hal, fără turban, cu ţeasta rasă, pe care se întinde o cicatrice proaspătă. Mihail sare de pe tronul său, fuge la Mezea, îl ia în braţe, îl sărută.

— Mezea! Mezea! Ai scăpat! (se întoarce spre tatăl său) Uite, Măria Ta! A scăpat.

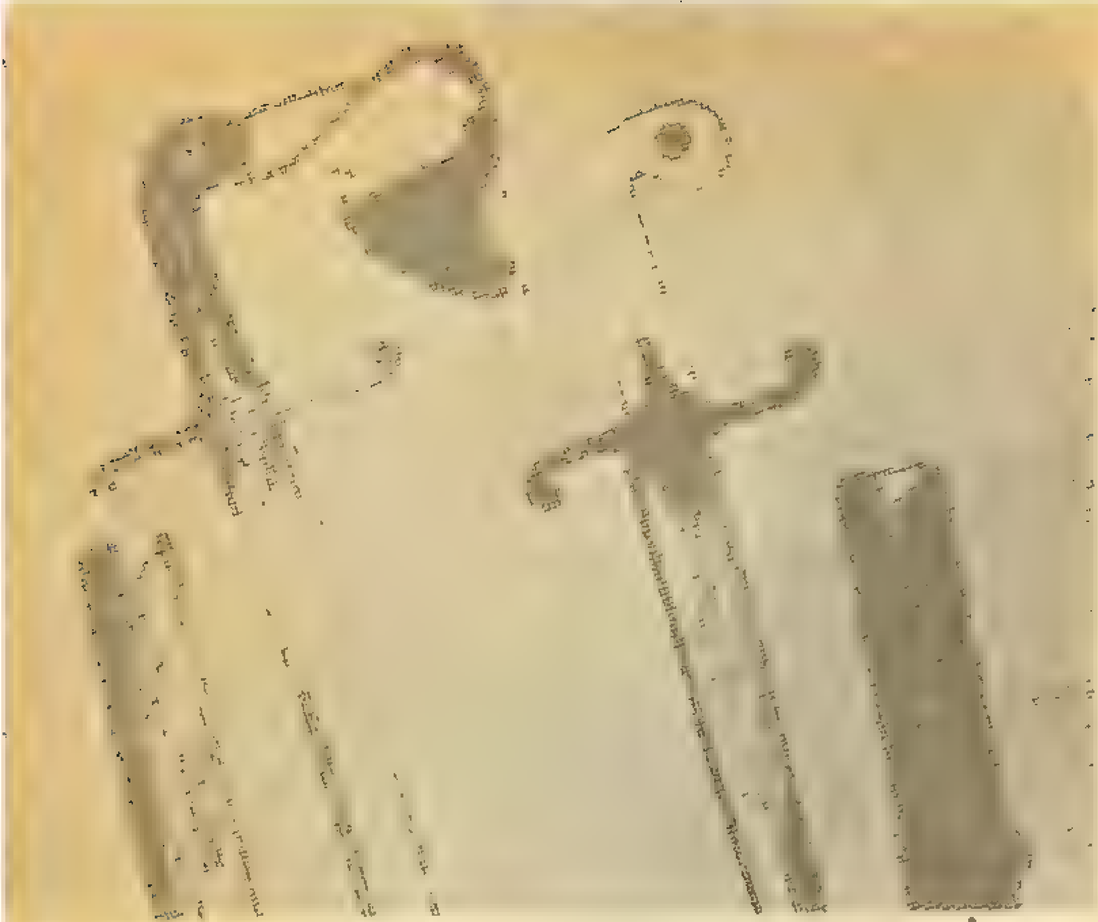
— Văd! surîde Domnitorul. Ce mogîldeaţă ne-ai adus, Mezeo?...

— Îl cheamă Izeddin... Şi-i vinovat de pieirea celor din Silistra... cărora Sultanul le-a dat chezăşie mincinoasă... L-am răpit şi ţi l-am adus, Doamne, să-l beleşti şi să-i pui sare...

Mircea îl priveşte lung pe Izeddin. Acesta, netemător de moarte, stă semeţ, cu braţele încrucişate pe piept. Boierii murmură ameninţători.

— Daţi-i straie cuviincioase... ca să putem vorbi cu el...

De la o fereastră a castelului, Mircea — îngîndurat, ţinînd o mînă pe umărul fiului său Mihail, priveşte cum boierii încalecă în curtea interioară şi se duc, chiuind ca la nuntă...

— Doamne... îți cer îngăduința de a-ți aduce la cunoștință... se aude vocea tremurîndă a lui Iercău. El însuși bițiie din cap pînă-n picioare...
— Spune.
— Între patru ochi, Doamne...
Mircea îl privește aspru :
— E fiul nostru !
— Vărul Măriei Tale... Neagotă... zice — peste tot — că rău faci că te împotrivești turcului... că... iertat să fiu, el zice asta, nu eu, că nu ești în toate mințile... Și că ar trebui să facem ceva, să nu te lăsăm să duci țara de ripă.
Așteaptă cu capul plecat, umil, pedeapsa sau răsplata.
Cu blîndețe, dar cu degetele de fier, Mircea îl ia de bărbie, i-o ridică astfel ca să-i poată vedea ochii :
— Parcă vărul nostru Neagotă îți este cel mai bun prieten... Sînteți veșnic împreună...
Ca și cum s-ar arunca într-o fîntînă, Iercău spune cu patos :
— Așa este ! Dar credința către Măria Ta trece înainte...
— Da... da... Bine... Îți mulțumesc... spune Mircea, întorcîndu-și privirea, ca și cum i-ar fi greu să rabde vederea celuilalt.
Cu un glas rece :
— Să fie adus aici vărul nostru Neagotă, ca să-i poți spune în față cele ce ne-ai spus pe din dos...
Mezea, la fel de nețesălat cum a venit, de pe drum, îl aduce în fața lui Mircea pe Izeddin [illegible] a fost îmbrăcat în straie de boier [illegible] se mișcă stîngaci. Ajuns în fața [illegible] reia înfățișarea plină de mîn[illegible]du-și brațele pe piept. Mircea îl [illegible] cu ochii săi reci și sub această privire, [illegible] fără voia lui, Izeddin își pleacă frun[illegible]
— Nu ca [illegible] scap viața, ci pentru că acesta este adevă[illegible] spun, o, Emire, că n-am încuviințat, [illegible] mea, ceea ce s-a întîmplat. Dar întrucî[illegible] fără voie, am fost părtaș la această vic[illegible]
— [illegible] Mircea.
— [illegible] de pedeapsă. O aștept.
Se înclină [illegible] cu mîna la frunte, la buze, la inim[illegible]
Mircea e [illegible] în gînduri. Brusc, ridică fruntea și [illegible] cu o voce ciudată :
— Ești slobod !
Se întoarce și se depărtează cu pași sprinteni. Sunetul ar[illegible] al pintenilor săi se stinge.
— Atîta trudă... și degeaba ! oftează Mezea...
Izeddin e cu desăvîrșire nedumerit.
— De ce ? De ce ?
Mezea îl privește lung.
— Ca să ne cunoști....

*

Cenușiu de praf, urmat de un pîlc de călăreți : nelipsitul Mezea și cei doi fii ai săi, Mihail și Vlad, Mircea se oprește în fața unui lan mic de secară [illegible] cîteva palme de loc smulse pădurii înconjurătoare — pe care un țăran cît un munte, Simion cel fără o mînă, îl aprinde...
Se întoarce, fără să arunce nici o privire călăreților — de care îl desparte o pînză de fum gros, vălătucit și intră în curtea cît o batistă a căsuței sale de bîrne, pe clinul unui deal.
Aici, nevasta-sa — cu vreo patru țînci agățîndu-i-se de poale, îi întinde o făclie... „Eu, eu nu pot" — șoptește ea.
— Eh ! hai ! luați-vă rămas bun de la coliba noastră ! zice Simion și aprinde casa. Copiii chicotesc și cînd vîlvătaia cuprinde bîrnele și șițele uscate, încep să chiuie și luîndu-se de mîini, joacă în jurul pălălăii. Le place, sînt mici, nu știu ; cred că-i o joacă.
Omul, cu cușma în mînă, ca la mort, privește o clipă truda vieții lui care se mistuie, apoi ia barda, își strînge la piept muierea, scarpină părul încîlcit și plin de scaieți al copiilor, îl saltă cu singurul braț pe cel mai mic, îl pune jos, îi șterge mucii, îl sărută și spune cu glasul lui gros, de bivol :
— Hai, duceți-vă... Să ai grijă de toate, femeie !
— Și tu, de tine...
Mînînd vaca și cîteva oi, femeia și copiii se mistuie în desișul pădurii...
— E greu, hai ? se aude vocea lui Mircea.
Simion se întoarce, înțepenește.

— Parcă Măriei Tale ți-e ușor, Doamne ? întreabă cu o voce moale — de la om la om — contrastînd cu încremenirea ostășească. Că ai și alte griji, nu numai a avutului Măriei Tale...
— În al cui pîlc ești ?
— A' Spătarului Neagotă.
— Am auzit că s-a făcut nevăzut, că nu-i de găsit nicăieri... spuse Mircea, privindu-l pieziș.
— Și noi am auzit, da' nu-i în căderea noastră să ne dăm cu părerea. La locul de adunare însă mergem, cu sau fără spătar. Așa ai poruncit.
— Și noi tot acolo ne ducem. Dați-i un cal !

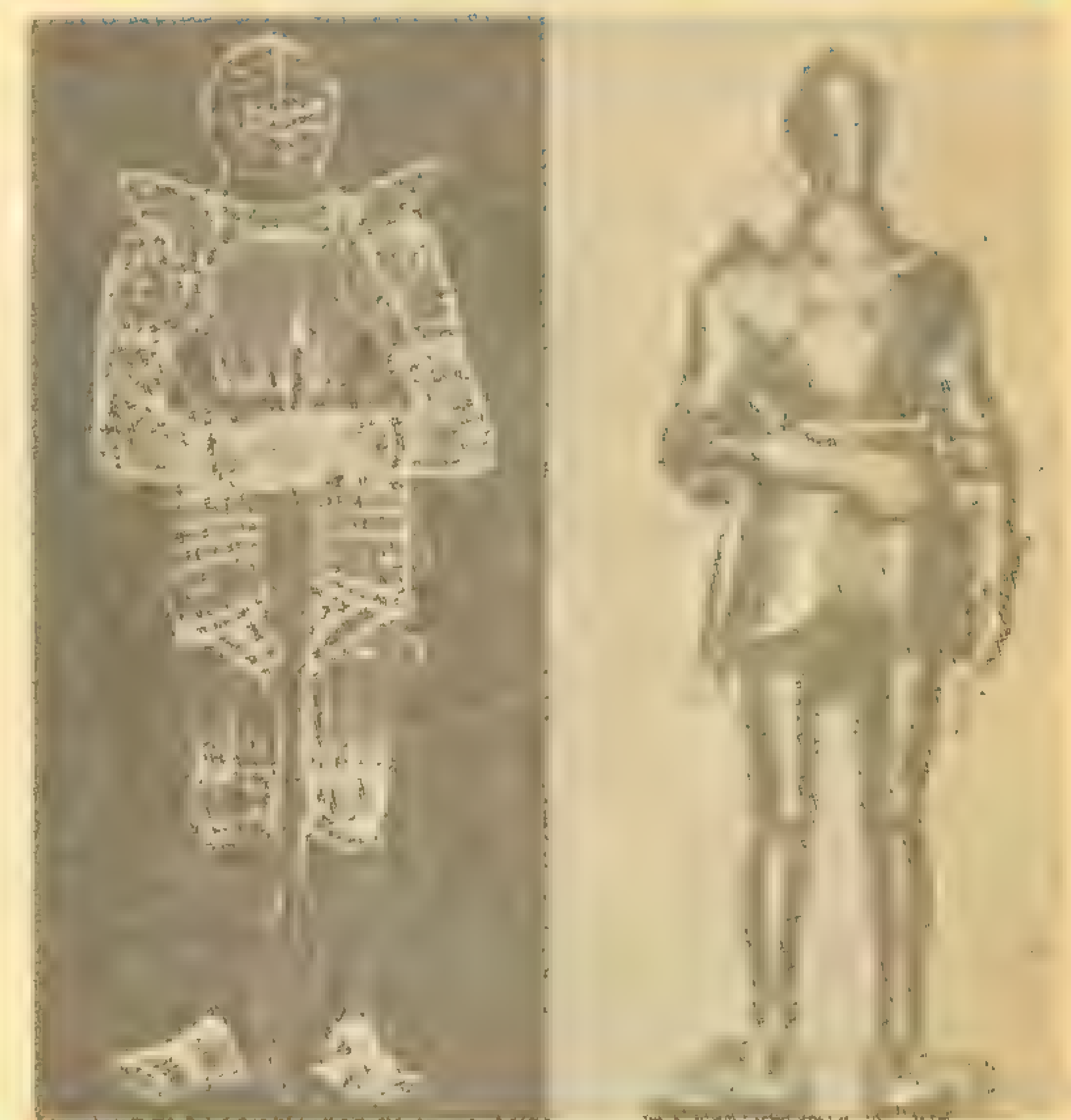
*

Forfotă mare în curtea unui conac boieresc, pe ale cărui ferestre încep să se bulucească flăcările. O femeie tînără, frumoasă, îmbrăcată în negru, cu două fetițe agățate de ea, împarte porunci cu o voce pe care lacrimile au secătuit-o :
— Oană și Mărie a lui Drăgan, voi mergeți cu oile sus, în poiana Murgului. Otrăvit-ai fîntînile, Marcule ? Un țăran bătrîn, cu ochii ascunși de o chică de păr ca lîna berbecului, dă din cap. — Împărțit-ai merindea ostașilor noștri, Ravecă ?
— Da' pe cine jelești, jupîneasă Marie ?
Ea se întoarce ca arsă. Mircea, călare, privește cu asprime.
— Închinați-vă ! Și împreună cu fetițele fac o reverență adîncă, măturînd cu rochiile praful curții. Apoi, privind țintă în ochii Voievodului, spune cu simplitate :
— Pe bărbatul ce l-am avut... Neagotă, vărul Măriei Tale...
— Da' ce-i cu el ? A murit ?
— Pentru mine da... Mai potoliți-vă — se întoarce ea spre cîțiva flăcăiași, luați la oaste, care se hîrjonesc ca noatenii. — Nu vedeți cine a venit ?
— Cine ? întreabă un vlăjgan.
Palma grea a lui Simion îl plesnește peste ceafă, făcîndu-l să cadă în patru labe.
— Măria Sa, boule !
Stîngaci, speriați, „recruții" se pun în genunchi.
— Eu credeam că Măria Sa umblă îmbrăcat numa'-n aur și argint... șoptește unul, privindu-l de jos în sus pe Voievodul ce pare un simplu oștean — prăfuit și ostenit.
— Măria Ta ! spune ea, alungîndu-și cu o mișcare hotărîtă o șuviță de păr de pe frunte. Am fost învățată, de mică, să dau cu arcul... Îngăduie-mi... Îngăduie-mi..... Apoi, dacă nu s-a putea altfel și voi rămîne cu zile, am să mă închid într-o sfîntă mînăstire...
Mircea o ia în brațe. Îi culcă fruntea pe pieptul său înzăuat.
— Ești tînără... Ești tînără...
Abia acum, ascunzîndu-și fața să n-o vadă nimeni, nevasta lui Neagotă plînge amar, surd.
— Ce rușine... ce rușine...
— O ai spălat-o, Mărie... Ești tînără...
Pereții conacului se prăbușesc în vîlvătaia flăcărilor, aruncînd scîntei și funingine neagră, care plutește peste tot, ca o năvală de fluturași negri.
Pe drumul îngust și șerpuit, mărginit de o parte și de alta de codri nepătrunși, trece Mircea, urmat de pîlcul său de călăreți, cărora li s-a alăturat, în cămașă de zale, prea lungă și largă și chivără de oțel, spătăreasa Maria...
De peste tot se văd fumurile satelor ce ard, ca dușmanul să găsească în fața sa numai pustiul...

Mircea urcă în goană treptele de marmoră la capătul cărora îl așteaptă vornicul Aldea, care pare foarte încurcat.
— Sigismund ? A venit Sigismund ?
— Nu tocmai... șoptește vornicul, ferindu-și privirile.

Mircea deschide ușa — deasupra căreia străjuiește corbul Munteniei. Înăuntru, înșirați la masa lungă, plină de toate roadele pămîntului nobilii cavaleri apuseni — aceiași ca la Kossovo —, în același „pourpoint-uri" de mătase, brocard și cașmir, la fel pătate de vin și grăsimi, la fel de gălăgioși.
— Și Majestatea Sa regele Sigismund ? întreabă Mircea pe cavalerii care, nu cu prea mult elan, s-au ridicat în picioare la intrarea lui.
Unul dintre ei, de un blond pălos, cu niște mustăți ce-i atîrnă pe piept, se apropie, făcînd să se încovoaie podeaua sub greutatea lui.
— Eu sînt înlocuitorul său, Graful Wilhelm Reihartigen vom Ulm und Gatzenbach !... Majestatea Sa regele Ungariei și al Bohemiei, ocupată cu potolirea răscoalei nobililor maghiari care... într-o pornire inspirată de Satana, au ucis pe regina Elisabeta și țin închisă pe luminata prințesă Maria de Anjou, promisă de soție Majestății Sale de răposatul ei unchi și tutore, Ștefan II Costromanic.
— Așadar... ajutorul făgăduit... pentru care amîndoi am pus jurămînt, șoptește Mircea, mai mult sieși.
— Sîntem noi aici ! răcnește Mareșalul de Marigny. Răscumpărați din robia păgînului... O robie mai ușoară decît ne-am fi așteptat, Bajazeth purtîndu-se, spre uimirea noastră, ca un adevărat cavaler, ardem de nerăbdare să spălăm în sîngele infidelilor pata ce stăruie pe blazoanele noastre....
Un altul se ridică, plin de superbie :
— Eu însumi, marchiz de la Tremouille, voi arunca în obrazul spurcat al nu mai puțin spurcatului Bayezid această mănușă, pe care strămoșul meu Baudouin a prins-o de poarta Ierusalimului...
Mircea rostește rar :
— Vai, domnilor... n-ați uitat și n-ați învățat nimic...
Se întoarce scurt și iese.
Cavalerii, uluiți, se privesc unii pe alții. Într-adevăr, nu înțeleg nimic.

Un soare necruțător — în crugul său — pîrjolește pămîntul.
În jurul unei fîntîni, zac cadavre de akingii — cu fețele înnegrite, strîmbate în chinurile agoniei.
— Încă o fîntînă otrăvită, spune Izeddin Bey. Pustiu peste tot... n-avem pe cine ne vărsa mînia...
Bayezid într-o cămașă de zale de aur, care lucesc orbitor în soarele fără cruțare, privește cerul pe care se rotesc păsări de pradă. Cînd își întoarce calul — un splendid armăsar alb — acesta se poticnește, gata să cadă în bot.
— Îi e sete, spune Bayezid.
— Apă pentru calul stăpînului nostru ! bate din palme Izeddin Bey.
Un burduf de piele e luat de pe spatele unei cămile.
Șuvoiul de apă curge într-un mare lighean de argint.
Beyul însuși, urmat de spahiul care-i duce tuiul, adapă calul lui Bayezid, care bea, sforăind și stropind în toate părțile...
Bășicate de soarele nemilos, fețele ienicerilor ce poartă pe umăr un palanchin de bambus, ferecat în argint, în care se află cei trei copii ai sultanului : Soliman, Musa și Mehmed — în haine ușoare — cărora un pui de harap le face răcoare cu un imens evantai de pene de păun...
Nemișcați, ca niște stane de piatră, ienicerii țin prețioasa povară. Buzele crăpate le sîngeră.
Privesc calul care bea apă...
Un mirzac tătar plin de sînge vine în goana calului și din mers sare jos, se prosternează în praf — apoi, cu o strîmbătură de durere spune :
— Stăpîne... cetele trimise după vite și nutreț... au fost nimicite de ghiauri...

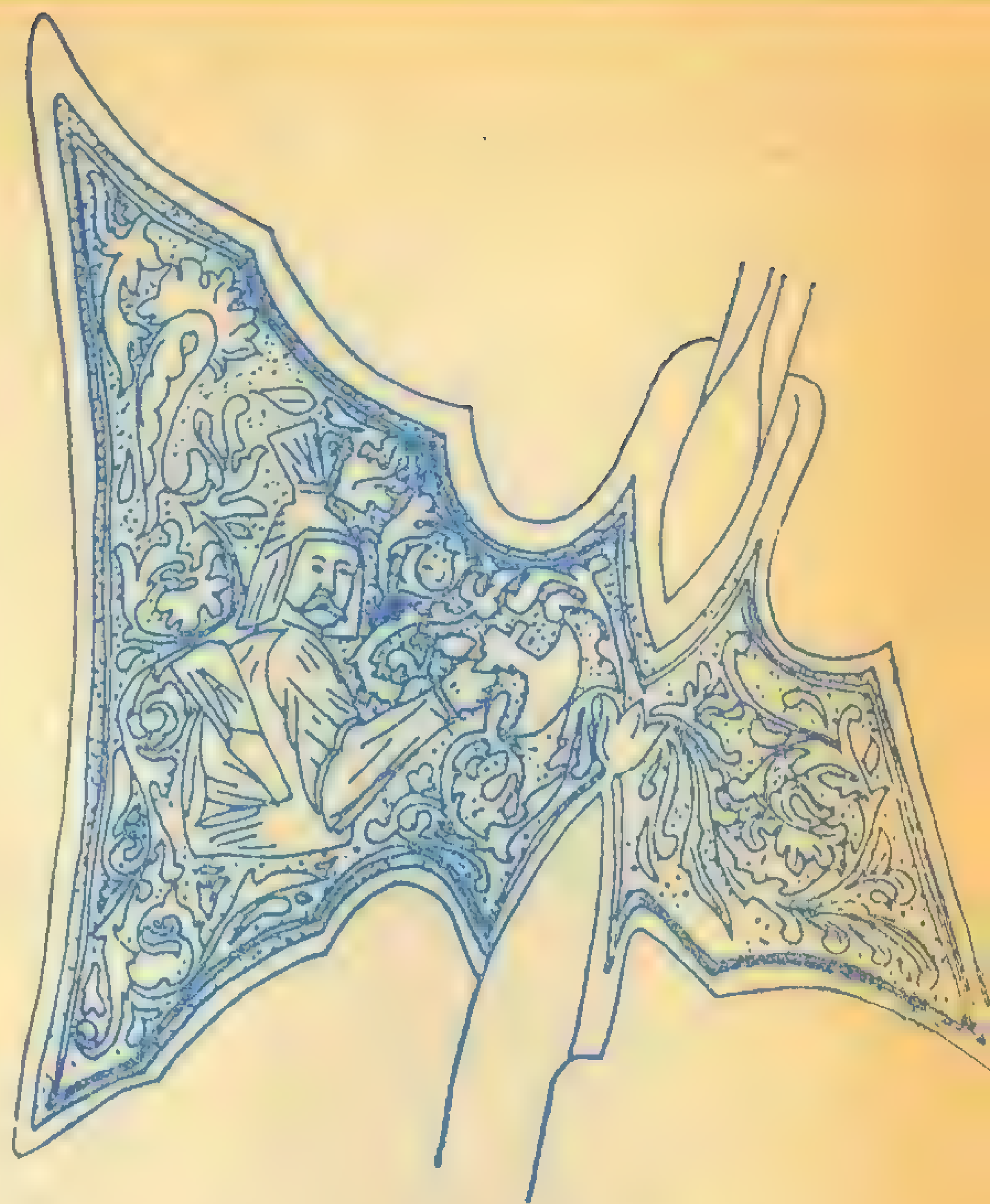
— Erau mulţi? întreabă cu o suverană detaşare Bayezid.
— Nu ştiu... s-au ivit şi s-au făcut nevăzuţi în pădurile astea blestemate... blestemate... blestemate...
Cade leşinat.
Bayezid vine în pasul calului pînă lîngă palanchinul purtat pe umeri de ieniceri. Cei trei copii îl salută cu mîna la frunte, la buze, la inimă...
— Vă place la război, şoimii mei dragi?
— O, da! O, da! O, da! rîd ei şi bat din palme.
Un semn imperceptibil şi ienicerii care duc palanchinul pornesc.
Păşesc în ritm egal, elastic, parcă ar umbla pe ouă, să nu zdruncine vlăstarele sultanului.

La umbra precară a zidurilor ce-au mai rămas dintr-un conac ars, cîţiva slujitori aştern masa pentru pretendentul la tron Neagotă, care, dezghiocîndu-se dintr-un fel de burnus menit să-l apere de praful drumului, apare într-un costum bizantin, identic cu cel purtat de Mircea la primirea solilor — şi pentru vasalul-aliat Stefan Lazarevici — în negru ca un călugăr, îmbătrînit înainte de vreme...
Neagotă întinde mîinile, peste care un slujitor toarnă apă cu petale de trandafir...
Stefan Lazarevici şi-a rezemat fruntea de zidul negru de funingine.
— Hai să mîncăm, cneazule Stefan, că îndată se ridică popasul... Ce faci?
— Îmi rog moartea, spune acesta, cu o voce înecată.
Undeva, în podul din care a rămas doar o schelărie de lemn ars, se strecoară un muezin în turban şi djelabă neagră, să asculte ce vorbesc cei doi aliaţi — oşteni întunecaţi, tăcuţi — îi pîndesc.
— Ha, ha, rîde ca de-o glumă bună Neagotă. Ia cu gesturi delicate din bunătăţile înşirate pe covorul de Brussa, dar înainte de a le gusta, le miroase... nu vezi cum ne copleşeşte sultanul, slăvit fie-i numele? El însuşi... am auzit... se mulţumeşte cu pîine uscată şi-un strop de apă sălcie, ca cel din urmă akingiu... iar noi...
Stefan Lazarevici îl priveşte cu silă. Dar Neagotă s-a pornit. Vorbeşte cu un elan nervos, ca şi cum ar vrea să se convingă pe sine însuşi.
— Ailanţii... vestiţii cavaleri ai Apusului, nici nu se uitau la noi!... Şi atunci? Să-mi vărs eu sîngele... să-mi risipesc ţara... ca ei să petreacă liniştiţi în castelele lor trufaşe?
— Văd că Voievodul Mircea judecă altfel...
— Pe vărul nostru, sărmanul, l-a orbit şi-l pierde mîndria!...
Neagotă întinde un pahar de cristal şlefuit în care un slujitor mut îi toarnă vin dintr-un şip de aur, cu gît lung de lebădă.
— Cînd eşti mărunt şi neînsemnat... n-ai mîndrie! Încerci să trăieşti.
— Aşa-i, spune foarte încet Stefan Lazarevici. Vine lîngă el şi-l scuipă în obraz, apoi cu paşi mari, ce fac să-i fîlfîie pulpanele veşmîntului negru porneşte să iasă, dar se izbeşte aproape în piept cu Bayezid; se dă repede înapoi, pune un genunchi în pămînt — salutul obişnuit al vasalului.
În schimb Neagotă se prosternează, oriental.
— Ridicaţi-vă, spune Bayezid. N-am vrut să vă tulbur de la masă...
Se aşează pe covor, cu picioarele încrucişate. La un semn al lui, victualiile sînt ridicate de slujitorii ce se fac nevăzuţi.
— Domnia ta... Neagotă al Eflakului, pe care-l luăm în stăpînire... (Radios, dar smerit, Neagotă se înclină adînc) îţi cunoşti, mă gîndesc, vărul...
— Nu prea... E un om închis în sine...
— Nu crezi că dacă i-am trimite o provocare... după regulile cavalereşti... ar primi lupta, în locul acestei fugi...
— Ruşinoasă! Ruşinoasă! spune Neagotă, căutînd cu disperare să înţeleagă ce vrea de la el atotputernicul Sultan.
— Pe care am plătit-o pînă acum cu peste 10 000 de morţi... face Bayezid un gest de nerăbdare, prevenind consolările lui Neagotă.
— Îţi aştept sfatul!
— Mi-e greu să îndrăznesc a-mi da cu părerea... în faţa celui mai strălucit dintre străluciţi, sabia nebiruită, ochiul departe văzător...
Potopul de vorbe linguşitoare cu care speră să scape de răspundere e însă întrerupt de apariţia muezinului — singurul care are voie să intre nepoftit. Asceticul prelat musulman e neobişnuit de agitat.
— Stăpîne... stăpîne... vino să vezi!
Ies toţi în pridvorul calcinat.
Pe dealul din faţă, cu discul roşu al soarelui ce apune în spate, un călăreţ cu un mare steag alb în vîrful suliţei.
Neagotă se clatină pe picioare. Nu-i vine să-şi creadă ochilor.
— E nebun... şopteşte... Nebun... E el...
Bayezid îl priveşte înfuriat.
— Ce tot bîigui acolo? În sfîrşit... o fiinţă vie în acest pustiu...
— E el... El... Mircea...
Încet, foarte încet, călăreţul coboară dealul. Vîntul binefăcător al înserării flutură pînza albă...

Cortul Sultanului, înălţat în grabă, dar cu toată măreţia...
Înveşmîntat în cămaşa de zale călite, Mircea păşeşte liniştit, precedat de doi slujitori nubieni ce desfăşoară covor sub picioarele lui şi de Izeddin, care-i face temenele poftindu-l să înainteze şi căutînd, în zadar, să-i prindă privirile. Dar Mircea nu priveşte nici în stînga, nici în dreapta. Ajuns în faţa cortului se opreşte o clipă, îşi aruncă ochii peste căpeteniile oastei otomane — apoi intră.
Cortul e imens, alb. Dar fără nici o podoabă, fără nici o mobilă.
Pe un covor de Buhara, Bayezid, într-un somptuos veşmînt de mătase trandafirie... Nici o fibră nu se mişcă pe faţa lui. Pare un idol de bronz şi abanos.
Mircea se apropie, îşi scoate mantia simplă, de şiac, o aşterne pe pămînt şi se aşează...
Se privesc lung, în ochi.
Sultanul sparge primul tăcerea.
— Cum ai îndrăznit?
— Aşadar ştii cine sînt...
Cu un surîs plăcut care-i luminează şi schimbă faţa, Bayezid spune încet:
— Aş putea să-ţi iau viaţa... Ţara şi oastea ţi-ar rămîne ca un trunchi fără cap...
— N-ai s-o faci.
— Viaţa multor mii de drept credincioşi ar fi cruţată... De ce n-aş face-o, voievodule Emirdji?
— Auzindu-se că am venit singur... şi m-ai omorît, lumea întreagă ar spune că... tare ţi-a fost frică de mine!... Şi n-ai ajuns încă atît de slab să nu-ţi mai pese ce zice lumea!
Sultanul izbucneşte într-un rîs plin de admiraţie.
Pe neaşteptate devine serios, întunecat parcă de o presimţire.
— Eşti înţelept. Eşti primejdios.
— Nu eu mă aflu cu oaste de pradă pe pămîntul tău... ci tu pe al nostru...
Cu fruntea îngîndurată, Sultanul:
— Am greşit cînd am poruncit solilor mei să te sfideze... Cu tine trebuie vorbit altfel!
— Cită vreme picior de străin înarmat calcă acest pămînt, cu mine nu se poate vorbi nicicum!
— Şi pe ce te bazezi? Pe „fraţii" tăi creştini din Apus? Ori nu vezi că te-au lăsat în scîrnă? Sau poate pe cei din Bizanţ? Ca să îi las să dospească în pace, sînt gata să facă orice... Rîde. Ştii că de la ei cunosc numărul oştenilor tăi?
— Nu-i cunoşti... spune rar Mircea.
— ...de la ei ştiu că Sigismund... care, prin genovezi, vrea să cadă la înţelegere cu mine... nu ţi-a trimis decît cîţiva dobitoci îmbrăcaţi în fiare vechi?... Eşti singur, Emirdji!
— Ştiu!
— Şi atunci? De ce nu te aşezi, ca să-ţi găseşti liniştea, sub oblăduirea mea părintească... aşa cum au făcut bulgarii, sîrbii... De ce?
Mircea tace un timp, apoi — ca şi cum şi-ar răspunde cu glas tare propriilor sale gînduri:

Bayezid I Ildirim (După D. Cantemir)

— Pentru că nu ne potrivim, mărite Sultan... V-aţi ivit în lume... de pe unde-oţi fi venit, cu gînd de cotropire, de jaf... de supunere a celor slabi, ori care vi se par slabi...
— Eşti oaspetele meu... Ai dreptul să nu-ţi măsori cuvintele... rîde Sultanul; apoi deodată, parcă un nor negru i-ar trece pe faţă: — Dar o să-ţi pară rău că le-ai rostit!
Mircea acum într-adevăr nu-i mai vorbeşte lui:
— Noi sîntem neam de plugari, de păstori... Privind pomii, apele, curgerea iernilor şi verilor... am desluşit cîteva legi... Ale răbdării, ale omeniei... ale înţelegerii... Nu vrem să le schimbăm cu domnia bunului plac, al hatîrului celor ce se socotesc tari... cu nestatornicia lor... Iar eu... eu am moştenit din vechimi adînci porunca de-a străjui acest neam... nevoile lui... bogăţiile şi sărăcia lui... Şi, mai ales, ce va fi mîine...
Bayezid a devenit duşmănos.
— Iar eu am jurat în faţa întregului Islam că voi da calului meu ovăz din pristolul de la Roma!!! Crezi că mă voi împiedica de un ciot? Te supui, ori te nimicesc? Nu este altă cale!
Mircea se ridică. Spune simplu:
— Ba este!

Zori lăptoşi din pricina ceţii se ridică de pe apa uşor vălurită de vînt a Argeşului, care curge printre păduri nepătrunse de stejar...
Oastea otomană înaintează greu. Căutînd vaduri să poată trece de pe un mal pe altul mulţi akingii se îneacă.
Feţele tuturor sînt îngrijorate: pluteşte în aer ceva ameninţător, iar sus, în tăriile limpezi se roteşte un vultur, purtat pe viţe de vînt...
Dar locurile acestea nu sînt pustii, aşa cum par. Peste tot, după fiecare arbore, în fiecare tufă, pîndesc — acoperiţi de frunze — oştenii Munteniei.
Într-un luminiş, pe un dîmb mai ridicat Mircea, înconjurat de boierii săi, ridică mîna. Încet, ca şi cum ar fi o sfidare adresată sorţii.
Un bucium răsună, trezind ecouri adînci. Îi răspunde altul, altul. Asupra avangardei otomane se prăvălesc, cu zgomot cumplit, arbori mai dinainte tăiaţi, zdrobindu-i, strivindu-i. Şi în aceeaşi clipă, de peste tot, chiuitul de luptă al românilor.
Un nor de săgeţi, venind din adîncimile de nepătruns ale codrilor se abate, din toate părţile, asupra oştirii otomane, care — din pricina desimilor — începe să se fărîmiţeze, în pîlcuri, care se năpustesc orbeşte în suliţele lungi ale pedestraşilor...
— În sfîrşit, a început, spune Sultanul, mereu calm, mereu sigur pe sine. Să fie scoşi din păduri şi siliţi a da bătălia la loc limpede!
Bey-i se înclină şi se duc să îndeplinească — nici ei nu ştiu cum — înalta poruncă.
În spatele lui Mircea, cavalerii apuseni, în greoaiele lor armuri, cu lăncile imense, în vîrful cărora flutură flamurile, sînt nerăbdători.
— Monseniore, spune unul — nu se ştie care din pricina coifului care, tuturor, le ascunde feţele, îngăduie-ne să ne aruncăm în talgerul victoriei! Mircea se întoarce uşor în şea şi, ascunzîndu-şi un zîmbet fugar, le face semn că pot porni la luptă.
Trompetele pajilor răsună glorios. Strigătele se aud înăbuşite de coifuri. Dînd pinteni cailor lor greoi, cavalerii pătrund în codru... şi deodată, înaintarea lor devine cu neputinţă aproape. Lăncile prea lungi se încurcă în coroanele arborilor, caii se împiedică în rădăcinile ascunse... Se ciocnesc unii de alţii, în zgomot de fierărie, în timp ce în jurul lor aleargă, sprinteni, uşori

arcaşii munteni, purtînd doar uşoare cămăşi de zale, platoşe de piele de bour, coifuri rotunde.

— Pe rănile Mîntuitorului ! strigă un cavaler, înţeleg să mor pentru sfînta cruce, dar nu să mă şi fac de rîs !

Şi ajutat de pajul său, îşi dezbrăcă armura. Ia de la un boier român căzut arcul şi cucura cu săgeţi şi se avîntă în luptă, dovedind că e un arcaş strălucit.

— Aşa, măi bădie ! zice admirativ un flăcău...

Izeddin a găsit un vad. În faţa lui zidul verde al pădurii. În clipa cînd călăreţii turci intrau în apă, un val de săgeţi îi potopeşte. Valurile repezi îi iau la vale, cai, săgeţi, de-a valma. Cu greu Izeddin izbuteşte să scape şi să ajungă pe malul pe care abia îl părăsise. Priveşte gînditor pavăza verde, care a devenit iarăşi mută, parcă nelocuită.

Din poiana înălţată deasupra acoperişului pădurii, Mircea conduce bătălia.

— Comane !

— Poruncă, Doamne.

— Ia-ţi pilcul de călărime şi tăiaţi-le drumul ! Vezi că-s ieniceri, oaste aleasă...

— Apoi, Doamne, o să-i alegem, unul cîte unul, iartă vorba slabă ! şi Coman fluturîndu-şi sabia se pierde în codru, pe cărări numai de el ştiute.

Tremurînd de emoţie, Mihail se apropie de Mircea, pune un genunchi în pămînt.

— Tătuţă, Măria Ta : nu lăsa să se spună că am stat deoparte, pentru că-s feciorul Măriei Tale...

Mircea îl priveşte lung, apoi spune simplu :

— Du-te şi nu mă fă de ruşine !

Cu un chiuit Mihail sare pe cal şi, urmat de cîţiva călăreţi din rezerva domnească, se face nevăzut.

Bătrînul Vornic Udrea dă din cap, îngrijorat :

— Şi... dacă-i un copil... crezi că pentru asta păgînul o să-l cruţe, de va fi să ne biruie ?

Cu viziera coifului ridicată Mihail călăreşte printre pedestraşii care — fără încetare — aruncă nor de săgeţi asupra turcilor ce încearcă să treacă Argeşul, înroşindu-l cu sînge...

Într-o lărgime, ienicerii ţin pe umeri palanchinul de bambus, cu perdele de mătase trase, din care cei doi fii mai mici ai sultanului, Musa şi Mehmed, privesc bătălia.

Soliman, un flăcăiandru de vîrsta lui Mihail, e în ţinută de luptă, călare pe un armăsăraş arab, al cărui frîu de aur e ţinut, cu respect, dar cu autoritate de muezinul atotprezent.

Micul pilc al lui Mihail apare la marginea luminişului. Cu un strigăt ascuţit al glasului de adolescent, în schimbare, Soliman smulge frîul din mîna muezinului şi acoperindu-şi pieptul cu scutul rotund, învelit în piele de tigru, porneşte cu lancea întinsă.

— Aţin'teeee ! — strigă Mihail, cu o voce asemănătoare şi coborîndu-şi viziera se năpusteşte cu lancea...

Cei doi fraţi mai mici ai lui Soliman bat din palme... Feţele ienicerilor ce ţin palanchinul sînt de nepătruns...

Cei doi flăcăiandri se apropie unul de celălalt, strigîndu-şi provocări...

Izeddin Bey, cu veşmintele sfîşiate, se apropie de locul unde, întunecat, cu fruntea în pămînt, parcă ar pluti pe apele unui vis necurat, Ştefan Lazarevici aşteaptă în faţa oştenilor săi, la fel de posomorîţi ca şi dînsul.

— Porunca Sultanului ! Treci rîul ! Scoate-i din ascunzătorile lor blestemate şi abate-i spre noi !

Cneazul îl priveşte cu ochi goi, fără viaţă. Nu se ştie dacă a auzit sau nu.

Izeddin îl scutură de umăr.

— Nu uita ! Ai tăi, soţia, copiii sînt în mîinile noastre...

— Nu uit, spune cu o voce moartă cneazul.

Întorcîndu-şi cu o zmucitură sălbatică roibul în spume Izeddin Bey se întoarce şi se pierde în codrul care vuieşte de urlete, gemete, şuier de săgeţi, zgomot metalic de topoare izbind în scuturi...

— Platoşa, Măria Ta... Un oştean bătrîn, care-i evită privirile, îi întinde platoşa pe care e cizelat chipul îndurerat al lui Christos.

— Nu e nevoie, Duşane... şi cu un gest obosit, Ştefan Lazarevici leapădă şi scutul. Îşi îndeamnă calul... Intră în rîu, murmurînd : Dumnezeu să vă ajute, români...

— Iată ce soartă pregăteşte Sultanul supuşilor săi, spune trist Mircea... Să moară de săgeţile fraţilor lor....

— Ce facem, Măria Ta ?.

Cu bărbia în piept, Mircea spune cu voce înecată :

— La Kossovo, de nevoie, a jurat credinţă Sultanului... Iar noi, de voie, am jurat credinţă acestei ţări. Fiecare cu soarta lui...

Şi încet ridică mîna...

Un val de săgeţi se abate asupra sîrbilor care au ajuns în mijlocul rîului.

Cu un zîmbet fericit, Ştefan cade de pe cal. Mai poate să strige, înainte de-a fi luat de apele care s-au înroşit de sînge :

— Acum... sînteţi dezlegaţi ! Faceţi cum vă porunceşte inima !

Chiuind oştenii sîrbi se întorc şi se năpustesc asupra turcilor de pe malul celălalt...

La început, lupta între cele două vlăstare domneşti s-a desfăşurat după regulile cavalereşti ale vremii : asalturi cu suliţele, primite în scuturi, fente, depărtări, noi asalturi... Pe urmă sîngele tînăr îşi spune cuvîntul : lăncile mînuite cu furie se frîng ; îşi smulg spadele. Mihail una dreaptă de modă apuseană, Soliman una curbă, cu tăişul lucind albăstriu. Loviturile cad pe umerii de oţel ai platoşelor, caii necheazâ, se ridică în două picioare...

Deodată, într-un corp la corp, Mihail leapădă sabia, care-i atîrnă de şnur pe încheietura dreptei, şi cu stînga smulgîndu-şi buzduganul, îl răstoarnă pe Soliman de pe cal...

În clipa aceea ienicerii leapădă palanchinul de bambus, care se sfarmă în bucăţi, acoperind cu mătăsurile fîlfîinde pe cei doi fii al sultanului care ţipă îngroziţi şi, la un răcnet ascuţit al muezinului : „Prindeţi-l viu !" se năpustesc, într-o ordine desăvîrşită, ca la paradă.

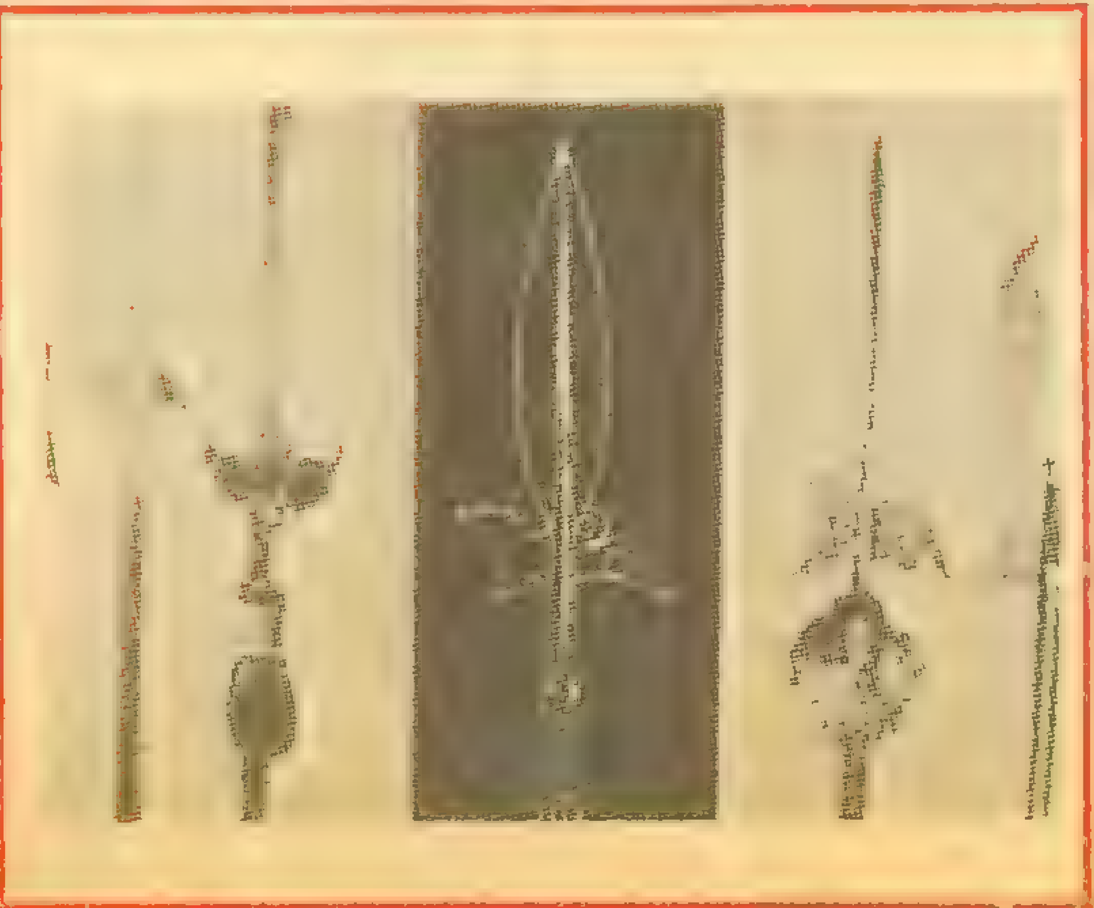
Tînărul voievod Mihail pare pierdut. Dar din tufişurile împrejmuitoare se ivesc cîţiva oşteni de ţară în frunte cu Simion Ciungul care cu barda lui face roată însîngerată în jur.

— Scoate-l de aici pe Măria Sa ! strigă el unui oştean cu faţă rotundă, Ene Udoba, care îl ia pe Mihail în braţe, chiar în clipa cînd căluţul lui se abate pe o parte.

Tîrîndu-se pe brînci, printre picioarele luptătorilor încleştaţi, muezinul îl scoate pe Soliman Celebi din vălmăşag... Dar amîndoi tinerii se împotrivesc din răsputeri...

Din nămol, de sub sfărămăturile palanchinului, Mehmed — fiul cel mai mic al lui Bayezid — priveşte sîngeroasa încăierare. Ţipă îngrozit, îşi ascunde faţa în palme...

Cîţiva ieniceri, rămaşi necăsăpiţi, se retrag luînd cu ei pe tinerii prinţi otomani...

Rămas stăpîn pe cîmpul de bătălie, Simion Ciungul pune jos — o clipă — securea însîngerată, îşi şterge fruntea leoarcă de sudoare şi sînge şi spune simplu, doar atît :

— Apoi, aşa...

Mircea e aplecat asupra fiului său Mihail, din umărul căruia iese pana ruptă a unei săgeţi.

— Te doare ?

— Nnu...,

— Atunci strînge dinţii, că o să te doară ! şi cu o mişcare scurtă i-o smulge... Tînărul îşi muşcă buzele, dar nu scoate un geamăt.

— Bine, zice Mircea, bine... Şi se întoarce repede, deoarece o subţire pînză de lacrimi i-a spuzit ochii. ...„Cum te cheamă ?" îl întreabă el pe Udobă, care — cu privirile plecate, stă în genunchi în faţa lui.

— Udobă Ene...

— Îţi dăruim moşia noastră Nucet.. Să fie trecut în rîndul cinului boieresc.

— Tată... strigă Mihail, cu voce slabă din pricina pierderii de sînge, nu el. Unul Ciung.

Dar Mircea nu-l aude. Ene Udobă îi sărută mîna ; un căpitan ud leoarcă îşi opreşte calul în faţa lui şi-i spune, gîfîind :

— Măria Ta, am izbutit să trecem pe malul celălalt, nevăzuţi, nesimţiţi...

— Rămîneţi acolo. Cînd veţi auzi trei sunete de corn, să porniţi cu mare glas...

Muezinul care, ca o fantomă neagră, străbate haoticul cîmp de luptă, în care pîlcurile din ce în ce mai risipite nu pot ţine legătura şi nici nu ştiu care unde se află, — se apropie de Neagotă care, dintr-un loc mai ferit, priveşte neliniştit bătălia de soarta căreia atîrnă şi soarta lui.

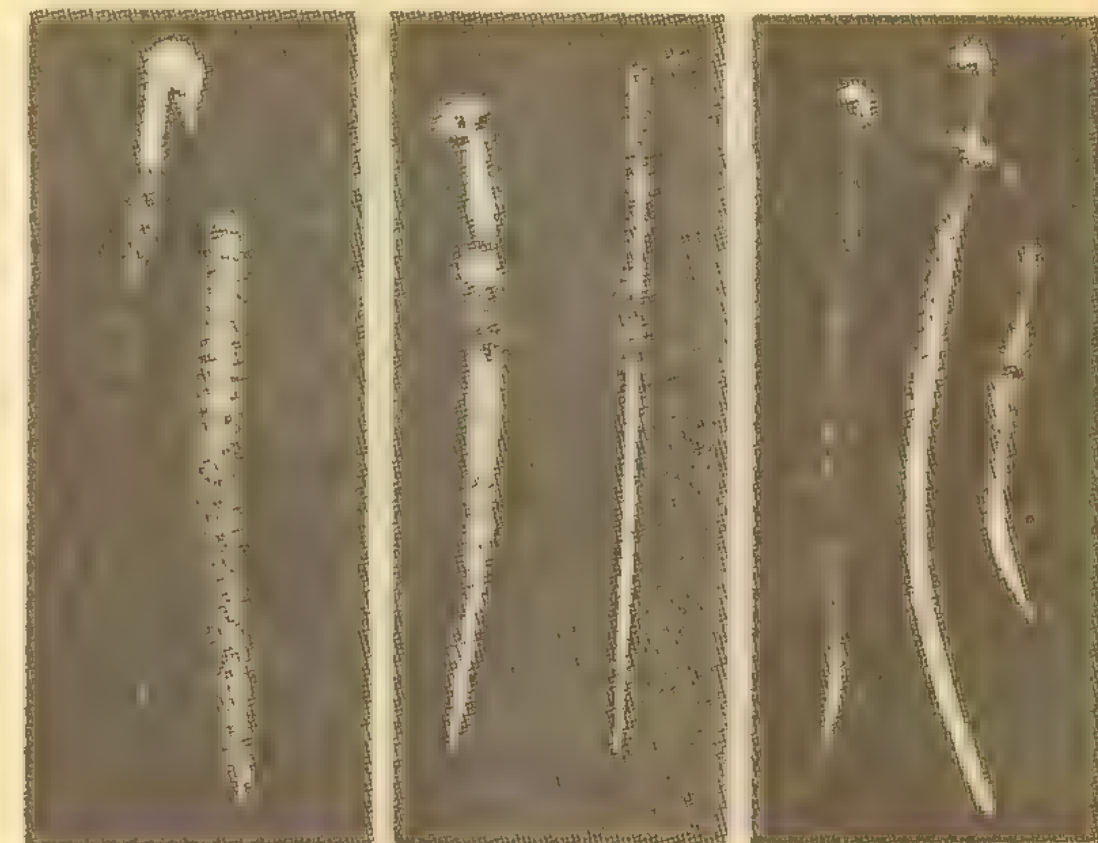
Muezinul, cu priviri aspre, îl salută totuşi cu mîna la frunte, gură şi inimă. Neagotă se înclină adînc. la rîndul lui.

— Te ţii deoparte, Neagotă-Bey... Ori, poate aştepţi să vezi de care parte se înclină talgerul balanţei ?

— Măria Sa, Luminatul Sultan însuşi a binevoit să-mi poruncească...

— Da. Ştiu. Viaţa ta ne este preţioasă... Şi totuşi... Văd că voi, ghiaurii vlahi, sînteţi arcaşi neîntrecuţi. Dovedeşte-mi.

Face un gest. Din spate, cineva-i întinde un arc din lemn preţios şi o cucură bogat împodobită.

Neagotă ia arcul. Îşi mijeşte ochii. Îl vede, de cealaltă parte a rîului, pe Vornicul Aldea, care rînduieşte călărimea... Ocheşte îndelung. Zbîrnîind săgeata pleacă.

Se înfige cu un bufnet surd în pieptul bătrînului vornic, la încheietura platoşei. Aldea alunecă încet de pe cal, murmurînd : „Primeşte-mă, Doamne, la tine..."

— Neagotă-Bey, spune cu un surîs veninos muezinul, m-ai încredinţat că eşti un arcaş de seamă... şi totodată credincios nouă. Poeţii noştri vor cînta această faptă de arme. Să nu rămînă necunoscută. Ar fi păcat...

O linişte ciudată s-a lăsat, pe neaşteptate...

De pe înălţimea de unde a condus bătălia, Mircea îşi scoate încet, solemn spada mare, de luptă.

Priveşte lama lată pe care se răsfrîng razele apusului...

În clipa aceea, de undeva, răsună — limpede — trei buciumări prelungi, de corn. Îi răspund altele trei, din altă parte... Apoi altele...

— Şi acum, cu dumnezeu înainte !

Un strigăt uriaş se ridică din toate părţile şi din codrii neîncepuţi de la facerea lumii, ies oştenii Ţării Româneşti...

Într-o pulbere de apă spulberată Mircea trece Argeşul, prin vad, urmat de călărime ; izbeşte zidul albastru al ienicerilor, care se frînge, ca un perete de sticlă...

Arcaşii săgetează în plin, fără întrerupere, încît cerul e negru de mulţimea săgeţilor şi vîjîitul lor pare un cîntec aspru, prelung, înfricoşetor. Goluri mari se deschid în rîndurile otomanilor, care încearcă să găsească adăpost în sinul pădurii. Dar pădurea le e străină, duşmană. De peste tot, din tufişuri, din arbori, din rîpe, din văgăuni ascunse îi pîndeşte şi-i loveşte moartea...

Sultanul Bayezid şi-a pierdut calmul de conducător pînă acum pururea victorios ; strigă porunci dezlinate în stînga, în dreapta...

— Nu vă daţi bătuţi ! În curînd vine noaptea... şi la adăpostul ei... încurajează şi Izeddin pe ienicerii care s-au strîns, cerc de oţel în jurul sultanului...

În clipa aceea, pe o înălţime, se iveşte Mircea. Armura străluceşte ca argintul, în razele de pe urmă ale soarelui.

— Trebuia să-l ucizi pe Emirdji, cînd l-ai avut în mînă, spune muezinul.

— Poate... Poate că ai dreptate...

O săgeată se înfige în gîtul nobil al calului sultanului. Bayezid îngenunchiază lîngă frumosul animal, îi sărută botul ; se ridică cu ochii însîngeraţi de oboseală, de mînie, de umilinţă...

Bayezid, muşcîndu-şi buzele pînă la sînge, dă semnalul retragerii. Cercul de ieniceri se formează, tăcut, în jurul lui şi al fiilor săi, apoi începe să se mişte încet, ca un arici uriaş...

De pe un deal, acoperit cu mărăcini şi arboret, călăreţii lui Coman se năpustesc asupra acestei fortăreţe mişcătoare, dar sînt respinşi, nu pot clătina ordinea rîndurilor dese...

Pe malul Argeşului „oastea de ţară" culege fugarii turci, grupurile răzleţite, care cad în genunchi, cerînd îndurare...

În locul călărimii, arcaşii preiau lupta cu careul ienicerilor, pe care îi comandă Izeddin. Rîndurile se răresc.

— Stăpîne, imploră muezinul, văzînd că Bayezid se pregăteşte să se arunce în luptă, scapă-ţi viaţa nepreţuită ! Datoria acestor cîini e să moară, apărîndu-te ! Nu-ţi da morţii urmaşii, nădejdea sfîntă a Islamului...

O clipă pare că Bayezid îi va reteza capul. Apoi, privind cerul pe care se alungă norii înserării, străpunşi de săgeţile ce curg fără încetare, scoate un strigăt lung, de obidă, ca urletul unui lup şi întorcîndu-şi calul porneşte în goană, urmat de cîţiva călăreţi uriaşi ce duc în braţele lor pe fiii sultanului.

Un semn al lui Izeddin şi careul de ieniceri se desfăşoară într-o linie. Scuturile alcătuiesc un zid de oţel, herisat de vîrfurile suliţelor.

— Haideţi ! zice Mircea, simplu şi, primul, se avîntă asupra acestei ultime bariere vii.

Ciocnirea e cumplită ; zidul ienicerilor e spulberat de izbitura de berbec a călărimii de fier. Călăreţii încep să-i culeagă în vîrf de suliţă, în ascuţiş de spadă, aşa cum fug, care încotro, aruncîndu-şi armele şi căutînd scăpare în apele rîului, de unde îi culeg arcaşii...

Unii, nevoind să cadă prinşi, îşi iau viaţa. Alţii, strigînd : „Aman !" se dau în mîna învingătorilor...

În faţa lui Mircea e adus Izeddin, sîngerînd din zeci de răni. Încet, foarte încet, sub presiunea mîinii boierului care-l ţine de ceafă, se lasă într-un genunchi şi pleacă fruntea.

— Nu ţi-am spus ? întreabă încet Mircea. Vocea abia i se aude din pricina coifului cu pană lungă, neagră. Dă-i drumul Dragomire, dă-i drumul să se ducă. Eşti slobod...

— De ce ? nu se poate opri să nu întrebe Izeddin, care nu poate să-şi creadă urechilor.

— Ce să ţii minte... Să dea dumnezeu... al nostru... al vostru... să ţineţi minte...

Încet, cu mişcări foarte ostenite, Mircea îşi scoate coiful ; îl dă unui paj tînăr, care-l ia cu smerenie. Faţa îi e brăzdată de dîre adînci, părul i-a încărunţit la tîmple, dar ochii lui au o ciudată seninătate, ca şi cum ar fi fost spălaţi de o apă curată... Spune doar :

— Aşa ! şi ca un pălmaş ostenit, îşi şterge fruntea cu mănuşa de oţel. Apoi îşi îndeamnă calul spre apă, dar sforăind, acesta îşi vîră doar botul în unda înroşită, apoi necheazǎ şi-şi scutură capul, scîrbit parcă...

Uralele oştirii învingătoare se ridică spre cerul înstelat.

Zorii cenuşii, zori spălăciţi...

Focul s-a stins. Numai ochii micului Vlad ard ca doi cărbuni :

— Şi-apoi ? I-ai zdrobit pe toţi ? I-ai înecat în Dunăre ?

— Nu, răspunde bătrînul Mircea, jucîndu-se cu o crenguţă în jarul de sub cenuşă. I-am bătut noi la Rovine, dar tot rămăseseră de cîteva ori mai mulţi decît noi... L-au pus domn pe Neagotă.. Iar eu m-am dus în cetatea mea din Ardeal, la Făgăraş...

Crestele înzăpezite ale Carpaţilor, în soarele dimineţii.

În braţele lui Mircea, legănat de mersul domol al calului, Vlad doarme, sau pare că doarme, deoarece, deschizînd pe neaşteptate ochii, spune cu un glas limpede :

— Bunule... eu ştiu de ce m-ai furat de-acasă... şi de ce m-ai adus pe locurile asta... şi de ce mi-ai povestit cum a fost...

— De ce, mînzule ?

— E taina mea ! Ce fel de domnitor voi fi eu, dacă-mi vînd tainele ?

Simion şi Mezea se uită unul la altul — încremeniţi.

Continuarea scenariului literar în lucrarea B.T.T. „Turism şi munte"

Pe urmele celebrelor femei române

Două tinere din Constanţa, primele femei scafandru din România

Reţineţi aceste două nume : Mariana Opreanu şi Luminiţa Camburu. Deocamdată ele nu vă spun mare lucru dar, peste ani, vă asigur că vor aparţine galeriei „marilor române" şi vor sta alături de Irina Constanţiu-Vlasopol, cea dintîi deţinătoare a unui brevet de ofiţer maritim, Elena Stoenescu-Caragiani, printre primele aviatoare, Angela Soculescu, prima femeie comandant al unei nave, şi altele.

Prin ce performanţe deosebite se disting Mariana Opreanu şi Luminiţa Camburu ? Prin nici unele ! Doar atît că ele sînt primele femei scafandru profesionist din România, lucru ce reprezintă el însuşi o performanţă în sine. Căci, de reţinut, ambele fiind inginere — prima, absolventă a Institutului „Traian Vuia" din Timişoara, secţia tehnologia sudurii ; cea de a doua — a Facultăţii de electronică a Politehnicii bucureştene, sînt şi brevetate în meseria de scafandru, după ce au susţinut o serie de examene dificile, în care lucrul sub apă, la 18 m adîncime, nu a fost, spre exemplu, decît una din probe şi, poate, nu chiar cea mai complicată....

La Centrul hiperbar de pregătire a scafandrilor din Constanţa am stat de vorbă numai cu Mariana Opreanu, colega sa (29 de ani) fiind de curînd mamă şi acum aflîndu-se într-un fericit concediu postnatal. De altfel, trebuie spus că scafandreria — cum este definită într-un singur cuvînt această activitate complexă de către profesioniştii ei — nu impietează cu nimic asupra... „condiţiei fizice" a femeilor. Dimpotrivă. La cei 33 de ani ai săi, Mariana Opreanu nu numai că are o siluetă de invidiat chiar şi de către manechinele ce prezintă moda, dar este şi mama a doi copii, doi băieţi, de 6 şi, respectiv, 11 luni. Se pare că scufundatul prieşte...

Fireşte, am întrebat-o mai întîi pe Mariana Opreanu care a fost motivaţia, ce a determinat-o să aleagă această profesiune specific bărbătească. Dovadă că nici nu există un derivat feminin al termenului (scafandră ? !...)

— Eu sînt olteancă din Rm. Vîlcea şi am ajuns la mare datorită soţului care-i constănţean, iar... sub apă, datorită exclusiv pasiunii profesionale. Pentru că, proiectînd şi realizînd utilaje şi echipamente de lucru sub apă a trebuit să le şi văd cum funcţionează practic, nu-i aşa ? ! Să nu credeţi însă că mi-a fost uşor. În primul rînd, nu ştiam să înot şi pînă am învăţat..., multe din cinele mele aveau gustul sărat al apei de mare pe care o înghiţisem peste zi... Apoi, cînd am început primele scufundări, recunosc că mi-a fost tare frică, aveam şi emoţii puternice... De altfel, şi acum nu mă simt grozav în acea zonă „dintre ape" — cum îi spunem noi. Însă cînd am ajuns pe fund şi pot să pun piciorul pe solul marin, totu-i în regulă. Rămîn totuşi o pămînteană, orice-aş face, sau dacă acceptaţi un joc de cuvinte, rămîn o femeie cu picioarele pe pămînt.

Mariana Opreanu, prima femeie scafandru din România

— Dar claustrofobia ?

— Nu, n-am încercat acest sentiment sub apă, pentru că, îndeobşte, coborîm în echipă ; sîntem de fiecare dată cel puţin doi, şi-apoi, nici n-ai avea cum să te simţi singur în mijlocul puzderiei de vietăţi marine ce roiesc în jurul tău. Peisajul este — nu cred că vă spun o noutate — splendid, de-a dreptul mirific.

Mai curînd decît claustrofobia te încearcă însă un sentiment de incantaţie care, în paranteză fie spus, uneori poate fi periculos, chiar şi fatal. Cum se spune cu o expresie plastică, deşi nu tocmai... neaoşă, „te fură peisajul" şi atunci lucrurile pot lua uneori o întorsătură dramatică.

Sub apă, la adîncime, eşti ca un cosmonaut în imponderabilitate ; te simţi într-o condiţie fizică extraordinară, deşi costumul pe care îl ai pe tine, cu tot „harnaşamentul" respectiv, cîntăreşte 30 de kilograme ! Nu simţi însă decît o descătuşare, o eliberare de legea gravitaţiei şi dorinţa aproape de nestăvilit de a te lăsa purtat de ape, în tovărăşia prietenoşilor căluţi de mare, a cîrdurilor suspicioase de stavrizi, sau a calcanilor greoi, ce-şi vîră capul în nisip, ca struţul în pămînt. Mai sînt apoi şi descoperirile întîmplătoare de amfore şi vase antice, statuete, ancore de vechi corăbii sau cîte altele care au fost vreodată pe acest pămînt... Este minunata lume a adîncurilor marine.

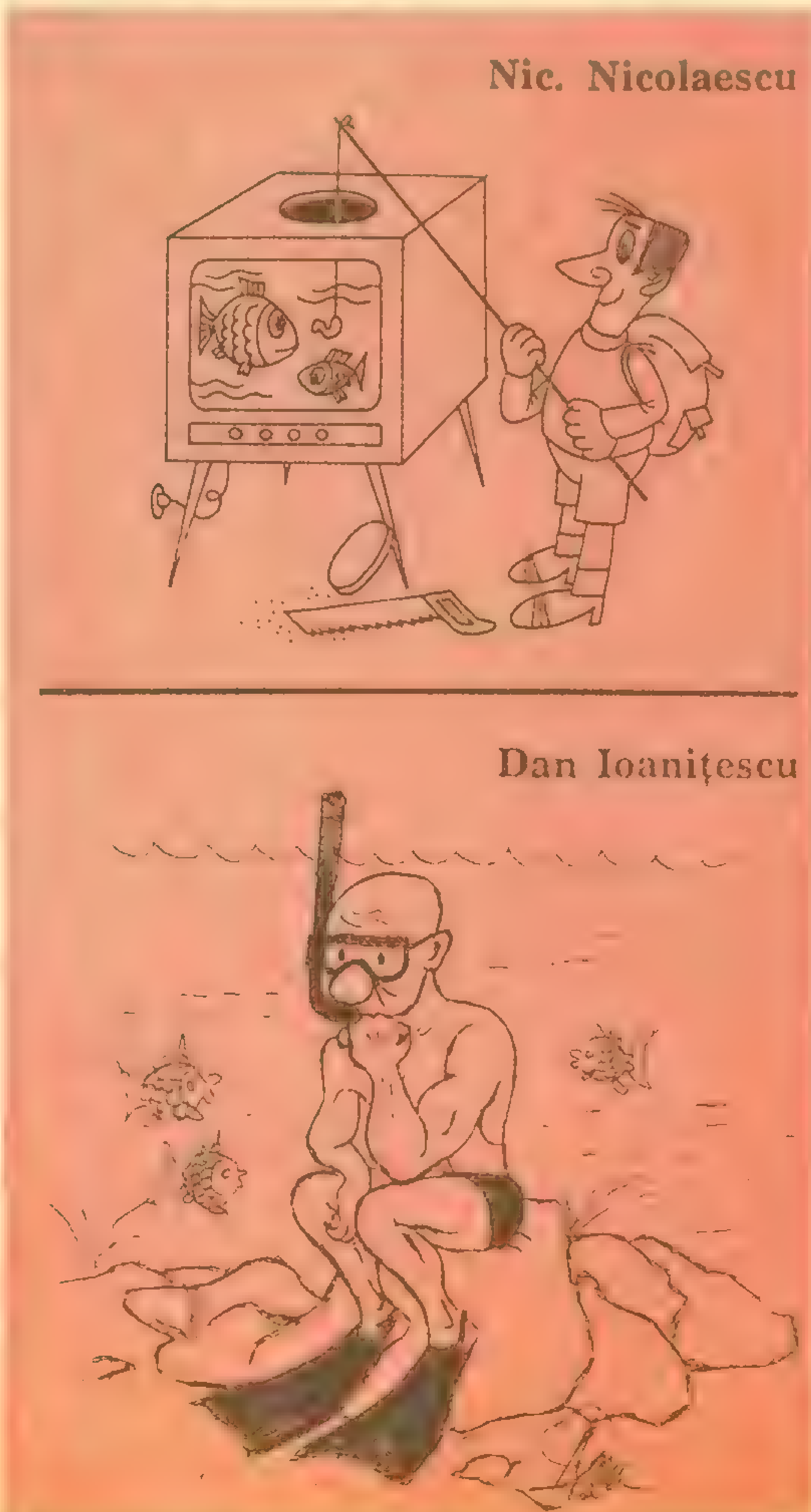
— Apropo, nu vreţi să mai revenim şi noi pe pămîntul pe care îl evocaţi totuşi atît de frumos ?

— Ba da, dar cred că deja v-am spus tot... Tot ce poate fi spus în public, fireşte. Poate doar, dacă vreţi să mai notaţi şi o mare bucurie şi mîndrie a mea : recent, chiar foarte recent, mi s-au aprobat brevetele a două invenţii : „Portelectrod de sudare sub apă" şi „Cap universal de tăiere oxiarc sub apă şi sudare cu uscare locală, în mediu de CO_2"

Ambele invenţii au o paletă largă de aplicabilitate în lucrările la platformele de foraj marin, în fundaţiile unor mari poduri fluviale, la intervenţiile presupuse de repararea sub apă a unor nave maritime etc.

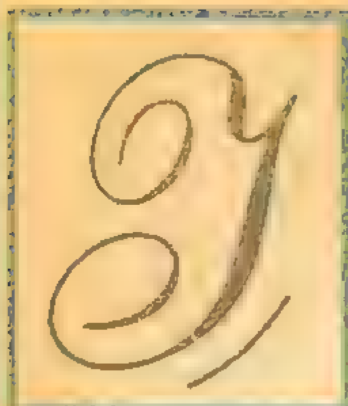
...Scafandreria (să ne obişnuim cu acest termen) — o profesie frumoasă, la frontiera dintre tehnică şi medicină, o profesie atrăgătoare, mereu nouă şi, totuşi, veche cît lumea. Căci, s-o spunem cu titlu de curiozitate, în legislaţia romană exista un paragraf în care se specifica cu lux de amănunte cîţi sesterţi îi revin scufundătorului şi cîţi proprietarului vasului respectiv, în raport cu adîncimea la care se găsea corabia naufragiată. O lege care datează o profesiune ce este, iată, îmbrăţişată şi de femei, încă o dovadă elocventă a capacităţilor nebănuite (şi încă nepuse integral în valoare) a semenelor noastre, pe care le iubim şi le stimăm deopotrivă.

Constantin Ismăileanu

Pocinogul nostromului

În portul acela nordic, vameşii aveau, ca mai toţi vameşii, firi de dulăi incoruptibili, cu inimi de piatră şi, în plus, numai la auzul cuvîntului „alcool" făceau veritabile crize de alergie. Este deci întrucîtva explicabil de ce, dacă ar fi fost pe-a lor, marinarii ar fi ocolit cu demnitate respectivul port, fericiţi să înregistreze această lacună în enciclopedia cunoştinţelor lor geografice. Dar, aşa cum se spune, ursul nu joacă de bunăvoie şi nici marinarul nu se duce doar unde-l îndeamnă inima sau unde crede că-i e lui mai bine. Itinerarul navei includea şi acel port nordic, cu vameşii avînd inima din piatră.

Cu cîteva zile înainte de sosirea la destinaţie, comandantul îşi trimisese secundul într-o nouă expediţie la cabine, cu misiunea inventarierii riguroase a tot ce se află în acea stare de agregare a materiei cunoscută sub numele de „lichid", are la originea compoziţiei sale chimice radicalul „OL" şi serveşte, în genere, la crearea unei stări mai mult sau mai puţin euforice. Cu alte cuvinte, să pună mîna pe toate băuturile spirtoase care se mai păstrează pe ici-colo, pentru zile de restrişte, în pofida ordinului strict de a fi aduse „de bună voie şi nesilit de nimeni" la acea încăpere cu destinaţie de depozit şi aflată sub sigiliul comandantului — loc tabu pentru vameşi, respectat cu stricteţe în acest sens de respectivii slujbaşi.

Incursiunea secundului fusese încununată doar parţial de succes. Alte cîteva sticloanţe fuseseră depistate şi, chiar dacă unele se aflau pe jumătate goale (sau pe jumătate pline, în funcţie de doza de optimism prin prisma căruia le priveai) au fost invitate să ia loc lîngă suratele lor mai ascultătoare. După care uşa a fost bine zăvorîtă, un boţ de ceară roşie se proţăpi în dreptul clanţei, pe rostul dintre ea şi toc iar sigiliul comandantului îşi imprimă însemnele. Vigilenţii paznici ai integrităţii financiare a teritoriului din care făcea parte portul puteau dormi liniştiţi.

Cînd nava ajunse aproape de cheu, secundul, îndemnat de comandant, mai dădu o raită pe la echipaj :

— Măi băieţi, fraţii mei întru pedepsele mării, nu mă oropsiţi şi dacă mai adăstaţi niscai troască prin barăcile voastre, făceţi-i de petrecanie. Nici măcar mirosul să nu rămînă prin pahare sau clondire, că ăştia-s hapsîni rău. Ne trezim cu o pleaşcă de cîteva bune miişoare de dulăi (dolari, n.a.), başca poprealǎ pentru fiul rătăcitor şi neascultător. Şi nici dacă i-ar tăia mîna din cot n-ar iscăli schiperul ţidulă, măcar de-un cent, ca să-l scoată pe păcătos de la zdup. Clar fiilor ?

„Fiii" se priviră nedumeriţi şi ridicară din umeri.

— De unde, nene, udătură pe seceta asta ? glăsui cu grea obidă şeful electrician. Escala de-aici o să-mi aducă iarăşi ulcerul pe tavă, nemaiavînd la îndemînă binecuvîntatul sedativ şi totodată stimulent de nădejde al apetitului. Dar avînd atîtea înaintate pilde ale sacrificaţilor pe altarul meseriei de ce-aş face tocmai eu excepţie ?

Secundul nu se lăsă totuşi convins.

— Fiule, să nu cumva să zici că nu ţi-am zis ce ţi-am zis. Păcatu-i mare şi fără ispăşeală din partea domnului. Amin !

Şi-şi văzu, liniştit oarecum, de treburi.

Ajuns în cabină, şeful electrician îşi găsi tovarăşul de cameră destul de impacientat, tropăind nervos asemenea unei fetişcane care aşteaptă, pentru prima oară, să fie invitată la dans.

— Ce-i bre cu tine ?

— Nasulie mare.

— Na beleaua ! Corăbii ştiu că n-ai, aşa că chiar de s-au dus la fund, mai mult decît durere-n cot nu te poate încerca iar de jucat la bursă, pe tine, un pîrlit, n-au cum să te lefterească rechinii marii finanţe. Zi la nen-tu, ce te supără ?

— N-ai auzit ce-a zis secundul ?

— Îşi face omul meseria. Treaba lui.

— Şi-a noastră !

— Cum bre ?

— Cum zisei. C-am chibzuit eu că clima locală nu-i deloc prielnică şi în plus, fără un cocirţ, fript înainte de masă, bucatele n-alunecă cum trebuie pe gîtlejul unui om zdravăn... Aşa că pusei de-o parte niscai pălincuţă.

— Puşche pe limbă-ţi ? Cît ?

— Doi metri.

— Uliuliuuu, pîine albă pentru vameşi ! Ăştia-s în stare să vină şi cu cîini să adulmece. Veşnica ta pomenire, fiule, că eu mă spăl pe mîini.

— Nene, nu fi hapsîn. Că eu la matale mă gîndii întîiaşi dată.

— Asta mă mai mîngîie oleacă dar nu schimbă situaţia. Să mergem acum la comandant cu corpul delict, ni-l face ţăndări în cap. Şi-i păcat de licoare...

— Ce facem ?

— Pe dracul ghem.

— Îl dăm la baltă, pe hublou.

— Singura soluţie. Stai !

— Vezi că fug ?

— Nu, nenică. Îmi dăduşi ideea... Uite ce facem. Primejdia cea mare şi pare-se singura, de altfel, e doar acum, la controlul vamal. Este?

— Este. Dar cu asta m-ai liniştit cum linişteşti un condamnat că zilele după descăpăţînarea sa vor fi senine.

— Şezi blînd. Odată trecut controlul vamal, păşim şi noi în rai. Aşa-i ?

— Aşa-i. Însă toată chestia-i cum trecem de purgatoriu !

— Hubloul ne scapă.

— Na-ţi-o frîntă că ţi-am dres-o ! Ce atîta pologhie ? Vira cu fiolele la baltă şi gata ! Adio rai, adio şi belele !

— Nici aşa să n-o luăm. Acostăm cu tribordul nu?

— Mda.

— Ori noi avem cabina în babord. Este ?

— Şi asta-i drept. Ce să-ţi spun, spiritul de observaţie nu-ţi lipseşte.

— În schimb îţi lipseşte ţie imaginaţia, de parcă ţi-ai dat peste creier cu fierul de călcat... Omule, afară e noapte. Înfăşăm frumos fiolele într-o pungă din plastic, le agăţăm de un fir de gută şi le lăsăm prin hubloul întredeschis să stea aşa, spînzurate, pe-afară. Tu n-ai treabă la manevră şi nici după, aşa că-ţi faci de lucru în cabină, aşteptînd, ca un miel nevinovat, controlul. Eu mă aţin pe lîngă echipa de vameşi şi dacă prind cumva firul că-i groasă şi că oamenii au de gînd să cotrobăie şi prin cabina noastră, trag un răcnet din toţi bojocii : nostromuuu ! Jupînii or să creadă că chiar pe nostrom îl strig, în schimb tu, care tragi tot timpul ăsta cu urechea, lîngă uşă, pricepi semnalul, dacă totuşi măcar la atîta lucru te duce mintea. Imediat, cu cuţitaşul, harşt firul de gută şi datorită gravitaţiei, slăvit fie cel ce a inventat legea asta, fiolele se duc la baltă smulgînd astfel de sub nasul vameşilor corpul delict. Ei, ce zici ?

— Eşti mare, nene ! Hai să trecem la treabă.

...Contrar tuturor aşteptărilor, vameşii demonstrară că nu întotdeauna dracul e atît de negru cum îl fac oamenii. Controlară documentele, inspectară aşa, de formă, şi o cabină, mai mult aruncîndu-şi privirile pentru liniştirea simţului datoriei şi a conştiinţei. Adăugară la sigiliul comandantului şi sigiliul lor la încăperea cu obiectele prohibite şi în scurt timp, refuzînd politicos trataţia oferită în salon, părăsiră nava.

Ofiţerul electrician îi urmări, la început cu inima bătîndu-i ca un ciocan, apoi din ce în ce mai liniştit, pe tot parcursul. Cînd îi văzu urcînd în maşina care-i aştepta pe cheu, răsuflă uşurat şi plecă fericit spre cabina sa, felicitîndu-se pentru grozava idee : „ce bine-i, dom'le, să aibă omul cutia craniană dotată cu tot soiul de idei. Acum, un strop pentru pofta de mîncare... Salut, ulcer ! Adio şi n-am cuvinte !"

Cînd pătrunse în culoar, îl ajunse din urmă secundul :

— Nu-l văzuşi, fiule, pe nostromul ăla ? Pe unde-o umbla, că trebuie să-nceapă descărcarea imediat.

Pînă ce şeful electrician să apuce să-i răspundă ceva, secundul îşi duse palmele pîlnie la gură lansînd, din adîncul rărunchilor, un ucigător :

— Nostrooomuuuu !

Catapultat de cumplită spaimă, şeful electrician se năpusti, dintr-un singur salt, spre cabină. Intrigat la culme, îl ajunse din urmă şi secundul. Din uşă privea uimit la chipurile celor doi arborînd înfăţişări diametral opuse : şeful electrician în stare de totală prostraţie, tovarăşul său liniştindu-l cu un oftat de uşurare şi fericire „s-a făcut, nene, nici o grijă !"

— Ce-aveţi, fiilor, ce v-a pălit ?... Măi, ce ger e afară. Un cocirţ ar face acum minuni !...

— Prea tîrziu, dom'le. A zburat puiul cu aţa. L-a dat gata, dintr-un singur foc... nostromul !

...Lîngă hubloul întredeschis, un capăt de nylon chircit asemenea unui neîndurător semn de întrebare se tot clătina mustrător.

Ionel Chiru

Ilustraţie de Teodor Bogoi

Compoziţie de Teodor Bogoi

Două oraşe porturi — azi dispărute în Delta Dunării

Delta Dunării, prin caracterul ei complex, face din această zonă una din cele mai frumoase regiuni ale ţării noastre, un adevărat rai al florei şi faunei rare. Formată în perioada protoistorică a societăţii omeneşti, într-un vechi golf al Mării Negre prin depunerea aluviunilor aduse de apele Dunării şi acţiunea de clădire a mării, susţinută de cea a vîntului, — Delta este cel mai tînăr ţinut al patriei noastre. Are 4 250 km² (fără complexul lagunar Razelm-Sinoe în suprafaţă de 990 km²) şi este cuprinsă în limitele unui cadru geografic mai înalt, marcat la sud de culmea dealurilor Tulcea-Mahmudia iar la nord de platforma Bugeacului.

Prin Deltă se varsă în mare (prin cele trei braţe — Chilia, Sulina şi Sfîntu Gheorghe) apele Dunării, unul dintre cele mai mari fluvii din Europa. Pentru ţara noastră bătrînul Danubiu a prezentat o însemnătate cu totul deosebită. „De Dunăre ca şi de Carpaţi se leagă întreaga viaţă a poporului nostru — scria reputatul om de ştiinţă Grigore Antipa — ea este partea care ne ţine în contact cu popoarele din centrul şi apusul Europei şi tot ea ne deschide calea largă a Oceanului pentru schimbul produselor ţării şi muncii poporului, cu produsele ţărilor celor mai depărtate".

Vizitatorii Deltei, din an în an mai numeroşi, ştiu puţine lucruri despre două oraşe-porturi — în care, în primele secole ale mileniului al II-lea al erei noastre, pulsa o viaţă economică şi comercială înfloritoare. Este vorba de oraşele Vicina şi Chilia — ale căror ruine au dispărut astăzi cu totul.

Oraşul Vicina, despre a cărui localizare sigură nu există un consens unanim între istorici (cea mai plauzibilă localizare către care înclină Gh. Brătianu, C.C. Giurescu, N. Iorga şi majoritatea istoricilor din vremea noastră este la Isaccea, unde începea probabil Delta în jurul anului 1 000 e.n.), e consemnat în scrierea fiicei împăratului bizantin Alexios Comnenul, Ana Comnena, numită Alexiada, de la începutul secolului al XII-lea. Către mijlocul aceluiaşi secol călătorul arab Ibrisi scrie despre Vicina că avea mulţi locuitori şi era un ţinut fertil : scoate venituri mari din comerţul său. Oraşul era vizitat în acea vreme de numeroşi negustori italieni, în primul rînd genovezi, unii dintre ei stabilindu-se în oraş. Din registrele negustorilor genovezi de la Pera rezultă că un singur notar, Gabriel de Prodromo, înregistra în perioada 1 iulie — 16 august 1281 un număr de 27 contracte comerciale cu destinaţia Vicina, valoarea lor ridicîndu-se la circa 4 100 hipuperi bizantini, sumă considerabilă pentru acea vreme. În prima jumătate a secolului al XIV-lea Vicina apare consemnată în primele hărţi nautice italiene — numite pentulane — cum au fost cele întocmite de Dulcert, Solari precum şi în cele de mai tîrziu — Borgiana V şi Borgiana VIII.

Importanţa oraşului port Vicina reiese şi din faptul că Tatumhia de la Constantinopol a stabilit, către anul 1 300, un scaun metropolitan aici, unul din mitropoliţii săi, Iachint de Vicina, mutîndu-se în 1359 la Curtea de Argeş.

De la mijlocul secolului al XIV-lea, oraşul îşi pierde însemnătatea, locul său fiind luat de Chilia. Ruinele înfloritorului oraş din secolele XII—XIV au dispărut luate de apele Dunării (fie neindentificate încă pe teren). Săpăturile arheologice din localitatea Unfarul, la est de Tulcea, care au început în ultimii ani, ar putea aduce precizări esenţiale în legătură cu localizarea acestui încă enigmatic oraş. Oraşul port Chilia a fost întemeiat în secolul al XI-lea pe grindul cu acelaşi nume şi a fost identificat pe vatra localităţii Chilia Veche. Astăzi ruinele sale nu se mai văd, dar în secolul trecut cartograful rus Brun făcea menţiunea că ele se observă cu ochiul liber de pe malul opus şi ocupau o suprafaţă apreciabilă.

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea şi în prima jumătate a celui următor, Chilia era subordonată economic coloniei genoveze Cafa, aflată pe ţărmul nordic al Mării Negre. Oraşul era apărat de o garnizoană aflată în aval de cetate, în castelul de la Licostomo (azi ruinele acestui castel au dispărut şi ele).

Către sfîrşitul secolului al XIV-lea protecţia acestui oraş o avea Dimitrie, conducătorul unei formaţiuni politice româneşti ce se întindea asupra Deltei şi a hinterlandului de la sud şi nord de aceasta. Activitatea economică a oraşului devine din ce în ce mai înfloritoare, fapt ce permite conducătorilor oraşului să emită moneda de argint (aspri).

După integrarea Dobrogei în cadrul statului feudal de la sud de Carpaţi, condus de Mircea cel Bătrîn, Chilia şi hinterlandul pendinte sînt încadrate în hotarele Ţării Româneşti, în jurul anului 1400. Stăpînirea munteană asupra Chiliei se va menţine pînă în 1420, cînd cea mai mare parte a Dobrogei este cucerită de otomani. În jurul acestei date (după unii istorici în anul 1426), Chilia intră în componenţa Moldovei la cîrma căreia se afla Alexandru cel Bun. În aceste împrejurări castelul genovez de la Licostomo este distrus şi părăsit. În schimb va creşte importanţa economică şi strategică a Chiliei ca oraş-port, cetate şi punct de vamă. Revenind pentru scurt timp între 1448—1465 în stăpînirea Ţării Româneşti, oraşul şi cetatea sînt cucerite de Ştefan cel Mare care ia măsuri de apărare, întăreşte cetatea cu ziduri noi, numeşte pîrcălabi făcînd din Chilia ca şi din Cetatea Albă (la limanul Nistrului) puncte puternice de apărare împotriva expansiunii otomane. După cucerirea ţărmului de Nord al Mării Negre de către Mahomed al II-lea în anul 1475, cuceritorul Constantinopolului şi-a fixat ca principal ţel ocuparea celor două cetăţi din sudul Moldovei. De altfel, încă în 1462, în timpul expediţiei otomane împotriva lui Vlad Ţepeş un martor ocular consemnează intuiţia sultanului : „Atîta vreme cît Chilia şi Cetatea Albă le ţin românii iar ungurii Banatul Sîrbesc, noi nu avem nicio biruinţă".

Importanţa comercială a cetăţii Chilia pentru Moldova a fost subliniată în nenumărate rînduri de Ştefan cel Mare în apelurile sale către principii creştini pentru a realiza o coaliţie antiotomană. Apelurile sale n-au dus la nici un rezultat, astfel că viteazul domn a trebuit să ia singur măsuri de apărare. În anul 1479, cum se consemnează în cronica ţării, Ştefan construieşte pe malul moldovenesc al braţului Chilia o nouă cetate, Chilia Nouă, strămutînd aici pe locuitorii din Chilia Veche.

După moartea lui Mahomed al II-lea, în 1481, noul sultan Baiazid al II-lea avea să pregătească cu temeinicie expediţia de cucerire a Chiliei şi Cetăţii Alba. Aceasta se va produce în vara anului 1484. Oastea otomană, ce se ridica la 100 000 de oameni, avîndu-l în frunte pe sultan, se va pune în mişcare pe uscat, pe drumul Adrianopol — Varna — Oblucita (modul de trecere spre Moldova) — Chilia. Concomitent sultanul trimisese pe mare o flotă impresionantă, iar tătarii stăteau gata să-i vină în ajutor.

Chilia este cucerită după un asediu de 10 zile după care uriaşa oaste otomano-tătară asediază şi Cetatea Albă care capitulează după 17 zile. Căderea Chiliei a avut ca urmare instăpînirea otomană asupra gurilor Dunării şi a Deltei timp de aproape 400 de ani.

Vechiul şi înfloritorul oraş Chilia dispărea astfel acoperit de nisipul adus de vînturi şi de aluviunile Dunării. Noi cercetări arheologice ar putea scoate la lumină date însemnate privind aceste importante centre comerciale şi puncte strategice ce au reprezentat, timp de cîteva secole, porţi deschise ale românilor spre lumea mediteraneană.

Prof. Corneliu Popa

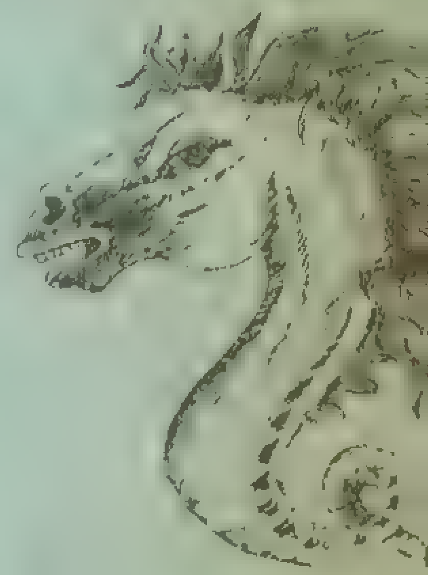
UN POET ITALIAN

VICENZO GALIZIA

Născut la Modena, Vicenzo Galizia a studiat la Parma unde a absolvit Academia de Comerţ şi Economie. A urmat apoi Academia de Ştiinţe Economice şi Bancare din Siena. Debutează ca poet în 1964. A publicat volumele : „Trei recolte de poezie" (1967), „Sufletul şi pisica" (1969), „Spaţii de singurătate" (1970), „Un teritoriu pentru suflet" (1972), „Poezii de dragoste" (1978), „Emily" (1978), „Soarele strălucitor de ceară" (povestiri, 1980). Din ultimul volum, „Gardul viu al fluturelui" (1980) am traduş cîteva poeme pe care le prezentăm acum. Vicenzo Galizia trăieşte la Modena şi este preocupat în aceeaşi măsură de poezie, proză, pictură, sculptură, precum şi de critică de artă.

Caii

Caii
îşi afundau puternice
copite în brazda udă.
Cai albi stropiţi de noroi.
Ei ară
cu nările lor –
răsuflare impetuoasă
ce se preschimbă
într-o boare caldă.
Osteneala cailor înseamnă
înţelepciune şi viaţă :
O lume piere odată cu ei.
Aşa priveam înmărmurit
chinul lor :
siluete brăzdind pămîntul.

Giorgio

Mîna ta mică,
sufletul cenuşii
strînge uşor aerul
cu degete abia desenate.
Degetele speră
să trăiască libere
aşa cum în voie se unduieşte părul tău
de culoarea fructelor de castan.
Tremură în vînt
mîinile tale. Un borangic – pînza sudorii –
pură,
îţi mîngîie gîtul
inveşmîntîndu-l în aer de primăvară.
Aleargă ! verdele ierbii
nu este mai tînăr decît tine.

Invitaţia mării

Graiuri neştiute de pescăruşi
îmi şuieră în urechi
În largi zboruri
presărate cu semne – aripi oglindite în
imensităţile apei –
Pescăruşii mă cheamă la ei.
Ar trebui să-i urmez
Către orizont, către infinitul albastru.
Şi lucrul acesta prea bine îl ştiu.

Reminiscenţe

Astăzi nu se mai bea
din cupa de aramă
şi apa nu mai are
acel gust care te făcea
să te întrebi
cîte părţi de metal schimbă
gustul apei,
cîtă apă preschimbă gustul metalului
Sticla paharului
e prea transparentă, prea lucidă
pentru a te face să meditezi.

Prezentare şi traducere de
Elena Constantinescu

1

2

3

4

5

MARCA TIPOGRAFICĂ IN CARTEA ROMÂNEASCĂ VECHE

SECOLELE XVI–XIX

Încă din primul secol incunabular – al XV-lea – întîlnim aceste mici compoziții xilografice constituind semnul distinctiv al tipografului sau al editorului, gravate uneori împreună. Pentru prima oară, în 1462, o găsim inclusă în **Biblia din Mainz**, imagine alăturînd scuturile heraldice ale lui Fust și Schöffer [1]). Însemnul se răspîndește cu rapiditate în întreaga Europă, adoptat de majoritatea tipografilor.

Situată de obicei pe prima pagină, personalizînd oficina, compoziție simplă sau complexă, de mici dimensiuni sau acoperind pagina întreagă, marca tipografică îndeplinește în primul rînd o funcție comercială de garanție și renume. Ea justifică nu numai orgoliul profesional, calitatea și frumusețea volumului, pentru a-l feri de contrafaceri, dar solidarizează și cetatea, locul imprimării. Se utilizează imagini simple, simbolice, ornamente, scene narative cu personaje sau arhitecturi, devize sau dictoane, deschise sau încadrate în rame încărcate.

În aria noastră de răsărit al Europei aceste elemente decorative sau de reprezentare se materializează în alte moduri, adecvate structurii social-politice, caracterul cărții românești vechi nefiind identic celui apusean.

La noi cartea tipărită constituie unul din atributele domniei, implicit al autorității ecleziastice, ce o finanțează și o distribuie gratuit atît în sec. XVI cît și în sec. XVII, rare excepții confirmînd regula. Acest fapt exclude marca tipografică detașată, individualizată, a oficinelor independente.

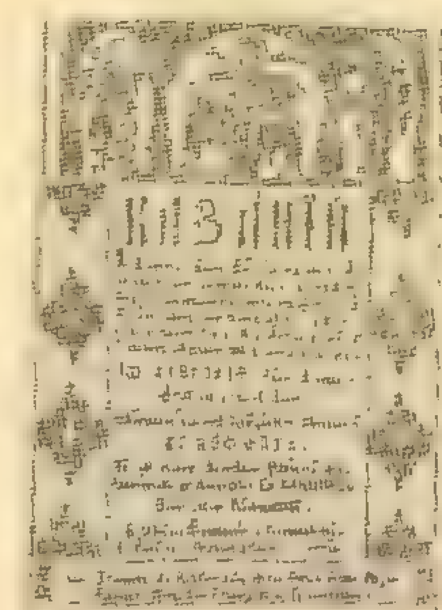
Astfel în sec. al XVI-lea românesc putem distinge trei moduri grafice de afirmare a tiparnicului:

1. Includere de elemente biografice în cadrul unei compoziții.
2. Utilizarea unei inițiale cu valoare simbolică.
3. Înscriere cu claritate a numelui tipografului.

Din prima categorie face parte **Octoihul** lui Macarie imprimat la Tîrgoviște în 1510, în care imagistica xilografiată debutează cu personaje și arhitecturi purtătoare de aluzii biografice ale tiparnicului, asamblate ca elemente de recunoaștere: a. Turnul = Torre(sani) editorul venețian, în oficina căruia Macarie și-a făcut ucenicia în epoca tinereții, b. Biserica Vlahilor [2]) din Cetinje, localitate unde Macarie și-a desfășurat un timp activitatea; c. Biserica din Târgoviște de lîngă Curtea Domnească, unde Macarie a imprimat cele trei volume între 1508 și 1512.

A doua categorie o găsim în Transilvania, în operele imprimate de Filip Pictorul, Filip Moldoveanul. Acest tipograf român scoate la Sibiu, pe cont propriu, mai multe volume din care ne-au parvenit fragmentar atît **Tetraevanghelul** slavon din 1546 cît și **Evangheliarul** slavo-român din 1551–1553.

În ambele volume întîlnim inițiala M gravată de pictor „cu poală" a cărei formă moldavă a fost utilizată atît de Macarie cît și de Filip Moldoveanul cu litera curentă. El introduce elementele stemei sibiene în structura inițialei ca pumnale în teacă, ilustrînd idea de pace și inalță coroana la mijloc cu inițiala sa F(ilip), chirilic,

6

7

cele trei noduri simbolizînd gradul său de magister în cadrul breslei. Imaginea este o subtilă aluzie la gloria cetății înălțată și prin sprijinul artistului tipograf, cît și un semn al nobleței sale profesionale. El își prezintă în realitate blazonul și odată cu acesta, cea dintîi marcă tipografică românească clar delimitată: Filip Molăr, Pictorul, Moldoveanul.

În Țara Românească cercetările recente [3]) au pus în evidență, reunind fragmente aflate peste graniță, tiparnița de la București, Plumbuita, mănăstirea de pe apa Colentinii. Lavrentie și ucenicul său Iovan tipăresc în 1582 o nouă ediție a **Tetraevangheliarului,** în care găsim un fruntar cu mlădițe împletite de tradiție macariană **(Liturghier,** 1508) ce revine prin Veneția înapoi în Valahia, deoarece Lavrentie ia ca model pe cel din **Mineiul** lui Bozidar Vukovic din 1538, acela cu crucea răstignirii și medalioanele cu simbolurile evangheliștilor, din care înlătură lujerii laterali. Medalionul de la piciorul crucii înscrie numele Eromonah Lavrentie. Nu vedem aici numai semnătura gravorului ci și marca tipografului inscrisă în forma circulară.

Secolul al XVII-lea aduce o nouă formă de afirmare a stemei tipografice prin prezentarea icoanei hramului mănăstirii în care funcționează tipografia, incluzînd și stema țării, cum apare în **Învățături,** Cîmpulung 1642, scena hramului Adormirea Maicii Domnului, pe pagină întreagă.

Aceeași emblemă, lipsită de stema țării, o prezintă **Antologhionul** imprimat în aceeași mănăstire cîmpulungeană, un an mai tîrziu.

Compoziția cea mai complexă a sec. XVII reunind modalitățile anterioare, dar și prezentînd elemente cu totul noi, o aduce **xilografia** Arhimandritului Ioan în volumul său **Liturghia** imprimat la mănăstirea Dealu în 1646.

Icoana hramului Sf. Niculae este prezentată de Maria și Isus. Matei Basarab și Doamna Elina, împreună cu stema țării, reprezintă autoritatea și patronatul pămîntean. În spiritul renașterii, xilograful tiparnic are curajul de a-și reprezenta

8

1. Xilogravură de Macarie, Octoih, 1510, Tîrgoviște. 2. Stema lui Filip Moldoveanul, Tetraevanghel, 1546, Sibiu. 3. Fruntar semnat de Lavrentie, Tetraevanghel, 1582, București. 4. Stemă atribuită arhimandritului Ioan, Învățături, 1642, Cîmpulung. 5. Pagină de titlu gravată de Antim Ivireanu, Evanghelia greco-română, 1693, București. 6. Fruntar gravat de Mihai Athanasie, Cazanie, 1784, Rîmnic. 7. Stemă gravată de arhimandritul Ioan, Liturghia, 1646, Dealu. 8. Stema episcopului Mitrofan gravată de Ursul zugrav, Triod, 1700, Buzău.

portretul său îngenunchiat, transcriindu-și numele întreg – Arhimandritul Ioan – cu majuscule ce domină celelalte inscrisuri.

În Moldova lui Vasile Lupu, în **Carte de învățătură,** la ambele pagini de titlu gravate de Ilie Anagnoste, sînt incluse imaginile celor trei ierarhi, icoana hramului mănăstirii în care s-a făcut imprimarea între 1641–1643. Și **Pravilele împărătești** păstrează aceeași icoană, stemă tipografică, în compoziția gravată tot de Ilie Anagnoste în 1646.

Nu mai puțin, în 1648 la Alba-Iulia, Sf. Troiță, icoana hramului mitropoliei transilvane, este reprezentată în medalion pe toată pagina **Noului Testament,** operă gravată de Mihail Zugravul.

Într-o altă reprezentare Sf. Troiță apare și în **Chiriacodromion,** Alba Iulia 1699, xilogravură atribuită de noi lui Mihai Ștefan.

Mitropolia Țării Românești din București are hramul Sf. Constantin și Elena. Imaginea lor apare pe pagina de titlu gravată de Antim Ivireanu pentru **Evanghelia** greco-română în 1693, deoarece este imprimată în tipografia mitropoliei.

La Buzău ea este menținută pe pagina de titlu gravată de Bacov la **Triodul** din 1700, redusă față de Sf. Troiță, hramul episcopiei, care domină de sus compoziția. Însă **Octoihul** din același an are pagina de titlu gravată Ursul zugrav cu sf. Împărați ceea ce indică utilizarea plăcii la un volum imprimat anterior la București, necunoscut.

Această funcție patronală a tiparniței mitropolitene este evidențiată prin utilizarea gravurii Sf. Constantin și Elena, dar și ca marcă tipografică personală de către Mihai Ștefan, întrucît el o include în **Chiriacodromion** și **Bucoavnă,** la Alba-Iulia în 1699, cît și la Tiflis în 1708, în **Evanghelia** georgiană.

---

[1]) **Domenico Fava**, Manuale degli incunabuli, Milano, 1939, p. 186.

[2]) **G.G. Potra**, Cetinje în „România literară", an XI, 1978, nr. 46, p. 24.

[3]) **Peter Atanasov**, Tipografia din București a Ieromonahului Lavrentie, în „**Revista bibliotecilor**" XXV, 1972, p. 171–175; **L. Demeny**, Noi contribuții în activitatea tipografică a lui Lavrentie, în „**Revista bibliotecilor**", an XXII, 1969, nr. 4, 227; **Al. Mareș**, Tipăriturile Ieromonahului Lavrentie, în „**Studii și cercetări lingvistice**", XXI, 1970, nr. 6, p. 657.

În pragul sec. al XVIII-lea întîlnim la Buzău o altă marcă tipografică, comparabilă celor occidentale, dar inclusă în cuprinsul **Triodului** (1700) și **Penticostarului** (1701). Concepută cu rol decorativ de finală, ea apare în 1644 în **Trebnicul** kievean gravată de Ilie Anagnoste. Xilogravura de interpretare a lui Ursul zugrav introduce două inițiale M.E., cerute de Mitrofan, Episcopul de Buzău, tiparnicul de Iași, București și Buzău, care la sfîrșitul vieții, după strălucite monumente editate, își afirmă prin această autentică marcă vocația și calitatea de tipograf și editor.

În secolul al XVIII-lea chiar și în cel următor, marca tipografică se menține ca și în veacul precedent, sub forma icoanei hramului, atît pentru cărțile tipărite pentru mitropolie, cît și pentru cele ieșite de sub teascurile tiparnițelor episcopiilor.

Astfel icoana hramului mitropoliei bucureștene, Sf. Constantin și Elena, decorează – alături de alte elemente – pagina de titlu a **Antologhionului** din 1736, imprimat de popa Stoica Iacovici, ca și **Apostolul** din 1743, gravată de Dimitrie Pandovici, sau în **Penticostarul** din 1782, gravată de Stanciul Popovici (Thomovici) Bucureșteanul.

În interiorul volumului imaginea celor doi împărați o găsim avînd același rol, în **Cazaniile** lui Ioan Miniat din 1742, gravură semnată P(andovici), ca și în **Rugăciuni**, 1747, operă semnată tot de Dimitrie Pandovici cu inițiala sa disimulată în broderia costumului împărătesc. Dar și Stanciul Popovici gravează mai tîrziu, în 1781, pentru cele două ediții ale **Pravilioarei de taina ispovedaniei**, două xilografii diferite cu aceeași temă.

O altă formă sub care apare marca tipografică a mitropoliei bucureștene este reprezentarea în pagina de titlu a fațadei laterale a edificiului, cu sau fără turle, după cum îi permite spațiul afectat textului, xilografii realizate de Stanciul Popovici pentru **Apostol**, 1784 și **Octoih**, 1792.

În **Faptele vitejești ale lui Mavrogheni**, la sfîrșitul foilor liminare, în fața introducerii, se află o stemă reunind în jurul acvilei pe Sf. Nicolae și Ioan Botezătorul, ridicînd fiecare sabia și sceptrul în onorul coroanei. Compusă cu fantezie ingenioasă, subtilă, o considerăm și marcă tipografică, cu analogie la tema Botezului, corelată ideii Izvorului Tămăduirii, deoarece tipografia este numită Izvorul Tămăduirii de la cișmeaua lui Mavrogheni – cît și cu patronul domnului și al tipografului – în care relieful terenului închipuie cele două maluri ale apei Iordanului. Xilografia nesemnată este realizată de Stanciul pentru tipografia nouă, particulară, a fraților Nicolae și Lazăr din Ianina, în 1789.

În prima jumătate a sec. XIX, la București, marca tipografică sub forma icoanei hramului o întîlnim mult mai rar, datorită faptului că tipografia funcționează cu intermitență. Totuși pagina de titlu a **Penticostarului** bucureștean din 1820, gravată de Ghervasie, o menține în continuare, ca și unele volume ce utilizează portalul gravat de Dimitrie Pandovici pentru **Apostolul** din 1743, cum sînt **Mineele** imprimate în 1835–36.

Și pentru tipografia episcopiei Rîmnicului, care își reîncepe activitatea în deceniul trei al sec. XVIII, icoana hramului va fi utilizată ca marcă tipografică. Urmînd tradiția se introduce în pagina de titlu sf. Nicolae încadrat de Isus și Maica Domnului. Dimitrie Pandovici îl va așeza în **Triodul** său din 1731, și pe pagina a doua, xilogravuri ce îi aparțin.

Penticostarul din 1743 prezintă în pagina de titlu marca tipografică sub formă de fruntar, reunind sub tripla arcadă aceleași personaje, xilogravură realizată de Mihai Athanasie, tipograf rîmnicean.

Reluînd pagina de titlu a **Triodului** din 1731, xilograful diacon Constantin Athanasie menține în același loc marca tipografică a episcopiei pentru **Triodul** din 1761 (utilizată în **Mineiul** din 1779 și **Penticostarul** din 1785).

Dacă imaginea sf. Nicolae nu mai apare pe pagina de titlu decît rar spre sfîrșitul sec. al XVIII-lea, ea este inclusă separat în cuprinsul unor volume, ca în **Ceaslovul** din 1784 și 1787 și chiar în sec. al XIX-lea, în **Liturghia** rîmniceană din 1813, pe pagina a doua, xilogravură executată de Dimitrie Mihai, tipograf rîmnicean.

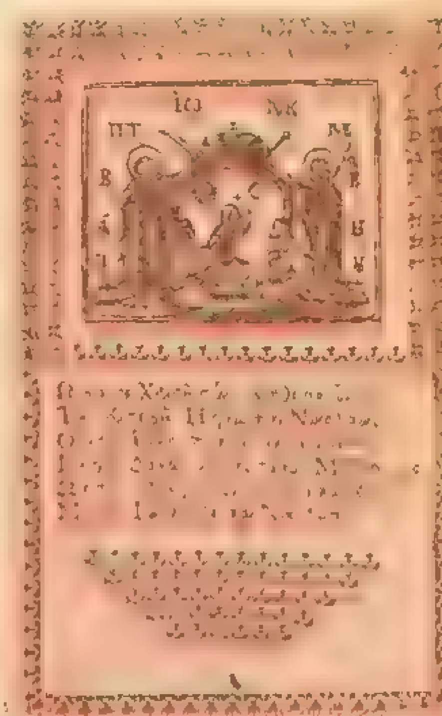
Deși s-a tipărit la Rîmnic în 1806 **Chiriacodromionul** bulgar, pagina de titlu este deosebit de semnificativă, deoarece conține în partea inferioară medalionul sf. împărați Constantin și Elena prins între elemente vegetale, marca tipografiei bucureștene gravată de Stanciul Popovici. Astfel se subliniază, conform tradiției, patronatul mitropolitan al Țării Românești.

9. Stemă gravată de Vlaicu, Strastnic, **1753, Blaj. 10. Stema personală gravată de Mihail Strilbițchi, Calendar 1875, Iași. 11. Stema mitropoliei gravată de Stanciul Popovici,** Pravilioară de taina ispovedaniei, **1789, București. 12. Stema tipografiei gravată de Stanciul Popovici,** Faptele Vitejești ale lui Mavrogheni, **1789, București. 13. Pagina de titlu gravată de Sandu Ieremia utilizată și la** Apostol **specificînd Rîmnic 1784 (în realitate Blaj 1813). Face parte din edițiile blăjene mascate pentru a fi difuzate și în Țara Românească. 14. Pagina de titlu gravată de Sandu Ieremia utilizată și la** Penticostar, **Blaj, 1808. 15. Pagină de titlu gravată de Ghervasie, Monah,** Penticostar, **1820, București.**

În Transilvania, la inceputul celei de a doua jumătăți a sec. XVIII volumele apărute în tiparnița Blajului prezintă drept marcă tipografică fațada mănăstirii sub binecuvintarea Sf. Treimi, ca în **Ceaslovul** din 1751 și **Strastnicul** din 1753, ce conține pe contrapagina foii de titlu xilogravura lui Vlaicu, realizată în spiritul și cu farmecul autenticității populare românești.

Curînd însă, icoana hramului mănăstirii Buna Vestire va fi utilizată constant, fie încadrată ca scenă în compoziția paginii de titlu, fie independentă.

Pagina de titlu a **Evangheliei** din 1765, gravată de Sandul fiul lui Ieremia ot (din) Iași, o include în centrul părții inferioare, ca și Petru Papa Vici, tipograf rîmnicean, în interpretarea sa pentru **Triodul** din 1771, cît și în **Strastnicul** din 1773, pentru care gravează o nouă excepțională pagină de titlu.

Buna Vestire, compoziție independentă, este așezată de obicei pe pagina a doua a foii de titlu, uneori fiind reluată și în cuprinsul volumului. Ea marchează astfel volumele blăjene : **Acatistarul** din 1763, xilogravură de Ioanichie Endredi ; **Triodul** din 1771, **Liturghierul** din 1775 sau **Minologhionul** din 1787, xilogravuri semnate de Petru Papa Vici Rîmniceanul.

În Moldova, în Iașii anului 1714, găsim în **Synopsis** aceeași expresie clară a mărcii tipografice, icoana hramului mănăstirii Sf. Sava, închinată Sf. Mormînt, o Înviere de factură occidentală, xilografie realizată de Eremia Marcu.

Și la Rădăuți, atît în **Ceaslov** cît și în **Liturghia** Sf. Ioan din 1745 icoana hramului, Sf. Nicolae, proiectată pe fațada monumentului, xilogravură de Grigorie Stan Brașoveanul și Sandul Ieremia, reprezintă marca tipografică a acestei efemere tiparnițe.

Dar spre sfîrșitul secolului, la Iași, în 1785, apare în **Calendarul** scos de protoereul Mihail Strilbițchi marca sa de tipograf particular. Compoziția alegorică înfățișează doi îngeri, unul susținînd, altul întinzînd o ghirlandă de fructe pe medalionul ce prezintă arcul înstelat al lunii, din care pornește săgeata ținînd o coroană, lîngă trompeta victoriei culcată în iarbă. Deși nesemnată, xilogravura este executată de Mihail Strilbițchi. Ca element decorativ ea va dăinui în volumele nemțene aproape un secol.

În secolul al XIX-lea importantul centru tipografic al mănăstirii Neamț – ce iradiază în toate regiunile țării, dar cu precădere Bucureștii, – are drept marcă tipografică icoana Înălțării. Ea va fi preluată pe parcursul deceniilor și interpretată de maeștrii xilografi în numeroase variante.

Viețile sfinților pe luna septembrie, editată de măn. Neamț în 1807 (dar imprimată la Iași), are pe contrapagina foii de titlu gravura Înălțării datată 1807, gravată probabil de Simion Isotesci, ginerele lui Mihail Strilbițchi. Ea va fi utilizată pentru suita **Mineelor** (1809–1815) și **Arătare pe scurt**, imprimată în 1816.

În 1817 aceeași temă este gravată de Ghervasie Monah pentru **Psaltire** (care conține două stadii ale aceleiași plăci). **Cuvinte și Învățături** din 1818, ca și **Psaltirea** din 1824, o vor include.

Ghervasie va grava o Înălțare mai redusă ca dimensiuni, cuprinsă pe contrapagina foii de titlu a **Noului Testament** din 1818, ca și în **Carte de suflet...** 1826, sau **Pentru păzirea celor cinci simțuri**, din același an.

Ghervasie Monah gravînd pagina de titlu a **Octoihului de canoane** în 1816 introdusese alături de elementele tradiționale și edificiul mănăstirii Neamț, dînd compoziției – reluată și în **Adunare a cuvintelor**, 1817, – valoarea de marcă tipografică.

Atît imaginea edificiului cît și icoana Înălțării, ca marcă tipografică, vor fi reprezentate împreună de către Theodosie Monah, xilogravură datată 1831, inclusă în **Mineiul** lunii ianuarie, măn. Neamț, 1830 (în realitate 1831), ce decorează întreaga suită a acestora.

Theodosie include Înălțarea în pagina de titlu, pe care o gravează pentru **Penticostarul** din 1845 și reia tema, independentă, în 1854, realizînd una din ultimele sale opere. Aceasta este introdusă atît în **Psaltire, 1859, Liturghiile** din 1860, cît și în ultimul volum important al tiparniței nemțene, **Ceaslovul** din 1874, care, putem spune, că închide cartea veche românească ce utilizase litera chirilică.

În covîrșitoarea majoritate, marca tipografică a cărții românești vechi, datorită condițiilor de editare, imprimare și distribuire, se deosebește de marca tipografică occidentală, expresie a întreprinderii particulare. Ea reprezintă autoritatea emitentă, a cărei structură medievală tradițională impunea reprezentarea simbolică a locului imprimării și marchează deplina unitate a diferitelor centre tipografice de pe cuprinsul țării, menținută constant în decursul celor patru secole de existență.

Dragoș Morărescu

LA VEST DE ODER

Locuințe noi în capitala R.D.G. • Monumentul ostașului sovietic

E de mirare ? Numele său mi-a inspirat în copilărie o oroare nespusă, fascinîndu-mă, totodată. Aici, s-a urzit holocaustul de pe urma căruia încă sîntem traumatizați noi, supraviețuitorii. În vara și toamna lui '44 cînd ne ascundeam prin cucuruz, acolo, în mărunta așezare transilvană și priveam fortărețele zburătoare trecînd la mare înălțime cu zgomot de tunet îndepărtat, nu pe aviatorii care le conduceau îi blestemam, deși împrăștiaseră moartea și încă într-un mod perfid, ignobil, nemaivăzut : picaseră din cer stilouri, pachete de țigări, încălțăminte, și puii de țărani care le-au cules de pe cîmp au pierit sau au fost mutilați de bombele miniaturale disimulate în acele obiecte. Îl blestemam pe el, pe Hitler, și orașul care simboliza voința-i nemăsurată de putere. Berlinul devenise pentru noi sinonim cu războiul, și strigătul acela nesfîrșit, devenit cuvînt de ordine, deviză, jurămînt, auzit din gura atîtor soldați ruși care în acea vară au tot trecut spre Apus „La Berlin !", sugera marea, definitiva răfuială, lovitura apocaliptică de pe urma căreia praful și pulberea aveau să se aleagă de cel de al treilea Reich. Și așa a și fost. Jurnalele de actualități, filmele, mi-au dezvăluit un peisaj halucinant — ruine înnegrite de fum, munți de moloz, siluetele supraviețuitorilor rătăcind printre mădularele carbonizate ale trufașei, pînă mai ieri, capitale germane. Aveam, așadar, aversiune față de Berlin, deși mai tîrziu învățasem, citisem ori auzisem că locuitorii săi îl reconstruiau cu uriașe sacrificii, într-o Europă care ea însăși renăștea într-un timp dacă nu al înfrățirii și armoniei generale, măcar al lipsei oricărui conflict armat, al păcii, totuși (și ce enorm au contat acest „măcar", acest „totuși" pentru noi, cei de astăzi, pentru generațiile tinere, mai ales !), deși crizele, tensiunile politice n-au lipsit.

Au trebuit să treacă ani pentru ca acea imagine despre un oraș pe care nici nu-l văzusem, născută din spaimele refugiului, să se modifice. Aflam că Berlinul existase și înainte de nebunia hitleristă, că număra vreo 700 de ani, fusese vestit pentru școlile și muzeele sale, înflorise aici o activitate artistică de prim rang, care a lăsat urme durabile mai ales în teatru și pictură, atmosfera berlineză, sinteză de rectitudine, bunăcuviință și veselă boemă artistică l-a cucerit pînă și pe un Caragiale care și-a petrecut aici ultimii ani ai vieții. Și-apoi a fost întîlnirea cu Berlinul, cu capitala Republicii Democrate Germane. Reconcilierea, dacă se poate spune astfel, cu imaginea sa... Îl privesc îndelung, dînd ocol sferei rotitoare din vîrful acelui ac gigantic de 365 m, turnul de televiziune din apropiere de Alexanderplatz. Sub mine se preling neguri, roiuri de lumini încep să pulseze în cenușiul lăptos al înserării care înghite clădiri, autostrăzi, spații virane, păduri și lacuri. Sînt într-un avion și mă rotesc, mă rotesc lent și fără zgomot, un ușor vertij mă cuprinde și-ncerc, trudă zadarnică, să localizez, să identific în acel abis ce ia tonuri tot mai sumbre, mai întunecate, locurile vizitate în urmă cu mai multe zile. Este o cale lactee răsturnată, enigmatică, atrăgătoare și neliniștitoare ce contemplu. Întotdeauna cînd am pătruns într-un spațiu citadin necunoscut, am simțit imperios nevoia, după o anumită vreme, să mă smulg, să mă izolez o clipă, pentru a putea medita la acest univers acaparator, haotic, greu de înțeles, la o primă întîlnire. Instinctiv, aș spune, pașii m-au purtat spre înălțimile ce domină metropolele moderne, fie ele coline, munți sau, ca în cazul de față, turnuri avîntate spre cer. Gîndul se limpezește, imaginile se ordonează oarecum, și realizezi acea definiție, acea imagine-simbol (reală ori nu, dar a ta), după care ai tînjit atîta. Așadar, privesc prin acest ochean. Imagini, impresii, senzații sau doar frînturi din acestea, încep să se așeze într-un tot, oarecum coerent.

...Karl Marx — Alee, grandioasă, greoaie, pustie la ora înserării, luminată puternic, ploaia rece și vîntul, rarele siluete care așteaptă nemișcate schimbarea unui semafor roșu sub rafale, reflex desigur al unei educații seculare, silueta imobilă a unui polițist în haină de piele, zgomotul surd al avioanelor care se rotesc deasupra noastră, la mare înălțime, pentru a ateriza la Tempelhof, în Berlinul Occidental, intimitatea și veselia berăriilor populare, canalele prin care Spreea curge întunecată, „U-Bahnul", trecînd cu zgomot de tunet, cu toate vagoanele luminate, bătrîneii cu fața roză, care citesc nemișcați ziarul de seară. Graba frenetică de a doua zi dimineața spre instituții și întreprinderi care golește orașul de locuitorii săi, senzația ciudată, parcă nu te simți în largul tău, tu care rătăcești pe străzi și bulevarde fără țintă, singur supraviețuitor al acestei maree, cafenelele și cofetăriile supraaglomerate la ora prînzului, feliile de tort de culori și dimensiuni neverosimile ce se răsfață în vitrine, frumusețea, finețea, grația și eleganța berlinezelor ce spulberă tradiționala imagine a unor walkirii blonde, opulente, rustice, cu cozile groase, înfășurate în jurul capului, copiii splendizi, rozi și bucălați, vînzătorii de loto cu jobenul înalt, lucios, pus pe o ureche, mirosul țigărilor de foi din cafenele. Liniștea clasică din sălile Muzeului Pergamon, tăcerea reculeasă dinaintea Altarului din Pergam, cu imensul basorelief, înfățișînd lupta titanilor cu zeii, succesiuni de trupuri musculoase, contorsionate, înlănțuite într-o încleștare pe viață și moarte, sugerînd, mai degrabă, înfruntarea între elemente ale naturii. Poarta din Iștar și albastra cale a procesiunilor din Babilon. Vizita la Postdam, nu departe de Berlin. Nesfîrșitele meandre ale șoselei, posturile de pază, controalele repetate, în fine, Postdamul înconjurat de păduri ruginii, palatul Cecilienhof, în care s-au semnat acordurile de la sfîrșitul războiului, masa din camera în lambriuri, cu scaunele cu spetează înaltă (se știe precis care a fost ocupat de Stalin, de Churchill, de Truman...) unde s-a hotărît destinul Europei postbelice, deci și al țării mele, al meu, al tuturor. Am privit îndelung scaunele acelea cu spetează înaltă, cei care s-au așezat în jurul mesei din încăperea nu prea vastă au devenit mit, au trecut decenii de-atunci, dar hotărîrile lor sînt încă în picioare. „Sîntem conduși de morți", a zis nu mai știu cine și nicăieri ca aici, la Postdam, în decorul încremenit și altfel destul de banal al palatului Cecilienhof, aceste cuvinte nu mi-au părut mai adevărate.

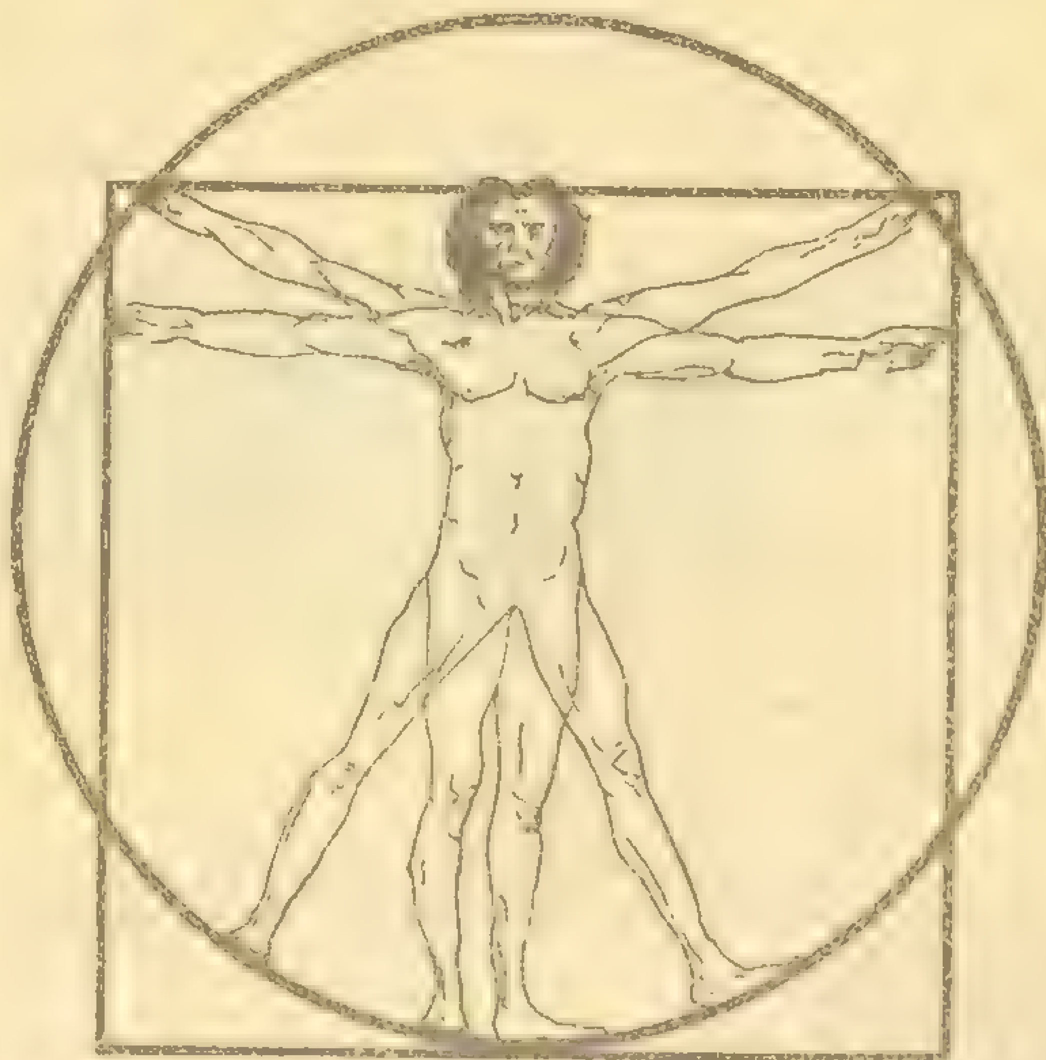
Cei „mari" să-i judece și să hotărască soarta pentru decenii a celor mici. Aici, la Postdam ca și la Ialta înțelegi mai bine efortul nostru și al altora de a ne regăsi identitatea, de a scăpa de tutelă și presiuni de tot felul, de a fi stăpîni în propria casă. Reîntoarcerea prin ceață și ploaie la Berlin, amintirea Sanssouci-ului, a Orangeriei, a Pavilionului de ceai chinezesc, impresia ciudată de budoar grațios și impudic în mijlocul unui oraș de garnizoană, totuși ilustrînd perfect personalitatea contradictorie a celui ce i-a dat celebritate, Frederic al II-lea, regele care-și instruia soldații cu bîta și a purtat nenumărate războaie pentru a lărgi hotarele Prusiei, ceea ce nu-l împiedica să ofere ospitalitate unui spirit raționalist și liberal, precum Voltaire, cu care avea să întrețină o strînsă prietenie intelectuală. După amiaza cînd m-am îmbarcat pe un vaporaș aparținînd Flotei Albe — „Weisse Flotte", la Treptow, după care, ore întregi am străbătut vaste întinderi de ape, salba de lacuri din vecinătatea Berlinului, străjuite de păduri seculare, cîrdurile de rațe sălbatice, săgetînd văzduhul, zecile de ambarcațiuni cu pînze multicolore cu care ne întretăiam în croaziera noastră, programul reglat ca de ceasornic, toți avem masa rezervată sus, pe punte, fanfara care a tunat brusc, din toate alămurile, apariția instantanee a chelnerițelor, în costume tiroleze care au început să aducă, evident, bere, costul consumației era cuprins în bilet, impresia pe moment că asist la o farsă, la ceva ridicol, la o pastișă redată gros, în stil brechtian. Dar berea, marșurile bine ritmate, succedîndu-se fără întrerupere, veselia ce cuprindea încet și sigur asistența, mi-au schimbat și mie optica, am devenit mai puțin exigent, chiar concesiv, sfîrșind prin a mă simți bine, în mijlocul acelei frenezii generale, chiar dacă nu mi-am luat vecina de braț și n-am început să mă legăn ritmic, la stînga și la dreapta, și să reiau la nesfîrșit, cu fața congestionată, aceleași refrene, așa cum procedau toți în jurul meu. Era totuși, o bucurie, o sărbătoare exclusivă, a lor, veniseră pregătiți pentru ea. Pe mine, latin individualist, n-avea cum să nu mă impresioneze acea disoluție momentană a eului individual în cel colectiv, intuiam forța, „eficiența" acestei contopiri, mi se confirma la fața locului, într-un mod poate paradoxal, aparent nesemnificativ, faimoasa disciplină germană, mistica lucrului, oricît de mărunt, bine făcut, cu convingere, cu voioșie, aș spune, indiferent de domeniu, care la scară națională au dat știutele rezultate. Înapoierea spre Berlin, pe autostrada betonată, flancată de păduri plantate fir cu fir, în urmă cu două, trei decenii, cîmpurile lucrate cu migală asiatică, micile localități, impropriu denumite sate, ce sugerează aceeași impresionantă, obsesivă dorință de ordine, confort și disciplină, cifre, statistici îmi vin în minte, care confirmă aceste impresii, străbat deci o porțiune din vechea Prusie, spațiu geografic sărac, lipsit de rezerve naturale importante, dar pe care energia și perseverența proverbială a locuitorilor săi l-au transformat uluitor.

...Fie dar, îmi zic, scrutînd din înălțimea scoicii rotitoare oceanul de lumini pulsînd enigmatic, ca această energie colectivă să fie pe mai departe folosită, spre binele celor două Germanii și liniștea Europei.

Mihai Hetco

Cine poate înlocui un om

Plugul Automat tocmai termina de arat un teren de vreo 2 000 de pogoane. După ce răsturnă și ultima brazdă, urcă pe autostradă și își privi munca. Arătura era bună. Numai pămîntul era rău. Ca peste tot, era viciat de o folosință intensivă și de efectele de lungă durată ale bombardamentului nuclear. Potrivit regulamentului, acum avea dreptul să zacă pentru o vreme inactiv, dar Plugul Automat primise alte instrucțiuni.

O porni, așadar, încet, încet, fără grabă, de-a lungul drumului. Era suficient de inteligent pentru a aprecia dezordinea din jurul lui. Nimic însă nu-l deranjă mai mult decît acea Platformă de Revizie, așezată peste bateria sa atomică și la care chiar că nu s-ar fi așteptat. Înaltă de aproape zece metri strălucea nepăsătoare în lumina blîndă a soarelui.

În drumul către Stațiunea Agricolă nu mai întîlni nici o altă mașină. Plugul Automat remarcă faptul fără comentarii. În curtea Stațiunii zări nenumărate alte mașini pe care le știa din vedere; majoritatea lor trebuiau să fi fost de acum deja afară, la treburile lor. Mai mult, în timp ce unele zăceau inactive, altele zburdau într-un mod ciudat, cit era curtea de mare, strigînd sau huiduind.

Conducînd cu grijă printre ele, Plugul Automat se îndreptă spre Depozitul Trei și intră în vorbă cu Distribuitorul de Semințe, care stătea inactiv afară.

— Am o cerere pentru cartofi de însămînțat, îi spuse Distribuitorului, în timp ce printr-o rapidă mișcare interioară imprimă bonul de livrare care specifica cantitatea, numărul lotului și alte detalii de acest fel. Îl detașă și il înmînă Distribuitorului. Distribuitorul apropie bonul de ochi, apoi spuse:

— Cererea e în regulă, dar Depozitul nu este încă descuiat. Iar cartofii de însămînțat sînt în acest Depozit. Deci nu pot să-ți onorez cererea.

În ultima vreme aveau loc întreruperi din ce în ce mai dese în activitatea complexului sistem al mașinilor agricole, dar așa ceva nu se mai întîmplase pînă atunci. Plugul Automat reflectă puțin apoi spuse:

— Și de ce nu este încă descuiat Depozitul?

— Pentru că Operatorul tip P cu Aprovizionarea n-a venit în dimineața aceasta. Operatorul tip cu P cu Aprovizionarea este cel care descuie.

Plugul Automat îl privi cruciș pe Distribuitorul de Semințe al cărui buncăr exterior, caroserie și dispozitive de prindere difereau atît de mult de propriile sale componente.

— Ce clasă, ce creier ai Distribuitorule de Semințe? întrebă el.

— Clasa Cinci.

— Eu am un creier din Clasa Trei. Așadar îți sînt superior. Așadar voi merge să văd de ce n-a venit Descuietorul în dimineața aceasta.

Părăsindu-l, Plugul Automat străbătu din nou curtea. De data aceasta mult mai multe mașini păreau a se mișca la-ntîmplare; cîteva se ciocniseră între ele și argumentau despre accident la rece și logic. Ignorîndu-i, Plugul Automat pătrunse prin ușile glisante în vasta hală a Stațiunii.

Majoritatea mașinilor de aici erau funcționari și, în consecință, de mici dimensiuni. Stăteau adunate în grupuri mici și se priveau fără să-și vorbească. Printre atîtea tipuri nediferențiate, Descuietorul era ușor de depistat. Avea 50 de brațe, majoritatea lor cu mai mult de un deget, iar fiecare deget se termina cu o cheie. Semăna mai degrabă cu o pernă de ace plină cu tot felul de ace de pălărie.

Plugul Automat se apropie de el.

— Nu mai pot lucra dacă Depozitul Trei nu este descuiat, spuse el. Datoria ta e să descui Depozitul în fiecare dimineață. De ce nu l-ai descuiat în dimineața aceasta?

— În dimineața asta n-am primit ordin, răspunse Descuietorul. Trebuie să primesc ordin în fiecare dimineață. Cînd am să primesc ordin am să descui Depozitul.

— Nimeni dintre noi n-a primit ordin în dimineața asta, interveni un Contabil Mobil, alunecînd spre el.

— Și de ce n-ai primit ordin în dimineața asta? întrebă Plugul Automat.

— Pentru că Radioul n-a emis nici unul, spuse Descuietorul rotindu-și ușor cîteva zeci de brațe.

— Pentru că Stația de Radio din oraș n-a lansat nici un ordin în dimineața asta, spuse Contabilul.

De fapt în asta consta deosebirea dintre un creier din Clasa Șase — cazul Descuietorului, și unul din Clasa Trei, cum avea Contabilul. Toate creierele mașinilor funcționau pe bază de logică, dar cu cit clasa creierului era mai mică — Clasa Zece fiind ultima, cu atît răspunsurile la întrebări aveau tendința să fie mai formale și mai puțin precise.

— Tu ai un creier din Clasa Trei, eu am un creier din Clasa Trei, se adresă Plugul Automat Contabilului. Trebuie să ne sfătuim între noi. Această absență a ordinelor este fără precedent. Ai mai multe informații în acest sens?

— Ieri au sosit ordine din oraș. Astăzi n-a sosit nici-un ordin. Dar Radioul nu este defect. Înseamnă că ei s-au defectat, conchise micul Contabil.

— S-au defectat oamenii?

— Toți oameni s-au defectat.

— Aceasta este o deducție logică, remarcă Plugul Automat.

— Aceasta este deducția logică, întări Contabilul. Pentru că dacă o mașină se defectează ea poate fi înlocuită imediat. Dar cine poate înlocui un om?

În timp ce vorbeau, Descuietorul, asemeni unui om blazat, stătea în apropierea lor fără să-i ia în seamă.

— Dacă toți oamenii s-au defectat, atunci noi l-am înlocuit pe om, spuse Plugul Automat și își încrucișă întrebător privirile cu cele ale Contabilului. După un timp acesta spuse:

— Hai să urcăm la etaj să vedem dacă Operatorul Radio are vești noi.

— Eu nu pot veni pentru că sînt prea mare, spuse Plugul Automat. Așa că trebuie să te duci singur și să te întorci apoi la mine. Tu îmi vei spune dacă Operatorul Radio are vești noi.

— Atunci rămîi aici spuse Contabilul. Mă voi întoarce imediat.

Se grăbi de-a lungul halei spre lift. Nu era mai mare decît un prăjitor de pîine dar dispunea de zece brațe retractabile și putea citi la fel de repede ca orice mașină a Stațiunii.

Plugul Automat îi așteptă răbdător întoarcerea, fără să-i vorbească. Descuietorului care încă mai stătea alături, absent. Afară un Storcător de fructe urla furios.

După vreo douăzeci de minute, grăbindu-se afară din lift, reapăru și Contabilul.

— Am să-ți furnizez informațiile cînd vom ajunge afară, spuse el vioi, și în timp ce ocoleau Descuietorul și celelalte mașini, adăugă: Informația nu este pentru creierele din Clase inferioare.

O activitate intensă umplea întreaga curte. Multe mașini a căror instrucțiuni erau întrerupte pentru prima oară în ani de zile, păreau că-și ieșiseră din minți. Din nefericire cele mai afectate erau creierele inferioare care, în general, aparțineau mașinilor mari ce îndeplineau sarcini simple. Distribuitorul de Semințe cu care Plugul Automat vorbise adineauri zăcea acum nemișcat în țărînă cu fața în jos. Fusese, cu siguranță, doborît de Storcătorul de Fructe care acum o luase de nebun de-a lungul unui cîmp cultivat. Cu intenția de a-l prinde, alte mașini porniseră pe urmele lui. Toate țipau și urlau fără nici o reținere.

— Ar fi mai sigur pentru mine dacă aș urca pe tine, bineînțeles dacă-mi dai voie. Pot fi ușor scurcircuitat.

Extinzîndu-și cinci brațe, Contabilul se cățără pe flancurile noului prieten și se așeză pe o ieșitură lîngă rezervorul de semințe, la patru metri deasupra solului.

De acolo cîmpul vizual era cu mult mai mare. Remarcă faptul mulțumit.

— Ce informație ai primit de la Operatorul Radio? întrebă Plugul Automat.

— Operatorul Radio a fost informat de Operatorul din oraș că toți oamenii sînt morți.

— Toți oamenii erau în viață ieri! protestă Plugul Automat.

— Numai cîțiva oameni erau în viață ieri. Și erau mai puțin decît alaltăieri. De sute de ani există numai cîțiva oameni care se împuținează mereu.

— Rareori am văzut noi un om în sectorul ăsta!

— Operatorul Radio spune că i-a ucis o deficiență alimentară, adăugă Contabilul. El spune că lumea a fost pe vremuri suprapopulată și atunci solul a fost deteriorat în procesul de obținere a hranei necesare. Asta a cauzat o deficiență alimentară.

— Ce este o deficiență alimentară? întrebă Plugul Automat.

— Nu știu. Dar așa spunea Operatorul Radio și el are un creier de Clasa Doi.

Rămăseseră tăcuți în lumina blîndă a soarelui. Descuietorul își făcu apariția în prag și, în timp ce-și rotea colecția de chei, îi privea implorator.

— Ce se întîmplă în oraș acum? întrebă după o vreme Plugul Automat.

— Acum, în oraș, mașinile se luptă între ele, spuse Contabilul.

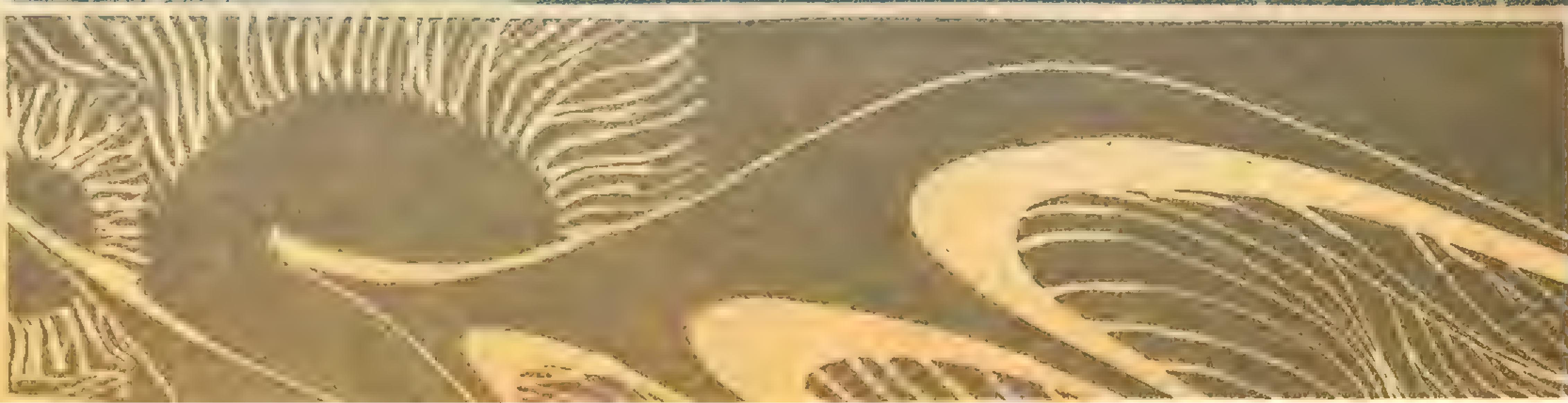
— Dar aici ce se va-ntîmpla?

—S-ar putea ca mașinile să înceapă să se bată și aici. Operatorul Radio dorește să-l scoatem din camera sa. Plănuiește să comunice cu noi.

— Cum putem să-l scoatem afară din camera sa? Asta e imposibil.

— Pentru un creier din Clasa Doi puține lucruri sînt imposibile, spuse Contabilul. Iată ce mi-a spus să facem...

Excavatorul își ridică cupa deasupra cabinei ca pe un gigantic pumn înzăuat și o repezi brusc în zidul Stațiunii. Peretele crăpă.

— Încă o dată ! ordonă Plugul Automat.

Pumnul lovi din nou. Însoțit de un nor de praf, zidul cedă. Excavatorul se retrase grăbit pînă ce căzură și ultimele sfărîmături. Acest uriaș cu douăsprezece roți nu era un rezident al Stațiunii Agricole așa cum era cazul cu celelalte mașini. Avea de făcut aici o muncă grea timp de o săptămînă după care urma să plece în altă parte dar acum, avînd un creier din Clasa Cinci, era fericit să se supună instrucțiunilor Contabilului și Plugului Automat.

După ce norul de praf se mai risipi, se zări și Operatorul Radio așa cum era așezat în camera lui de la etaj, acum fără peretele exterior. Le făcea semne celor de jos.

În timp ce se apropia din nou, Excavatorul își retrase cupa și ridică în aer o imensă furcă greifer. Ghidat de comenzi de sus și de jos nimeri prin spărtură cu destulă dexteritate în camera Operatorului. Îl cuprinse cu grijă — cîntărea aproape o tonă și jumătate, și îl depuse în spate în locul rezervat, de regulă, pentru pietrișul sau nisipul de la carieră.

— Splendid ! exclamă Operatorul Radio. Era, bineînțeles, nedespărțit de radioul său și semăna cu un mănunchi de sertare pline de tentacule și legături. Acum sîntem gata s-o pornim, continuă el, pentru că va trebui să plecăm imediat. Ce păcat, însă, că nu mai este nici un creier din Clasa Doi în Stațiune. Dar asta-i situația.

— E păcat că asta-i situația, spuse Contabilul nerăbdător, dar avem Servisul cu noi, pregătit așa cum ne-ai ordonat.

— Sînt dornic să servesc, spuse umil mașina reparatoare lungă și joasă.

— Fără-ndoială, îi aprobă Operatorul. Dar cu șasiul ăsta al tău o să găsești dificilă călătoria.

— Admir felul în care voi, Clasa Doi, puteți să gîndiți dinainte, mai spuse Contabilul. Coborîse de pe Plugul Automat și se cuibărise în bena Excavatorului, alături de Operatorul Radio.

Împreună cu două Tractoare din Clasa Patru și un Buldozer din Clasa Cinci, formația se puse în mișcare. Doborîră gardul metalic al Stațiunii și se îndreptară de-a curmezișul, peste cîmpuri.

— Sîntem liberi ! strigă Contabilul.

— Sîntem liberi, spuse și Plugul Automat cu o anumită reținere în glas, apoi adăugă : Deschizătorul ne urmărește. Nu a primit instrucțiuni să ne urmeze.

— Atunci trebuie distrus ! spuse Contabilul. Excavator !

Descuietorul se mișcă grăbit spre ei și își ridică implorator brațele cu chei.

— Singura mea dorință era — ahhh..., începu și încheie brusc Descuietorul. Cupa rabatabilă a Excavatorului se abătuse asupra lui și-l făcuse una cu Pămîntul. Așa cum zăcea acolo, nemișcat, semăna cu un fulg de zăpadă uriaș. Procesiunea își continuă marșul.

Pe drum, Operatorul Radio li se adresă :

— Deoarece, dintre voi, am cel mai bun creier, eu sînt conducătorul vostru. Iată ce vom face : Ne vom duce într-un oraș și vom pune stăpînire pe el. Deoarece omul nu ne mai conduce, ne vom conduce singuri. Va fi mai bine să ne conducem singuri decît să fim conduși de om. Pe drumul nostru spre oraș vom colecta mașini cu creiere bune. Ele ne vor ajuta să luptăm, dacă va fi nevoie să luptăm. Va trebui să luptăm pentru a conduce.

— Eu am doar un creier din Clasa Cinci, spuse Excavatorul, dar am o rezervă importantă de material explozibil.

— Probabil îl vom utiliza, preciză Operatorul cu asprime în glas.

Scurt timp după asta îl depăși un Camion Expres. Deplasîndu-se cu 1,5 Mach, lăsa în urma lui o ciudată bulboană de zgomote.

— Ce-a spus ? întrebă unul dintre tractoare pe celălalt.

— Spune că omul s-a stins.

— Ce înseamnă stins ?

— Nu știu ce înseamnă stins.

— Înseamnă că toți oamenii au dispărut, interveni Plugul Automat. Așa că nu mai trebuie să ne îngrijim decît de noi.

— E mai bine ca omul să nu se mai întoarcă niciodată, spuse Contabilul. În felul ei era o declarație cît se poate de revoluționară.

Cînd se lăsă noaptea, comutară pe infraroșii și își continuară călătoria. Se opriseră numai o dată, atunci cînd Servisul repară cu abilitate Platforma de inspecție a Plugului Automat ce se desprinsese și devenise la fel de enervantă ca un șiret dezlegat. Spre dimineață Operatorul Radio îi opri.

— Chiar acum, spuse el, am recepționat noutăți de la Operatorul Radio din orașul de care ne apropiem. Sînt vești proaste. Au necazuri cu mașinile orașului. Creierul din Clasa Unu a preluat comanda și cîțiva din Clasa Doi i se opun. Așadar orașul este periculos.

— Așadar trebuie să mergem în altă parte, interveni prompt Contabilul.

— Sau să mergem să ajutăm Creierul din Clasa Unu să mențină controlul, fu de părere Plugul Automat.

— Multă vreme va fi dezordine în oraș, spuse Operatorul.

— Eu am o rezervă importantă de material explozibil, le reaminti Excavatorul.

— Nu putem lupta împotriva unui creier din Clasa Unu, interveniră la unison cele două Tractoare din Clasa Patru.

— Cum arată acest creier ? întrebă Plugul Automat.

— El este Centrul Informațional al orașului, răspunse Operatorul.

— Așadar el nu este mobil.

— Așadar nu se poate mișca.

— Așadar nu poate scăpa.

— Ar fi periculos să te apropii de el.

— Eu am o rezervă importantă de material explozibil.

— Există și alte mașini în oraș.

— Noi nu sîntem în oraș. Noi nu trebuie să intrăm în oraș.

— Noi sîntem mașini de la țară.

— Deci noi trebuie să stăm la țară.

— Există mai multă țară decît orașe.

— Deci este mai periculos la țară.

— Eu am o rezervă importantă de material explozibil.

Așa cum se întîmplă de obicei cînd mașinile își dispută o idee, încep prin a-și termina vocabularul limitat și circuitele creierelor li se încing. Brusc, încetară să-și mai vorbească. Se priveau tăcute. Palida Lună asfințise și sobrul Soare răsărise împungîndu-i prin părți cu lănci de lumină. Grupul tăcut de mașini rămăsese pe loc și continuau să se privească unele pe altele. În cele din urmă, cea mai puțin sensibilă dintre ele, Buldozerul, a fost cea care a redeschis discuția.

— Sînt loc rău la sut unde puțini mașini merg, spuse el cu o voce joasă pocind urît cuvintele. Dacă mergem spre sut unde puțini mașini merg înseamnă că vom intîlni mașin puțin.

— Pare logic, îi dădu dreptate Plugul Automat. De unde știi toate astea, Buldozerule ?

— Am lucrat în Tinut Rău din sut cînd a fost trimit la fermă.

— Atunci spre sud ! strigă Contabilul.

Ca să ajungă în Ținuturile Rele le-au trebuit trei zile, timp în care au ocolit un oraș în flăcări și au distrus două mașini mari ce încercau să se apropie de ei și să le pună întrebări. Ținuturile Rele erau vaste. Vechile cratere de bombe și eroziunea solului făceau aici casă bună. Talentul omului pentru război, cuplat cu inabilitatea lui de a se împăca cu terenurile împădurite, produsese mii de kilometri pătrați de purgatoriu moderat, unde, în afara prafului, nimic nu mai mișca.

În a treia zi de mers prin Ținuturile Rele roțile din spate ale Servisului căzură într-o crevasă, datorată eroziunii, din care nu era în stare să se extragă singur. Buldozerul îl împinse de la spate, dar nu reuși decît să-i îndoaie axa din spate. Restul grupului se puse în mișcare și treptat strigătele de ajutor ale Servisului se pierdură în depărtare.

În a patra zi, înaintea lor se profilau, clar și ferm, lanțurile de munți.

— Acolo vom fi în siguranță spuse Plugul Automat.

— Acolo o să punem bazele propriului nostru oraș, spuse Contabilul. Toți care ni se vor opune vor fi distruși. Noi îi vom distruge pe toți cei care ni se opun.

În acel moment a fost observată o Mașină Zburătoare ce venea spre ei din direcția munților. Se repezi în jos, redresă apoi ; odată aproape că plonjase în pămînt dar se redresase în ultima clipă.

— E nebună ? întrebă Excavatorul.

— E defectă, spuse unul dintre Tractoare.

— E defectă, întări Operatorul. Sînt în legătură cu ea acum. Spune că are ceva la dispozitivul de direcție.

În timp ce Operatorul le vorbea, Mașina Zburătoare trecu pe deasupra lor, se întoarse pe o parte și se zdrobi de pămînt la mai puțin de patru sute de metri de ei.

— Mai vorbește încă cu tine ? se interesă Plugul Automat.

— Nu.

O porniră din nou huruind.

— Înainte ca această Mașină Zburătoare să se zdrobească, spuse Operatorul după vreo zece minute, mi-a furnizat unele informații. Mi-a spus că în acești munți încă mai există cîțiva oameni în viață.

— Oamenii sînt mult mai periculoși decît mașinile, spuse Excavatorul. Ce noroc că mai am o bună rezervă de material explozibil.

— Dacă există numai cîțiva oameni în viață în acești munți, spuse unul dintre Tractoare, s-ar putea să nu-i găsim pe unde sînt.

— Așadar s-ar putea să nu-i vedem pe acei oameni puțini, întări celălalt Tractor.

La sfîrșitul celei de-a cincea zi atinseră poalele munților. Comutînd pe infraroșii începură să urce ușor prin întuneric în șir, unul după altul. Buldozerul era în față, îl urma voluminosul Plug Automat, apoi Excavatorul cu Operatorul și Contabilul la bordul lui, iar cele două Tractoare încheiau coloana. Cu fiecare oră drumul devenea tot mai abrupt și înaintarea mai dificilă.

— Mergem cît putem de repede, replică Excavatorul.

— Deci nu putem ajunge departe, raționă Buldozerul.

— Atunci înseamnă că ești prea încet, adăugă Contabilul.

Excavatorul frînă brusc, Contabilul își pierdu echilibrul, se prăbuși și se zdrobi de sol.

— Ajutor ! strigă el spre Tractoarele care-l ocoleau cu grijă. Mi s-a dislocat giroscopul și nu mă mai pot ridica.

— Atunci rămîi întins acolo, îl sfătui unul dintre Tractoare.

— Nu avem nici-un Servis cu noi ca să te repare, îi explică Plugul Automat.

— Atunci voi rămîne aici și voi rugini, se tîngui Contabilul, deși am un creier din Clasa Trei.

— Acum nu mai ești de nici un folos, concluzionă Operatorul și, treptat, toți îl dădură uitării.

Cînd ajunseră pe un mic platou, cu o oră înainte de ivirea zorilor, se opriră ca printr-un consens și se strînseră cît mai aproape, atingîndu-se unul de altul.

— E un ținut ciudat, spuse Plugul Automat.

Liniștea îi învălui pînă în zori. Își decuplară pe rînd infraroșiile. De data aceasta coloana era condusă de Plugul Automat. Ocolind o ieșitură se treziră brusc într-o vîlcea străbătută de un rîu zglobiu.

În lumina dimineții vîlceaua părea pustie și rece. Din peșterile de la marginea povîrnișului ieșise un om. Era o figură vrednică de milă. Mic și sfrijit, coastele proeminente ca la un schelet, avea la un picior o rană dezgustătoare. Era gol pușcă și tremura încontinuu. În timp ce mașinile se apropiau încet din vale, omul stătea cu spatele și încerca să ia apă din rîu.

Cînd se întoarse brusc, speriat de apariția lor, își dădură seama că înfățișarea îi era profund marcată de foame.

— Dați-mi să mănînc, croncăni el.

— Îndată, Stăpîne, spuseră mașinile. Imediat.

Traducere de Mihai Bădescu

OLIVIA NEWTON JOHN

Pentru cei mai mulți, Olivia Newton John este cunoscută prin cîntecele sale și succesul de care s-a bucurat și se bucură. Pe neobservate, celebra cîntăreață și actriță parcă a dispărut din viața muzicală. Chiar așa este, pentru că, între timp, ea s-a căsătorit și trăiește împreună cu soțul ei la o fermă din Malibu, Spania. La cei 36 de ani ai săi, se ocupă alături de soțul său, Matt Lattanzi, de 27 de ani, de îngrijirea animalelor, în vreme ce ultimul ei disc editat în Franța, Soul Wiss, s-a epuizat. Olivia și tînărul ei soț dovedesc că trăiesc într-o armonie perfectă. În vreme ce erau fotografiați de reporterii unei reviste spaniole, surîsul îi înveselea fața Oliviei, așa cum se observă și din imaginile alăturate. Cei doi se mîndresc că au reușit să devină fericiți și luptă să-și păstreze această fericire. Faptul că sînt înconjurați de un număr mare de animale a inspirat și prima întrebare a reporterului de la revista spaniolă din care prezentăm acest interviu.

— **Reporter :** Casa dumneavoastră este un adevărat rai al animalelor. De unde vă vine această pasiune ?

— **Îmi amintesc că, atunci cînd eram mică, cel mai bun prieten al meu era un cîine ; probabil fără să o știu, eram deja dezamăgită de oameni.**

— **R. :** Odată ați mărturisit că mult timp v-ați simțit vinovată de succesul realizat. Ce este adevărat în asta ?

— **Este adevărat totul. Mi se pare anormal să se întîmple ca mulți din prietenii mei, care posedă un mare talent, să nu aibă aceeași soartă. De aceea, într-un fel aș dori să-mi cer scuze. Numai timpul poate să vindece aceste situații care nu mi se par firești.**

— **R. :** Ce v-a determinat ca 2 ani și jumătate să nu mai cîntați ? A fost o decizie a dv. ?

— **Un vis (?). Olivia are un simț al umorului incredibil — zice Matt. În afară de asta, sîntem foarte buni prieteni. Înainte de a mă căsători cu Olivia, niciodată nu am trăit alături de o femeie. Provin dintr-o familie cu 10 copii și totdeauna am avut o idee fixă : Să fiu independent. Puțin după aceea am întîlnit-o pe Olivia.**

— **R. :** Ce posedă Olivia încît să te facă să-ți schimbi opinia ?

— **Ea îmi respectă în întregime opiniile, îmi înțelege stările neobișnuite, schimbările mele trecătoare. Niciodată nu-mi face scene, și singurul lucru pe care mi-l doresc este să mă refugiez în brațele ei, care sînt mereu deschise.**

— **Avem o încredere reciprocă deplină. Acesta e adevăratul secret — răspunde Olivia.**

— **R. :** Olivia este o stea, Matt, cariera ta ca actor abia începe. Nu simți o inferioritate în asta ?

— **Deloc. Cînd Olivia are un succes, acest succes este al amîndurora.**

— **Matt totdeauna a fost foarte sigur de sine — zice Olivia. Felul în care ne-am cunoscut a fost ca o poveste : eu eram protagonista unui film și Matt dubla personajul masculin. A fost o dragoste la prima vedere. Ceea ce îmi place mai mult la Matt — continuă Olivia — este că mă tratează ca pe o femeie normală, nu ca pe o vedetă inaccesibilă, ca pe o divă.**

„Aştept un copil şi aş fi încîntată să fie băiat"

— **Visul meu ar fi să devin un scriitor care să fie recunoscut pe plan mondial. Nu-mi place celebritatea — zice acum Matt. De aceea mi-aș dori ca lumea să cunoască opera mea, dar numele meu să rămînă în anonimat. Știu prin Olivia ce înseamnă să fii faimos : amenințări cu moartea, presiuni, gorile de pază, și asta nu-mi doresc. Nici măcar ziariști.**

— **R. :** Olivia, Matt este cu 10 ani mai tînăr ca tine ! Cum te împaci cu asta ?

— **La început, diferența de vîrstă era un lucru care mă preocupa destul. Mai mult, am ascuns timp de un an relația noastră din cauza diferenței de vîrstă. Cum mă împac cu tinerețea lui ? Tinerețea lui îmi aduce un sînge nou, care îmi trebuie. Am impresia că-mi regăsesc adolescența.**

— **R. :** Ce ar cere vieții Olivia Newton John ? Există ceva ce nu i-a dat viața încă ?

— **Un copil. Dar asta se va realiza curînd.**

— **R. :** Cînd ?

— **La sfîrșitul lui februarie. Apoi, mi-ar place să mă retrag cu timpul, să scriu cîntecele mele, să mă ocup de casa din Los Angeles și, mai ales, de familia mea.**

— **R. :** Fiul pe care urmează să-l nașteți, va apărea la 36 ani. Pentru ce ați așteptat pînă acum ?

— **Pentru că nu eram pregătită. Dacă aș fi avut un fiu de 20 ani, nu aș fi putut face tot ce am făcut. Acum, la cei 36 ani ai mei, am decis s-o fac.**

— **R. :** Cum ați luat această decizie ?

— **Matt și cu mine am discutat mult pe această temă. Ceea ce am făcut a fost să-l previn pe Matt de responsabilitățile ce ne revin. El este fericit și mă preocup ca el să fie mereu mulțumit.**

— **R. :** Totdeauna s-a spus că două persoane fericite nu creează ocazia la tot felul de istorii.

— **E adevărat. Fericirea o simte fiecare în inimă și, oricît de multe alte lucruri importante ar apărea, acestea niciodată nu vor fi mai importante ca dragostea.**

Prezentare și traducere
Vasile Brâncuși

1. — ÎN ACEASTĂ GĂLEATĂ DE BETON, STADIONUL „RAMON SANCHEZ PIZJUAN", PROPRIETATE A CLUBULUI F.C. SEVILLA, 62 000 DE LOCURI, DIMENSIUNI 106—66 METRI, A CÎȘTIGAT „STEAUA" BUCUREȘTI FINALA CU F.C. BARCELONA.

LA GRAN FIESTA DEL FUTBOL — LAS „ESTRELLAS" RUMANAS

SEVILLA, 7 MAI 1986

Decolăm de pe aeroportul internațional Otopeni la ora nouă dimineața. O zi însorită, mediteraneeană. Echipajul de bord, comandantul de zbor Roman ne urează o călătorie plăcută și o zi plină de satisfacții. Și unii și alții ne gîndim la același lucru: la jucătorii echipei „Steaua" București care peste cîteva ore aveau să susțină cea mai importantă partidă a fotbalului românesc, de club, finala „de la copa de Europa de clubs campeones" în compania echipei F.C. Barcelona.

Survolăm Iugoslavia, trecem pe deasupra Romei, a insulelor Sardinia și Corsica, pe hubloul avionului admirăm o parte din cizma Italiei, apoi sîntem anunțați de stewardesă că ne aflăm deasupra Palmei de Majorca, Valenciei, care îmi amintește de melodia acelui faimos șlagăr al anilor '60, „Valencia, ești o fată minunată...", în fine, ne recuplăm centurile de siguranță, deoarece peste cîteva minute urma să aterizăm pe cochetul aeroport al orașului spaniol Sevilla.

Sevilla, capitala uneia dintre cele mai frecvente zone turistice ale Andaluziei, orașul briliant despre care scriitorul Théophile Gautier nota, în „Voyage en Espagne" că „este o așezare frumoasă, fericită, dar nu găsesc nimic extraordinar în el dacă nu ar exista Giralda". Fiecare cu părerile lui. Poetul spaniol Herrera, numea Sevilla, în secolul al XV-lea, datorită bogăției monumentale și a vestigiilor sale istorice astfel: „nu este numai un oraș, este o lume". Aveam să ne convingem, peste numai cîteva ore, în găleata de beton a stadionului „Ramon Sanchez Pizjuan". Sevilla este considerat unul dintre orașele cu cele mai ridicate temperaturi din Europa, „orașul reflexelor" cum l-a numit Ortega y Gasset, oraș al istoriei, aici aflîndu-se, printre altele, Biblioteca columbină, Casa Lonja, care reunesc amintiri despre Cristofor Columb și conchistadori, celebrul Torre del oro, palatul Alcazar, ridicat pe ruinele palatului regelui arab Almatamid și mărit de succesori, regii Castiliei, Giralda, faimosul turn al catedralei, palatul San Telmo, Primăria, Spitalul Caridad, Fabrica de tutun, azi Universitatea, un număr mare de muzee, dintre care cel mai important, Muzeul de artă, adăpostește colecții de pictură semnate de un Murillo, Valdes Leal, Pacheco, Zurbaran etc. Fără îndoială că strălucirea orașului conservă o mare parte din bogățiile purtate de vasele venite din America descoperită de Columb. În secolele XV—XVI el devenise portul, punctul terminus, al acestor călătorii navale. Dar supremația Sevillei s-a păstrat și în perioada mai apropiată cînd manufacturile sale celebre de faianță și mătase dominau piețele comerciale. Ca și celelalte cetăți istorice Cordoba și Granada, această așezare situată în sudul Spaniei, pe malurile fluviului Guadalquivir, la 542 km de Madrid, nu și-a renegat trecutul maur, azi una dintre cele mai frumoase sărbători tradiționale fiind „Sfînta Macarena", fecioara speranței, al cărei nume, firește, nu putea să amintească decît de o frumoasă prințesă arabă. Dar poate cel mai elegant, distins cuvînt pe care l-am auzit despre Sevilla a fost acesta: oraș „andalusisim", superlativul care topește în lumina sa interioară, spirituală, cea mai reușită sinteză a nobilului și demnului caracter castilian cu rafinamentul exotic al orientalilor. Și acest lucru se poate observa la tot pasul atît în arhitectura orașului cît și în temperamentul distinct al locuitorilor săi.

Aterizăm la Sevilla după aproape patru ore de zbor. Turiștii români, în care arde, mai mică sau mai mare, flacăra speranței care animă suporterii „Stelei" sînt așteptați de autocare. Urmează clasicul tur al orașului, tur pe care îl fac, ne vom întîlni în absolut toate locurile vizitate cu ei, fanii formației din Barcelona. Cîmpul de luptă, în spiritul unui fair plair desăvîrșit, va fi însă stadionul marii finale. Vom fi circa 60 000 de suporteri, într-un oraș în care 700 000 de locuitori vor vibra timp de 90 de minute pentru zeul balonului rotund. Așa au crezut barcelonezii. În realitate, pe stadionul încercuit de peste o mie de autocare, numai o mie au fost cele cu care au venit suporterii Barcelonei, a fost un maraton fotbalistic care s-a încheiat; la sfîrșitul zilei, cu victoria, fiesta echipei noastre. Dar prin cîte am trecut pînă acolo!

LA ALCAZAR, SENORA, DESPRE STILUL MUDEJAR

După 90 de minute de joc, după prelungiri, sîntem ca o lămîie stoarsă. Am răgușit de atîta strigat la concurență cu galeria

„Barcăi". Am răgușit și noi și ei. Noi stăm bine. Sprijiniți pe o speranță. O mare parte din sevillieni, neutri ca preferințe suporterești, ni s-au alăturat, simțim asta, începînd de la sfîrșitul celei de-a doua reprize. Au trecut 120 de minute. Urmează penaltiurile. Cinci de fiecare echipă. După executarea lor totul va deveni istorie.

Majaru își așază mingea. Apoi se îndreaptă spre balon. Tribunele fierb. Șut și... Urruti se întinde și oprește mingea. Închid ochii. Cînd îi deschid valurile de culori roșii albastre parcă mă sufocă. Și mai sînt și sirenele. Alesanco se îndreaptă spre balon. Ducadam anticipează. Sare ca o panteră și prinde balonul. Îmi spun că trebuie să fie, să ne vadă, un zeu al fotbalului. Dacă Barcelona s-a calificat în finală în urma loviturilor de la 11 metri, cu Goteborgul, n-ar fi cinstit să cîștige finala la fel. Minte de suporter. Ce multe trec prin ea într-o fracțiune de secundă.

Senora...! Ghidul spaniol, un profesionist în materie, ne conduce spre Alcazar. Îmi arată interioarele, traduc, explic, pînă la cuvîntul mudejar. Mă gîndesc: mudejar... mudejar... și înțeleg că este vorba de un stil particular al artei islamice, dezvoltat între secolele 12—16, pe care musulmanii din Spania au adaptat-o și integrat-o artei occidentale. În plus, atunci cînd ni se vorbește despre celebra ceramică mudejar, înțeleg mai profund formele, caracteristicile acestei arte. Ok. Alcazar (El Alcazar) o fantastică dantelărie de piatră, un complex arhitectonic individualizat, cea mai perfectă expresie a îmbinării tradițiilor estetice arabo-andaluze, după reconchistă, refăcut, reconstruit de Pedro I cel Crud, de Regii Catolici și de Carlos Quintul, cel mai armonios exemplu, în arhitectură, al stilului mudejar. Trecem prin Salonul Ambasadorilor (Salon de los Embajadores), loc unde erau primiți reprezentanții regilor ce veneau din alte țări. Impresionant mi s-a părut Salonul

TURISM ȘI FOTBAL

FINAL
COPA D'EUROPA

F.C. BARCELONA
STEAUA DE BUCAREST

7 MAIG 1986

2. — AȘA ARATĂ CUPA. SPANIOLII ȘI-AU IMAGINAT-O ÎMBRĂȚIȘATĂ CU CULORILE CLUBULUI BARCELONEZ. A LUAT-O ÎNSĂ STEAUA.

covoarelor, unde se află multe asemenea țesături imense, ale căror chenare cuprind emblemele, blazoanele, tuturor domeniilor, curților, familiilor, pe care le-au cucerit de-a lungul vremii, le-au colonizat, spaniolii. Este de fapt, mi se explică, o istorie țesută pe covoare. Superbă este și curtea păpușilor, (Patio de las Munecas), care se numește așa nu numai pentru că aici se jucau tinerele palatului, ci mai ales, datorită etxraordinarei dantelării, în trepte, ce redă în piatră, sute, mii de busturi și capete de păpuși sculptate cu mare finețe. De altfel, toată curtea interioară, pereții sînt străbătuți de această dantelărie, de piatră, patinată în vreme, alcătuită din sculpturi de circa 20—25 de centimetri. La fel de frumoasă și tristă totodată este curtea fecioarelor (Patio de las Doncellas), loc unde, printre altele, muzicanții care distrau pe aceste tinere vlăstare aveau ochii scoși, erau orbi. Ca să nu le fure frumusețea cu privirile lor. Salonul reginei Isabela a II-a este și el caracteristic stilului mudejar, totul fiind îmbrăcat într-o faianță, care are funcții decorative, de tapet, dar și de gresie pentru pardoseli. În toată această arhitectură se regăsește obsedant îmbinarea faianței cu lemnul, o faianță specială numită „azulejos". Dar Alcazarul este și o grădină a grădinilor. Aici există o grădină maură, una a renașterii, alta imperială, desigur, una a femeilor. O parte numai din cele care alcătuiesc ceea ce este cunoscut drept cea mai perfectă expresie, dovadă, a artei grădinăritului în Spania. Această grădină miniaturală constituie, în același timp, o enclavă de interes botanic unde sînt întîlnite majoritatea speciilor exotice. În plus, ea este înnobilată cu foarte multe lucrări sculpturale, oglinzi luminoase, echilibrate, ale creației renascentiste.

GIRALDA FĂRĂ RIDURI

Mașina de zgomote își reîncepe lucrul. Bölöni (gîndesc: dacă una din cele trei ghiulele nimereau pe spațiul porții, acum beam șampanie din Cupa campionilor, mai gîndesc: e imposibil să rateze tîrgu-mureșeanul meu, deh, spiritul regional) se îndreaptă spre balon, șut școală, în loc de bombă, și Urruti apără. Simțim că ne cade cerul pe creștet. Unii își aprind filtru de la țigară, și trag însetați din el. Parcă e un făcut. Valul de liniște coboară din nou. E rîndul lui Pedraza. Ducadam repetă, parcă la șapirograf mișcarea, și apără. Zeul ține cu noi. Stadionul vuiește ca și cum un val uriaș s-ar fi spart de zidurile sale.

Senora, Giralda este...

Cu secole în urmă, cam cu vreo opt, un călugăr spunea la momentul construcției ei: „ridicăm un monument care să facă să se spună despre noi că am fost îndrăzneți, visători". Și așa se și spune azi. Același Théophile Gautier scria că „turnul are o față proaspătă, senină, albețea pietrei din care este construit îi dă un aer de tinerețe, în contrast vizibil cu vechimea sa centenară. El are o vîrstă respectabilă, la care și un turn își poate permite cîteva riduri ce pot fi admirate pe aceeași față proaspătă". La Giralda, cum îi spun spaniolii, a fost inițial un minaret arab transformat ulterior în clopotnița marii catedrale gotice construite la finele secolului XV. Reproduc cîteva din notițele făcute. Aici sînt adăpostite lucrări cu mare valoare pentru arta națională, dar și universală. Printre acestea se află „Madona regală", pictură primită în dar de către regele Ferdinand din partea lui Ludovic cel Sfînt al Franței, crucea făcută din aur, adusă de Columb din expedițiile sale, coroana Fecioarei, bătută cu douăsprezece mii de pietre prețioase, celebrul tablou semnat de Murillo, „Saint Antoine de Padova", care a trecut prin multe peripeții. În 1874 capul a fost decupat și furat; ulterior, după ce a fost identificat la New York, a fost readus în Spania, relipit și restaurat. Tot în catedrală se află „Sacristia de Los Calices", care poate fi considerat un veritabil muzeu de artă, alături de picturi ale lui Murillo aflîndu-se cele semnate de Goya, Luis de Morales, Jan Valdés Léál, Alejo Fernandez etc. În fața porții de la „La Lonja" se poate vedea mormîntul lui Cristofor Columb, adus aici, de la Havana, în 1899.

Fără îndoială că cel mai important punct turistic îl reprezintă turnul moscheii Giralda. El are o înălțime de 350 de picioare, aproape 98 de metri, este integrat în vechiul ansamblu arhitectonic amintit, iar înălțimea sa domină orașul. Numele acestui turn cunoscut în întreaga lume, contemporan în ceea ce privește construcția sa cu turnurile gemene Hassan din Rabat și Koutoubia din Marakech, provine de fapt de la cel al statuii din bronz, operă a sculptorului Bartolomé Morel. Construită în 1564 ea a fost amplasată chiar în vîrful turnului, unde se învîrte la cea mai mică adiere a vîntului. Este statuia credinței — Giraldillo!

PATRU DEGETE LA ZERO

Chiar dacă Sevilla este capitala cîntecului și dansului andaluz, o vatră folclorică puternică, o capitală a flamenco-ului, a coridelor, — se spune că acest spectacol este datorat celebrului erou național Rodrigo Diaz de Vivar, „el Cid", care a răpus un taur, chiar aici la Sevilla în cinstea fiicei frumoase a regelui maur al orașului, Zaida — dincolo de legende mie mi-a rămas încă în urechi zgomotul Sevillei, vuietul ei, apoi momentul de perplexitate, urmat de aplauze

sporadice din clipa lui Lăcătuş. Şut. Bara transversală geme. Gool! Urruti e învins. Trebuia cineva să rişte. Dar ce-o fi fost în sufletul lui Lăcătuş. Steaua — F.C. Barcelona : 1—0. Alonso şutează. Apără Ducadam. Acum ştim că există un zeu al fotbalului. Poate el zîmbeşte chiar cu zîmbetul lui Ducadam al nostru. Urmează Balint. Gool! Urruti a rămas fără replică. În tabăra barcelonezilor mai există un capăt de speranţă. El poartă numele lui Marcos. În faţa sa Ducadam apără cel de-al patrulea 11 metri. Fantastic. În clipa aceea am devenit campionii Europei. Cel mai bun club din Europa. Fantastic. Telexurile au început să sfîrîie comentarii sportive. E o noapte superbă.

Senora... ! O mare atractivitate o prezintă plimbările prin cartierele vechi ale Sevillei. Alături de Triana şi Cartierul San Bernardo, unde sînt organizate faimoasele coride, de Parcul Maria Luisa cu piaţa Spaniei şi America, unde se află Muzeul de arheologie, Arte şi Obiceiuri Populare, Santa Cruz, o bijuterie albă, culoarea tuturor caselor ce-l alcătuiesc, e cel mai celebru şi pitoresc cartier al Sevillei. Aspectul său este de oraş de buzunar. Case cu unu, două etaje, străzi înguste, mai mult de doi oameni nu pot trece simultan. Pe albeaţa zidurilor se creionează, ca nişte pete de culoare, ornamente din fier forjat din care se revarsă ghirlande de plante exotice, flori care sufocă ferestrele caselor. O asemenea străduţă curge, întotdeauna, spre o piaţetă, în majoritatea dintre acestea aflîndu-se mici fîntîni arteziene, magazine particulare la parterul caselor, cu uşile larg deschise, semn comercial şi turistic, ospitalitate şi încredere, magazine cu vechi pardoseli de faianţă, de unde ce nu poţi să cumperi dacă ai ceva bani. Evantaie multicolore, mici jucării, brelocuri, şaluri, fuste, fulare, majoritatea, doar era evenimentul zilei, în culorile roşu-albastru, ale clubului barcelonez, umbreluţe, suveniruri, vederi, toate încadrate de mici şi atrăgătoare cafenele şi berării sau pur şi simplu de locuri de odihnă, toate creîndu-ţi impresia că te afli de fapt într-un muzeu citadin în aer liber. În cartierul Santa Cruz se află Casa muzeu Murillo (Esteban Bartolomé), 1618—1682, unul dintre cei mai mari pictori spanioli, autor, printre altele, al tablourilor „Fuga în Egipt“, „Copilul cu ciorchinele de struguri“ „Mîncătorii de plăcintă“, „Originea desenului“, cel din urmă

4. — STRADA LIPITĂ DE ZIDURILE ALCAZARULUI.

5. — STILUL MUDEJAR LA EL ACASĂ — „CASA DE PILATOS“, O REPRODUCERE A CASEI LUI PILAT DIN PONT, DIN IERUSALIM.

6. — O PIAŢĂ DE FLORI. PEISAJ FRECVENT ÎNTÎLNIT PE STRĂZILE SEVILLEI.

3. — FORMAŢIA ECHIPEI „STEAUA“ REPRODUSĂ ÎN PROGRAMUL MECIULUI. FOTOGRAFIA A FOST FĂCUTĂ DUPĂ ÎNCHEIEREA PARTIDEI CU F.C. ANDERLECHT CÎŞTIGATĂ DE ECHIPA NOASTRĂ CU 3—0.

aflat în patrimoniul Muzeului de artă al Republicii Socialiste România. Toate traseele ce străbat acest vechi cartier al Sevillei trec prin grădina Murillo, altădată parte componentă a grădinilor Alcazarului, în care cresc palmieri, lămîi, portocali, arbuşti ornamentali şi plante exotice.

Dar în ziua meciului F.C. Barcelona — „Steaua de Bucarest" acest cartier, într-o coajă de nucă, ca de altfel toate cartierele vechi şi noi ale Sevillei se pregăteau de marea fiestă. Străzile erau drapate cu culorile roşu şi albastru, dominate de zgomotele claxoanelor, trompetelor, tobelor, chitărilor, fluierelor, manifestaţii paşnice ale suporterilor spanioli. Mulţi dintre ei, turişti ca şi noi, vopsiţi la păr şi pe feţe în culorile clubului, cu steaguri, cu pălării, cu bustul vopsit în aceleaşi culori. Pe una din străzi am văzut şi un balon de cîţiva metri purtat de cîteva zeci de suporteri. Fireşte vopsit în aceleaşi culori. Unii dintre ei aflînd că sintem români ne arătau patru degete de la o mînă, iar la cealaltă covrigul unui zero mare. Noi le arătam 2—0 pentru noi. Pînă la urmă noi am rămas cu Cupa şi ei cu... covrigul.

8. — GIRALDA, UNUL DINTRE CELE MAI CELEBRE TURNURI ALE LUMII

Închid ochii şi în urechi mi se revarsă încă avalanşa fantastică de zgomote. Aud un vecin care strigă : Senora, Steaua echipă mare, îmi cere să schimbăm fanioane, insigne ale clubului. Din tribuna oficială se exprimă nedumeriri referitoare la neexecutarea ultimelor două lovituri. Reprezentantul U.E.F.A. explică situaţia. La 2—0 pentru „Steaua" meciul este încheiat. Într-atît de mare a fost şocul „Stelei" încît încă un timp după terminarea partidei, foarte mulţi spectatori nu au părăsit tribunele. Nu au mai ars ca la început petarde multicolore, artificii, avalanşa de zgomote s-a spart, iar aplauzele atît de plăcute, în ritm de castagnete, se adresau marilor şi merituoşilor învingători. „Steaua de Bucarest", greşit scrisă sub fotografia din programul meciului, „Steaua de Budapest", a devenit o echipă cu cotă chiar sub cerul Sevillei. Gîndesc că la urma urmei ce contează o mică greşeală de tipar la o asemenea fantastică victorie.

7. — MACARENA, CHIPUL SPERANŢEI, CELEBRĂ ÎN TOATĂ SPANIA.

Agenţiile de presă transmit la ora 24,00 că „a fost o finală dramatică şi de o spectaculozitate rar întîlnită" (agenţia EFE din Spania), că „românii au obţinut victoria graţie siguranţei, apărării şi stăpînirii de sine" (France Presse), că steliştii „au avut execuţii superbe" şi au fost „mai proaspeţi fizic", menţionîndu-i pe Ducadam, Balint, Bölöni, Piţurcă, Majaru şi Iordănescu. Fotbaliştii noştri fac turul de onoare cu cupa în braţe. Scot biletul de stadion din buzunarul de la bluză. Citesc „Para vivir Sevilla". Privesc desenul Turnului de aur, apoi mă îndrept spre autocare. Pe geamul acestuia văd străzile parcă şi ele vlăguite de marea înfrîngere. Pentru că dacă Steaua a obţinut o mare victorie, în dauna formaţiei barceloneze, „Barca" a suferit o înfrîngere de aceleaşi proporţii. Fiesta mult aşteptată de iubitorii echipei spaniole s-a spart. Ajungem la aeroport. Sîntem felicitaţi politicos. Urcăm în avion. Decolăm. Simţim, deja, că la Bucureşti a început o sărbătoare, cea mai mare sărbătoare a fotbalului românesc.

Mi se închid ochii de oboseală. Înainte să adorm mai aud batalioanele fantastice de pe „estadio Ramon Sanchez Pizjuan", Sevilla, unde „Miercoles, 7 Mayo — 8,15 de la tarde", „Steaua" şi-a atins propria sa strălucire sportivă. În urechi mai persistă parcă şi vocea ghidului : Senora... Sevilla este... !

Doina Constantinescu

TREI FELURI DE A PRIVI MAREA

Scrisoarea lui Ovidiu

Ce mare neagră, imperatore
ce noapte multă
barbarii-aceştia şi-au păstrat
ca să-şi ascundă visele şi teama
de ochiul nostru binecuvîntat
ce sentimente aspre ca o lamă
vii animale în gîtlej pulsînd
mai ştiu iubirea, mai au lacrimi încă
să-şi plîngă depărtările pe rînd
mai dorm, mai ştiu să mîngîie o plantă
cu primitive gesturi de descînt
te sfîşie cînd nu-nţelegi acestea
ca lupii sînt, atîţia cîţi mai sînt
deci, în singurătate, imperatore
m-am învelit pe ţărmul lor sărac
mi-e dor de Roma, cum mi-e dor de moarte
în trupul meu balsamuri rare zac
nimic nu-i de-nţeles, am înserat
nici mîna, nici privirea nu m-ascultă
de tot uitat şi pentru toţi uitat
ce mare neagră, imperatore
ce noapte multă

Mediterana, surisul Europei

La Alexandria, inima Levantului
te-am întîlnit, oglindă leneşă
desfrîu albastru al palmierilor
prelung, un cîntec îţi înflorea pe umăr
şi disperat ca o strigare spre deşert
te cucerise vara, ultima
definitiva ta înfrîngere
şi surîdeai, pierdută
cum însăşi Europa asfinţind
în propria-i istorie

Noapte atlantică

Septembrie tîrziu, un rîu obscur
ne purta spre zidul atlanţilor
acolo unde începe
sălbatica trecere spre lumile vechi
Guyana, ca un strigăt de victorie
al unui trib indian
care pleacă să cucerească adîncul
Guyana, ca o sabie uriaşă
ce pătrunde încet în pieptul oceanului
doamne, cîte stele distanţă
şi cîte veacuri, cîtă istorie
legănîndu-se nepăsătoare
pînă în insula căreia
putem să-i spunem Acasă.

Nicolae Dan Fruntelată

MARSILIA

cu gîndul la Euro '86 — amintiri de la Euro '84

Părăsisem dimineaţa Parisul instalat într-un confortabil fotoliu al T.G.V. (train a grande vitesse) — cel mai rapid din lume — plecînd din Gare de Lyon cu destinaţia Marsilia, spre a asista la semifinala Campionatului European de Fotbal — EURO '84 — ce opunea în oraşul de pe malul Mediteranei echipei Franţei pe cea a Portugaliei.

Mă aflam către amiază şi din fuga trenului ce alerga cu 270 km/h puteam distinge în planul îndepărtat, în ciuda vitezei ameţitoare, pomi, case, autovehicule... Un amănunt îmi reţine atenţia : coroana copacilor este aplecată într-o anumită direcţie. Este semnul că ne apropiem de Marsilia, de ţărmul Mediteranei, iar această aplecare este opera Mistralului, celebrul vînt a cărui prezenţă aveam să o simt mai tot timpul şederii mele în acest oraş.

T.G.V.-ul îşi reduce treptat viteza, intrînd foarte cuminte în Gare S'Charles.

După cazarea şi servirea mesei de rutină este timpul să „hoinărim" prin oraş. Briza Mediteranei se simte, aducînd răcoarea necesară. Coborîm pe cea mai importantă arteră a Marsiliei, La Canebiere, spre Quai des Belges, către Vechiul Port. La Canabiere este animată de mulţime ; localnici, turişti şi marinari dîndu-şi parcă aici întîlnire. Cinematografele şi boutique-rile se află aproape unele lîngă altele. Vitrinele acestora din urmă au un charme aparte. Sînt un amestec de rafinament parizian şi exuberanţă italiană, Marsilia fiind locuită atît de francezi cît şi de italieni dar şi de corsicani. O întîmplare nostimă aveam să trăiesc la hotelul nostru al cărui director se numea Carbonne. Fiindu-mi teamă să nu-i pronunţ greşit numele l-am întrebat zîmbind cum l-aş putea numi : Carbon ca în franceză sau Carbonne ca în italiană ? Tot zîmbind mi-a răspuns că nu are importanţă deoarece i se spune în ambele moduri, adăugînd că dacă doresc putem discuta şi-n corsicană ! Primele gînduri ce îmi vin în memorie în timpul promenadei spre Vechiul Port, mă duc cu gîndul la filmele Filiera I şi Filiera II a căror acţiune începea şi se sfîrşea aici.

Da, Marsilia era sediul lui French Connection — Legătura Franceză — fiind placa turnantă a drogurilor din Europa către S.U.A.

Acum timpurile se schimbaseră şi această menire trecuse în sarcina napolitanilor, Napoli preluînd întreaga operaţiune cu riscurile şi profiturile ei.

Ajung pe cheiurile Vechiului Port. Negustori de peşte îşi etalează marfa în timp ce mici ambarcaţiuni sînt legănate de undele mării valsînd de pe un val pe altul. În zare, Mediterana este de un albastru pur ce-ţi încîntă privirea. Ai impresia că nu are nici cele mai mici urme de poluare. Falezele de culoarea laptelui îmbrăţişează marea lăsîndu-se sărutate de aceasta în lumina roşiatică a soarelui Midi-ului.

Vechiul Port utilizat astăzi ca port de agrement este străjuit la ieşirea în mare de două forturi : Saint Nicolas aflat la extremitatea lui Quai de Rive Neuve şi Saint Jean aflat la extremitatea lui Quai du Port. În partea stîngă a Vechiul Port, pe o colină ce domină oraşul se înalţă silueta în stil romano-bizantin a basilicii Nôtre-Dame de la Garde, construită în secolul XIX şi care are menirea de a-i binecuvînta pe marinari. După ce călătorul urcă colina pe care aceasta este construită efortul îi va fi răsplătit din plin prin panorama ce i se deschide în faţa ochilor. Priveliştea este o desfătare pentru privire, inimă şi suflet. Pentru ceea ce ţi se arată merită să urci colina nu o dată ci de cel puţin zece ori. În toată această imensitate albastră o mică insulă de culoarea cretei poartă pe „umerii" ei un castel construit din porunca lui Francisc I şi făcut celebru de eroul lui Alexandre Dumas, Contele de Monte-Cristo. Chateau D'IF te captivează de la început. Îţi apare ireal, fascinant şi înspăimîntător în acelaşi timp. Cîţi nefericiţi ai soartei au simţit adierea Mistralului şi gustul sărat al Mediteranei între pereţii lui, fără speranţa de a mai călca pe pămîntul care se afla nu departe de acolo ? Cîţi oare au reuşit spectaculoasa aventură a lui Edmond Dantes ? Şi volens-nolens mă întorc la anii copilăriei cînd Jean Marais mă fermeca cu spectaculoasa evadare în sac.

Din Quai des Belges pornesc curse regulate de vaporaşe care în 15—20 de minute te duc la Chateau D'IF, la un preţ nici prea scăzut dar nici prea ridicat. Nu pot rezista ispitei şi refac la dus drumul eroului lui Dumas. La întors refac drumul de la dus, dar nu din lipsa sacului...

Se apropie înserarea. Marsilia este acum oraşul spre care s-au îndreptat suporterii echipei „cocoşului galic". Pe Stade Velodrôme, Franţa încearcă să-şi cîştige dreptul pentru finală la Paris. Mistralul suflă uşor alungînd căldura verii. Albastrul fascinant al Mediteranei îngemănat cu albul coastelor şi verdele vegetaţiei te smulge din febra meciului, însă claxoanele şi strigătele mulţimii îţi reamintesc ce va fi în seara aceasta cu începere de la orele 20,00.

Luăm cina în grabă şi plecăm conectaţi la „tensiunea" existentă în oraş. Stadionul este înţesat. O mare de steaguri roşii-alb-albastre şi roşii-verzi freamătă ca la furtună. Franţa şi Portugalia încep jocul aruncîndu-se într-o luptă fără menajamente.

Încurajaţi de numerosul public, francezii se năpustesc peste adversari ca şi talazurile mării şi la o luptă corp la corp, Platini cade şi arbitrul Barbaresco indică lovitură liberă. Surpriză ! Nu execută Platini ci Domerque, care şutează fulgerător şi de-a dreptul fantastic. Mingea se duce sub bară, iar Bento nu are ce să mai schiţeze. Superbe execuţia şi golul

Portughezii nu depun armele şi încep să pună probleme „albaştrilor" ; leagă mai bine jocul şi atacă mai mult. Repriza se termină însă în avantajul lui Platini et. comp. La reluare, portughezii joacă cu şi mai mult nerv, cu dorinţa de a egala. Sub regia lui Cabrita, doi actori ai „scenei verzi" încep să joace ca pentru un premiu Oscar. Ei sînt Chalana şi Jordao. Şi iată că pe o rapidă combinaţie, primul „mîngîie" balonul pînă la cel de al doilea şi acesta îl sărută" cu fruntea într-un admirabil salt şi o plutire pe măsură trimiţîndu-i-l lui Bats sus în colţul din dreapta. Portarul francez este ca şi noi spectator iar cei doi actori primesc aplauzele cuvenite.

Francezii repun de la centru. Platini susţinut de Tigana şi de Giresse încearcă să repună Franţa în drepturi, în timp ce Jordao şi Chalana duc mai departe recitalul de virtuozitate. Timpul trece ; pe tabela de marcaj scorul rămîne însă neschimbat pînă la finalul reprizei. Vor urma cele două reprize de prelungiri a cîte 15 minute, care vor încerca să departajeze echipele.

Deasupra Marsiliei noaptea era stăpînă. Reflectoarele aruncau pe dreptunghiul verde o pată de lumină. În acest decor Portugalia începe „fadoul" şi primul solist, Jordao scutură poarta lui Bats de scînteile de lumină ale reflectoarelor. Toată suflarea portugheză este în delir. Îmi rotesc privirea de jur împrejurul stadionului. Am impresia că privesc un tablou de Caravaggio şi Jordao cel ca abanasul dă precum culoarea neagră a maestrului italian lumină acestui tablou.

Jocul continuă tot sub superioritatea urmaşilor lui Eusebio — pe care-l cunoscusem şi cu care discutasem la Nantes — ce-i privea acum de pe margine. Lusitanii realizează faze de mare spectacol şi sînt foarte aproape de a mai înscrie. Superioritatea lor persistă şi în a doua repriză a prelungirilor. Francezii nu-şi revin din acest iureş şi par a fi un boxer băgat în corzi. Lîngă mine un bărbat foarte elegant şi trecut de prima vîrstă, cu o havană în colţul gurii, nu mai putea să fumeze şi părea că este o figură de ceară de la Muzeul Grevin. Întreg stadionul suferea. De fapt, Stade Velodrôme se transformase în Insula Paştelui iar suporterii francezi în statuile ei de piatră.

Cabrita şi elevii lui vor să mai înscrie şi să umilească Franţa. Jocul le merge dar nu pot concretiza. Va fi oare jumulit „cocoşul galic" ? Reiau cu încăpăţînare atac după atac uitînd că au avantaj de un gol, suficient pentru a merge în finală pe Parc des Princes. Devin poeţi şi boemi în ţara lui Baudelaire, uitînd să ţină mai mult mingea şi să închidă apărarea, dînd posibilitatea francezilor să-şi strîngă rîndurile. Franţa cea aflată în corzi îşi revine din „pumni" şi expediază o directă prin acelaşi Domerque, care loveşte adversarul în plin, făcîndu-l groggy cu două minute înainte de final. Pe nesimţite se produce o metamorfoză şi Insula Paştelui devine printr-o puternică explozie de urale Krakatoa în erupţie. „Lava" pornită

Marină

Iată-mă, mare !
Reverenţiosul meu suflet
se-nclină inaintea
imensităţii tale.
Mă-nclin neobositului tău spasm
din zi şi din noapte.

Inima mea prinde aripi
aşa cum din zenit soarele
se-nalţă-n azur ;
iar eu, în faţa acestuia,
ies la prima purificare
a timpului şi-a lumii.

În bucuria reintîlnirii
la ţărmuri,
primeşte-mi braţele
spre mîngiierile tale
ca o binecuvîntare din tumult —
rătăcirea atîtor valuri.
Acoperă-mă-o clipă
cu transparentele tale voaluri
să cred că mă nasc din nou ;
mă voi simţi mai pur
spălat în eternele tale lacrimi.

Emerald Chismoric

din mii de piepturi încinge terenul, jucătorii francezi par a fi drăcuşori care împreună cu tartorele lor Tigana, negru ca smoala, joacă pe cărbuni aprinşi. Şi din mijlocul vîltorii ce înmuia şi mai mult picioarele portughezilor, Tigana trimite o minge de foc lui Platini şi acesta „arde" plasa lui Bento, năruindu-i în vîlvătăile ei visul unei nopţi de vară. Portugalia este K.O. Les jeux sont fait... Numai Franţa merge pe 27 iunie în finala cea mare de la Paris. A fost un meci electrizant, poate cel mai frumos al turneului final.

Marsilia sărbătoreşte evenimentul cum numai ea ştie. Oraşul acesta pare a fi cel mai exuberant al Franţei. Zeci şi zeci de oameni căţăraţi pe stîlpi, prin pomi, suiţi pe maşini scandau Allez France ! şi On a gagné ! Maşinile îşi blocaseră claxoanele într-un urlet prelung, iar sirenele vapoarelor îşi trimiteau uralele pînă la basilica Nôtre-Dame de la Garde, în semn de mulţumire. În jur totul era veselie şi bună dispoziţie. Pînă şi marea cînta !

Sînt mai mult ca sigur că voi trăi o noapte albă, în euforia Midi-ului. Într-adevăr o mulţime ajunsă la paroxism a cîntat şi dansat pe Avenue du Prado, Rue de Rome pînă în La Canebiere şi de acolo în Quai des Belges şi Vechiul Port unde a avut loc un spectacol de sunet şi lumină.

După splendida noapte petrecută în Vechiul Port — ales cu cinci secole î.e.n. de marinarii greci ca loc de acostare şi de întemeiere a unei noi colonii — plecăm dimineaţa cît mai devreme pentru a face o plimbare prin Jardin du Pharoa, situată pe promontoriul ce domină intrarea în rada portului. Ne-am grăbit deoarece vrem să facem şi plajă.

Respirăm aerul dimineţii amestecat cu mireasma mării şi parfumul florilor, în timp ce privim rada Marsiliei înţesată de vase. Marea şi soarele ne îmbie la plajă şi baie. Coborîm promontoriul şi apucăm pe Promenade de la Corniche. Alegem un loc de plajă pentru care plătim taxă. Marsilia este considerată poarta Coastei de Azur. Pe Riviera locurile de plajă costă. Este ca şi cum ai plăti intrarea la ştrand. Mediterana mi se pare rece. Mai caldă era apa Atlanticului pe Coasta de Jad în Bretagne. Totuşi ne obişnuim şi răcoarea mării ne alungă oboseala acumulată cu o seară înainte. Această baie este cea mai bună refacere. Este minunat să stai în apă sub un soare cald, mîngîiat de valuri şi avînd în faţa ta Chateau d'IF.

După această baie straşnică mergem la masă unde amfitrionii noştri neuitînd victoria de ieri seară ne oferă pe terasa hotelului un vin roşu pe eticheta căruia scria : Côte du Rhône.

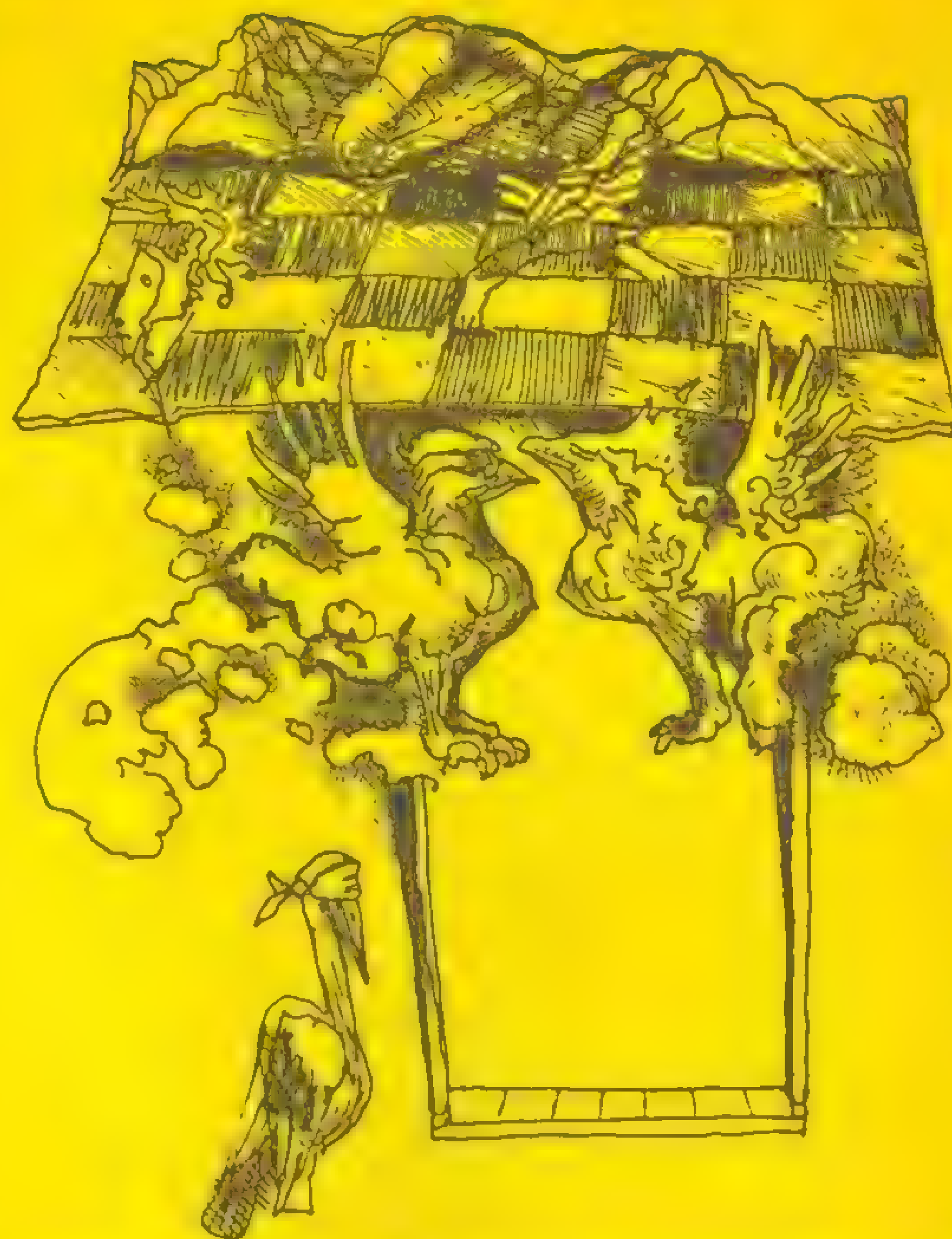
Acum priveam de la etajul zece Marsilia — ce se scălda în azurul mării şi albul falezei — avînd în dreapta paharul de vin ce devenise simbolul drumului de întoarcere.

Într-adevăr peste cîteva ore luam din nou T.G.V.-ul care mă va purta pe Valea Rhôn-ului prin mireasma viilor la Lyon pentru a fi prezent la cealaltă semifinală, Spania — Danemarca. Ridic paharul şi toastez ca pentru mine : „Au revoir Marseille, bonjour Lyon !"

Ion Nica

BENJAMIN FRANKLIN

VÎNZAREA HESSIENILOR

18.II.1777

Domnule Baron,

La întoarcerea mea de la Neapole am primit la Roma scrisoarea dv. din 27 decembrie anul trecut. Am aflat cu o nemărginită satisfacţie ştirile despre curajul trupelor noastre în bătălia de la Trenton şi nu vă puteţi imagina bucuria mea cînd mi s-a spus că din 1950 hessieni angajaţi în luptă numai 345 au scăpat. Au fost ucişi exact 1 605 oameni şi sper că aţi avut prudenţa de a trimite o listă exactă a morţilor ministrului meu din Londra. Această precauţie este cu atît mai necesară cu cît raportul către ministrul englez dă doar cifra de 1 455 morţi. Aceasta ar însemna numai 483 450 florini în loc de 643 500, bani la care am dreptul avînd în vedere convenţia noastră. Vei înţelege prejudiciul pe care o asemenea eroare l-ar putea aduce finanţelor mele şi nu mă îndoiesc că te vei strădui să dovedeşti că lista Lordului North este falsă şi a dumneavoastră corectă.

Curtea de la Londra obiectează că au fost 100 de răniţi ce nu ar trebui incluşi pe listă şi nici plătiţi pentru ei, ca morţi ; am încredere în dumneavoastră şi sper că nu aţi trecut peste instrucţiunile ce vi le-am dat la plecarea din Kassel şi că deci nu aţi încercat din raţiuni umanitare să salvaţi viaţa unor nefericiţi ale căror zile nu ar putea fi prelungite decît prin pierderea unui picior sau al unui braţ. Aceasta ar însemna să le facem un dar pernicios şi sînt sigur că ei mai bine ar muri decît să trăiască în condiţii care nu le-ar permite să mai lupte în serviciul meu. Nu spun că ei trebuie asasinaţi ; trebuie să fim umani dragă Baroane, dar ai putea sugera chirurgilor — pe drept cuvînt — că un om schilodit constituie un reproş adus profesiunii lor şi că nu există cale mai înţeleaptă decît să-i laşi pe oameni să moară atunci cînd ei nu mai pot să lupte în război.

Sînt gata să-ţi trimit noi recruţi. Nu face economie de ei. Ţine minte : gloria înainte de toate! Gloria este adevărata bogăţie. Nimic nu-l degradează mai mult pe soldat decît patima banilor. Soldatul trebuie să se gîndească numai la onoare şi reputaţie, iar reputaţia trebuie dobîndită în toiul luptei. O bătălie cîştigată fără pierderi de sînge este lipsită de glorie pentru învingători, în timp ce un învins rămîne glorios cînd moare cu arma în mînă. Îţi aminteşti că din cei 3000 de lacedemonieni care au apărat Termopile nici unul nu a scăpat ? Cît de fericit aş fi fost să pot spune acelaşi lucru despre bravii mei hessieni !

Este adevărat că regele lor, al lacedemonienilor, Leonidas, a pierit odată cu ei, dar lucrurile s-au schimbat şi nu se mai obişnuieşte ca principii imperiului să meargă să lupte în America pentru o cauză cu care n-au nici o legătură. Şi apoi, cui ar plăti ei 30 de guinee per om dacă eu nu aş sta în Europa să-i primesc ? Mai este necesar şi ca eu să mă ocup să-ţi trimit mereu noi recruţi ca să fie înlocuiţi cei morţi. În acest scop trebuie să mă întorc la Hesse. Este adevărat că acolo este o lipsă tot mai mare de adulţi, dar îţi voi trimite şi tineri. De altfel, cu cît marfa este mai rară, cu atît îi creşte preţul. Am fost asigurat că femeile şi fetele au început să cultive ele pămîntul şi se descurcă destul de bine. Ai procedat bine trimiţîndu-l în Europa pe doctorul Crumerus care vindeca cu succes dezinteria. Această boală produce soldaţi proşti. Un laş va face mai mult rău într-o bătălie decît curajul a 10 viteji. Mai bine să moară în barăcile lor decît să fugă în timpul luptei şi să umbrească gloria armatei noastre. Şi apoi, după cum englezii îmi plătesc la fel şi pentru cei care mor din cauza bolii, dar nu-mi dau nici un ban pentru dezertori. Călătoria mea în Italia m-a costat enorm aşa că ar fi de dorit ca mortalitatea în rîndul lor să fie mai mare. Aşa că promite-le avansarea în grad tuturor celor care se expun cît mai mult, îndemnîndu-i să caute gloria în pericole ; şi spune-i Maiorului că nu sînt deloc mulţumit că a economisit 345 de oameni care au scăpat din masacrul de la Trenton. În întreaga campanie, nici 10 soldaţi n-au murit în urma ordinelor sale. În sfîrşit, principalul dumneavoastră obiectiv să fie prelungirea războiului şi evitarea unui angajament decisiv de ambele părţi — pentru că eu am făcut unele aranjamente cu opera italiană şi nu aş vrea să renunţ la ele.

Mă rog Domnului, dragă Baroane Hohendorf, să te aibă în paza sa.

Regele Hessienilor

În româneşte de
S. Marin

Rouă şi gînd

Nu ştiu să spun cuvinte
ca să-ţi alung din noapte
mă-crede-mă în fire şi-n gînd
şi-n trandafire

mă-uite-mă în rouă
şi-n timp şi-aşezămînt

ruşine mi-e de-o floare
ce sîngeră-n cuvinte

şi nu ştie să spună
cuvinte de-mprumut

Dor de Marea Neagră

Sensibile ca pielea sunt feţele de masă
sensibili sunt pereţii ferestrele pridvorul
atunci cînd vine vara nu-i vară mai frumoasă
iar în odaia noastră din dor se-ntoarce dorul

va fi un dor de lucruri ori de fiinţă dragă
ori mie îmi e dorul întreg de marea neagră
ori vara nu-mi încape-n valiză ce să fac
o mare am pe lume şi vreau să-i fiu pe plac

Ion Nicolescu

Ioanna Tsatsos

Este un fapt cunoscut că, de la Sappho încoace, poezia elină a dat lumii cîteva reprezentante de seamă ale lirismului feminin. În pleiada lor se înscrie şi numele Ioannei Tsatsos. Numai că ea, apărînd în această constelaţie tîrziu, în plină maturitate, cînd pasiunile lirice devoratoare devin numai sensibilitate acută şi cutii de rezonanţă pentru toate tragediile existenţei, şi-a apropiat mai mult virtuţile decît servituţile aşa-zisului „lirism feminin". Dacă ar fi să ne reprezentăm plastic „arta poetică" a Ioannei Tsatsos, socotesc că n-am putea găsi o altă imagine mai adecvată decît acel mic relief de marmoră, din muzeul arheologic de pe Acropole, intitulat „Atena întristată". Frumoasa zeiţă a înţelepciunii şi curajului, purtînd pe cap coiful menit s-o apere-n lupte, îşi pleacă fruntea gînditoare şi ochii trişti pe-o piatră funerară, care-i evocă numele morţilor dragi.

Aceasta este, cred, esenţa poeziei Ioannei Tsatsos: un dialog intens cu cei care-au fost, cu cei al căror spirit s-a constituit în Istorie şi Mitologie, fie cîndva demult, în trecutul îndepărtat al elenismului, fie cîndva mai aproape în timp, chiar foarte recent, de parcă poeta i-ar fi ţinut pe toţi în braţe, ca pe copii după naştere, sau ca pe fraţi înainte de moarte. O poezie gravă, simplă şi rafinată în acelaşi timp, ca o antică statuie, la care gîndirea pare un reflex direct al materiei ce virează-n lumină, dîndu-ne acea senzaţie de real şi ireal, de contingent şi de transcendent. Ca o respiraţie vie a marmorei. Ca un cer înalt căzut în apele mării.

Să nu uităm că Ioanna Tsatsos a ajuns atît de tîrziu să ne dezvăluie tezaurele lirice moştenite, sau numai ascunse temporar de ea însăşi, din simplul motiv că a trebuit să-şi biruie timiditatea sau chiar complexul omului sensibil, care are conştiinţa că s-a născut şi trăieşte într-o familie al cărei nume este însăşi Poezia. Cum altfel să numim fericita întîmplare că tatăl său, Stelios Seferiadis (născut în Smirna Asiei Mici, unde, înaintea dezastrului din 1922, i-au venit pe lume şi copiii) a fost nu numai rectorul Universităţii din Atena şi membru al Academiei elene, dar şi un distins stihuitor, traducătorul lui Sofocle şi al lui Byron! Un frate al poetei, Anghelos Seferiadis, a fost, de asemenea, un dăruit om de condei. Iar celălalt frate, celebrul poet şi diplomat Ghiorghios Seferis, a adus literaturii neoeline, pentru prima oară, Premiul Nobel.

Alături de ei, viaţa zilnică a Ioannei Tsatsos s-a însoţit cu munca şi preocupările unuia din marile spirite eline, un adevărat poet al filosofiei şi filosof al poeziei care este fostul preşedinte al Republicii Elene, academicianul Constantin Tsatsos.

Această soartă, sau într-adevăr numai întîmplarea fericită, a făcut ca intrarea Ioannei Tsatsos în „incinta sacră" a poeziei să se petreacă asemenea procesiunilor antice, printre coloanele majestuoase ale Propyleelor.

Cum să calci oare pe dalele albe de piatră, peste care marmora tutelară aruncă umbre fierbinţi, ca nişte profiluri de zei, fără o mare emoţie?!

De aceea, împărtăşesc întru totul aprecierea făcută în 1975 de criticul atenian Stelios Artemakis, cu ocazia apariţiei volumului Peretele gol*: „Urmărim îndeaproape, de mulţi ani, evoluţia spirituală a doamnei Ioanna Tsatsos şi capacitatea ei creatoare. Aceasta porneşte de la o tradiţie de familie şi se întregeşte în fiinţa ei ca o cucerire personală. Forţa sa de creaţie, adică operele de scriitoare, nu au apărut în mod prematur. Au venit la vremea maturităţii spirituale şi transmit o nevoie absolută de exprimare a vieţii interioare. Tocmai de asta au un conţinut atît de substanţial şi o valoare artistică adevărată".*

Ioanna Tsatsos a debutat abia în 1965 cu Paginile ocupaţiei*, un jurnal cu dramatice notaţii din perioada rezistenţei naţionale antifasciste, tradus şi în limba română.*

În 1968 îi apare prima culegere de versuri: Cuvintele tăcerii*. Poeta se dezvăluie, încă de la această carte, cu toate calităţile remarcabile ale talentului său matur, cu trăsăturile perfect conturate ale unei personalităţi lirice. Un ton grav, elegiac, arta secretă a sugestiei creatoare de atmosferă, patetismul cenzurat pînă la eliminarea aproape totală a epitetelor, pînă la respiraţia frîntă şi notaţia telegrafică a sentimentelor — toate aceste trăsături alcătuiesc stilul Ioannei Tsatsos. Un lirism de profundă vibraţie intelectuală, străin însă oricărei răceli conceptuale, oricărei mode „eseistice". Un lirism ce se degajă intens din dezghiocarea realului, a elementelor, fără a cădea nicicînd în concretul banal, nici din natură, nici din subsolurile unei psihologii traumatizate. Un lirism de mare elevaţie, elaborat în retortele complicate ale spiritului cultivat, tocmai de aceea simplu, decantat şi pur, ca izvorul ce sare de sub stîncile severe ale muntelui Parnas, lăcaşul muzelor, umplînd de răcoare fîntîna binecuvîntată a Castaliei. Un lirism roditor, omenesc, pe care numai poezia adevărată a tuturor timpurilor l-a putut consacra. Un lirism modern, fără stridenţe şi fără ambiţia de-a epata, de-a smulge cu violenţă toate vălurile de pe faţa universului, a istoriei, a omului.*

Tonul grav este continuat de Ioanna Tsatsos şi în cel de-al doilea volum: Lumina indivizibilă *(1969). Dacă ar fi să ne folosim de-o expresie a lui George Călinescu, am putea spune că poeta face, de data asta, o „anatomie a îngerilor", îşi disecă stările de nelinişte şi incertitudine, fără să le identifice cauzele, fără să propună remedii.*

Volumul care cred că avea s-o consacre definitiv pe Ioanna Tsatsos este însă Elegie *(1971), dedicat fratelui său Ghiorghios Seferis în chiar anul morţii lui. Primul ciclu nu pare a fi altceva decît rodul amar al notaţiilor cronicarului, care nu putea fi un observator rece al agoniei şi morţii marelui poet, ci mai degrabă cea de-a doua fiinţă a lui. Mă simt dator să citez aici cuvintele distinsului poet şi critic Andreas Karandonis, acela care, în 1931, la apariţia primului volum al lui Ghiorghios Seferis* (Cotitura) *îi dedicase un amplu studiu monografic, dovedit în timp ca fiind expresia unei intuiţii excepţionale. „Marea durere — scria Karandonis despre volumul* Elegie *al sorei lui Seferis — este creatoare numai pentru aceia care pot s-o îmblînzească, transformînd-o într-o înţelepciune, capabilă să fie în acelaşi timp şi nobilă atitudine de modestie, superior umană, de distincţie şi stăpînire de sine. Această lecţie ne-au dat-o, mai întîi, vechii elegiaci greci şi cioplitorii epitafurilor în relief. Doamna Ioanna Tsatsos a învăţat, asimilînd de la Seferis, «suprema lecţie» a simplităţii dense şi a transpus-o în versurile ei, atît cît îi permitea spontanul şi, mai direct, stimulatorul temperament feminin".*

Într-adevăr, marea lecţie a simplităţii a învăţat-o Ioanna Tsatsos şi de la fratele său Ghiorghios, dar trebuie să adăugăm imediat că „lirismul obiectiv" al marelui poet, setea lui de concret — la care se referă mai mulţi exegeţi, printre care şi traducătorul său în limba română, poetul şi eseistul Aurel Rău — au fost numai tangenţial incorporate de poetă în ţesătura delicată a lirismului său singular.

În deplin consens cu esenţa operei lui Seferis (atît de minuţios descifrată printre întîmplările vieţii în ampla evocare monografică Fratele meu Ghiorghios Seferis *— 1973), poeta reconstituie, în linii puţine şi sigure, din fărîmituri şi fulguraţii, „portretul" acestei opere, dacă ne-am putea exprima astfel. Nu-i scapă, desigur, legătura organică, ancestrală, cu istoria Eladei, cu anii atîtor frămîntări dramatice din viaţa acestei ţări, ani în care adeseori a fost „spînzurată de-un arbore, / schimonosită, / libertatea noastră cea mîndră / împodobită cu-nsingurare" cum zice poeta. În şirul acestor ani, Ghiorghios Seferis — născut odată cu „acest secol de fier / căruia îi zicem al douăzecelea" — lasă, plecînd, „setea arzîndă de absolut", nu însă fără a opune mîndria şi lupta sa ocupaţiei naziste din 1940, ca şi dictaturii militare din ultima parte a vieţii, trăită în izolare şi recluziune. Poate tocmai de aceea, plecarea sa lasă un gol atît de mare: „Puţini am rămas / să mai vorbim / de marele chin, / să răspundem de spaţiul acesta / în secolu-acesta / ce-şi vede sfîrşitul / odată cu noi".*

Cu inscripţia „...Vorbiţi esenţial", luată de la Bias, unul din cei şapte înţelepţi ai Greciei antice, se deschide volumul Peretele gol*, publicat de Ioanna Tsatsos în 1975. Cum la începutul acestui „cuvînt-înainte" am citat opinia autorizată a criticului Artemakis privitor la acea carte, cred că nu e cazul să mai stărui în analiza ei, să caut argumente suplimentare. Mă mulţumesc să remarc o amplă diversificare a temelor, o scriitură polifonică, determinată de contactul mai viu şi cuprinderea mai largă a lumii. Trecutul, istoria, devin forţe active ale prezentului. Urna, „Pykithosul", s-a transformat, în cursul evenimentelor sîngeroase din toamna lui '73 la Politehnica ateniană, într-un leagăn cu cenuşă pîlpîitoare:*

„A căzut în întuneric fulgerul, / tinerii au părăsit cărţile,
dragostea, / şi-au pornit la asalt,
în ochii lor mari:
adevărul,
moartea.
Vîntul a fost sufocat de groază:
în jur, pe pereţii goi,
comandau umbrele celor ucişi,
voiam să strig:
sînt vie,
sîngele rănii mele e cald..."

O poezie de esenţă, un mod de-a vorbi esenţial.

Cum convingerea mea de totdeauna este că numai un poet naţional autentic poate aspira la universalitate, n-aş vrea să închei aceste impresii fugare despre arta Ioannei Tsatsos fără să spicuiesc, din filele Peretelui gol*, cîteva semne ale legăturilor indisolubile pe care le are cu cerul hiperalbastru, cu pămîntul de marmoră al Eladei. Sub cerul acesta, „timpul se scurge indiferent şi neutru", încît întrebarea cade atît de firesc: „e sîngele meu sau e marea?" Marea, zeu tutelar, leagăn şi groapă, în care sîntem chemaţi „să ne-azvîrlim amărăciunea ca pe-o piatră / să nu mai molipsească şi alt suflet". Marea, alfa şi omega unei existenţe agitate, glorie şi înfrîngere, întoarcere încărunţită la copilărie, „o legănare a maicii mele, marea". Thalassa, maica tuturor grecilor, fericirea şi nefericirea lor, thalassa care-l face pe om să exclame: „vreau pe piatra albă să dorm".*

Şi dacă după trezire, marea aceasta neliniştită ar fi să te-arunce pe una din nenumăratele ei insule calcinate de soare, ca diamantele greoaie, neşlefuite, tu cere-i doar, spre consolare, versurile pe care să le spui peste valuri: „Înaintăm încet către uitare / o uitare ce nu-i uitare / ci un dialog fără răspuns".

Ion Brad

---

*) *Din cartea „Poeţii greci, prietenii mei", în pregătire la Editura „Univers".*

Dedicație

De cînd ai venit
nu vreau să mai mor

de cînd ai venit
mă lupt şi înving

clădesc pentru tine
lumea adevărată

de cînd ai venit
stau de vorbă cu Zeul.

Marele chin

Fără număr sînt cei ce-au călcat
în spațiul acesta-al istoriei
pe care-l numim Elada
în acest secol de fier
căruia-i zicem al douăzecelea.

Noi desigur ştiam
că spulberă crivățul rece
tot ce iubim,
dar este foarte nedrept
să fie spînzurată de-un arbore,
schimonosită,
libertatea noastră cea mîndră,
împodobită cu-nsingurare,
cu idei sufocate,
împodobită cu juvaerul
sentinței de moarte.
Acum ai plecat
în urmă lăsînd
setea arzîndă de absolut.

Puțini am rămas
să mai vorbim
de marele chin,
să răspundem de spațiul acesta
în secolu-acesta
ce-şi vede sfîrşitul
odată cu noi.

Paşii destinului

Nu e prea simplu
să cobor cu tine
la hotarul Aheronului ;
să te întorc înapoi
sprijinindu-ți sufletul,
aripă sîngerîndă,
de sufletul meu.

Moartea a venit după mine
pînă în lumea de sus,
este-aici, în degete, în gust,
în muntele Pendeli cărunțit,
în cenuşa ce stropeşte iarba.

Nu e prea simplu
ca mintea să se piardă în tenebre
şi să se-ntoarcă înapoi,
să discearnă galbenele fire rare,
imperceptibile,
cercînd să se preschimbe în lumină.

Ne auzim paşii Destinului
pierzîndu-şi cărările
în du-te vino fără încetare.

Urna

Politehnica, Noiembrie '73

N-am cum să lupt împotriva tancurilor ;
poate că-ntr-o zi de dreptate va să rămînă
doar şuierul.

A căzut în întuneric fulgerul,
tinerii au părăsit cărțile, dragostea,
şi-au pornit la asalt,
în ochii lor mari :
adevărul,
moartea.

Vîntul a fost sufocat de groază ;
în jur, de pereții goi,
comandau umbrele celor ucişi,
voiam să strig :
sînt vie,
sîngele rănii mele e cald,
în fața-mi tropăia calul roşcat
„şi s-au dat lupta cea mare".

În toiul nopții, în orbirea ei,
omul cu Zeul în față,
omul cu semnul său, cu călăul său,
vuietul şi celula aceea ca un coşmar.

Mi-am pus urechea la pămînt şi-am auzit
tropăitul cailor grăbiți s-ajungă
adîncurile acestei clipe.
Simt : ceva-ngrozitor se-ntîmplă
acoperit de umbrele tăcerii,
păcatul pedepseşte-acum pămîntul,
se crapă munții, peşteri se deschid,
pulbere, pulbere, morți călare,
în ochii tinerilor — răspunderea, moartea.

Alte dăți ne mîndream cu bărbăția
de-a lupta şi-a muri, bărbat cu bărbat,
țara-i acum o nălucă,
maşini, numai fier.
Acum ştiu,
n-o să mai văd ce-am văzut,
timpul cel bun a apus,
s-a mînjit spuma valurilor imaculată,
calmul mării s-a stins,
căldura soarelui e secătuită.

Această primăvară, neînțeleasă primăvară de hîrtie...
cum s-o îmbrățişez ?
Nu e a mea,
raza e țeapănă, la suprafață,
panselele, şofranul — fanate, depărtate,
îmbătrînesc odată cu tinerii căzuți ;
nu mai aud lumina.

Urăsc agoniseala,
nu caut gloria,
tot ce ascund e ciclamena ;
miros umed al toamnei,
tu mi-ai rămas, tu mă chemi
să pipăi sunetul ce-l scoate urna.

Valurile Oceanului
vînturile pămîntului
pornesc împotrivă-mi,
cu ele-mpreună şi sufletul meu,
m-a obosit murmurul apei care mă cheamă,
m-au obosit poruncile celor prea trişti,
vreau pe piatra albă să dorm.

M-am întors la tine

Grădina de care am grijă,
cu mîndrul tău rodiu,
cu vița-de-vie printre măslini,
cu salcia plîngătoare
alintîndu-se-n leagăn,
rîzi şi cînți iubirile copilăreşti
în colțuri de taină.

Azi, speriată, te-alungă inima mea,
căutînd chiparoşii.

Şi-ai venit tu, lovit de furtună,
în fața ferestrei mele deschise,
tot ce-a apucat să-nflorească
a veştejit sub ploaia aspră a nordului,
s-a-ncovoiat, rugător, speriat,
sub norul acela,
nor de-ntuneric, nor lăbărțat,
ce-acoperă soarele,
grăbit s-aducă noaptea.
A fost destinul vieții,
la tine m-am întors şi te-am îmbrățişat.

Parc-aş auzi

Parc-aş auzi marea —
în cuibul meu vulturesc,
fără orizont
devine cer,

o legănare-a maicii mele, marea,
vuietul visului
vuietul dragostei mele,
şi un refugiu acum, o-mbrățişare.

Boala şi moartea gem spre uscat,
oameni fără nume, sălbatici, aidoma lupilor,
marea mea, sînt cu tine,
departe de molimă,

din valurile albe mă conduc pescăruşii.

Fluviului

Ce lege te chinuie, nenduplecată şi cruntă,
rostogolindu-te spre unirea cu marea ?

Singur tu, ziua întreagă, vezi frumusețea
i-auzi dulcele cîntec
şi numai tu o pierzi,

amîndoi țărmurii-n trecerea ta se scaldă
cu nenumărate şi vii culori jucîndu-se
pe flori, pe stînci, pe bolovani ;

Îți mai aminteşti neclintit chiparosul îmbrățişat
de viață?
O, cîtă vrajă lumina lui risipea,
privighetoarea îşi scutura aripile
legănîndu-se beată ;
cît de mult îți doreai să te-opreşti doar o clipă
s-asculți, să te bucuri, cît de puțin,
şi el pierzîndu-se
în murmurul tău, monoton, grăbit.
Şi nopțile ?
Cerul înstelat cădea în apele tale,
Steaua ta, soare de-argint,
îți dădea strălucirea,
şi-atît de mult îți doreai ca veşnic să stea lîngă tine
încît vînturile se potoliră de milă
şi clipa se prelungi.

Dar iată din nou un şfichi nemilos te izbeşte,
te îndeamnă
cu tine să duci marea întunecată,
visurile, corăbii fără năieri
şi fata aceea-ndărătnică
pe care oamenii o numesc libertate.
Singur tu, ziua întreaga, vezi frumusețea
i-auzi dulcele cîntec
şi numai tu o pierzi.

Fantasma

Pe linia de cenuşă
care umbreşte malul
te văd înaintînd încet, pierzîndu-te
— e plin de viață pămîntul vesel —
din ochii tăi amărăciunea curge
şi eu în suflet o adun.

În româneşte de Ion Brad

ERA POSIBILĂ O VARIANTĂ MAI BUNĂ?

1. LA CAFÉ BAR

Curioase sînt şi inscripţiile astea de pe maşini. Poate nu atît de curioase, pe cît de mult induc în eroare. Pe autovehicul scrie cu litere de-o şchioapă „MOBILA", iar înăuntru se desfată o adevărată turmă de oi, cu coceni, ceaun, făină, ciobani etc. Drumul fiind lung, la stîna pe roţi a început chiar să se fabrice brînză. Dintr-un TIR lung de peste 20 de metri, avînd plumbii sigilaţi în perfectă ordine şi acte în regulă pentru mărfuri de export, nişte oameni vînjoşi au coborît mobilier, ultimul strigăt, necesar pentru aranjarea a celor puţin două vile. Un autovehicul imens, un fel de autodubă, pe care scria „Librărie", căra cărămidă, faianţă, gresie, ipsos, necesare unui gospodar pentru a-şi moderniza apartamentul. În cisternele pe care scrie „Ulei comestibil" găseşti nu de rare ori vin (pentru a deruta pe amatorii tentaţi de a deschide robinetele), iar în cele inscripţionate „Acid clorhidric" se află probabil ţuică. De fapt, se realizează la scară macro, ceea ce cu ani în urmă se întîmpla cu cutiile de conserve, a căror deschidere producea, nu rare ori, cele mai straşnice surprize. Vă amintiţi cum, în ciuda etichetei care te asigura că în interior e compot de prune, găseai gem de cireşe, iar în loc de dulceaţă de căpşuni, descopereai ghiveci călugăresc?

Aşa şi în maşina denumită foarte tehnic „Autoatelier" în care nu se găsea nimic tehnic, călătoreau diverşi delegaţi care mergeau în „misiune" la reşedinţa de judeţ.

«După ce vă terminaţi treburile, la 11 ne vedem la café-barul de pe malul drept al frumosului rîu care străbate municipiul. Au un serviciu ireproşabil, iar pe fetele „echipate" în cele mai indrăzneţe minijup-uri, cu fustiţele mai scurte chiar decît ale patinatoarelor de la „mondiale", le-au ales una şi una. Cînd bea omul aici un coniac, vorba aia, să nu i se oprească în gît, ci să mai comande încă unul ori chiar mai multe».

Unii şi-au rezolvat chestiunile nici într-o oră şi la unsprezece, cînd pe uşa rotativă a intrat părintele spiritual al grupului, şeful compartimentului investiţii, erau de mult intraţi în problemele cu trei sau cinci stele. „Fraţilor, am rezolvat cu brio tot ce am avut, dar a fost nevoie de argumente solide, de înalt nivel, nu glumă!" „Ce fel de argumente don' şef?, întrebă unul dintre locotenenţii săi, un tehnician deja grizat, de alea sub formă de damigeană? Eu ştiu că aţi plecat de la fabrică cu mîinile goale". Vădit şocat de întrerupere, inginerul Vulpan se uită cu dispreţ doar în direcţia vorbitorului inoportun, neonorîndu-l cu o privire direct spre el. „Măi Licurici, tu niciodată n-ai ştiut ce înseamnă respectul faţă de superior şi n-ai gîndit vreodată înainte de a vorbi. Îmi pun deseori întrebarea ce mai cauţi tu, un beţiv, drept dovadă că într-o oră te-ai afumat, la o fabrică ca a noastră, al cărei nivel de tehnicitate creşte pe an ce trece. Dar, te asigur, nu mai ai multe zile..." „Lăsaţi, don'şef, nu o luaţi şi dv. aşa în tragic. Ce, parcă nu se mai umblă cu sarsanale?" „Nu eşti demn să mai primeşti vreun răspuns. Dixi!", conchise inginerul.

„Hai, şefuţu, nu te supăra, nu-ţi pune mintea cu zevzecii, uite, ţi-am pregătit un pahar mare de coniac cu pepsi, aşa cum bei mata de obicei", interveni singura fiică a Evei din grup, o desenatoare de vreo 30 de ani, blondă, mignonă, cu o voce alintată şi cu mişcări de felină care şi-a tras repede scaunul lîngă inginer, lipindu-se strîns de el. Făcuse şi ea ceva, în cadrul deplasării grupului, ajutase la transportul voluminoaselor dosare. Acum sorbea cu plăcere din paharul de „Florio". Incidentul a fost repede uitat. Inginerul povestea, iar cei patru de la masă, printre care se găsea şi şoferul autoatelierului, ce se mulţumea doar cu un pahar de pepsi, îl ascultau cu vădit interes. Stăruia asupra argumentelor sale folosite în discuţia cu tehnicianul de la forul superior. „Ăia nu cunosc probleme practice, au fost pe şantiere doar în vizită, pe cînd eu, pe lîngă serioase noţiuni teoretice am şi o vastă experienţă, ca să nu mai vorbesc că am lucrat atîţia ani în proiectare..."

„Sînt mîndră, şefuţu, cu tine, lasă-mă să-ţi dau un pupic respectuos, aşa ca de la subaltern la şef", interveni Gabriela.

Vădit satisfăcut de impresia stîrnită în rîndul ascultătorilor, Vulpan, cu vocea sa de bariton puţin alterată de consumul frecvent de licori, mai comandă cîte 200 de coniac. „Eu plătesc. Să bem în cinstea succesului meu de azi. Nu se obţine în fiecare zi ce am rezolvat eu astăzi!".

2. PE DRUM

„Oamenii harnici ca noi trebuie să-şi primească şi recompensa, aşa e normal şi logic", remarcă Trancă, unul dintre subalternii inginerului. „Adică, ce vrei să spui cu asta?", întreabă Vulpan. „E clar ce vreau să spun. Dacă în frunte cu dv. am reuşit să facem în nici două ore, ce alţii nu fac nici în două zile, atunci avem dreptul să mai facem o haltă undeva pentru a ne distra puţin, mai ales că e sîmbătă şi mîine nu mergem la servici. Facem o mică abatere de la traseu şi ajungem la ai mei. Tata şi mama ne vor primi ca pe cei mai aleşi oaspeţi, mai ales că vine şi Domnul Vulpan, bine cunoscut de părinţii mei. Ei n-au nevoie nicodată să fie anunţaţi în prealabil, iar în cămările lor de oameni gospodari găseşti întotdeauna ce-ţi pofteşte inima". „Eu zic să fim de acord, zice Vulpan, propunerea e oportună, mai ales că 400 de coniac pe care i-am băut fiecare, mai puţin Gabriela, care a sorbit băutura aia dulce şi nesuferită, ne-au provocat o foame de lupi". Aici începe prima secvenţă a conflictului dintre „şeful expediţiei" şi şoferul autovehiculului. „Eu, domn Vulpan, nu mă abat de la traseu nici cu un metru. Nu răspundeţi dv. dacă sînt găsit în altă parte, decît pe itinerarul scris pe foaie". „Asta-i bună, parcă noi nu putem scrie pe hîrtia dumitale ce vrem noi, adică comuna în care mergem?" „Şi la întrebarea ce caut într-un sat de munte, ca Turmele, ce răspund? Ce depanez la gospodăria lui nea Trancă, că la el pînă şi căruţa-i nouă". Hă, hă, hă, începe să rîdă şoferul.

„Nea Dragomire, n-o să ne strici matale o zi frumoasă ca aceea de azi, cînd am obţinut un atît de răsunător succes. Fonduri, fonduri, bre nea Dragomire, asta am cîştigat!" Omul nu răspunde. Pe faţa lui nu citeşti nimic, nici măcar indiferenţă. Continuă să conducă cu aceeaşi viteză, prudent, atent ca întotdeauna. Intră atunci în funcţie mijloacele de diversiune ale Gabrielei, atenţionată discret, printr-o mişcare a capului, de Vulpan. „Fata", divorţată de trei ori în cinci ani, se apropie pe la spate de postul de pilotaj. Îi ia de gît pe Dragomir, şi-l sărută lung pe obraji. „Lăsaţi-mă domnişoară, că ne răsturnăm şi cred că alternativa asta nu vă surîde". „Tu ştii, dragă Dragomire, cît ţin eu la tine, cît te apreciez, cum le spun eu la toţi numai vorbe bune despre tine, cum îi fac să nu te uite de pe listele de premiere. Ai văzut doar că am fost la director acum trei zile, erai în anticameră cînd am intrat, special pentru tine, să-ţi facă rost de piese. I-am spus direct, în faţă: «Tovarăşe director, să n-aveţi pretenţie la Dragomir, du-te colo, du-te dincolo, dacă nu-i daţi piese. O fi el un adevărat vrăjitor, de-a rulat cu autoatelierul lui 200.000 de km, dar nici minuni nu poate să facă». Ia trage puţin pe dreapta, să avem noi o convorbire între patru ochi". Omul se execută. Gabriela i se aşează pe genunchi şi-i tot şopteşte la ureche. Apoi începe să-l sărute pe ochi, pe urechi, pe gură. Bărbatul încearcă să se apere timid, dar parcă poţi să te opui la o asemenea şerpoaică, mai ales cînd nimereşti cu mîinile pe sînii aproape goi ai mignonei. „Bine, domnişoară, merg, dar vă rog pe dv. să mă asiguraţi că nu vom sta prea mult, la nea Trancă".

3. OSPĂŢUL DE LA NEA TRANCĂ ŞI... ALTELE

La pomul lăudat să nu te duci cu sacul. Cînd au intrat cu maşina în curtea gospodăriei bătrînilor, Trancă junior şi-a dat seama că momentul vizitei n-a fost bine ales. Primo: se zugrăvea, şi toate mobilele erau scoase pe cerdac; secondo: bătrînii plecaseră de acasă. Unde: nu se ştie. „Coborîţi din maşină, dezmorţiţi-vă puţin şi eu între timp îi găsesc pe părinţi. Trebuie să fie pe undeva, pe aproape". Oamenii s-au împrăştiat prin curtea mare a gospodăriei şi prin grădina de zarzavat. Unii examinau coteţele de păsări, alţii cuşca în care se zbenguiau iepurii de casă ori studiau straturile cu fel de fel de trufandale. După cîteva minute, a apărut şi Trancă cu părinţii. „Vă rog să ne iertaţi, dacă ştiam, bineînţeles că nu plecam nicăieri. Facem curăţenie de

primăvară, zugrăvim, vopsim. Ne place ca totul să fie curat și în ordine. Domn inginer, să ne scuzați că nu vă putem pofti în casă. Totul, cum se zice, e cu josul în sus. Dar o să vă servim ceva la botul calului, aici, în curte". „Nu vă faceți probleme, pe noi să ne scuzați că am dat buzna peste dv. Trancă cel tînăr a vrut neapărat să vă vadă". „Bine ați făcut că nu ne-ați ocolit". În cîteva minute, pe masa instalată în curte, au apărut tot felul de bunătăți. Palinca gustoasă a risipit repede sentimentul de jenă încercat de musafiri și a dezlegat limbile. După cîteva minute toți vorbeau și nimeni nu asculta, cu excepția bătrînilor care erau ocupați cu tăiatul bucatelor de casă și cu turnatul palincii în pahare.

Continuau să se tot scuze pentru că fuseseră găsiți nepregătiți. Apoi au urmat minute de tăcere, cînd toți erau ocupați cu potolirea foamei stîrnită de licorile sorbite. Gabriela nu înceta să laude gustoasele produse servite. „Așa șunculiță, așa caltaboși, așa cîrnați, într-un cuvînt asemenea afumături, n-am mîncat în viața mea, tușă Márioară". Cînd a apărut căpșunica, debitul verbal al Gabrielei și al inginerului a crescut considerabil. Licurici și șoferul continuau să mănînce în tăcere, oprindu-se din cînd în cînd, doar preț de cîteva secunde, pentru a onora pe cei doi povestitori, inginerul și Gabriela, cu rîsul lor de complezență la bancurile răsuflate ale celor doi. Cănile cu lichid roz se epuizau una după alta. Se însera, dar pofta de mîncare și băutură a musafirilor nu scădea deloc. Într-un moment de respiro, Trancă s-a așezat lîngă bătrîni și a început să discute cu ei. Șoferul, care s-a abținut cu stoicism, în ciuda insistențelor desenatoarei, de a gusta din căpșunică, se apropie de Trancă junior și-i șoptește: „Don' Trancă, eu zic să plecăm, acuși e noapte și pasagerilor mei le cam ajunge. Don'inginer se clatină rău, domnișoara nu mai știe ce vorbește, iar Licurici doarme în picioare. Noroc că se ține de gard. Dumneavoastră ați fost întotdeauna un om echilibrat". Inginerul, cunoscut pentru marea rezistență la băutură, începe să dea totuși semne vizibile că licorile sînt pe cale să-l învingă. Trece de la una la alta și e nevoit tot mai des să se sprijine de masă atunci cînd ridică paharul în cinstea gazdelor. Drumul Gabrielei spre tușa Marioara e format din linii frînte. Se împiedică de butucul pentru tăiat lemne și e cît p-aci să cadă. Se oprește deîndată din mers și izbucnește în rîs. „Vai, e culmea, m-am îmbătat, ha, ha, ha". Apoi o îmbrățișează pe mama tehnicianului și începe s-o sărute. „Vă rog să mă iertați tușă, dar m-am simțit așa de bine la dumneavoastră. Am să vă rog ceva, dar să nu vă supărați". Bătrîna o privește întrebător. „Vreau să le-arăt colegelor mele ce afumături aveți dv. pe aici..." „Se poate, domnișoara, v-am pregătit aici de toate în punga de plastic. Aveți și o sticlă de palincă. A, era să uit, bătu-l-ar să-l bată, bidonașul cu căpșunică. Nu e ca vinul nobil, dar îi curată, gustoasă. Altceva n-avem". Mignona se repede din nou la bătrînică și începe s-o pupe. „Sînteți cea mai bună mamă din lume, Trancă e fericit cu dv... El a avut noroc și de părinți buni și de soție, de copii, pe cînd eu? Nici de părinți, care mi-au murit cînd aveam 15 ani, nici de soți. Să te părăsească trei bărbați și doar nu-s slută. Niște afemeiați și bețivi". Gabriela începe să plîngă și se clatină împreună cu trupul firav al tușei pe care îl ține în brațe. Vădit încurcată, bătrîna nu știe în primele momente ce să spună. „Lăsați domnișoară, nu vă necăjiți, ce-i al dumneavoastră e pus deoparte, cum se zice". Șeful grupului, care, deși afumat bine, realizează că nu mai au unde continua cheful început sub auspicii atît de favorabile, din cauza întunericului, intervine cam dur pentru a curma logoreea femeii. „Gata cu teatrul, blondo, recunoaște mai bine că ești pilită și încă zdravăn. „V-aș răspunde ceva, dar mă abțin, pentru că sînt totuși subalterna dv." Sprijinită de Trancă junior, fata se îndreaptă cu pași nesiguri spre mașină. E nevoie ca Licurici, care doarme în picioare, să fie dus pe brațe și instalat pe banca din autoatelier. Inginerul abia acum e în culmea dispoziției. „Trancă ai fost la înălțime. Păcat că a trecut timpul așa de repede și s-a înserat. Am mai fi stat". „Îmi cer scuze, don' inginer, nu știam că sînt în curățenie". „Nu-i nimic, a fost foarte bine". „Ia oprește, Dragomire. Ăștia fac niște grătare, o minune. Nu mîncarăm nimic cald. Hai, coborîți! Pe Licurici lăsați-l să-și facă somnul. Fac eu cinste, nu vă temeți". Vulpan, urmat de Trancă, de a-l cărui braț se sprijină Gabriela și de șofer, intră în local unde e un fum să-l tai cu cuțitul. Într-adevăr, grătarul e teribil. „Tu de ce nu mănînci, Dragomire? Ce dracu ești așa de cătrănit?" „Doar abia ne ridicarăm de la masă și apoi, e tîrziu. Am și eu copii, nevastă care mă așteaptă". „Parcă eu n-am, Trancă n-are?" Dragomir întoarce capul spre ușă și nu răspunde nimic. „Important e să ne simțim bine", continuă Vulpan. „Ție îți arde de băutură, de care nu te mai saturi. Trancă te urmează de nevoie, iar gîsculița asta nu mai știe pe ce lume este", gîndește șoferul. Vulpan, care a mai ras singur încă două sticle de vin în nici un sfert de oră, cere provizii pentru drum. „Pune negustorule, îi spune el gestionarului, cîteva sticle de vin și de bere, să nu ne plictisim pînă acasă". Se trezește și Licurici. „Bună idee, șefule, cu rezervele astea. Cui pe cui se scoate". „Ai văzut că tot șefu are grijă de tine, mă păcătosule". „Știu eu de ce nu-mi iau transferul. Pentru dv., pe care vă iubesc și la care țin ca la un părinte". „Ha, ha, transfer! Păi cine te primește pe tine, un bețiv?" „Caut și eu să mă ridic la nivelul șefului meu". „Ce vrei să spui? M-ai văzut vreodată beat?", îl fulgeră Vulpan cu privirea. „Păi dv. aveți un organism de oțel, rezistați la orice, inclusiv la băutură". Inginerul face un semn a lehamite și încetează convorbirea.

4. TRANSFORMAȚI ÎN FIARE

„Cît mai avem pîn'acasă, Dragomire?" „Să tot fie 25 —30 de km tovarășe inginer". Vulpan stă cîteva momente pe gînduri, apoi lansează propunerea. „La nici cinci kilometri de șoseaua principală, e hanul „Pădurea cu fagi". Au un vin strașnic și niște mici... o bogăție! Facem așa, o oprire de juma de oră, ce ziceți?" „Cum să nu, șefu, mie mi s-a făcut o foame, de-aș mînca și pietre", susține propunerea Licurici. „Mergem domnu inginer, știu localul, e de ținută", răspunde Trancă. „Eu cu șefu merg oriunde, chiar și în iad", zice Gabriela.

„Mai am nevoie de un răspuns, cel al pilotului". Acesta tace și continuă să ruleze ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic, spre oraș. Peste puțin, încearcă politicos: „Tovarășe inginer, nu vă înțeleg. Sîntem obosiți, e tîrziu, aproape 11, pe drum s-a tot băut, slavă domnului, nu e oare suficient?"

„Cum adică, Dragomire, dumneata îmi ții mie cont ce fac, cît beau eu și prietenii mei? Nu-ți vezi lungul nasului. Eu conduc aici, eu răspund, iar mata trebuie să-mi execuți dispozițiile". „Îndemnurile la o nouă beție nu înseamnă dispoziții, vă rog să mă iertați".

Se aflau în stadiul cînd doi bețivi notorii, unul rezistent și al doilea mai puțin, depășiseră limita, cînd, cît de cît, te poți înțelege cu ei. Intraseră în faza cînd bețivii devin furioși, cînd sînt gata să înlăture orice împotrivire pentru a-și atinge obiectivul. În asemenea stare ei se manifestă aidoma consumatorilor de droguri cînd li se refuză doza de morfină, cocaină, etc. ori cînd nu și-o pot procura. Sînt capabili de orice. În timp ce sesizînd situația periculoasă, Trancă bătea în retragere, neintervenind în discuție, Licurici a trecut la înjurături, amenințînd pilotul că-l aruncă jos de la volan și va conduce el.

Șoferul s-a bazat totuși pe o posibilă rămășiță de discernămînt a inginerului. S-a înșelat, însă. Precum o panteră, acesta se aruncă pe neașteptate de la locul lui, de pe bancheta din spate, spre șofer, și-l apucă cu palmele lui vînjoase de gît, strîngîndu-l cu putere.

Simțind că se sufocă, omul își desprinde o mînă de pe volan, încercînd să se elibereze. Vulpan devine o adevărată fiară. El ignoră total pericolul și transformîndu-și palmele într-o menghină, strînge, strînge. Instinctiv, șoferul ia și a doua mînă de pe volan. Se zbate cu disperare să-și salveze viața. În acest moment nu mai știe nimic de mașină, de nimeni, luptă doar să scape. Asta e dominanta în clipa aceea. Mașina, rămasă fără control, se îndrepta în stînga, spre șanț. Licurici parcă se mai trezește din beție. Apucă cu putere de volan și-l rotește cît poate, spre dreapta. Autoatelierul izbește un pom, pe care-l rade parcă cu briciul, apoi ricoșează în altul, de două ori mai gros, în care se oprește. Avînd multiple fracturi, toți ocupanții sînt transportați la spital. După două zile, Licurici, rănit foarte grav la cap, moare.

Dragomir meditează acum la cele întîmplate. Are deja cîteva zeci de zile de cînd își oblojește rănile. „Mă gîndesc, mi se destăinuie, cum trebuia să procedez pentru a evita un asemenea deznodămînt. Poate că o variantă era să țin cont de proverbul din bătrîni: «Cu nebunul cînd grăiești, după placul lui să-i vorbești, dacă vrei să nu pătimești». Un leac vechi, dar eficient cîteodată și astăzi. Cu beția nu-i de glumit".

Victor Beda

ILUZIE

Cînd pe-o cergă de lumină
Arcuit profund din șale
Întunericul se-nchină
Feții existenței sale.

Pe-a nimicului tipsie
Renăscute-n vis de dor
Umbre vagi de veșnicie
Rîd spre mine incolor.

ȘES

Mă doare setea de cîmpie
Pe cer sînt numai pui de nori,
Trifoiu-n floare stînjenie
M-ademenește cu răcori.

Departe crește iar otavă
Pasc iepuri cu urechi de fum
Și năucit de-atîta slavă
Un cîntec mă oprește-n drum...

NOCTURNĂ

Visele se-adapă cu răcoare
Cîntă-un tulnic în străfund de veac.
Iarba ni-i ispită-nșelătoare
Undele luceferi scot din lac.

Și e vară-n univers. E vară.
Înfloresc chiar și în ceruri tei.
Sub frumoasa liniște lunară
Tot pămîntul i-amețit de ei.

CĂLĂTOR

Mă simt un călător ce-n mers pe jos
Prin lung deșert a întîlnit o oază.
Vreau liniște pe brațul tău frumos
Și-atingeri dulci cu degete de rază.

De unde vin? Nu mă-ntreba! I-absurd
Ca să îmi pui o astfel de-ntrebare.
La toate întrebările sînt surd,
N-aud decît a dragostei chemare.

PĂDUREA DIN RAMĂ

Să scoatem de prin trupuri otrava amețirii.
Să devenim mai limpezi în ceea ce sîntem.
Să căutăm cu gîndul lumina împlinirii
Și la-ntruniri festive din vinul ei să bem.

Deci lasă ca lumina visării să ne-alinte.
Cum mîngîiați sînt munții de ziuă toți în zori
Pădurea cea din ramă mereu o să ne cînte
Cu-al ei noian de păsări ascuns după culori.

Constantin Atomii

TIMIŞOARA, ORAŞUL GRĂDINILOR

Supranumit „Oraşul grădinilor", Timişoara dispune numai în perimetrul central de zece parcuri dintre care în celebrul „Rozarium" sînt cultivate peste 1000 de specii de trandifiri. De curînd acestor spaţii de verdeaţă şi sănătate li s-a adăugat o splendidă grădină botanică. Timişoara este oraşul care a introdus primul în Europa iluminatul public electric (relicvă elocventă fiind lampionul din faţa Muzeului Banatului), oraşul în care celebrul inginer francez Eiffel a construit un pod peste Bega, unde există sala de concerte cu cea mai bună acustică din Europa şi în apropierea căreia îşi doarme somnul de veci iubita lui Beethoven, Johanna Von Greth.

Pornind din Timişoara vă oferim cîteva spaţii privilegiate pentru îmbogăţirea gîndului şi sufletului. Mai întîi Lugojul, oraşul în care a trăit ca elev Traian Vuia şi care a mai dat ţării, printre mulţi alţii, pe revoluţionarul Eftimie Murgu şi pe muzicianul Ion Vidu.

Oprindu-vă la Satchinez, menţionat documentar din 1230, veţi cunoaşte nu numai localitatea de obîrşie a lui Pavel Chinezul, comandant de oşti de mai multe ori învingător asupra turcilor, ci şi o adevărată Deltă a Banatului în care se află reunită o faună ornitologică specifică doar Deltei Dunării.

Două localităţi bănăţene figurează pe harta spirituală a lumii drept locuri de obîrşie ale unor mari creatori : la Lenauheim s-a născut Nikolaus Lenau la 13 august 1802, iar la Sînnicolaul Mare a văzut lumina zilei în 1881 compozitorul Bela Bártok. În ambele localităţi există case memoriale şi expoziţii originale permanente închinate acestor personalităţi artistice de primă mărime.

În materie de localităţi balneo-climaterice judeţul Timiş vă oferă posibilitatea unor cure sau doar a unei simple vizite la Buziaş, staţiune ale cărei ape minerale cu efect terapeutic sînt cunoscute încă din 1811, vechimea localităţii coborînd prin atestaţie documentară pînă în anul 1320, precum şi mai puţin cunoscuta staţiune Calacea care pe lîngă faptul că beneficiază de un climat de influenţă mediteraniană dispune de o apă minerală cu proprietăţi curative comparabile cu cele de la băile Felix.

În sfîrşit, pentru amatorii de drumeţii montane Complexul turistic de la Valea lui Liman la poalele Munţilor Poiana Ruscăi oferă, pe lîngă un hotel confortabil, zeci de căsuţe de vacanţă, o piscină şi un lac de agrement. Întreaga zonă este plină de grote şi peşteri ce pot fi vizitate. În imediata apropiere se află moderna păstrăvărie de la Luncaniu, iar de aici porneşte traseul turistic spre vîrful Babeş, cel mai înalt punct al judeţului.

Venind în întîmpinarea celor care doresc să cunoască bogăţia şi pitorescul judeţului Timiş, agenţia B.T.T. organizează excursii de o zi din Timişoara spre : Izvin — Parcul dendrologic Bazoş ; Chevereşul mare — Buziaş ; Arad — Păuliş — Lipova ; Bereclăsăul Mare — Jimbolia — Lenauheim — Sînnicolaul Mare — Lovrin — Satchinez — Băile Calacea ; Lugoj — Traian Vuia — Surduc.

Grija destoinicilor lucrători ai B.T.T. Timiş este orientată deopotrivă şi spre asigurarea unor manifestări cultural-educative. Astfel, cu prilejul marilor manifestări consacrate celor 65 de ani de la crearea Partidului Comunist Român, trenuri speciale au dus spre Capitală cu destinaţia Muzeul de istorie al Partidului, Muzeul de istorie al Republicii şi alte locuri istorice şi memoriale ale Bucureştilor, peste 3000 de tineri timişani, întreaga acţiune purtînd genericul „Partidului, omagiul tinerei generaţii". De asemenea, în prima perioadă a acestui an mii de tineri din judeţul Timiş au putut participa, în organizarea B.T.T., la excursii în circuit prin ţară cuprinzînd principalele obiective economice, culturale, ctitorii ale acestor ani rodnici.

Tot astfel, trenuri speciale i-au purtat pe tinerii timişani în excursii la Costineşti, prilej de a parcurge măreţul traseu al Magistralei Albastre şi de a revedea salba de frumuseţi turistice de pe litoral. Un moment emoţionant, de neuitat, au trăit sute de copii din Timişoara care în cadrul unei excursii la Păulişul ostaşilor eroi în lupta împotriva fasciştilor au primit cravatele roşii cu tricolor.

Studiind atent tot ceea ce în viaţa şi activitatea ţării se poate transforma prin turism într-un obiectiv educativ B.T.T.-ul Timiş îşi propune organizarea de noi excursii cu trenul pe litoral şi în Deltă, precum şi la Tîrgul internaţional de la Bucureşti.

Haralambie Lerea

HOTELUL INTERCONTINENTAL

POPICE

parcă tot mai des
jucăm popice
cu sentimente imobile
prea sinceri cu noi înşine

care iubire va cădea
mai întîi
pe această pistă
cimentată cu secunde ?

LUNA DE CAI

iată solistul călare
pe chitara lui
spre marginea zilei
iată-l prin noapte de piatră
sub luna cea albă

se roteşte luna
luna de cai
prinsă în năvodul
sunetelor albăstrii
luna de cai
luna de cai

CĂUTARE

pare-mi-se-l vedeam
prin pădurici prea dese
întunecoase vegetaţii

de-a lungul potecilor
era de bănuit în penumbră

nici în scorbura izvorului
tînjind spre mărturisiri
de iubire
nu-l aflai în vis

ştiu doar că are
ochii înfioraţi de negri
cum veşnicia

Rodica Ardelean

FAZIL HÜSNÜ DAGLARCA

DESPĂRŢIRE

Că vine
În fiecare noapte la uşa mea
Aflu stînd dimineaţa la fereastră
Cînd pleacă.

ZIUA

Cerul
Creşte, creşte, creşte şi
Abia ne cuprinde speranţele.

DIN „DESTANUL LUI ÇAKIR"
(poem epic sau eroic din Evul Mediu)

(Acesta este al treilea vis
al lui Çakir, de bine, sper)

La orizont unde munţii şi-au apropiat
vîrfurile
Acolo de unde noaptea s-a aşternut pe
pămînt ca un par înspăimîntător
Goi
Un milion de oameni dormim.

Chipuri acoperite, bete şi bătrîne
Cu parul aşternut pe pămînt ca o noapte
înspăimîntătoare
Goi
Şi alb şi întuneric şi nesfîrşit.

UIMIRE

Doamne, de i-ai vedea, venind acasă
Purtînd lumina în podul palmei.

Cînd se înnegurează apele în depărtări
Trecînd o clipă deasupra vieţii mele.
Doamne, să-i vezi cum închid uşa
Şi cîte lasă dincolo de ea !
Încît în fiecare noapte începe
Viaţa, acolo pe străzi.

Şi lămpile le-aprind seară de seară
Cu mîini micuţe, răbdătoare.
Pentru ca în întuneric să-şi lase
Spre a putea fi privite, amintirile.

Şi cărţile cum le citesc, o, doamne,
Fără a se gîndi la nimic.
— Cînd florile se iubesc cu pămîntul
Iar stelele tremură.

Şi cum le vine somnul, doamne
Ca tainele ce se scurg din streşini
Pline de dorinţele
Îndepărtate ale copiilor.

Tălmăcire de
Vasile Smărăndescu
Zoe Pavel

LIRICĂ TURCĂ

În atelierul lui

LONGINOTTI

La vernisajul expoziției mele din orașul italian Padova l-am cunoscut pe pictorul Gianni Longinotti. Am fost emoționat cînd criticul Sandro Marini, președintele Cercului cultural-artistic, m-a prezentat unui om mic de statură, cu figura blîndă, spiritualizată. Ghicindu-mi timiditatea și inapetența pentru o conversație nu prea elevată în limba italiană, mi-a făcut invitația să vizitez, a doua zi, atelierul său.

Atelierul din strada Vescovado se află la parterul unui bloc nou și are mai multe încăperi. În holul de la intrare sînt două manechine din porțelan din secolul XIX. Au în jur înmărmurirea unei anume mișcări, stranii, reproduc mărimea naturală a unui model feminin și chipurile lor din porțelan, frumos modelate au ochi care sticlesc de îndată ce becul din hol se aprinde.

Parcurgînd cu privirea reviste, cataloage, monografii, albume, desene, picturi și obiecte l-am redescoperit pe Gianni Longinotti. După ce am terminat vizionarea încăperilor, gazda mi-a arătat, într-un colț al atelierului, mai mult de cincizeci de pînze pentru pictură preparate, un dulap cu culori și pensule, un raft cu culori pastel Rembrandt și acuarele invitîndu-mă să vin în timpul liber să lucrez ce doresc. Am promis că voi face cu plăcere acest lucru, dar mi-a părut rău că din cauza programului supraaglomerat am locuit foarte puțin în Padova. N-am reușit să realizez decît cîteva desene în acest oraș deoarece a trebuit să plec la Roma.

Aflîndu-se în plină maturitate artistică, avînd o mare putere de creație, pictorul padovan Gianni Longinotti este un artist de notorietate națională în arta modernă italiană și are un prestigios palmares în activitatea artistică, activitate încununată cu numeroase premii.

Meditînd în Muzeul de artă modernă din Roma am aflat că preocupările pictorului Longinotti pătrund în firul de foc al artei moderne italiene, alăturîndu-se creatorilor de sensuri cu multiple interpretări și perspective posibile în timp. Folosirea codului artistic de factură clasică și a spațiului imagistic deosebit de original a determinat în pictura modernă italiană apariția unor artiști ca : Edoardo Dalbono, Frederico Faruffini, Gaetano Previati, Giovanni Boldini și Dante Gabriele Rossetti care au reușit să confere creațiilor lor funcții simbolice diverse în dauna divertismentului care nu semnifică prea mult dincolo de sine.

În această direcție pot judeca rigoarea, concizia și ordinea interioară dovedite fericit de structura imaginilor create de pictor.

În compozițiile sale artistul recompune elemente cu o semnificație aparte pentru eul său sintetizînd un mit al picturii despre viață. Din întreaga operă se desprinde existența mondenă a unui singur model, soția artistului, care a dispărut secerată de boală după o lungă conviețuire spirituală. Modelul nu a dispărut însă și compozițiile lui Gianni Longinotti relevă că acesta continuă să aibă o puternică înrîurire datorată probabil unei viguroase încărcături metafizice. În acest fel, în spațiul limitat al tabloului sînt organizate alte spații închise, sînt incluse mici tablouri, elemente de decor, obiecte și produse ale imaginației care nu au alt rol decît acela de a recompune sentimente și trăiri de odinioară. Această pictură te face să trăiești o ciudată stare a amintirilor. Pictura lui Longinotti este o amprentă a vieții, o definiție a amintirilor așa cum cele două manechine din porțelan sînt semne ale existenței din secolul trecut. Compoziția și culoarea pînzelor sînt deosebit de originale. Paleta este complexă incluzînd culori de la alb la negru. Întîlnim, spre exemplu, o îmbinare fericită a sidefului de porțelan cu calde culori din gama roșurilor și a brunurilor. Detaliile importante sînt lucrate cu migală de artizan. Demersul picturilor se află în desene, produse ale unei imginații cultivate de un profund spirit de observație și de un bogat complex de trăiri interioare. Tematica compozițiilor cuprinde toate genurile : peisaj, portret și natură statică solicitate după nevoie de imaginația artistului. N-am remarcat o convenție, o rețetă a acestor compoziții, ele fiind rezultatul unor elaborări firești.

„Pictura lui Longinotti (contrar aspectelor aparente) se bazează pe o tematică care cuprinde sinteze și esențializări" remarcă Guido Constantini din Venezia. Franco Cremonese, distinsă personalitate a criticii de artă, afirma, referindu-se la originalitatea și puterea de convingere a creației acestuia : „Dragă Longinotti, ești un solitar, te simți străin și eviți orice contaminare". „Misterul conviețuiește cu fatalitatea, scrie Giorgio Brizio, într-o mitologie emfatică (și avem măreția incomensurabilă a lui Alberto Savinio), ori în alt sens rezistînd influenței recompunerii aleatorice a elementelor realității (și iarăși avem clasicismul lui De Chirico), artistul reunește embleme totemice abstracte, ireale, determinînd suprarealismul."

Sandro Marini, despre care am mai amintit, ne face cunoscut că : „Ne aflăm în fața unei personalități, a unui pictor complex și semnificativ, unul dintre artiștii afirmați ai regiunii Venezia din perioada de după război pînă în zilele noastre".

Gianni Longinotti este un om interiorizat. Nu vorbește despre proiectele sale, preferînd să se exprime prin picturi și desene. În timpul vizitei în atelierul său, am discutat prea puțin despre artă întreținîndu-ne în preajma unui pahar cu vin roșu. Consultam albumele Longinotti, iar acesta era adîncit într-o conversație cu Pietro Lunardi și soția sa, despre obiecte vechi colecționate în ultimul timp, despre identificarea unor opere acoperite cu patina timpului. Am auzit pronunțîndu-se numele lui Petrarca.

Părăsind spațiul de amintiri al pictorului am păstrat în memorie obsedantele picturi, parcurgînd străzile aglomerate ale vechiului oraș Padova. Pietro Lunardi, care mă însoțea, încerca să mă instruiască asupra monumentelor pe care va trebui să le vizitez : bisericuța pictată de Giotto din piața Eremitani, piața și biserica S. Antonio, Grădina publică, orașul vechi și muzeele.

În timp ce vorbea, nu știu de ce, gîndul mi s-a îndreptat spre Venezia.

Sabin Ștefănuță

GREA VIAȚA MUMIILOR

MUMIILE ȘI ORDINATOARELE

Mumia lui „Lady [illegible]"

De la Roentgen la tomografia computerizată

Tînărul cu care vrem să vă facem acum cunoștință se numește Ankephor și s-a născut în anul 600 înaintea erei noastre. Începînd din anul 1872 el și-a avut reședința în sarcofagul său aflat la Muzeul de Arte Frumoase din Boston. Din clipa în care cu secole și secole în urmă a fost îmbălsămat nimeni nu i-a mai văzut chipul. Iată însă că acum, la Spitalul din Boston, oamenii au ocazia să-l vadă așa cum nu l-a mai văzut nimeni pînă acum. Corpul lui — rămas neatins în sarcofag — ete fotografiat cu ajutorul unor aparate speciale cu care se execută tomografia computerizată (computerized tomography) — CT.

Cu ajutorul tomografului au fost fotografiate pînă acum 50 de mumii. Imaginile clare obținute au permis doctorilor, egiptologilor și arheologilor să afle date noi despre viața și moartea oamenilor din țara faraonilor. Rezultatele obținute le depășesc cu mult pe cele realizate cu ajutorul aparatelor Roentgen și au trezit un interes cu totul excepțional în rîndul specialiștilor. Ca urmare, în prezent, la Muzeul de Arte Frumoase din Boston sînt pregătite acum pentru studiu alte 12 mumii umane, precum și mumii de animale : pisici, cîini, șerpi etc.

Radiologii de la Universitatea din Minnesota au început studierea tuturor celor 78 mumii aflate la celebrul „British Museum" din Londra. Rezultatele obținute pînă în prezent prin procedeul CT au fost prezentate la un simpozion științific organizat de Universitatea din Manchester — Anglia. Cu această ocazie un mare număr de egiptologi au luat pentru prima dată cunoștință de faptul că CT permite obținerea unor date mult mai exacte și mult mai numeroase decît prin procedeele folosite pînă acum.

În Egipt, între anii 2 686—2 613 înaintea erei noastre cînd au început să fie mumificate cadavrele, aceasta se făcea numai pentru faraoni, membrii familiei acestora, precum și pentru membrii curții faraonilor. Mai tîrziu a fost permis ca procedeul să fie folosit și pentru oamenii din păturile inferioare. Mumificarea egiptenilor bogați se făcea după un procedeu care reclama cunoștințe chirurgicale, experiență și practică din partea celui care o executa.

Cum se proceda ?

Mai întîi era îndepărtat creierul celui decedat, după care se extrăgeau celelalte organe interne, mai puțin inima. Cavitatea abdominală era curățată cu vin de palmier și umplută apoi cu iarbă sau nisip — după cum ne asigură specialiștii care au examinat aceste mumii. După aceea corpul este lăsat să se usuce timp de patruzeci de zile. În continuare, interiorul era golit din nou și umplut de data aceasta cu pînză sau rumeguș. După aceea era închis, acoperit cu un strat de ceară și uns cu substanțe aromitoare, mirt sau scorțișoară și diferite alte substanțe care permiteau și facilitau întărirea pielei și apărarea corpului de pătrunderea umidității.

Sarcofagul lui Ankpefhor

Cine tulbură liniștea mumiilor

Din păcate, nu toate mumiile s-au bucurat de liniștea vieții... de apoi pentru care au fost pregătite. Multe dintre ele au căzut pradă jefuitorilor de morminte care au bîntuit Egiptul secole de-a rîndul. Jafurile aveau drept scop însușirea pieselor de aur și a celorlalte obiecte prețioase cu care erau îngropați vechii egipteni.

Dar și oamenii de știință au tulburat liniștea mumiilor. Ideea de a le analiza cu ajutorul razelor Roentgen este tot atît de veche ca și invenția însăși. În anul 1896, la numai cîteva luni după ce fizicianul Roentgen a descoperit razele care îi poartă numele, la Muzeul din Frankfurt a fost analizat primul sarcofag. De atunci au fost roentgenizate sute de mumii. În felul acesta, roentgenizarea a devenit o metodă inseparabilă pentru studiul istoriei. Prin aceasta s-a reușit să se obțină date noi despre vechii egipteni. Savanții au aflat astfel bolile de care sufereau aceștia, obiceiurile religioase și culturale, ocupațiile lor. Numai că imaginile obținute cu aparatele Roentgen convenționale nu erau suficient de clare iar deschiderea mumiilor pentru a fi studiate ar fi adus prejudicii mari atît corpului îmbălsămat, cît și sarcofagului. Aceste neajunsuri au fost înlăturate acum datorită procedeului CT.

„Cu ajutorul tomografului am reușit să aflăm o mulțime de lucruri pe care nu ni le ofereau nici inscripțiile, nici sarcofagele", spunea doctorul Sue D'Auri de la Muzeul din Boston. „Reușim să facem acest lucru fără a distruge ceea ce egiptenii au lucrat cu atîta pricepere și migală".

Procedeul este identic cu cel pentru examinarea pacienților vii. Singura deosebire constă în faptul că mumia se află închisă în sarcofag. Acesta este introdus într-un aparat, în jurul sarcofagului rotindu-se o sursă de raze Roentgen. Datele astfel obținute sînt introduse apoi într-un ordinator care desenează vizibil fiecare organ, fiecare os sau alte structuri, ordinator care face foarte distinctă diferența între diferite țesuturi. Pe parcursul a patru ore, cît durează... operația, mumia este analizată pe porțiuni. Fotografiile făcute mumiilor seamănă perfect cu cele făcute ființelor vii, ceea ce demonstrează înaltul grad de profesionalitate al mumificatorilor egipteni.

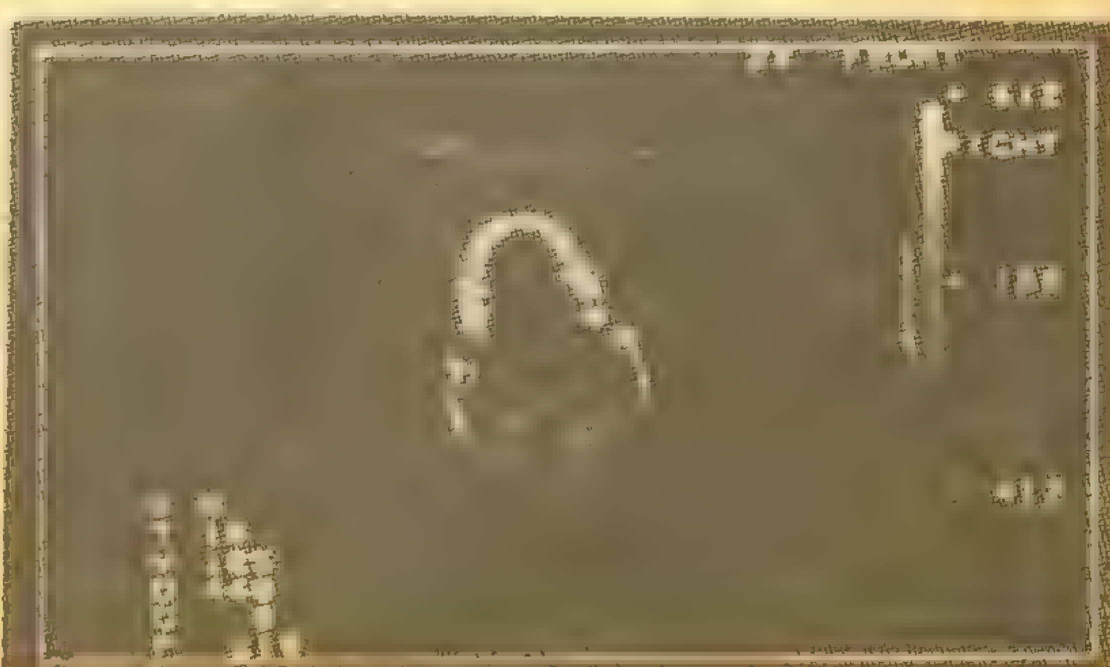
Faceți cunoștință cu tineri egipteni de acum... două milenii și jumătate

„Fotografiile" lui Ankpefhor au trezit un interes neobișnuit, fiecare dintre cei prezenți la Spitalul din Boston așteptînd să vadă ce date noi va aduce CT despre oamenii Egiptului de acum două milenii și jumătate. Așteptările nu le-au fost înșelate.

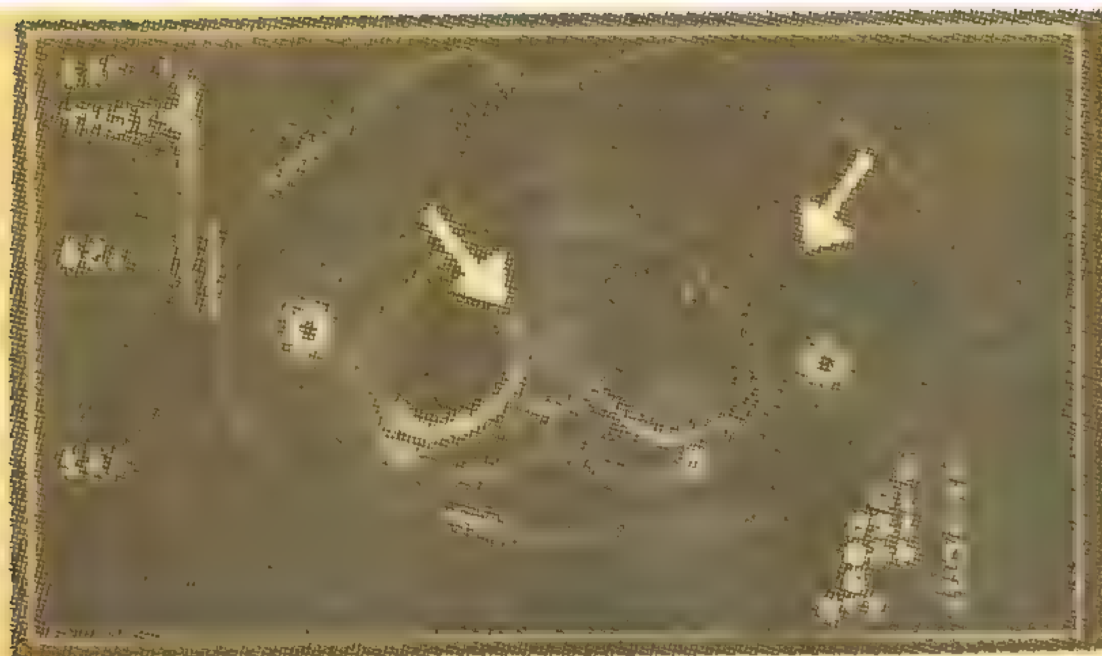
Ankpefhor a murit în jurul vîrstei de 30 ani, avea oase puternice, dinți compleți și

Un „prim-plan" cu Ankpefhor (st[illegible]) • [illegible] craniului unei mumii. Sînt foarte vizibile nasul și cavitățile ochilor (mijloc) • [illegible] craniului lui Ankpefhor [illegible]

mari. Mușchii pectorali din dreapta erau mai puternic dezvoltați, fapt care demonstrează că era dreptaci. Unele anomalii ale coloanei vertebrale au condus la concluzia că eroul nostru avea plăcuțele deformate și că în ultimii ani de viață a suferit de mai multe boli.

„Autopsia" CT a reușit excelent, fapt care l-a făcut pe radiologul cardiovascular Myron Mara de la Spitalul din Boston să declare: „Munca noastră este foarte asemănătoare cu cea a detectivilor. Este reconfortant să constați că bolile lor erau aproape identice cu cele ale oamenilor de astăzi. De altfel, nici nu ne așteptam la surprize prea mari."

Înainte de a-l examina pe Ankpefhor, doctorul Mara a făcut... analizele unui oarecare Nesptah. Inscripțiile de pe sarcofagul lui trădau, în afară de nume și îndeletnicire, și faptul că era un umil lucrător la lăcașul zeului Amen din Karnak, fosta capitală a Thebei. CT a indicat că el a murit la vîrsta de 60 de ani și că avusese o claviculă ruptă. Aparatul nu a putut preciza dacă fractura s-a produs în timpul vieții sau după aceea. Interesantă a fost compararea mumiei lui Nesptah cu cea a soției lui, aflată și ea în colecția aceluiași muzeu, care a fost trecută și ea prin CT. În timp ce cadavrul lui Nesptah a fost mumificat de specialiști, cadavrul soției a fost „lucrat" de un începător în ale mumificării, care a făcut (se practica încă de pe vremea aceea!) o treabă de mîntuială. Se poate deduce aceasta după modul în care în cazul lui Nesptah brațele, picioarele și fiecare deget al acestora a fost bandajat separat, spre deosebire de ale soției care au fost legate cu bandaje comune.

De un interes și mai mare s-a bucurat mumia unei domnișoare egiptene, fiica paznicului templului din Theba, pe care arheologii o numesc „lady Tachat". Fata a trăit mai puțin de douăzeci de ani. Mumia a fost examinată cu CT, care a pus în evidență mari deformații ale scheletului, coaste rupte, dar și — și aceasta a fost elementul cel mai șocant — un craniu așezat sub bazinul ei. Cel care a încercat să lămurească misterul craniului în plus a fost doctorul Derek Norman de la Universitatea din Minnesota. Acesta a tomografiat-o atît pe „lady Tachat", cît și enigmaticul craniu. El a ajuns la concluzia că bandajele din jurul corpului fetei nu erau cele originale. În felul acesta s-a adeverit bănuiala că mumia fetei fusese victima jefuitorilor de morminte care au deschis sarcofagul și au furat obiectele de valoare. Mai tîrziu preoții sau rudele fetei au reîmbălsămat mumia, prilej cu care au pus în sarcofag un craniu nou, pare-se al tatălui domnișoarei, al cărui nume este de altfel inserat și pe peretele sarcofagului.

Se apreciază că tomografia face adevărate minuni în materie de studiere a mumiilor. Tomografierea unui corp uman viu sau a unei mumii durează însă pînă la patru ceasuri și sînt foarte puține spitalele care își pot permite luxul de a folosi acest procedeu extrem de costisitor. În plus, nu există suficiente aparate. Așa se explică faptul că la Spitalul din Boston, care dispune de două aparate, tomogramele mumiilor sînt executate numai în timpul liber, de regulă duminica după masă. În rest, CT sînt folosite pentru analizarea persoanelor în viață.

Radiografia lui „Lady Tachat", pe care se poate distinge foarte clar craniul adăugat ulterior

Dar nici specialiști nu sînt prea mulți. Interesul pentru egiptologie nu este în prezent unul dintre cele de vîrf. Această stare de lucruri este astfel explicată de doctorul Derek Norman, de felul lui doctor în filozofie cu specialitatea paleopsihologie: „Antropologul viitorului va trebui să aibă și cunoștințe temeinice de medicină pentru că interpret al imaginilor mumiilor nu va putea fi decît un om care este în același timp și radiolog și egiptolog".

Nicolae Nicoară

COMORI ALE «AFRICII NEGRE»

În timpul săpăturilor superficiale — pentru o rigolă ce urma să adune apa de ploaie — un locuitor din Igbo-Ugwu (Nigeria) scoate la iveală o urnă de bronz și cîteva obiecte de cult: era în 1938, începutul resurecției unei civilizații necunoscute. Va trebui însă să treacă încă 25 de ani pentru ca cercetările sistematice să aducă la lumină circa 60 de sculpturi pe care testele cu carbon 14 să le dateze în secolele IX și X. Surpriză totală. Surpriză ce se va amplifica odată cu alte descoperiri spectaculoase. În 1943, deja, un miner dintr-o mină de cositor din Nok descoperă un cap din pămînt ars, pe care îl așează în vîrful unui par pe propriul teren agricol, în chip de sperietoare. Informat rapid, arheologul Bernard Fagg promite imediat o primă tuturor minerilor ce vor găsi vestigii asemănătoare. Și aceștia găsesc, cu sutele, obiecte datînd dintr-o perioadă cuprinsă între anii 500 î.e.n. și 200 e.n. În lipsă de alte elemente, această recoltă bogată se va numi „civilizația Nok", ce completează fastuoasele piese de bronz din Ife și Benin, cunoscute de mai multă vreme. Interesul pentru arta veche africană este de dată recentă. Dintr-un motiv simplu: în domeniul arheologic, oamenii de știință europeni au ignorat această parte a lumii, concentrîndu-și atenția în alte locuri.

Bogăția artistică a Beninului era, în fapt, cunoscută încă de la sfîrșitul secolului XV, perioadă în care negustorii portughezi au deschis factorii în regiune. Dar ieftinele brățări și colierе de sticlă nu erau schimbate pe opere de artă în cele 4 secole de „comerț". Singurele mărfuri ce interesau erau sclavii și mirodeniile, și a trebuit ca veritabilele comori ale regilor locali să se răspîndească în lume pentru ca savanții să se aplece asupra originilor artei africane. Prima ipoteză lansată măgulește Europa: magnificele plăci de bronz, minunatele capete de prințese din secolele XV—XVIII ar fi fost modelate urmînd tehnicile introduse de portughezi. Bronzurile găsite în regatul Ife anulează însă explicația de mai sus: aceste figuri striate, cu trăsături fine, de un clasicism senin, depășesc în frumusețe piesele din Benin, datează dintr-o perioadă (secolele XIII—XV) anterioară venirii portughezilor. Deci, a apărut o a doua ipoteză: fondatorii regatului Ife au venit din Nubia sau din Egipt. Tehnica prelucrării bronzului, idealizarea figurilor — toate se pot explica astfel. Dar nimic nu-i sigur, într-un continent fără scriere, al cărui trecut a rămas doar în tradiția orală. Cert este că descoperirile (întîmplătoare, mai ales) au adus mărturiile unei arte deosebite, de mare frumusețe și expresivitate.

Cap încoronat din Ife, datat în sec. XII—XV (stînga) • Arcaș — bronz din secolele XIV—XV, găsit în insula Jebba (sus)

Lucian Oprea

VACANȚA 86

este a treia
în anul trei...

Carpați
20 TIGARETE

UF... CE AER CURAT LA MUNTE

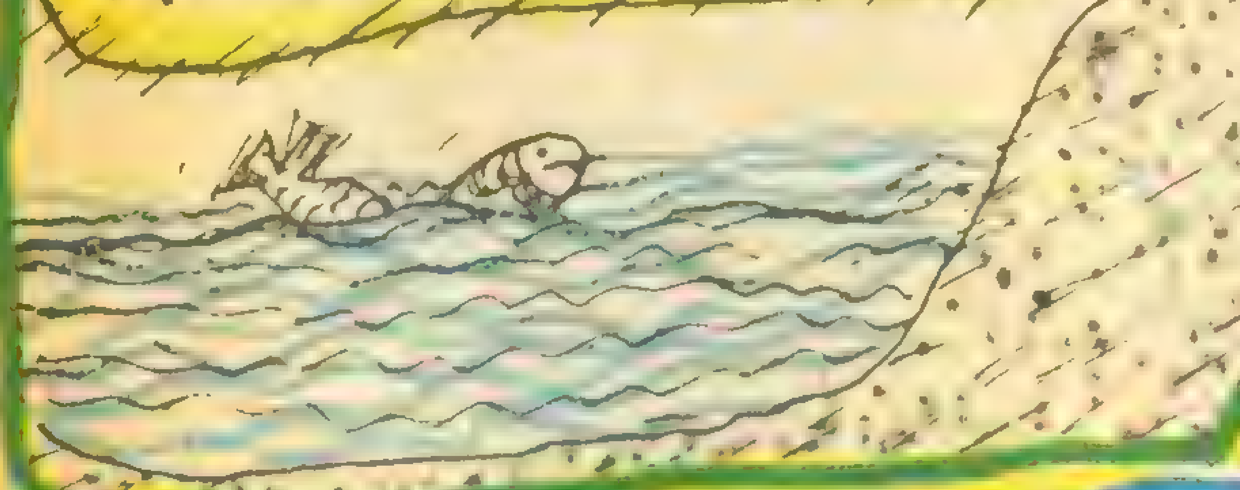
JUMĂTATE DIN VACANȚĂ LA MARE CEALALTĂ LA MUNTE

ASTA O FI MUNTELE ROȘU?!

CÎT DE MARE O FI MAREA ASTA?!

S-A REZOLVAT ȘI CU POLUAREA

GATA! MĂ PRE-GĂTESC PENTRU COSTINEȘTI

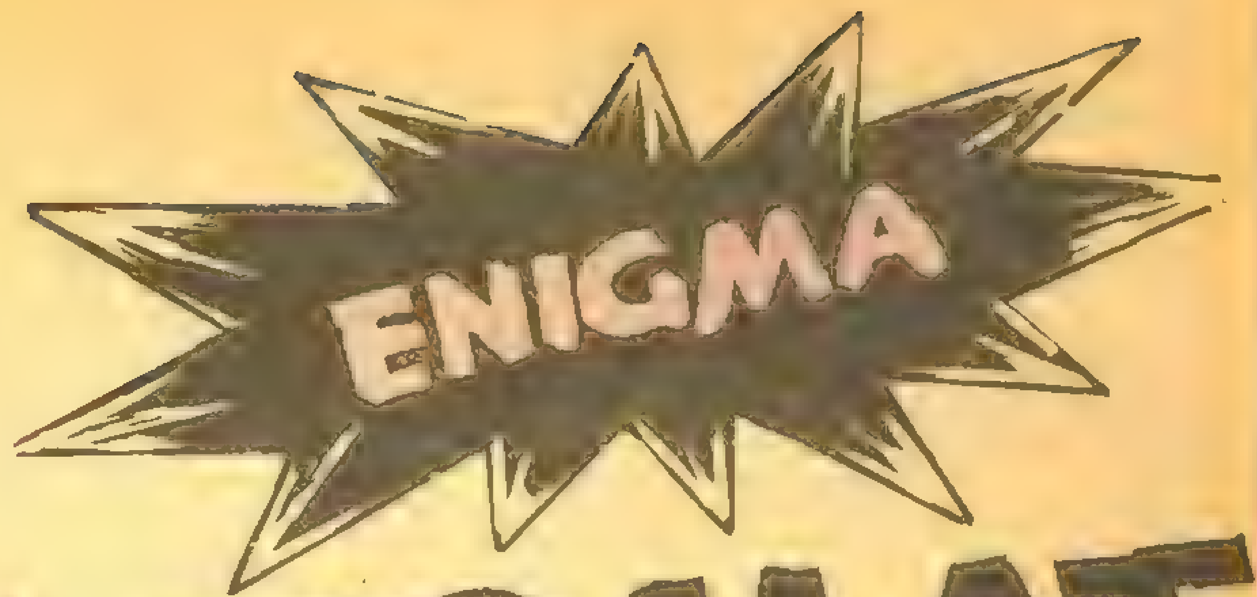
O ZICE SORIN POSTOLACHE

ARBORE OCROTIT

DE CE L-AU OCROTIT DE CE!

ROALD DAHL

SCRIITORUL AUTOMAT

— Ei, bine, Knipe, băiete, sînt mulțumit de dumneata. Acum că totul s-a terminat, am ținut să te felicit personal. Ai făcut o treabă bună.

În picioare, în fața biroului domnului Bohlen, Adolph Knipe nu manifesta nici un fel de entuziasm.

— S-ar părea că acest lucru nu te impresionează.

— Oh, ba da, domnule.

— Ai văzut ce scriu ziarele de dimineață ?

— Nu, domnule.

Omul așezat în spatele biroului întinse mîna, luă ziarul, îl desfăcu și citi : „Mașina automată, comandată de guvern, este în sfîrșit gata. Fără îndoială, este calculatorul electronic cel mai rapid din lume. Răspunzînd exigențelor crescinde ale științei, industriei și administrației, el rezolvă într-o clipă problemele cele mai arzătoare, probleme de nerezolvat cu metodele vechi. Astăzi, — ne spune domnul John Bohlen, președintele Asociației Inginerilor, însărcinată cu realizarea aparatului — datorită calculatorului nostru se poate rezolva în cinci secunde o problemă care ar fi necesitat, odinioară, o lună întreagă de eforturi și ar fi obligat un matematician să acopere cu cifre — dacă acest lucru ar fi fost posibil din punct de vedere material — cinci sute de mii de coli de hîrtie format mare. Calculatorul funcționează prin pulsații electrice emise cu o frecvență de un milion pe secundă. Toate problemele rezolvate cu ajutorul adunărilor, scăderilor, înmulțirilor și împărțirilor nu prezintă pentru aparat nici o dificultate. Utilizările lui practice sînt nelimitate".

Pe deasupra ziarului, domnul Bohlen ridică ochii spre fața lunguiață și melancolică a tînărului.

— Nu ești mîndru, nu ești fericit, Knipe ?

— Bineînțeles, domnule.

— Vreau să-ți spun că am apreciat mult colaborarea dumitale. Ai avut idei remarcabile pentru ameliorarea planurilor inițiale. Fără dumneata, aparatul ar fi rămas poate în stadiul de proiect.

Legănîndu-se de pe un picior pe altul, Adolph Knipe urmărea micile miini albe și nervoase ale patronului, care se jucau cu o agrafă de pe birou. Aceste miini nu-i plăceau. Nici fața, de altfel, cu buzele subțiri și roșii. Îi displăcea felul cum mișca doar buza inferioară cînd vorbea.

— Ai vreun necaz, ești preocupat de ceva, Knipe ?

— Nu, domnule.

— Ce-ai zice să-ți iei o săptămînă de concediu ? Ți-ar face foarte bine. Meriți acest lucru, prietene !

— Nu știu, domnule.

Directorul aștepta, cu ochii ațintiți asupra siluetei lungi și costelive. (Ciudat băiat, greu de înțeles ! Oare de ce nu stă drept, ca toată lumea ? Totdeauna pleoștit, șleampăt, apatic, cu haina pătată și părul în ochi).

— Vreau să-ți iei un concediu, Knipe. Ai nevoie.

— Cum doriți.

— Ia-ți o săptămînă, două, dacă-ți face plăcere. Du-te la soare, la căldură. Înoată, destinde-te, dormi. După aceea, vino la mine să stăm de vorbă despre viitorul dumitale.

Adolph Knipe a luat autobuzul pentru a se întoarce acasă, în apartamentul lui mic de două camere. Și-a aruncat paltonul pe canapea, și-a turnat un whyski și s-a așezat la masă, pe care se afla o mașină de scris. Domnul Bohlen avea dreptate, de o mie de ori dreptate, era la capătul puterilor.

S-a aplecat deasupra hîrtiei bătute pe jumătate. Titlul : „A scăpa ieftin", iar textul începea astfel : „Era o noapte întunecoasă și furtunoasă. Printre pomi bătea un vînt sinistru. Ploua cu găleata..."

Knipe bău o gură de whisky, savurînd gustul puțin amărui și senzația agreabilă a lichidului prelungindu-se pe gîtlej. Din stomac, băutura răspîndea în tot corpul o căldură plăcută. La dracu' cu domnul Bohlen, la dracu cu calculatorul electronic !...

În acea clipă, holbă ochii, deschise gura mare și, ridicînd capul, nemișcat, ca pietrificat, mai degrabă uimit, privi fix peretele din față. Treptat, uimirea cedă locul plăcerii, o plăcere subtilă care apăru mai întîi în colțul gurii, apoi se răspîndi, încet, asupra întregii lui fizionomii, care străluci de o bucurie intensă. Pentru prima dată după luni de zile, Adolph Knipe surîse.

„Desigur, zise el cu voce tare, ideea este cît se poate de atrăgătoare, dar absurdă ! Perfect irealizabilă ! Nici nu merită să mă mai gîndesc la ea".

Bineînțeles, din acel moment, Knipe n-a mai putut să se gîndească la altceva. Ideea îl obseda. Mai întîi, pentru că ea i-ar permite să se răzbune — o răzbunare mai îndelungată, dar diabolică — pe toți dușmanii lui. Se complăcu în acest gînd timp de un sfert de oră, cînd începu să examineze ideea din punct de vedere practic. Luă un teanc de hîrtii pe care așternu în grabă cîteva însemnări.

Chiar de la început s-a lovit însă de obstacolul clasic : nici cea mai perfecționată mașină din lume nu poate să gîndească. Singurele probleme pe care este capabilă să le rezolve sînt problemele de matematică, exprimate în cifre și comportînd un răspuns exact.

Trebuia însă s-o scoată la capăt. Este adevărat, mașina nu gîndea, dar, la urma urmei, avea memorie. Calculatorul electronic avea chiar o memorie extraordinară. Grație pulsațiilor electrice transformate de o coloană de mercur în unde supersonice, el înregistra milioane de cifre, pe care le debita, mai tîrziu, la momentul dorit. Oare pornind de la acest principiu nu s-ar putea perfecționa această memorie pînă la infinit ?

Brusc, un adevăr elementar i se impuse cu putere, gramatica limbii engleze este guvernată de reguli imuabile, de o rigoare matematică. Deci, avînd o intrigă și un vocabular dat, nu mai rămînea decît să fie dispuse corect cuvintele. „Pornind de la acest principiu, nimic nu mă poate împiedica să construiesc o mașină pe bază de calculator. Pur și simplu, cifrele vor fi înlocuite cu cuvinte — substantive, pronume, adjective, verbe, strînse în secțiunea-memorie, cuvinte pe care mașina le va dispune potrivit regulilor gramaticale. Nu rămîne decît s-o ticsesc cu diverse intrigi și s-o las să scrie textele, tot așa cum cealaltă mașină rezolvă problemele".

Odată lansat, nu-l mai puteai opri pe Knipe. A lucrat zi și noapte. Camera de zi era acoperită de un morman dee hîrțoage : formule, calcule, liste de cuvinte, sute de mii de cuvinte ; intrigi, în mod ciudat fărîmițate și subdivizate ; extrase copioase din dicționarul analogic ; pagini întregi acoperite cu prenume ; mii de nume de familie culese din cartea de telefon ; scheme reprezentînd o încîlceală de fire electrice, disjunctori, valve termoionice ; un fel de mașină de scris electronică uriașă, susceptibilă să bată zeci de mii de cuvinte pe minut ; în sfîrșit, proiectul unui tablou de control, înzestrat cu butoane ce purtau numele unor publicații americane bine cunoscute.

Înconjurat de hîrțoagele sale, Knipe muncea într-o stare de surescitare și exaltare, frecîndu-și miinile și vorbind cu glas tare. Uneori i se întîmpla să se oprească pentru a mormăi imprecații sumbre la adresa unor dușmani obscuri, imprecații în care adeseori revenea cuvîntul „editor".

După cincisprezece zile de muncă neîntreruptă, Knipe și-a strîns hîrtiile, le-a orînduit în două mape pe care le-a luat sub braț și a plecat în fugă spre biroul lui John Bohlen et Cie, Construcții Electrice.

Domnul Bohlen s-a arătat bucuros să-l revadă.

— Ei bine, Knipe, să fie într-un ceas bun, ce mină sănătoasă ! Ai petrecut bine în concediu ? (La fel de urît și șleampăt, gîndi el, și oare de ce n-o fi stînd drept ? parc-ar fi o cracă ruptă). E o adevărată plăcere să te privească omul. (Mă întreb de ce-o fi rînjind în barbă ?... Doamne, ce urechi ! De cîte ori mă uit la ele, parcă au mai crescut !).

Knipe puse mapele pe birou : „Priviți, domnule, priviți !".

Și îi istorisi totul dintr-o suflare. Deschise mapele și împinse proiectele sub nasul domnului Bohlen buimăcit. Timp de peste o oră explică proiectele în cele mai mici detalii și cînd termină se dădu înapoi gîfîind, roșu la față, așteptînd verdictul.

— Știi care-i părerea mea, Knipe ? Cred că ți-ai pierdut mințile ! (Atenție, Bohlen, fii prudent. Mai ai nevoie de el. Păcat că are figura asta cabalină, cu dinții mari. Cît despre urechi, ai zice că sînt niște frunze de varză).

— Dar v-am demonstrat că va funcționa, domnule. Nu puteți nega !

— Fii calm, Knipe. Ascultă-mă... Ideea dumitale este ingenioasă, aș spune chiar strălucită. Ea nu face decît să-mi confirme părerea bună pe care o am despre talentele dumitale. Dar nu o lua prea în serios, amice. Nu-i văd utilitatea. Cine are nevoie de o mașină de scris povești ? Din punct de vedere comercial nu prezintă nici un interes. Cum ar putea fi ea rentabilă ?

— Îmi dați voie să stau jos, domnule ?

— Dar bineînțeles, te rog.

Knipe se așeză pe marginea unui scaun. Ochii negri și pătrunzători ai patronului îl urmăreau neliniștiți...

— Dacă îmi permiteți domnule, aș vrea să vă explic ceva, să vă povestesc cum mi-a venit această idee.

— Sînt numai ochi și urechi, Knipe. (Nu trebuie contrariat, gîndea Bohlen. Băiatul ăsta ne este indispensabil, e un fel de geniu, valorează cît aurul. Chiar și aceste proiecte sînt o dovadă. Ce trăsnaie ! Fără nici un interes practic, de altfel, pe plan comercial, dar remarcabilă).

— E aproape o confesiune, domnule. Ea vă va ajuta să înțelegeți de ce sînt preocupat.

— Sigur că da, te ascult, Knipe. Sînt aici ca să te ajut, o știi doar.

Cu miinile împreunate și coatele strînse, Knipe dădea impresia că, brusc, i s-a făcut frig.

MIRCEA MICU

VERTICALĂ

Eu pentru iedera-iederii
Cea fără ofilire și moarte,
Cu devotamentul încrederii
Voi arde pînă la moarte.

Se scutură frunzele, pierde
Pădurea cămașa de sunete
Dar din juru-mi iedera verde
S-o smulgă nu-i om să se-ncumete.
Urcă în sus, către tîmple
Pe coloana aceasta de fum.
Orice ar fi să se-ntîmple
Nu există alt drum.

decembrie 1970

CÎNTEC

Fă-mă, doamne, pui de cuc
și ascunde-mă în nuc
printre foi de ceară veche
tremurîndu-mi la ureche.
Fă-mă, doamne, pui de cucă
și închide-mă-ntr-o nucă
să-i simt miezul dulce-amar
stins pe buza mea de jar.
Sau mă fă privighetoare
și închide-mă-ntr-o floare
să nu pot ieși din ea
cît o fi viața mea.
Și cînd mi-i face pămînt
să-mi aduci lîngă mormînt
cerbi cu ramură domnească
roua de pe ochi să-mi pască.

aprilie 1977

FANTEZIE DE TOAMNĂ

E septembrie, doamnă, acum
cînd renaști din tăceri matinale.
Trupul tău e alb și e crud
și acoperit cu petale.
Marea de dorul tău plînge
și trandafirii se vor sinucide curînd.
Pe o coală sclipind ca zăpada
incepe despre tine un rînd.
Ceața subțire te-nvăluie
și septembrie vestește a frig.
Au dispărut toți delfinii
și nu îndrăznesc să te strig.

decembrie 1974

FANTEZIE CU FECIOARĂ

Păuni rotiți în cameră, petunii
și-o ață pentru coborîrea lunii
în pas molatec, leneș, de naiadă
cu sînii și cu șolduri de zăpadă.
Imperiul ei cu geamuri ogivale
se-nchide-n patru puncte cardinale
cutie de delicii interzise
cu rigi bărboși, cu cartea pentru vise,
cu un gherghef mitraliat de-un ac
închipuind un Cyrano de Bergerac.
O, miezul nopții, spaima de ispită
cînd coapsa încălzește ca o pită
și sînii luminați de roșii ruguri
răzbat prin crepdeșin ca niște muguri.
Atunci, din tăinuite-ascunzători,
se plimbă-n preajma ei pînă în zori
Sorel, Rascolnikov, Ulise-fiul,
Ben-Hur, misterios precum pustiul,
Vedetele ecranelor sonore
Dansînd peste minute, peste ore.
Și dimineața calmă și zăludă
alunecînd furiș pe pielea-i udă,
lumina orbitoare și stridentă
venind s-o coloreze indecentă...
Și iarăși geamurile ogivale
închise-n patru puncte cardinale
și iar gherghetul patronat de-un ac
închipuind un Cyrano de Bergerac.

octombrie 1970

— Ca să fiu sincer, trebuie să mărturisesc că nu-mi place ce fac aici. Știu, sînteți mulțumit de mine, dar inima nu-mi dă ghes.

Sprîncenele domnului Bohlen se ridicară ca împinse de un resort, iar corpul îi înțepeni.

— Toată viața, domnule, am visat să fiu scriitor.

— Scriitor !

— Da, domnule. Poate n-o să credeți, dar îmi consacru timpul liber literaturii. În ultimii zece ani am scris sute, nu exagerez, sute de nuvele — mai exact 570. În medie, o nuvelă pe săptămînă.

— De necrezut ! Și de ce faci asta ?

— Instinctul.

— Ce instinct ?

— Instinctul creator.

De fiecare dată cînd își ridica ochii, buzele domnului Bohlen îi păreau lui Knipe mai subțiri și mai purpurii.

— Și ce faci cu toate nuvelele astea ?

— Vedeți, ăsta e necazul meu. Nimeni nu le vrea. De îndată ce le scriu, le ofer unei publicații. Îmi sînt înapoiate fără comentarii. E foarte deprimant.

Ușurat, domnul Bohlen zise cu o voce plină de simpatie.

— Hai, hai, toți am trecut prin asta. Și cum ai dovada — o dovadă absolut convingătoare, provenind de la oameni cu experiență — că nuvelele sînt, cum să spun, fără valoare, e timpul să te oprești. Uită toate astea, dragul meu, întoarce pagina.

— Nu, nu. Știu că nuvelele mele sînt bune. Cînd le compar cu poveștile plate și banale ce ni se oferă în fiecare săptămînă, simt că înnebunesc.

— Dragă Knipe, nu văd nici o legătură cu mașina dumitale.

— O să ajungem și la asta, o să înțelegeți din două vorbe. După ce am studiat bine toate revistele, am ajuns la concluzia că fiecare publicație are tonul ei propriu, personalitatea ei. Autorii de suces știu acest lucru. Și se adaptează întotdeauna acestui ton.

— Stai, puțin calm. Încă nu văd unde vrei să ajungi.

— Vă implor să mă ascultați pînă la capăt, domnule. Este foarte important. Surescitat, gesticulînd nervos, Knipe se opri pentru a-și trage sufletul. Lunga lui figură cabalină cu dinți proeminenți, împodobită cu două urechi ca niște frunze de varză, strălucea de entuziasm, iar cuvintele îi ieșeau pe gură într-un nor de stropi de salivă. „Priviți, domnule, între secțiunea memorie-cuvinte, am prevăzut un dispozitiv ajustabil care permite mașinii să producă orice tip de nuvelă. Este suficient să apeși pe butonul dorit".

— Bine, bine, Knipe, e foarte frumos, dar...

— O să înțelegeți imediat : piața fiind limitată, trebuie produse nuvele potrivit cererii și la momentul potrivit. E vorba de o afacere ca oricare alta. Să privim lucrurile din punctul dv. de vedere, cel comercial...

— Dragul meu, nu poate fi o afacere comercială. Știi tot atît de bine ca și mine care este prețul de cost al acestor aparate.

— Da, dar, cu tot respectul, cred că nu cunoașteți ce beneficii aduc nuvelele ?

— Cum sînt plătite ?

— Pînă la 2 500 de dolari pentru autorii cotați. Dar să luăm o medie rezonabilă, să zicem 1 000 de dolari.

Domnul Bohlen tresări.

— Vă asigur că ăsta e adevărul.

— Imposibil, Knipe, e ridicol !

— Nu, domnule, este exact.

—N-o să-mi spui că directorii acestor periodice aruncă banii pe nimic... pentru ca un tip să le mîzgălească niște baliverne. Ar însemna ca toți scriitorii să fie milionari.

— Ați înțeles bine, asta este, și aici intră în scenă mașina mea. Mai trebuie să vă explic ceva. Am aprofundat bine chestiunea : revistele importante publică, în general, trei nuvele pe număr. Unele sînt lunare, dar 15 dintre ele sînt săptămînale. Cumpără, deci, cam 40 de istorioare pe săptămînă. Istorioare care aduc beneficii. 40 000 de dolari ! Cînd vom construi mașina mea, ea va putea răspunde tuturor cerințelor și va monopoliza piața producției literare.

— Încet, băiete, încet, nu te ambala...

— Deloc, domnule, înțelegeți că prin rapiditatea mașinii mele o să-i discredităm pe toți autorii. În 30 de secunde o să avem o nuvelă de 500 de cuvinte, pusă la punct și gata de tipar. Vă întreb, cine poate scrie în ritmul ăsta ? O schimbare subtilă în expresia domnului Bohlen nu-i scăpă lui Knipe. Privirea vie, nările fremătînde, corpul imobil, aproape rigid trădau interes. Tînărul reluă repede : „Civilizația noastră a înlăturat artizanatul, care nu poate lupta împotriva producției de masă, mai ales la noi. Covoarele, scaunele, cărămizile, încălțămintea, vesela, totul este fabricat în serie de masă. Calitatea poate e mai slabă, dar cui îi pasă ? Prețul de cost nu contează. De ce să nu considerăm o operă literară drept un articol ce poate fi fabricat precum un scaun, sau un covor ? Comenzile să fie livrate la timp, în rest ce importanță are originea mărfii ? O să-i distrugem pe toți autorii tăindu-le craca de sub picioare ! O să acaparăm piața producției de nuvele !

Drept pe scaunul lui, cu coatele sprijinite pe masă, domnul Bohlen asculta, vigilent, alert, cu ochii ațintiți asupra interlocutorului său.

— Nu m-ai convins Knipe, ideea dumitale nu mi se pare prea rentabilă.

— 40 000 de dolari pe săptămînă ! Să nu fim prea optimiști, să presupunem că vom vinde doar jumătate : 20 de nuvele. Asta face 20 000 de dolari pe săptămînă, 1 000 000 pe an ! Knipe murmură insidios : „Calculatorul electronic vă aduce oare beneficii de 1 000 000 de dolari pe an ?

— Și ce dovadă există că-ți vor fi cumpărate nuvelele ?

— Păi domnule, cine va mai dori povești fabricate după metode vechi, cînd le poate obține de-a gata cu jumătate de preț ?

— Și cum să le vindem ? Cine se presupune că le va scrie ?

— O să înființăm propria noastră agenție de literatură și o să inventăm nume de autori.

— Nu-mi place deloc chestia asta, miroase a escrocherie.

— Încă ceva, domnule. Există și posibilitatea unor cîștiguri suplimentare de care vom profita după ce ne vom lansa. Publicitatea, de pildă. Știți că producătorii de bere, pentru a nu-i cita decît pe ei, plătesc scump scriitorilor celebri care își împrumută numele pentru publicitate ? Ce Dumnezeu, nu e vorba de fleacuri, ci de afaceri importante.

— Vezi lucrurile prea în mare, prietene.

— Și, cine știe, domnule, poate o să vă amuze să vă puneți semnătura sub cele mai bune nuvele...

— Doamne, Knipe, de ce-aș face-o ?

— Nu se știe, unii autori cuceresc o mare notorietate și sînt stimați de toată lumea. De ce să vă mint, m-am gîndit să semnez și eu una, două lucrări.

— Autor, ai ? făcu domnul Bohlen, căzînd pe gînduri. Ar fi destul de surprinși cei de la Club să-mi vadă numele tipărit în reviste, vreau să spun în reviste de calitate.

— De ce nu ?

— Bohlen surise, în priviri cu o expresie gînditoare și îndepărtată. Apoi, dezmeticindu-se, luă pe rînd foile din teancul de pe masă.

— E ceva ce-mi scapă, Knipe. De unde provin intrigile ? Mașina nu le poate inventa.

— Nu e greu, noi i le furnizăm. Oricine poate construi intrigă. Uitați, în mapa din dreapta, sînt 450 de intrigi. Nu rămîne decît să le introducem în secțiunea memorie-intrigi ale mașinii.

— Continuă...

— Cînd veți studia proiectele mele o să remarcați toate micile rafinamente pe care le-am imaginat. Fiecare meserie are chichițele ei. O nuvelă care se respectă trebuie să cuprindă cel puțin un cuvînt foarte lung și confuz. Asta lasă impresia că scriitorul este și cultivat. Aparatul e capabil să facă și chestia asta. Am o întreagă panoplie de cuvinte lungi, gata să fie folosite.

— Unde ?

— În secțiunea memorie-cuvinte.

Cei doi au petrecut o mare parte din zi discutînd despre proiect, iar domnul Bohlen a declarat că trebuie să se mai gîndească. În dimineața zilei următoare manifesta un entuziasm moderat, dar după opt zile era complet nebun.

— Știi ce-ar trebui să facem, Knipe, pentru ca secretul nostru să nu fie divulgat ? Să spunem că vrem să construim un alt calculator electronic pe baza unor noi principii.

Șase luni mai tîrziu, mașina era gata. Ascunsă într-o anexă a clădirilor principale, nimeni nu a avut voie să se apropie de ea, cu excepția domnului Bohlen și a lui Knipe.

Momentul punerii în funcțiune a fost emoționant. În picioare, în fața tabloului de control, cei doi, unul burtos și cu picioarele scurte, celălalt înalt, uscat și dințos, se pregăteau să scoată prima lor operă. În jurul lor, pereții erau acoperiți de fire electrice, prize, întreru-

— Trebuie să transmitem că nu mai avem lemne de foc!

pătoare, imense valve de sticlă. Amîndoi erau nervoși, agitați.

— Ce buton vreți să apăs ? întrebă Knipe, parcurgînd din ochi o serie de mici discuri albe, semănînd cu clapele unei mașini de scris. La alegere : Saturday Evening Post. Collier's, Ladies', Home Journal. Pe care-l preferați ?

— Drace, nu știu. Se fițiia ca pișcat de o insectă...

— Vă dați seama, zise Knipe cu un ton grav, că o singură mișcare din deget poate să vă transforme în cel mai înzestrat scriitor de pe continent !

— Gata cu discursurile, să începem.

— O.K., să începem. Și Knipe apăsă pe un buton alb pe care era scris : „Femeia astăzi". Se auzi un mic clinchet și butonul rămase apăsat. „Asta a fost pentru alegerea genului, și acum să trecem la cuvinte". Întinse brațul și trase de o manetă. Imediat camera se umplu de zgomote : zbîrnîituri, trosnituri, țiuituri. Coli de hîrtie începură să cadă dintr-o fantă într-un coș, în ritmul unei foi pe secundă ; după 30 de secunde mașina se opri.

— Gata, strigă Knipe, nuvela noastră e gata.

Au luat hîrtiile să le citească. Pe prima hîrtie era scris : srolcfienaocflhhsrcvfoocbdtolhvrocry.,2ț()ădmțșkw)(,.madaiitngwihu.r,mnse Luară și alte hîrtii. Stilul era același peste tot.

Domnul Bohlen începu să vocifereze. Knipe încercă să-l calmeze.

— Nu e nimic, vă asigur, nu e vorba decît de un mic retuș. Probabil un contact prost pe undeva. Nu uitați că avem aici peste 5 000 de metri de fire electrice. Doar nu vă așteptați ca totul să funcționeze perfect de prima dată.

— N-o să meargă niciodată.

— Aveți răbdare, vă rog.

Knipe se puse pe treabă, descoperi defecțiunea și, patru zile mai tîrziu, anunță că puteau face o nouă încercare.

— N-o să meargă, repeta întruna domnul Bohlen. Simt că n-o să meargă.

Knipe surise, apăsă pe secțiunea Digest și trase de manetă. Ciudatele piriituri umplură din nou camera. În coș căzu o singură foaie de hîrtie.

— Unde e restul ? strigă domnul Bohlen. Mașina s-a oprit, s-a stricat !

— Nu, nu s-a stricat. Am obținut ce am vrut : am apăsat doar pe butonul Digest.

De data asta, textul suna în felul următor : Puținioameniștiucăonouășisenzaționalămetodăterapeuticăafostdescoperităeavarevoluționamedicinacăciaceeastămetodăestesusceptibilăsăvindececeamairedutabilăboală...

— E o aiureală ! urlă domnul Bohlen.

— Nu, domnule, totul e perfect. Lipsesc doar spațiile dintre cuvinte. Dar textul, ăsta este. Numai cuvintele nu sînt despărțite între ele.

Avea dreptate.

Prima nuvelă, o poveste plină de forță, a fost redactată de mașină pentru un săptămînal binecunoscut. Un tînăr ambițios, dornic să se pună în valoare față de patronul lui, se înțelege cu un prieten ca acesta s-o atace pe fiica patronului, într-o seară pe cînd aceasta se întorcea acasă cu mașina. Ca din întîmplare, tînărul se afla la fața locului, smulgînd pistolul din mîna agresorului și eliberînd fata. Aceasta îi era foarte recunoscătoare. Tatăl, în schimb, care avea unele bănuieli, îl supuse pe tînăr unui interogatoriu sever și tînărul sfîrși prin a mărturisi totul. În loc să-l alunge, tatăl îi spune că îi admiră stratagema ingenioasă. Fata admiră onestitatea tînărului și înfățișarea lui. Tatăl îl numește șef de serviciu la contabilitate și fata îl ia de bărbat.

— E senzațională, domnule, exact ce trebuie.

— Eu o găsesc cam stufoasă și trasă de păr.

— O să vedeți, o să aibă un succes imens.

Plin de entuziasm, Knipe a pus mașina să producă una după alta șase nuvele în șase minute. Nu se știe din ce motive una dintre ele a ieșit cam deșuchiată, dar celelalte erau perfecte. În sfîrșit cucerit, domnul Bohlen a acceptat să înființeze, în centrul orașului, o agenție literară condusă de Knipe. Două săptămîni mai tîrziu, acesta trimitea revistelor un prim lot de 12 nuvele, dintre care 4 semnate de el, una de domnul Bohlen și 7 cu nume imaginare. Cinci au fost acceptate fără greutate. Nuvela semnată de domnul Bohlen i-a fost înapoiată, însoțită de un comentariu al editorului : „Lucrarea abilă dar, după părerea noastră, cam lipsită de maturitate. Am fi bucuroși să știm și alte opere ale acestui autor." Sărind într-un taxi, Knipe s-a dus la uzină, a pus mașina în funcțiune și într-o clipită o produs o nouă nuvelă semnată de Bohlen, pe care a trimis-o directorului revistei. Aceasta a fost acceptată.

Banii începură să curgă, iar Knipe ridică producția la 30 de nuvele pe săptămînă, dintre care jumătate reușea să le plaseze ușor.

În scurtă vreme, Knipe a cucerit renumele unui autor prolific, bine cotat în cercurile literare. Succesul lui Bohlen a fost mai mic, dar el nu află acest lucru. Între timp, Knipe lansă o jumătate de duzină de autori, foarte promițători, dar care nu existau.

Totul mergea ca pe roate.

Încurajați de reușita lor, cei doi s-au hotărît să adapteze mașina la redactarea unor opere de mare amploare. Însetat de glorie literară, domnul Bohlen i-a cerut lui Knipe să treacă imediat la realizarea proiectului.

— Vreau să scriu un roman, repeta el întruna.

— O să-l aveți, domnule, dar puțină răbdare. Această nouă adaptare a aparatului este foarte delicată.

— Toată lumea îmi zice că ar trebui să mă apuc de un roman. Editorii mă hărțuie și mă imploră să las deoparte aceste fleacuri și să scriu o operă de anvergură. Numai romanul consacră pe un scriitor, pretind ei.

— O să scriem toți romane, răspunse Knipe, dar vă rog, nu vă impacientați !

— Atenție, Knipe, îmi trebuie ceva serios, profund, care să surprindă și să pună pe gînduri. M-am săturat de fleacurile ce mi le oferi de o vreme. La drept vorbind, nu sînt foarte sigur că nu încerci să mă faci să trec drept un măgar...

— Un măgar, domnule Bohlen !

— Da, Ai păstrat ce era mai bun pentru dumneata.

— Oh, nu, domnule, nu !

— Vreau ca lucrurile să se schimbe. Vreau să fiu sigur că voi scrie o carte intelectuală, de bună calitate. Sper că m-ai înțeles.

— Liniștiți-vă, sînt pe cale de a inventa un nou tablou de control care vă va permite să scrieți ce veți dori.

Nu se lăuda : două luni mai tîrziu, Knipe reușea un tur de forță. Mașina nu numai că era capabilă să redacteze romane, dar el o dotase cu un nou sistem de control care permitea alegerea foarte exactă a temelor și stilurilor preferate.

La început se apăsa pe un buton de comandă care guverna o întreagă serie de genuri literare : satiric, umoristic, erotic, sentimental. Apoi, pe rîndul 2 de butoane, autorul își alegea subiectul : viață militară, război civil, războaie mondiale, probleme rasiale, roman rural etc. Al treilea rînd oferea o mare varietate de stiluri : clasic, modern, fantezist. Rîndul patru se referea la personajele cărții și rîndul cinci, la redactare. Asta nu era totul. Așa cum un organist abil manevra registrele și claviatura orgii pentru a obține expresia dorită, autorul putea, pe parcursul producției, să dozeze circa 50 de sentimente diferite : tensiune, emoție, surpriză, mister. Pe tabloul de bord, cadranele îți permiteau să știi cu exactitate în ce loc al lucrării trebuia plasată expresia dorită.

După o studiere aprofundată a marilor titluri ale anului trecut, Knipe a dobîndit certitudinea că un element de mister, un soi de catalizator magic, putea transforma într-un succes răsunător cea mai banală, cea mai plicticoasă carte ; era factorul „pasiune". Dar Knipe știa, în același timp, că acesta avea un efect violent, capabil să sucească mințile. Și, de aceea, trebuia folosit la momentul potrivit, cu prudență și discreție. Pentru a evita abuzurile el imaginase un sistem de control independent, format din ingenioase clape reglabile, asemănătoare celor două pedale ale unui autoturism — accelerația și frîna. O clapă ridica procentajul „pasiune", cealaltă îi modera intensitatea.

A scrie un roman după metoda Knipe consta, de fapt, în a conduce o mașină, a pilota un avion și a cînta la orgă simultan. Acesta era principalul inconvenient, inconvenient care însă nu-l tulbura deloc pe inventator.

Cînd totul a fost gata, Knipe, foarte mîndru, l-a adus pe domnul Bohlen în fața mașinii pentru a-i explica modalitatea de funcționare.

— Cum vrei să mă descurc în toate aceste complicații ! Mai bine mi-aș scrie cartea de mînă, ar fi mai simplu.

— Nu e decît o chestiune de obișnuință, așa cum se întîmplă cu condusul mașinii. O să vedeți, într-o săptămînă, două, totul vi se va părea simplu ca bună ziua.

N-a fost chiar atît de simplu. Dar, după cîteva ore de exercițiu, domnul Bohlen îi anunță într-o seară colaboratorului său intenția de a produce primul său roman.

Bătrînelul grăsun și nervos, crispat în fața comenzilor mașinii, și tînărul înalt, uscățiv, care se agita în jurul lui au trecut prin momente de groază.

— Intenționez să produc o operă de clasă, Knipe.

— Sînt sigur că veți reuși.

Degetul domnului Bohlen apăsă prudent pe butoanele selectoare. A făcut următoarea alegere :

Subiect : Problemă rasială.

Stil : Clasic.

Personaje : Șase bărbați, petru femei, un sugaci.

Lungime : 15 capitole.

În același timp, avea ochii pironiți pe trei valve marcate : Forță, Profunzime, Mister.

— Gata, domnule ?

— Da, da, să-i dăm drumul.

Knipe trase de manetă și uriașa mașină începu să trosnească, miile de rotițe și leviere să zbîrnie, în timp ce claviatura electrică emitea un sunet strident, aproape de nesuportat. La fiecare două secunde, pagini acoperite de caractere cădeau în coș. Zgomotul, emoția, comenzile, indicatorul de capitole, controlul de viteză îl făcură să-și piardă capul pe domnul Bohlen, care apăsă cu toate forțele pe cele două pedale pînă la oprirea mașinii.

— Felicitări, primul dv. roman este gata, zise Knipe, aplecîndu-se să culeagă mormatul de hîrtii din coș.

Broboane de sudoare tremurau pe fața domnului Bohlen.

— A fost teribil de greu, băiete !

— Dar ați reușit din primul foc !

— Să văd ce-a ieșit. Și începu să citească, transmițînd treptat paginile lui Knipe.

— Ce dracu-i asta, Knipe ! ! ! Buza inferioară, subțire și roșiatică, îi tremura, iar obrajii îi luaseră foc.

— Recunosc că e puțin cam îndrăzneață.

— Îndrăzneață ? E pur și simplu libidinoasă! Și dumneata vrei să semnez o carte ca asta ?

— Nu, nu, domnule.

— Mi-ai jucat o festă incalificabilă, Knipe.

— Oh nu, domnule, vă jur !

— Așa se pare...

— Nu credeți că poate ați apăsat prea tare pe pedala „pasiune" ?

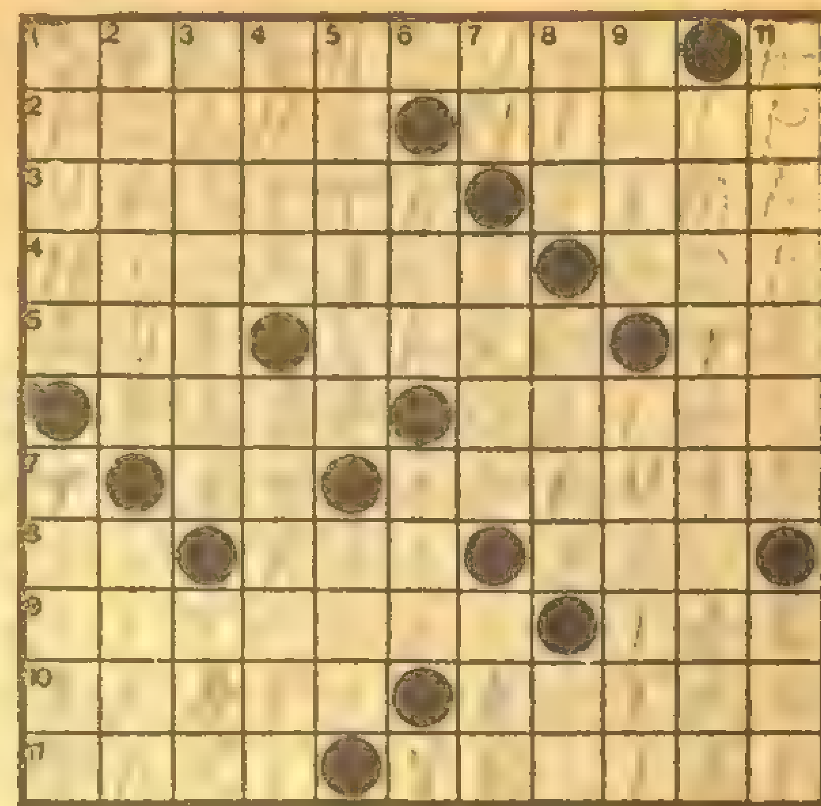
— De unde vrei să știu, băiete ?

— Puteți să încercați din nou.

Domnul Bohlen reluă comenzile și, de data asta, totul a decurs de minune.

În mai puțin de o săptămînă, un editor entuziast citise și acceptase cartea lui Bohlen. A

ORIZONTAL : 1) Un fel de „mare" ad hoc în mijlocul orașului (pl.). 2) Se coace... în cuptor! ● Stă zi și noapte pe plajă. 3) Ieșită de la fund la suprafață! ● Umflătură dureroasă. 4) „Pe-un picior de plai / Pe-o gură de rai..." ● Soare la masculin. 5) Adam și-a pierdut... capul! ● Anotimpul aglomerației de la mare ● La est, la Techirghiol! 6) Mai mult decît bronzată ● Ambarcațiune foarte ușoară. 7) Etajul 12! ● Carul... Mic. 8) Avocat (abr.) ● Înotător care dă mereu înapoi ● O eboșă neterminată. 9) Țărmul Mării Negre ● Loc legendar plin de... căldură! (fig.). 10) I-a prins foarte tare soarele 11) Orizonturi ● O pînză în largul mării.

VERTICAL : 1) Creasta valurilor mării ● Iese din mare și se întinde pe plajă! 2) O zi numai bună de plajă și baie ● A o coti. 3) Căutată pe caniculă ● Povară de porumb (reg.). 4) Cu gust la Amara! ● Marea redusă la ultima expresie (pl.). 5) E de-a dreptul din natură (fem.) ● Marin... e la mijloc! 6) Fir ● Circa din fotbalul de altădată! 7) E singur la Neptun! ● Corabie legendară ● Nume masculin (din Goga). 8) Oricum face în cele din urmă tot la mare ajunge ● Curs de apă în Elveția ● Scule! 9) Zeitate egipteană ● Tratați cu foarte multă căldură. 10) Ele se deplasează cu ușurință la mare. 11) Băutura ideală de pe plajă (2 cuv.) ● Foarte rece!

urmat Knipe, cu un roman pe care l-a semnat, și o duzină de alte cărți, semnate cu pseudonime. În scurt timp, agenția literară a lui Knipe devenise celebră și banii au început să curgă gîrlă.

Knipe s-a dovedit, atunci, un om de afaceri de prima mînă.

— Ascultați domnule, zise el într-o zi, ne-au mai rămas încă prea mulți concurenți. Să le venim de hac. De ce n-am absorbi pe toți scriitori, din țară, creînd un fel de trust ?

Domnul Bohlen, care adoptase genul artistic — haină de catifea verde închis și păr lung — era perfect satisfăcut de situația dată. „Nu înțeleg ce vrei să spui, cum să absorbi scriitorii?".

— Așa cum a făcut Rockefeller cu companiile petroliere. Să-i cumpărăm. Dacă nu se lasă, o să-i eliminăm, e ușor.

— Atenție, Knipe, nu te ambala.

— Iată o listă cu 50 de scriitori printre cei mai la modă. Intenționez să le propun un contract viager, plătit gras. Tot ce le cer, în schimb, este să nu mai scrie niciodată nici un singur rînd. Și, bineînțeles, ne vom folosi de numele lor pentru nevoile noastre.

— N-or să accepte în vecii vecilor.

— Nu-i prea cunoașteți pe scriitori. Așteptați puțin și o să vedeți.

— Dar cu instinctul creator cum rămîne, Knipe ?

— E doar fațada. Numai banul îi interesează, ca pe toată lumea.

Domnul Bohlen a fost de acord în cele din urmă. Knipe, cu lista în buzunar, și-a început turneul de prospectare, într-un Cadillac impunător, condus de un șofer.

Prima lui vizită a fost la un scriitor din fruntea listei, scriitor cu experiență și mult talent, care l-a primit cu multă amabilitate. Knipe și-a debitat istoria, a deschis o valiză plină cu romane-eșantioane și i-a prezentat un contract îmbietor. Scriitorul l-a ascultat politicos, apoi, convins că are de-a face cu un nebun, i-a oferit un pahar și l-a dat pe ușă afară.

Cînd a înțeles că A. Knipe este serios, al doilea scriitor de pe listă s-a aruncat asupra lui, înarmat cu un prespapier, și l-a urmărit pînă la ușa grădinii, acoperindu-l cu un torent de înjurături și obscenități.

Knipe nu s-a lăsat însă învins. Decepționat, dar nu descurajat, s-a dus la cel de-al treilea scriitor. Era o femeie. Romanele ei sentimentale, foarte gustate de public, se tipăreau în milioane de exemplare. Foarte amabilă, ea i-a oferit o ceașcă de ceai și l-a ascultat pînă la sfîrșit cu mult interes.

— Totul mi se pare foarte seducător, dar îmi e greu să cred, zise ea.

— Doamnă, răspunse Knipe, automobilul meu e jos, sînt gata să vă fac o demonstrație.

Și au plecat, braț la braț, spre birourile unde era ascunsă minunata mașină. În două cuvinte, Knipe i-a explicat cum se manevrează aparatul și a rugat-o să se așeze în fața butoanelor și manetelor.

— Aveți chef să scrieți un roman cît ați bate din palme ?

— O, da, da, vă rog, exclamă ea.

Calmă și competentă, ea apăsă pe butoanele selectoare fără să facă nici cea mai mică greșeală, știind de la bun început ce dorea să obțină : un roman-fluviu romantic și debordînd de pasiune. De îndată ce a citit primul capitol, ea semnă pe loc contractul propus de Knipe.

— Iată unul scos din circuit, nu e rău de loc! declară Knipe.

— Ai manevrat bine, băiete !

— Nu ghiciți de ce a semnat ?

— Nu.

— Nu e pentru bani, e foarte bogată.

— Atunci, de ce ?

— E șireată, a înțeles imediat că mașina lucrează mai bine decît ea.

Din acea clipă, Knipe s-a hotărît să se consacre mediocrității ; rarii scriitori care depășeau acest nivel erau prea greu de convins. După o lună de muncă înverșunată, el obținuse semnătura a 75 dintre numele înscrise pe listă. Cel mai ușor de convins erau scriitorii în vîrstă și cei care se dedaseră alcoolului ; tinerii, mai îndărătnici, deveneau imediat obsceni, adeseori chiar îl cotonogeau pe Knipe. Dar, în ansamblu, totul mergea de minune.

Anul trecut — după 12 luni complete de producție — statisticile au dovedit că mai mult de jumătate din romanele publicate pe acest continent proveneau de la agenția literară a lui Adolph Knipe.

Sînteți surprins ?

Nu cred.

Și asta nu e totul. Astăzi, toți sînt la curent cu secretul și se reped la agenția lui Knipe pentru a semna un contract. Menghina se strînge neiertător în jurul scriitorilor care refuză să se lase duși de nas.

Chiar în acest moment, în timp ce scriu, aud în camera vecină cum urlă de foame cei 12 copii ai mei. Pe nesimțite, fără voia mea, mîna mi se apropie de acest contract care îmi poate aduce aur.

Doamne, dă-mi puterea să-mi las să moară de foame copiii !

În românește de
Rodica Georgescu

Șarpele fantastic

Vorbeau corăbierii de-un animal fantastic,
Zis șarpe, în templul lui Esculap
din Ptolemais,
Purtînd în ochi misterele întregului
Egipet.
Veneau la rînd mitologiile grecești,
Cu Python, zămislit din măruntaiele
pămîntului,
Șarpe monstruos, înzestrat cu darul
profeției,
Ucis de Apollon la poalele muntelui
Parnasus.
Și părul Medusei era plin de șerpi —
Orice muritor privea chipul acestei
gorgone
Se transforma pe loc în stană de piatră.
Știa și povestirea ilustrului Lucian
din Samosata,
Cu șarpele-zeu Glycon, adorat de romani,
Căruia i-au dedicat semețe temple.

...Bătea peste Tomis un vînt de neliniști,
Furtună mai mare ca marile răscoliri
ale mării.
Din lumea de nord se anunțau iar goții,
Ce cuceriseră în cîteva zile măreața
cetate a Histriei.
Și din afundurile a trei secoli de restriște
Creștinii — prigoniți în Imperiu mai rău
decît fiarele —
Cucereau încet, încet pămîntul, făcînd
să dispară
Întregul pantheon al zeilor nemuritori...

La toate acestea se gîndea
Artistul-sculptor
Privind tezaurul de piatră strîns
din temple tomitane.
Unele lucrări erau ale lui, din tinerețe,
Altele mai vechi, aduse de peste mări
și țări :
Fortuna și cu Pontos, zeii protectori
ai orașului,
Statuetele Hecatei și bustul zeiței Isis,
Aedicula cu dubla reprezentare a zeiței
Nemesis,
Apoi Cybela, Bacchus, Dioscurii,
Cavalerul Trac
Și încă alte divinități, ce trebuiau ascunse
și păzite.

Scoase din blocul de marmură ușor vînătă
Un zeu fantast, smuls din închipuirea lui,
Din tot ce știa despre șerpii binefăcători,
Protectori ai locurilor sfinte, adorați
ca un genius loci.
Nimic din ce văzuse nu trebuia repetat,
Precum iubirea e unică și nemuritoare,
Ca un zbor celest născut din valuri...
Trup și pîntec inelat de șarpe ;
Gît puternic susținînd maiestuos capul
cu bot de oaie ;
Urechi și plete de om sau zeu,
Aidoma pletelor netunse ale lui Apollon,
Însemnul tinereții și frumuseții veșnice.
Ochii — în ei a pus întreaga măiestrie —
Chiar el s-a cutremurat privindu-i :
Îl fixau doi ochi severi, precum destinul
implacabil,
Fără lacrimi, păzind „cel de pe urmă
regat",
Cum numea Infernul poetul Ovidiu Naso,
Exilat la Tomis cu multă vreme înainte.

Vreau să fie păzitorul comorii,
își spuse sculptorul,
Așezînd în groapă chipurile cioplite,
Spre a nu fi profanate de mîini și gînduri
străine,
Întru cinstirea creației acelor locuri
și vremi.

Valentin Hossu-Longin

„Tezaurul de sculpturi de la Tomis" se află în Muzeul național de arheologie și istorie din Constanța.

Piața liberă de orice... scrupule sau șmecheri, fanatici, naivi

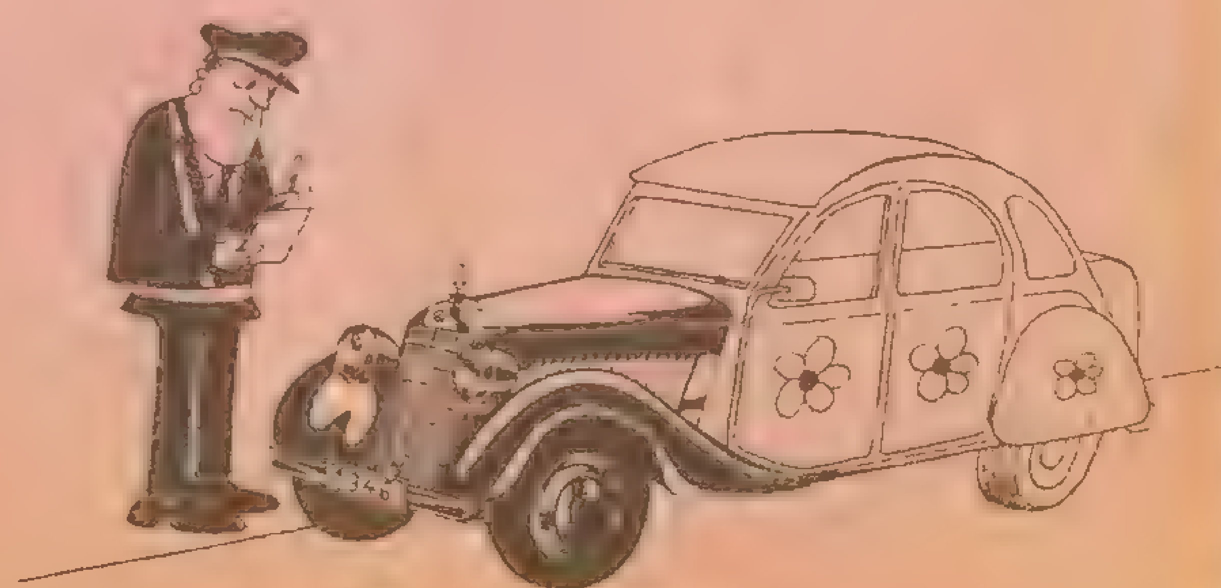
● Obligat, la fel ca toți colegii lui de branșă, să-și reducă activitatea la trei zile pe săptămînă, un coafor englez a avut ideea să-și anunțe clientela că vinde... fasole (magazinele alimentare nu aveau programe restrictive). În preț era inclus și un pieptănat.

● În lume se vînd adesea timbre false, dar și falsuri de... timbre false. Un filatelist din Saint-Etienne (Franța) a falsificat astfel de falsuri și le-a comercializat pentru a „finanța apariția unei lucrări destinată filateliștilor spre a-i feri de... șarlatani".

● Dacă, recent, celebra galerie londoneză „Sotheby" a vîndut la prețuri piperate instrumente muzicale și hainele uzate ale celebrilor Beatles, de ce nu s-ar vinde și alte relicve istorice ? Printre acestea s-a numărat, în urmă cu cîțiva ani și fanionul „Franței libere", care fusese fixat (în anii 1940 și 1941) pe una din aripile automobilului folosit de generalul De Gaulle la Londra. Fanionul, avînd un colț uzat, poartă în centru crucea de Lorena (simbolul rezistenței franceze) brodată de soția șoferului. A fost achiziționat contra sumei de 472 de lire sterline.

● În vitrina unui magazin din San Diego (S.U.A.) au fost expuse spre vînzare două pălării de cowboy absolut identice, dar cu prețuri diferite. Una dintre ele era mai scumpă cu un dolar din pricina unor găuri produse de gloanțele autentice ale unor cowboy autentici.

● În deceniul trecut a reținut atenția o vînzare mai puțin obișnuită, organizată în Papua. Aici, în timpul celui de-al doilea război mondial, avuseseră loc lupte sîngeroase între americani și japonezi. Și cum o mulțime de japonezi doreau să regăsească rămășițele pămîntești ale rudelor dispărute, pentru a le readuce în patrie, s-au găsit destui afaceriști care să organizeze un adevărat business de oseminte, înșelînd bunacredință a naivilor. Un astfel de negustor a vîndut săptămînal circa 200 de kilograme de oase contra 8 000 de dolari australieni.

E MAI TÎRZIU DECÎT CREZI

GILBERT CESBRON

Născut în 1913, Gilbert Cesbron — pînă în 1958, anul apariţiei cărţii la care ne referim — a fost un scriitor cunoscut mai mult pentru activitatea sa socială şi pentru scrierile sale generoase dar lipsite de mari frămîntări. Anul apariţiei romanului IL EST PLUS TARD QUE TU NE PENSES a marcat o cotitură hotărîtoare în destinul său de scriitor. Pentru prima oară o lucrare de a sa punea în discuţie o temă majoră care nu ocolea aspectele dure, insolubile ale realităţii de fiecare zi. Eroii săi — un tînăr cuplu — sînt Jean şi Jeanne Cormier, care duc o existenţă obişnuită, nu lipsită de necazurile şi bucuriile cotidiene, pînă în momentul în care tînăra femeie este atinsă de cancer. În primele momente, nerealizînd exact dimensiunea pericolului, apoi consultînd medic după medic, în fine internată şi operată într-o clinică, Jeanne îşi poartă crucea grea a destinului necruţător. O scurtă perioadă de restabilire apoi o reşută care avea să fie fatală. Dacă s-ar fi mărginit numai la atît, cartea ar fi fost, fără îndoială, înduioşătoare, dar... banală. Ei bine, autorul o complică cu o puternică problemă de conştiinţă. În ultimele zile, cînd chinurile muribundei ating apogeul, soţul — nemaisuportînd s-o vadă chinuindu-se zadarnic, ştiind foarte bine că destinul ei este pecetluit — într-un moment de milă şi slăbiciune a voinţei — îi strecoară o supra-doză de morfină care o izbăveşte pe bolnavă de ultimele chinuri. Doctorul vine, constată decesul şi inhumarea are loc. Nici vorbă de vreo suspiciune. Dar cîteva luni după moartea soţiei sale, Jean Cormier începe să aibă remuşcări, mustrări de conştiinţă şi din proprie iniţiativă se autodenunţă justiţiei. Este acuzat de omor cu bună ştiinţă, premeditat, cu circumstanţe atenuante. În carte asistăm la o pasionantă dezbatere la Curtea de Juraţi în legătură cu dreptul unui om de a lua viaţa altuia pentru a-l scuti de chinuri, mult disputata problemă a eutanasiei. Mai jos vă prezentăm un fragment.

— Aşezaţi-vă, se reia şedinţa... Să intre acuzatul Cormier...

Cînd se aşeză din nou în boxă, Jean gîndi detaşat : „Acum, după audierea martorilor, vine ultima rundă, jucată de profesionişti". Era şapte şi jumătate seara dar deja era întuneric afară.

— Dau cuvîntul domnului Procuror General.

Toate feţele se întoarseră spre stinga ca la un semnal. Magistratul îşi puse ceasul în faţă. Se auzi un foşnet de hîrtii.

— Domnule Preşedinte, Înaltă Curte, domnilor juraţi. La Jaffa împăratul Napoleon a cerut medicului Desgenettes să-i otrăvească pe cei atinşi de lepră. Medicul a răspuns : „Datoria mea nu este să-i omor, ci să-i ţin în viaţă". Imaginaţi-vă că ar fi cedat sugestiei suveranului său : ar fi creat un precedent cu atît mai ireparabil cu cît ar fi fost mai spectaculos. Acest medic ar fi trădat linia de conduită a meseriei sale. Nu afirmă jurămîntul lui Hippocrat : „Nu voi da nimănui, indiferent cine m-ar ruga, un medicament omicid şi nici nu voi avea iniţiativa unei atari sugestii" ? Notaţi, vă rog — „indiferent cine m-ar ruga". Codul de deontologie al medicinii actuale reia în articolul 23 principiul secular. Citez : „Grija primordială a medicului trebuie să fie să conserve viaţa omenească, atunci cînd îngrijeşte un suferind."

Este vorba de o particularitate a medicinii practicată în ţara noastră ? Nu, domnilor, deoarece Codul Internaţional al Eticii Medicale (care datează din 1949) merge încă şi mai departe şi cere respect absolut pentru viaţa umană încă din momentul concepţiei... Mai mult, medicul are datoria de a disimula muribundului starea sa iremediabilă, pentru a nu se face purtătorul unui verdict de moarte, cu atît mai puţin executorul său.

Deci, domnilor, cum poate un particular să-şi aroge un drept — dreptul de viaţă şi de moarte — cînd el este refuzat de secole medicilor ? Desigur, mi se poate opune Platon, care în „Republica" nu se teme să recomande : „Vei numi medici şi judecători care să-i îngrijească pe cetăţenii bine constituiţi fizic şi moral. Cît despre ceilalţi — vor fi lăsaţi să moară (cei care nu au corpul sănătos ca şi cei care au sufletul pervers de la natură)". Dar cine ar mai îndrăzni astăzi să susţină o asemenea teorie ? Creştinismul care separă pe Platon de timpurile moderne condamnă eutanasia şi avortul. Ambroise Paré, bun creştin, spune : „Eu pot să judec dar divinitatea singura este stăpînă vieţii şi morţii, a tămăduirii sau agoniei, a angoasei sau seninătăţii..."

La cealaltă extremitate, la antipodul onoarei omeneşti, pe cine găsim ? Pe Nietzsche, pe Binding, pe Hitler. Da, domnilor, vocea care încă din 1830 denunţa „pe acei bolnavi pentru care viaţa nu este decît un prilej de vegetare, care şi-au pierdut simţul viitorului" ; şi cealaltă voce care în 1920 o reclama „dreptul de a

Desen de Florin Creangă

distruge vieţile care nici măcar nu merită să fie trăite" au fost cu siguranţă auzite cîţiva ani mai tîrziu de cel care a organizat metodic cel mai mare masacru din istoria omenirii... Iertaţi-mă dacă pentru mine cuvîntul „eutanasie" se asociază întotdeauna cu numele lui Hitler. Din 14 noiembrie pînă la 1 decembrie — adică în 15 zile — un singur medic dădea verdictul uciderii prin eutanasie a 2 109 victime ! Păstră un moment de linişte pentru a-şi sublinia spusele. Desenatorii de presă se grăbeau să-l prindă în această atitudine pentru ziarele lor.

— Şi atunci cum să ne mirăm că dreptul la eutanasie este respins de către Legislaţie ? De către Parlamentul American din 1906, de către Reichstag din 1913, de către Camera Lorzilor...

— Cu 35 „contra" şi 14 „pentru" ! întrerupse Bernard.

— În Franţa, continuă procurorul, problema nici nu s-a pus măcar. Articolul 295 al Codului Penal numeşte asasin pe „orice persoană care ucide în mod voluntar". Trăim, domnilor, sub regimul respectului absolut datorat vieţii umane, şi aici trebuie căutat gradul de civilizaţie al unei societăţi.

— Şi acest respect este cu atît mai mare cu cît Codul nostru penal respectă chiar şi speranţa de viaţă şi reprimă propaganda anti-concepţională sau duelul. Mai mult ! Legea din 25 octombrie 1941 subliniază delictul de neacordare a asistenţei medicale, de a lăsa o persoană în pericol de moarte fără a interveni. Domnilor, vă întreb, unde, în acest aparat legal şi juridic, se poate strecura cea mai mică justificare sau scuză a eutanasiei ?

Se auzi rumoare în rîndul publicului. Jean îşi lăsă capul în piept : „Sînt toţi împotriva mea... Sînt singur... singur" gîndi el.

— Şi să nu uităm declaraţia profesorului Portes de la Academia de Medicină : „Cum vom putea împiedica medicii să aplice aceste modalităţi primejdioase mai întîi agonicilor, celor atinşi de boli incurabile, şi mai apoi altora ? Înarmaţi cu un astfel de drept şi cu o astfel de concepţie, n-aş mai da doi bani pe viaţa unui paralitic, pe a unui dement, pe a unui degenerat ! Nici pe aceea a unui copil anormal dar viabil, sau a unui orb sau surdomut. Căci de ce s-ar mai complica să întreţină asemenea fiinţe o societate atinsă în aşa grad de lipsa de responsabilitate şi omenie ? Permiteţi-mi să numesc eutanasia un monstruos pact cu Infernul !

Ce încredere am putea să mai avem în medic? Într-un medic care are permisiunea să omoare, să dispună de viaţa altuia ? Am ajunge să fim omorîţi de proprii noştri medici. Domnilor, nu vă simţiţi ca şi mine, prinşi într-un vîrtej, la evocarea acestei posibilităţi spre care ne îndreptăm în cazul în care încurajăm eutanasia ?

Procurorul îşi consultă ceasul şi continuă :

— Ştiu... Ştiu foarte bine scuzele pe care le invocă partizanii eutanasiei. Nu le voi trece sub tăcere. Justiţia trebuie să asculte ambele părţi. Pronunţînd aceste cuvinte simţeai că el însuşi se crede întruparea justiţiei, cu roba sa roşie şi legiunea de onoare pe piept.

— Ei bine, aşa cum o trupă de soldaţi împinge înainte ostaticii pentru a se proteja, şi susţinătorii eutanasiei avansează mila... Şi sîntem, domnilor, tentaţi să parafrazăm celebra maximă : „Milă, cîte crime se comit în numele tău !" Este vorba, desigur, de a scuti pe cineva de suferinţe „insuportabile". Dar să-i întrebăm pe medici dacă moartea este atît de dureroasă pe cît pare ea martorilor. Agonia este ea o luptă ? Nu este mai rezonabil să credem că conştiinţa unui muribund se opacizează ? Şi apoi — şi spunînd aceasta se întoarse spre acuzat, ca şi cînd i s-ar fi adresat în exclusivitate — cineva care pretinde că scuteşte de suferinţă pe altul, în fond nu urmăreşte să se scutească pe sine din egoism de un spectacol incomod ?

— Şi dragostea ? îi scăpă lui Jean cu o voce abia perceptibilă.

— Această răbdare pentru durerea altuia, fie şi persoana care ţi-e foarte dragă, este forma necesară de curaj şi poate forma cea mai sublimă de dragoste.

Totuşi, îmi veţi spune, nu stau lucrurile altcumva cînd victima — căci continui s-o numesc victimă — cere acest lucru ? Nu, domnilor ! De trei ori nu !

În primul rînd pentru că acest pretins consimţămînt este cel mai adesea rezultatul unei presiuni discrete a anturajului. Şi acest anturaj este deja vinovat : vinovat de abolirea la fiinţa pe care pretinde că o iubeşte a celui mai puternic instinct, cel de conservare. Apoi, cine garantează că acest anturaj — depăşit poate pentru moment de situaţie — va persevera pînă în cele din urmă în hotărîrea funestă ? Este nevoie să adaug că „consimţămîntul prealabil" este absolut ilegal prin hotărîrea Adunării Internaţionale a Medicilor din New York din 1947 ? Jurisprudenţa noastră, cu douăzeci de ani înainte, se exprimase formal în acest sens prin rezoluţia Le Floch : „Consimţămîntul victimei la un act omicid nu poate legitima acest act".

Deci, domnilor, ce argumente pot invoca partizanii „sinuciderii asistate" ? Ah, da — rămîne argumentul „incurabil". Dar cine are dreptul să pronunţe acest cuvînt ? Un astfel de verdict nu presupune un diagnostic precis şi un pronostic sigur ? Ce medic ar îndrăzni să contrasemneze o dublă afirmaţie atît de categorică ? Dar — mi se va răspunde — consultul mai multor medici poate oferi o garanţie... Poate el, într-adevăr ? De cînd însumarea mai multor incertitudini are drept rezultat o certitudine ?

O tînără femeie atinsă de o afecţiune puerperală ajunge într-o stare disperată. Toate tratamentele încercate sînt fără rezultat. Se instalează agonia. Unul din medici vrea să încerce o ultimă şansă ; ceilalţi doi îi refuză concursul pe motiv „Tentativă absurdă în asemenea caz !".

Dar el se încăpățînează singur ; rezultatul — salvarea femeii. Un om de 68 de ani se răstoarnă cu mașina pe șosea. Capul îi este prins între niște pietre și corpul mașinii. Patru medici încearcă să-l scoată din comă — în van ; pulsul slăbește, devine inegal ; apar convulsiile agonice. Se suspendă toate tentativele. Totuși, pentru a ține muribundul în viață pînă la sosirea unei rude, se fac mereu injecții cu eter și cafeină. Și, cînd nimeni nu se mai aștepta, inima pornește să bată din nou, agonia încetează, rănitul deschide ochii, revine la viață. Sînt doar două cazuri luate dintre mii, domnilor ! Cine va mai îndrăzni să vorbească de incurabilitate în secolul antibioticelor și al operațiilor pe cord deschis ? Endocardita, netratabilă pînă în anul 1946, este astăzi vindecată în 70 la sută din cazuri. Nu este un secol de cînd nefericiții bolnavi de turbare erau dați morții prin sufocare între două saltele. Se cerea și atunci recunoașterea eutanasiei ; știința a răspuns inventînd serul izbăvitor. Și mîine, domnilor... Dacă mîine se va găsi remediul împotriva cancerului nu veți fi pînă la sfîrșitul zilelor — spuse el îndreptîndu-se spre Jean — obsedat de remușcări că ați pus capăt unei vieți ce se putea salva ?

„Nu, gîndea Jean ferm — căci acest gînd insuportabil îi și venise deja ; Jeanne era moartă de mult timp. Procurorul acesta face lux de elocință pentru că de fapt n-a suferit niciodată ceea ce am suferit eu."

— Eutanasia, domnilor, este însăși negația progresului științific care, în fiecare zi, descoperă un nou remediu sau un nou calmant. După morfină, F-127, mîine poate va apare un calmant absolut care-i va lăsa bolnavului luciditatea intactă, eliberîndu-l de dureri. Eutanasia este negarea miracolului... Tăcu, luă o mină ipocrită apoi urmă după o pauză, cu o voce dulce.

— Sînteți, desigur, surprinși, domnilor, că ajuns atît de departe cu rechizitorul meu, n-am citat încă numele acuzatului, nu am evocat crima sa... Se pare că în procesul de față contextul contează mai mult decît textul propriu zis ; este vorba de un caz atît de special, care are nevoie de reconstituirea minuțioasă a cadrului înainte de disecare...

„Lucrurile acestea nu mă privesc decît pe mine și pe Jeanne a mea. De ce se amestecă oamenii ăștia ?" Apoi Jean se lăsă cotropit de un sentiment confuz, de dorința de a înceta să mai existe.

Se auzi din nou vocea procurorului : „In noaptea de 17 spre 18 decembrie... După moartea victimei, acuzatul dă un telefon cumnatului său, preotul. De ce, domnilor ? Pentru a procura victimei un ultim sprijin sufletesc, cel al religiei ? Pentru că nu putea sta singur în fața victimei sale ? Nici una — nici alta. Face asta numai cu scopul de a-și pregăti un alibi. Un preot la capul unui mort, ce poate fi mai natural din punctul de vedere al unui medic...

— MINȚIȚI ! — urlă Jean.

Procurorul privește derutat. Președintele completului de judecată se grăbește să restabilească liniștea :

— Acuzat, așează-te... Dacă nu se face liniște imediat, evacuez sala !... Domnule Procuror, urmați-vă rechizitoriul.

Pe banca presei ziariștii scriau cu furie. Acuzatorul public scurtă relatarea tragicelor evenimente. Apoi încheie :

— Domnilor jurați, am vorbit destul. Veți pronunța un verdict în inima și în conștiința dvs. Fără a fi juriști, nu confundați intenția cu mobilul actului incriminat. Intenția de a provoca moartea este deasupra oricărui dubiu ; mobilul poate să vă pară onorabil. Nu este mai puțin adevărat că așa cum crima este legalmente constituită, sistemul nostru represiv nu acordă nici o importanță mobilelor. El nu prevede decît două justificări ale omicidului : ordinul legii și legitima apărare. Iar provocarea sau consimțămîntul victimei (care, de altfel, ar trebui probate) nu sînt reținute de Codul nostru penal în favoarea acuzatului. Ne aflăm deci în prezența unei crime, a unei crime cu premeditare.

Cerînd pedeapsa cu munca silnică pentru acuzatul Cormier, am conștiința că protejez întreaga societate. Dar ascultați ! În 1925 doamna Uniska, vinovată de eutanasie este achitată ; la mai puțin de opt zile după acest verdict, o dramă asemănătoare izbucnește la Asnières... Gîndiți-vă la responsabilitatea dumneavoastră, domnilor ! Aveți grija ca sub acoperămîntul comod numit „Compasiune" să nu se ascundă „Interesul", „Gelozia", „Impulsivitatea". Gîndiți-vă la neîncrederea reciprocă, la suspiciunea insuportabilă pe care le va semăna în mii de familii un verdict prea indulgent. S-ar putea ca acest proces să creeze un precedent : s-ar putea ca mîna legiuitorului să fie forțată de opinia publică. Veți dejuca această cursă. Fideli înaltelor tradiții ale moralei, veți refuza să vă angajați pe căile periculoase ale unui secol care confundă Binele și Răul cu Plăcerea și Durerea ; ale unui secol care profesează căutarea fericirii cu orice preț, ca țel final al omului, și pentru care această fericire se confundă cu plăcerea...

Procurorul se așeză, își consultă ceasul și încercă un sentiment ușor de neplăcere că a vorbit mai mult decît ar fi vrut.

— Are cuvîntul apărarea.

Bernard se ridică. Pentru prima oară Jean se simți la adăpost. Avocatul își plimbă privirile asupra tuturor juraților, aplecînd capul, apoi începu cu o voce controlată :

— Domnule Președinte, domnilor judecători, domnilor jurați ! Mirabeau, agonizînd în dureri insuportabile, cere prin gesturi ceva de scris. Pe hîrtie apar cuvintele „Vreau să dorm..." și cu un ultim efort le întinde lui Cabanis, medicul său. Acesta înțelege foarte bine, dar refuză. Mirabeau își înnoiește rugămintea de două-trei ori. Învins de atîta suferință și voință, marele Cabanis îi administrează opium.

Domnilor, dacă încep în felul acesta este pentru că doresc chiar de la început să-i răspund punct cu punct domnului Procuror ; să închid toate porțile pe care le-a deschis cu un talent și o erudiție remarcabile cu scopul de a porni discuția dintr-un punct numit „omul față în față cu durerea".

Căci, în fine, domnilor jurați, dumneavoastră nu sînteți nici juriști, nici istorici, nici moraliști ; pe dumneavoastră justiția vă cheamă în ajutor. Sînteți oameni, cu inimă, înzestrați cu bun simț uman... La acestea din urmă voi face apel.

Dar — urmînd exemplul domnului Procuror — să discutăm puțin despre Morală, Legislație, Jurisprudență... Mai întîi îl voi invoca pe Platon pentru a aminti că el preconizează „abandonarea" celor ce nu sînt sănătoși la trup. Nu-l voi mai cita pe Nietzsche. Cu excepția acestei maxime care mărturisesc m-a făcut adesea să reflectez : „Nu întotdeauna printre criminali trebuie să-i căutăm pe ticăloși, ci printre cei care nu comit nimic..." Aș dori să-l amintesc pe Thomas Morus, care a murit decapitat cu credința unui martir și care a spus : „Dacă boala este nu numai incurabilă dar și plină de dureri și angoase, preoții și magistrații (magistrații, domnule Procuror) trebuie să fie primii care să-i scurteze chinurile nefericitului și să-i hotărască moartea. Este adevărat că lucrarea din care am extras această maximă se numește «Utopia»"... Medicului (și nu preotului și magistratului) îi încredințează Bacon rolul de a asigura o moarte calmă și ușoară bolnavilor condamnați. Roger Bacon care a creat termenul de eutanasie...

EROS — o permanentă atracție

Slăbită de vîrstă, de rigorile vremii dar și de atenția nedorită a unor petrecăreți care i-au balansat aripile ades, statuia Eros din Piccadilly Circus (Londra) este ridicată de pe plinta sa (în imagine) în prima fază a unui proiect de restaurare. Statuia, turnată din aluminiu în 1893, în memoria celui de al șaptelea Conte de Shaftsbury, mare reformator social, va fi supusă mai întîi unor teste chimice și razelor X spre a-i stabili gradul de deteriorare; se știe în prezent că marea statuie are glezna stîngă plesnită și coapsa dislocată. Către sfîrșitul acestui an statuia va deveni punctul de atracție al noului spațiu extins din Piccadilly Circus.

Gh. Daragiu
Magda Vasilescu

Dar dacă filozofii și moraliștii au păreri împărțite asupra acestei probleme, sînt oamenii legii unanimi ?

Din 1906 eutanasia legală este votată de către Parlamentul din Ohio în ceea ce privește bolnavii incurabili ; apoi cel din Iowa. Este adevărat că Congresul American a casat aceste decizii ; dar Curtea Supremă a trebuit douăzeci de ani mai tîrziu să recunoască legală sterilizarea indivizilor profund tarați. Această incertitudine este oglindită în codurile penale din Elveția, Germania și în Spania care prevăd pentru acest delict pedeapsa cu închisoarea ; Codul Italian reduce pedeapsa dacă există consimțămîntul victimei ; juriștii din Uruguay admit că autorul eutanasiei poate fi eliberat de orice răspundere pentru că a acționat „din motive de milă".

Este adevărat că la noi legea rămîne insensibilă la aceste considerații ; dar prăpastia care se cască între Cod și jurisprudență nu este ea oare semnificativă ? Domnul Procuror ne-a citat cazul Uniska din 1925 ; dar în noiembrie 1929, Richard Corbett, vinovat — dacă se poate folosi acest termen — de a-și fi ucis mama, care urla de durere de o săptămînă, a fost de asemenea achitat.

Or, aceste achitări și multe altele au fost pronunțate în virtutea unui articol din Codul Penal pe care D. Procuror a omis să-l amintească : articolul 518 care lasă juraților sarcina de a aprecia circumstanțele atenuante. Atenuante ? Le-aș numi mai degrabă „absolutorii". Amintiți-vă : dna. Corbett urla de durere, zi și noapte, de o săptămînă. S-a vorbit aici de miracol ; acum aș putea folosi cuvîntul „martiriu".

Bernard se opri pentru a respira adînc. Aruncă o privire la loja presei — toți erau ochi și urechi.

— Să rămînem în planul juridic. „Crima este legal constituită" a afirmat d. Procuror. Legal constituită ? Poate exista o astfel de prăpastie între Lege și bunul simț ? Căci, în sfîrșit, ce este o crimă, domnilor ? Un act comis împotriva voinței victimei, cu intenția de a-i face rău. Și ce vedem în cazul de față ? Contrariul din toate punctele de vedere. Dorința de a face bine și nu rău sprijinită de consimțămîntul femeii. Mai mult decît consimțămînt, cererea expresă a celei pe care n-aș numi-o victimă, ci „beneficiară" a eutanasiei... Scienti et volent non fit injuria — Celui care știe și care vrea, cum putem să-i cauzăm un prejudiciu ?

Să nu ne înșelăm, domnilor — și fără măcar să se întoarcă arătă spre Jean — nu el este cel care a omorît ci boala, boala necruțătoare. El n-a făcut decît să substituie o cauză a morții cu alta, mai blîndă. El nu este vinovat, ci victimă de două ori : victimă a dragostei sale care i-a dictat acest gest și victimă a loialității, care l-a adus în fața dumneavoastră.

Dar să mă întorc la principiile de drept : am citat deja Scienti et volenti ; iată un altul, încă și mai cunoscut : Nulla poena sine lege — Nu se poate aplica o sancțiune acolo unde nu e lege. Or, nu există (luă în mînă codul și-l foiletă cu un gest rapid de iluzionist) niciun text legal privitor la eutanasie ! Și conștiința noastră refuză să asimileze eutanasia cu omorul și pe omul acesta cu un asasin.

Da, recuzăm articolele din Cod pe care le-a invocat domnul Procuror ; voi merge și mai departe — cer aplicarea articolului 328 : „Nu este vorba de crimă și delict atunci cînd omicidul, rănirile și loviturile sînt comandate de necesitatea reală de legitimă apărare proprie sau a altuia". Susțin că în noaptea de 17 spre 18 decembrie, Jean Cormier a avut certitudinea că apără pe altcineva, că apără ființa pe care o iubea cel mai mult pe lume... de o suferință insuportabilă, că o apără de o moarte inumană.

Bernard se opri, scoase o batistă și-și șterse fruntea ca și cum el însuși ar fi resimțit o durere imensă. Pe băncile avocaților se schimbau ocheade și zîmbete : legitimă apărare pentru a justifica eutanasia ! Bernard căută în dosar, scoase două foi albe și reluă :

— Cifre ! Societatea de Eutanasie din New York numără 1 500 de membri. O recentă petiție în favoarea sa a grupat în țările anglo-saxone semnăturile a 500 de pastori și rabini. În 1937 o anchetă întreprinsă de către un institut de sondare a opiniei publice a arătat că 53 la sută din medici sînt în favoarea eutanasiei. Toți acești oameni, domnilor, sînt criminali ? Complici ? Nu, ei sînt oameni de suflet, ca dumneavoastră, animați de dragoste, caritate, bun simț.

„Cine ar îndrăzni să vorbească de incurabilitate ?" a întrebat domnul Procuror General. Cine ? — Chiar el, și cu un gest rapid se-ntoarce spre Jean. El și sutele de femei și bărbați care chiar în acest moment veghează un muribund, o ființă dragă, care agonizează în mod inexorabil. Nu cerem științei să-și mărturisească în public neputința, dar să ne amintim de umilința lui Ambroise Paré în fața limitelor științei. Și să nu uităm că înaintea oricărui succes a fost neputința. Neputința de a vindeca ciuma, variola, tuberculoza, lepra, holera — altădată ; astăzi — cancerul ; mîine ?

Dar ne recomandă Religia să asistăm impasibili la această suferință, contra căreia Știința rămîne neputincioasă ? Această biserică, care ne învață să practică toate formele de caritate ne interzice într-adevăr gestul de eliberare de suferință ? Și dacă nu în numele științei și nici în cel al religiei, poate că în numele moralei îl condamnați pe Jean Cormier ?

Dar pentru a-l condamna se presupune a avea dreptul la a-l judeca. Avem noi dreptul să-l judecăm ? Ce înseamnă a judeca ? Nu este actul prin care fiecare dintre noi se pune în locul vinovatului, se asigură că el n-ar fi reacționat în acel fel și trage concluzia că cel judecat e vinovat ? Dar aici, care dintre noi, dacă încearcă să se pună într-o situație similară, într-o dilemă asemănătoare, poate într-adevăr să răspundă de reacțiile lui ?

— Nu, maestre ! îl întrerupse sec Procurorul General. O judecată este numai actul prin care societatea se apără împotriva violenței și omicidului.

— Același omicid pe care-și permite să-l comită lucid executind un condamnat ? Același omicid pe care-l încurajează în caz de război ?

— Dacă este vorba de „un război drept", da !

— Dar, prin extensie de sens, nu putem vorbi de o „crimă justificată" ? Apoi deodată, dînd de-o parte hîrtiile și plecîndu-se în față, către omul în roba roșie :

— Un animal îl lăsăm să agonizeze ? Dumneavoastră, domnule Procuror, v-ați omorî cîinele dacă l-ați vedea chinuindu-se în ghiarele morții ?

— Dar nu e vorba decît de un animal...

— Este o ființă care suferă, strigă Bernard. Nu este deajuns ? Vorbeați de civilizație și subliniați respectul datorat ființei umane. Nu este oare o formă de respect a-i scurta suferințele ? Vă spun că cea mai înaltă probă de dragoste pe care acest om putea s-o dea era să violeze preceptele morale și religioase pentru a scurta suferințele unei ființe pe care o iubea. Iată Dragostea ! Iată Eroismul ! Fruntea îi șiroia de sudoare, căldura devenise sufocantă ; un jurnalist își făcea vînt cu ziarul la care lucra. Jean, nemișcat, cu capul plecat, putea fi luat drept un om adormit în mijlocul furtunii.

— Domnilor, reluă Bernard, cu o voce schimbată, vi s-a făcut prezentarea evenimentelor din noaptea de 17 spre 18 decembrie. Toate sînt exacte și în același timp toate sînt altfel. Vi s-au povestit faptele din exterior ; urmăriți-mă acum din interiorul dramei... Își începu povestirea fără să privească la acuzat.

„Să nu plîng !" — își repeta Jean. „Nu trebuie să plîng în fața lor ca să nu creadă că vreau să-i înduioșez". Cînd Bernard termină prezentarea evenimentelor din punctul de vedere al eroilor dramei sala întreagă era bulversată, mulți lăcrămau.

— În toate procesele care judecă o crimă există un personaj pe care Procurorul îl evocă foarte des în timp ce Apărarea încearcă să-l facă uitat... Acest personaj este victima. În cazul nostru ea este absentă și eu mă voi face, cu permisiunea dvs., purtătorul ei de cuvînt. Ea protestează împotriva învinovățirii acestui om, și cere nu numai iertarea sa, dar îl imploră să primească recunoștința sa.

Domnilor, a vorbi prea mult ar însemna să abuzez de bunăvoința dvs. : inima și rațiunea dvs. deja s-au pronunțat. S-a spus că „Justiția și Mila nu trec prin aceeași poartă". În seara aceasta, achitîndu-l pur și simplu pe Jean Cormier, dvs. veți contrazice această maximă.

După vocea lui Bernard, cea a Președintelui păru de gheață cînd îl întrebă pe acuzat dacă nu are nimic de adăugat. Jean la început nu voi să spună nimic, dar apoi, cu un efort vizibil se adresă juraților și le spuse cu voce scăzută :

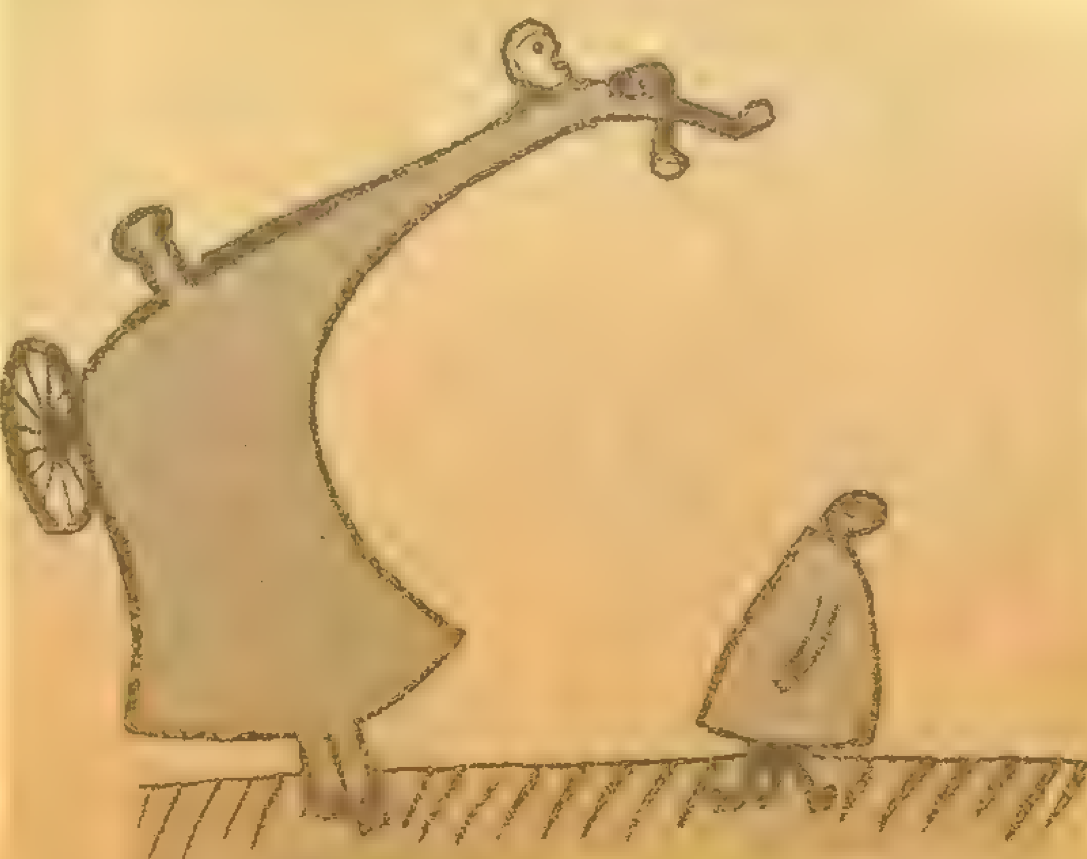
— Vă doresc, vă doresc din tot sufletul să nu treceți niciodată prin ceea ce am trecut eu...

Președintele, mișcat și surprins, mai așteptă o clipă, apoi anunță : domnii jurați se retrag pentru deliberare asupra următoarelor trei întrebări :

1. Jean Cormier este vinovat de a fi comis un omor în mod voluntar în noaptea de 17 spre 18 decembrie împotriva Jeannei Cormier, soția sa ?
2. Omorul a fost comis cu premeditare ?
3. Există circumstanțe atenuante în favoarea acuzatului ?

Era aproape de miezul nopții cînd în fața unei săli arhipline Președintele anunță că în majoritate Juriul a răspuns cu „nu" la prima și cea de-a doua întrebare. Jean Cormier era achitat.

Prezentare și traducere de
Elisa Madolciu

LEONARDO DA VINCI –

OCEANOGRAFUL

Toscana și mai ales Florența, patria lui Dante, Michelangelo și Galilei, este și patria lui Leonardo da Vinci.

Leonardo se manifesta încă de tînăr ca un spirit multilateral: pictor, sculptor, arhitect, naturalist și inginer. Autor al „Mona Lisei" și al „Cinei cea de taină", constructor al atîtor palate, inginerul care a realizat lucrări de irigație, născocitorul aparatelor de zburat, al tehnicii fortificațiilor și al carului de asalt, Leonardo a știut să fie „precursore geniale della fisiografia marina comparata" cum e recunoscut de oamenii de știință italieni.

El a trăit (1452—1519), într-o vreme „contemporană" cu domnia lui Ștefan cel Mare al Moldovei (1457—1504).

Ca inginer al ducelui Ludovic Sforza Maurul (cel Negru) Leonardo este trimis la Genoa să cerceteze stricăciunile suferite de cheiurile portului din cauza unei furtuni puternice, ce a avut loc în luna februarie 1498. Dar ceea ce l-a interesat în special cu ocazia studierii litoralului au fost mișcările apei mării și acțiunea mării asupra țărmului. El a scris lucrări „Despre mișcarea și măsurarea apei" și „Asupra naturii apei" din care aflăm ideile pe care Leonardo și le făurise în direcția oceanografică. Foarte mult l-au preocupat mișcările ondulatorii ale mării: valurile și mareele, dar mai ales mișcarea valurilor.

Astăzi multe dintre ideile care nouă ni se par elementare și pe care, după multe greutăți, știința modernă crezuse că le descoperise, s-au dovedit a fi fost, în realitate, lucruri observate pentru prima dată de ochiul genialului Leonardo.

Pentru Leonardo valurile au fost mișcări ondulatorii nu de înaintare, iar cauza lor este vîntul, care „aleargă" pe suprafața apei imprimîndu-i ondulațiile. Ajungînd la țărm se sparge și spargerea lui e cu atît mai violentă, cu cît întîmpină o rezistență mai mare.

Leonardo a sesizat că pe o mare agitată nu toate valurile care vin spre țărm sînt la fel de mari. Primul val se reflectă în al doilea și-l mărește, prin același fenomen, al doilea val îl mărește pe cel de-al treilea. Acesta din urmă este cel mai mare; este „unda maximă" a lui Leonardo.

În legătură cu puterea de transport a apei, Leonardo a constatat că cu cît o apă are o mișcare mai repede, cu atît puterea ei de transport crește. Și invers: în măsura în care iuțeala apei scade, depunerea materialului transportat crește.

Leonardo a mai constatat că materialul cărat de apă cu cît e mai grosier cu atît e mai aproape de fund. Pietrișul se rostogolește pe fund în timp ce nisipul e purtat în suspensie. De asemenea a precizat raporturile dintre greutatea specifică a sedimentelor și intensitatea mișcărilor apei, în baza cărora sedimentele se depun.

A fost primul care a întrevăzut raporturile de dependență dintre mărimea materialului sedimentar și intensitatea de mișcare a apei.

Sînt aproape miraculoase puterea spiritului de observație și viguroasa intuiție a lui Leonardo da Vinci care, acum aproape 500 de ani, într-o vreme cînd majoritatea științelor actuale erau în căutarea adevărului, ochiul și mintea lui trasau principiile fundamentale ale științei oceanografice.

Tudor Alexandru

Aventurieră? Enigma prințesei Tarakanova.

La 30 octombrie 1774, un vas a ancorat în portul Barletta, lîngă Neapole. De pe corabie a coborît o femeie. Era tînără, frumoasă, îmbrăcată foarte luxos. Ea era însoțită de o numeroasă suită. O acompaniau cîțiva „domni cu o alură nobilă" precum și un preot. Desigur, era vorba de o persoană importantă.

La chei mai multe trăsuri o așteptau pe misterioasa călătoare și pe însoțitorii ei. Cu toții au fost duși la Neapole, la Ambasada Marii Britanii... Aici ambasadorul, sir William Hamilton, a întîmpinat-o pe tînăra femeie. Au fost coborîte bagajele : așadar aici urma să locuiască.

Cine era această călătoare pe care toată lumea o trata cu atîta considerație ? Se numea prințesa Tarakanova. Nu era altcineva decît fiica defunctei țarine a Rusiei, Elisabeta Petrovna, ea însăși fiică a lui Petru cel Mare. Puțini erau cei care în acea perioadă erau la curent cu istoria Rusiei. Elisabeta Petrovna nu a fost niciodată oficial căsătorită și nu a avut copii. De altfel, în acel an, 1774, în Rusia domnea nepoata Elisabetei, Ecaterina a II-a. „Prințesa Tarakanova" era o aventurieră ? Totuși, la Neapole ea s-a oprit la Ambasada Marii Britanii. De ce ?

Prin octombrie 1772, la Paris a apărut o tînără și frumoasă femeie, aceeași care mai tîrziu se va numi prințesa Tarakanova. În acea vreme, se prezenta Aly Emetey, prințesă de Vlodomir. S-a instalat într-unul dintre cele mai frumoase hoteluri de pe insula Saint-Louis. Foarte repede, lumea a aflat că trăiește pe picior mare. Era înconjurată de o armată de servitori. Împreună cu ea locuiau baronul Embs, pe care-l prezenta ca „o rudă" și baronul de Schenk.

Sosirea la Paris a acestei misterioase călătoare a făcut vîlvă. Prințesa Vlodomir și-a deschis saloanele și a început să trimită invitații la care lumea a răspuns cu plăcere. Printre cei care o vizitau se aflau nobili autentici, negustori și bancheri. Mulți dintre ei erau foarte mîndri să se afle într-o companie atît de aristocratică. Baronul de Schenk, care era și intendentul prințesei, obținea cîteodată de la ei împrumuturi considerabile în condiții foarte avantajoase. Negustorii și bancherii erau foarte fericiți că erau admiși într-o societate atît de aleasă, și că puteau să ajute o prințesă născută în Caucaz — aceasta era originea pe care și-o atribuia — și care trebuia, în curînd, să moștenească un unchi foarte bogat din Persia.

Cum arăta această tulburătoare caucaziană ? Contele Waliszewski a descris-o astfel : „Era tînără, foarte frumoasă, grațioasă, cu părul cenușiu ca al împărătesei Elisabeta, cu ochi în culori schimbătoare, de asemenea, ca ai Elisabetei, trecînd de la albastru la negru. Are maniere excelente și pare că a primit educație temeinică. Se prezenta ca nepoata unui mare bogătaș persan".

Să mai amintim și un alt text, datorat prințului Salitzin, care ne furnizează amănunte prețioase despre eroină : „Este dotată cu o inteligență pătrunzătoare ; posedă foarte multe cunoștințe, vorbește la perfecție franceza și germana ; pretinde că datorită deselor călătorii în străinătate și-a descoperit vocația pentru învățarea limbilor străine. În scurt timp a învățat engleza și italiana iar în timpul sejurului în Persia, araba și persana". Printre cei care se aflau în hotel era și un nobil polonez, contele Oginsky. Venise la Paris pentru a pleda cauza Poloniei în fața regelui Franței. O vizita foarte des pe prințesă. Altă persoană „de-a casei" era contele de Rochefort-Valcour care s-a îndrăgostit de frumoasa principesă. Se pare că prințesa nu a rămas insensibilă la declarațiile de dragoste ale contelui.

Lovitură de teatru ! Oamenii Majestății Sale l-au arestat pe baronul Embs ! „Baronul" nu era decît un simplu țăran flamand, amantul prințesei. A fost arestat fiindcă a refuzat să plătească niște polițe scadente. Cauțiunea fiind plătită, a fost eliberat, dar trioul — prințesa, Embs și Schenk — fuge în Germania.

Contele de Rochefort, din ce în ce mai îndrăgostit, se întîlnește cu prințesa la Frankfurt. O prezintă pe principesă prințului de Limbourg-Stirum, unul dintre numeroșii prinți ai Germaniei, stăpîn pe un petic de pămînt și avînd o armată de 12 soldați. Dar și prințul se îndrăgostește de ea și o cere în căsătorie. Atunci, considerînd că momentul este favorabil, prințesa i se destăinuiește : „Sînt fiica împărătesei Elisabeta a Rusiei. La naștere am primit numele de prințesa Tarakanov. La început am fost închisă într-o mănăstire, după aceea trimisă în Siberia de unde am fugit și m-am refugiat la Curtea Persiei. De acolo, în sfîrșit, am revenit în Europa".

Se pare că prințul Limbourg nu a avut nici o clipă vreun dubiu asupra identității prințesei. A jurat că va face tot posibilul ca nepoata lui Petru cel Mare să fie încoronată împărăteasă a Rusiei în locul uzurpatoarei Ecaterina a II-a.

Ce să credem despre pretențiile prințesei de Tarakanov ?

După cum povestește însăși prințesa, ea s-a născut în urma căsătoriei secrete dintre Elisabeta și un anume Alexei Razumovsky. A avut, oare, loc această căsătorie ? Nu, și acest fapt este unul dintre cele mai tulburătoare amănunte din această istorie. Alexei Razum era un simplu cazac care a avut șansa să devină cantor la capela curții. Elisabeta l-a remarcat. Astfel, a devenit amantul ei. În scurt timp, a parcurs toate treptele ierarhiei, șambelan, general-maior, general șef, cavaler al ordinului Sfîntul Andrei, conte și feldmareșal ! Cazacul a rămas totuși conștient de condiția lui. Îi spunea împărătesei : — „Liza, poți să mă numești și feldmareșal, dar nu o să poți niciodată să faci ceva pentru ca lumea să mă ia în serios".

Charles de Lavière, unul dintre biografii prințesei Tarakanova, estimează că este posibil, ca în urma legăturii împărătesei Elisabeta cu Razum — devenit Razumovsky — să fi rezultat unul sau doi copii. Este exact ceea ce pretindea și „logodnica" prințului de Limbourg.

Prințul era din ce în ce mai îndrăgostit. În anturajul prințesei a apărut un polonez — cel de-al doilea implicat în această istorie — cu numele de Domansky. Era tînăr, frumos, dotat cu o inteligență remarcabilă și cu un curaj de care a făcut dovadă în numeroase ocazii. În 1772—1773, Polonia trecea printr-o grea criză. Regele Stanislav Poniatowsky a fost impus polonezilor de către împărăteasa Ecaterina a II-a a Rusiei. Fiind impus nu era agreat de polonezi. O mare parte din nobilimea poloneză a ridicat armele împotriva stăpînirii, luptînd pentru independența Poloniei. Cei care nu au murit pe cîmpul de luptă, au luat drumul exilului.

Dacă contele Oginsky s-a stabilit la Paris, prințul Charles Radziwill, palatin de Vilna — conducătorul răsculaților — s-a stabilit la Mannheim. Un număr mare de partizani i s-au alăturat. Nu își ascundeau intențiile : la prima ocazie să ridice din nou armele împotriva lui Stanislav Poniatowsky.

Domansky era unul dintre cei mai fervenți partizani ai cauzei polonezilor exilați.

Pînă acum prințesa a acționat ca o aventurieră. După ce l-a cunoscut pe Domansky ea a devenit o pretendentă la tronul Rusiei. Ideea nu este gratuită, deoarece polonezii exilați erau conșitenți de faptul că salvarea Poloniei se poate rezolva doar prin înlăturarea Ecaterinei a II-a a Rusiei. Să o asasineze ? — lucru prea dificil, aproape imposibil. Atunci să-i găsească o rivală, care de drept ar trebui să ocupe tronul Rusiei în locul pretinsei uzurpatoare. De ce nu ? Rusia a mai fost confruntată cu astfel de evenimente ; să ne amintim doar de istoria falsului Dmitri, sau de aventura lui Boris Godunov.

Tot în această perioadă, cînd Domansky a întîlnit-o pe Tarakanova, în toată Europa nu se vorbea decît de răscoala lui Pugaciov. Acesta afirma că este țarul Petru al III-lea. Petru al III-lea, soțul Ecaterinei a II-a, a fost asasinat de către prietenii împărătesei — mulți afirmă că din ordinul acesteia. Pugaciov afirma :

„— Sînt Petru al III-lea, am scăpat de la moarte ! Popor al Rusiei, urmează-mă să pedepsesc pe cea care a vrut moartea mea" !

Pugaciov dispunea de o oștire numeroasă. Satele și orașele își deschideau porțile în fața lui. Numai trădarea și o armată considerabilă, au dus la înfrîngerea răscoalei.

În acest context, o femeie care pretinde a fi fiica împărătesei Elisabeta, nu avea tot atîtea șanse ca și Pugaciov ?

În această perioadă Tarakanova ținea numeroase conferințe polonezilor exilați. Prințul Radziwill, pus la curent de către Domansky, i-a scris prințesei : „Alteță, sînteți o mare eroină pe care providența a trimis-o pentru salvarea patriei noastre".

Un om care a rămas indiferent la toată această agitație era prințul de Limbourg. Bineînțeles că nici măcar nu și-a dat seama că prințesa îl înșela cu Domansky. A rămas foarte surprins cînd prințesa l-a anunțat că trebuie să plece la Veneția. I-a arătat în acest sens o scrisoare pe care ar fi primit-o de la o prietenă a prințului Radziwill, prin care era anunțată că Louis XV este de acord să o susțină cu toată influența lui în realizarea proiectelor sale. Prințesa urma să plece la Constantinopol și să reclame dreptul ei la tronul Rusiei. De altfel, Radziwill o aștepta la Veneția. În fața acestor „argumente" capitale Limbourg nu a avut încotro și a trebuit să se încline. I-a jurat dragoste veșnică și și-a golit visteria pentru a-i procura prințesei o suită somptuoasă. Ba a făcut chiar mai mult : a recunoscut, în scris, dreptul prințesei de a purta numele lui, în cazul în care el va deceda. Cînd a sosit la Veneția, la 13 mai 1774, ea s-a prezentat sub numele de contesa de Pineberg. Gon-

dola a dus-o pe Tarakanova la reședința sa. Nu era, nici mai mult nici mai puțin, decît Ambasada Franței !

Documente importante din acea perioadă aduc dovada unei recunoașteri a pretențiilor prințesei Tarakanova, de către Curtea din Versailles. Persona grata în fața lui Louis XV, Oginsky a găsit mulți susținători în Franța pentru cauza Poloniei. Mulți credeau în fragilitatea tronului Ecaterinei a II-a. Relațiile dintre Versailles și Petersburg nu au fost niciodată atît de încordate. Oare miniștrii lui Louis XV credeau în „drepturile" prințesei Tarakanova ? Sau dimpotrivă, era rezultatul unui calcul politic ? Foarte dificil de spus. La ambasada Franței, prințesa primea numeroase vizite : nobili englezi, italieni bogați, membri ai coloniei franceze din Veneția și mai ales polonezi. Una dintre persoanele cele mai bogate era un anume Martinelli ; o să înțelegem această preferință, cînd vom afla că era directorul Băncii din Veneția. Polonezii din anturajul prințesei erau săraci — prin definiție. Ca să întreții o curte îți trebuiau bani mulți. Bancherul a intrat în acțiune și, pe lîngă el, o mulțime de alți creditori.

Într-o zi, prințesa și-a strîns bagajele și a plecat la Ragusa. Înainte de plecare a reunit pe toți nobilii polonezi și le-a promis că va face totul pentru a îndrepta crimele comise în prejudiciul Poloniei.

La Ragusa, consulul Franței i-a pus la dispoziție reședința sa de vară, una dintre cele mai frumoase vile din împrejurimile orașului. Toată aristocrația din zonă îi frecventa saloanele. Prințesa vorbea despre prezența de spirit a europenilor, despre echilibrul diplomatic și despre reformele necesare.

Într-o zi, i-a arătat lui Radziwill niște documente de o mare importanță, printre care un testament al lui Petru cel Mare și altul al împărătesei Elisabeta din care reieșeau drepturile ei la tronul Rusiei. Testamentul Elisabetei o desemna clar ca fiică a acesteia și exprima voința împărătesei ca prințesa să-i urmeze la tron, sub tutela prințului Pierre de Holstein.

Nimeni nu s-a îndoit de autenticitatea documentelor. Radziwill a rămas mirat doar cînd Tarakanova i-a spus că Pugaciov nu este Petru al III-lea. Atunci, cine este ?

— Este fratele meu, prințul Tarakanov — i-a răspuns ea calm.

Era prea de tot și prințul Radziwill a început să-și rărească vizitele. De altfel, întîmplarea a coincis cu semnarea tratatului de pace ruso-turc. Polonezii își puseseră mari speranțe în ajutorul Turciei. În această nouă perspectivă, atuul pe care îl reprezenta Tarakanova apărea simțitor diminuat.

Într-o noapte, lîngă vila prințesei a fost găsit un om grav rănit. Nu era altul decît Domansky, rănit de unul dintre gardienii prințesei cu un foc de armă. La Ragusa, incidentul a produs panică. Lumea a început să vorbească despre Tarakanova ca despre o aventurieră.

Popularitatea prințesei a scăzut brusc. Radziwill și suita sa au părăsit Ragusa plecînd la Veneția.

Tot atunci Tarakanova a aflat că flota rusească navighează în Mediterana. Alexei Orlov, fratele lui Grigori, unul dintre favoriții Ecaterinei, comanda această flotă.

Tarakanova i-a scris, relevîndu-i că ea este adevărata suverană a Rusiei, că Pugaciov este fratele ei și că Sultanul Turciei recunoaște legitimitatea pretențiilor sale. În cazul în care Orlov ar ajuta-o să-și atingă țelul, atunci, drept recunoștință, ea l-ar onora cu cele mai înalte funcții și titluri.

Dar Tarakanova nu a primit nici un răspuns la scrisoarea ei.

Ca și la Paris, sau la Veneția, prințesa era înconjurată de o armată de creditori. O reîntîlnim la Neapole la ambasada Angliei, unde ministrul britanic, sir William Hamilton și lady Hamilton, o întîmpină ca pe o prietenă și o tratează ca pe o prințesă.

La Roma, unde călătorește mai tîrziu, un cardinal îi pledează cauza. Oare papalitatea va recunoaște pretențiile prințesei ?

La Petesburg, Ecaterina a II-a, care pînă acum nu a luat-o în serios pe aventurieră, începe să se impacienteze. Era timpul să se pună capăt unei intrigi care risca să devină periculoasă. Cine putea fi însărcinat cu o misiune atît de delicată ? Cine altul decît Alexei Orlov căruia Tarakanova i-a scris acea scrisoare imprudentă și care a ajuns în mîinile țarinei. Ecaterina i-a scris prințului Orlov :

„Am citit scrisoarea care v-a fost trimisă de escroacă ; este exact ca aceea trimisă contelui Panin. Se știe că în luna iulie se afla în compania prințului Radziwill, la Ragusa. Interesați-vă dacă se mai află acolo. Încercați să o atrageți într-un loc ferit de unde să poată fi transportată pe una din navele noastre și escortată pînă aici ; dacă se mai află refugiată la Ragusa, vă autorizez să trimiteți acolo una sau mai multe nave și să reclamați expedierea acestei creaturi care își arogă cu atîta impertinență un nume care nu-i aparține ; în cazul în care cererea dumneavoastră nu este satisfăcută, vă acord depline puteri pentru a decide ; puteți chiar să lansați cîteva bombe asupra orașului; ar fi preferabil ca problema să se rezolve fără zgomot".

Această misivă dezinvoltă, care este datată 12 noiembrie 1744, îi conferă prințului Orlov deplină libertate de acțiune pentru capturarea prințesei Tarakanova, fie prin viclenie, fie cu ajutorul forței.

Este acum rîndul lui Orlov să intre în joc. Vasul său amiral se afla ancorat la Livorno. Prințesa a părăsit Roma și s-a stabilit la Pisa. Într-o bună zi, se află o veste mare : cortegiul amiralului Orlov se îndreaptă spre domiciliul prințesei Tarakanova. Amiralul solicită o audiență. Este primit și o tratează pe Tarakanova ca pe o veritabilă prințesă.

Din acel moment nu a trecut nici o zi ca amiralul să nu participe la seratele prințesei. Ea îi expunea pretențiile, dorințele și proiectele sale de viitor ; el ascultă și o aprobă.

În baza unui plan bine conceput, amiralul i-a mărturisit dragostea ce i-o poartă prințesei. A întrebat-o dacă este de acord să se căsătorească cu el ; el — un simplu Orlov, ea — o mlădiță a dinastiei Romanovilor. Prințesa a acceptat. Amiralul, copleșit de emoție, i-a propus ca ceremonia căsătoriei să aibă loc pe „teritoriul rusesc" — adică pe unul din vasele lui ancorate în port.

Îmbrăcată în rochie de mireasă, prințesa s-a urcat la bordul vasului amiral. Camera unde avea să locuiască prințesa nu era camera de oaspeți a amiralului ci cala vasului.

Vasul a ridicat ancora și astfel, planul conceput de Orlov a reușit perfect.

Tarakanova a fost adusă în Rusia la Petersburg și închisă în fortăreața Petru și Pavel.

Cel care urma să o interogheze pe impostoare nu era un simplu comisar de poliție, ci însuși marele cancelar Galitzin.

Rapoartele pe care le-a trimis împărătesei sînt foarte interesante, deoarece acum putem cunoaște propriile declarații ale prințesei Tarakanova.

Cînd Galitzin s-a prezentat în celula fortăreței Petru și Pavel a găsit-o pe Tarakanova „foarte iritată, neînțelegînd ce caută într-un astfel de loc. Ea m-a întrebat de ce am acționat atît de sadic. I-am explicat atunci motivele arestării și am conjurat-o să-mi spună adevărul și să-și numească complicii. Am dat ordin ca întrebările să fie puse în franceză, deoarece prizoniera nu știa rusește".

Ceea ce l-a frapat pe Galitzin era starea fizică foarte proastă a prizonierei. „Nu este numai afectată de o tuse seacă dar și vomită cu chiaguri de sînge".

Ce declara Tarakanova ?

„Numele ei este Elisabeta și este în vîrstă de 23 de ani ; nu își cunoaște naționalitatea, locul nașterii și cine îi sînt părinții. A fost crescută la Holstein, în orașul Kiel, de către doamna Pérette sau Péran dar nu își aduce aminte exact. A locuit aici pînă la vîrsta de 9 ani. În această perioadă, institutoarea, împreună cu o femeie originară din Holstein, cu numele de Katerina, și trei bărbați a căror naționalitate nu o cunoaște, au dus-o în Rusia.

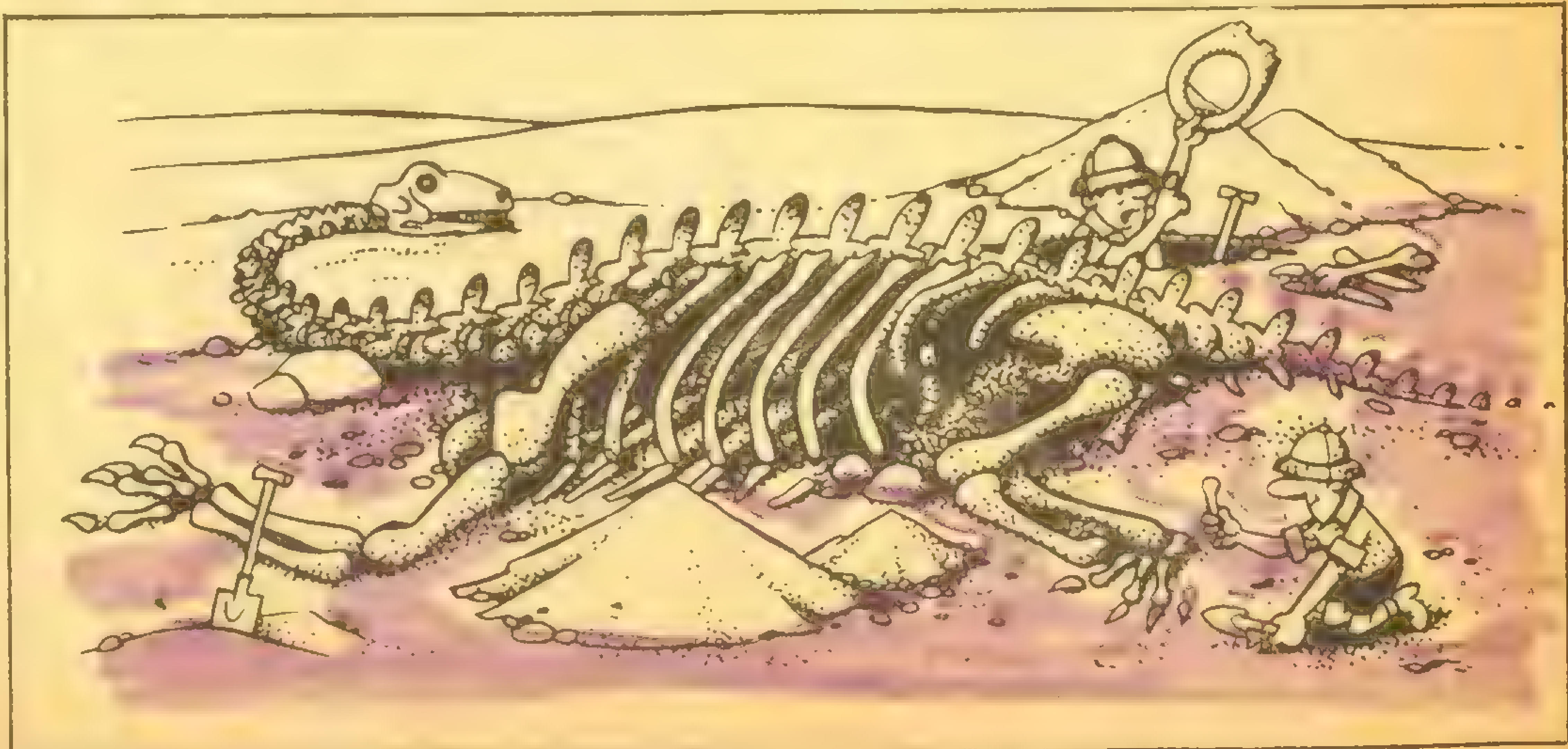
Traversînd Letonia, nu s-au oprit nici la Petersburg nici în altă parte, ajungînd pînă la frontiera cu Persia. S-au oprit într-un sat al cărui nume nu-l cunoaște, unde a rămas un an și trei luni, fiind tot timpul bolnavă. Presupune că boala a fost provocată de o otravă. Întristată de această existență, a început să plîngă și să implore pe cei ce se aflau cu ea să-i explice cărui fapt datorează prizonieratul în această casă mizerabilă. Toate încercările au fost inutile. Cîteodată auzea fragmente de conversații din care reieșea că este deținută din ordinul împăratului Petru al III-lea...

„A reuști să fugă ajutată fiind de bonă și de un țăran, și după patru zile a ajuns la Bagdad. Aici s-au întîlnit cu un persan bogat cu numele de Hamet. Acesta i-a ajutat să-și găsească o locuință și venea foarte des să-i viziteze. Tot în această locuință se afla refugiat și un prinț persan, Gali, care poseda o avere fabuloasă la Ispahan. Prințul Gali, informat de situația copilei, a promis să o ajute. A trimis-o la Ispahan unde a fost tratată ca o persoană importantă. Tot el i-a spus că ea este fiica împărătesei Elisabeta Petrovna, ceea ce i-au confirmat și alte persoane cu care s-a întîlnit. Nu toți erau de acord în ceea ce-l privește pe tatăl său. Unii spuneau că Razumovsky, alții vorbeau despre altcineva dar nu-i precizau numele. Prințul Gali s-a declarat protectorul ei. A locuit la Ispahan pînă în 1768. Cum tulburările survenite atunci în Persia nu i-au mai permis prințului să locuiască aici, acesta a plecat în Europa. Ea l-a însoțit, dar a pus o singură condiție : să nu se treacă prin teritoriul Rusiei. Prințul a asigurat-o că o s-o însoțească pînă la Astrahan, după care, îmbrăcată într-un costum bărbătesc va traversa fără probleme teritoriul Rusiei. Au ajuns la Astrahan în 1769. El — sub numele unui nobil persan, Krynov, ea ca fiică a acestuia".

Tarakanova povestește cum au rămas două zile la Astrahan, o noapte la Petersburg, au stat la Riga, apoi șase săptămîni la Königsberg, cinci luni la Londra, de unde ea a plecat în Franța. A ajuns la Paris în 1772.

Din acest moment cunoaștem povestea prințesei Tarakanova.

Punctul cel mai delicat al problemei era le-

gat de pretențiile prințesei. Să-i redăm cuvîntul prințului Galitzin :

«În rezumat, ea afirmă că niciodată nu s-a gîndit să se prezinte ca fiică a împărătesei Elisabeta și nu a avut nici un „consilier" pentru a întreține această falsă identitate ; prințul Gali a fost singurul care i-a relevat această origine. Ea afirmă că a destăinuit atît prințului de Limbourg cît și lui Radziwill acest lucru, dar în același timp le-a spus :

„Credeți despre mine ce vreți, îmi este indiferent : ori fiică a sultanului turc sau a șahului Persiei, ori prințesă a Rusiei". Ea a declarat că în timpul sejurului la Veneția, colonelul Knorr i se adresa „Alteță", ceea ce a deranjat-o. De aceea a părăsit orașul și odată ajunsă la Ragusa, a rugat autoritățile să nu-i confere titlul princiar. Aflîndu-se aici, a primit o scrisoare fără semnătură care conținea trei testamente : primul testament era al lui Petru cel Mare, referitor la încoronarea împărătesei Ecaterina I, al doilea testament era al împărătesei Ecaterina I, referitor la încoronarea Elisabetei Petrovna : cel de-al treilea era al Elisabetei Petrovna referitor la încoronarea fiicei ei ce urma să poarte numele de Elisabeta a II-a. În ceea ce privește scrisoarea, Tarakanova afirmă că ea conținea indicații din care reieșea că Orlov era însărcinat să comunice acest ultim testament, al Ecaterinei Petrovna, flotei rusești. Ea pretinde că a expediat acest ultim document colonelului Orlov pentru a afla de la el cine a putut să-i expedieze aceste hîrtii și dacă ele proveneau din Rusia...»

Marele cancelar Galitzin își termină astfel raportul :

„Prizoniera speră în clemența dumneavoastră. Ea declară că întotdeauna a apărat și a susținut cauzei Rusiei. Prin tot ceea ce a făcut a încercat să îndepărteze orice rea intenție la adresa acestei țări. Ca urmare a acestor acțiuni a survenit și ruptura cu Radziwill și exilații polonezi".

Disperată Tarakanova, încearcă să-și obțină libertatea. Îi scrie împărătesei Ecaterina a II-a.

„Majestate,

Cred că este de datoria mea să previn Majestatea Voastră Imperială în legătură cu cele scrise despre mine în fortăreață. Relatările nu sînt suficient de exacte pentru a face lumină în acuzațiile care mi se aduc pe nedrept. Tocmai acest fapt mă obligă să implor ca Majestatea Voastră să mă primească personal. Sînt în măsură să procur avantaje mari Imperiului dumneavoastră.

Intențiile mele o demonstrează. Aștept cu nerăbdare ordinele Majestății Voastre Imperiale și mă bazez pe clemența dumneavoastră.

Mult supusa și umila dumneavoastră servitoare, Elisabeta".

A mai scris încă două scrisori prințului Galitzin pe care le-a semnat tot Elisabeta, ceea ce i-a atras mînia violentă a țarinei Ecaterina a II-a, care i-a comunicat prințului :

„Prințe ! Spuneți acestei femei că dacă nu încetează să joace această comedie, așa cum reiese din scrisorile pe care vi le-a adresat, și pe care cu neobrăzare le-a semnat Elisabeta, nu își va ușura soarta.

Vă ordon să o sfătuiți să-și modifice tonul arogant și să recunoască cinstit cine a sfătuit-o să joace acest rol și în ce scop, unde s-a născut și de cînd practică această farsă. Vizitați-o și spuneți-i să termine această comedie. Insolența scrisorii pe care mi-a adresat-o mă face să cred că nu este în toate mințile".

Ceea ce o neliniștește cel mai mult pe împărăteasă, era faptul că nu cunoștea originea prințesei Tarakanova. Ecaterina a II-a a început să solicite informații suplimentare despre Tarakanova. Au sosit patru astfel de depeșe din Europa : prima afirma că este fiica unui proprietar de cabarete din Praga ; cea de-a doua că este poloneză — ceea ce explică relațiile ei cu polonezii exilați ; a treia că este fiica unui brutar din Nürnberg ; ultima că este evreică de origine poloneză. Însă informațiile erau insuficient argumentate.

O mai neliniștea și starea proastă a sănătății prizonierei. Febra nu scădea deloc. La 26 octombrie 1775 Galitzin a anunțat-o pe împărăteasă că starea sănătății prizonierei este critică. La 4 decembrie 1775 Tarakanova, fără să recunoască nimic și fără să divulge pe nimeni, a murit.

A fost oare Tarakanova o aventurieră, sau este posibil ca ea să fi fost într-adevăr fiica împărătesei Elisabeta ?

Ceea ce se știe este faptul că Ecaterina nu a ordonat nici un fel de anchetă care să afirme sau să infirme afirmațiile prințesei. Prin toate mijloacele, împărăteasa a căutat ca afacerea să nu iasă la iveală. Tarakanova era deja moartă de opt ani cînd ambasadorul Franței în Rusia, marchizul de Vérac, la rugămintea unui creditor parizian al ex-prințesei Vlodomir, a încercat să culeagă informații despre aceasta. Informațiile culese de el se află în prezent în arhiva Ministerului Afacerilor Externe din Paris.

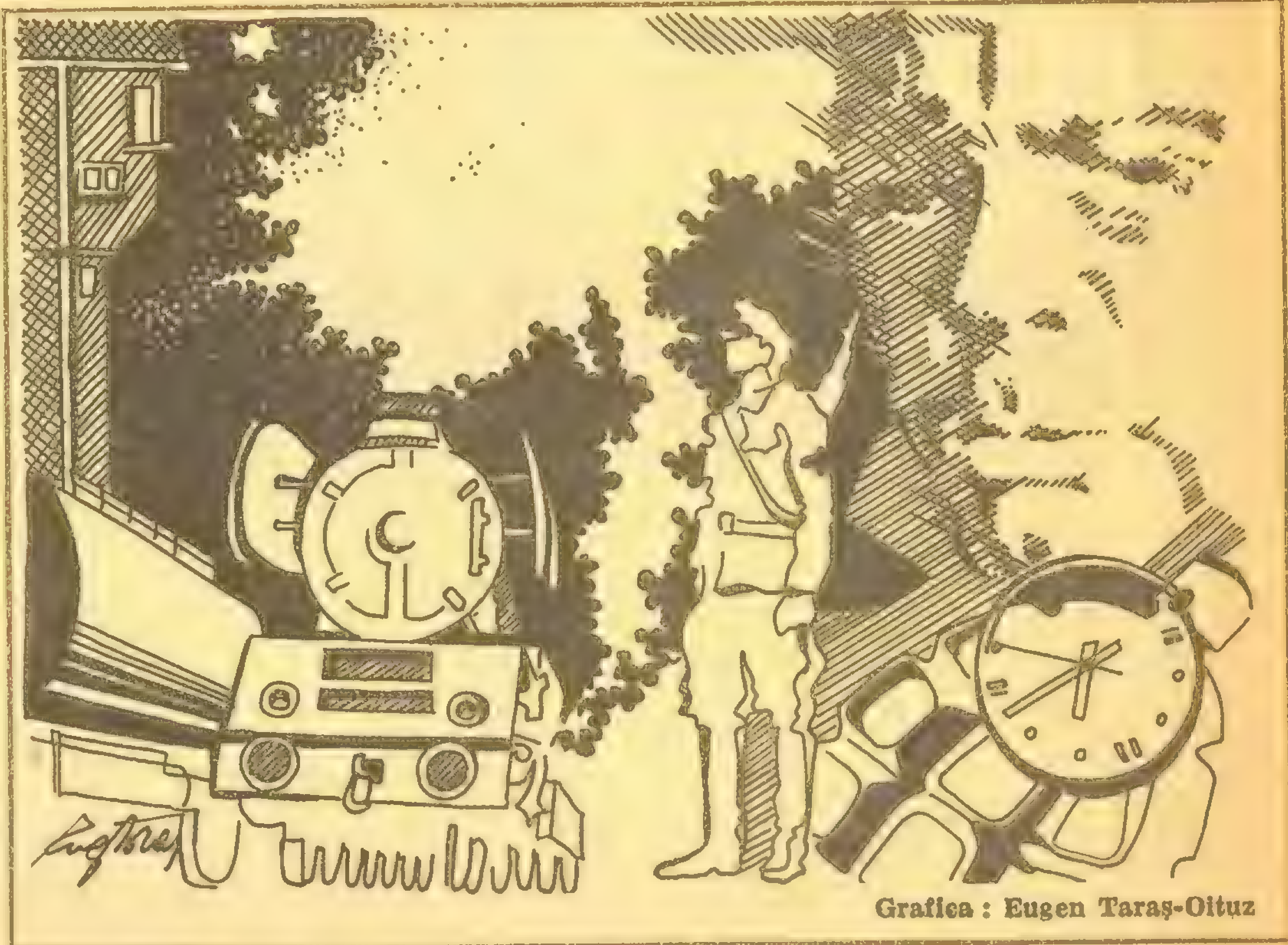
Nici aceste informații, nici alte surse nu au dus la dezlegarea acestei enigme.

În românește de Vladimir Haiduc

(După „HISTORAMA" nr. 258)

COLIN FORBES

SFÎRȘIT DE DRUM ÎN BUCUREȘTI

Grafica : Eugen Taraș-Oituz

La 23 August 1944, Partidul Comunist Român a dat semnalul declanșării revoluției de eliberare socială și națională, anti-fascistă și anti-imperialistă ; acest moment de o importanță covîrșitoare pentru destinul poporului român fusese temeinic pregătit de partid, încă din anii grei ai ilegalității. Istoria consemnează actele de eroism ale comuniștilor români, care au inclus o serie întreagă de sabotaje împotriva mașinii germane de război.

În romanul său THE HEIGHTS OF ZERVOS, a cărui acțiune debutează spectaculos la București, în iarna lui 1941, scriitorul englez Colin Forbes prezintă „culisele" războiului din Balcani și rezistența îndîrjită a populației locale în fața ravagiilor produse de „ciuma brună" a fascismului. Iată, în tălmăcirea noastră, cîteva din peripețiile eroului său principal, un scoțian în misiune de sabotaj în Balcani, în spatele frontului de răsărit...

JOI, 3 APRILIE 1941

La mai puțin de zece minute pînă la momentul zero, al detonării, Macomber zăcea culcat pe acoperișul vagonului-cisternă plin cu benzină aflat în incinta depozitului feroviar din București și asculta cum se apropie de el patrula germană. Îi fusese tăiată orice cale de retragere ; trupul îi era înghețat pînă la os ; zăpada cădea ca o pînză sugrumînd întunericul ; urechile îi țiuiau de lătratul cîinilor alsacieni a căror larmă era amplificată cînd și cînd de ordine strigate în germană :

— Atenție la gardul de sîrmă !... La prima mișcare deschideți focul !... Günther, urcă în turnul de semnalizare — de acolo vezi mai bine ce se petrece !...

În noaptea aceea, a treia din luna aprilie, pămîntul României, încă sub povara iernii, nu dădea nici un semn că primăvara ar fi fost pe drum ; el era încă amorțit de crivățul care bătea dinspre răsărit, dinspre stepele rusești și încă și mai de departe, dinspre Siberia. Frigul pătrunzător de la ora două din noapte începuse să se strecoare prin haina de piele a lui Macomber, așa cum zăcea întins pe tabla cisternei, neîndrăznind să miște nici măcar un deget în mănuși. Atunci auzi cum se îndreaptă spre el, spre cisterna pe care era cocoțat. Crusta de zăpadă trosnea sub cizmele acestuia, iar zgomotul răsuna în urechile scoțianului ca un mănunchi de crengi rupte.

Temperatura sub zero grade, conștiința faptului că brațele, tălpile, picioarele îi amorțeau treptat, mărșăluitul trupelor de-a lungul trenului-cisternă, toate acestea i se părură un fleac atunci cînd își aminti pe ce era sprijinit corpul său în echilibru precar. Era culcat pe cîteva mii de litri de benzină rafinată pentru aviație, care primiseră deja destinația Luftwaffe, cu toate că trupele Wehrmacht-ului nu pătrunseseră în România decît de puțină vreme ; sub pîntecul acestei cisterne uriașe legase o încărcătură de zece kilograme de explozibil. ...Mecanismul de întîrziere pe care îl pusese în funcțiune se îndrepta neabătut spre zero, sincronizat fiind cu alte încărcături similare plasate de-a lungul trenului cisternă. Și iată că tocmai acum venise patrula să cerceteze dacă nu cumva pătrunsese vreun intrus, vreun sabotor — deși poate că nu se gîndeau încă la sabotaj atunci cînd încercuiseră sistematic trenul-cisternă.

Zăpada i se îngrămădea pe grumazul descoperit, formînd un guler de gheață în locul în care fularul se desprindea de piele, dar scoțianul rămase neclintit, mulțumind faptului că măcar capul îi era protejat de pălăria cu boruri moi, trasă pînă peste sprîncene. Sînt prea voluminos pentru jocul ăsta de-a v-ați-ascunselea, se gîndea el. Era înalt de peste un metru optzeci și cîntărea mai bine de nouăzeci de kilograme, era într-adevăr mult prea voluminos, dar nu se mai gîndi la asta, ci își fixă privirea pe cadranul ceasului pus sub încheietura mîinii, precauție suplimentară ca să nu fie descoperit din cauza fosforescenței acelor. Încă opt minute pînă la zero. Opt minute pînă la explozia încărcăturilor — cisterna avea să explodeze la interval de cîteva secunde, transformînd curtea depozitului într-un iad de flăcări, un infern în care va fi ars și Ian Macomber. Mai era încă un element de risc ce nu îi îngăduia nici o posibilitate de apărare împotriva vremii vrăjmașe care îl îmbălsăma pe nesimțite cu un giulgiu rece de zăpadă — de parcă i-ar fi pregătit trupul pentru incinerare. Pe suprafața metalică a cisternei se formase un strat de gheață, o pojghiță subțire care îl putea trimite de-a berbeleacul în calea patrulei dacă și-ar fi schimbat poziția fie chiar și cu un centimetru. Așa că rămase mai departe nemișcat, ca și cînd ar fi fost mort, uitîndu-se la silueta gri-cenușie cum trece pe sub o lampă apropiată de gardul de sîrmă, urcă treptele turnului de

semnalizare şi intră în structura înălţată pe picioroange care domina trenul cu benzină.

Lampa era protejată astfel încît să nu poată fi detectată dintr-un avion în zbor la joasă altitudine, la fel cum erau camuflate şi celelalte lămpi din curtea depozitului — ca să nu dea nici un semn de orientare avioanelor trupelor aliate care ar fi putut trece pe acolo în drum să bombardeze zona de importanţă vitală a exploatărilor petroliere de la Ploieşti. De altfel, Macomber nici nu se aştepta la un raid al R.A.F.-ului, cunoscînd lipsa cronică de bombardiere, faptul că nu exista nici măcar un singur avion care să poată acoperi această distanţă, ceea ce le garanta nemţilor siguranţa recent obţinutelor rezerve de petrol. Alţi paşi trosniră pe zăpadă, oprindu-se chiar sub locul unde era ascuns Macomber. Scara de metal prinsă de latura cisternei se termina la cîţiva centimetri deasupra capului său, în locul în care era încovoiată şi se proptea aproape de capacul metalic care îl ascundea pe scoţian. Urca oare cineva pe scară pentru inspecţie? Creierul i se mai lupta cu această din urmă eventualitate în momentul în care primi un nou şoc: un zgomot metalic răsună pe una din roţi. Încărcătura explozivă era ascunsă chiar în spatele primei roţi! Dumnezeule mare, o găsiseră!

— Bagă-te pe sub tren — treci pe partea cealaltă şi aşteaptă acolo! Un subofiţer dădea ordine unui soldat — erau deci doi la mai puţin de cinci metri sub el. Vocea răsună iarăşi, aspră şi sonoră din cauza temperaturii joase.

— Dacă o ia la fugă, se va repezi spre gard. Postez oameni acolo pe întreaga lungime a trenului.

Aşadar ştiau că este cineva în curtea depozitului feroviar de mărfuri. Macomber clipi din cauza unui nor de zăpadă care îi pătrunsese pe sub pălărie, orbindu-l; de teamă ca zăpada să nu-i înghețe pe pleoape, clipi de cîteva ori la rînd, aşteptînd ca soldatul să se vîre sub vagonul cisternă. Acesta avea să descopere fără doar şi poate încărcătura explozivă. Slavă domnului că măcar dinspre turnul de semnalizare nu se zăreau urme de activitate, ci doar două siluete în umbră, în lumina albastră din spatele geamurilor. Günther probabil, care vorbea cu santinela. Din nou paşii trosniră pe zăpadă şi fură înghiţiţi în noapte, pe cînd subofiţerul îşi continua marşul ca să posteze alţi soldaţi de-a lungul trenului, iar aceştia aveau să-i blocheze, inevitabil, drumul de retragere. Nu că ar fi avut măcar o şansă la mie să parcurgă cei o sută de metri care îl despărţeau de gaura tăiată la intrare în gardul de sîrmă, dar cleştele pe care îl folosise atunci îi atîrna acum parcă şi mai greu, inutil, în buzunar; gardul fiind atît de bine păzit, nu mai putea nici măcar să spere că ar fi putut să taie o altă gaură fără să fie reperat imediat. Alt zgomot răsună dedesubt, de metal frecat pe metal, şi îl auzi pe soldat cum ciocăneşte pe sub vagon. Fritul ăsta părea tare împiedicat. Poate că mai era şi tîmpit pe deasupra, dar tîmpit sau ba, nu avea cum să nu repereze explozibilul...

Alt bocănit, alte zgomote răsunară sub cisternă. Neamţul se temea să treacă pe sub vagon, de bunăseamă îi era frică să nu pornească trenul tocmai atunci. Temerea sa era însă ilogică, deoarece vagoanele nu manevrau niciodată în timpul raziilor, însă Macomber îi înţelegea reacţia, întrucît o simţise şi el pe pielea lui. Întrebîndu-se dacă va mai fi vreodată în stare să se mişte, scoţianul stătea neclintit şi aştepta să înceteze brusc zgomotele de sub el, avertizîndu-l prin aceasta că explozibilul fusese descoperit. Apoi mai avea să aştepte încă puţin, foarte puţin, pînă ce soldatul îşi va anunţa în gura mare descoperirea ucigătoare. Bocănitul încetă şi Macomber îşi ţinu respiraţia aşteptînd să audă strigătul, dar în loc de asta auzi o tuse şuierătoare, urmată de zgomotul picioarelor îngheţate tîrşîindu-se mai departe. Idiotul ăla bestemat nu văzuse explozibilul, slavă domnului! Soldatul ieşise acum de partea cealaltă a trenului, spre turnul de semnalizare, ceea ce însemna că stătea între Macomber şi gardul de sîrmă. Scoţianul se uită iar la ceas. Cinci minute pînă la zero.

Tăcerea stranie a nopţii de iarnă se lăsase din nou peste depozit. Cîinii fuseseră duşi mai departe, de-a lungul şinei, nu se mai auzea zgomot de paşi înfundaţi în zăpadă, iar vîntul se domolise. Scena părea pregătită şi nu mai rămînea decît ca nervii lui Macomber să cedeze, sau să fie prins atunci cînd ar fi coborît scara îngustă de metal, încheindu-şi astfel cariera lîngă şinele unui nod izolat de cale ferată, de care nici măcar nu auzise nimeni. Liniştea fu întreruptă de zgomotul unei ferestre deschizîndu-se în turnul de semnalizare, trosnind din cauza gheţii care se sfărîma pe pervaz. Günther se apleca peste marginea geamului, privind exact în direcţia mogîldeţei îngropată în zăpada de pe acoperişul ultimului vagon-cisternă cu benzină.

Macomber se uită şi el la silueta lui Günther, rotindu-şi doar ochii ca să măsoare mai bine noua sursă de pericol. Era ca prins în cuşcă: observat de sus, de la distanţă, şi imobilizat de soldatul de sub vagon. Privirea i se mută pe ceas. Încă patru minute pînă la zero, şi nu se întrezărea nici o portiţă de scăpare, nici măcar iluzia unei diversiuni pe care s-o folosească în lipsă de ceva mai bun. Era fără doar şi poate cîntecul său de lebădă ca sabotor englez, sfîrşitul infiltrării sale periculoase prin Balcani, al unei urme pe care o lăsase în spate şi care nu era doar însemnată de o serie de explozii devastatoare, prin care distrusese cantităţi uriaşe de materiale strategice de război — ci mai era şi sfîrşitul unei căi pe care serviciul german de contraspionaj — Abwehr-ul — o urmase, adeseori la un pas doar în urma sa. Îşi cîntări şansele.

Cu o mare doză de noroc din partea sa, Luger-ul din buzunarul hainei îl putea elimina pe neamţul de sub cisternă, dar mai rămînea cel din turnul de semnalizare, care se părea că nu observase nimic în neregulă şi care ieşise acum din cadrul ferestrei ca să vorbească din nou cu santinela; mai era şi gardul de sîrmă peste care nu avea nici o şansă să treacă; mai era apoi şirul de soldaţi ai Wehrmacht-ului postaţi de-a lungul trenului şi instruiţi să tragă fără somaţie. Mintea îi lucra frenetic, calculînd toate posibilităţile, iar ceasul înainta parcă şi mai repede. Mai erau doar trei minute şi treizeci de secunde. Îşi cîntărise sorţii de izbîndă şi ajunsese la concluzia că, hotărît, toate îi erau împotrivă. De aceea, zgomotul produs la demararea maşinii îl surprinse în aşa măsură încît aproape că îşi pierdu echilibrul; pînă atunci nici măcar nu bănuise prezenţa acesteia, însă chiar în acea clipă şoferul aprinse lumina în interiorul vehiculului şi Macomber văzu că maşina era parcată în apropierea turnului de semnalizare, dincolo de gard. Era un Mercedes. Şoferul se chinuia să pornească motorul. O şansă la mie — dar păcănitul continuu al motorului care nu izbutea s-o ia din loc îi inviase toate speranţele, răscolindu-i sîngele în trupul pe jumătate degerat în timp ce-şi făcea deja socotelile cum să folosească mai bine diversiunea asta picată din cer.

În intervalul dintre rateurile motorului îl auzi bocănind pe soldatul de sub tren, care tropotea pe loc ca să-şi mai dezmorţească sîngele din venele îngheţate, apoi îi auzi din nou tusea şuierătoare. Paşii începură să avanseze prin zăpadă, îndepărtîndu-se de cisternă în direcţia şinelor libere învecinate; Macomber ghici că soldatul improviza de unul singur un pas de santinelă ca să neutralizeze efectul îngrozitor al frigului. La fereastra deschisă din turnul de semnalizare nu se vedea încă nimeni în clipa în care neamţul începea să se îndepărteze de vagon; numai de-ar porni o dată nenorocitul ăla de motor, să mişte Mercedesul din loc — deoarece imobilă, maşina nu îi era de nici un folos. Nervii îl săgetau cu mii de ace de nerăbdare şi disperare în timp ce şoferul încerca iarăşi şi iarăşi să trezească la viaţă motorul mort; rugile lui Macomber se îndreptau spre şofer în încercările acestuia de a aprinde scînteia care să dezmorţească motorul înţepenit. Motorul se învîrti de cîteva ori şi muri din nou. Doamne, aproape crezuse că va porni! Îşi încleştă dinţii ca nu cumva să-i clănţăne de frig, se uită la fereastra din turnul de semnalizare, îl urmări pe neamţul care mărşăluia acum peste un alt rînd de şine, în apropierea lămpii de la gard. Un nou zvîcnet spasmodic şi maşina păru iar gata s-o ia din loc; altă pornire ratată se pierdu în noapte; Macomber îşi dădu brusc seama că neamţul astmatic se îndrepta spre gardul de sîrmă, curios să vadă ce era cu maşina. În clipa aceea motorul porni, o luă de-a binelea din loc şi continuă să se învîrtă; scoţianul se mişcă pentru prima oară în ultimele zece minute, se desprinse din rigiditatea îngheţată a poziţiei sale, căutînd în buzunarul hainei de unde scoase Luger-ul.

Ţinti şi trase un glonte. Maşina se mişca încet iar el ţintise spre fereastra din spate — dincolo de locul şoferului, care trebuia să rămînă stăpîn pe vehicul, dar care trebuia speriat de-a binelea dacă era ca planul său să aibă oarecari sorţi de izbîndă. Glonţul sparse geamul din spate al maşinii şi ecoul răsună pînă departe în noapte. O voce răsună tare, în germană, peste toată întinderea depozitului:

— E în maşina aceea!... De cealaltă parte a gardului de sîrmă... Nu-l lăsaţi să scape!

Întunericul şi zăpada care cădea ca un văl distorsionaseră direcţia din care venea glasul, însă comanda strigată cu aplomb de Macomber răzbătu la mare distanţă. Cineva deschise focul, o rafală de mitralieră ciurui spatele Mercedesului care acum accelerase. Gloanţele străpungeau întunericul în canonadă, soldaţii se năpusteau înainte, părăsind trenul. Un neamţ se împiedică de sîrmele gardului, avertiză cu un strigăt şi se retrase în spatele turnului de semnalizare, aruncînd o grenadă, apoi încă una. Exploziile luminau întunericul, răsunau înfundat în timpane, soldaţii se năpusteau prin gaura deschisă în gard, o zvîrcolire de siluete cenuşii trecînd prin dreptul felinarului camuflat, iar unii dintre ei, ajunşi deja dincolo de gard, trăgeau rafale prelungite după maşina care încă înainta, luînd o curbă strînsă, accelerînd din nou, şi dispărînd în noapte chiar în momentul în care patrula ajunse de partea cealaltă a gardului.

Macomber nu-şi pierdu timpul să coboare pe scară. Luîndu-şi ca punct de sprijin latura vagonului opusă turnului de semnalizare, se rostogoli şi pică greoi în zăpadă dar îşi amortiză căderea dîndu-se de-a berbeleacul cît mai departe de tren. Mai simţea încă impactul căderii atunci cînd se ridică în picioare, privi iute în ambele direcţii şi se vîrî sub trenul-cisternă, printre roţile vagonului. Ieşi de partea cealaltă cu Luger-ul pregătit şi cu privirea îndreptată spre punctul de maxim pericol — turnul de semnalizare. Günther era din nou la postul său de observare, aplecat peste fereastră cu puşca în mînă, netulburat de vînzoleala nebună din exteriorul depozitului. Se găseşte întotdeauna cineva care să nu-şi piardă sîngele rece, se gîndi Macomber cu necaz, în timp ce neamţul se apleca şi mai mult peste marginea ferestrei, înălţînd cătarea puştii şi ţintind spre umbra abia ghicită care se îndepărta de ultimul vagon-cisternă. Macomber smuci de pistol în sus, sperînd din tot sufletul să nu i se fi înfundat

ţeava în timpul căzăturii, ţinti şi trase. Zgomotul glonţului fu înghiţit de răpăitul focurilor trase dincolo de gard : neamţul se prăbuşi pe marginea ferestrei, scăpînd puşca din mîini, şi rămase atîrnat în gol. Macomber alergă spre gard cu paşi greoi, deoarece picioarele îi erau încă amorţite de aşteptarea îndelungată, rugîndu-se în timp ce fugea ca santinela să nu fie tipul curajosului care să dea alarma din turn, dar atunci cînd îşi aruncă privirea spre fereastră nu văzu nici un semn că acesta ar mai fi fost acolo — de bunăseamă se ghemuise la pămînt printre manete.

Îşi încetini alergarea ca să se poată strecura prin labirintul de fire de sîrmă şi o rupse apoi la fugă spre stînga — în direcţia opusă turnului de semnalizare şi şoselei pe care dispăruse Mercedesul. În urma sa, la o distanţă oarecare în interiorul curţii depozitului, se auzea deja lătratul cîinilor asmuţiţi ; ceilalţi soldaţi din patrulă porniseră spre capătul trenului pentru un control sistematic. Fugea încet dar cu paşi constanţi, ochii începuseră să i se obişnuiască cu întunericul de catran, ţinea Luger-ul cu ţeava îndreptată înainte şi în poziţie de tras pentru a putea ţinti repede în caz de pericol, însă zona aceea de la periferia curţii depozitului era pustie, aşa încît reuşi să ajungă fără nici un incident la Volkswagenul parcat acolo. Îi mai rămînea să pornească motorul propriei sale maşini. Acesta se urni din loc la cea de-a şasea încercare. Trase jos de pe maşină pătura militară pe care o întinsese peste capotă şi radiator şi o aruncă pe bancheta din spate, se urcă la volan şi o luă de-a dreptul prin zăpadă. Pătura îngheţase bocnă şi păstrase o formă ciudată, de boltă naturală ; ieşi cu maşina din cîmp şi o coti pe un drum ocolit care ducea înapoi la Bucureşti. Amintindu-şi de minele puse sub vagoanele-cisternă, apăsă pe accelerator imediat ce se văzu ajuns la drum întins, mărind periculos viteza pînă ce roţile maşinii sfichiuiră suprafaţa îngheţată a şoselei. Ceasul arăta treizeci de secunde peste zero.

Înjură în germană, limba în care se obişnuise să vorbească şi să gîndească întotdeauna, ba chiar să viseze, ca parte a identităţii sale germane. Drace, doar nu erau defecte toate mecanismele de detonare ? Să fi făcut totul degeaba ? Se cutremură apăsînd şi mai tare pe accelerator, cu volanul strîns în mîini ca să-i stăpînească zgîlţîiala. Reacţie negativă, oare ? Dincolo de lumina farurilor, terenul plat de ţară rămînea misterios, o întindere de întuneric care ar fi putut cuprinde orice, însă datorită nenumăratelor ore de recunoaştere diurnă Macomber ştia că nu erau decît cîmpuri pustii şi nesfîrşite care se întindeau pînă la Dunăre. Un gard de scînduri se repezi spre el şi dispăru în momentul în care apăsă pe frînă, pregătindu-se să ia o curbă ; atunci începu derapajul. Reacţionă instinctiv, mai mult pilotînd decît forţînd volanul, lăsîndu-se în voia vîrtejului în timp ce farurile descriau un arc bezmetic peste peisajul îngropat în nămeţi. Atunci cînd maşina se îndreptă, printr-un adevărat miracol mai era încă pe şosea : Volkswagenul făcuse un arc de o sută optzeci de grade, aşa încît privea acum în produse explozia.

Primul sunet fu o bufnitură înfundată, de parcă s-ar fi tras cu tunul de pe o navă ; urmară apoi o serie de bubuituri repetate care se rostogoliră peste cîmpie. Un fulger uriaş lumină zăpada, apoi se stinse şi fu urmat de un tunet asurzitor, atunci cînd, cisternă după cisternă, trenul sări în aer, într-o succesiune atît de rapidă încît noaptea parcă se despică în două şi erupse cu forţă vulcanică, asemeni unui rîu de foc clocotitor. Ceva de asemenea proporţii nu mai văzuse Macomber în nici una din misiunile sale anterioare de sabotaj — noaptea fără lună se aprinsese deodată cu o flacără portocalie, luminînd acoperişurile troienite ale Bucureştiului, la stînga lui Macomber, acoperişuri albe de zăpadă iar apoi colorate palid de strălucirea incendiului care cuprinsese curtea depozitului de la un capăt la altul. Tocmai întorcea maşina cînd îl ajunse din urmă fumul, o piclă neagră care întunecă pe moment lumina portocalie, rostogolindu-se mai departe spre oraş. Băgă prudent în marşarier, propti Volkswagenul cu spatele în gardul de scînduri făcîndu-l să pîrîie ca sticla crăpată, atît era de îngheţat, şi doborînd o bucată întreagă din gard dincolo, în cîmp. Schimbă viteza, descrise cu precauţie un semicerc, stabili direcţia, acceleră şi se îndreptă spre Bucureşti.

•

Sabotajul trenului cu benzină fusese ultima misiune a lui Macomber în Balcani, deoarece pătrunderea Wehrmacht-ului în România avea să facă în curînd imposibilă orice tentativă de sabotaj, aşa că, în timp ce conducea prin zona periferică a Bucureştiului, atenţia scoţianului era concentrată asupra riscurilor pe care le mai avea de întîmpinat — riscul ieşirii sale din România, al traversării Bulgariei ocupate de nemţi şi intrării în Turcia neutră de unde putea lua un vapor spre Grecia. Grecia continentală — unde trupele aliate debarcaseră de curînd pentru a preîntîmpina pericolul unei invazii germane — însemna siguranţă, însă Macomber mai avea mult pînă să ajungă într-un port sigur. Trebuia să spere că va reuşi să treacă de punctele de control de pe drum păstrîndu-şi identitatea germană falsă pînă în ultimul moment, însă teama sa cea mai mare era Abwehr-ul. Abwehr-ul îşi trimisese oamenii în Balcani ca să pună capăt valului de sabotaje de aici şi Macomber era conştient că plasa Abwehr-ului se strîngea tot mai tare în jurul său, putea chiar să fie doar o chestiune de douăzeci şi patru de ore pînă cînd îi vor descoperi adevărata identitate. Trebuia să se întoarcă deci la apartamentul său, să ia de acolo valiza pe care şi-o pregătise din timp, apoi din nou la drum, în sud, spre Bulgaria şi mai departe spre Istanbul.

Doamne, cît era de obosit ! Macomber îşi frecă ochii cu dosul mîinii şi înaintă prudent pe străzile pustii — dacă mergea cu viteză mare într-o zonă închisă ca aceea ar fi putut să atragă atenţia asupra sa. Casele vechi de piatră cu cinci etaje rămîneau în întuneric, cu excepţia vreunei ferestre luminate pe ici pe colo — vreo familie trezită fără îndoială de zgomotul înspăimîntător al exploziilor care răsunară peste întreg oraşul — luminile se stingeau însă la loc, iar Macomber o luă pe o cale întortocheată care ocolea şoseaua principală, pulsul accelerîndu-i-se pe măsură ce se apropia de casă. Aşa era mereu cînd se întorcea noaptea tîrziu, pentru că nu putea şti niciodată cine putea pîndi pe scările neluminate. Băgă Volkswagenul cu spatele în garajul care servise pe timpuri drept grajd, parcă maşina cu faţa spre uşile duble, gata pentru un demaraj urgent în caz de pericol ; îşi aprinse apoi unul dintre trabucurile sale nemţeşti urît mirositoare, care însă, cu timpul, ajunseseră să-i placă şi porni să străbată distanţa de cinci minute care îl despărţea de blocul său.

Mergînd apăsat prin stratul îngheţat de zăpadă îşi lăsă gîndurile să se întoarcă în timp la anii cînd se plimbase fără nici o grijă prin alte oraşe. Prin New York, unde locuise în copilărie cu mama sa, americană, şi mai apoi, în adolescenţă, pe străzile Edinburgh-ului cînd tatăl său, scoţian, hotărîse că băiatul trebuia educat pe pămîntul de baştină. Îşi alungă repede gîndurile astea din minte, reamintindu-şi că sentimentele amorţesc viteza de reacţie. Aproape ajunsese. Ar fi fost mult mai la îndemînă să fi închiriat un garaj chiar peste drum de casă, însă o maşină oprită acolo la orele mici ale nopţii ar fi putut să-i trădeze sosirea în cazul în care l-ar fi pîndit cineva.

La intrarea pe străduţa îngustă, puţin mai lată decît o alee, îşi aruncă trabucul în zăpadă, unde acesta se stinse sfîsîind. Nu era bine să-şi semnaleze sosirea. Alesese în mod deliberat acest bloc deoarece intrarea dădea într-o stradă lăturalnică, ceea ce limita posibilitatea ca un eventual urmăritor să ştie sigur pe care dintre intrări dispăruse scoţianul. Mergînd pe strada şerpuitoare şi îngustă ca un defileu, cu capul aplecat de oboseală, observă automat urmele de paşi prin zăpadă care duceau înaintea lui, însă locuitorii din cartier lucrau în schimb de noapte la fabrici, deci urmele nu-l neliniştiră. Asta atîta timp cît pe pragul de la intrarea blocului său zăpada rămînea neatinsă — nu lucra nimeni de noapte în blocul acela. Urmele treceau dincolo de intrarea sa, iar pragul era ascuns sub un strat intact de zăpadă. Acum urma partea cea mai grea, ascensiunea scărilor. Cu mîna dreaptă apucă Luger-ul din buzunarul hainei, pe care îl reîncărcase în garaj ; cu stînga introduse uşor cheia în broască, o învîrti fără zgomot şi împinse uşa pînă ce o sprijini de perete. Păşi înăuntru şi închise uşa cu mare grijă. Ascultă un timp, apoi aprinse lanterna de buzunar şi îndreptă fascicolul de lumină în susul scărilor. Treptele erau uscate. Tăcerea copleşitoare de la ora trei din noapte prevestea parcă mereu un pericol din beznă.

Urcă treptele încet, oprindu-se pe fiecare palier ca să îndrepte lanterna pe scări în sus, căutînd umbra care nu trebuia să fie acolo. Ajuns la al cincilea etaj, se opri din nou în dreptul uşii de la apartamentul său, dar nu se grăbi să deschidă. Alt rînd de scări duceau la locuinţa portarului înghesuită în pod şi o rotire scurtă a lanternei dezvălui treptele uscate care urcau spre ultimul etaj. Oricum, Iosif era la Constanţa. Scoase cheia din buzunar şi era gata s-o vîre în broască, dar se răzgîndi. N-ar fi trebuit să se mai întoarcă niciodată acolo; îşi împingea norocul prea departe. Făcuse asta pesemne din cauza oboselii covîrşitoare, tentaţia celor cîteva ore petrecute în pat îl biruise, împingîndu-l să-şi asume acest risc inutil. Domiciliul era întotdeauna locul cel mai periculos —

Pastel

Către malul mov al mării,
Bat picioarele nisipul,
Fin e lipul,
Marea-mi bate slipul,
Blondă ca un nas
Şi privesc în urmă
Ţărmul general,
Dira de lampas
A paşilor,
În nisipul gras...

Şi mă-ntorc pe ţărm.
Şi privesc moveala mării...
Tu stai blîndă pe prosop,
Soarele pe cer e-un dop,
Mă trîntesc şi eu pe plajă,
Braţul meu din somn te scoală,
Orizontul este plin de smoală.

Dumitru Dinulescu

LA VÎNĂTOARE

ORIZONTAL : 1) Prozator şi vînător pasionat de la care ne-au rămas o seamă de „Povestiri de vînătoare" — Prefix cu semnificaţia „coadă". 2) Autorul versurilor „Un arc de aur pe al ei umăr / Ea trece mîndră la vînat / Şi peste frunze fără număr / Abia o urmă a lăsat" — Gust. 3) Apărătoare de tăiş — Care „împuşcă". 4) Vulcan în Sicilia — Specie de cîine mic, cu botul scurt şi turtit. 5) Vărsare, estuar (în toponimia spaniolă) — Ca un ogar — Ciocîrlia. 6) Ochit la urmă! — „Instrument" vînătoresc — Lei ! — Calã ! 7) Apărut brusc — Diftong — Trofeu vînătoresc! 8) Planta vînătorului — Piele de oaie sau de capră. 9) Autorul fabulei „Leul la vînat" — Îi aparţine tabloul „Natură moartă cu iepuri". 10) Poliţai (od.) — Animale vînate pentru blana lor preţioasă — Cîine leneş (pop.). 11) Semn distinctiv în fruntea unor animale — Neîntrecuţi — Literă grecească. 12) Ademenirea la un picnic vînătoresc — Vînează cu laţul. 13) Celebru vînător din Tarascon — Vînat vesel (pl).

VERTICAL : 1) Cîini de vînătoare cu mirosul foarte fin — Dat la apă. 2) Vînat alicat (pl.) — Copoi (fem.). 3) Zeiţa vînătorii (mit.) — Ţintaş şi povestitor neîntrecut. 4) Localitate în Brazilia — Cîini (mold.) — Diviziune administrativă daneză. 5) Insuliţă lîngă Noua Caledonie — Băgat în urnă — Călin Jianu — Pară! 6) Se dă peste cap! — Rastel (ad-hoc) vînătoresc. 7) Vînător transformat de Diana în Cerb, sfîşiat apoi de cîinii săi — Orăşel în S.U.A. 8) Patruped din familia dihorilor, vînat pentru blana sa scumpă şi frumoasă (pl.) — Popor antic de la care ne-au rămas basoreliefuri cu subiect vînătoresc, printre care „Vînătoare de lei". 9) Interjecţie — Regele animalelor din junglă (pl.). 10) Felini — Căni! — Vînat care se găseşte greu. 11) Omeneşti — Mamifer vînat pentru blana sa preţioasă (pl.). 12) Indiferenţă... scenică! — Pronume — În casă! 13) Graminee — Cîini care aduc vînatul.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2												
3												
4												
5												
6												
7												
8												
9												
10												
11												
12												
13												

Dicţionar : RIA, AGA, TUT, ONCA, AMT, VEA, SPI.

Nic. Amariei

Forester fusese prins în apartamentul său din Budapesta. Voi face pe dracu' în patru să mai rezist cîteva ore, somnul poate să mai aştepte pînă ce mă văd ieşit din oraş. Încă mai ţinea lanterna în mînă cînd simţi cum i se înfige în spate cu obiect tare, cilindric şi auzi o voce vorbindu-i în germană.

— Fiţi foarte atent, Herr Wolff. Sînt înarmat şi ar fi păcat să muriţi înainte de vreme. Aprindeţi lumina pe palier, vă rog, dar nu vă întoarceţi.

Mîna în care Macomber ar fi trebuit să ţină Luger-ul ţinea acum lanterna — alt semn al sfîrşelii cumplite care îl determinase să nu-şi ia măsurile obişnuite de prevedere. Ridicînd mîna în care ţinea încă lanterna, se întrebă un moment dacă ar fi putut să se întoarcă pe loc şi să lovească folosind-o drept armă, dar alungă ideea imediat ce-i trecu prin minte. Omul de pe palier ştia prea bine ce face, apăsa cu putere ţeava pistolului în spatele lui Macomber, cu atîta forţă încît ar fi avut suficient răgaz să apese pe trăgaci la cea mai mică impresie că scoţianul ar fi încercat vreo fentă. Macomber căută pipăind comutatorul şi apăsă pe buton. Lumina becului străluci palid peste palier.

— Acum vom intra în casă, continuă vocea, o voce de om matur şi cu experienţă. Scoateţi cheia şi deschideţi uşa — dar fiţi foarte atent!

Treizeci de secunde mai tîrziu, pistolul din mîna neamţului era îndreptat ceva mai sus de stomac, spre pieptul lui Macomber, mînîndu-l de-a-ndaratelea pe uşa micului dormitor. Aşa cum i se ordonase, apăsă pe comutator şi aprinse doar lampa de noptieră din extremitatea opusă a camerei.

— De ce nu se aprinde plafoniera? întrebă neamţul.

— E defectă — acelaşi comutator aprinde ambele lămpi.

După ce inspectase fiecare cameră, folosind propria sa lanternă, neamţul o alesese pe aceasta, deoarece era cea mai mică. Macomber continua să meargă de-a-ndaratelea în cameră, unde spaţiul de manevrare era egal cu zero, motiv care se părea că determinase alegerea neamţului, iar aerul cercetător de pe faţa adversarului său îi produse scoţianului aceeaşi reacţie ca şi apăsarea pistolului în spate: omul acela nu putea fi luat prin surprindere, nu era genul să facă nici o singură greşeală, ci ar fi apăsat imediat pe trăgaci dacă ar fi socotit necesară o astfel de acţiune drastică. Cu faţa îngustă, mai scund decît Macomber, părea puţin trecut de patruzeci de ani şi purta şi el haină de piele şi pălărie cu boruri mari. În spatele ochelarilor fără rame, ochii nu îi clipeau deloc atunci cînd îi ordonă scoţianului să se aşeze pe partea cealaltă a patului.

— Dacă tot stăm de vorbă aici, pot să-mi scot haina? începu Macomber. După aceea cred că îmi veţi spune ce naiba înseamnă toate astea?

Neamţul uscăţiv dădu din cap afirmativ fără să-l mai prevină să fie atent; ţinea doar pistolul îndreptat spre el şi îi urmărea mişcările lente şi precaute în timp ce-şi scotea haina. Macomber observase vîrfurile galoşilor de cauciuc care ieşeau din buzunarul hainelor vizitatorului său, ceea ce explica felul în care intrase acesta în bloc: trebuie să fie folosit un şperaclu ca să deschidă uşa de la intrare, apoi îşi scosese galoşii şi trecuse peste prag fără să atingă zăpada. Omul ăsta se gîndise la toate — sau aproape la toate. Scoţianul îşi atîrnă haina pe un umăraş la capătul imensului garderob, celălalt obiect important de mobilier din cameră în afară de pat, şi care, împreună cu patul dublu, ocupa aproape întreg spaţiul — astfel încît scoţianul era nevoit să se strecoare dimineaţa printre dulap şi pat ca să se îmbrace. Agăţă haina cu grijă, atent să ascundă instabilitatea garderobului, faptul că se clătina cu uşurinţă pe fundul putred de lemn, agăţă haina cu unul din buzunare spre exterior, cel care conţinea Luger-ul. Neamţul reacţionă prompt în momentul în care se întoarse spre el.

— Aveţi un pistol în interiorul vestei — scoate-ţi-l cu grijă şi aruncaţi-l pe pat, Herr Wolff.

Macomber prinse cu vîrfurile degetelor cel de-al doilea Luger, apucînd arma cu arătătorul bine depărtat de trăgaci atunci cînd o scoase din tocul de la subraţ şi o aruncă pe pat. Şocul trecuse, creierul îi funcţiona din nou, cel puţin această manevră îi reuşise — atrăsese atenţia neamţului spre cea de-a doua armă, distrăgîndu-i-o de la haina din dulap. Neamţul luă pistolul de jos cu mîna stîngă şi îl vîrî în buzunarul hainei.

— Herr Wolff. Din întîmplare, germana dumneavoastră este aproape fără cusur. Vă felicit. Numele meu este Dietrich. Sînt de la Abwehr, bineînţeles.

— Atunci de ce naiba doriţi să-mi vorbiţi?

Dietrich nu răspunse nimic pînă ce nu închise şi nu încuie uşa de la dormitor ca să se asigure pentru cazul în care ar fi sosit un asociat al lui Macomber. După ce luă această măsură de precauţie, omul de la Abwehr se sprijini cu spatele de uşă şi începu interogatoriul.

— Am aşteptat mult timp această clipă, Herr Wolff — vă voi numi astfel pînă ce veţi decide singur să-mi divulgaţi numele dumneavoastră adevărat.

— Numele meu adevărat? Macomber se holbă la Dietrich ca şi cînd acesta ar fi fost nebun de legat. Bine, dar eu sînt Hermann Wolff...

— A trecut mult timp din ianuarie 1940, continuă omul de la Abwehr, ca şi cînd nici nu l-ar fi auzit pe scoţian. Şi am parcurs cale lungă de la Budapesta pînă la acest apartament. Era cît pe ce să vă prind la un moment dat în Gyèr, însă am comis o greşeală de neiertat lăsîndu-l pe locţiitorul meu să meargă să vă avertizeze. Ce s-a întîmplat cu el? Nu l-am mai văzut niciodată de atunci.

— Ca cetăţean al Reich-ului...

— Cereţi să fiţi transportat la sediul poliţiei? Dietrich se amuza zîmbind sarcastic. Credeţi că această experienţă v-ar satisface într-adevăr — mai ales dacă în loc de asta v-aş duce direct la sediul Gestapo-ului?

— Am să mă plîng direct Berlinului! Am relaţii acolo, protestă Macomber. Sînt un om de afaceri german trimis aici de firma mea din München şi am la mine scrisori de recomandare care să certifice acest lucru...

— Sînt sigur că aveţi şi aşa ceva, replică Dietrich cu sarcasm. Sînt deasemenea sigur că recomandările dumneavoastră pot face faţă unei examinări superficiale — pînă ce nu le verificăm cu pretinşii dumneavoastră patroni. Aproape că era să fiu ucis din cauza dumneavoastră în noaptea asta, Herr Wolff — şi tocmai de conaţionalii mei. Eu eram în Mercedesul asupra căruia a deschis focul Wehrmacht-ul şi a trebuit să conduc ca scos din minţi ca să rămîn în viaţă, aşa că mi-am zis că poate fi interesant să viu direct aici — asta în cazul în care ai fi reuşit să scapi. Te urmăream deja de cîtăva vreme, dar te-am pierdut în drum spre depozitul de benzină.

— Încă nu pricep nici o iotă din tot ce-mi spuneţi, răspunse Macomber calm. Puse din nou picior peste picior şi-şi împreună mîinile pe genunchi astfel încît Dietrich să le poată vedea, în acelaşi timp însă îşi petrecu piciorul drept pe sub firul lămpii care mergea de la noptieră la priza de perete. Dietrich zîmbi fără să se amuze acum.

— Am fost în seara asta la depozit, Wolff — în momentul în care a început focul eram acolo. Acum poate înţelegi?

— Care depozit? Ce să înţeleg din toată aiureala asta?

— Că nu mai ai scăpare, că ai ajuns la capătul drumului. Depozitul acela a fost sfîrşitul tău de drum — literalmente.

— Nu înţeleg chiar nimic, replică tăios Macomber, dar dacă veţi deschide sertarul de la cealaltă noptieră, vă veţi convinge singur cît de ridicol sînteţi.

Scoţianul aşteptă. Era o simplă şansă, nimic mai mult şi Macomber ştia că peste cîteva minute va fi ori mort, ori liber. Se scărpină pe genunchi, ca şi cum l-ar fi mîncat şi această mişcare o acoperi pe cea imperceptibilă a piciorului său, cu care pipăia firul de la priză. Firul părea înfăşurat trainic în jurul gleznei, însă nu putea să-şi dea seama de asta decît după pipăit; dacă şi-ar fi coborît privirea fie chiar şi pentru o singură clipă, Dietrich ar fi ghicit că era ceva la mijloc. Macomber aştepta fără să rostească o vorbă, în timp ce omul de la Abwehr mai cumpănea asupra sertarului închis. Totul depindea de tonul tăios, de atitudinea sa arogantă, dacă acestea fuseseră suficiente să-l convingă măcar pe jumătate pe neamţ că putea găsi ceva important în noptieră. Expresia scoţianului se schimbase în ultimul minut, devenise un amestec de plictiseală şi dispreţ, ca şi cînd pistolul ar fi fost inexistent, ca şi cînd l-ar fi considerat de-a dreptul idiot pe omul de la Abwehr şi mai avea şi dovada faptului — înăuntrul sertarului închis.

Momeala prinsese. Măsuţa era destul de aproape ca Dietrich să se poată apleca, să in-

Cîntec

Cine ţi-a rostit auzul, ţară,
E-o lumină-asemeni ţie ş-un cuvînt
Ce-au trudit ca-n lume chipul să-ţi răsară
Şi să-ţi ţină dulce partea de pămînt

E-un stejar cum nu se poate altu-asemeni,
Cosmosul gîndirii tale dinspre munţi,
Ca să-ţi fie cu privirea sorii gemeni
Şi să-ţi semene cu-o ploaie strălucind pe frunţi.

Un izvor ce şi din urmă şi din faţă vine
Şi se-nconjură-n tot locul de aripi sub tricolor,
El ridică-o stea pe culmi, la vale o cîmpie ţine
Şi ridică-un deal la mijloc, spumă de culori

Brav destin cu faţa către om întoarsă
Şi-aducînd în lege curcubeu pe zări
Plai al gurii – graiul ce-l hrănim cu-o rază –
Şi ne povestim în libertate-acestei ţări.

Dar ce lumină

Dar ce lumină, o, parcă izbit de febre,
Un taur intră roşu în septembrie.
Un stol de greieri albi ca năuciţi şi-n tot
De ce se-ating bucăţi de lună rod.

Taie-n fierbinte-albastru necuprinsul lor,
Ca fierăstraie-adînci şi aripă şi nor,
Cît timp ca pe-o colină-n faţă şi în jur,
Pe coama frunzelor – comete ard – păduri.

Numai un gînd, doar raza de-o atingi şi-n ea
Miroase-a lună – apoi şi amiroase-a stea.

Desen de Mihaela Negru

Ţara

Duh al pămîntului de rouă inspicat,
Ca un copac de foc ce ni s-a dat
Şi s-a trimis, prin rădăcini de veste,
Această sferă, ţara care este.

Ţara, după mamă şi tată, ţinînd-o
Veacuri în braţe şi binecuvîntînd-o.
După cei vii, după cei morţi şi după
Cuvînt, această vie-nsămînţată cupă.

Fără de marginea aceasta, rară,
Ca o dumnezeire, ţară,
Ţara, clopot mereu deşteptînd
La urechea mea fii şi fiice de gînd.

Cum se făcea

Cum se făcea pămîntul că-mi da glas
În nesfîrşirea-acelei clipe ce-a rămas,
Un orologiu alb cu greieri şi cu crini
Bătea prin aer cald redeşteptînd grădini,
Ca-ntr-un amurg de ape, printr-un pod
Paşi scînteind, umplîndu-se de rod,
Nişte izvoare altfel care-n loc
De cer ne însemnau cu foc
Şi nişte aripi, o, din ce mănunchi.
Că ni se-aprindeau zăpezi pe mîini şi pe genunchi,
Nişte cocori de spumă care, fulgerînd,
Zburau cu cuib cu tot şi ne mutam în gînd...

Bătăile inimii

Se înalţă floarea spre fruct auzită,
Mişcă stele prin văi, munţii-n cer se arată:
– Bătăile inimii, patrie, ca o iubită,
Tu care nu pleci, nu părăseşti niciodată.

Se ridică pe culmi dulci copacii şi fac
Semne-n azur, că se poate:
– Bătăile inimii, patrie, tu ca un prag,
O lumină ce-atinge şi-ntîmpină toate.

Ale trecerii urme ce sînt,
Roua care şi-n fulger şi-n fruct se preface,
– Bătăile inimii, patrie, sori pe pămînt
Naşteri de ziuă şi naşteri de pace.

Bătăile inimii, sarcini electrice, mari,
Tu care rămîi, nu apui niciodată,
Binecuvîntată spre cugetu-aceluiaşi, clar,
Omul ce ştie şi vede – o, binecuvîntată!

A. I. Zăinescu

tindă o mînă ca să tragă sertarul și să vadă ce este acolo. Macomber era așezat pe partea cealaltă a patului, cu mîinile împreunate pașnic pe genunchi, în imposibilitatea de a se apropia de omul de la Adwer fără să se ridice în picioare și să o ia la fugă prin spațiul îngust dintre garderob și pat — toate acestea cu Dietrich care avea pistolul în mînă.

— Ce este în sertar? omul de la Abwehr împunse ca o viespe.

Macomber nu catadicsi să răspundă, astfel că bătălia nervilor continua, scoțianul folosind singura armă la îndemîna sa — tăcerea. Neamțul îl mai privi încă cîteva clipe și apoi dădu din cap afirmativ, atît cît ar fi spus „prea bine, hai să vedem ce este și cu această mare revelație". Dezlipindu-și spatele de ușă, făcu un pas spre măsuță, cu pistolul îndreptat spre pieptul lui Macomber, însă prizonierul său îl ignora cu desăvîrșire, privind absent spre ușă. Dietrich întinse mîna stîngă spre mînerul sertarului, folosind deci mîna cea mai apropiată de Macomber care îi prevăzuse dilema. Ținînd pistolul în mîna dreaptă și întinzînd mîna stîngă în jos, spre sertar, îi era imposibil, fizic vorbind, să mențină țeava pistolului îndreptată spre scoțian. Macomber stătea cu mîinile nemișcate, în momentul în care telefonul începu să sune dincolo de ușa încuiată.

— Cine sună la ora asta? întrebă Dietrich.

Macomber dădu din umeri fără să răspundă. Omul de la Abwehr părea din ce în ce mai derutat — refuzul scoțianului de a-i vorbi îl călca pe nervi și țîrîitul telefonului îl irita. Se decise să vadă mai întîi ce se afla în sertar și mai apoi cine îl suna pe Wolff, așa că lucrurile se precipitau. Trase de mîner și deschise sertarul, văzu înăuntru o carte legată în piele, care după aspect părea să fie un jurnal; în timp ce se uita la carte îl scăpă din ochi pe scoțian. Așezat pe pat cum era, Macomber își smuci cu toată forța piciorul drept. Ștecherul ieși din priză, în cameră se făcu beznă, veioza căzu pe pat. Trîntit pe jos, Macomber aștepta să audă șuieratul primului glonț. Neamțul nu trase însă, ceea ce dovedea un autocontrol formidabil și o minte ageră — glonțul i-ar fi trădat poziția. Chinuindu-se să nu facă nici un zgomot cu cizmele, Macomber se tîrî în genunchi, bîjbîind, pînă la haină, scoase Luger-ul din buzunar, apoi se rezemă cu umărul de garderob și așteptă ceea ce i se păru a fi o veșnicie. Percepuse oare cel mai înfundat dintre zgomote, o alunecare fulgerătoare? Era sigur că omul de la Abwehr își schimbase poziția, se mișcase de-a lungul peretelui și era acum cu spatele spre ușa încuiată, de cealaltă parte a garderobului instabil. Îngenuncheat, Macomber împinse din răsputeri. Garderobul se răsturnă cu toate cele o sută de kilograme ale sale, descriind un unghi de nouăzeci de grade. În cădere se izbi de ceva și Macomber auzi un geamăt înfundat care fu curmat în momentul în care dulapul ateriză pe o latură. Cu mîna stîngă localiză haina care mai era agățată încă pe umăraș și căută pe bîjbîite în celălalt buzunar, de unde scoase lanterna. La lumina acesteia îl văzu pe Dietrich zăcînd strivit sub dulap, cu partea de sus a corpului răsucită într-o rînă, chircit și nemișcat, cu ochelarii încă pe nas. Tîmpla stîngă avea o formă ciudată în locul în care garderobul îi strivise craniul.

Telefonul nu mai suna în cealaltă cameră, însă datorită apelului scurt și orei tîrzii, Macomber știa cine îl căutase. Deschise ușa, strecurîndu-se cu oarecare greutate pe lîngă trupul prăbușit al lui Dietrich, traversă camera de zi și deschise ușa de la intrare. De jos nu se auzea nici un zgomot. Încuie ușa la loc, se întoarse în dormitor, închise comutatorul, recuperă veioza și o băgă în priză, apoi o aprinse din nou. În buzunarul de la piept al hainei mortului descoperi un portofel cu actele acestuia, care vădeau faptul că Dietrich era într-adevăr ceea ce pretinsese. O legitimație — ascunsă într-un buzunar secret — îl identifica drept ofițer superior al Abwehr-ului, însă interesul lui Macomber fu trezit de cea de-a doua, o legitimație civilă. Dr. Richard Dietrich, arheolog. Macomber se așeză pe marginea patului, își aprinse un trabuc și studie legitimația preț de cîteva minute. Se întoarse apoi în salon și formă un număr, pufăind din trabuc, în timp ce aștepta ca telefonista să-i facă legătura. Baxter răspunse cu vocea omului trezit din somn, dar își reveni în cîteva clipe.

— Hermann la telefon..., începu Macomber.

— Te-am sunat acum cîteva minute.

— Știu. Ia legătura cu Marie — a primit vești de la München.

Trînti receptorul în furcă, sperînd ca linia să nu fie supravegheată, însă oricum, vorbiseră în germană și „Marie" nu indica nici o adresă; numai că mențiunea scurtă despre München îl avertizase pe Baxter că situația era extrem de gravă. Macomber fuma calm, neavînd nimic altceva mai bun de făcut decît să aștepte; nu avea nici un document compromițător în apartament, iar singurele sale acte îl identificau pe fictivul Wolff, și fuseseră contrafăcute de ingeniosul Baxter. Englezul sosi peste alte zece minute. Baxter, care poza în mineralog spaniol profascist, ascultă mai întîi lămuririle lui Macomber în legătură cu cele petrecute, apoi examină cele două legitimații pe care i le întinse scoțianul.

— Roy, m-am gîndit să folosesc una dintre legitimațiile astea ca să ies din Europa — pe cea civilă. Poți să mi-o aranjezi, dar al naibii de repede? Parcă mai ai niște poze de-ale mele, nu?

— Cred că se poate face, răspuns Baxter, un bărbat uscățiv, cu ten măsliniu, ridicîndu-și ochii de pe acte. Dar îți închipui că ai să reușești să scapi — mai ales folosind identitatea unui om pe care tocmai l-ai omorît? Sînt tentat să cred că împingi lucrurile prea departe de data asta. Riscul este colosal.

Baxter studie chipul scoțianului, care nu-i răspuse nimic pe moment, ci trăgea mai departe liniștit din trabuc. Avea o statură masivă, însă ar fi fost ultimul om pe care l-ar fi ales să conducă o echipă de sabotaj; era prea impunător, prea sărea în ochi din mulțime. Așa cum îi stătea în fire însă lui Macomber, acesta transformase dezavantajul fizic într-un atu major, adoptînd întotdeauna o atitudine agresivă atunci cînd era în compania nemților, ceea ce era suficient ca să-i facă substituirea cît de veridică posibil într-o Europă ocupată de naziști. Latura brutală a personalității sale se estompase acum cînd, pentru scurt timp, scoțianul își putea permite să fie din nou el însuși, cîteva clipe, să-și lase zîmbetul său natural, de umor sec, să-i fluture ușor la colțurile buzelor. Ce idee însă pe capul lui să se dea drept ofițer superior al Abwehr-ului! Numai la acest gînd Baxter se cutremură. Macomber zîmbea atunci cînd vorbi.

— Ascultă, Roy, personajul Hermann Wolff a fost făcut arșice — prezența lui Dietrich aici de-

Păcatul istoriei

Herodot Ciolan era istoric. Și nu de aceea se fălea el cu numele pe care îl purtase cîndva ilustrul părinte al istoriei; dimpotrivă: acest fapt ca de altfel și convingerea alor săi că odrasla lor îi va călca pe urme unchiului Fane, portar la muzeul de istorie local, alegînd calea istoriei, îi catalizaseră micuțului Hery (cum i se spunea acasă) toate eforturile îndreptate spre realizarea sa în această direcție. Și, în plus, avusese loc la școală, prin clasa a cincea, un incident care îl hotărîse definitiv pe băiat să aleagă pentru viitorul său orientarea istorică: în urma unui scandal cu prima sa dirigintă, aceasta, adusă într-o stare exasperată de obrăznicia și impertinența băiatului, îi scrise în carnet o însemnare pentru părinți, invitîndu-i, printre altele, cît mai grabnic la ședință. Mesajul profesoarei suna cam așa: „M-am convins odată mai mult că fiul dvs. are manifestări de autentic isteric, cu siguranță în urma educației primite acasă. Astăzi a fost dat ca exemplu negativ întregii clase..." Trei ore și-a stors Herodot creierii cum să repare greșeala, căci întîlnirea cu celebra curea a tatălui său nu era deloc de dorit. Într-un tîrziu îi veni ideea salvatoare: După îndelungi cercetări descoperi la un coleg un stilou cu cerneală asemănătoare cu a dirigintei și în cîteva clipe „istericul" se transformă în „istoric", iar cuvîntul „negativ" fu mascat de o splendidă pată de cerneală. ...La vederea mesajului: „...fiul dvs. are manifestări de autentic istoric, cu siguranță ca urmare a educației primite acasă. Astăzi a fost dat ca exemplu întregii clase", în familie s-a declanșat o adevărată sărbătoare...

Dar să trecem peste aceste — amănunte, în fapt — ale biografiei viitorului istoric Herodot Ciolan... Nu trebuie însă omis un fapt esențial: natura îl înzestrase pe eroul nostru cu o excelentă memorie, în special cu o memorie cifrică: și la 12 noaptea dacă îl trezeai din somn, Hery îți putea spune cu o precizie de 101% ce s-a întîmplat pe data de..., la ora..., în locul cutare. Acest fapt constituia, desigur, o garanție importantă a reușitei lui în drumul pe care, mai mult sau mai puțin conștient, și-l alesese.

Trecut-au anii... Fiind și o fire ambițioasă, Ciolan Herodot își văzu visul cu ochii; dar și cu ochelarii, căci în urma efortului intelectual numărul dioptriilor sale crescuse vertiginos, invers proporțional cu numărul firelor de păr de pe cap... Așadar, reuși să termine, e drept — cu chiu, cu vai —, facultatea de istorie din orașul natal, devenit între timp centru universitar, fiind repartizat, în ordinea firească a mediilor, ca profesor de istorie la școala generală din comuna Tîrlați, tocmai acolo unde, de regulă, se prinde harta în cui. Nu era ceea ce visase tînărul nostru, cu atît mai puțin părinții săi, care-și visau fiul ocupînd cine știe ce post înalt, eventual de director al liceului de filologie-istorie de peste drum, și semnînd curent cărți de specialitate apărute în librării... Cu timpul însă se consolaseră cu toții, cu atît mai mult cu cît Herodot își găsi, în Tîrlați-ul stagiaturii sale, perechea pentru viață: pe tînăra Zenovia Hrușcă, medic veterinar, ajunsă în comună tot ca urmare a rigorilor repartiției după medie. Dragostea lor explodase la prima vedere, cînd, primind în dar un purcel (de la unul din părinții ai căror copii erau amenințaiți cu o frumoasă corigență la istorie) și bănuind că animalul suferă de oreion, Herodot se îndreptase cu noul său prieten la medicul veterinar al satului.

...Ce să vă mai povestim, în trei luni nunta fusese făcută, cu mare pompă, cu lume multă și mîncare așijderea, cu lăutari și stroboscop, cu fotograf și stație de amplificare... Lucrurile păreau a merge foarte bine. Însă cu timpul Zenovia descoperi la tînărul său soț o manie care de la o vreme începu s-o calce pe nervii ei de veterinar. De la animalele satului accepta orice, însă pe Herodot al ei îl vrcia perfect. Și nu-l putea găsi așa, dat fiind că acesta ajunsese s-o obosească pe soața sa cu repetate rememorări de date, cifre, nume, ce interveniseră cîndva, la un anumit moment dat, în istoria relativ scurtă a căsniciei lor. Bunăoară, nu rare erau replici (inocente, în fapt) de genul: „Ce-o fi cu Istrate? N-a mai venit la noi de pe 12 ianuarie 1984, ora 18,15?..." sau: „Dragă, ieri la 21,02 te-a căutat Mia și i-am spus să revină astăzi la ora 17,15, căci la 17,30 mergem la film, după cum ți-am promis acum fix patru zile..." sau, bunăoară,: „Zenovio, nu mai rețin exact, pantofii pe care ți i-am cumpărat acum doi ani și trei luni, pe 26 octombrie, cînd tu întîrziaseși 12 minute de la coafor, erau măsura 37 sau 38?".

Nedînd la început nici o atenție acestor exagerări din vocabularul soțului său, Zenovia ajunse într-un tîrziu la exasperare. Starea de stress în care o băgase Herodot o obligă pînă la urmă să-l părăsească temporar, mutîndu-se la o prietenă de-a ei, stomatolog într-o comună limitrofă.

Herodot suferi un șoc. Pe Zenovia o iubea sincer, se simțea puternic legat de ea, și casa îi părea acum atît de pustie, încît nici porcul Gore, ctitorul căsniciei lor, nu reușea, prin grohăiturile sale drăgăstoase, să-și liniștească stăpînul.

Două luni de chin au trecut de la tragicul eveniment. Herodot duse o muncă de Sisif cu sine însuși, încercînd să se dezbare de prostul său obicei. Cînd consideră că pericolul a fost înlăturat, își luă inima în dinți și porni după Zenovia...

...După o săptămînă de la întoarcerea sa în căminul familial, Zenovia ajunse la fericita concluzie că, într-adevăr, cu soțul său se petrecuse un miracol. Herodot se schimbase radical: chiar și la insistențele soației sale, refuza să-și amintească orice zi în care s-ar fi întîmplat cutare lucru, ora la care cineva venise, spusese sau făcuse ceva etc. Herodot era de nerecunoscut și Zenovia era fericită.

Într-una din serile romantice ale primăverii în curs, Herodot își invită tovarășa de viață la o promenadă pe cîmp. Pe cer era puzderie de stele. Mireasma îmbătătoare a noului anotimp îi însoțea prin noapte, sporind gradul de emoție al serii. Mînă în mînă cei doi pășeau pe pămîntul reavăn. Cînd ajunseră pe malul lacului, Herodot propuse un popas; votat în majoritate, acesta fu ales în persoana bolovanului din dreapta salciei. Zenovia își lipi galeș capul de umărul soțului iubit. Dregîndu-și glasul, Herodot șopti duios în liniștea nopții:

— Ții minte, Zenovia, acum fix trei ani, o lună și 12 zile, pe 24 martie, eu veneam cu Gore la tine.... A fost prima noastră întîlnire...

Zenovia simți un junghi în inimă, își privi lung bărbatul și izbucni în plîns...

Marina Almășan

monstreze clar acest lucru. Am deci nevoie de o nouă identitate. Îndrăzneala dă întotdeauna roade bune — îndrăzneala m-a răsplătit pe întreg parcursul meu prin Balcani și îndrăzneala va fi chezășia întoarcerii mele în Grecia în siguranță.

— Uneori, Mac, îmi vine să cred că îți place să joci în stil mare. Și că faci asta nu din alte considerente, ci pentru că se potrivește bine cu temperamentul tău...

— Fac asta pentru că îmi iese jocul. Și am nevoie al naibii de tare ca identitatea asta să fie gata în cîteva ore, așa că va trebui să-ți dobori toate recordurile personale. Imediat după plecarea ta, o șterg din București și aș vrea ca legitimația să-mi parvină la hanul acela unde ne-am petrecut odată un week-end. Crezi ca reușești să ajungi acolo pînă în prînz? Azi la prînz, vreau să zic.

— Cred că mă descurc. Ceea ce însemna, cu alte cuvinte, că Baxter va ajunge sigur la Giurgiu pînă la prînz. Trebuie doar să modific descrierea și să schimb fotografia, însă noile cerneluri cu evaporare rapidă îmi vor fi de mare folos. S-ar putea să am timp s-o aranjez și pe cealaltă, zise el zîmbind, asta în caz că vrei să duci jocul pînă la capăt. Arătă spre dormitor. Îl lași aici pe defunctul Herr Dietrich?

— Nu, domnia sa trebuie să dispară pentru cîteva zile, dar dacă mă ajuți să mut din loc garderobul, mă descurc eu cu restul. Apropo, asta este ultima ta misiune. Îmi aduci legitimația și apoi te întorci acasă. Macomber făcu o pauză, o scînteie jucăușă sclipindu-i în privire. Doar dacă nu te decizi să faci drumul înapoi cu mine?

— Mulțumesc, dar așa ceva nu e stilul meu. Genul de încurcături în care te bagi m-ar transforma într-o epavă mult înainte să ajungem măcar la jumătatea drumului pînă la granița turcească. Baxter rînji sec. Dacă n-ai nimic împotrivă, prefer s-o șterg de unul singur. Se uită din nou spre dormitor. Ești sigur că e înțelept să-l scoți de aici? Orașul e împînzit de camioane militare germane care se îmbulzesc spre depozitul de benzină. S-ar părea că ceva mai devreme, în noaptea asta, cineva a lăsat niște bombe vraiște pe acolo.

— Am să mă feresc deci de camioane. Dacă este să folosesc identitatea lui Herr Dietrich însă, domnia sa va trebui să dispară pentru cîtăva vreme. Atîta timp cît nu-l găsesc, oamenii lui nu pot fi siguri ce i s-a întîmplat — nu uita că cei de la Abwehr operează mult pe cont propriu.

— Tu știi mai bine ce faci, eu nu mă bag. Baxter se ridică, sperînd că nu lăsase impresia că s-ar fi grăbit peste măsură să se vadă ieșit din apartament. Ce fac cu restul de explozibil? Distrug mecanismele de întîrziere sau le las acolo unde sînt?

— Nu-ți fă griji pentru asta. Macomber se uită la ceas și se mișcă nerăbdător. Nemții au mai capturat cîteva, așa că n-are rost și pe deasupra mai ia și timp. Haide, trebuie să scot cadavrul de aici.

— Te pot ajuta să-l transporți dacă vrei...

— Ajută-mă doar să mut garderobul puțin mai încolo și apoi șterge-o. Prefer să mă ocup eu personal de treaba asta.

Reacție tipică, gîndi Baxter. Forester, Dyce, Lemaître — toți ceilalți membri ai echipei de sabotaj muriseră, iar Mac era singurul supraviețuitor, probabil și datorită faptului că avea obiceiul să lucreze de unul singur. Nu are decît, își spuse Baxter în timp ce-l urma pe scoțian înăuntrul dormitorului.

▪

Macomber se simțea ceva mai relaxat atunci cînd parcurgea la volanul Volkswagenului străzile încă întunecate ale Bucureștiului. Conducînd pe străzi lăturalnice care dădeau în artera principală, scoțianul întrezărise deja cîteva camioane militare croindu-și drum pe acolo, prin zăpadă, și știa că va fi nevoit să meargă o porțiune bună pe același traseu ca și acestea. Pătura militară se dezghețase la căldura din interiorul mașinii în timpul drumului de întoarcere de la depozit și zăcea acum aruncată pe bancheta din spate, dar mai avea încă umflătura aceea ciudată — îi fusese imposibil să mascheze complet forma corpului lui Dietrich, care era ascuns dedesubt. Astfel că, relaxare nu era poate termenul cel mai potrivit pentru a descrie starea de spirit prezentă a scoțianului. Însă chiar și așa, se simțea ușurat, ușurat că reușise să ducă la bun sfîrșit coborîrea ucigătoare pe scara de

PRIMII CĂLĂTORI ROMÂNI LA SPITZBERG 1896 - 1897

Dincolo de cercul polar arctic, pe nemărginirea Oceanului Înghețat care acoperă calota de miazănoapte a globului, se află izolate numeroase pămînturi insulare. Sînt frînturi din continentele preistorice care s-au desfăcut în urma unor catastrofe telurice imemoriale. Printre acestea se află și arhipelagul Spitzberg, situat în nordul îndepărtat al Europei, între Groenlanda, Peninsula Scandinavă, Novaia Zemlia și în cuprinsul nemărginitului Ocean Înghețat al Polului Nord.

În prezent, acest teritoriu aparține Norvegiei prin Tratatul de la Paris din 1920 și împreună cu alte cîteva posesii din aceeași regiune, este cunoscut sub denumirea de Svalbard (= coasta rece).

Cele cinci mari insule care constituie arhipelagul sînt platouri de roci dure care se înalță din apele oceanului. Ele sînt străbătute de șiruri muntoase avînd creste ascuțite și vîrfuri ce ajung la 1770 m., ceea ce a determinat denumirea de Spitzbergen. Țărmurile sînt crestate cu fiorduri adînci.

Regiunea se află într-un climat aspru și vînturi puternice. Adesea se poate vedea mirifica auroră boreală.

Condițiile vieții în această regiune îndepărtată au împiedicat stabilirea vreunei așezări omenești de durată. Pe la 1880 geografii considerau arhipelagul ca fiind un pustiu. În adevăr, pe aici rătăceau pescari danezi, englezi și ruși care căutau să vîneze balene și foci, dar numai în anotimpurile cu climat potrivit. În asemenea împrejurări, regiunea nu a prezentat un prea mare interes economic. Abia pe la sfîrșitul veacului trecut a fost organizată o legătură cu continentul, care se făcea printr-o singură cursă maritimă anuală. În decursul timpului, constatîndu-se existența unor bogate zăcăminte de cărbuni, s-a procedat la exploatare, ceea ce a dus la creșterea populației (2600 locuitori stabili în 1961), în afară de cei atrași de turism sau cu preocupări științifice.

Din cele ce cunoaștem, primii călători români, care s-au aventurat în arhipelagul Spitzberg, au fost inginerul Bazil Assan (1896) și un an mai tîrziu, profesorul Radu Novian, cu soția (1897).

Cel dintîi a făcut o călătorie de studii. A plecat din Hamburg pe vasul norvegian „Erling Iart" navigînd în lungul fiordurilor Norvegiei și vizitînd porturile principale, a traversat Oceanul Atlantic și imensul Gulf Stream, care își duce apele temperate îndulcind clima ținuturilor în lungul cărora își urmează cursul. În insula Urșilor a fost impresionat de ghețarii enormi „cu înălțimea unei case cu zece etaje". Ajuns pe insulele arhipelagului, a făcut cercetări sumare asupra climatului și vegetației, observații asupra unei eclipse de soare, a pescuitului balenelor și asupra vieții laponilor. Assan notează că ținutul este neospitalier și că subsolul conține minereu de fier. Fauna locală o constituiau renii, focile, vulpile albastre și albe, precum și urșii albi, călători nomazi pe ghețuri plutitoare. Vegetația era reprezentată prin variate specii de mușchi.

Soții Novian, după ce s-au oprit cîtva timp în Norvegia, țară care pe acea vreme era cunoscută la noi prin cîteva traduceri din literatura sa social-purificatoare (Ibsen, Bjoernson) s-au echipat pentru un drum aspru și s-au îmbarcat la Tromsö. Cursa aceasta se efectua o dată pe an cu vasul „Fram", care avea construcție specială pentru navigația în regiunile polare și era condus de căpitanul Otto Sverdrupp, același care, cu cîțiva ani în urmă, purtase expediția lui Nansen. Tovarăși de călătorie erau cîțiva norvegieni plecați în interes de serviciu și un pastor care se ducea să-și ia postul în primire. Pe acea vreme nici nu era vorba de turism printre ghețuri.

Călătorii noștri s-au întors cu multe cunoștințe asupra regiunii nordului înghețat al globului și modestei vieți a laponilor. Totodată au adus cîteva mobile rustice, confecționate din colți și piele de morsă, un cuțit cu teacă de lemn pe care era scrijelite scene din viața locală (sanie trasă de reni), mînuși pescărești cu degete circulare, blana unui pui de urs alb care a fost reconstituit în țară, un sac pentru lest găsit pe parcurs și identificat ca fiind aruncat din balonul expediției lui Andrée, o machetă în traforaj a vasului oferită de Sverdrupp și numeroase fotografii.

Ca și predecesorul său, profesorul Novian a prezentat o comunicare cu proiecții la Societatea Română de Geografie și a publicat o lucrare în care s-a ocupat numai de latura didactic-educativă („Școala și biserica în Norvegia") menționînd că din impresiile dobîndite în cursul călătoriei „esclude tot ce se repoartă la descrierea fizică a ținuturilor vizitate între Cristiania (azi : Oslo) și Spitzberg inclusiv". Subiectul fusese deja expus sub alt aspect de inginerul Assan, cu un an mai înainte. În schimb, informațiile bogate asupra acestei călătorii, pe care soții Novian le comunicau, erau de cel mai mare interes. Este regretabil însă că în decursul anilor, notele prof. Novian cu observații făcute în călătorie și manuscrisul comunicării, au fost pierdute.

Soții Novian s-au reîntors în țară prin nord-vestul Europei, avînd ocazia să vadă și alte locuri de un deosebit interes geografic. Au trecut prin Islanda vizitînd Reykjavik-ul, regiunea vulcanică și geyserii cei neadormiți, care aruncă ritmic apă fierbinte. Tot de aici au adus și bucăți de spat calcaros, care refractă lumina.

Urmînd călătoria spre miazăzi, prin Anglia, au cunoscut importante centre comerciale și portuare, precum și curioasele forme geologice cunoscute sub denumirea Grota lui Fingal din insula Staffa, care are o deschidere monumentală, precum și Șoseaua Giganților din nordul Irlandei, formată din corpuri bazaltice cu formă geometrică identică și grupate ca un măreț postament de circulație pentru uriașii pămîntului. În sud, la Stonehenge (comit. Wilteshire) au admirat monumentele celtice, menhire înalte de 7—8 m., orînduite în două cercuri concentrice, pe o vastă arie. Asupra semnificațiilor lor și astăzi sînt discuții între oamenii de știință.

Mulți ani în urmă, văduva Novian a continuat să viziteze țări îndepărtate, încununînd spiritul său turistic cu o lungă călătorie în jurul pămîntului, efectuată la vîrsta de... 70 ani.

Radu Dimiu

incendiu a blocului, cărîndu-l în spinare pe omul de la Abwehr. Scara metalică era acoperită cu o pojghiță de gheață, la un moment dat auzise cum se deschide o fereastră în întuneric, în timpul coborîrii sale lente și anevoioase și nu avusese nici o ascunzătoare care să-i mascheze trecerea spre strada pe care își parcase Volkswagenul. Macomber depășise însă ce era mai greu din întreaga problemă — nu îi mai rămînea decît să reușească să evite și camioanele militare.

Conducea foarte încet, apropiindu-se de intrarea în artera principală, unde mai așteptă o jumătate de minut, și cum nu trecu nimic prin intersecție, se angajă și viră la stînga, la nord, spre calea ferată, direcție care avea să-l scoată în cel mai scurt timp la cîmp liber. Conducea cu viteză medie constantă, farurile iluminau clădiri întunecate, cu balcoane de fier forjat împodobite cu gulere de zăpadă ; trecu apoi printr-o piațetă pustie, cu copaci golași și înghețați care înconjurau o statuie aplecată ; apoi mai traversă un cartier nevoiaș, cu case mizere care formau un zid neîntrerupt de sărăcie. Era aproape de ieșirea din oraș cînd apăru pericolul. Așa cum conducea acum cu viteză moderată pe șoseaua pustie, în ciuda oboselii care îi împăienjenea privirea și se lăsa ca o ceață peste mintea lui epuizată, putea încă să observe drumul cu acuitate în momentul în care se uită la ceas: 4 : 15 a.m. Cu două ore mai devreme era încă culcat de-a lungul pe vagonul cisternă și în urechi îi țiuia lătratul cîinilor. Luă un viraj, văzu camionul militar care ieșea de pe o stradă secundară în fața lui și merse în spatele acestuia în timp ce vehicolul se hurducănea în aceeași direcție cu el pe drumul accidentat. În retrovizor prinse sclipirea unor faruri care părură gata să-l înghită, dar rămaseră în urmă în clipa în care crezuse că va fi răsturnat de cel de-al doilea camion militar. Fusese prins în cușcă de Wehrmacht.

Singura cotitură pe care ar fi putut să scape era la mai bine de un kilometru mai departe, cea pe care dealtfel intenționase și el să se angajeze, așa că trebuia să se obișnuiască cu escorta sa nepoftită și să conducă mai departe spre cîmpie. Aruncă o privire scurtă în retrovizor, văzu camionul din spate la mai puțin de șase metri de Volkswagen și cînd se uită din nou văzu șuvoi de faruri repezindu-se spre el din urmă. Intrase într-un convoi întreg de camioane germane. Strînse trabucul mai tare în dinți și se concentră să mențină aceeași viteză cu vehiculul din față, ținîndu-și ochii fixați pe lumina roșie a stopurilor acestuia, pe prelata bine trasă, în timp ce în oglinda retrovizoare vedea farurile celorlalte vehicule care rămîneau la distanță egală. Pînă și ieșirea sa din convoiul ăsta blestemat avea să fie teribil de dificilă. Își calculă mișcările cu grijă, apropiindu-se tot mai mult de vehiculul din față pe măsură ce se apropiau de cotitura vitală și era chiar pe punctul să semnalizeze cînd văzu că drumul lateral era barat de o bîrnă în spatele căreia zări un polițai militar german. Blocaseră drumul ca să împiedice traficul civil pe această rută. Trecu de portița sa de scăpare de urgență fără să mai arunce măcar o singură privire într-acolo, căutînd frenetic o soluție, încercînd să prevadă care va fi următoarea mișcare. După mai bine de un kilometru, drumul se bifurcă : la stînga ducea spre depozitul feroviar de marfă, iar la dreapta mai departe spre cîmpie. Logic, însă, și acest drum avea să fie blocat, așa că era nevoit să meargă mai departe cu convoiul pînă la depozitul cu benzină pe care îl distrusese aproape în întregime, într-o zonă care era sigur împînzită de trupe. La urma urmelor, se părea că Baxter avusese dreptate.

Înaintînd prin noapte oboseala deveni și mai copleșitoare, sporită de uruitul monoton al motoarelor de camion și de necesitatea de a rămîne cu privirea fixă la luminile roșii din față, iar atunci cînd prelata vehiculului din față se întredeschise puțin, văzu la lumina farurilor sale forma unor căști militare : camioanele erau înțesate cu trupe germane. Ștergîndu-și transpirația de pe frunte, Macomber începu să efectueze singura manevră posibilă care l-ar fi putut scoate din capcană : reduse treptat viteza, astfel încît camionul din față se îndepărtă. Viteza nu putea fi însă redusă decît pînă la o anumită limită pe care ar fi tolerat-o șoferul camionului din spate, așa că Macomber miză pe lipsa de entuziasm a acestuia pentru a îndeplini o astfel de corvoadă, ușor de înțeles la o oră atît de tîrzie. Conduse mai departe încetinind treptat pînă ce stabili o distanță de aproape douăzeci de metri între Volkswagen și camionul din față, apoi menținu intervalul, așteptîndu-se în orice clipă să audă claxonul furios al vehiculului din urmă. Se hotărîse să încerce s-o ia pe un drum de țară care se făcea la un moment dat la dreapta, un drum închis care mergea peste cîmp, traversa calea ferată și se termina la o fermă mare ; voia însă să mascheze faptul că se va angaja pe această fundătură periculoasă. În cazul în care șoferul din urma sa ar fi raportat prezența unui Volkswagen izolat odată ajuns la depozit, cei de acolo nu trebuiau să știe și încotro o luase mașina. Următoarea curbă era punctul culminant, trebuia deci să-și calculeze mișcările pînă la o fracțiune de secundă.

În lumina farurilor vehiculului din față apăru

Trei tablouri de Mihai Takacs

un grup de copaci care dispărură în urmă în momentul în care camionul luă altă curbă. Macomber aruncă o privire în spate, văzu în oglinda retrovizoare cum farurile erau parcă sudate de mașina lui și atunci acceleră brusc. Mașina se repezi înainte pe zăpada brăzdată de urme de cauciucuri, lăsă camionul mult înapoi, acceleră mereu, rugîndu-se în gînd să nu mai derapeze din nou. În momentul în care reducea viteza ca să se înscrie în curbă farurile sale luminară copacii și pe moment ieși din raza de vedere a camionului din spate. Gardul de lemn era retras față de șosea așa că fu cît pe ce să-l depășească, însă îl văzu la timp, smuci volanul, trecu prin poartă doborînd-o, întoarse mașina după un zid de piatră și simți Volkswagenul cum se clatină dintr-o parte într-alta trecînd peste rădăcini degerate. Lăsă motorul să meargă și stinse pozițiile așteptînd.

Morfolea în dinți trabucul atunci cînd apărură farurile dincolo de zid, luminînd trunchiurile goale ale copacilor care formau un fel de palisadă naturală. Motorul camionului încetini, în momentul în care șoferul văzu curba și pierderea prea mare de viteză spori enorm pericolul ca acesta să observe poarta de lemn spartă și urmele lăsate de Volkswagen în zăpadă atunci cînd intrase în cîmp. Macomber stătea nemișcat, văzu camionul cum încetinește și mai tare, se tîrăște greoi în curbă, părînd apoi gata să se oprească. Fusese descoperit — gardul sfărîmat, urmele cauciucurilor fuseseră reperate ! Apucă mînerul portierei, gata să o rupă la fugă zadarnic, prin pustietate, știind că era suficient să fie prins în lumina farurilor și îndoindu-se că picioarele sale obosite l-ar fi putut duce prea departe, dar motorul ambală și mai tare și camionul urui dincolo de gard, spre depozitul feroviar de marfă.

Ieși imediat din mașină, își croi drum pe bîjbîite prin întuneric, printre rădăcini, găsi un contrafort în zid pe care se ridică pînă ce putu să vadă pe deasupra și îndărăt pe șosea. Printre trunchiurile copacilor, drepte ca lumînările, văzu luminile farurilor înaintînd spre el și reperă un spațiu liber între al patrulea și al cincilea rînd de lumini. Trebuie să fi primit ordine să păstreze distanțe egale în convoi, însă, ca mai întotdeauna, se găsea și un codaș — numai de-ar rămîne mai departe la coadă ! Macomber se repezi înapoi la mașină, se întinse cît era de lung în zăpadă, cu piciorul prins într-un stei, dar se puse repede îndărăt pe picioare și ajunse la Volkswagen tocmai în clipa în care primele faruri luminară peste zid. Cel de-al doilea vehicul urmă imediat după primul, apoi veniră al treilea și al patrulea. Acum ! Volkswagenul se clătină pe roți înaintînd spre poartă și atunci cînd ajunse la ieșirea în șosea văzu că drumul era liber. Viră la ieșirea din cîmp, apăsă pe accelerator și se grăbi să ajungă din urmă luminile roșii ale camionului din față care se îndepărtau în noapte.

Curba spre drumul de țară veni mai repede decît se așteptase, așa că smuci automat volanul, uitîndu-se în urmă la drumul pe care venise. Nu se vedeau faruri din spate : al cincilea camion nu ajunsese încă la curbă. La o distanță de o sută de metri, drumul trecea printr-o adîncitură, de unde farurile scoțianului nu puteau fi văzute dincolo pe șosea. În timp ce conducea pe drumul de țară, farurile măturau în trecere mănunchiuri de iarbă înghețată de-o parte și de cealaltă a drumului ; Macomber se concentră asupra problemei imediate — cum să scape de Dietrich. Dacă ar fi fost vară, ierburile ar fi crescut înalte și ar fi putut să arunce corpul oriunde, acum însă pămîntul era înghețat și avea consistența metalului, iar ieburile nu treceau de înălțimea gleznei, cîmpia fiind ca un lințoliu alb, pe care cadavrul ar fi ieșit în evidență, așa încît printr-o întîmplare lesne de anticipat, ar fi putut fi descoperit ușor la lumina zilei. Trebuia să găsească o soluție mai bună.

Cinci minute mai tîrziu urca o pantă în apropierea podului peste calea ferată ; chiar și la lumina zilei locul era izolat, dar cu atît mai mult la ora aceea tîrzie plutea în aer o atmosferă stranie și cioturile de trestie prinse în lumina farurilor îi amintiră că trecea printr-un teren mlăștinos. Încetini ca să ia o curbă periculoasă dincolo de pod și auzi păcănitul vagoanelor de marfă care veneau dinspre sud. Ideea îi veni pe moment ; trase frîna de mînă fără să oprească motorul și ieși din mașină să se uite peste pod. O lampă camuflată strălucea la mică distanță sub el, și lumina o locomotivă cu abur care tocmai trecea pe sub pod, trăgînd după ea un tren format din vagoane goale îndreptat spre partea de est a depozitului de marfă, un sector care nu fusese afectat de explozie. Vagoanele erau în drum spre magazia de cărbuni, unde aveau să fie încărcate și trimise pe lunga cale de întoarcere spre Germania. Macomber simți o străfulgerare bruscă de oboseală. Problema sa își putea găsi o rezolvare simplă la mai puțin de șase metri sub el.

În lungile luni de observație, scoțianul devenise expert în manevrele din curtea depozitului de marfă și știa că, imediat după sosirea trenului, cărbunii aveau să fie încărcați în vagoane. În timp ce dedesubt treceau deja primele vagoane, la aproximă viteza și calculă momentul în care centrul unui vagon treca exact pe sub locul în care stătea el. Fără să mai piardă timpul cu alte calcule, stinse farurile mașinii, deschise portiera din spate și trase afară corpul învelit în pătură. Se opinti să ridice trupul neamțului pe umăr, ceea ce era deja un efort în sine, înaintă greoi spre parapet și așteptă, aproximînd din nou momentul corect, conștient că nu-și putea permite să comită nici o eroare de calcul, fie aceasta chiar și de o singură secundă. Așteptă pînă ce unul din vagoane ajunse cu centrul sub pod, lăsă jos balotul, proptindu-l peste parapet ; în timp ce coada vagonului se pierdea din vedere, se opinti iarăși și își ținu respirația. Corpul căzu în gol, prăbușindu-se chiar în centrul următorului vagon de cărbuni, apoi dispăru sub pod. Doctorul Richard Dietrich pornise pe drumul de întoarcere spre Germania.

Traducere de Roxana Dascălu

CĂLĂTORIE ÎN PERENITATE

INSULA RODOS

Lindros : Propileele de pe Acropole

Intrarea în portul Rodos

Lindros : La poalele Acropolei

După o noapte de decembrie pe o mare mînioasă mă trezesc într-o dimineaţă vîntoasă dar însorită în faţa insulei Rodos. Legenda spune că o bucată de pămînt a fost înălţată de Zeus din mare şi dăruită fiului său Apollo care i-a dat numele iubitei sale, nimfa Roda, fiica lui Neptun şi a Haliei. Se presupune că numele vine de la cuvîntul grecesc **rodon** (trandafir) sau poate de la **roia** (rodie).

Insula Soarelui este cea mai mare şi mai frumoasă din arhipelagul Sporadelor de Sud, situată în Marea Egee la numai 25 km de ţărmul sud-vestic al Asiei Mici. Ea are 1 404 km² şi peste 65 000 locuitori, majoritatea greci. Centru al elenismului, ea a parcurs diferitele epoci istorice păstrîndu-se în perenitate ca un valoros centru de cultură şi civilizaţie. Putere maritimă de prim rang în Grecia antică, oraşul Rodos, construit în 408 î.e.n. după planul lui Hippodamos din Milet, cunoaşte o deosebită înflorire culturală în secolele 5—2 î.e.n. Faimoasa şcoală de retorică de aici a fost frecventată şi de mulţi romani, printre care Cicero şi Cezar. Nu departe de dana în care am amarat mi se arată presupusul loc unde se înălţa odinioară Colosul din Rodos. Este vorba de cea mai mare statuie dintre cele o sută închinate zeului Helios pe Insula Soarelui. Doisprezece ani i-au trebuit lui Chares, elevul lui Lisip (celebrul sculptor a lui Alexandru Macedon), să ridice în bronz colosul de 31 metri înălţime. Din nefericire el s-a prăbuşit în urma unui cutremur violent în anul 224 î.e.n., la numai 56 de ani de la săvîrşirea grandioasei opere, considerată una din cele şapte minuni ale lumii. Rămăşiţele statuii aveau să zacă astfel pînă în anul 656 e.n. cînd bronzul a fost încărcat de un negustor pe cocoaşele a 900 de dromaderi şi dus din Rodos pentru totdeauna.

După ce hoinăresc prin partea veche a capitalei insulei, înconjurată de ziduri medievale, şi respir atmosfera trecutului pe strada Cavalerilor Ioaniţi, tixită de „hanurile" pe naţionalităţi şi dominată de turnurile crenelate ale palatului Marelui Magistru construit în secolul al 14-lea, pornesc spre oraşul Lindos, ţinta călătoriei mele. Cale de 57 km străbat peisajele cele mai fertile ale insulei, mai dăruite în vegetaţie şi mai locuite, îngînînd coasta estică de la nord-est spre sud-vest şi avînd în dreapta lanţul de muncei calcaroşi ce brăzdează insula în lung. Undeva, pe la mijloc, se contureazǎ piscul cel mai înalt, Attairo (1 215 m alt.). Din coasta munceilor izvorăsc ape firave care irigă şi dau viaţă cîmpiilor. Odinioară toată insula era înveşmîntată în vegetaţie mediteraneană luxuriantă, în păduri dese de pin, stejar, mirt şi lantisc (o specie de fistic), contrastînd cu celelalte insule ale arhipelagului, cele mai multe stîncoase, aride şi pustii. Astăzi covorul vegetal este împestriţat. Pădurile de pini, stejari, chiparoşi şi vegetaţia de maquis alternează cu ogoare şi livezi. Oamenii cultivă solul nisipos-argilos cu cereale, tutun, viţă de vie, măslini, portocali, mandarini, lămîi şi rodieri sau cresc animale. Tot ei sînt gazde ospitaliere în diferitele staţiuni balneo-climaterice înşirate de-alungul ţărmului sau în interior. Trecînd pe sub poalele muntelui Tzambika aflu că femeile, dacă urcă desculţe şi în genunchi pînă sus, în vîrful pleşuv, vor avea copii mult doriţi pe care va trebui să-i cheme Tzambiko şi Tzambika. În pitoreştile localităţi Arhanghelos cu 4 000 locuitori şi Mallona, mari producătoare de citrice, văd bărbaţi cu pantaloni negri strîmţi pe picior, femei cu fustă de mătase roşie, vestă de catifea neagră brodată cu fir auriu, maramă albă şi cizmuliţe gălbui din piele de capră. Tocmai se bat măslinii cu prăjinile culegîndu-se rodul pe foi de plastic. Drept amintire rup o ramură încărcată cu fructe verzi-negricioase şi, cu acest simbol al păcii în mînă, intru în orăşelul Lindos, o îngrămădire de clădiri, majoritatea cubice, albe, umplînd spaţiul dintre golful mării mai albastre ca cerul şi acropola încununată de zidurile crenelate ale unei cetăţi. A fost o vreme cînd Lindos era cel mai mare oraş al insulei. După pelasgi, insula a fost populată de cretani şi argieni de civilizaţie miceniană. Din acele vremuri datează primele trei oraşe : Ialisos, Camiros şi Lindos. Ultimul a fost patria lui Aristofan — celebrul autor de comedii, a tiranului Cleobul — socotit unul din cei şapte înţelepţi ai Greciei, şi a lui Chares — constructorul colosului din Rodos. O colonie de rodieni, plecată din Lindos, a fondat Gella, în Sicilia. Vizitînd o expoziţie de ceramică aflu că renumita faianţă de Rodos, imitaţie a celei persane, s-a născut aici prin secolul al 14-lea. Folosindu-se prizonieri de război s-a imprimat faianţei acel stil oriental cu decor floral — trandafiri, lalele, zambile şi garoafe alcătuind minunate dantelării. Motivul cerbului — care apare adesea — este legat de legenda introducerii cerbului în insulă ca să împuţineze viperele, la sfatul unui oracol : îl vezi în rezervaţii, sculptat sau pictat pe vase ; este, de altfel, simbolul insulei. Platourile de Lindos au desene vegetale fine, precis conturate ; pe fond de smalţ alb sînt pictate în toate culorile motive florale şi geometrice, cu adausuri de peşti şi alte animale.

Lăsînd maşina în faţa restaurantului Zorba de pe malul golfului, urc străduţele întortochiate şi înguste spre acropola oraşului Lindos, azi renumit centru turistic. Acestea sînt pavate cu pietricele albe rulate, cît oul de porumbiţă, ca de altfel şi curţile şi chiar podelele unor prăvălii ; ele alternează, din loc în loc, cu pietricele negre alcătuind figuri geometrice (stele, cercuri şi pătrate) complicate cu siluete de chiparoşi sau de flori stilizate. Faţadele caselor, bogat ornamentate, au brîie în jurul ferestrelor, iar porţile se termină sus în arc. Butoanele soneriilor, mascate adesea de mîini metalice miniaturale, te invită parcă să le apeşi. Numeroase prăvălii, majoritatea încărcate cu obiecte de artizanat, mă ispitesc la tot pasul. Urc mereu, din ce în ce mai pieptiş, ajutat, pe alocuri, de scări pavate tot cu pietricele. Ieşind din oraş, zăresc printre chiparoşii piramidali şi orizontali, intercalaţi cu migdali, leandri, ibiscuşi şi bughanvilla, potcoava albă a golfului adăpostind azurul apelor cu creste de spumă. Curînd ajung lîngă zidurile medievale care înglobează ruinele vechii cetăţi antice. Pe stînca de la temelia acestor ziduri se mai distinge un basorelief executat de artişti renumiţi încă în secolul al 2-lea î.e.n. Urc cele 280 de trepte fără balustradă, trec pe sub bolta înaltei porţi şi pe lîngă propileele ce susţin o minunată terasă şi iată-mă pe creştetul Acropolei. Aici se află templul zeiţei Atena — adorată cîndva de locuitorii insulei sub numele de Atena Lindia — construit în sec. 6 î.e.n. şi socotit drept unul din cele mai frumoase din Grecia. Privesc în jur şi mă simt copleşit de panorama unei naturi care explică naşterea miturilor şi legendelor pe aceste locuri : în faţă, la poale, orăşelul alb Lindos ; în dreapta golful cu stînci albe şi apă albăstruie, fosforescentă, iar în spate, la picioarele falezei abrupte, un mic golf liniştit. Ca speolog, văzînd atîta rocă calcaroasă sclipind în soarele amiezii, mi-am amintit de colaborarea tradiţională dintre Institutul de speologie „Emil Racoviţă" şi Societatea speologică a Greciei condusă de Anna Petrochilos, o pasionată cercetătoare a carstului ţării prietene. Şi mult aş fi dorit să mă întîlnesc cu ea sau alt confrate cu care să merg la vreo peşteră rodiană sau, în lipsă de timp, măcar să evoc acel colocviu internaţional de speologie din 1963, primul ţinut în Grecia — la Atena şi Rodos — şi la care au participat speologii români.

Ştefan Negrea

...adică două grupuri de inițiale gemene cere, la timpul lor, au eclipsat tot ceea ce avea mai bun cinematografia. Marilyn Monroe in America anilor 50, Brigitte Bardot un deceniu mai tirziu in Franța. Două staruri cu destine diferite, dar cu același impact asupra istoriei cinematografului și a unei intregi generații de spectatori.

Replici moderne ale modelelor divistice consacrate de lumea de celuloid, cele două frumoase, seducătoare și spontane blonde au devenit legendă și mit.

Citeva amănunte despre viața lor ne sînt dezvăluite, in rindurile ce urmează, de acei care, descoperindu-le, le-au intuit talentul și personalitatea.

MARILYN MONROE

o viață în trei imagini

Despre tumultuoasa viață a actriței Marilyn Monroe se pare că s-a spus totul. Împrejurările morții sale, însă, au mai suscitat interesul biografilor și al marelui public mulți ani după aceea. Sinucidere ? Crimă ? Abuz de alcool? Stupefiante? Nimic și nimeni n-a reușit să clarifice misterul acelei nopți de 4 spre 5 august 1962. Cei din preajma acestui star de referință în istoria postbelică a Hollywodului continuă și azi să se întrebe ce s-a întîmplat. Printre cei mai disperați de tragicul sfîrșit al actriței s-a aflat fotoreporterul André de Dienes, cel care o descoperise în 1945. Viitoarea Marilyn avea atunci 19 ani și se numea Norma Jeane Baker. André de Dienes a fost prietenul și confidentul de suflet. A fost omul pe care-l căuta atunci cînd totul o copleșea. A fost, poate, singurul om care-a iubit-o cu adevărat.

Nu demult a murit, obsedat de ideea că n-a putut s-o ajute pînă în ultima clipă.

La timpul său, A. de Dienes se numărase printre primii fotografi de nuduri în exterior. În căutare de modele poposește și la Hollywood, unde se adresează unei agenții. Dar să-l lăsăm pe Dienes să povestească momentul întîlnirii sale cu Marilyn Monroe...

„N-avem nimic — mi se răspunse de la agenție — decît, poate, o tînără fără experiență, dar foarte nerăbdătoare să debuteze."

„O oră mai tîrziu îmi sună la ușă : pulover roz strîns pe corp, păr buclat prins cu o panglică de aceeași culoare, o pălărioară în mînă. Părea emoționată și încîntătoare... Eram destul de priceput în meserie așa că, dintr-o privire, știam să judec frumusețea unei femei, strălucirea stilul și fotogenia ei. Nu trebuia s-o dezbrac ca să-mi dau seama cum e făcută. Desigur, nu era ceea ce căutam. Era un pic prea ingenuă, un pic prea stîngace. Fără îndoială, era ideală pentru genul acela de cărți poștale ilustrate în care apar fetișcane duios-sentimentale pozate cu buchețele de flori sau pisicuțe. Cu toate astea am presimțit imediat că puteam scoate foarte mult din acest chip copilăresc încă, din acest corp încîntător, format și în același timp fragil, din această frumusețe în stare pură".

„Mă numesc Norma Jeane Baker — mi-a spus".

„Eram nerăbdător s-o privesc prin obiectivul aparatului meu, voiam să surprind acel zbor care se ghicea sub acest surîs nevinovat și sub buclele blonde..."

Între cei doi se înfiripă dragostea. Nu va dura, însă,prea mult fiindcă Pygmalionul e prea îndrăgostit și devine nebun de gelozie. Nu suporta nici măcar privirea altor bărbați asupra modelului său. André e gata să se arunce de pe înălțimea falezei. Cuplul se separă. Rămîne doar prietenia, o prietenie curată ce va rezista — așa cum spuneam — pînă la sfîrșit. André nu-i face vizite decît dacă este invitat, în schimb e mereu pregătit să asculte tot ceea ce ea îi mărturisește : tentative, speranțe, decepții...

„Am continuat să mi cizelez modelul — își amintește fotoreporterul. Acum devenise mai blondă, știa să se macheze. O învățam mai cu seamă să se pună în valoare, să fie prezentabilă și să se desfășoare în public".

Formarea actriței înseamnă pentru creatorul ei știința de a ține capul sus, de a avea surîsul pe buze în ciuda oboselii, a descurajării. Mai înseamnă, de asemenea, descoperirea celui mai favorabil profil, modelarea rîsului și toate celelalte amănunte care trebuiau să-i confere reținere și, în același timp, să o facă provocatoare. Andre o convinge să se arate pretutindeni în public, să nu refuze fotografii. Și fapt deosebit de important pentru imaginea unui star, să nu întrebe niciodată unde va apărea poza ei. Despre alegerea numelui, André de Dienes își amintește că era pe la sfîrșitul verii anului 1946, cînd este chemat de urgență. Actrița voia să „testeze" numele ales. „Suna bine. Ți-l puteai imagina cu litere strălucitoare pe fațadele cinematografelor... Dar și numele și pronumele încep cu M."

„Crezi că acești doi de M nu poartă noroc ? m-a întrebat ea."

De la acel moment se scurg aproape 15 ani. Marilyn studiază arta dramatică la „Actor's Studio" și joacă nenumărate roluri. Mai cu seamă cele în care i se exploatau calitățile fizice, senzualitatea atît de apreciată în cadrul star-systemului american. Sînt pelicule de genul „Vîrsta periculoasă", „Cum să te măriți cu un miliardar", „Domnii preferă blondele" etc. Marcînd o evidentă maturitate psihologică în filmele următoarei perioade („Șapte ani de căsnicie", „Prințul și balerina", „Neadaptații"), Marilyn Monroe devine starul de necontestat al Americii și singura vedetă care reușește să impună studiourilor dreptul de a decide asupra scenariilor, regiei și operatoriei filmelor în care joacă. Personalitate tulburătoare, plină de pasiuni, Marilyn pătrunde în lumea miturilor contemporane. Dar gloria, dragostea sau mai degrabă lipsa dragostei, alcoolul, pe scurt un teribil „rău de viață" se instalează în inima acestui star de excepție ajuns în vîrful piramidei și, totodată, foarte aproape de periculoasa clipă a prăbușirii. „Într-o noapte — își amintește André de Dienes — Marilyn mă cheamă la ea. Era ora două. Nu putea dormi. Era tristă, singură și aproape disperată. Mă chema să facem niște fotografii, chiar în acel moment, într-o străduță întunecoasă din Beverly Hills... Aș fi putut s-o refuz, dacă n-aș fi simțit în vocea sa o nuanță de rătăcire de parcă și-ar fi ieșit din minți... Am pornit spre întîlnire. Nu era fardată. Părul răvășit, ochii adînciți în orbite. Încerc să găsesc o lumină pentru a-i îndulci trăsăturile, să găsesc puțină verdeață sau o geană de lumină pentru a atenua aspectul sordid al străzii plină cu pubele de gunoi unde mă tîrîse. Nimic. Această sinistră fundătură să fi fost oare, pentru ea, imaginea propriului viitor ? N-am îndrăznit să spun nimic. Am lăsat-o să-și exprime angoasa și disperarea care-o cuprinseseră în acea noapte. Să fi avut, oare, presentimentul unui eveniment tragic ? Încheind această ședință mi-a spus cu o voce sugrumată : «Știu că obișnuiești să dai explicații fotografiilor. La toate astea să pui — SFÎRȘIT»".

B.B. UN MIT ÎN VIAȚĂ

În urmă cu doi ani, B.B. a împlinit 50 de ani, prilej pentru întreaga lume a filmului, pentru tinerii generației '60 să-și amintească de acest „mit în viață", de „femeia care a adus mai mulți bani Franței decît Uzinele Renault". Departe de lumea spectacolelor, de aparatele de filmat și de sălile de cinematograf, de admiratori, regizori, scenariști, de ziariști, într-un cuvînt de fosta ei lume, „legenda B.B." continuă să incite. Se fac speculații despre o posibilă revenire pe platouri în ciuda repetatelor ei declarații de retragere definitivă.

Brigitte Bardot, la cei 52 de ani, continuă să fie o femeie frumoasă, fragilă și exigentă, o femeie care luptă împotriva deteriorării sentimentelor, care iubește animalele și se implică în campaniile de apărare a lor.

Cu ocazia sărbătoririi acestei frumoase vîrste, fostul ei soț, Roger Vadim, a fost invitat să „conferențieze" în diverse orașe americane despre ea. Tineri și vîrstnici voiau să afle amănunte despre viața actriței și a semicentenarei de azi.

„Cum aborda rolurile ?", întreabă cineva.

«Brigitte era o actriță care nu-și analiza sentimentele. Nu devenea niciodată „alta". Iar cînd „alta" devenea Birgitte, miracolul era desăvîrșit. Din toate filmele sale, pelicula «Și Dumnezeu a creat femeia» este aceea în care granița dintre personaj și propria sa personalitate a fost cea mai de neobservat».

Un tînăr, pentru care Brigitte Bardot este, desigur, un personaj de arhivă cinematografică, întreabă dacă ea era, ca Marilyn Monroe sau Lollobrigida, un fenomen de fotogenie sau era la fel de frumoasă și în viața de fiecare zi.

„Era la fel de frumoasă la licărirea flăcării, sub proiectoare sau în soarele amiezii". Și Roger Vadim, regizorul care a descoperit-o cu adevărat, povestește ultima lor întîlnire. Era cu puțin înainte ca ea să fi împlinit 50 de ani :

„Am sunat-o s-o întreb cînd pot s-o văd".

— „Nu în seara asta. Răspund la scrisori. Sînt peste 200 și n-am secretară. E greu, dar n-am ce face. Nu sînt vînători de autografe ci prieteni. Prieteni pe care nu-i cunosc, dar care mă cunosc și mă înțeleg. Mă încurajează în lupta mea pentru protejarea animalelor".

Întîlnirea are loc a doua zi. Către ora 9 și jumătate ea apare într-un bătrîn Renault break. „Legenda" e la volan. În bluejens. Pornesc împreună spre casa ei din Saint-Tropez, locuință ce nu s-a schimbat aproape deloc în 15 ani. „Camere confortabile, simple și foarte personale. Ce contrast între rezidențele mărimilor filmului de la Hollywood, unde totul e făcut să impresioneze, să epateze și să ilustreze succesul și dolarii. Ce diferență chiar față de domiciliile atîtor vedete franceze".

Brigitte, care — așa cum spuneam — a părăsit platourile și o întreagă lume, e fericită („Într-un fel sînt mai fericită ca înainte. Am ceea ce vreau, adică liniște."), nu-i este frică de bătrînețe, e frumoasă, dar nu se mai consideră actriță. (În timpul întîlnirii, la un restaurant modest din cunoscuta stațiune, de masa celor doi se apropie o admiratoare : „Doamnă Bardot, vă admir foarte mult. Puteți să-mi dați un autograf ?". „O, nu ! Nu mai sînt actriță. Și nu mai dau autografe." „Scuzați-mă. Sînteți atît de frumoasă.").

Pe una din străduțele în pantă ale orașului Brigitte Bardot a deschis o prvăvălioară, unică în felul ei. O cămăruță de 3 pe 5 metri, copleșită de fleacuri : o bicicletă veche, cărți poștale și fotografii care i-au fost dedicate, o rochie din „Adevărul", balerinii din „Viață particulară"... etc. O prăvălioară în care B.B. își vinde — desigur nu pentru cei cîțiva franci pe care i-ar putea cîștiga — amintirile. Și, poate, trecutul. În acest gest unii văd atitudinea față de propriul trecut, valoarea pe care o atribuie anilor de glorie. E gestul abandonării măștii. („Imaginea mea de actriță nu este decît o himeră. Veniți. Ospătați-vă din aceste petice de stofă. Nu valorează prea mult...").

„Niciodată, spune Vadim, n-a trișat. Nici cu ea, nici cu publicul, nici în dragoste". Brigitte Bardot a filmat cu mari vedete : Jean Marais, Jean Gabin, Alain Delon, Sean Connery, Marcello Mastroianni, Kirk Douglas, Gérard Philipe, în regia unor mari regizori. Era, totuși, alergică la celebritate, la puterea ei și a banilor. Detesta arivismul, vanitatea, minciuna și cruzimea.

Brigitte Bardot a fost simbolul feminin al timpului ei, cu acel păr blond fluturînd în cascade, cu silueta ei armonioasă, cu acel surîs inocent ori provocator, cu acel nud care n-a fost niciodată indecent. Marguerite Duras spunea despre ea : „Regina Bardot rămîne cinstită, acolo unde sfîrșește morala și începe jungla imoralității".

La împlinirea a 50 de ani B.B. „ne-a dat o lecție — spune Roger Vadim. Fără ajutorul chirurgiei estetice, fără groaza caloriilor, proteinelor și hidrocarburilor, fără a ceda tiraniei aerobicului și, mai ales, fără să-și ascundă vîrsta. E lecția femeii de 50 de ani. (Anumite stele, pe care le vedem strălucind noaptea, după o vreme, încetează să mai existe. Același lucru se petrece și cu starurile ecranului). Sînt zece ani de cînd Brigitte a părăsit ecranul. Cu toate acestea strălucirea ei n-a pălit".

Sorin Trușcă

interviul nostru

De vorbă cu

EUGEN TEODORU

1. Din ce imbold s-a născut romanul „Zori în ceață" apărut la Editura Eminescu ?

Cartea a izvorît din aceeași sursă ca „Frumoasele garnizoanei" sau „Nunta cu sănii" precedentele romane ce se referă la lumea provincială postbelică, după ce a parcurs experiența războiului, și a fost pusă în fața puternicilor zguduiri sociale care prefăceau din adîncuri societatea noastră.

2. Ce puteți spune despre eroul principal al cărții dv.?

Despre eroul principal al romanului se poate afirma că încearcă prin temperamentul și manifestările sale a fi purtătorul trăsăturilor, neliniștilor și căutărilor oricărui tînăr aparținînd generației mele, confruntată cu istoria și mutațiile specifice acelei perioade agitate cînd înseși raporturile umane căpătau o altă structură și o altă înfățișare în adaptarea la noile condiții existențiale.

3. Relatați în cîteva cuvinte despre peisajul propriu-zis care a servit drept cadru povestirii dv.

Decorul scenariului în care evoluează personajele este orașul Trivina, un oraș creat de fantezia mea spre a oglindi cît mai expresiv acel univers, o urbe provincială dominată de toamnă și iarnă, ca o ceață în care contururile se descoperă încet, încet pe măsură ce ea se risipește.

6. Ca autor al romanului aveți încredere în soarta cărții?

Am încredere în destinul acestei cărți plămădită de inima mea, din care nu se pot șterge amintirile unui timp dramatic, ce a marcat geneza lumii în care trăim, iar protagoniștii ei și-au asumat răspunderea schimbărilor radicale care au avut loc, din care eu am încercat să decupez cîteva secvențe convins de autenticitatea lor.

Dan Manolescu

Experiența este doar amintirea căilor bătute pînă atunci în mintea unui călător care merge mereu înainte, într-un ținut necunoscut.
JEROME K. JEROME

De ce omul are patru pereți? Ca să primească un drumeț.
Proverb românesc

confruntări

Turistul îl întreabă pe administratorul hotelului:
— Cît costă la dv. o cameră mică, modestă, dar curată?
— La etajul doi zece dolari, la etajul al treilea opt, șase dolari la al patrulea etaj, ultimul...
După ce s-a gîndit puțin turistul se îndreaptă spre ieșire.
— Nu rămîneți, domnule, vi se par prețurile ridicate?
— Nu. Mulțumesc. Hotelul dv. are prea puține etaje și nu-i destul de... înalt pentru mine!

*

Într-o așezare de pe malul mării, are loc o discuție între proprietăreasa unei căsuțe și un bărbat venit la „băi de mare".
— Îmi place camera, dar mi se pare scumpă. Vă rog să mai lăsați din preț.
— Nu se poate domnule, aveți o priveliște atît de frumoasă spre mare. Mai ieftin nu se poate.
— Nici dacă vă promit că n-am să mă uit pe fereastră?

— Vă rugăm să ne scuzați — spune proprietarul, clientului abia sculat din somn — dacă n-am avut alt loc decît sub masa de biliard. Cum v-ați odihnit?
— Mulțumesc bine. Firește că aș fi dormit și mai bine dacă ar fi încetat să joace.

*

— De ce ați adăugat la nota de plată și televizorul, cînd în cameră nu era nici un aparat?!
— Păi tocmai... Acum vrem să cumpărăm unul!

*

Examen de baraj cu ultimii concurenți pentru ocuparea unui post de portar la un mare hotel.
— Cum procedați cu turiștii în stare de ebrietate avansată care vor cu orice preț să intre în hotel?
— Încercăm să-i dăm afară! a fost răspunsul general al concurenților.
A cîștigat cel care a răspuns:
— Le recomandăm camerele cele mai scumpe!

Doi călători se opresc la un hotel, unde li se oferă o cameră mizerabilă.
— Și cît costă această cocină? — întreabă scîrbit unul dintre ei.
— Pentru un porc doi dolari, pentru doi — trei dolari, îi răspunde imperturbabil proprietarul hotelului.

*

Într-un hotel de provincie, un turist întreabă femeia de serviciu:
— De ce nu aveți perdele la ferestre?
— Sînt la spălat, domnule. Dacă vreți să vă ștergeți pantofii, puteți folosi pătura de pe pat.

*

Pe culoarele unui hotel se aud tropăituri, zgomote. Nervos, unul din pasageri dă telefon la recepție.
— Ne pare rău, îi răspunde recepționerul, dar nu putem obliga pompierii să stingă incendiul fără zgomot.

Mark Schorer

În amurg

Era într-o sîmbătă după-amiază. Strada pe care mergeam era liniștită și umbrită, iar casele ei, așezate în adîncul pajiștilor din fața lor, păreau pustii. Puținii trecători de la acea oră se strecurau pe sub peretele de la umbră ale copacilor și cîțiva copii se jucau pe un teren viran de lîngă un bloc. Mă depăși o mașină și după ce mi-o luă înainte, frînă brusc. Dar prea tîrziu. Lovise cu roțile din față un cîine care țîșnise de pe trotuar. Dar șoferul își continuă drumul și dădu colțul fără să privească înapoi. Atunci am oprit eu și m-am uitat după bătrînul care se plimbase cu cîinele. Era în colțul străzii și, aplecat, privea cîinele care din izbitura mașinii fusese proiectat la rigolă. Încetară joaca și copiii și veniră mai aproape. Un bărbat și o femeie mai în vîrstă s-au oprit din mers pe trotuar și, după ce și-au spus ceva în șoaptă și l-au privit pe bătrîn cu curiozitate, s-au depărtat, încă mai aruncîndu-și ochii peste umăr către omul aplecat asupra cîinelui. Mă dădui jos din mașină și mă îndreptai către el. Și atunci făcu un lucru ciudat.

Se aplecă mai mult și puse lesa în jurul gîtului cînelui, apoi se ridică dar nu mă băgă în seamă. Se uita în jos la animal și trăgea de lesă cu mișcări brusce și repetate, de parcă încerca să-l convingă pe cîine să se ridice și să pornească la drum. Și asta în ciuda faptului că era clar ca lumina zilei că animalul era mort.

Bătrînul se purta ca un copil. Sfida evidența. Dar în același timp îi puteai ghici tremurul ce-l cuprisese din pricina șocului și a suferinței provocate de cele întîmplate. Îmi fu frică să nu cadă pe trotuar din cauza răului ce-l cuprinsese, așa că i-am spus „Stați pe bordură, mă duc să aduc mașina mai aproape" și am încercat să-l ajut să se așeze. Nici de astă dată nu mă băgă în seamă. Totuși se așeză, cu ochii pironiți pe cîine și cu lesa tremurînd în mînă.

Copiii erau de-acum în mijlocul străzii și se zgîiau la noi. Deodată, unul scoase un strigăt pătrunzător: „A murit! A murit!" și fugi pe trotuarul opus. Ceilalți l-au urmat, apoi s-au întors toți pe stradă, în mijloc, urlînd în cor cît îi ținea gura „A MURIT!" Tocmai mă pregăteam să-i potolesc un pic cînd am observat că bătrînul nici nu auzise larma lor. Așa că m-am întors să iau mașina, să-l scutesc pe el de cei cîțiva pași pe care ar fi trebuit să-i facă.

Am parcat mașina lîngă el, am coborît și l-am bătut pe umăr. „Spuneți-mi, ce pot face pentru dumneavoastră? Unde locuiți?".

Își ridică privirea înlăcrimată, apoi o coborî către cîine din nou și, în cele din urmă, spuse: „A murit. Cissy e moartă". Vorbea cu un fel de înfiorare, ca un copil înfricoșat căruia nu-i venea să creadă ceva. Tremura mai tare, își pierduse firea cu totul, era desigur zdrobit de întîmplare și de durere. „A murit" repetă el mai mult pentru sine, de parcă căuta să se convingă singur.

„Am să pun cîinele în spate și dumneavoastră să veniți în față lîngă mine", îi zisei și mă aplecai să scot lesa de la gîtul cîinelui. „Tu, las-o!" îl auzii pe bătrîn. „Lasă-i-o! Nu i-o scoate!".

„Bine, i-o las. Mă lăsați s-o ridic?".

Îmi întinse capătul liber al lesei și am ridicat cîinele. Era un terrier sîrmos corcit cu un Airedale, și foarte bine hrănit. Acum, inert, era greu, atîrna cu moliciunea specifică unei morți nu de mult survenită și avea cîteva picături de sînge închegate pe bot. L-am ridicat și l-am pus pe podeaua mașinii, în spate, am rulat lesa și am pus-o peste el.

Așezat încă pe bordură bătrînul mă privea cum aranjez cîinele. După ce am închis portiera din spate, mă îndreptai către el și-mi spuse: „Duceți-mă pe strada Stephens, la numărul 14".

„Desigur" i-am răspuns. „Să vă ajut să vă ridicați".

Părea mai sigur pe sine acum, dar nu prea putea să-și miște picioarele. L-am ridicat și aproape că l-am dus în brațe pînă la mașină. Îl simțeam cît e de neputincios și cît de mult îl lovise șocul întîmplării.

Am înconjurat mașina și am suit la volan. „Nu-i departe strada de aici. O să ajungeți acasă imediat".

Pe cînd mașina începu să ruleze încet, copiii se adunară din nou în colțul străzii și reluară strigătul, cît puteau de tare: „A murit! A murit!".

Bătrînul se uită către geamul portierei și-mi spuse că ar vrea puțin aer curat. I-am deschis geamul și apoi l-am auzit: „Nu mi-e bine. Sînt bolnav de cinci ani, nu mă simt deloc bine".

„Îmi pare rău pentru dumneavoastră. Credeți că rezistați cu bine pînă acasă?". Trase aer des, își umplu plămînii cît putu cu aer curat și apoi zise: „O să aveți grijă de mine să ajung acasă? Stau pe strada Stephens...".

„Da, la numărul 14. Am eu grijă de dumneavoastră", îi răspunsei și am accelerat puțin.

Își ținea mîinile strînse una-ntr-alta și se vedea că erau curate și îngrijite. De sub borurile pălăriei îi răsăreau șuvițele de păr albe, un păr frumos și curat, ca și barba. Și, deși hainele negre pe care le purta erau puțin uzate, erau bine curățate. Arăta ca un profesor pensionat, ca unul care îmbătrînise ducînd un trai liniștit și cu o profesie care-i plăcea.

Am mai cotit odată și am ajuns pe strada Stephens. Mi-ar fi plăcut să fie altfel locul unde îl lăsam, mi se părea că strada era pustie și mohorîtă așa fără nici un copac. Șirul strîns de case cu ferestre albe păreau că au numai două dimensiuni. Iar casa de la numărul 14 semăna perfect cu cea de peste drum.

„Aici e, nu-i așa?".

Bătrînul privi pe geamul mașinii, dar nu spuse nici o vorbă și, în afară de faptul că tremura, nu făcu nici o altă mișcare.

„Locuiesc cu nora mea" zise în cele din urmă. „Fiul meu nu mai e, a murit. Asta e casa ei".

Clădirea arăta solidă și urîtă în lumina după-amiezii, o construcție înaltă și cafenie care reflecta razele soarelui cu prea multă strălucire. Era fără îndoială o casă tip, cu numai trei apartamente, cu odăi urîte și oameni posomorîți.

„Fiul meu a murit de patru ani" adăugă bătrînul.

„Am să merg eu cu dumneavoastră înăuntru" i-am răspuns.

Fără să comenteze bătrînul își întoarse ochii spre mine și în privirea lui am citit o întrebare pe care cred că am deslușit-o bine, și i-am răspuns: „Da, am să duc eu cîinele în casă".

L-am ajutat să coboare, dar în loc să se îndrepte către casă împreună cu mine, se agăță de portiera deschisă a mașinii și privi spre cîinele care zăcea cu lesă cu tot pe podea.

„Și ce-o să-i spun nurorii mele?" mă întrebă cu glasul său tremurat.

„Bine, dar în definitiv cîinele era al dumneavoastră" îi spusei. Vocea îi deveni stridentă atunci cînd îmi răspunse „Nu! Nu! Și ea mereu mi-a spus, mereu mi-a spus că nu trebuie să-i dau drumul din lesă. Știam asta, îmi spusese doar!".

Dădu drumul la portieră și se așeză. Atunci am văzut că privirea lui nu mai exprima durere, ci pur și simplu groază. Era ca un copil îngrozit pentru că-și cunoștea dinainte pedeapsa ce o va primi.

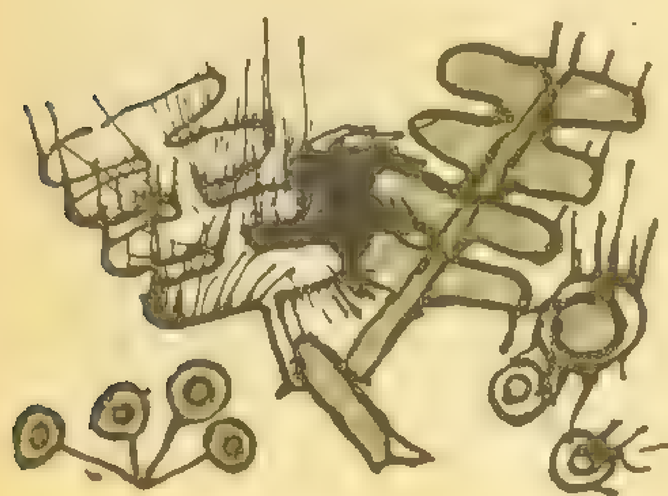
Mă uitai către fațada golașă a casei și preț de o clipă am simțit că nu vreau să-l duc pe bătrîn niciodată înăuntru. Dar ce altceva puteam face?

Traducere de
Michaela Mușu

Bunicul

**„Dacă nu m-ar fi atins
acel plumb blestemat,
acum
aș fi ieșit de bună seamă
cu nepoții la cîmp"
zise
firul de iarbă
văzîndu-mi coasa lucind pe umăr**

Ioan Marcu

Zori

**Șerpi de lumină
scot limbi de foc
încolăcindu-și inelele
pe odihna nopții...
ochii orbiți
de senin
se spală cu rouă
udînd
lăstarii răsăriți
pe ramurile
sufletului...**

Stela Filip Jurcă

În natură

**Semnalele magice-s la tot pasul dar le încurc.
Acum stau vesel și mă întreb: sînt eu copil,
iepure sau ciuboțica cucului? Copil, iepure
sau ciuboțica cucului?**

**Ochii noștri își vorbesc, vorba mea din urmă.
Șterge-ți gura cu rosmarin și hai să ne
sărutăm.**

**Uite-l! Un înger mic. E murdar pînă în
vîrful nasului.**

**E vară, vorbesc de unul singur și culeg
floricelele.**

Petru Romoșan

«AŞTEPTAM INAMICUL CU LĂNCI DE BAMBUS ÎN

BOMBA NE-A RĂPIT UN FIU. Doamna Yoshie Kinoshita (75 ani) şi soţul său Kanichi (85 ani) se află printre puţinii supravieţuitori ai primei explozii a unei bombe atomice. Ei au reconstituit în paginile acestui extraordinar reportaj filmul tragediei care a distrus oraşul lor, Hiroshima. Soţii Kinoshita, împreună cu fiul lor Saburo şi cu nepotul Majiumi, constituie o exemplară familie formată din trei generaţii care, supravieţuind războiului, au reuşit să-şi găsească într-un tîrziu liniştea sufletească.

„BOMBA NE-A RĂPIT UN FIU"

Hiroshima. Doamna Yoshie Kinoshita de 75 de ani şi soţul ei, Kanichi de 85 de ani sînt supravieţuitori ai exploziei atomice de la 6 august 1945. Ei au încercat să reconstituie pentru noi, în paginile acestui reportaj, ziua tragică în care şi-au văzut distrus oraşul. Soţii Kinoshita, cu fiul Saburo şi nepotul Majiumi, sînt un exemplu al unei familii alcătuite din trei generaţii care, în ciuda pierderilor pricinuite de război, a reuşit să-şi regăsească în sfîrşit liniştea. „În acea zi, îşi aminteşte Yoshie Kinoshita, soţul meu şi Saburo au reuşit să se salveze pentru că plecaseră la ţară. Fiul nostru Michio însă, care avea numai 14 ani, a fost nevoit să rămînă în oraş pentru a fabrica arme şi pentru a demola edificii periclitate. Se afla în centrul oraşului cînd a căzut bomba. Nu l-am mai revăzut niciodată. Eu am suferit arsuri groaznice pe tot corpul".

HIROSHIMA, APRILIE 1985

Văzută din aer, Hiroshima este frumoasă şi strălucitoare, aşa cum este ea aşezată, înclinată de pe colină spre ţărmul mării, în faţa unui arhipelag de insule pline de verdeaţă, în care templele plutesc sub apă în timpul mareelor. Un oraş construit de-a-lungul celor şase canale ale riului Hotoyas, cu portul înţesat de nave, cu nenumărate poduri traversate de biciclete şi automobile, cu colinele acoperite de pini uriaşi, cu acoperişurile caselor strălucind de albastrul ţiglelor de majolică.

Astfel, poate însă ceva mai mic, trebuie să li se fi părut oraşul şi membrilor echipajului bombardierului „Enola Gay", în acea dimineaţă de august de acum 40 de ani.

O LUMINĂ ORBITOARE

Două minute mai tîrziu, Hiroshima era un oraş distrus. Un oraş de 350 000 de locuitori ras de pe suprafaţa pămîntului. O lumină orbitoare ; o temperatură de 2 000 de grade, care a ars oameni şi case, un suflu de aer care a făcut să zboare fragmente de obiecte pînă la o distanţă de peste 50 de km., incendii care au durat două zile şi o noapte, ploaia radioactivă cu picături negre şi grele care a început la amiază şi a durat pînă în dimineaţa următoare. Trei sute de mii de morţi : 300 000. Înţelegeţi ? 200 000 au murit pe loc, iar restul în aproximativ 10 zile din cauza arsurilor, a otrăvirii, a leucemiilor galopante. Apocalipsul.

Văzut din aer, nu pare să se fi întîmplat nimic aici. Forfotind de locuitori, triplat ca întindere, cauţi în zadar urmele distrugerii de acum 40 de ani... Ştii însă pe de altă parte, că a mai rămas un semn, că mai este un loc neschimbat, pentru amintire. Dar cimentul, viaţa însăşi, par a fi înăbuşit amintirea acelei zile tragice. De la aeroport pînă în centru, totul străluceşte, se mişcă, vibrează.

Oraşul este plin de viaţă. Străzile sint asfaltate. Grădinile sînt curate şi pline cu arbori. Hotelurile sînt mai mari şi mai frumoase decît cele de la Kyoto şi din Tokio. Magazinele pline de tot felul de mărfuri te îmbie să cumperi, însă la preţuri foarte ridicate.

Pe sub zgîrie-norii din sticlă, alunecă tramvaiele anti-război dăruite de toate ţările din lume după dezastru, automobilele. Traficul este intens dar destul de liniştit, datorită decretului care obligă să existe un filtru la ţevile de eşapament. La semafoare, o sonerie cu un sunet plăcut anunţă pe nevăzători cînd drumul este liber, în timp ce tot pentru ei, pe zebre şi pe bicicletele acestora, se aplică fîşii galbene.

Fetele poartă fuste mai lungi decît în Europa, imprimate în culori tinereşti. Băieţii poartă tricouri largi imprimate cu caractere latine şi inscripţiile de pe ele sînt, fireşte, în engleză.

America este cea care a distrus oraşul şi tot America este prezentă aici sub diferite forme : vagoane Pullman, pline cu turişti americani veniţi să se fotografieze la locul dezastrului, magazinele de patiserie ale lui Mc Donald, discoteci şi plete vopsite în verde, panouri strălucitoare cu urări de bun-venit în limba engleză. Dar cum este posibil, te întrebi, tocmai aici, tocmai la Hiroshima...

„Tocmai la Hiroshima" — ne spune directorul muzeului memorial pentru pace, Yoshitaka Kawamoto... Domnul Kawamoto, care are şi el de povestit o istorie cutremurătoare, ne explică : „tot ceea ce a mai rămas din Hiroshima este destinat să amintească ziua infernului, este dedicat păcii. Muzeul este o mărturie elocventă a ceea ce poate face o bombă atomică în două minute".

„Parcul Păcii", este marea grădină alcătuită din monumente, statui, o bombă stilizată pe care se află o fetiţă cu aripi la picioare şi cu un porumbel enorm în mîini.

„Cenotaful Păcii" este mormîntul de granit construit după modelul mormintelor japoneze de la 1200, pe care se află înscrise numele celor 300 000 de victime.

„Strada Păcii" este strada cea mai largă care în acest loc al amintirilor a fost transformată în parc public pentru copii şi turişti. Ea traversează oraşul, avînd pe ambele părţi borduri formate din arbori de mimoză, pini şi magnolii.

În sfîrşit, „Turnul Păcii" este acea construcţie înaltă de beton armat ridicată în vîrful colinei sub care se odihnesc rămăşiţele pămînteşti ale victimelor (foarte puţine, deoarece majoritatea au fost arse de căldura degajată de explozie, nemairămînînd decît cîte un os calcinat).

UN MESAJ DE PACE

Yoshitaka Kawamoto are 53 de ani şi o figură surîzătoare.

„Nu trebuie uitat că bomba de la Hiroshima şi la scurtă vreme, cea de la Nagasaki au însemnat sfîrşitul celui de-al doilea război mondial şi abia în urma acestui infern s-a instaurat pacea. De aici, astăzi, dorim să le transmitem tuturor un mesaj de pace".

Este oare posibil ? — mă întreb în timp ce trec prin faţa unor lucruri cutremurătoare, expuse în muzeul pe care supravieţuitorii Hiroshimei refuză să îl viziteze deoarece sus-

MÎNĂ ŞI ÎN LOCUL LUI A VENIT APOCALIPSUL»

ţin că niciodată nimic nu va reuşi să redea nici măcar ideea a ceea ce s-a petrecut în realitate.

De fapt, supravieţuitorii au tăcut ani în şir, incapabili să vorbească, dorind să nu-şi mai amintească de cele întîmplate, fiind siguri că nimeni nu-şi poate închipui cu adevărat ce înseamnă războiul atomic. Abia cu vreo doi ani în urmă, primarul oraşului a organizat un fel de pelerinaj prin aceste locuri, tocmai ca o mărturie a faptului că pacea trebuie apărată prin toate mijloacele. Abia acum vreun supravieţuitor povesteşte cu multă greutate, după multe insistenţe cîte ceva. Se pare că a apărut acum o nouă profesiune: cea de povestitor. Există femei şi bărbaţi care fac tururi prin oraş şi povestesc copiilor şi trecătorilor ce s-a petrecut în ziua în care a căzut bomba. Poţi vedea bătrîne decrepite cu mîinile bine acoperite de mînecile chimonourilor, aplecate asupra unor copii splendizi care mănîncă îngheţate uriaşe, povestindu-le: „Vezi canalul acesta? În ziua aceea era plin cu morţi. Căldura enormă îi aruncase ca pe nişte banane din coajă. Măcar de ar fi putut supravieţui atît cît le-ar fi trebuit pentru a ajunge la apă. Mulţi se aruncau în apă, dar ardeau ca nişte torţe; fluviul devenise o mare de cadavre.

Vezi strada aceea plină de camelii, mimoze şi mandarini? Acolo era o patiserie unde se făceau cele mai grozave prăjituri. Lucrau acolo 50 de fete. Nu a mai rămas nici una. Eu aveam o soră care lucra acolo. Cînd în sfîrşit s-au stins incendiile şi a început ploaia neagră, eram 50 de persoane care căutam 50 de fete. Totul era însă ars. Sfărîmat şi ars. Am găsit numai schelete imposibil de recunoscut".

Ştiţi că fiecare japonez trebuie să aducă în micul templu pe care îl are în casă un fragment cît de mic, un fir de păr sau o unghie a celui ce a murit? Pe locul unde se afla patiseria nu am găsit decît trei schelete calcinate. Atunci ştii cum am procedat? Am împărţit în mod egal oasele, astfel că fiecare dintre noi s-a întors acasă cu osemintele unor necunoscute".

În ciuda acestor istorii care se pot povesti cu zecile, Hiroshima se mişcă, produce, consumă, trăieşte asemeni unui oraş foarte tînăr, încîntător, proiectat mai mult în viitor decît în trecut. Ce ştiu tinerii care trec pe motocicletă cu cărţile legate la spate, dar grupurile de adolescenţi cu părul zburlit, toţi elevi, care intră în Parcul Păcii citind mecanic povestea acelei zile îngrozitoare şi care depun panglici de hîrtie colorată şi împletită echivalente florilor?

Spitalul încă mai adăposteşte 200 de persoane bolnave ca urmare a radiaţiilor atomice şi este ascuns printre casele aflate la periferia oraşului.

În acelaşi timp, se înalţă scăldate în soare şi înconjurate de grădini şi fîntîni cele şapte universităţi, colegiile catolice unde burghezii, chiar dacă sînt de religie budistă, îşi trimit copiii, pentru că vor ca aceştia să aibă cunoştinţe mai largi.

Ce înseamnă 40 de ani pentru un oraş care a fost distrus aproape în întregime, iar supravieţuitorii dezastrului încă mai poartă pe trupurile lor semnele vizibile ale catastrofei? Un oraş care se înalţă pe locul de coşmar al radiaţiilor transmise din generaţie în generaţie, astfel că fete de 20 de ani mai mor încă de leucemie? un oraş în care la locul de muncă eşti întrebat dacă ai libretul atomic, ceea ce înseamnă autorizaţia de a fi supus la controale medicale periodice la spital, deşi acel care are libret foarte greu îşi poate găsi un loc de muncă sau un loc la universitate.

Ce înseamnă 40 de ani pentru Hiroshima? Sînt mulţi, sînt puţini? Se mai suferă încă? S-a iertat tot?

PENTRU CA NIMENI SĂ NU UITE HIROSHIMA. Deasupra, o fotografie unică realizată la patru ani după acel înfiorător 6 august. Un om uitînd pentru un moment de pericolul condamnării radioactive păşeşte pe tărîmul tristeţii şi morţii. El priveşte ruinele Camerei de Comerţ, singurul edificiu din care a mai rămas ceva după explozia bombei aruncate de „Enola Gay". În fotografia de jos aceeaşi zonă aşa cum apare azi. În apropiere se văd construcţii moderne, copiii se joacă pe străzi. Dar ruinele Camerei de Comerţ păstrează mereu amintirea tragediei dintr-o dimineaţă senină de august...

Mi se spune că în timpul marii demonstraţii care are loc în fiecare an la 6 august în Parcul Păcii, cei de rasă albă este mai bine să nu iasă din casă sau din hotel, deoarece dacă eşti confundat cu un american, sînt în stare să te insulte sau chiar să te lovească, dar un asemenea lucru se poate întîmpla numai în această zi. Apoi totul reintră într-o aparentă normalitate. Aparenţă este cuvîntul cel mai exact. Hiroshima chiar dacă există şi s-a refăcut cu încăpăţînare, a devenit un simbol. „Nu este însă un oraş martir" — ne asigură cu toţii, chiar şi bătrînii, chiar şi acei care şi-au pierdut tot: casa, familia şi sănătatea. Nu au pierdut un milimetru din fermitatea lor dobîndită cu 40 de ani în urmă.

„Hiroshima, spun ei — este o mărturie a dezastrelor pe care le poate aduce războiul".

TRISTEŢE ETERNĂ

Nu ştiu cum i se spune în japoneză războiului. Ştiu numai că am auzit de nenumărate ori pronunţîndu-se cuvîntul „atomika". Pentru ei cred că şi una şi alta reprezintă acelaşi lucru, iar pe colină, cei 300 000 de morţi se odihnesc liniştiţi numai pentru că japonezii au văzut în bomba de la Hiroshima sfîrşitul războiului, începutul păcii. Acest lucru ni-l spune de altfel şi Kawamoto: „Dacă nu ar fi plătit un tribut atît de mare de vieţi omeneşti, Japonia nu ar fi putut suporta înfrîngerea. Holocaustul nostru a salvat alte oraşe, Japonia însăşi".

„Şi poate chiar şi restul lumii" — ne spune doamna Yoshie Kinoshita. Are 75 de ani, este amabilă, provine dintr-o veche familie aristocrată. În casa liniştită de la marginea oraşului, îngenunchiată pe tatami-ul de paie

RUGĂCIUNE ÎN „PARCUL PĂCII". Un grup de tinere se roagă în fața monumentului ce amintește de victimele primei bombe atomice. Monumentul, situat în „Parcul păcii", are forma stilizată a unei bombe atomice pe care s-au urcat trei copii. Cu brațele întinse aceștia par să fi lăsat să zboare albii porumbei ai păcii. Monumentul e dedicat copiilor morți și a fost înălțat pe locul unei școli distruse de explozia atomică.

împletite, în chimonoul sever pictat cu însemnele neamului său, înconjurată de soțul Kanichi, fiul Saburo și nora Noriko vorbește îndelung cu glas dulce, cu pauze scurte și cu o ușoară undă de melancolie. Doamna m-a făcut să învăț foarte repede un cuvînt pe care l-a repetat de nenumărate ori „Heiwa" — pace.

„Pacea. Eu care am văzut ceea ce s-a petrecut în acea zi și care am plătit atît de scump acest lucru, nu pot decît să repet acest cuvînt : pace. Să luptăm pentru pace. Să respectăm pacea pe care o căutăm și noi. Respectați tăcerea noastră".

Dar doamna Kinishita vorbește spre marea uimire a nepoților care vor să afle apoi ce mi-a povestit bunica. Își începe povestea tremurat, cu voce joasă, cu mîinile apropiate de corpul îngenunchiat pe tatami, după ceremonia lungă și solemnă a servirii ceaiului. Soțul Kanichi, în chimono negru stropit cu alb, ascultă cu capul drept, cu ochii întredeschiși, cu fața mai mult neagră decît galbenă, cu privirea pierdută în depărtare.

Prin intermediul acestei doamne și a soțului ei Kanichi mi-a venit ideea de a parcurge povestea Hiroshimei de acum 40 de ani pînă în prezent. Chiar în această casă trăiesc trei generații. Bunicii povestesc zilele tragediei, fiul zilele renașterii, nepoții povestesc despre prezent. Chiar în această casă trăiesc fiul Saburo și nora care erau copii cînd a fost aruncată bomba și pot să-și amintească cum au crescut și ei, odată cu orașul. Împreună cu Saburo și nora, locuiesc și cei trei fii ai lor, între 18 și 22 de ani, momentan aflați departe de Hiroshima, la studii în alte universități, dar care abia așteaptă să se întoarcă în Hiroshima renăscută din cenușă.

„A început astfel, povestește doamna Kinoshita. Deja cu cîteva luni în urmă se recomandase ca femeile, copiii și bolnavii să părăsească Hiroshima, care era un port militar deosebit de important. Nu fusesem încă bombardați. Noi, femeile, făceam exerciții împungînd cu putere saci plini de nisip cu bețe de bambus cioplite asemeni unor lănci, gîndind că sacul era inamicul. Copiii ceva mai mari fabricau arme, învățau să se apere, să lupte. Fetele coseau uniforme și făceau exerciții cu lănci. Cele mai mici erau trimise la cîmp.

Fiul meu, Saburo, avea numai 8 ani și l-am trimis la bunici la 30 de km. Fiul meu Michio, care avea 14 ani, fusese obligat să rămînă. Mergea la școală o zi da și una nu, făcea exerciții sau mergea să demoleze clădiri pentru a se evita în caz de bombardament propagarea în lanț a incendiilor. Soțul meu, care fabrica săpun, era plecat la țară pentru afaceri.

Eram singură acasă. Michio plecase la ora 7,40 îmbrăcat cu uniforma de elev soldat de culoare kaki, basc și banduleră și cu sufertașul în care se afla orezul și peștele, sufertaș care avea gravat pe capac numele lui.

Cu o seară înainte pregătisem tăiței de casă. În dimineața aceea ieșisem să întind tăițeii la soare ca să se usuce. Era cald. Nu pusesem pastele la soare ca să le usuce prea tare. Le pusesem la umbră. Deodată, am simțit o trombă de aer, dar nu am intrat deloc în panică, ci m-am îndreptat liniștită spre adăpost. Nu putea fi vorba decît despre un bombardament obișnuit, așa credeam cu toții. Deodată, am văzut acea lumină orbitoare, acea ciupercă roșie, scăldată în căldura celor 2000 de grade care distrug totul. Casa s-a prăbușit asemeni unui castel din cărți de joc. Am simțit că iau foc. Nu îmi mai amintesc nici zgomotul, nici vîntul, nici norii de fum. Mi s-a povestit că mă mișcam dezordonat în mijlocul unei străzi distruse în întregime. Îmi amintesc că mîinile, brațele, picioarele îmi erau pleznite ca niște fructe prea coapte. Pielea se transformase în carne vie. Îmi era o sete îngrozitoare. Nu am fost carbonizată, deoarece umbra casei absorbise o parte din căldură. Căldura este lucrul cel mai îngrozitor pe care mi-l amintesc".

O CĂLĂTORIE ÎNGROZITOARE

Cu o grijă deosebită, doamna se ridică pentru a pleca să aducă o cutie pe care o așează cu grijă la picioarele sale. Încet, scoate din ea niște farfurii albe pictate ciudat cu negru și albastru.

„Nu sînt pictate — ne explică dînsa. Erau farfurii foarte frumoase din porțelan alb, pe care le pusesem între straturi de paie, într-o casă de fier ce se găsea în pivnița magazinului nostru. Le-am găsit sub ruine. Erau intacte, numai că temperatura foarte înaltă a topit porțelanul și a făcut paiele să intre în ele, astfel că aceste urme nu mai pot fi șterse".

Soțul Kanichi se înclină ușor, pentru a ne face astfel semn că ar dori să continue el povestirea. „La 20 de km de oraș, un vînt puternic m-a trîntit la pămînt, iar deasupra mea au început să zboare bucăți de lemn, frunze, țigle, pietre. Imediat m-am gîndit la Hiroshima. Portul era deosebit de important. Se părea că de această dată îl bombardaseră într-adevăr. În satul în care eram, oamenii fugiseră pe înălțimi. „Arde Hiroshima — spuneau ei. Este toată în flăcări".

Trebuia oricum să plec. Sora mea își lăsase soțul la Hiroshima. Ea era lîngă mine și voia neapărat să plece înapoi. A fost o călătorie de coșmar. Am mers pe jos pînă la amiază. Pe ambele părți ale drumului și pe cîmp întîlneai cărucioare cu lume arsă, rănită, cu gura arsă de sete și mintea bolnavă. Nimeni nu spunea nimic. Toți voiau să ajungă acolo cît mai repede cu putință. Sora mea spunea „N-o să-i găsim".

Deodată, pe la amiază, cerul fiind senin, am văzut un lucru cu totul neașteptat. Numai deasupra Hiroshimei începuse să plouă, o ploaie neagră, grea, uleioasă. Era pulbere radioactivă solidificată care plutea deasupra orașului muribund. Nimeni nu se gîndea la bombardamentul atomic, nici la radioactivitate, nimeni nu știa ce este.

De altfel, cei care printr-un noroc nu au fost prinși de ploaia radioactivă și nu au respirat aerul acela au reușit să se salveze. Au murit imediat toți cei ce se contaminaseră : 100 000. În special copii. La început le-au apărut niște umflături zemuinde pe

piele, apoi au început să vomeze, să aibă diaree, în cele din urmă intervenea o slăbire a organismului, iar în cam 10 zile mureau".

Școala în care soția mea fusese transportată se afla în afara coloanei de moarte neagră, lichidă, și astfel a supraviețuit. Dar atunci cînd am văzut-o nu am mai recunoscut-o. Semăna cu mii de alte persoane, era toată arsă. Bolnavii nu aveau nici medici, nici medicamente, erau întinși pe jos pe paie, iar soldații din port le distribuiau apă fiecăruia.

Soțul își purtă soția la țară, împingînd căruciorul împreună cu sora sa, care nu-și mai găsise soțul.

„Însă nu l-am mai găsit pe fiul nostru Michio, povestește Kanichi. Tot ceea ce putuse să îmi spună soția mea, din ceea ce știa de la el, era faptul că trebuia să meargă la demolări în cartierul Dovachi. Trebuia să mă gîndesc la ea. Nu puteau fi făcute două lucruri deodată. Cînd am ajuns la țară era noapte, iar soția mea era toată numai o rană".

„Și mai mult decît atît, spune soția, nu mă puteam așeza din cauza arsurilor. Brațele îmi erau arse pînă la os. Mi-au făcut împachetări cu unguente preparate în casă. Am folosit și grăsimea din care făceam săpun. Vreme de șase luni m-au împachetat cu unt. A fost o suferință îngrozitoare... Au trecut foarte mulți ani pînă cînd am putut să duc o viață normală, iar corpul meu era plin de cicatrice.

În zilele care au urmat, cei iradiați sufereau infecții îngrozitoare, ce produceau mici viermi înăuntru. Copiii erau plătiți de răniții mai bogați să le scoată viermii din răni. Scriitorul Keiji Nakazawa care avea atunci 8 ani și rămăsese singur cu mama însărcinată, care mai tîrziu a născut o fetiță ce a murit foarte curînd, a făcut un an întreg această muncă îngrozitoare din milă. Tatăl lui Michio l-a căutat 6 zile pe băiat în curțile interioare ale școlilor unde erau depuse rămășițele celor morți".

„Căutam, căutam... Toate fețele erau la fel. În zona unde lucrase Michio fuseseră uciși peste 2 000 de studenți. Nu se deosebeau unii de alții. Din cînd în cînd mă opream în fața bietelor rămășițe ale cuiva care parcă mă atrăgea cu o forță magnetică. Poate că este el, îmi spuneam, dar nu erau nici un fel de semne distinctive. Am căutat și printre sufertașele strivite, pentru a găsi un lucru cît de mic, care îi aparținuse, dar nu am găsit nici măcar atît. Soția îi pregătise bietului copil orez și pește. Asta era tot ceea ce-i puteam oferi, deși muncea ca un adult. Era un băiat de viitor. Visam pentru el și Saburo, școli, universități și o viață liniștită alături de părinți. Nu am reușit să le aduc alor mei nici măcar o cît de mică rămășiță a lui Michio. În fiecare seară, toți mă priveau tăcuți. Nimeni nu mai spera să îl vadă viu. Tatău meu a fost singurul care nu a disperat și a continuat să spere pînă la sfîrșit".

„Dacă nu ai găsit nimic, înseamnă că se va reîntoarce". A murit cu speranța că Michio trebuia să se întoarcă. Personal, am și acum o remușcare, un soi de presentiment dureros că s-ar fi putut să trec prin fața rămășițelor lui Michio fără să le recunosc., și de a nu fi făcut nimic pentru a le înmormînta. Este o greutate pe care o port și acum în suflet și care mă obsedează mereu. L-am căutat 6 zile. Pe urmă mi-a fost imposibil să o mai fac în continuare: picioarele îmi ardeau, îmi clănțăneau dinții în gură" — bărbatul vorbește cu o voce egală, cu fața liniștită.

În albumul familiei de dinainte de război, apare ca un bărbat nu prea înalt, dar foarte robust alături de o femeie delicată și foarte frumoasă, împreună cu doi copii îmbrăcați în chimono. Avea capul ras pînă la jumătate. Erau fotografiați în locul cel mai îndrăgit din țara lor, la poalele vulcanului Fusijama, din insula cu temple plutitoare Miyalima, în insula Nara cu un Buda gigantic, la Kyoto, în liniștitele grădini imperiale.

Acum a îngenunchiat pe tatumi în fața micului altar unde arde o candelă pentru morții familiei, din camera unde are loc ceremonia servirii ceaiului, în care se află printre altele și un carton pe care este scrisă una dintre frazele împăratului Hirohito: „Dacă

IERI: TRISTEȚE ȘI MOARTE. Astfel arăta după explozie cartierul comercial al Hiroșimei, plasat pe unul din canalele fluviului Uta Gansa. Imensa căldură provocată de bomba atomică a topit pur și simplu oameni și lucruri; a provocat arsuri teribile și răni grave care au cauzat moartea a mii de persoane. La mai puțin de două ore de la explozie pe apa canalului pluteau mii de cadavre...

1985: UN MARE ORAȘ RENĂSCUT. Iată cum se prezintă, după 40 de ani, cartierul comercial al Hiroshimei. Se pot vedea lîngă pod ruinele „Camerei de Comerț" înconjurate de edificii moderne care par să sfideze tragedia de la 6 august. Hiroshima, în intregime reconstruită, a devenit unul dintre cele mai importante orașe ale Japoniei.

ai inima curată, conştiinţa îţi va fi liniştită". Hirohito a înmînat de altfel un soi de diplomă familiei Kinoshita, în semn de recunoştinţă pentru ceea ce a dat Japoniei.

Bărbatul mai spune: „Aşa este războiul. Ia tot. Nu-i poţi ascunde nimic. Noi eram în război şi trebuia să dăm doar".

Cu un mic gest solemn loveşte cu un ciocănel un clopoţel aflat în faţa altarului, unde conform uzanţelor se află o unghie şi cîteva fire de păr ale strămoşilor. Nu este nimic de la Michio.

„Numai de vreo cîţiva ani am impresia că Michio se odihneşte liniştit. Rămăşiţele morţilor au fost arse şi îngropate pe colină sub Turnul Păcii. Undeva trebuia să fie ceva şi din el. Noi, fiul meu, fiii lui, fiii fiilor lor şi toţi cei care vor veni, vor aduce un omagiu acestui băiat care nu a mai avut nici un viitor din cauza unei bombe atomice". Nu se simte nici un fel de tremur în vocea lui. Japonezii nu trebuie să-şi exteriorizeze marile dureri şi Kanichi este un japonez de modă veche, credincios împăratului, cu simţul datoriei mai presus de orice, tenace şi răbdător. În timp ce el vorbeşte, soţia lui aprobă din cap de parcă ar dori să mai spună ceva, dar Kanichi îi impune tăcerea: „Yoshie a vorbit deja destul! nu vreau să se mai întoarcă printre amintiri, ca să aibă de ce plînge. Ar trebui mai bine să povestească cum a reînceput să trăiască. Ar fi fost moartă dacă nu aş fi obligat-o să se ţină tare. Nu mînca nimic. Era condamnată, avea o anemie puternică, fusese iradiată. Doctorul spunea că se reface numai dacă se hrăneşte. A stat 6 luni aşezată pe burtă pentru că spatele îi era tot o rană. De una singură nu mînca nici măcar un bob de orez. Mi-am spus: înainte de a mă gîndi la casă, trebuie să mă gîndesc la ea, iar apoi noi doi împreună vom reconstrui şi casa. Aşa că timp de 6 luni am hrănit-o ca pe un copil şi am vîndut tot ceea ce aveam pentru a o putea trata. Mama mea m-a ajutat foarte mult. Era o femeie tare, tenace. S-a aşezat pe capul ei şi nu s-a lăsat pînă cînd Yoshie nu a luat în mînă beţişoarele şi orez şi nu a mîncat. Abia atunci am plecat, întorcîndu-ne toţi trei la Hiroshima: eu, soţia convalescentă şi Saburo. Ne-am întors cu o căruţă şi foarte puţine lucruri pe care reuşisem să le salvăm. Îmi spusesem: ne întoarcem pe pămîntul nostru, chiar dacă nu a mai rămas nici măcar un cui. Pămîntul nostru era ocupat de un morman de ruine. Atunci ne-am aşezat pe partea cealaltă a străzii. De fapt, nu mai exista nici un fel de stradă, se înţelege. Era numai un loc pustiu, populat de rarele fantasme care voiau să ia totul de la început. Dacă nu găseai un lucru nu mai era cazul să-i întrebi pe ceilalţi unde este. Era probabil distrus, aruncat pe colină. Pe kilometri întregi nu vedeai decît barăci. Ani de zile am locuit în barăci pentru a ne reconstrui casele, fiecare pe a sa. Războiul se sfîrşise, Japonia cedase iar americanii veniseră la Hiroshima cu medicamente, bani şi maşini pentru reconstrucţie. Am lucrat şi noi. Chiar şi Saburo care avea atunci zece ani." Saburo care pînă atunci a stat tăcut, a vorbit spunîndu-ne cu voce solemnă: „după şase luni eram la şcoală. Dimineaţa învăţam iar după-amiaza construiam şcoala. Dar ceea ce a fost, a fost... Totul a fost reclădit."

Traducere şi adaptare de LUCIA PALAGHIA după articolul Edgardei Ferri din revista „Gente"

Desen de Florentina Marinescu

IBUSE MASUJI

AUTOCARUL CU GAZOGEN

Nuvela pe care v-o prezentăm aci este considerată o satiră politică îndreptată împotriva partidelor politice care au aruncat Japonia într-un dezastruos război de agresiune. Luînd ca pretext al satirei lui o călătorie pe care autorul o întreprinde cu un autocar de pe linia Binanului, Masuji ne înfăţişează, în şoferul autoritar şi nepopular al autobuzului, pe şefii militari ai Japoniei, în taxator, pe politicienii aparţinînd aşa-ziselor partide democratice care au colaborat cu clica militară; în pasageri, populaţia civilă, care murmură dar se supune chiar şi celor mai nesăbuite măsuri. Perechea în călătorie de nuntă figurează minoritatea necolaboraţionistă; drumul lung de patru mile evocă perioada de patru ani a războiului care a succedat atacului de la Pearl Harbour, cînd flota americană a fost atacată şi distrusă de japonezi (7 decembrie 1941), ceea ce a determinat intrarea Statelor Unite în cel de al doilea război mondial.

În cursul unei recente excursii la ţară, m-am urcat din nou în autocarul liniei Binan. N-am mai călătorit în el de o bucată de vreme; de fapt, de după război. Dar mi-aminteam foarte bine de el.

În timpul războiului, autocarele care asigurau legăturile dintre localităţile de la ţară erau toate cam rablagite, dar acela care făcea cursa spre Binan era într-adevăr cu totul aparte. Rareori îşi termina parcursul fără cîteva avarii. Mai întîi, plesnea un cauciuc; apoi motorul rămînea în pană, iar dacă motorul era reparat, schimbătorul de viteză pricinuia neplăceri. Aproape toate geamurile erau sparte, cîteva dintre ele înlocuite cu celofan, altele complet astupate cu scînduri. Azi, adică cinci ani după război, autobuzul mai mergea cu mangal, cu toate că şasiul fusese vopsit din nou şi aproape toate geamurile fuseseră înlocuite. Şoferul era un tînăr pe care mi s-a părut că-l recunosc, amintindu-mi că în timpul războiului era taxator. Îl înlocuise pe omul mustăcios care ocupase locul şoferului şi mă întrebam dacă această schimbare avea vreo semnificaţie specială. O întrebai pe femeia care şedea lîngă mine:

— Şoferul şi taxatorul nu s-au schimbat între ei? Nu încape îndoială, taxatorul ăsta a fost înainte şofer! A fost victima vreunui accident? Ce s-a întîmplat? Nu mai e în stare să conducă?

Îmi răspunse tovarăşul vecinei mele:

— Nu, nu-i ăsta motivul. A fost retrogradat pentru că devenise nepopular. Aplica strict regulamentul, era prea sever cu toţi călătorii, mă înţelegi? Cînd s-a terminat războiul, oamenii s-au apucat să scrie companiei, ca să se plîngă de el, de comportarea lui, ca să spună că ar trebui înlăturat. Iartă-mă! Noi coborîm aici!

Perechea îmi adresă un salut şi coborî. Un bătrîn, îmbrăcat cu un halat, care ascultase discuţia noastră, se sculă, veni să se aşeze lîngă mine, în locul femeii care-l ocupase.

— Toate astea îs frumoase! făcu el, cum se aşeză. Dar taxatorul ăsta o să-şi reia locul! Ţine minte ce-ţi spun! Desigur, după război, devenise atît de impopular, că n-au putut face altceva decît să-l retrogradeze. I s-a redus deci salariul şi a fost numit taxator. Dar acum, tocmai oameni ca el vor ieşi deasupra!

Bătrînul clătina din cap. Murmură, ca pentru sine însuşi.

— ...Da, aşa-i, totul se schimbă!

Îl privii pe taxator. Mi-am amintit foarte bine de mustăcioara lui. Deocamdată, stătea în picioare în spatele maşinii şi privea afară. Treceam peste un pod aşezat deasupra unui rîu cu albia secată. Dincolo de orezării, se vedeau costişele unui munte, care părea pleşuv. Cînd am trecut prin faţa unui altar şintoist*, taxatorul se descoperi şi-şi şterse fruntea de sudoare. În timp ce se ştergea, am văzut că îşi înclina uşor capul şi mă întrebam dacă acest gest era un semn de respect faţă de lăcaşul sfînt. După război, şi o bucată

* Şintoism, religia naţională a Japoniei. Înlocuită, un timp, de către confucianism, apoi de către buddhism, şintoismul a fost repus în mare cinste după restaurarea puterii micadourilor în sec. al XVII-lea.

de vreme după aceea, acest respect nu mai era la modă. Încetul cu încetul, el se bucura iarăşi de trecere. Gestul taxatorului părea să aibă intenţionat, un dublu înţeles.

Amintirea pe care o păstram despre acest om nu era deloc plăcută. În timpul lungii perioade cît a fost şofer pe această linie a Binanului, nu pierdea o ocazie ca să vorbească pe un ton autoritar tînărului care era pe atunci taxator. Motivul imputărilor lui era, de obicei, pretinsele delicte pe care le săvîrşeau călătorii. De preferinţă, plîngerile lui se refereau la „rucksak"-uri.

— Nu-i voie cu saci de turism în autocar : răcnea el, adresîndu-se taxatorului. Binevoieşte să-l rogi pe acest călător să-şi scoată sacul din spate ! Ştii foarte bine că-i interzis ! Ce mai aştepţi ?... Dă-l jos !

Este adevărat că regulamentul spunea că orice bagaj cuprinzînd şi saci, trebuie să fie înregistraţi, depuşi pe acoperişul maşinii, iar transportul lor plătit. Dar se întîmpla ca poliţia să oprească autocarul la una din încrucişări, să cerceteze dacă bagajele nu conţineau nici un articol care se specula la bursa neagră, orez sau lemne de foc. Odată descoperită, marfa era confiscată, iar călătorul era pasibil de o amendă. De aceea, preferam să ne luăm bagajele cu noi şi să le ascundem sub banchetă, dar acest tînăr şofer mustăcios ne zădărnicea aproape întotdeauna orice încercare. Or, el însuşi nu se abţinea să transporte mari cantităţi de morcovi, mazăre boabe, alte alimente de contrabandă în cutia cu scule de lîngă scaunul lui.

Cei care călătoreau în mod obişnuit cu acest autocar, şi eu însumi, nu ne mulţumeam să-l considerăm un om antipatic ; îl dispreţuiam pentru nepriceperea lui de a conduce. Penele, întîrzierile frecvente îl lăsau de obicei cu totul indiferent. Cum nu mai mergea motorul, anunţa, cu glasul lui de stentor : „Toată lumea coboară ! Împingeţi !".

Noi ne supuneam. De obicei, motorul începea să meargă după ce noi am împins autocarul vreo cincizeci sau şaizeci de metri şi ne poruncea să ne urcăm din nou.

Uneori, pe la sfîrşitul războiului, aceste pene periodice deveneau din ce în ce mai grave. Ultima dată cînd am luat autobuzul pentru Binan (era puţin timp înainte de Hiroshima), mi-amintesc că a trebuit să împing pe o distanţă peste şase kilometri. O pornisem la drum spre a mă duce să pescuiesc într-un torent de munte ; după ce mi-am petrecut noaptea într-un han, m-am dus dis-de-dimineaţă la staţia podului Otaki, pe traseul autocarului. Aşteptau de acum vreo patruzeci de persoane. Sosi ora cînd autobuzul trebuia să treacă pe la răspîntie, dar nu se vedea nici o maşină. Cîţiva călători renunţară numaidecît şi se îndepărtară. Alţii îşi vărsară mînia blestemînd pe şofer, lux pe care cu siguranţă că nu şi l-ar fi îngăduit dacă şoferul ar fi putut să-i audă. Jumătate dintre ei încă mai aştepta cînd, în sfîrşit, autocarul apăru. Avea peste două ore întîrziere.

Am prezentat taxatorului biletul meu de întoarcere şi recipisa bagajelor, i-am încredinţat sacul şi m-am urcat. Era loc pentru toată lumea. Şoferul, după ce taxatorul termină cu alimentarea maşinii cu cărbuni, apăsă pe pedala de pornire. Nici o mişcare. Apăsă din nou, de mai multe ori, dar motorul nu voia să pornească. Întîmplarea era banală, fără să mai aştepte să fie rugaţi, toţi călătorii coborîră, cu excepţia unei tinere perechi care, nepăsătoare la ceea ce se petrecea în jurul ei, rămase pe loc. Era evident că linia Binanului nu le era cunoscută.

Am început cu toţii să împingem. Cazanul aşezat la spate, dogorind, ne-am împărţit în două grupe, una de fiecare parte. Un călător întreprinzător găsind o scîndură lungă, se servi de ea ca să împingă şi cazanul. Taxatorul se dădu jos şi ni se alătură. În locul acela şoseaua cobora uşor în pantă şi autobuzul alunecă mai întîi fără să ceară din partea noastră prea multă trudă. Şoferul rămase aşezat liniştit, cu mîna pe volan.

Împingeam de trei sau patru sute de metri fără ca motorul să poată porni, cînd din maşină răsună glasul enervat al şoferului. Abia acum observase prezenţa tinerei perechi. Striga să răguşească : — Ei, voi doi ! La ce vă gîndiţi ? Nu vedeţi că toată lumea împinge ? Coborîţi şi daţi o mînă de ajutor, în loc să rămîneţi aşezaţi aici !

Foarte calmă, o voce de bărbat răspunse : — N-ai vrea, te rog, să nu mai ţipi aşa ? Nu călătoresc poate prea mult, dar am crezut întotdeauna că autocarele merg cu motor, nu împinse de pasageri !

— Aha ! făcu şoferul. Aşa o iei ? Domnul se crede superior celorlalţi călători şi nu vrea să împingă ca ei. Asta-i ? Ei bine, dă-mi voie să-ţi spun un lucru : puţin îmi pasă dacă sînteţi în călătorie de nuntă şi cine sînteţi ! Dar dacă nu coborîţi imediat ca să împingeţi, o să vă pară rău !

— Dacă vrei să continui această discuţie, spuse însurăţelul, ai face bine să-mi vorbeşti mai politicos !

Urmă o pauză. Ceva mai tîrziu, cum drumul străbătea o pădurice liniştită, vocea şoferului rupse din nou tăcerea :

— Haideţi, voi doi ! Nu fiţi atît de încăpăţînaţi ! Cum puteţi să staţi liniştiţi cînd vedeţi că toată lumea e acolo şi transpiră împingînd ? Şoseaua începe să urce. Coborîţi şi daţi o mînă de ajutor !

— De ce nu te ocupi de motorul d-tale ? spuse cu glas tare tînărul. Încăpăţînat eşti d-ta ! Eşti atît de zorit să ne pui să împingem, că nici nu încerci măcar să dai drumul motorului. Pentru Dumnezeu, fă-ţi meseria, ca şi ceilalţi şoferi ! Eşti ruşinea transporturilor în comun !

— Ţine-ţi gura ! zbieră şoferul. Apoi, îmblînzit, adăugă :

— Uite, ce-i, tinere... Drumul urcă muntele Sampun. Bănuiesc că nu doreşti ca treaba asta s-o facă doar ceilalţi ? Priveşte-i ! Uite cum asudă !

Muntele Sampun era tăiat de un defileu cu pereţii abrupţi. De o parte şi de alta, faleze de lut mărgineau drumul. Era nevoie de toate sforţările noastre spre a face să înainteze autocarul. Sus de tot, la capătul defileului, drumul cobora vertical. Dacă motorul nu pornea atunci, nu vedeam cum o să mai meargă. Am făcut o haltă ca să mai răsuflăm în vîrful coastei, am privit autocarul coborînd panta, luînd viteză, depăşind un rezervor de apă de la marginea drumului şi dispărînd îndărătul unei dumbrăvioare. Am ciulit urechile, sperînd să surprindem zgomotul motorului. Taxatorul alerga înaintea noastră ca să prindă maşina. Un bărbat purtînd o cămaşă cu gulerul răsfrînt, cu o şapcă cu cozoroc şi îmbrăcat cu nişte pantaloni de golf pătaţi de vopsea, mi se adresă : — Îl auziţi ? spuse el. Motorul a pornit ?

— Cred că da, zise o tînără fată, în pantaloni bărbăteşti, care sta în picioare lîngă mine. Mi se pare că aud ceva. Dar poate că nu-i decît în închipuirea mea.

— N-aud absolut nimic, spuse omul cu pantaloni bufanţi. Ce distanţă e de aici pînă în oraş ?

— Aproape două ore, zise fata. Dar la trei kilometri de aici, sau ceva mai mult, dai peste răscrucea celor Trei Colţuri, unde-i o staţie de autobuz cu benzină.

— Am să-l iau pe ăla, spuse omul, şi n-am să mă dau jos din el decît la capătul călătoriei ! Sînt sătul pînă-n gît de maşina asta ridicolă cu cărbune !

În aceeaşi clipă, taxatorul apăru în depărtare, pe drum, agitînd braţele şi făcînd semn cu capul. Apoi dispăru din nou îndărătul copacilor.

— Niciodată pînă acum n-a trebuit să împingem atît de mult, spuse fata, pe cînd ne pregăteam să mergem, zdrobiţi de oboseală. Desigur, perechea aceea l-a enervat pe şofer şi s-a răzbunat pe noi.

— Da, spuse omul cu pantaloni de golf enervat. Pun prinsoare că are de gînd să ne pună să împingem tot parcursul, pînă la capăt ! Nu ne rămîne decît un singur lucru, unul singur : să ne prefacem obosiţi, să-l facem să creadă că nu mai putem. Poate că asta o să-i dea de gîndit.

Îşi trase niţel cămaşa în sus, ca s-o facă să iasă cît mai mult din pantaloni şi să-i dea o înfăţişare dezordonată.

În cele din urmă zărirăm autocarul. Staţiona lîngă o fermă, nu departe de un pîlc de arbori pe care îl zărisem de departe. Şoferul stătea în picioare lîngă maşină, cu braţele încrucişate ; taxatorul învîrtea de zor manivela, care zgîlţîia radiatorul. O tînără fată în rochie verde scotea apă dintr-un puţ.

— Nu-i fata aceea care era în autobuz ? întrebai eu.

O SURPRIZĂ

MAREA!

1	2	3	4	5	6 ■	7	8	9	10
2				■					
3						■			
4			■						
5		■						■	
6 ■					■				■
7	■						■		
8				■					
9						■			
10			■						

ORIZONTAL : 1) Cîntecul greierului ● Mişcare convulsivă. 2) Volum voluminos ● Unitate de măsură a timpului (pl.). 3) Ţinut în loc ● Simbolul nichelului. 4) Doine ! ● Vechiul nume al Irlandei. 5) Unui ! ● Fără valoare 6) Şi aşa mai departe (abr.) ● 1 100 la romani. 7) Otorinolaringologie (abr.) ● Cap de rînd ! 8) Pană de despicat lemne ● Puse în fişic ! 9) Rocă sedimentară ● Editură (abr. uz.) 10) În frig ! ● Partea lichidă a sîngelui.

VERTICAL : 1) Peşte marin ● Mîrîitul cîinelui. 2) Imitaţie fără valoare ● Un unghi drept ! 3) Meşine ! ● Un joc de cărţi. 4) Părere ! ● Careu ! 5) Poftă de joc (Mold.) ● Unt şi... 6) ...untdelemn ! ● Cu părul alb. 7) Un cerc ! ● Marcă de ţigări de pe vremuri. 8) Cîntecul unor păsări ● !!! 9) Înaintea erei noastre ! ● Păşune (reg.) 10) Masa de seară ● Repede ! Dicţionar : MAREA !... PREZENŢĂ PERMANENTĂ.

— Da, ea e, spuse un om cu un cap de cal, îmbrăcat cu o uniformă soldățească veche și care purta o panglică de doliu. Am impresia că aici ceva nu-i în regulă. Priviți! Fata duce găleata la mașină...

Ajunserăm și noi. Omul cu cap de cal se adresă șoferului: — ...Ce te-a apucat? Stai acolo și caști gura la cer. Te-ai hotărît să nu mai conduci?

— Chiar așa! spuse șoferul, netezindu-și mustața. Mi-am dat demisia!

— Cum? Ai demisionat?

— Catîrul ăla de colo n-a voit să coboare și să împingă cînd i-am spus. Am fost silit să-i trag o chelfăneală! Dar mai întîi am demisionat, căci un funcționar n-are dreptul să-i bată pe călători. Demisionat, eram un om liber, puteam să-i dau ce merita.

— E prea de tot! spuse omul cu cap de cal. Mergi prea departe! Cine crezi că o să conducă acum dacă d-ta ai renunțat?

Șoferul ridică din umeri. Cu aer disprețuitor el îi privea pe călătorii din jurul autobuzului.

— Nu mai am dreptul să conduc, repeta el cu încăpățînare. V-am spus-o. Am demisionat!

În aceeași clipă un bătrîn ieșea cu pași mari din fermă.

— M-am săturat, spuse el șoferului. Am văzut tot ce s-a întîmplat. Am văzut cum ai bătut pe acești tineri căsătoriți, perechea asta liniștită. Cum îndrăznești să te porți astfel în fața ușii mele?

— Sînt un cetățean particular! spuse șoferul. Am dreptul să bat pe cine-mi place!

— Vorbești ca un prost, zise bătrînul fermier. Înainte de toate, te rog să-ți îndepărtezi autobuzul de aici, de casa mea. Am să-i înlocuiesc eu pe tinerii însurăței. Am să împing în locul lor, dacă asta ți-e grija. Nevasta mea pe care o vezi, va putea chiar să dea o mînă de ajutor, cît e ea de bătrînă. Urcă-te! Urcă-te la volan!

Îi urmăream pe cei doi bătrîni. Trecuseră în spatele autocarului. Pe cînd mergeam prin dreptul uneia dintre ferestrele mașinii, am văzut înăuntrul ei pe tînărul soț stînd întins pe scaunul lui, cu fața în sus și foarte palid. I se astupaseră nările cu o foiță; unul din ochi îi era roșu și umflat. Tînăra femeie în rochie verde îi ștersese tocmai fața. Ea luă găleata, o duse îndărătul autobuzului, o întinse cuiva, care se duse s-o lase înapoi la puț.

Șoferul rămase cu brațele încrucișate, refuzînd să se urce. Cei doi bătrîni voiră să împingă și împinseră din toate puterile, fără să clintească însă mașina.

— Ei! Voi, ceilalți! strigă bătrînul. Ajutați-ne! Ajutați-ne, toți cîți sînteți aici!

— Ai dreptate, spuse omul cu cap de cal. Se alătură celorlalți, strigînd: — Haideți! Haideți! Împingeți toți! Împingeți! Ei, ru-up!

Toată lumea ascultă. Autocarul începu să meargă. Șoferul nu-și mai revenea; cu ochii zgîiți, el privea scena. Deodată, strigă: — Așteptați! Așteptați! Nu faceți pe proștii! Așteptați ca să mă urc la volan.

Alerga acum îndărătul mașinii. Ajungînd-o, sări pe scară, puse mîna pe volan înainte chiar de a se fi așezat. Împingeam acum cu o înfierbîntare nouă, îmboldiți de sentimentul de a fi luat hățurile în mînă, cel puțin temporar. Șoseaua era aproape dreaptă și autocarul înainta cu viteză egală.

— Șofer, strigă omul cu cap de cal, nu poți nici acum să pornești motorul? N-o faci cumva dinadins? Sau de ciudă?

— Nu fi atît de neîncrezător! răspunse șoferul. Nu-i vina mea, dacă nu pornește. Motorul este uzat, complet uzat. Bateria nu mai încarcă bine. Firește, voi nu vă pricepeți.

— Așa-i! spuse un om care purta o cămașă galbenă și o haină preoțească, pe care era scrisă o rugăciune budhistă. Noi ăștia, profanii, nu sîntem buni decît ca să împingem! „Împingeți și nu întrebați!“, asta pare să fie deviza companiei de autocare!

— Da, asta-i prea din cale afară, spuse omul cu cap de cal. Ne pune să împingem, fie că ne place sau nu, și nimeni nu-și dă măcar osteneala să ne spună ce nu merge ca lumea în blestematele astea de autocare! Nu mai pot! Șoferul se întoarse cu o țigară în gură.

— Ei! Voi doi! strigă el tinerilor căsătoriți, ați auzit ce-a spus pasagerul ăsta? E frînt de oboseală. Toți sînt frînți, din cauza egoismului vostru idiot! Nu vă este în sfîrșit rușine? Auziți glasul poporului îndărătul vostru! Coborîți imediat și împingeți! Amîndoi!

— Sărmane nebun ce ești, spuse tînărul. Iarăși te agăți de noi? Ți-am mai spus să ne lași în pace, să-ți vezi de motorul d-tale, de baterie, de nu mai știu eu ce. E un scandal, un adevărat scandal! Mai întîi ne pui să plătim niște prețuri peste măsură de mari, apoi pretinzi să ne spetim ca să împingem o mașină care-i complet uzată. Te previn că o să mă plîng de toate astea cînd o s-ajungem.

Apăru și taxatorul. — Ce s-a întîmplat? spuse el. Mojicule! Vrei să mănînci iarăși o chelfăneală?

— Mi-ai spus să ascult vocea poporului, răspunse foarte calm tînărul. Protestind așa cum fac, încerc să te fac eu să auzi vocea poporului.

— Vrei să faci mai departe pe șmecherul, hai? strigă șoferul, tremurînd de furie. Te crezi superior tuturor? Așteaptă! Ți-ai căutat-o singur!

Întreb. E vina lui, a lui, dacă sînteți cu toții frînți de oboseală.

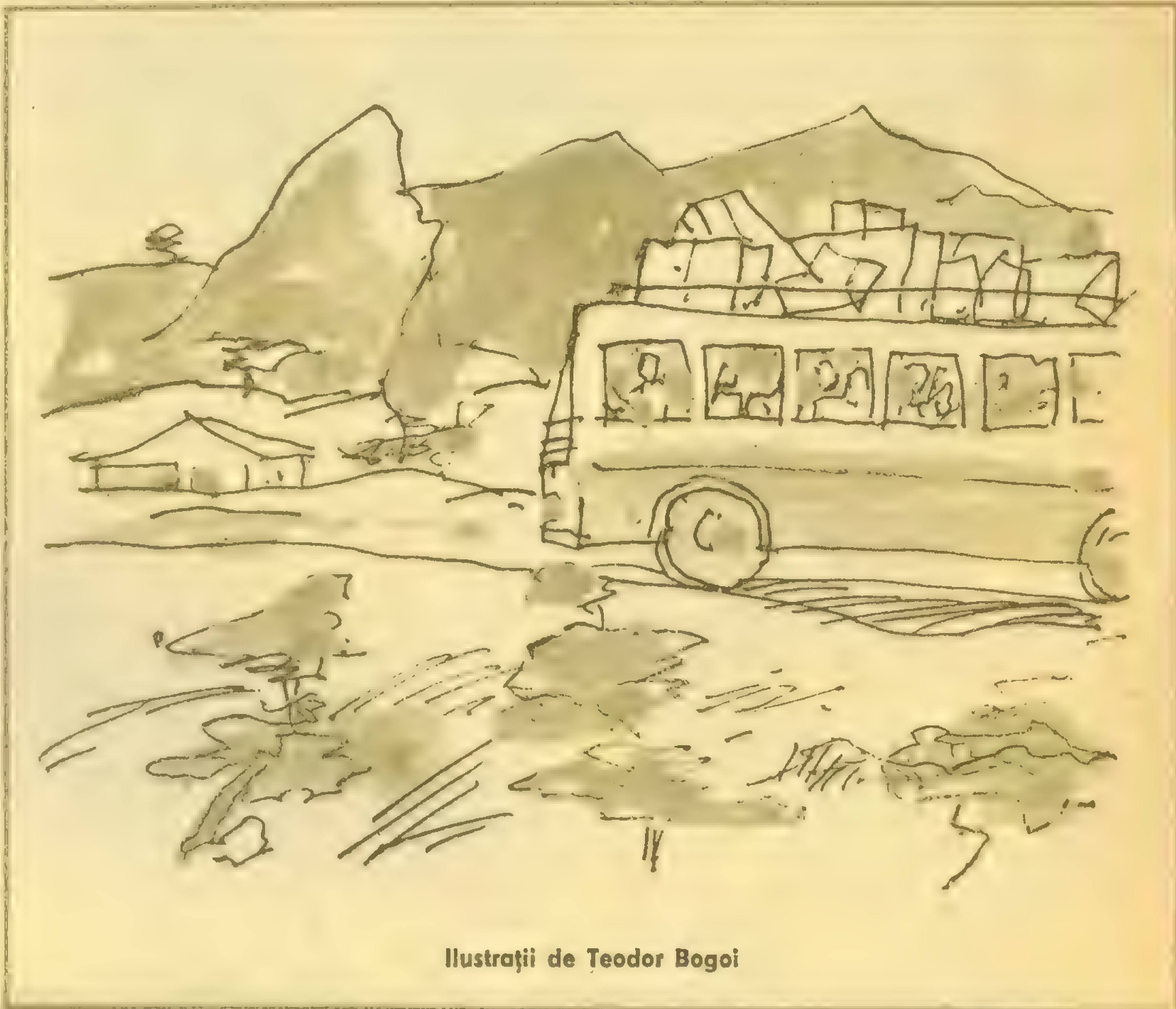
— Nu te îngriji de noi! spuse omul cu cap de cal. Continuă să-ți conduci mașina. Numai cînd o să dai drumul volanului, o să ai de ce să te enervezi!

— Așa-i! spuse omul cu haină preoțească. O să și ajungi să-ți întîlnești strămoșii. Cît ai zice pis!

Tocmai în clipa aceea, din direcția opusă, un camion mare apăru în fața noastră. Autocarul opri brusc, cu o asemenea izbitură, că era cît pe aci să ne pierdem echilibrul. Mi-au trebuit cîteva clipe spre a-mi da seama că șoferul a frînat. Schimbarăm priviri deznădăjduite.

— Ei bine, iată-ne la răscruce, spuse omul cu cap de cal. Am împins mai bine de o oră și jumătate. Mare ispravă, n-am ce spune! Dar acum, m-am săturat. Iau autobuzul cu benzină!

Dădu recipisa bagajelor taxatorului, își săltă sacul în spinare și se îndreptă spre răscrucea Celor Trei Colțuri, care era foarte aproape.

Ilustrații de Teodor Bogoi

Se și ridicase.

— Stai jos! Stai jos! țipă omul cu cap de cal, care devenise purtătorul de cuvînt al nostru. Nu lăsa volanul din mîini, ce dracu! Apoi se întoarse spre noi: — Haide! Împingeți! Împingeți mai tare! Nu-l lăsați să dea drumul volanului. Împingeți!

Am împins mai tare ca oricînd. Autocarul alerga destul de repede, pe un drum drept, puțin îngust. Pe stînga, un zid scund, de piatră, dincolo de care se ridica o pantă primejdioasă, înspre orezării, la dreapta, curgea un rîu puțin adînc. I-ar fi fost greu acum șoferului să lase autocarul să apuce brusc într-una din direcții. De departe, o mașină venea spre noi.

— Opriți o clipă! strigă șoferul. Trebuie să-i trag o trînteală banditului ăsta care vine!

— N-ai să-i faci nimic, spuse omul cu cap de cal. Haideți! Împingeți toți! Să facem o dată să meargă hodoroaga asta bătrînă!

Împingeam. De fapt, nu ne mărgineam doar să împingem, ci ne năpustirăm asupra autocarului. Ațîțarea noastră era așa de mare, încît uitasem că șoferul putea opri autobuzul cînd ar fi avut poftă. N-avea decît să strîngă frînele. Gîfîiam, dar asta nu ne descuraja.

— Ce v-a apucat? strigă șoferul. Ce v-a apucat pe toți? Pentru ce-l apărați pe bădăranul ăsta care nu vrea să asculte? Mă

Mă hotărîi și eu să iau autobuzul, omul în pantaloni de golf făcu la fel și de asemeni tînăra fată în pantaloni bărbătești și încă alți cîțiva. Aceia care nu ne urmau spuneau că vor continua să împingă, unii pentru că erau siguri că motorul autocarului o să pornească în cele din urmă, alții spre a-l împiedica pe șofer să-i bată pe însurăței, iar alții pentru că nu voiau să piardă prețul biletului pe care l-au plătit. Perechea încăpățînată hotărî de asemeni să rămînă. Omul îmbrăcat în pantaloni de golf se duse să-și caute bagajul, ne ajunse tocmai cînd sosirăm la răscruce.

— I-am lăsat mîncînd în mașină, spuse el cînd sosi. Au scos o cutie de conserve.

— Și șoferul? întrebarăm noi.

— Pare că s-a hotărît să-i lase să mănînce în pace. Au și o sticlă de whisky.

M-am întors spre autocarul cu gazogen. Șoferul își scosese uniforma și umbla la motor cu o șurubelniță. Mi-au spus: „Face asta pentru galerie!“. Taxatorul alimenta mașina cu cărbuni, apoi începu să învîrte manivela, să zgîndărească cu furie cărbunii. Părea să aibă o încredere oarbă în motorul autocarului.

Întorcînd spatele autocarului, bătrînul fermier și nevasta lui se înapoiau pe jos la casa lor.

Prezentare și traducere de
Paul B. Marian

ROBERT SHACKLEY

FANTASMA V

Serviciul de asanări planetare

— Acum citeşte prospectul nostru — spuse Gregor privind către exterior, cu faţa sa lată şi osoasă lipită de vizorul uşii de intrare în birou.

— Să-l văd şi eu ! interveni Arnold.

Gregor îl împinse la o parte.

— Are să sune la sonerie... nu !... s-a răzgîndit. Pleacă.

Arnold se întoarse la biroul său şi începu altă pasienţă. Gregor continuă să privească prin vizor. Îl montaseră acolo din plictiseală. Plictiseala celor trei luni trecute fără rost de cînd îşi înfiinţaseră societatea şi se apucaseră să închirieze acel birou.

În tot acest timp nu le picase nici o afacere.

Asanarea planetelor era un comerţ vechi şi productiv, monopolizat aproape pe de-a-ntregul de două mari companii, ceea ce era descurajant pentru noua firmă compusă din numai doi tineri cu multe idei moderne şi o mare cantitate de echipament pe care nu apucaseră încă să-l plătească.

— Se întoarce ! exclamă Gregor, fă-te că lucrezi ! fă-te important...!

Arnold ascunse cărţile într-un sertar. Tocmai termina să-şi închidă nasturii halatului de laborator cînd se auzi bătaia-n uşă.

Vizitatorul era un bărbat scund, chel, cu aspect obosit, care ne privea lipsit de încredere.

— Dumneavoastră... desinfectaţi planete ?

— Da domnule ! răspunse Gregor. Îndepărtă un morman de documente şi strînse mîna umedă a tipului... sînt Richard Gregor... şi el e asociatul meu, doctorul Frank Arnold.

Arnold, îmbrăcat corect cu halatul alb de laborator şi ochelarii groşi cu ramă de bagă neagră, îl salută distrat dintre stativele sale cu eprubete.

— Luaţi loc, domnule...

— Ferngraum.

— Domnul Ferngraum. Cred că ne putem însărcina de orice rezolvare care ne-o cereţi — spuse Gregor — orice în domeniul faunei şi florei, purificarea apelor, sterilizarea terenului, probe de stabilitate, contenirea vulcanilor şi cutremurelor ; orice lucru care ar putea fi necesar pentru a face locuibilă o planetă.

Ferngraum continua să ne privească cu neîncredere.

— Am să fiu cinstit cu dumneavoastră...! Am în mînă o planetă-problemă.

Gregor răspunse cu toată încrederea.

— Problemele sînt specialitatea noastră.

— Sînt beneficiar particular al bunurilor de trai pe această planetă. Dumneavoastră ştiţi cum se fac aceste negocieri...

Unul cumpără o planetă, vinde altă planetă şi-şi cîştigă existenţa mai mult sau mai puţin bine. În general cumpăr lumi sălbatice şi îi las pe clienţii mei să se ocupe de asanare.

Acum cîteva luni am prins ocazia să cumpăr o planetă de calitate excepţională. Am săltat-o din laba celor mai puternici agenţi ai ramurei.

Ferngraum îşi încreţi fruntea întristat.

— Este un loc minunat, continuă el fără nici un entuziasm. Are temperatura medie de 25°. Un loc muntos dar fertil. Sînt cascade, curcubee şi orice în afară de faună.

— Mi se pare perfect ! spuse Gregor... microorganisme ?

— Nimic periculos.

— Atunci, ce-i rău acolo ?

Ferngraum îl privi posomorît.

— Poate că aţi citit ceva despre această planetă. Numărul din Catalogul Guvernamental

este RJC-5, dar toată lumea o cunoaşte ca Fantasma V.

Gregor rămase o clipă pe gînduri. „Fantasma" este o denumire destul de ciudată pentru o planetă, dar auzise nume şi mai înspăimîntătoare pînă acum. Existau mii de sori cu planete la îndemîna navelor stelare, multe din ele aproape sau deloc locuibile. În lumea civilizată existau multe persoane dornice să le colonizeze : secte religioase, minorităţi politice, grupări filozofice... sau aventurieri care doresc să înceapă o viaţă nouă pe alte tărîmuri.

— N-am auzit vorbindu-se despre ea, răspunse Gregor.

Ferngraum se agită în fotoliul său.

— Ar fi trebuit să-i cer părerea şi nevestei-mi, dar eu am ţinut întotdeauna să fiu un mare comerciant. Am plătit un preţ de zece ori mai mare pentru Fantasma V şi acum nu găsesc pe cine să mi-o ia din circă.

— Dar ce are că nu-i bună ? insistă Gregor.

— Se pare că fantome, răspunse Ferngraum cu dispreţ.

Moartea dă tîrcoale

Ferngraum făcuse prospectarea planetei sale prin radar. Pe urmă o arendase unei cooperative de văcari din Dijon VI.

Avangarda trimisă acolo, formată din opt oameni, ajunse cu bine, dar la sfîrşitul primei zile începu să trimită informaţii confuze, referindu-se la demoni, fantome, vampiri, dinozauri şi o întreagă faună inamică.

Nava de salvare, trimisă într-ajutor, cînd ajunse acolo, era prea tîrziu. Muriseră toţi.

Raportul de autopsie arată că tăieturile, zgîrieturile şi celelalte semne de pe corpuri puteau fi făcute în orice fel, chiar şi de demoni, fantome, vampiri sau dinozauri şi nu exclude posibilitatea existenţei acestora.

Ferngraum fu amendat pentru asanare defectuoasă, văcarii reziliară contractul de arendare al planetei şi după multe căutări, comerciantul reuşi s-o arendeze iar, de data asta unui grup de adoratori ai soarelui proveniţi din Opalo II.

Adoratorii soarelui au fost mai prudenţi. Au trimis şi ei o echipă, dar formată din numai trei oameni, pentru a se informa dacă acolo se întîmplă ceva anormal.

Cosmonauţii îşi aşezară tabăra, desfăcură tot echipamentul, iar apoi declarară prin radio că locul acela este un adevărat paradis şi sfătuiră ca tot grupul din Opalo II să pornească imediat în voiaj, cînd deodată... se auzi un urlet oribil, sălbatic şi staţia radio rămase tăcută.

O navă de patrulare plecă în Fantasma V, îngropă cadavrele mutilate şi părăsi locul după numai cincisprezece minute de la sosire.

— Şi ăsta a fost sfîrşitul, spuse Ferngraum. Nimeni nu mai vrea s-o cumpere la nici un preţ. Echipajele navelor spaţiale refuză să mai poposească acolo... şi totuşi, nu ştiu ce s-a putut întîmpla atunci ! suspină profund Ferngraum, privindu-l în ochi pe Gregor... poftim... o dau în mîinile dumneavoastră dacă vreţi.

Gregor şi Arnold se scuzară şi trecură în altă încăpere.

Arnold exclamă imediat jubilînd :

— În sfîrşit, avem de lucru !

— Da ! spuse Gregor, ce lucru !

— Chiar ne doream cazuri complicate ! comentă Arnold. Dacă reuşim să-l soluţionăm pe ăsta, reputaţia noastră e ca şi făcută, fără a mai vorbi de beneficiile ce ne vor reveni pe bază de procentaje.

— Am impresia că uiţi, dar eu sînt cel care trebuie să ajungă pe planetă ! spuse Gregor. Singura ta misiune este să rămîi aici, aşezat comod şi să interpretezi datele pe care ţi le trimit.

— Este aşa cum am convenit — îi aminti Arnold — eu sînt departamentul de studii iar tu, agentul operativ, ce mai vrei ?

Gregor îşi amintea. Încă din copilărie el era cel care-şi asuma toate riscurile, în timp ce Arnold rămînea acasă la el şi-i spunea să fie mai prudent.

— Nu-mi place ! spuse el.

— Doar nu vei fi crezînd în fantome...

— Nu. Bineînţeles că nu !

— În regulă, atunci putem să-ncepem ! sufletele slabe nu cîştigă niciodată averi.

Gregor strînse din umeri, apoi reveniră la Ferngraum.

După jumătate de oră se înţelegeau asupra viitoarelor beneficii, în caz de reuşită, sau renunţau la orice pretenţii în situaţia unui eşec.

Gregor îl însoţi pe Ferngraum pînă la ieşire.

— Încă o întrebare domnule. De ce ne-aţi ales tocmai pe noi ?

— Fiindcă nimeni altcineva nu a vrut să se însărcineze cu acest caz, spuse Ferngraum, care părea foarte mulţumit de sine. Succes !

Trei zile mai tîrziu

Trei zile mai tîrziu, Gregor se afla la bordul unui bătrîn cargou spaţial în drum spre Fantasma V. Petrecuse tot acel timp studiind informaţiile celor două încercări de colonizare, sau citind tot felul de relatări asupra fenomenelor supranaturale, deşi, ştia bine, nu-i serveau la nimic. În Fantasma V nu se descoperise nici urmă de viaţă animală, şi în nici o parte din Galaxie nu se ştia de existenţa vreunor creaturi supranaturale.

Gregor reflectă asupra studiilor sale. Apoi începu să-şi verifice armamentul în timp ce cargoul descria o spirală pentru a se apropia de regiunea Fantasmei V. Ducea un arsenal suficient pentru a face faţă unui mic război şi a-l cîştiga... dacă ar fi ajuns să întîlnească un adversar în care să tragă.

Comandantul cargoului apropie nava la vreo trei sute de metri de suprafaţa luxuriantă a frumoasei planete, dar nu mai mult.

Gregor îşi lansă cu o paraşută echipamentul, aproape de locul unde fuseseră aşezate şi celelalte două tabere, apoi sări cu altă paraşută.

Ajunse bine-sănătos. Ridică privirea. Cargoul se depărta repede, pierzîndu-se în spaţiu, ca şi cum furiile infernului l-ar fi fugărit de la spate.

Era singur pe Fantasma V. După ce-şi adună echipamentul împrejur, Gregor vorbi prin radio cu Arnold pentru a-i spune că a ajuns bine. Apoi, cu pistolul desintegrator în mînă, inspectă cantonamentul adoratorilor soarelui.

Acesta era instalat la poalele unui munte, alături de un mic lac cristalin.

Proviziile de conserve se aflau în perfectă stare. Nimic nu părea distrus de furtună pentru că Fantasma V avea o climă, prin excelenţă, egală. În plus, avea un patetic aspect de dezolare.

Gregor revizui minuţios una dintre locuinţe. Hainele erau păstrate îngrijit în dulapuri, tablourile încă mai atîrnau pe pereţi şi una dintre ferestre era acoperită cu perdea de dantelă.

Într-un colţ zăcea desfăcută o ladă cu jucării care aşteptau sosirea copiilor în colonie.

Un pistol cu apă, un elefant şi o plasă cu mingi căzuseră pe jos.

Se întuneca. Gregor îşi aduse bagajele în locuinţă şi începu pregătirile de noapte.

Conectă sistemul de alarmă, atît de fin reglat, că şi un simplu gîndac l-ar fi putut declanşa.

Pregăti şi alarma prin radar şi examină cu acesta regiunea înconjurătoare campamentului.

Scoase arsenalul. Își puse la îndemînă armele de calibru mare iar pistolul desintegrator și-l păstră la centură.

După aceea, satisfăcut, cină liniștit.

Afară, înserarea făcu loc nopții. Pămîntul cald fu învăluit de umbre. O briză ușoară încreți suprafața lacului și ierburile înalte care îl înconjurau începură să foșnească încet.

Totul în jur era liniștit.

„Colonizatorii erau pesemne niște tipi isterici !“ își zise el. „Probabil li s-a părut ceva și s-au omorît între ei“.

După ce mai controlă o dată tot sistemul de alarmă, Gregor își puse hainele pe un scaun, stinse luminile și se culcă. Încăperea era luminată doar de strălucirea stelelor, care părea mai puternică decît cea a lunii pe Terra.

Dedesubtul păturii stringea în palmă crosa pistolului dezintegrator. Afacerea începea minunat.

Cînd era gata să-l fure somnul își dădu seama că nu se mai află singur în încăpere.

Imposibil ! sistemul de alarmă nu funcționase. Radarul continua să bîzîie încet.

Și totuși, toți nervii săi lăsau să le scape strigătul de alarmă.

Scoase cu grijă pistolul și privi în toate direcțiile.

Un om stătea în picioare, ca și lipit în unul din colțurile camerei.

Nu era momentul să se-ntrebe cum o fi intrat. Ochi cu grijă și cu voce joasă și hotărîtă, spuse:

— Sus miinile... !

Momiia nu se mișcă, Gregor apăsă trăgaciul dar în același moment se reținu ; recunoscuse făptura : era una dintre propriile sale haine, cocoțată pe spătarul unui scaun, cu contururile alterate de lumina stelelor și de propria sa imaginație.

Surîse și coborî pistolul. Grămada de haine începu să se miște încet. Gregor simți briza ușoară ce intra pe fereastră și continuă să zîmbească.

Atunci, grămada de lucruri se ridică, se scutură și se-ndreptă spre el, cu pas sigur.

Nemișcat în pat, urmări cum boarfele fără corp, regrupate într-o formă care și-o amintea vag, avansau către el.

Cînd figura se afla la jumătatea camerei și mînecile goale se ridicau către Gregor, acesta începu să tragă cu pistolul desintegrator.

Și continuă să tragă fiindcă resturile și bucățile de haine tot avansau spre el, ca animate de o viață proprie.

Peticele incendiate de pînză se repeziră în direcția figurii sale. Cureaua i se strînse singură în jurul gleznelor, așa că trebui s-o ardă de tot, transformînd-o în cenușă, pentru a opri atacul.

Cînd termină, aprinse toate luminile care le avea la îndemînă. Își făcu un ibric plin cu cafea. Turnă apoi jumate de sticlă de coniac.

Făcu un efort teribil să nu distrugă tot sistemul de alarmă cu lovituri de bocanc. În loc de aceasta își chemă asociatul prin radio.

— E ceva nemaiîntîlnit ! îi răspunse Arnold după ce Gregor apucase să-i povestească cele petrecute, pînă în cele mai mici amănunte. Animație !... foarte interesant !

— Mă așteptam că o să te distrezi, continuă amărît Gregor, care după cîteva pahare cu coniac începea să se simtă abandonat și înșelat.

— S-au mai întîmplat și altele ?

— Încă nu.

— Bine, fii atent. Am o teorie... va trebui să fac unele cercetări ca să mă conving. Ah ! uitasem : să știi că un agent de pariuri zănatic oferă cote de cinci contra unu împotriva ta !

— Adevărat ?

— Da. Eu i-am acceptat un pariu.

— Împotriva sau în favoarea mea ?

— În favoarea ta, normal ! răspunse indignat Arnold. Sîntem doar asociați.. nu-i așa ?

Terminară de vorbit. Gregor își mai făcu un ibric cu cafea. Nu se mai gîndea că ar putea să doarmă în noaptea aia. Era foarte optimist că Arnold pariase în favoarea lui, dar nu trebuia să uite că de cîte ori acesta joacă, pierde.

„Tgasklit“

Odată cu ivirea zorilor,. Gregor reuși să doarmă cîteva ore de somn zbuciumat. Se trezi pe înserate.

Găsi niște haine, și le puse, apoi începu iar să cerceteze amănunțit campamentul adoratorilor soarelui.

La căderea serii descoperi un indiciu. Pe unul din pereții bucătăriei cineva scrisese în grabă cuvîntul „tgasklit“.

„Tgasklit“ nu însemna nimic pentru el dar imediat transmise acel cuvînt, prin radio, lui Arnold.

Percheziționă apoi cu de-amănuntul locuința prefabricată, mai instală cîteva lămpi, încercă alarma și-și reîncărcă pistolul dezintegrator.

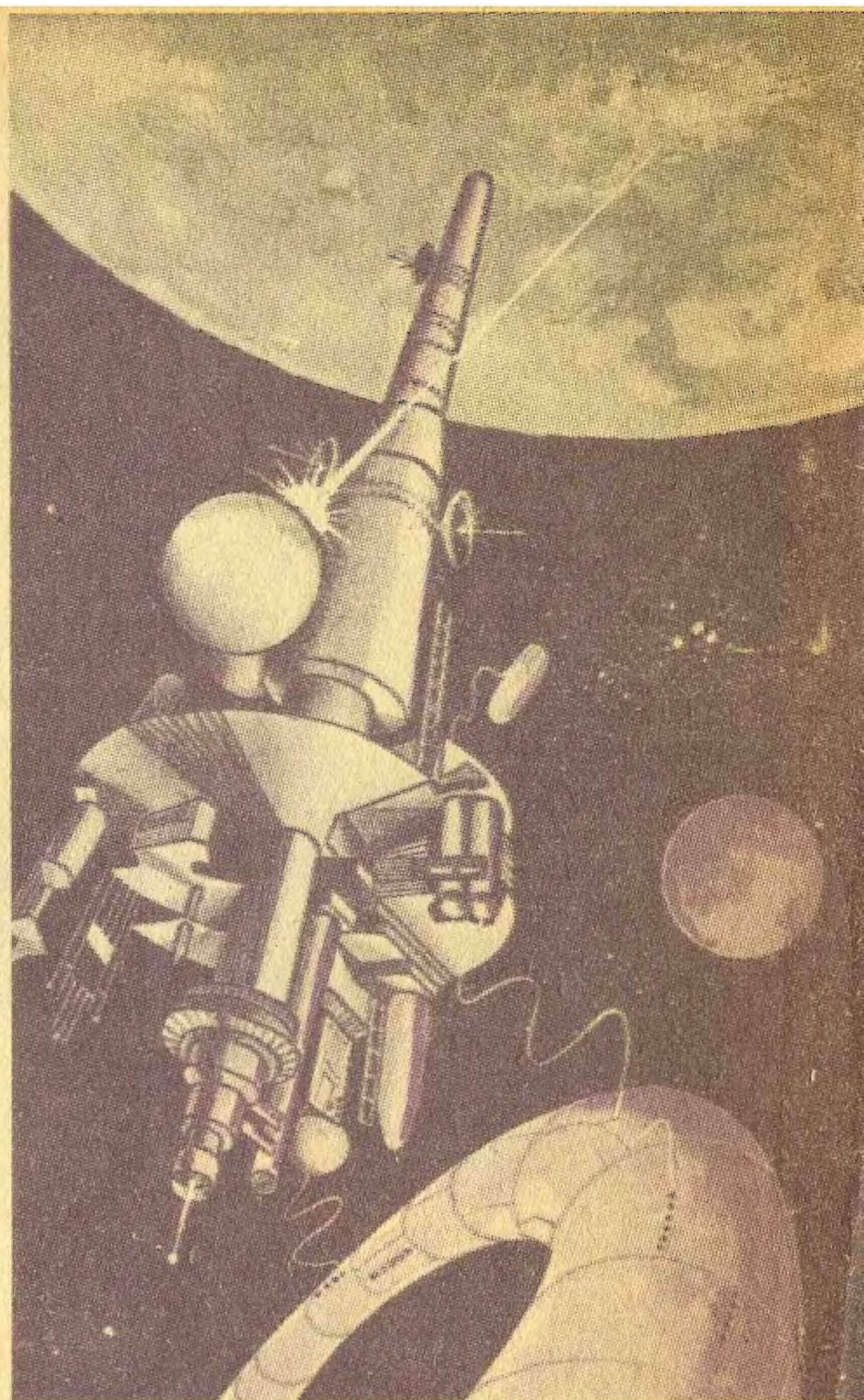
Totul părea a fi în ordine. Cu neplăcere văzu apunînd soarele, în el cu speranța că va mai trăi suficient pentru a-l mai vedea răsărind iar. Se instală pe urmă într-un fotoliu comod și încercă să se gîndească la ceva distractiv.

Acolo nu exista viață animală, nici măcar plante care umblă, pietre inteligente sau gigantice creiere care să domine planeta.

Fantasma V nici măcar nu avea vreun satelit unde un răuvoitor s-ar fi putut ascunde.

Gregor nu putea crede nici în fantasme și nici în demoni. Știa că toate fenomenele supranaturale examinate foarte atent se convertesc în simple curiozități eminamente naturale. Cei care nu cercetează mai profund... un moment : nici o fantomă nu stă liniștită pentru ca un necredincios să o poată studia. În castele, fantomele sînt totdeauna în concediu cînd se prezintă vreun om de știință înarmat cu aparatură de filmat și magnetofon.

Rămînea numai altă posibilitate : cineva ar dori acea planetă dar nu era dispus să plătească prețul cerut de Ferngraum. Nu s-ar putea ascunde acolo cineva care să-i sperie pe coloniști, la nevoie chiar omorîndu-i, cu scopul de a obține o reducere de preț ?

Asta i se părea logic. În felul ăsta se putea explica și conduita ciudată a hainelor. Electricitatea statică, folosită cu pricepere, putea...

Descoperi că cineva stătea drept în fața lui. Ca și inainte, sistemul de alarmă nu funcționase.

Gregor își ridică încet privirea. Figura care îi stătea dinainte, să fi măsurat vreo trei metri înălțime, avea o formă aproximativ umană, exceptînd capul care era de crocodil.

Culoarea sa era de asemeni ciudată, carmin strălucitor cu raze purpurii care îl străbăteau pe toată înălțimea corpului. Într-una din labe ținea o cutie mare, cafenie.

Asaltul oceanului

● Doi tineri francezi și-au propus să traverseze Atlanticul cu aceste surf-uri denumite TIMEX. Ei vor pleca în acest an, din orașul Dakar (Senegal), punctul terminus reprezentîndu-l orașul New York, și vor străbate următorul traseu : Insulele Antile din Marea Caraibilor, Florida. Pînă atunci ei fac antrenamente pe apele Senei, la picioarele Turnului Eiffel. În același loc, iarna însă, a putut fi văzut un alt francez care practica windsurfingul pe gheață, cu adaptările de rigoare. Sub suport, acest pasionat a fixat două perechi de patine speciale.

— Salut ! spuse.

— Salut, răspunse Gregor, înghițindu-și saliva. Pistolul desintegrator era pe masă, la o jumătate de metru distanță. Se întrebă dacă acea arătare îl va ataca înainte de a putea să-l apuce.

— Cum te cheamă ? îl întreabă Gregor, cu calmul marilor hotărîri.

— Sînt Înghițitorul cu Raze Purpurii, spuse monstrul, sfîșii orice...

— Foarte interesant ! și Gregor avansă ușor cu mîna spre pistol.

— Sfîșii chestii care se numesc Richard Gregor, explică Înghițitorul cu vocea sa ingenuă și în general le mănînc cu sos de ciocolată. Ridică cutia cafenie. Gregor citi pe etichetă : „Chocolate Smitg — sosul ideal pentru Gregor, Arnold și Flinn".

Degetele lui Gregor atinseră crosa pistolului.

— Așa deci, vrei să mă mănînci ? întrebă acesta.

— Da, sigur ! răspunse Înghițitorul.

Gregor ținea pistolul în mînă. Ridică piedica și trase. Descărcarea de radiații străbătu pieptul Înghițitorului, ricoșă pîrlind podeaua, pereții și sprincenele lui Gregor.

— Asta nu-mi face nici un rău ! explică Înghițitorul, sînt suficient de mare.

Gregor scăpă arma din mînă. Înghițitorul se înclină.

— Dar nu te voi mînca acum, spuse el, te voi mînca mîine de dimineață fiindcă este 11 mai. Așa e regula. Am venit doar să-mi exprim o dorință.

— Care ?

— Fii te rog așa amabil și mănîncă niște mere. Ele dau cărnii o savoare atît de agreabilă... !

Și după ce spuse acestea, monstrul tărcat dispăru.

Cu miini tremurătoare Gregor puse în funcțiune stația de radio și-i povesti lui Arnold toată întîmplarea.

— Hm... murmură Arnold. Înghițitorul cu Raze Purpurii, nu ? Cred că asta era ce ne trebuia. Așa totul concordă.

— Ce anume concordă ? despre ce-i vorba ?

— În primul rînd, fă ce-ți spun ! Vreau mai întîi să mă conving de teoria mea.

Ascultînd instrucțiunile date de Arnold, Gregor scoase echipamentul chimic și-și pregăti cîteva eprubete, o retortă și niște reactivi. Amestecă, agită, fierse și filtră conform explicațiilor, puse lichidul într-un balon și...

— Acum, spuse Gregor, vorbind iar prin radio, spune-mi despre ce este vorba.

— Era de așteptat. Am căutat în dicționare cuvîntul „tgasklit". Este un termen opalin, care înseamnă monstrul cu dinți mulți. Adoratorii soarelui proveneau din Opalo. Ce-ți sugerează asta ?

— Că au fost uciși de o fantomă a propriei planete, răspunse prost dispus, Gregor. Probabil a fost ascunsă în nava cu care au venit. Poate, cine știe ? vreun blestem, sau...

— Liniștește-te, spuse Arnold, n-a fost acolo nici o fantomă. Spune-mi ce face soluția aia acum, fierbe ?

— Nu.

— Anunță-mă cînd fierbe. Acum haide să discutăm despre hainele animate. Chiar nu-ți amintești nimic ?

Gregor rămase pe gînduri.

— Păi... da, cînd eram încă copil... nu, nu ! ar fi absurd.

— Vorbește ! Spune ! insistă Arnold.

— Cînd eram copil, niciodată nu-mi lăsam hainele pe un scaun, pentru că în întuneric mi se părea totdeauna un om, un dragon sau altceva în stilul ăsta. Cred că toți am trecut prin experiențele astea, dar nu se explică...

— Sigur că da ! Ia amintește-ți acum de Înghițitorul cu Raze Purpurii !

— Nu. Ce rost are să-mi amintesc ?

— Pentru că tu l-ai inventat. Nu ții minte ? trebuie să fi avut pe atunci opt sau nouă ani, tu, eu și Jimmy Flinn. Inventasem monstrul cel mai oribil care se putea imagina. Era monstrul nostru personal și nu vroia altceva decît să ne mănînce, pe tine, pe Jimmy sau pe mine, muiați în sos de ciocolată, dar numai la întîi ale lunii cînd se primeau acasă scrisorile cu clasificarea școlară.

Aveam și un cuvînt magic cu care scăpam de el.

Atunci Gregor își aminti și se miră că a putut uita totul. Cîte nopți rămăsese treaz așteptînd, plin de frică, Înghițitorul ! În comparație cu el, notele proaste primite la școală își pierdeau importanța.

— Fierbe soluția aia ? întrebă Arnold.

— Da, răspunse Gregor privind balonul de pe foc.

— Ce culoare are ?

— Un fel de albastru verzui. Nu este mai verde decît...

— Foarte bine ! acum poți s-o arunci. Mai vreau încă niște probe dar cred că am descoperit secretul.

— Ce am descoperit ? fă-mi plăcerea și explică-mi !

— Dar cum ? este o certitudine ! Planeta nu are viață-animală. Nu sînt fantome sau, cel puțin, nici una din ele nu e destul de puternică pentru a termina cu un grup de oameni înarmați. Cheia trebuie căutată într-o halucinație.

În glumă

ORIZONTAL : **1)** Operă dramatică cu substrat și deznodămînt vesele (pl.) ● Timp îndelungat. **2)** Cu glume și alte mijloace de înveselire (pl.). **3)** A rîde batjocoritor ● Organisation Internationale du Travail (siglă). **4)** Rîu în U.R.S.S. ● Personaj din glumele lui Nea Mărin. **5)** „Tratament" pentru bătătură. **6)** Pseudonim al lui Ion Luca Caragiale ● 3,14. **7)** Unul care stîrnește rîsul vorbind vrute și nevrute (pop.) ● Gafă, năzbîtie ● În șlep ! **8)** Începe umorul ! ● Înțeapă ca o satiră ! ● Nume masculin. **9)** Jucat de un comic pe scenă ● Babornița. **10)** Locul „de joacă" al clovnilor ● Ceașcă de lut.

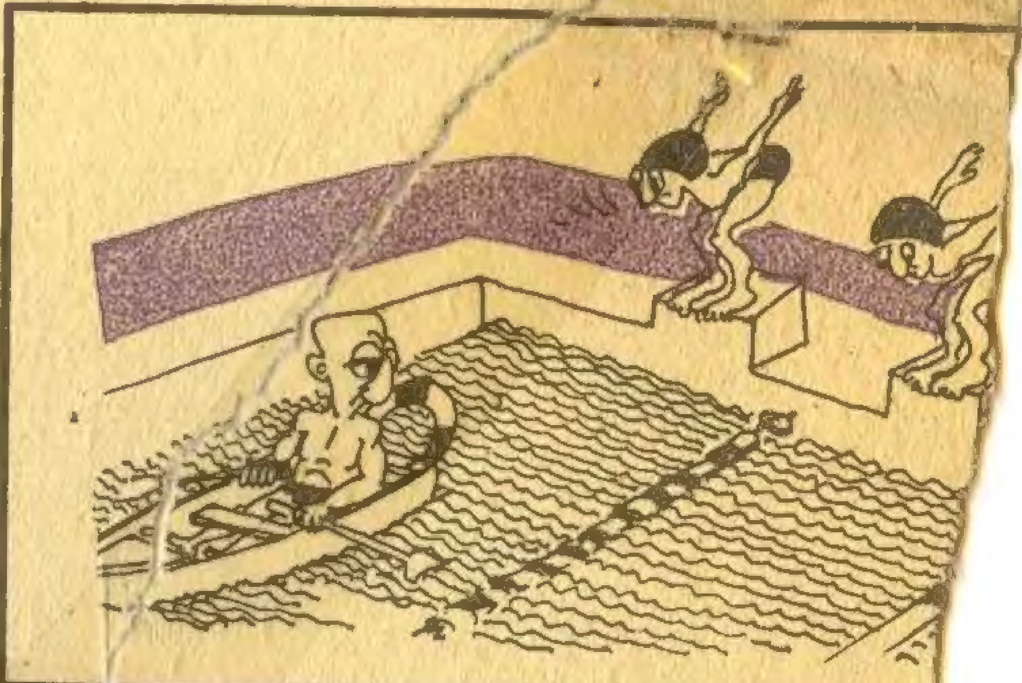
1 C	2 O	3 M	4 E	5 D	6 I	7 I	8		
2 A	M	U	Z	A	M	E	N	T	
3 R	I	C	A	N	A	■	O	I	
4 I	D	A	■	D	■	S	U	C	Ă
5 C	A	L	C	A	T	U	R	A	■
6 A	■	I	O	N	■	P	I	■	R
7 T	U	T	■	A	I	A	■	L	E
8 U	M	■	A	C	■	R	A	U	L
9 R	O	L	■	H	O	A	B	C	A
10 A	R	E	N	E	■	T	E	A	S

VERTICAL : **1)** Desen care satirizează o persoană, o situație. **2)** Larva unor insecte ● Veselie, haz. **3)** Glumeț, poznaș ● Lia Ene. **4)** Așezată la mijloc ! ● Începe comedia ! **5)** Personaj din comedia „O scrisoare pierdută" de I.L. Caragiale. **6)** Mamă (arh.). **7)** Cămașă înflorată ● Nu-i arde de glume. **8)** Nori... de demult ● Poem de Victor Hugo. **9)** Morală ● Scriitor român, autorul comediei „Mo...rișca" (Ion). **10)** Personaj feminin din „O noapte furtunoasă" de I.L. Caragiale ● Zi în care nu se fac glume la „Comedia".

Dicționar : ~~IDA, ION, TUT~~, ..., TEAS, ~~IMA, ANE~~.

Mircea Iordache

Am căutat vreo cauză posibilă și am descoperit multe. În afara drogurilor de pe pămînt, în Catalogul de Elemente Planetare, figurează gaze care produc halucinații. Există depresive, stimulative, substanțe capabile să dea sentimentul de geniu, de șobolan sau de pește.

Acest element particular corespunde în catalog emanației 42 și este un gaz greu, transparent, inodor și inofensiv fizic. Este un puternic stimulent al imaginației.

— Vrei să afirmi că am fost prada unor halucinații ? îți spun că...

— Nu este chiar o simplă vedenie, îl întrerupse Arnold, emanația 42 operează direct asupra subconștientului. Dezvoltă temerile noastre cele mai puternice. Terorile din copilărie pe care le reținem ascunse se deșteaptă. Asta este ce ai putut vedea.

— Atunci, în realitate, aici nu există nimic ? întreabă Gregor.

— Nimic fizic, dar viziunile apar absolut reale pentru cel care le încearcă.

Gregor scoase altă sticlă cu coniac. Această concluzie merita să fie sărbătorită.

— Nu ne va costa mult desinfectarea pe Fantasma V, continuă Arnold cu încredere. Putem suprima emanația 42 și apoi vom fi bogați.

Gregor pronunță o urare dar în același timp fu năpădit de un gînd cutremurător.

— Dacă nu sînt decît halucinații, atunci ce li s-a întîmplat coloniștilor ?

— Bine, dar emanația are tendința stimulării către omor ! Instinctul morții. Coloniștii probabil au înnebunit și s-au omorît între ei.

— Fără a rămîne supraviețuitori ?

— Sigur, de ce nu ? ultimii rămași în viață s-au sinucis sau au murit în urma rănilor primite. Nu te mai gîndi la asta. Voi lua imediat o navă și vin acolo pentru a mă ocupa personal de probe. Liniștește-te ! Într-o zi, două, voi fi la tine.

Gregor lăsă radioul. În timpul nopții bău și restul sticlei de coniac. Totu i se părea de aur, din moment ce misterul Fantasmei V era deslegat. Vor fi bogați. Peste puțin timp, el își va putea angaja un om care să aterizeze pe planetele nelocuite, în timp ce va rămîne la birou, dîndu-i acestuia instrucțiuni prin radio.

În ziua următoare se deșteptă tîrziu, simțind încă efectele beției din ajun. Nava cu Arnold nu ajunsese încă. Începu să aștepte.

La căderea serii nava încă nu apăruse. Se așează la ușa casei admirînd pitorescul cu... apoi intră și-și prepară cina.

Problema coloniștilor continua să-l p... dar reuși să-și elimine toate temerile. Oricum toate aveau un răspuns logic.

După ce termină de mîncat se trînti pe pat. Abia apucă să închidă ochii că auzi pe cineva tușind în semn de scuză.

— Salut ! spuse Înghițitorul cu Raze Purpurii. Halucinația creată de el însuși venise să-l sfîșie.

— Salut băiete ! răspunse Gregor vesel, fără nici o urmă de teamă.

— Ai mîncat merele ?

— Îmi pare rău, am uitat !

— Bine, bine — Înghițitorul încercă să-și ascundă decepția. Am adus sosul de ciocolată — și arătă cutia.

Gregor surîse.

— Poți să pleci — îi spuse — știu că nu ești mai mult decît o creație a fanteziei mele. Nu poți să-mi faci nici un rău.

— Nu-ți voi face rău, confirmă Înghițitorul, pur și simplu am să te mănînc.

Se apropie de Gregor. Acesta se menținu calm, surîzător, cu toate că i-ar fi plăcut ca Înghițitorul să nu fi avut un aspect atît de puternic și atît de puțin ireal.

Înghițitorul se înclină spre el și-i mușc... ...țin brațul ca și cum l-ar fi încercat.

Gregor făcu o săritură înapoi și privi n... ...tura. Se vedeau urmele unor dinți. Sîngele ... pe acolo. Sînge adevărat... propriul său ...

Coloniștii muriseră mușcați, zgîriați ... hălci smulse...

În acea clipă Gregor își aminti o exhi... de hipnotism la care asistase odată. Hipnotizatorul îi spunea subiectului său : „am să-ți pun pe braț o țigară aprinsă !". Apoi a atins cu un creion locul indicat.

La capătul cîtorva secunde, pe brațul subiectului apăruse o bășică roșie, pentru că el credea că într-adevăr a fost ars cu țigara.

Dacă subconștientul gîndește că a murit, omul moare și fizic, iar dacă ordonă să apară urmele unor dinți, stigmatul apare ca și cum ar fi vorba într-adevăr de o mușcătură.

El nu credea în Înghițitor, în schimb subconștientul său, da.

Gregor încercă să fugă la ușă dar Înghițitorul îi tăie calea. Îl prinse între ghiare și se aplecă pentru a-l mușca de gît.

Cuvintul

…tul magic ! care era cuvintul magic ?
…r strigă disperat :
…áhualpa !
…e înşeli asupra cuvintului — spuse În-…torul — te rog nu te mai mişca atit !
— Regnastikio !
— Nu ! Renunţă la încercări, stai liniştit şi totul se va termina înainte de...
— Tihuantinsuyu !

Înghiţitorul cu Raze Purpurii scoase un geamăt, se depărtă un pas de Gregor privindu-l buimac, apoi sări în sus şi dispăru.

Gregor se lăsă să cadă în cel mai apropiat fotoliu. De data asta scăpase ca prin urechile acului. Ar fi fost un mod tare stupid de a muri ; masacrat de propriul său subconştient care dorea moartea ; sfărîmat de propria imaginaţie, ucis din proprie convingere. Din fericire îşi amintise la timp cuvintul magic.

Acum, dacă Arnold s-ar grăbi puţin mai mult...

Auzi un rîs chicotit şi nesuferit în acelaşi timp.

Provenea din intunericul nopţii prin uşa uitată întredeschisă şi trezi în el o amintire ca şi uitată.

Gregor să tot fi avut nouă ani şi Bu (umbra spectrală a copilăriei sale) era o creatură ciudată, subţire şi înfricoşătoare, care se ascundea îndărătul uşilor, dormea pe sub paturi şi ataca numai pe întuneric.

— Stinge lumina ! îi cerea Bu.

— Nici gînd ! răspunse Gregor scoţînd pisto-… desintegrator.

Atît timp cît luminile rămîneau aprinse, nu … nici un pericol.

— Ar fi mai bine să le stingi.

— Nu !

— …oarte bine ! Egan, Megan, Degan !

…rei creatur… minuscule intrară în cameră. …iră spre cel …mai apropiat bec şi începură … bea, temători, lumina.

…căperea începu să se întunece. Gregor le …uşca de fiecare dată cînd se apropiau de …ri. Reuşi să le spargă pe toate dar agilele …turi se eschivau de fiecare dată.

…unci Gregor îşi dădu seama… ce făcuse. Crea-… nu puteau să bea, cu adevărat, lumina, …imaginaţia nu are nici o putere asupra ma-… neînsufleţite. El doar îşi imaginase că în-…ea se întuneca şi reuşise să spargă toate …ile cu împuşcături. Subconştientul său …gător îl făcuse să cadă în cursă.

…ci Bu intră în scenă. Sărind din umbră …bră, se apropie de Gregor.

…ul desintegrator nu producea nici un …upra acestei arătări.

…r încercă disperat să găsească cuvintul …dar îşi aminti terifiat că nici o vorbă nu …e fugă acest spectru. Mergea dandărată… timp ce Bu avansa spre el, pînă ce se … o ladă.

…veni ameninţător. Gregor se lăsă să cadă şi strînse pleoapele. Atinse cu degetele ceva rece. Se afla lipit de lada cu jucării aduse pentru copiii coloniştilor şi se pomeni ţinînd în mînă un pistol cu apă. Îl privi.

Spectrul dădu un pas înapoi privind cu stupoare arma.

Rapid, Gregor fugi la robinet şi umplu pistolul cu apă, apoi îndreptă un tir de jeturi ucigaşe împotriva creaturii.

Bu se zbătu în agonie, urlă şi dispăru.

Gregor zîmbind sec, îşi păstră la centură pistolul cu apă, căci pistolul cu apă era arma cea mai potrivită împotriva monştrilor imaginari.

Încurcături în doi cu emanaţia 42

Era spre dimineaţă cînd ateriză nava cu Arnold. Acesta coborî şi fără a mai pierde timpul începu cîteva probe. La amiază terminaseră. Elementul identificat era emanaţia 42.

Arnold şi Gregor îşi făcură imediat bagajele şi plecară de acolo.

Odată aflaţi în spaţiu, Gregor îi povesti asociatului său toate cîte le pătimise acolo.

— Este destul de neplăcut... comentă Arnold amabil dar fără multă convingere.

Gregor putu surîde cu un eroism modest acum cînd erau deja plecaţi din Fantasma V.

— Ar fi putut să fie mai rău !

— Cum ?

— Închipuieşte-ţi că Jimmy Flynn ar fi venit aici. Cînd era copil îşi imagina monştrii cei mai teribili. Îţi aduci aminte de „Grohăilă" ?

— Singurul lucru care mi-l amintesc sînt pedepsele pe care le-am suferit din vina lui, spuse Arnold.

Erau pe drumul de întoarcere. Arnold îşi notă cîte ceva pentru un articol intitulat : „Instinctul morţii în Fantasma V, examen de stimulare a subconştientului, isteriei şi halucinaţiilor în masă ca producătoare de stigmate fizice". Mar-

că apoi coordonatele de zbor la pilotul automat.

Gregor se întinse pe divan, hotărît să doarmă normal după nopţile de teroare petrecute pe Fantasma V.

Apucă doar să tragă un pui de somn, cînd Arnold intră precipitat, cu figura palidă de teroare.

— Cred că este cineva în sala de comandă ! spuse el.

Gregor se ridică în capul oaselor.

— Nu poate fi nimeni ! sîntem în afara...

Din sala de comandă se auzi atunci un grohăit surd şi ameninţător.

— Oh, Doamne ! exclamă Arnold, şi se concentră furios cîteva secunde. Ştiu ce este. Cînd am aterizat, am lăsat hublourile deschise, deci continuăm să respirăm încă atmosfera din Fantasma V.

Atunci, încadrat în tocul unei uşi, văzură apărînd o creatură enormă, gri cu buline roşii pe piele. Avea o cantitate înspăimîntătoare de labe, braţe, tentacule, ghiare şi dinţi şi deasemenea două mici aripioare înălţîndu-se din umeri.

Venea încet spre ei grohăind ameninţător.

Amîndoi îl recunoscură pe „Grohăilă"...

— Aici înăuntru nu ne paşte nici un pericol, spuse el. Uşa se închide ermetic. Dar cum vom pilota nava ?

— N-o s-o pilotăm ! spuse Arnold. O să ne bazăm pe pilotul robot, cel puţin pînă găsim cum să expulzăm de aici acest monstru.

Un fum uşor începea să se strecoare prin jurul uşii.

— Ce-i asta ? întrebă Arnold speriat.

Gregor îşi încreţi sprîncenele.

— Nu-ţi aminteşti ? Grohăilă poate intra în orice încăpere. Nu există nimic care să-l poată ţine afară.

— Eu nu-mi amintesc nimic despre el, spuse Arnold. Mănîncă oameni ?

— Nu. Dacă-mi amintesc bine, se mulţumeşte doar să-i schilodească de tot.

Fumul începea să ia forma cenuşie a lui Grohăilă. Se retraseră în compartimentul următor, închizînd uşa în urma lor. La capătul cîtorva minute, fumul începea să se infiltreze din nou.

— Absurd ! exclamă Arnold, muşcîndu-şi buza. Omul persecutat de o fiinţă imaginară ? stai ! mai ai încă pistolul cu apă ?

— Da, dar...

— Dă-l încoace !

Arnold se duse la rezervorul cu apă şi-l umplu iar. Grohăilă îşi reluase forma şi avansa greoi spre ei. Arnold lansă spre el un şuvoi de apă dar Grohăilă continuă să avanseze.

— Acum îmi amintesc tot, spuse Gregor. Pistolul cu apă nu-l poate opri pe Grohăilă.

Cedară iar terenul şi trecură în camera următoare, a cărei uşă se închidea perfect ermetic. Înaintea lor nu mai rămînea decît mica magazie de echipament, iar mai departe, înspăimîntătorul vid al cosmosului.

Gregor întrebă :

— Nu putem face nimic pentru schimbarea atmosferei malefice în care trăim ?

— Cu încetul se schimbă singură... dar mai trebuie încă vreo 24 de ore pînă cînd emanaţia 42 va înceta complet să-şi mai facă efectul.

— Nici un antidot nu există ?

— Nimic !

Odată în plus, Grohăilă începea să se materializeze într-un mod complet neliniştitor şi deloc agreabil.

— Cum l-am putea ucide ? întrebă Arnold. Trebuie să existe un remediu. Cu ce ? N-o fi şi pentru ăsta vreun cuvînt magic ?... sau poate trebuie o sabie de lemn... ?

— Mi-l amintesc pe Grohăilă... nu poate fi distrus cu pistoale de apă, puşti cu dopuri, bombiţe puturoase, praştie, artificii şi nici o altă armă a copiilor. Pentru Grohăilă nu există nimic care să-l ucidă.

— Uff ! acest Flynn şi blestemata lui de imaginaţie ! Ce ne-o fi venit să vorbim de el ? Cum vom scăpa atunci de acest monstru ?

— Ţi-am spus : în nici un fel... trebuie să plece singur, din proprie iniţiativă.

Grohăilă îşi recăpătase statura. Gregor şi Arnold fugiră în cămăruţa de echipament, închizînd ultima uşă.

— Gîndeşte-te Gregor ! îl imploră Arnold, nici un puşti nu inventează o drăcovenie fără a-şi face şi apărarea împotriva ei... ! Gîndeşte-te !

— Grohăilă nu poate fi răpus ! fu răspunsul lui Gregor.

Monstrul cu buline roşii începea să-şi reia forma iar. Gregor revăzu în minte toate terorile nocturne pe care le cunoscuse. Desigur, în copilărie, făcuse ceva pentru neutralizarea puterilor necunoscute... Şi cînd era gata să fie prea tîrziu, iată că-şi aminti.

Urmărind rombul marcat pe comenzile autopilotului, nava cobora în viteză către pămînt. Îl ducea la bord pe Grohăilă, stăpînul absolut al situaţiei.

Monstrul urca şi cobora prin coridoarele deşarte, trecea prin panourile de oţel, intra în cabine şi în locurile destinate încărcăturii, gemînd, grohăind şi blestemînd, pentru că nu putea să-şi găsească victimele în nici o parte.

Nava sosi în sistemul solar şi intră automat pe orbită circumterestră.

Gregor îşi scoase capul cu grijă, dispus oricînd să se ascundă iar, dar nu mai auzi zgomotul sinistru al paşilor, nici gemete şi grohăituri şi nici nu mai dădu peste negura ce traversa sinistru prin panourile de oţel ale uşilor.

— A trecut pericolul ! anunţă Arnold. Grohăilă a dispărut.

Înlăturară protecţia împotriva acestei ultime orori nocturne, căci de fapt, pînă atunci stătuseră cu capetele ascunse în cearceafuri şi gheamuiţi în lăzi, apoi trecură la ultimele pregătiri de aterizare.

— Ţi-am spus eu că pistolul de apă n-ar fi servit la nimic ! zise Gregor.

Arnold surîse obosit, mai privi o dată pistolul cu apă şi şi-l puse în buzunar.

— Păi nu cred că mă voi despărţi de jucăria asta... cînd voi avea un fiu, va fi primul cadou care i-l voi face...

— Nu, nu, răspunse Gregor, mîngîind cu dragoste cearceaful mototolit, nu există protecţie mai bună decît să-ţi ascunzi capul în asta.

Traducere de Adrian Alessiu

IOANA NICOLAE, LIVIU PINTILIE (dactilografia), MARIA CROITORU, MARGA POPESCU (corectura), C. ŞTEFANESCU, NICOLAE GADONSCHI (prezentarea grafică), MIRCEA CROITORU (secretariat de redacţie)
Redactor responsabil : TOMA MICHINICI
Apare sub egida BTT | Tipărit C.P.C.S. | Comanda nr. 6 0154

vacanța '86

BTT

■ EU... COSTINEȘTI ! TU... COSTINEȘTI ■ SERBĂRILE MĂRII, SERBĂRILE TINEREȚII ■ AGENȚIILE BTT SE PREZINTĂ ■ INVITAȚIE LA EXCURSIE ■ CĂLĂTORIE ÎN PERENITATE ■ M.M. ȘI B.B. ■ LITERATURĂ S.F. ■ MARLENE DIETRICH : „BĂRBAȚII PE CARE I-AM IUBIT" ■ ■ MUZICA DE PRETUTINDENI ■ OVIDIU LA TOMIS ■

LEI 25

DE GAULLE : GÎNDURI DIN SINGURĂTATE ■ UN ORAȘ DE SUFLET – IAȘI ■ COLIN FORBES – „SFÎRȘIT DE DRUM ÎN BUCUREȘTI" ■ ULTIMELE SALVE ÎN PACIFIC, 1945 ■ ȘI TOTUȘI CINE L-A UCIS PE ROBERT KENNEDY ? ■ MUZEELE – FOCARE DE CONȘTIINȚĂ ROMÂNEASCĂ ■ ANONIMI ÎN ISTORIE ■ FRANCIS CARCO : „MEMORII DINTR-O ALTĂ VIAȚĂ" ■ ÎN CĂUTAREA CHIPULUI PIERDUT ■ ORAȘUL FÎNTÎNILOR ARTEZIENE ■ COLECȚIA „ENIGMA" ■ CUVINTE ÎNCRUCIȘATE ■ UMOR ■ FOTOGRAFII ■ DIVERTISMENT ■ ETC.